

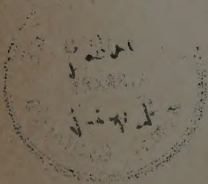
THEOLOGIA
DOGMATICA ET MORALIS

AD MENTEM

S. THOMÆ AQUINATIS ET S. ALPHONSI DE LIGORIO

THEOLOGIA

DOGMATICA ET MORALIS

THEOLOGIA DOGMATICA ET MORALIS

AD MENTEM

S. THOMÆ AQUINATIS ET S. ALPHONSI DE LIGORIO

NEQNON JUXTA RECENTIORA SEDIS APOSTOLICÆ DOCUMENTA

ACCURATE EXPLANATA

AUCTORIBUS

PROFESSORIBUS THEOLOGICÆ SEMINARII CLAROMONTENSIS

E Societate Sancti Sulpitii

PROMOVENTE ET APPROBANTE

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO DD. JOANNE PETRO BOYER

Episcopo Claromontensi

EDITIO QUARTA

TOMUS QUARTUS

TRACTATUS DE PŒNITENTIA — DE INDULGENTIIS — DE EXTREMA UNCTIONE
DE ORDINE — DE MATRIMONIO

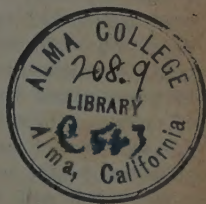
Property of

CLgA

Please return to

Graduate Theological

Union Library

PARISIIS

APUD A. ROGER ET F. CHERNOVIZ, EDITORES

Via vulgo dicta Grands-Augustins, 7

1886

8839

THEOLOGICAL

OGMATIC ET MORALIS

AN

THEOLOGICAL ET MORALIS

THEOLOGICAL ET MORALIS

THEOLOGICAL ET MORALIS

THEOLOGICAL ET MORALIS

THEOLOGICAL ET MORALIS

THEOLOGICAL ET MORALIS

THEOLOGICAL ET MORALIS

THEOLOGICAL ET MORALIS

THEOLOGICAL

THEOLOGICAL

THEOLOGICAL

Property of

CLAY

Please return to

Graduate Theological

Union Library

TRACTATUS DE PŒNITENTIA

DOCTRINA CONCILII TRIDENTINI

De Pœnitentiæ sacramento.

CAPUT I. De necessitate et institutione sacramenti Pœnitentiæ.

Si ea in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum esset, ut justitiam in Baptismo, ipsius beneficio et gratia, susceptam, constanter tuerentur; non fuisset opus aliud ab ipso Baptismo sacramentum ad peccatorum remissionem esse institutum. Quoniam autem Deus, dives in misericordia, cognovit figmentum nostrum; illis etiam vitæ remedium contulit, qui sese postea in peccati servitutem et dæmonis potestatem tradidissent, sacramentum videlicet Pœnitentiæ, quo lapsis post Baptismum beneficium mortis Christi applicatur. Fuit quidem pœnitentia universis hominibus qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam et justitiam assequendam necessaria, illis etiam qui Baptismi sacramento ablui petivissent, ut, perversitate abjecta et emendata, tantam Dei offensionem cum peccati odio et pio animi dolore detestarentur. Unde propheta ait : Convertimini, et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; et non erit vobis in ruinam iniquitas. Dominus etiam dixit : Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et princeps Apostolorum Petrus peccatoribus Baptismo initiandis pœnitentiam commendans, dicebat : Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum. Porro nec ante adventum Christi pœnitentia erat

sacramentum, nec est post adventum illius cuiquam ante Baptismum. Dominus autem sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus, insufflavit in discipulos suos, dicens: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt. Quo tam insigni facto, et verbis tam perspicuis, potestatem remittendi et retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis et eorum legitimis successoribus fuisse communicatam. universorum Patrum consensus semper intellexit. Et Novatianos, remittendi potestatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Ecclesia catholica tanquam hæreticos expolit atque condemnavit. Quare verissimum hunc illorum verborum Domini sensum Sancta hæc Synodus probans et recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad potestatem prædicandi verbum Dei, et Christi Evangelium annuntiandi. contra hujusmodi sacramenti institutionem falso detorquent.

CAPUT II. De differentia sacramenti Pœnitentiæ et Baptismi.

Cæterum hoc sacramentum multis rationibus a Baptismo differre dignoscitur: nam præterquam quod materia et forma quibus Sacramenti essentia perficitur, longissime dissidet, constat certe Baptismi ministrum judicem esse non oportere, cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit Apostolus, de iis qui foris sunt judicare? Secus est de domesticis fidei, quos Christus Dominus lavacro Baptismi sui corporis membra semel effecit: nam hos, si se postea crimine aliquo contaminaverint, non jam repetito Baptismo ablui, cum id in Ecclesia catholica nulla ratione liceat, sed ante hoc tribunal, tanquam reos, sisti voluit; ut per sacerdotum sententiam non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possent liberari. Alius est præterea Baptismi, alius Pœnitentiæ fructus. Per Baptismum enim Christum induentes, nova prorsus in illo efficimur creatura, plenam et integram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen novitatem et in-

tegritatem per sacramentum Pœnitentiæ, sine magnis nostris fletibus et laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus, ut merito Pœnitentia laboriosus quidam Baptismus a sanctis Patribus dictus fuerit. Est autem hoc sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus.

CAPUT III. De partibus et fructu hujus Sacramenti.

Docet præterea Sancta Synodus sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse : Ego te absolvo, etc., quibus quidem de Ecclesiæ sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur : ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessaria. Sunt autem quasi materia hujus sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio et satisfactio. Qui quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenamque et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur. Sane vero res et effectus hujus sacramenti, quantum ad ejus vim et efficaciam pertinent, reconciliatio est cum Deo, quam interdum in viris piis, et cum devotione hoc sacramentum percipientibus. conscientiæ pax ac serenitas cum vehementi spiritus consolatione consequi solet. Hæc de partibus et effectu hujus sacramenti Sancta Synodus tradens, simul eorum sententias damnat qui Pœnitentiæ partes incussos conscientiæ terrores, et fidem esse contendunt.

CAPUT IV. De Contritione.

Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius ; et in homine post Baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiæ, et voto præstandi reliqua, conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur. De-

clarat igitur Sancta Synodus hanc contritionem, non solum cessationem a peccato, et vitæ novæ propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere, juxta illud : Projicite a vobis omnes iniquitates vestras in quibus prævaricati estis; et facite vobis cor novum et spiritum novum. Et certe, qui illos sanctorum clamores consideravit : Tibi soli peccavi, et malum coram te feci; Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum; Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ; et alios hujus generis; facile intelliget eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, et ingenti peccatorum detestatione manasse. Docet præterea, etsi contritionem hanc aliquando caritate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, sine sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam. Illam vero contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat, non solum non facere hominem hypocritam et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, et Spiritus Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ, ad Jonæ prædicationem, plenam terroribus pœnitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt. Quamobrem falso quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint sacramentum Pœnitentiæ, absque bono motu suscipientium, gratiam conferre: quod nunquam Ecclesia Dei docuit nec sensit. Sed et falso docent contritionem esse extortam et coactam, non liberam et voluntariam.

CAPUT V. De Confessione.

Ex institutione sacramenti Pœnitentiæ jam explicata. uni-

versa Ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem, et omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam existere; quia Dominus noster Jesus Christus, e terris ascensurus ad cœlos, sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit tanquam præsidēs et judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur in quæ Christi fideles ceciderint, quo, pro potestate clavium remissionis aut retentionis peccatorum, sententiam pronuntient. Constat enim sacerdotes judicium hoc, incognita causa, exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, et non potius in specie ac sigillatim, sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiam si occultissima illa sint, et tantum adversus duo ultima Decalogi præcepta commissa, quæ nonnunquam animum gravius sauciant, et periculosiora sunt iis quæ in manifesto admittuntur. Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, et in quæ frequentius labimur, quanquam recte et utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. Verum, cum universa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines iræ filios et Dei inimicos reddant, necessum est omnium etiam veniam, cum aperta et verecunda confessione, a Deo quærere. Itaque dum omnia quæ memoriæ occurrunt peccata Christi fideles confiteri student, procul dubio omnia divinæ misericordiæ ignoscenda exponunt; qui vero secus faciunt, et scienter aliqua retinent, nihil divinæ bonitati per sacerdotem remittendum proponunt: si enim erubescat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat medicina non curat. Colligitur præterea, etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant, quod sine illis peccata ipsa neque a pœnitentibus integre exponantur, nec iudicibus innotescant; et fieri nequeat ut de gravitate criminum recte censere possint, et pœnam, quam oportet, pro illis pœnitentibus imponere; unde

alienum a ratione est docere circumstantias has ab hominibus otiosis excogitatas fuisse, aut unam tantum circumstantiam confitendam esse, nempe peccasse in fratrem. Sed et impium est confessionem quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare: constat enim nihil aliud in Ecclesia a pœnitentibus exigi, quam ut, postquam quisque diligentius se excusserit, et conscientiae suæ sinus omnes et latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum et Deum suum mortaliter offendisse meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me, Domine. Ipsa vero hujusmodi confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia gravis quidem videri posset, nisi tot tantisque commodis et consolationibus levaretur, quæ omnibus digne ad hoc sacramentum accedentibus, per absolutionem certissime conferuntur. Cæterum, quoad modum confitendi secreto apud solum sacerdotem, etsi Christus non vetuerit quin aliquis in vindictam suorum scelerum, et sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiae offensæ adificationem, delicta sua publice confiteri possit: non est tamen hoc divino præcepto mandatum: nec satis consulte humana aliqua lege præciperetur. ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda. Unde cum a sanctissimis et antiquissimis Patribus, magno unanimique consensu, secreta confessio sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta usa est, et modo etiam utitur, fuerit semper commendata: manifeste refellitur inanis eorum calumnia, qui eam a divino mandato alienam, et inventum humanum esse, atque a Patribus in concilio Lateranensi congregatis initium habuisse, docere non verentur: neque enim per Lateranense concilium Ecclesia statuit. ut Christi fideles confiterentur. quod jure divino necessarium et institutum esse intellexerat: sed ut præceptum confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus et singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur. Unde jam in universa Ecclesia, cum ingenti animarum fidelium fructu, observatur

mos ille salutaris confitendi, sacro illo et maxime acceptabili tempore Quadragesimæ : quem morem hæc Sancta Synodus maxime probat et amplectitur, tanquam pium et merito retinendum.

CAPUT VI. De ministro hujus Sacramenti, et absolutione.

Circa ministrum autem hujus sacramenti, declarat Sancta Synodus falsas esse, et a veritate Evangelii penitus alienas, doctrinas omnes quæ ad alios quosvis homines, præter episcopos et sacerdotes, clavium ministerium perniciose extendunt, putantes verba illa Domini : Quæcumque alligaveritis super terram, erunt alligata et in cœlo; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo; et : Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt : ad omnes Christi fideles indifferenter et promiscue, contra institutionem hujus sacramenti ita fuisse dicta, ut quivis potestatem habeat remittendi peccata, publica quidem per correptionem, si correptus acquieverit, secreta vero per spontaneam confessionem cuicumque factam. Docet quoque etiam sacerdotes qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus Sancti in ordinatione collatam, tanquam Christi ministros, functionem remittendi peccata exercere, eosque prave sentire qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt. Quamvis autem absolutio sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium, vel annuntiandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata; sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut a iudice, sententia pronuntiatur : atque ideo non debet pœnitens adeo sibi de sua ipsius fide blandiri, ut, etiamsi nulla illi adsit contritio, aut sacerdoti animus serio agendi et vere absolvendi desit, putet tamen se, propter suam solam fidem, vere et coram Deo esse absolutum : nec enim fides sine pœnitentia remissionem ullam peccatorum præstaret; nec is esset nisi salutis suæ negligentissimus, qui sacerdotem joco se absolventem cognosceret. et non alium serio agentem sedulo requireret.

CAPUT VII. De casuum reservatione.

Quoniam igitur natura et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem. Magnopere vero ad christiani populi disciplinam pertinere, sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam et graviora crimina non a quibusvis, sed a summis duntaxat sacerdotibus, absolverentur: unde merito Pontifices Maximi, pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo poterunt peculiari iudicio reservare. Neque dubitandum est, quando omnia, quæ a Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem episcopis omnibus in sua cuique diocesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat, pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illa quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem, consonum est divinæ auctoritati, non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere. Veruntamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possint: extra quem articulum, sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores et legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant.

CAPUT VIII. De Satisfactionis necessitate et fructu.

Demum, quoad satisfactionem, quæ ex omnibus pœnitentiæ partibus, quemadmodum a patribus nostris christiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ita una maxime nostra ætate, summo pietatis prætextu, impugnatur ab iis qui speciem pietatis habent, virtutem autem ejus abnegarunt: Sancta Synodus declarat, falsum omnino esse, et a verbo Dei alie-

num, culpam a Domino nunquam remitti, quin universa etiam poena condonetur. Perspicua enim et illustria in Sacris Litteris exempla reperiuntur, quibus, praeter divinam traditionem, hic error quam manifestissime revincitur. Sanae et divinae justitiae ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint; aliter vero, qui semel a peccati et daemone servitute liberati, et accepto Spiritus Sancti dono, scienter templum Dei violare et Spiritum Sanctum contristare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut, occasione accepta, peccata leviora putantes, velut injurii et contumeliosi Spiritui Sancto, in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die irae. Procul dubio enim magnopere a peccato revocant, et quasi freno quodam coercent hae satisfactoriae poenae, cautioresque et vigilantiores in futurum poenitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis, et vitiosos habitus male vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque vero securior ulla via in Ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Domino poenam, quam ut hae poenitentiae opera homines cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad haec, quod, dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur, certissimam quoque inde arrham habentes, quod, si compatimur, et congrificabimur. Neque vero ita nostra est satisfactio hae, quam pro peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Jesum: nam qui ex nobis tanquam ex nobis nihil possumus, eo cooperante qui nos confortat, omnia possumus: ita non habet homo unde gloriatur, sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos poenitentiae, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre. Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poenitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones injungere: ne, si forte peccatis

conniveant, et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis, ut satisfactio quam imponunt non sit tantum ad novae vitae custodiam, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem : nam claves sacerdotum non ad solvendum duntaxat, sed et ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres et credunt et docent; nec propterea existimarunt sacramentum Poenitentiae esse forum irae vel poenarum, sicut nemo unquam catholicus sensit, ex hujusmodi nostris satisfactionibus vim meriti et satisfactionis Domini nostri Jesu Christi vel obscurari, vel aliqua ex parte imminui: quod dum novatores intelligere volunt, ita optimam poenitentiam novam vitam esse docent, ut omnem satisfactionis vim et usum tollant.

CAPUT IX. De operibus Satisfactionis.

Docet praeterea tantam esse divinae munificentiae largitatem, ut non solum poenis sponte a nobis pro vindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam, quod maximum amoris argumentum est, temporalibus flagellis a Deo inflictis, et a nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Christum Jesum satisfacere valeamus.

CANONES.

Canon 1. Si quis dixerit, in catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum: anathema sit.

Canon 2. Si quis sacramenta confundens, ipsum Baptismum Poenitentiae sacramentum esse dixerit, quasi haec duo sacramenta distincta non sint, atque ideo Poenitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari: anathema sit.

Canon 3. Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt, non esse

intelligenda de potestate remittendi et retinendi peccata in sacramento Pœnitentiæ, sicut Ecclesia catholica ab initio semper intellexit; detorserit autem, contra institutionem hujus sacramenti, ad auctoritatem prædicandi Evangelium; anathema sit.

Canon 4. Si quis negaverit, ad integram et perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam sacramenti Pœnitentiæ, videlicet, Contritionem, Confessionem et Satisfactionem, quæ tres Pœnitentiæ partes dicuntur; aut dixerit duas tantum esse Pœnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ, agnito peccato, et fidem conceptam ex Evangelio, vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata; anathema sit.

Canon 5. Si quis dixerit, eam Contritionem quæ paratur per discussionem, collectionem et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, sceditatem, amissionem æternæ beatitudinis, et æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum et utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam et magis peccatorem; demum illam esse dolorem coactum, et non liberum ac voluntarium; anathema sit.

Canon 6. Si quis negaverit Confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit modum secreto confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum; anathema sit.

Canon 7. Si quis dixerit, in sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta et quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, et circumstantias quæ peccati speciem mutant; sed eam Confessionem tantum esse utilem ad erudiendum et consolandum pœnitentem, et olim observatam fuisse tantum ad satisfactio-

nem canonicam imponendam; aut dixerit eos qui omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle divinæ misericordiæ ignoscendum; aut demum, non licere confiteri peccata vénialia; anathema sit.

Canon 8. Si quis dixerit, Confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem, et traditionem humanam a piis abolendam; aut ad eam non teneri omnes et singulos utriusque sexus Christi fideles, juxta magni concilii Lateranensis constitutionem, semel in anno, et ob id suadendum esse Christi fidelibus ut non confiteantur tempore Quadragesimæ; anathema sit.

Canon 9. Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum judiciale, sed nudum ministerium pronuntiandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum; aut sacerdos non serio, sed joco absolvat; aut dixerit non requiri confessionem poenitentis, ut sacerdos ipsum absolvere possit; anathema sit.

Canon 10. Si quis dixerit, sacerdotes qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi et solvendi non habere; aut non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus et singulis Christi fidelibus esse dictum: Quaecumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo; et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo; et: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis. retenta sunt: quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata; publica quidem per correptionem duntaxat. si correptus acquieverit; secreta vero. per spontaneam Confessionem; anathema sit.

Canon 11. Si quis dixerit, episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam; atque ideo casuum reservationem non prohibere quominus sacerdos a reservatis vere absolvat; anathema sit.

Canon 12. Si quis dixerit, totam poenam simul cum culpa remitti semper a Deo, satisfactionemque poenitentium non esse aliam quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse; anathema sit.

Canon 13. Si quis dixerit, pro peccatis, quoad poenam tem-

poralem, minime Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, et patienter toleratis, vel a sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus; atque ideo optimam Pœnitentiam esse tantum novam vitam; anathema sit.

Canon 14. Si quis dixerit, satisfactiones quibus pœnitentes per Christum Jesum peccata redimunt, non esse cultus Dei, sed traditiones hominum, doctrinam de gratia, et verum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes; anathema sit.

Canon 15. Si quis dixerit, claves Ecclesiæ esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum; et propterea sacerdotes, dum imponunt pœnas confitentibus, agere contra finem clavium et contra institutionem Christi; et fictionem esse quod, virtute clavium, sublata pœna æterna, pœna temporalis plerumque exsolvenda remaneat; anathema sit.

PROOEMIUM TRACTATUS

---

1. Objectum Tractatus. Tanta est humanæ naturæ infirmitas, ut gratiam sanctificantem per baptismum adeptam. homines sæpissime amittant per peccatum. Christus autem *sacramentum Pœnitentiæ* instituit, quo, lapsis post baptismum. beneficium mortis Dominicæ iterum applicetur, peccata actualia Christianorum remittantur, et peccatores Deo reconciliati in ejus gratiam et amicitiam restituantur. De hoc vitæ remedio nunc est nobis agendum.

Jam vero omnia quæ respiciunt *tum ad naturam. tum ad praxim* hujus sacramenti unico Tractatu pro more nostro complectemur; *dogmaticas* nempe et *morales* quæstiones pari diligentia ordinate exponemus, et, quantum fieri poterit. ad invicem connectemus.

Sed quoniam remissio peccatorum, etiam post institutum sacramentum, per actus virtutis Pœnitentiæ cum voto sacramenti aliquando obtineri potest; — cum insuper hujusmodi actus quasi materiam præbeant ipsius sacramenti. necessarium est ut *de virtute Pœnitentiæ* primum agamus in Dissertatione prævia, et deinde *de ipso Sacramento* tractemus.

2. Utilitas Tractatus. Vix opus est ut commendetur utilitas hujus Tractatus, respectu præsertim sacerdotum, quibus officium committitur sacramentum Pœnitentiæ ministrandi. — 1. « Huic utique sacramento, ait S. Liguorius (*Th. mor.*, lib. 6. n. 426), omni studio præ cæteris materiis sedulo est incumbendum, cum in ipso Theologiæ moralis summa et quæstiones magis ad praxim spectantes contineantur. » — 2. Eo insuper accuratius de eo agendum est sacerdotibus, quod illud sacramentum frequentissimi est usus, et ejus administratio quasi partem præcipuam constituit ministerii sacerdotalis. — 3. Tandem. ex hoc magnopere crescit utilitas et necessitas hujus

Tractatus, quod sacerdos, qui in aliis sacramentis tantummodo *ministri* vices gerit, in sacramento Pœnitentiæ suscipit insuper partes *patris, doctoris, medici et judicis* (S. Lig., *Th. mor.*, loc. cit., *Prax. Conf.*, n. 2 et seqq.), quas adimplere non potest, nisi prius apprime didicerit omnia quæ naturam hujus sacramenti, dispositiones in pœnitente requisitas, et varia sui ipsius officia respiciunt.

DISSERTATIO PRÆVIA

DE VIRTUTE PŒNITENTIÆ

---

3. Definitio quoad nomen et quoad rem. Vox *Pœnitentia*, juxta communem sententiam, venit a *pœna*, quasi pœnitens dicatur *pœnam tenere*, vel *pœna teneri* peccati quod commisit. Protestantes equidem hanc vocem derivant a *pone tenere*, quasi retro ponenda sit anteacta vita, et nova tenenda; ideoque Pœnitentiam reponunt in sola resipiscentia, seu vitæ novæ institutione, sine prioris destestatione. Catholici e contra omnes, juxta id quod docet Concilium Tridentinum (sess. 14. cap. 4), in Pœnitentia *detestationem* intelligunt peccati commissi, simul et firmum *melioris vitæ propositum*, ac *vindictam* quamdam ejusdem peccati sponte assumptam.

Pœnitentia igitur, ut virtus, recte definiri potest : *Virtus moralis, qua homo moretur ad detestationem sui peccati, firmumque emendationis ac satisfactionis propositum.*

Dicitur 1. *virtus moralis*, non theologica, quia ejus objectum formale non est Deus aut aliquid divinum, sed moralis honestas reparationis peccati, prout est offensa Dei.

Dicitur 2. *qua homo moretur ad detestationem peccati*; in hac enim consistit actus præcipuus pœnitentiæ, a quo cæteri actus secundarii promanant.

Dicitur 3. *emendationis ac satisfactionis propositum*: siqui-

dem fieri nequit, ut sincera peccati commissi detestatione quis teneatur, quin cessare a peccato novamque vitam instituere sibi proponat, atque simul Deo per pœnas peccato proportionatas satisfacere promittat.

Dicitur 4. *firmum propositum*; ut quis enim vere pœnitens dicatur, non necesse est, ut jam emendatus fuerit, ac satisfactionem pro peccato obtulerit: satis est, ut sincera et firma voluntate hæc promittat.

Dicitur 5. *ad detestationem sui peccati*, quia objectum materiale pœnitentiæ esse non possunt peccata aliena, sed sola peccata propria.

4. **Divisio materiæ.** Cum ex doctrina S. Thomæ virtutes, quatenus sunt *habitus, per proprios actus* ab invicem distinguantur et in sua specie constituentur, actus vero iterum distinguantur et constituentur *per suum objectum*, dicendum est: — 1. de *objecto* virtutis Pœnitentiæ: — 2. de ejus *actibus*; — 3. de natura ejus *habitus*.

CAPUT I.

DE OBJECTO VIRTUTIS PŒNITENTIÆ.

5. Objectum cujuscunque virtutis duplex est: — Unum *materiale*, seu id quod a virtute immediate attingitur, v. g., quod amatur, vel odio habetur: — alterum *formale*, quod est motivum virtutis proprium et intrinsecum, seu ratio propter quam fertur in objectum materiale. v. g., motivum quo impellimur ad amorem vel odium.

§ I. De objecto materiali Pœnitentiæ.

6. **Prænotandum.** Virtus Pœnitentiæ dupliciter spectari potest: — 1. *adæquate* secundum *completam rationem suam*, et secundum *omnes actus*, quos exercere valet: in qua acceptione, cum varia habeat officia, universaliorum quoque habet materiam; — 2. *strictius*, prout ex vi ipsius nominis retrac-

tationem facti præteriti significat, ac proinde exercet munus detestandi peccatum a *pœnitente ipso* commissum, illudque omnino destruendi, præcise in his actibus sistendo. Secundum hanc autem posteriorem acceptionem objectum Pœnitentiæ potissimum consideramus.

7. Assertio : *Omne et solum peccatum pœnitentis proprium et commissum, est objectum materiale Pœnitentiæ strictè sumptæ, seu quoad ejus actum præcipuum et principalem.*

PROB. Actus præcipuus et principalis virtutis Pœnitentiæ est detestatio peccati retractationem implicans: atqui omne et solum peccatum pœnitentis proprium et commissum retractari potest. Nam omne et solum peccatum retractari potest, quod pendet a propria voluntate pœnitentis; atqui omne et solum peccatum proprium commissum pendet a propria voluntate pœnitentis; ergo.

Dicitur 1. *Omne*, id est, — etiam peccatum *veniale*, quod, utpote offensa Dei, licet in minori gradu, expiari et retractari potest et debet; — pariter peccatum *habituale*, quod, utpote menti inhærens quoad maculam et reatum, destrui potest et debet per Pœnitentiam; — nec non et peccatum *jam dimissum*, quod semper odio haberi et abundantiori satisfactione ablui potest, juxta illud (Ps. L, 4) : « Amplius lava me ab iniquitate mea. »

Dicitur 2. *Solum*, quia sola peccata propria pendent a voluntate pœnitentis, qui retractare non valet ea quæ pendent a voluntate aliena. — Neque igitur peccatum *originale* potest esse objectum Pœnitentiæ stricto sensu acceptæ, quippe quod non est nostra propria voluntate peractum, sed sola voluntate Adæ capitis nostri moralis; — neque peccatum *alienum*, siquidem non potest cadere sub nostram retractationem id quod a nobis factum non est; — neque peccatum *proprium committendum*, cum retractatio versari possit nonnisi circa opus jam commissum.

Dicitur 3. *Pœnitentiæ strictè sumptæ*; nam si loquamur de Pœnitentiæ virtute *secundum totam adæquatam ejus rationem*, dicendum est ad ipsius objectum materiale pertinere, — tum peccatum *originale*; dolor enim ac detestatio peccati prout

Deum offendentis sunt actus Pœnitentiæ proprii; sed originale peccatum ut Dei offensam horrere possumus et detestari, etsi illud, utpote sola voluntate Adæ commissum, retractare non possimus; — tum peccatum *alienum*; Pœnitentia siquidem, quæ peccatum in proprio subjecto odit et aversatur, illud etiam in alio execrari potest; — tum peccatum *committendum*; nam ad Pœnitentiam spectat, non solum dolere de commissa offensa Dei, sed etiam odio habere illam, et proponere ne nunquam iterum committatur; — tum ipsas *imperfectiones*, prout a peccato distinguuntur: quia ad Dei offensionem disponunt, ideoque possunt sub eo respectu objectum esse odii ac doloris nostri.

§ II. De objecto formali seu motivo specifico Pœnitentiæ.

8. Status quæstionis. Motivum seu objectum formale Pœnitentiæ, de quo ponitur quæstio, nihil aliud est quam proprius et primarius finis, quem illa virtus per suos actus prosequitur, et a quo suam speciem distinctam accipit. Multæ vero prodierunt apud theologos de hac quæstione opiniones; solis tamen vocibus potius quam re ipsa diversæ. Juxta communio-rem sententiam sic statuimus.

9. Assertio: *Objectum formale seu motivum specificum Pœnitentiæ est injuriam Deo per peccatum illatam resarcire, non quidem ad perfectam æqualitatem, sed per quamdam compensationem.*

PROB. Illud est objectum seu motivum specificum Pœnitentiæ per quod hæc virtus in sua specie constituitur, et a cæteris virtutibus distinguitur.

Sed — 1. Pœnitentia in propria specie constituitur ex eo quod intendit resarcire divinam injuriam. Nam ipsa est virtus qua pœnitens dolet de peccato commissio, in quantum est offensa Dei, illudque retractat; porro retractatio offensæ contra aliquem commissæ non fit per solam cessationem offensæ, sed exigit ulterius quamdam compensationem; at hæc compensatio nihil aliud esse potest quam reparatio juris per talem offensam læsi; imo injuria quæ Deo per peccatum fuit illata, non tollitur nisi eam compenset et resarciat is qui

injuriam tulit. Ergo divinam resarcire injuriam est finis primarius Pœnitentiæ, atque motivum formale quo in sua specie constituitur (S. Th., 3, q. 85, a. 3).

2. Aliunde tale motivum ita est Pœnitentiæ proprium et specificum, ut *per illud ipsa a cæteris virtutibus distinguatur*; siquidem nulli alii virtuti competit detestari peccatum, tanquam injuriam Dei reparandam. Id enim non competit, — *religioni*, quæ nihil aliud intendit quam cultum Dei in recognitione supremæ illius excellentiæ, et proinde non detestatur peccatum, nisi quatenus est irreverentia in Deum; — neque *caritati*, qua detestamur peccatum ut malum extrinsecum Dei quem diligimus, oppositum ejus summæ amabilitati et perfectioni, non quatenus est offensa Dei quæ expiari debeat; — *neque obedientiæ*, quæ solam legitimæ subjectionis honestatem respicit, et detestatur peccatum tanquam bono subjectionis contrarium. Uno verbo, unaquæque virtus detestatur peccatum ut propriæ honestati oppositum; nulla, præter Pœnitentiam, ut est offensa Dei. Ergo illud motivum est ita virtuti Pœnitentiæ proprium, ut nulli alteri competat. Ergo est ejus objectum formale.

Dicitur 1. *Non ad perfectam æqualitatem*; quia reparatio juris ad perfectam æqualitatem supponit offendentem et offensum esse ad invicem æquales; ideoque dari nequit a filio ad patrem, a servo ad dominum, et a fortiori, propter infinitam distantiam, ab homine ad Deum.

Dicitur 2. *Per quamdam tamen compensationem*, quia, licet reparatio juris per Pœnitentiam deficiat ab æqualitate perfecta, qualis in justitia reperitur, pœnitens tamen compensationem offert qualem exhibere potest, sicque justitiam, quantum in se est, imitatur; quare Pœnitentia, ut infra dicemus, rationem justitiæ participat, et ad eam secundum quid reduci potest (S. Th., 3, q. 85, a. 3).

CAPUT II.

DE ACTIBUS VIRTUTIS PŒNITENTIÆ.

10. Divisio actuum Pœnitentiæ. Actus virtutis Pœnitentiæ, alii sunt *elicti*, qui proprio hujus virtutis motivo perficiuntur; alii sunt *imperati*, qui motivo alterius virtutis eliciuntur, sed imperante virtute Pœnitentiæ. De actibus elictis agitur.

Actus elicti Pœnitentiæ sex communiter numerantur, videlicet: — *odium* peccati seu simplex aversio a peccato, non præcise quia proprium est et commissum, sed absolute, quia quoddam malum est; — *detestatio* peccati, quæ odio addit retractionem seu desiderium, quo peccator vellet non peccasse; — *dolor*, qui ex detestatione oritur sicut effectus ex causa, et est afflictio seu tristitia de peccato commissio; — *voluntas delendi* seu destruendi peccatum; — *voluntas satisfaciendi* Deo per peccatum offenso; — *propositum non peccandi* de cætero.

Ex his autem principalis actus Pœnitentiæ est *dolor ac detestatio* de peccato commissio, implicans *voluntatem conditionatam et inefficacem*, qua cupimus peccatum non fuisse commissum, simul et *voluntatem absolutam et efficacem* ejus maculam abstergendi.

Ille actus vocatur *contritio*, cui, si addantur *voluntas Deo satisfaciendi*, et *propositum nunquam deinceps peccandi*, habetur actus completus virtutis Pœnitentiæ.

Cum propositum non peccandi, in doctrina concilii Tridentini (sess. 14, cap. 4), non sejungatur a contritione, tractabimus: — 1º de contritione, — 2º de satisfactione.

ARTICULUS I.

De contritione.

Dicendum est: — 1. de natura contritionis; — 2. de ejus

divisione et speciebus; — 3. de ejus necessitate ad remissionem peccatorum; — 4. de ejus effectibus.

§ I. De natura contritionis.

11. Notio contritionis. Nomen *contritionis* derivatur a verbo *contero*, id est, in partes minutissimas divido, metaphora ex corporibus ad res spirituales translata: quemadmodum enim, in corporalibus res dura dicitur conteri, quando in minutas partes dividitur et in pulverem redigitur, ita in spiritualibus cor peccatoris, postquam suis peccatis inhærendo durum factum est (unde in Ezech. xi dicitur lapideum). conteri dicitur, dum per contritionem emollitur, et affectum peccati dimittit (S. Th., *Sup.*, q. 1, a. 1). — Vocatur etiam a SS. Patribus *cordis compunctio*, quia, sicut tumida ulcera ferro secantur, ut inclusum virus possit erumpere; ita corda, quasi scalpello contritionis inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant elicere (*Catech. Rom.*, 2 p. n. 34).

Contritio definitur a Conc. Trid., (sess. 14, cap. 4): *Animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.*

Dicitur 1. *Animi dolor*, id est, tristitia et afflictio, non partis sensitivæ, sed affectus rationalis; unde quanquam sensibilis dolor aliquando ex animi contritione excitetur, et laudabilis sit, non est tamen necessarius, cum in potestate hominis non sit sensibilem hunc dolorem in se excitare.

Dicitur 2. *Ac detestatio de peccato*, id est, aversio a peccato, cum desiderio, quo peccator vellet non peccasse.

Dicitur 3. *De peccato commisso*, id est, ex jam dictis, — *de peccato*, prout est offensa Dei; — *de peccato proprio* et non alieno; — *de peccato commisso*, non committendo.

Dicitur 4. *Cum proposito non peccandi de cætero*, quia omnis verus animi dolor, omnisque vera peccati detestatio includunt necessario votum non deinceps peccandi.

In contritione continetur etiam, juxta S. Thomam (*Supp.*, q. 1, a. 1), votum *tum confitendi peccata sua, tum pro eis satisfaciendi*. Etenim cum illa omitti nequeant sine peccato, non datur verum propositum non peccandi de cætero, si

deest illud votum. Non existimamus tamen illa verba esse necessario addenda in definitione, præsertim cum Conc. Trid. illa non addiderit, et sufficere videatur ut hoc votum sit implicitum.

Duo igitur in contritione includuntur : Detestatio peccati commissi, et propositum non deinceps peccandi ; ad fusiorem itaque naturæ contritionis explicationem, dicendum est : — 1. De qualitatibus in contritione requisitis, quatenus est dolor ac detestatio de peccato commissio : — 2. de necessitate et qualitatibus propositi non peccandi de cætero.

I. *De qualitatibus in contritione requisitis.*

Quatuor sunt præcipuæ, nempe : contritio debet esse *interna, supernaturalis, universalis et summa.*

12. Assertio 1^a : *Contritio debet esse interna*, id est vera et sincera, consistens non in verborum inani strepitu, non in sola mentis aut imaginationis superficie, sed in intima voluntate ab omni peccati affectu aliena.

PROB. 1. *Script. Sacr.* (Joel, II, 12) : « Convertimini ad me » *in toto corde vestro*,... et scindite *corda vestra*, et non vestimenta vestra. »

PROB. 2. *Concil. Trid.* juxta quod contritio est *animi dolor*: animus autem rationalem voluntatem significat. Ergo.

PROB. 3. *Ratione.* Detestatio peccati mere externa includit affectum ad peccatum ; ergo nequit esse utilis ad salutem. — Insuper inde procedere debet contritio, unde prodierunt peccata, id est, ex intimo cordis affectu.

13. Assertio 2^a : *Contritio debet esse supernaturalis tum ratione principii, tum ratione motivi.*

Contritio duplici modo potest esse supernaturalis, scilicet *ratione principii*, id est, gratiæ qua producitur ; et *ratione motivi*, quo pœnitens movetur ad detestationem peccati, si nempe impellitur motivo fide cognito. Atqui duplici hac ratione contritio debet esse supernaturalis.

PROB. 1^a PARS. — 1. *Script. Sacra*, in qua soli gratiæ Dei tribuitur Pœnitentia. Jeremias (xxxI, 18) his verbis Deum alloquitur : « Converte me et convertar ; *postquam enim conver-*

» *listi me*, egi pœnitentiam. » — 2. *Conciliis*. Concil. Arausicum II definit (can. 4) « actus pœnitentiæ in nobis esse *per infusionem et inspirationem Spiritus Sancti*. » Concil. Trid. sess. 6, can. 3) definit, hominem « pœnitere non posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, *sine præveniente Spiritus sancti inspiratione atque ejus adjutorio*. » — 3. *Rat. theol.* Pœnitere, sicut oportet ad justificationem, est opus supernaturale; medium enim et finis sunt ejusdem ordinis. Atqui, ex probatis in Tractatu *de Gratia*, homo sine gratiæ interioris auxilio nullum opus supernaturale perficere aut etiam inchoare potest. Ergo.

PROB. 2^a PARS. — 1. *Auctoritate Innocentii XI*, qui damnavit sequentem propositionem : « Probabile est sufficere attritionem *naturalem*, modo honestam. » — 2. *Rat. theol.* Debet esse proportio inter medium et finem; atqui nulla esset proportio, si contritio non esset supernaturalis ratione motivi; nam finis est supernaturalis, cum agatur de detestatione utili ad justificationem ac proinde ad salutem, actus autem esset naturalis, siquidem fieret ex motivo naturali, et actus specificantur ex motivis : ergo.

Pro praxi autem bene advertas : — 1. Distinguendum esse *motivum* contritionis ab *occasione* qua quis ad pœnitentiam excitatur; motivum enim supernaturale esse debet, occasio naturalis esse potest; v. g., potest peccator ex morbo aliave afflictione temporali occasionem habere ad Deum redeundi per veram et sinceram de peccatis suis contritionem. — 2. Contritionem supernaturalem haberi non posse ex parte motivi, quin sit etiam ex parte principii supernaturalis, et vice versa; unde adhortandi sunt quidem pœnitentes ut precibus a Deo auxilium gratiæ implorent, quo adjuti vere pœniteant; sed, si de facto actum contritionis eliciant ex motivis supernaturalibus, certi esse possunt, quod auxilium divinum ipsis in hoc non defuit, quamvis forte illud rogare omiserint.

14. *Assertio 3^a* : *Contritio debet esse universalis, saltem virtualiter, de omnibus peccatis mortalibus.*

PROB. 1. *Script. Sacra* (*Ezech.*, XVIII, 30) : « Convertimini, » et agite pœnitentiam ab *omnibus* iniquitatibus vestris, et

» non erit vobis in ruinam iniquitas. » (*Ib.*, 31) : « Projicite a
» vobis *omnes* prævaricationes vestras, et facite vobis cor no-
» vum. »

PROB. 2. *Ratione*. Contritio enim debet esse de peccatis, ut sunt offensa Dei. Atqui omnia peccata conveniunt in hac ratione. Ergo contritio non potest esse de uno, quin sit de omnibus. — Insuper detestatio peccati in sacramento Pœnitentiæ fit in ordine ad amicitiam Dei obtinendam per remissionem peccati et infusionem gratiæ sanctificantis, quæ duo simul existunt et ab invicem sejungi non possunt. Atqui amicitia Dei per remissionem peccati et infusionem gratiæ sanctificantis, obtineri non potest, quamdiu remanet vel unum peccatum mortale, quod non remittatur; alioquin idem homo esset simul amicus Dei per infusionem gratiæ sanctificantis, et inimicus Dei per peccatum non remissum. Ergo contritio omnia peccata mortalia, ne uno quidem excepto, includere debet.

Dicitur 1. *Saltem virtualiter*: contritio *formaliter* universalis ea est quæ *distincte* extenditur ad *singula* peccata commissæ. Si autem contritio omnia peccata respuat ob motivum *omnibus commune*, dicitur *virtualiter* universalis. Sic contritio concepta ex metu inferni ad omnia extenditur peccata, etiam ignota, quia vitari nequit infernus si habeatur affectus ad unum peccatum mortale. — Porro hæc detestatio *virtualiter* universalis sufficit; nam illa detestatio sufficit in qua reperitur vera conversio a creaturis ad Deum. Atqui in prædicta detestatione existit illa vera conversio, cum motivum et ideo actus detestationis peccati omnia peccata complectatur; ergo.

Juxta Billuart, actus contritionis, regulariter loquendo, cadere debet in omnia peccata mortalia, si non in ipso actu, saltem antea, *sigillatim* recogitata; sed sententia communis agnoscit hanc recordationem *singularem*, utilem quidem sæpe esse ad excitandos vividiores contritionis sensus, at non esse necessariam nisi ad confessionem faciendam aut restitutionem, vel ad præcavendas occasiones, quia hujus rei nullum exstat præceptum, et nulla affertur probatio. Ita S. Lig. (l. 6, n. 438)

qui in favorem hujus sententiæ appellat *Catech. Rom.* (§ VI, n. 37), et S. Thomam (*op. de Verit.*, q. 29, a. 5, ad 4).

Attamen qui peccatum aliquod detestaretur ob motivum speciale fide cognitum, v. g. avaritiam ob proditionem Judæ, sedulo inquirere deberet, an aliud non admiserit peccatum mortale; quia, si res ita esset, illud peccatum particulari etiam motivo supernaturaliter cognito detestari deberet, vel aliquod contritionis motivum omnibus peccatis commune eligere teneretur.

Dicitur 2. *De omnibus peccatis mortalibus*; siquidem peccata venialia, cum amicitiam Dei non destruant, alia sine aliis remitti possunt. Si tamen de illis quis conteratur ob motivum omnibus commune, omnia simul remittuntur, etiam illa quorum non habetur singularis recordatio.

15. *Assertio 4^a : Contritio debet esse appretiative summa, sed non requiritur ut sit intensive, aut extensive summa.*

EXPLICATUR. Contritio potest esse triplici modo summa, *appretiative, intensive, et extensive*. — Contritio *appretiative summa* ea est qua peccatum majus et gravius esse malum æstimamus quam cætera omnia, et illud detestamur præ omnibus malis in genere, ita ut, data occasione et optione, ea malimus subire, quam peccato Deum offendere. — Est *intensive summa*, quando elicitur in gradu vehementi, et ex toto fervore voluntatis, aut partis sensitivæ. — Est *extensive summa*, quando multum perdurat.

PROB. 1^a PARS : *Contritio debet esse appretiative summa.*

Nam — 1. Christus ait : « Qui amat patrem aut matrem » *plus quam* me, non est me dignus » (*Matth.*, x, 37). « Qui » non odit patrem suum et matrem, non potest meus esse discipulus » (*Luc.*, xiv, 26). Ergo tenetur homo diligere Deum super omnes creaturas, et plus odisse Dei offensam, quam malum quodcumque. — 2. Ex Conc. Trid. (sess. 14, cap. 4) contritio etiam imperfecta seu attritio *omnem peccandi voluntatem*, omnem proinde affectum peccati excludere debet. Atqui id præstare nequit, nisi sit appretiative summa, id est, nisi poenitens sic animo dispositus sit, ut data occasione malum quodcumque potius eligat quam offensam Dei; Ergo. —

3. Et sane dolor de peccatis, quatenus Deum offendunt, debet esse super omnia, sicut et amor Dei a quo procedit; si enim Deo aliquid anteponatur, et dolor falsus est, et amor plane nullus; ergo.

Sedulo tamen notandum est, juxta doctorum sensum (S. Th., *Supp.*, q. 3, a. 1, ad 4; *Quodlibet* 1, a. 9; S. Lig., l. 6, n. 433), non requiri, ut mala pertimescenda in memoriam sigillatim revocentur, ad expendendum an mens parata sit ea tolerare potiusquam in Deum rursus peccare. Talis enim comparatio *explicita* inter peccatum et cætera mala, neque est necessaria, neque interdum utilis ad habendam contritionem. — *Non* quidem *necessaria*, quia sufficit *virtualis* et *implicita*; sicut enim fides divina auctoritati Dei revelantis credit supra omnem auctoritatem humanam, et religio Deum colit supra omnes creaturas, quin attributa divina cum perfectionibus creaturarum expresse conferantur, ita amor Dei super omnia, et detestatio peccati appetitive summa, quæ ex eo concipitur, elici potest sine formali comparatione. — *Non* est vero *utilis*, neque peccatoribus facile proponenda, quia contra non raro esset *periculosa*, præsertim quando comparatio fit in specie cum aliquo malo sensibili, ut est mors, gravis injuria, aut contumelia. Etenim ex una parte homines, regulariter loquendo, ab his sensibilibus vividius moventur, et ideo timendum est, ne, dum hæc comparationes eis formaliter proponuntur, in maxima tentatione constituentur, et amittant veram dispositionem quæ antea existebat; et ex altera parte non debemus tentare Deum, ut extra necessitatem det gratiam, quam dato eventu certe suppeditaret, siquidem est adiutor in opportunitatibus.

Itaque valde imprudenter agunt et graviter sunt reprehendendi confessarii, qui, ad dolorem appetitive summum explorandum, explicite descendentes cum pœnitente ad mala particularia, eundem tentant, utrum velit potius mortem crudelissimam aut tormenta martyrum subire, vel talem gravissimam infamiam sustinere, quam Deum rursus offendere. Improbandæ sunt etiam, ob eandem rationem, illæ contritionis formulæ, in quibus exprimuntur hujusmodi com-

parationes, nempe: potius mille mortes, vel etiam potius infernus quam iterum peccare. Id quoque præ oculis habeant concionatores.

PROB. 2^a PARS: *Non requiritur ut contritio sit intensive summa.*

Intensio enim contritionis intelligi potest vel *in parte sensitiva* animæ, vel *in ipsa voluntate*. Atqui sub neutro respectu requiritur ut dolor de peccatis maximus sit omnium dolorum. Ergo. *Prob. min.* Etenim — 1° dolor *qui est in sensu*, ut ait Doctor Angelicus (*Supp.* q. 5, a. 3. Cf. q. 1, a. 2, ad 1; q. 3, a. 1; q. 4, a. 1), non se habet per se essentialiter ad contritionem, sed quasi ex accidenti ei adjungitur; et insuper non est in potestate nostra. — 2° Nec requiritur ut dolor *voluntatis* sit *intensive summus*. Nam gradus doloris, affectus, vel conatus major aut minor nullibi in Scripturis determinatur, cognitu impossibilis est, et non pertinet ad essentiam contritionis, quæ tota existere potest etiam in remisso gradu intensionis (S. Lig., lib. 6, n. 442).

Hinc non sunt culpandi, sed potius consolandi, poenitentes qui de amissione parentum, amicorum, aut suorum bonorum intensius se sentiunt dolere, etiam dolore voluntatis, quam de offensa Dei; objectum enim sensibile vehementius movet et afficit ipsam voluntatem, quam objectum spirituale; id confirmatur exemplo sanctorum virorum Jacob (*Gen.*, xxxvii) et David (*II Reg.*, xix), qui longe vehementioris doloris signa dedere pro morte filiorum suorum, quam pro suis peccatis.

PROB. 3^a PARS. *Non est necesse ut sit extensive summa*, et nulla duratio temporis requiritur.

Et quidem constat — 1. *Script. Sacr.* (*Ezech.*, xxxiii, 12): « Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus » fuerit ab impietate sua. » (*Isai.*, xxx, 19): « Miserans (Dominus) miserebitur tui; ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi. » — 2. *Ratione*. Nam actus mentis nullum temporis spatium requirunt; ideo peccatum minimo instanti committi potest, ut agnoscunt omnes; ergo a pari detestatio peccati, quæ est actus mentis, nullo temporis spatio indiget. His igitur verbis S. Thomæ concludere licet: « Homo

in primo instanti veræ poenitentiae remissionem consequitur præteritorum peccatorum » (3 p., q. 84, a. 8, ad 1. Cf. 1, 2, q. 113, a. 7, ad 1).

Attamen adnotant auctores in praxi magnos peccatores, præsertim habitudinosos, ordinarie brevi tempore ad veram peccati detestationem non pervenire, et ideo caute procedendum esse ad judicandam eorum ad Deum conversionem. Adnotant insuper valde optandum esse, ut contritio perseveret explicite, et ut contritionis actus sæpe sæpius iterentur. Ita faciebat David qui in psalmis exclamat : « Peccatum meum contra me est semper. »

II. *De necessitate et qualitatibus propositi non peccandi de cætero.*

16. Assertio : *Ad contritionem necessario requiritur propositum non peccandi de cætero.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* (Isai., I, 16) : « Lavamini, auferte » malum cogitationum vestrarum ; *quiescite agere perverse,* » discite bene facere. » (Ezech., XVIII, 21) : « Si impius egerit » poenitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, *et* » custodierit omnia præcepta mea, vita vivet et non morietur. » (Ibid., 31) : « Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras. » *et facite vobis cor novum.* » Etenim in his textibus non tantum exigitur detestatio peccati præteriti, sed novæ vitæ peccatis commissis contrariæ institutio ; ergo propositum non peccandi non potest separari a vera contritione.

PROB. 2. *Concilio Tridentino.* Nam (sess. 14, cap. 4) definiendo contritionem, ei adjungit, ut supra vidimus, propositum non peccandi de cætero ; insuper declarat « hanc contritionem non solum *cessationem a peccato et vitæ novæ propositum* ac inchoationem, sed veteris etiam odium continere ; » et infra. ad attritionem, qua peccator ad gratiam in sacramento percipiendam disponatur, requirit ut *voluntatem peccandi excludat.*

PROB. 3. *Ratione.* — 1. Sincera contritio debet excludere omnem affectum ad peccatum ; qui vero non haberet propositum non peccandi de cætero, peccati affectum non deposuisset ; ergo. — 2. Ad contritionem requiritur vera cordis

ad Deum conversio; atqui hæc, nec esse, nec intelligi potest sine vera ei placendi et obsequendi voluntate; ubi autem occurrit voluntas illa, occurrit necessario et simul propositum ab iis abstinendi quæ Deo displicere possint; ergo. — 3. Talis debet esse contritio, ut peccatorem cum Deo reconciliet; repugnat autem peccatorem non habentem propositum abstinendi a peccato, Deo vere reconciliari; ergo.

17. Quæritur 1. *Utrum ad justificationem peccatoris requiratur propositum formale et explicitum non peccandi, an sufficiat virtuale et implicitum?*

Tres sunt sententiæ (v. S. Lig., l. 6, n. 450).

Prima sententia affirmat, quia, licet contritio includat necessario propositum, Conc. Trid. tamen requirit propositum formale, dicens, *cum proposito non peccandi de cætero*.

Secunda sententia negat, quia idem Concilium subdit, quod attritio, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, disponit hominem ad impetrandam gratiam in sacramento (sess. 14, cap. 4). Ergo, quoties has requisitas condiciones habuerit attritio, jam sufficienter disponit ad sacramenti valorem.

Tertia sententia dicit quod, si pœnitens cogitat de vita futura, debet formaliter proponere emendationem, quia (juxta Conc. Trid.) quisque per pœnitentiam debet novam inchoare vitam; unde non videtur satis de peccatis dolere, qui, cogitans de vita futura, expresse non proponit se emendare. Secus vero, si pœnitens nihil cogitet de futuro; revera enim in quocumque dolore propositum necessario continetur.

Hanc ultimam sententiam probabiliorem putamus, et ideo statuimus propositum *formale per se loquendo*, necessarium esse ad justificationem, *per accidens* tamen sufficere *implicitum*. — *Primum* constat ratione primæ opinionis; et sane, qui detestans peccata mortalia, sciens et volens omitteret propositum formale, hic ne virtuale quidem propositum habere convinceretur. — *Secundum* probatur ratione secundæ opinionis; unde, si quis occupatus, vel in examinanda sua conscientia, vel in detestanda vita præterita, vel in imploranda Dei misericordia et petenda venia. non cogitet actu dicere,

intra seipsum : volo emendare vitam, volo abstinere a peccatis; sed bona fide pergat ad confessionem, ibique se accusans, veniam petat, is est vere contritus, talisque ejus confessio est bona, quia in his actibus sufficiens includitur propositum non peccandi de cætero.

Attamen, cum prima opinio non careat sua probabilitate, in praxi *ante factum* tutius est eam sequi, et sollicitè curare debet confessarius, ut propositum formale in pœnitente non desit. *Post factum* autem, theologi communius tenent standum esse pro sufficientia propositi virtualis, et confessionem non esse repetendam. Cæterum vix ac ne vix quidem evenit, ut pœnitens vere contritus propositum etiam explicitum omittat, etsi ad hoc non reflectat, quod non est necesse; ideo magis, quia contritionis formulæ quibus passim utuntur fideles, explicitum propositum continent.

18. Quæritur 2. *Quales dotes habere debant propositum, si explicite eliciatur?*

RESP. Propositum debet esse *universale, firmum et efficax.*

1. *Universale*, id est, ad omnia peccata mortalia extensum, et quidem non tantum commissa, sed etiam *quæ committi possunt*; siquidem dari nequit vera ad Deum conversio sine mortalis cujuslibet peccati aversione.

Nota tamen, — 1. quoad peccata *diversa a commissis*. quod pœnitens certe deberet ea *positive* complecti suo proposito non peccandi, si de iis *explicitè* cogitaret; sed extra hunc casum non videtur id necessarium esse; quapropter, postquam pœnitens dixerit se de peccatis commissis pœnitere, et proponere ea amplius non committere, confessarius acquiescere potest, nec tenetur illum admonere, ut etiam ad peccata non commissa propositum extendat, maxime si dolor fuerit explicitè summus et ex motivo universali conceptus. — 2. Quoad peccata ipsa *commissa*, non oportet ut propositum circa singula reflexe concipiatur; sed sufficit, si pœnitens concipiat generale propositum nunquam iterum peccandi, mortaliter, et si ab hoc proposito sic in genere facto nullum peccatum positive excludat (Berardi. *Prax. Conf.*, n. 1021. 1024).

2. *Firmum*, id est, requiritur ut pœnitens voluntatem habeat deliberatam non relabendi in peccatum mortale, non obstante cujuscumque mali timore aut boni cupidine. — Caveat tamen confessarius, ut jam diximus de contritione appreciative summa, ne pœnitenti proponat difficultates speciales quæ in posterum occurrere possunt; sufficit *generale* propositum non peccandi, quod non sit hæsitans, et nullum casum positive excludat.

Notandum est insuper, non requiri, ut pœnitens firmiter *sibi persuasum habeat* se non relapsurum esse; nam bene potest, ait S. Ligorius (n. 451), consistere voluntas resipiscendi cum timore lapsus ex mutatione voluntatis. Hinc verum habet propositum pœnitens qui, interroganti confessario de voluntate non peccandi, respondet : fragilis sum, valde formido lapsum; nolo tamen casum.

Quid vero, si non modo timeret, sed *prævideret et crederet* se relapsurum? — Respondet S. Lig. (*ibid.*), talem pœnitentem « practice certam suspicionem præbere propositum suæ voluntatis non esse satis firmum. » Sed alii theologi communius contra tenent propositum voluntatis non relabendi consistere posse cum judicio intellectus de lapsu futuro ob expertam fragilitatem et voluntatis inconstantiam.

Quod ad praxim attinet, quando pœnitens, bonæ alioqui voluntatis, sed rei difficultate perterritus, dicat, « se non posse hoc vel illud promittere, quia non potest sibi fidere, » confessarius illum non debet repellere, sed potius erigere spe divini auxilii, eique inculcare, non agi de his quæ forte sint eventura, sed de actuali voluntate, et de fiducia in gratia Dei reponenda; posteaque illi proponat media ad occasiones vitandas et tentationem pulsandam: quæ si pœnitens adhibere promittat, judicari poterit ejus propositum satis firmum esse, non obstante ipsius persuasione de lapsu futuro, præsertim si ejusmodi persuasio, non ex prævisione alicujus circumstantiæ impellentis, sed ex mera experientia fragilitatis proveniat.

3. *Efficax*, id est, pœnitens non tantum firmiter proponere debet peccatum vitare, sed etiam media adhibere ad non

relabendum necessaria, et præsertim ad fugiendas occasiones proximas. — Attamen non requiritur ut efficacia propositi ex operibus probetur, sed sufficit ut sit efficax *affective*; relapsus enim, ait S. Ligorius, « non semper est signum propositi infirmi, sed sæpius tantum signum est mutatæ voluntatis; nam bene potest accidere, ut quis habeat firmum propositum nunquam peccandi, et nihilominus statim peccet, prout S. Petrus vere proposuit potius mori, quam Christum negare, et tamen ad primam ancillæ vocem negavit. » Dicit S. Doctor *non semper*, quia si poenitens statim sine ulla resistentia iterum ceciderit, indicium vel saltem suspicionem aliquando præbere potest, quod proposito sat efficaci et firmo caruerit.

§ II. De divisione et speciebus contritionis.

19. Datur divisio contritionis. Quoniam actus morales ex motivis specificantur, divisio contritionis desumitur ex diversitate motivorum, quibus detestatio peccati concipitur. Quapropter Concilium Tridentinum duplicem contritionis speciem distinguit: contritionem *perfectam*, et contritionem *imperfectam*, quæ dicitur *attritio*.

Contritio perfecta, sic dicta a Concilio quia caritate perficitur, est dolor ac detestatio de peccato commisso ob motivum ipsius caritatis, seu bonitatis Dei absolutæ, ejusque infinitæ perfectionis. — *Attritio*, est dolor ac detestatio de peccato commisso ob motivum turpitudinis peccati, aut metus gehennæ et pœnarum.

20. Legitimitas hujus divisionis. Quo clarius appareat legitimitas hujus divisionis, ostendendum est omnia motiva contritionis supernaturalia ad tria prædicta reduci, nempe bonitatem Dei absolutam, turpitudinem peccati et pœnas peccati, præsertim gehennam.

Etenim motiva supernaturalia, quibus peccatores ad poenitentiam adducuntur, sunt ordinarie sequentia, videlicet, quia peccatum: — 1. offendit Deum infinite bonum et perfectum, et sic lædit caritatem; — 2. offendit Deum infinite beneficum atque misericordem, et sic lædit gratitudinem: — 3. offendit Deum infinite sanctum et excelsum omnique veneratione

dignum, et sic lædit religionem; — 4. offendit Deum sup̄remum Legislatorem et Dominum, et sic lædit obedientiam et justitiam; — 5. offendit Deum Creatorem et naturæ auctorem, deturpando animam quæ ad ejus imaginem fuit condita: — 6. offendit Deum virtutis remuneratorem et peccati vindicem, ipsum reddit nobis inimicum, nos privat beatitudine æterna, mereturque gehennam. si sit mortale; et purgatorium, si sit veniale; imo et meretur etiam, ut idem Deus vindex pœnis temporalibus nos in hac vita puniat (Berardi, *Præf. confess.*, n. 998).

Porro quinque priora motiva sub generica *turpitudinis peccati* appellatione comprehenduntur, ex qua tamen primum. seu *motivum caritatis*, propter ejus supremam excellentiam detrahitur, et in specie peculiari constituitur; ultimum autem motivum patet idem esse quod Concilium nomine *metus gehennæ et pœnarum* designat. Ergo.

Et vero id etiam sequenti modo ostendi potest. Siquidem duplex distinguendum est malum in peccato, malum *culpæ* et malum *pœnæ*. — Si autem pœnitens peccatum detestatur ob malum culpæ, seu ob malitiam ejus moralem intrinsecam, vel illa detestatio habetur quia malum culpæ opponitur ipsi Deo in se infinite bono et perfecto, et hoc in casu contritio *ex motivo amoris Dei propter se seu caritatis concipitur*; — vel detestatio peccati est propter aliam quauilibet malitiam seu difformitatem moralem, quæ in eo invenitur, et contritio generaliter dicitur concipi *propter turpitudinem peccati*; hoc autem secundum contritionis motivum a Concilio positum, genericum quidem est, et varia alia sub se continet motiva, variasque proinde contritionis species, juxta varias difformitates quæ in peccato considerari possunt. — Si vero peccatum odio habetur ob malum pœnæ, adest contritio *ex metu gehennæ et pœnarum peccati*, quod est tertium motivum juxta Concilium. Ergo omnia omnino motiva contritionis his tribus continentur.

21. Quæritur 1. *Quænam sit essentialis propriaque ratio contritionis perfectæ?*

RESP. Cum doceat Concilium Tridentinum contritionem *per caritatem perfici*, sequitur eandem esse caritatis et con-

tritionis rationem; perfecta igitur est contritio, ubi perfecta est caritas (Cf. *Catech. Rom.*, p. 2, n. 35). Dicendum est igitur quænam sit ratio propria caritatis.

Porro distinguitur caritas ab amore, sicut species a genere: siquidem duplex est amor; unus perfectus, alter imperfectus, — *Perfectus* est ille quo quis propter seipsum amatur; *imperfectus* est, quo quis non propter seipsum amatur, sed propter bona quæ ipsi amanti ex tali amore proveniunt (S. Th., 2.2, q. 17, a. 8). — Prior vocatur *amor caritatis*, seu etiam *benevolentia*, quia hoc amore Deo, si ita loqui fas est, bene volumus, illius gloriam et honorem quærimus, et illatas ei injurias horremus; si hic amor tanquam mutuus consideratur, in quantum scilicet qui diligit, diligitur a Deo, ita ut sit mutua et reciproca Deum inter et hominem benevolentia, vocatur amor *amicitiæ*. Posterior autem dicitur *amor concupiscentiæ*, quia ex desiderio propriæ felicitatis oritur, vel etiam *amor spei*, quia ex spe aliquid sibi obtinendi suam ducit originem.

Igitur ratio propria et essentialis contritionis perfectæ tota in eo est, ut pœnitens peccatum detestetur, quia Deum offendit *in se bonum et perfectissimum atque super omnia propter se amandum*.

Id constat: — 1. *Scriptura Sacra* (*Deut.*, iv, 29): « Cum » quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen » toto corde quæsieris, et tota tribulatione animæ tuæ, » (*Joel.*, ii, 12): « Convertimini ad me in toto corde vestro, et » scindite corda vestra. » Atqui detestari peccatum *ex toto corde*, est odio illud prosequi quantum odibile est; sed sola caritas perfecta, quæ odit peccatum, ut est malum Dei, contrarium ejus bonitati absolutæ, et infinitis perfectionibus, illud detestatur quantum est odibile. Ergo sola caritas detestatur peccatum ex toto corde; ergo illa sola contritio, quæ ex motivo caritatis concipitur, debet dici perfecta.

2. *Auctoritate Concilii Tridentini* docentis contritionem illam, quæ hominem Deo reconciliat, priusquam sacramentum actu suscipiatur, esse caritate perfectam, id est. ex motivo hujus virtutis conceptam.

3. *Ex S. Thoma* qui (3 p. q. 86, a. 3) apertis verbis docet. quod detestari peccatum, quia est contra Deum super omnia dilectum, requiritur ad rationem veræ pœnitentiæ, qua peccata remittuntur (Cf. q. 84, a. 6).

4. *Ex ratione.* Sicut enim peccator averterat se a Deo et ad creaturam converterat, hanc præferendo amicitia divinae et in finem ultimum constituendo; ita vicissim perfecte debet a creatura averti, et converti ad Deum, hunc in suum finem ultimum restituendo; hoc autem fit tantum per caritatem.

22. Quæritur 2. *Quotuplex sit attritio, et quomodo sit supernaturalis?*

RESP. 1. Attritio, juxta doctrinam Concilii Tridentini, in duplicem speciem generalem dividitur, prout scilicet vel « ex consideratione turpitudinis peccati, » vel « ex metu gehennæ et pœnarum » concipitur. — Prima species iterum subdividitur in varias attritiones juxta varias difformitates, quæ, aut in diversis peccatis, aut in eodem peccato secundum diversas rationes inesse possunt. — Secunda vero distinguitur etiam, utpote sub se continens non modo duplicem metum, pro duplici genere pœnarum, æternarum nempe et temporalium, quibus peccatum a Deo punitur, sed etiam ipsum amorem vitæ æternæ, seu spem supernaturalem; hæc enim spes mercedis et timor pœnæ duo sunt motiva ad invicem connexa, et ideo sub titulo communi metus gehennæ designantur.

RESP. 2. Quod autem varia illa motiva ad ordinem supernaturalem spectent, proindeque quod attritiones ex eis conceptæ sint supernaturales, id dupliciter evenire potest, nempe: — 1. Si sint supernaturalia *in se*, v. g., si consideretur illa peccati fœditas, quæ oritur ex ingratitude, vel inobedientia, vel injuria in Deum auctorem gratiæ, aut in Christum redemptorem et legislatorem, aut in Spiritum sanctificatorem; pariter si peccatum spectetur, sive quatenus nos privat donis cœlestibus vel beatitudine æterna, et pœnis æternis damnat, sive quatenus animam fœdat ad imaginem Dei conditam et ad statum supernaturalem elevatam; — 2. si sint supernaturalia *quoad modum* quo cognoscuntur, quando

scilicet consideratur Deus ut auctor naturæ, sapientissimus gubernator et legislator, justissimus remunerator virtutis et vindex peccati, sed *non solo lumine rationis*, prout faceret philosophus ethnicus, bene vero etiam *lumine fidei*, prout facere solent christiani.

Hinc ipse metus pœnarum temporalium hujus vitæ probabilius sufficit ad veram et supernaturalem attritionem. etiamsi desit consideratio pœnarum inferni, dummodo tamen *lumine fidei spectentur ut a Deo vindice inflictae*; nam Concilium Tridentinum distinguit inter gehennam et alias pœnas, et adducit exemplum Ninivitarum, « qui, ad Jonæ prædicationem (clamantis : adhuc quadraginta dies et Ninive subvertetur), plenam terroribus pœnitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt. » — Dixi *dummodo lumine fidei spectentur*, quia si peccator doleret tantum propter infamiam, vel infirmitatem, vel carcerem, vel alia infortunia humana ex suis peccatis subsecuta, utique dolor hujusmodi, tanquam undequaque naturalis, deservire non posset (Berardi, *Prax. Conf.*, n. 998, 1003).

23. Quæritur 3. *Utrum attritio ex solo metu gehennæ et pœnarum concepta, bona sit et utilis ad salutem?*

Prænotandum est metum pœnarum et speciatim inferni dici timorem Dei servilem, quia servorum est ex solo timore pœnarum culpam fugere ac detestari. Sed duplex est hujusmodi metus, scilicet metus *serviliter servilis*, et metus *simpliciter servilis*. — Metus *serviliter servilis* ille est quo quis detestatur peccatum ob inferni metum, sed ita est affectus, ut, si non adesset gehenna, illud committeret. Porro de metu isto dubium non est; nam, fatentibus omnibus, utilis esse nequit ad salutem, cum includat affectum ad peccatum. Metus *simpliciter servilis* ille est quo, ob metum gehennæ, peccator odio habet peccatum, quin habeat hic et nunc animum peccandi, si gehenna non esset; sed ab hac cogitatione abstrahit.

Docuerunt Lutherani metum simpliciter servilem esse malum, et reddere hominem hypocritam magisque peccatorem. Janseniani agnoscentes metum simpliciter servilem esse in se

bonum et honestum, quia bonum est devitare infernum; dicebant tamen actum illius timoris fieri malum ex defectu caritalis.

Theologi autem catholici docent, tanquam veritatem catholicam fide tenendam, *attritionem, ex solo metu gehennæ et pœnarum conceptam, bonam esse et utilem ad salutem.*

Constat — 1. *Scrip.* S. S. Joannes Baptista ait (*Luc.*, III, 8) : « Facite ergo fructus dignos poenitentiae... jam enim securis » ad radicem arborum posita est : omnis ergo arbor non » faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. » Christus pariter dixit (*Matth.*, x, 28) : « Timete eum, qui potest » test et animam et corpus perdere in gehennam : » porro timor a Christo et a S. Joanne Baptista commendatus, est sane eximius ; ergo.

Constat — 2. *Traditione.* Plures SS. Patres afferri possent; invocare sufficiat S. August. (*in Ps.* 127) : « Ille timor nondum castus..., pœnas timet. Timore facit quicquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi malum illud... timet ne mittatur in gehennam. *Bonus est iste timor, utilis est.* »

Constat — 3. *Definitionibus Ecclesiæ.* Conc. Trid. (sess. 14, c. 4) declaravit « illam contritionem imperfectam, quæ ex gehennæ et pœnarum metu concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, non solum *non facere hominem hypocritam et magis peccatorem*, verum etiam *donum Dei esse et impulsus Spiritus S.* » (Cf. ejusd. sess. can. 5 et 8). — Alexander VIII sequentes damnavit propositiones (n. 14 et 15) : « Timor gehennæ non est supernaturalis. » « Attritio quæ gehennæ et pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiae Dei propter se, non est bonus motus ac supernaturalis. »

Constat — 4. *Rat. th.* Actus poenitentiae ex metu gehennæ elicited tria includit, scilicet, fugam gehennæ, quæ instar finis se habet in actu timoris; odium peccati, quod est medium ad obtinendum finem, scilicet fugam inferni; demum ordinationem hujus medii ad hunc finem : porro hæc tria sunt perfecte honesta et licita. — 1. Fuga gehennæ quæ in Scripturis

commendatur. — 2. Odium peccati, ut patet. — 3. Ordinatio hujus medii ad fugiendum infernum; etenim detestari peccatum est medium aptum ad vitandam pœnam cujus est causa; bonum est igitur ordinare detestationem peccati ad fugam inferni. Nec obstat quod peccatum sit malum altioris ordinis quam pœna, ideoque videatur inordinatum dolere de majori malo ad vitandum minus. Nam dummodo dolor de peccato non ordinetur ad fugam pœnæ tanquam ad principale malum et ultimum finem, sed tantum tanquam ad magnum malum et finem proximum, ita ut non excludatur ulterior relatio ad Deum, non est mala ordinatio, sed bona. Ergo.

Nec objicias — 1. eum qui solo metu inferni dolet de peccato, magis odisse infernum quam peccatum, proindeque magis detestari minus malum. — Nam pœnitens qui culpam detestatur propter pœnam, unum cum alio non comparat. nec unum alteri præfert; sed præscindit ab utriusque appretiatione. Videt pœnam, illam effugere vult, et sciens peccatum esse pœnæ causam, statim peccatum detestatur, non attendendo ad id quod ageret, si non existeret pœna.

Nec pariter objicias — 2. eum qui culpam non fugit nisi propter pœnam, eo ipso implicitam et conditionatam peccandi voluntatem servare, sicut mercator, naufragii metu merces in mare projiciens, servat affectum ad merces, voluntatemque illas servandi, si non esset naufragium; ergo. — Nam pœnitens timore servili commotus conditionatam non servat peccandi voluntatem, nec vult peccare si non sit gehenna; abstrahit enim ab eo quod faceret si non foret gehenna. Mercatorem igitur inter et pœnitentem nulla est paritas; nam mercator naufragium devitat dummodo merces suas projiciat in mare, nec requiritur ut affectum ad merces deponat; verum in peccatore pœnitente, ad vitandum infernum, non sufficit exterior fuga peccati, sed requiritur ut intus deponat omnem peccandi voluntatem. Hinc affectus ad merces non opponitur fini quem sibi proponit mercator, et sic potest illum servare; dum affectus ad peccatum penitus adversatur fini quem peccator pœnitens intendit, et illum proinde penitus abjicere debet.

24. Quæritur 4. *Utrum et quomodo pœnitens transire possit de attritione ad contritionem, et ex attrito fieri contritus?*

RESP. 1. Certum est attritionem ipsam *in se spectatam* fieri non posse contritionem; attritio enim et contritio non sunt diversi gradus ejusdem actus, sed actus diversi et essentialiter differentes; ergo unus non potest transmutari in alium.

RESP. 2. Si quæsiō consideratur, non ex parte actus, sed *ex parte agentis*, indubium est bene posse pœnitentem ex attritione assurgere ad contritionem perfectam, imo rem ita sæpe sæpius contingere; si, v. g., ex timore inferni quis transeat ad spem æternæ beatitudinis seu ad amorem concupiscentiæ, et ex illo amore ad gratitudinem erga Dei beneficentiam et misericordiam, atque tandem ex gratitudine quæ est amor Dei respective et erga nos boni, ad amorem Dei absolute et in se boni. Quatenus autem ita fieret, jam haberetur caritas, proindeque contritio perfecta.

RESP. 3. Ex his intelligitur quomodo dici possit pœnitentem *ex attrito fieri contritum*, quia nempe mutat dolorem ex imperfecto in perfectum, vel dolori imperfecto addit amorem caritatis perfectæ. — Alio tamen sensu minus proprio idem dicitur, quando scilicet, vi et efficacia sacramenti cum attritione suscepti, pœnitenti infunditur gratia sanctificans, et caritas habitualis; tunc enim dicitur homo fieri ex attrito contritus quasi æquivalenter seu quoad ultimum effectum contritionis perfectæ, qui est gratia justificationis et remissio peccati.

§ III. De necessitate contritionis ad remissionem peccatorum.

Expendenda est necessitas contritionis ad remissionem, sive peccati mortalis, sive peccati venialis.

I. *Utrum et quatenus contritio sit necessaria iis qui sunt in peccato mortali constituti?*

25. Assertio 1^a: *Actus contritionis saltem virtualis est necessarius necessitate tum medii, tum præcepti naturalis et divini, omnibus in peccato mortali constitutis.*

PROB. 1^a PARS, *de necessitate medii.* — 1. (Act. III, 49): « Pœ-

» nitemini et convertimini *ut deleantur* peccata vestra. » Quibus verbis intelligitur Pœnitentiam ordinatam fuisse ut medium ad remissionem peccatorum obtinendam. — 2. Conc. Trid. (sess. 14, cap. 4), dicit : « Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius. » Ergo Pœnitentia est medium obtinendi remissionem peccatorum. — 3. Impossibile est Deum sibi reconciliare et in amicitiam recipere hominem a se aversum et in peccati amore obstinatum ; alioquin peccatum ipsum amare et remunerari censeretur : atqui peccator impœnitens est a Deo aversus et in amore peccati obstinatus ; ergo. — Et vero, ut ratiocinatur S. Thom. (3, q. 86, a. 2), offensa peccati mortalis procedit ex eo quod voluntas sit a Deo aversa per conversionem ad creaturas ; ergo requiritur ad remissionem divinæ offensæ, quod voluntas hominis sic immutetur, ut convertatur ad Deum cum detestatione prædictæ conversionis ad creaturas et proposito emendandi ; jam vero in hoc situs est actus contritionis ; ergo necessaria est contritio necessitate medii.

PROB. 2^a PARS, *de necessitate præcepti*. — 1. *Scriptura Sacra* (*Ezech.*, XVIII, 30). « Agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas. » (*Luc.*, XVIII, 5) : « Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis. » Sane hæc verba exprimunt præceptum. — 2. *Rat. theol.* Nam ex triplici fonte oritur præceptum pœnitentiæ, scilicet : ex lege *justitiæ*, qua tenetur peccator satisfacere injuriæ Deo factæ per peccatum ; id autem fit per pœnitentiam, cujus objectum formale, ut vidimus, est reparare illam injuriam ; ex lege *caritatis divinæ*, quæ obligat hominem ad recuperandam amicitiam divinam, si eam perdidit, et ad habendum Deum pro fine ultimo ; ex lege *caritatis propriæ*, qua homo tenetur curam habere animæ suæ, et proinde media adhibere necessaria, ne in æternum pereat.

Dicitur *saltem virtualis*, quia inter theologos controversatur, utrum actus contritionis ad remissionem peccati mortalis necessarius, *debeat esse formalis, et explicitus*, an vero *sufficiat actus virtualis*, qualis in actu caritatis Dei continetur.

Communius autem doctores recentiores, præsertim inter Thomistas, tenent : actum *formalem* contritionis seu detestationis peccati esse *per se loquendo* necessarium, sed *per accidens* sufficere posse actum *implicitum et virtuales*. — Prius constat, quia non possunt commode explicari textus S. Scripturæ præcipientes pœnitentiam, neque verba Concilii Tridentini superius citata, nisi accipiantur de pœnitentia formali. Ratio autem hujus necessitatis prima et radicalis, est divina ordinatio, quæ nobis satis constat ex Scriptura et sensu Ecclesiæ, et aliunde convenientissima est ; siquidem actus pœnitentiæ formalis maxime proportionatus est ad petendum veniam, et ad placandum personam offensam, estque medium perfecte accommodatum ad vitæ emendationem, quæ per pœnitentiam potissimum intenditur. — *Posterius* constat etiam, et quidem pro duplici casu, qui ab auctoribus ponitur. *Primus* est, si quis in peccato existens, ex oblivione omnino inculpabili existimet se nullum habere peccatum mortale, et actum caritatis eliciat, sine dubio ei remittetur peccatum, et justificabitur sine ullo actu formali pœnitentiæ, per solam virtuales pœnitentiam in actu caritatis tanquam in aliquo eminentiori contentam ; « caritas enim operit multitudinem peccatorum » (I Petr., iv), et « qui manet in caritate in Deo manet, et Deus » in eo » (I Joan., iv) ; non ergo ille qui elicit actum dilectionis Dei super omnia, manet in peccato, alias haberet duos fines ultimos, nempe Deum, ratione caritatis, et creaturam, ratione peccati mortalis. *Alter casus* est, si quis ita subito raperetur ad martyrium, ut non haberet tempus recogitandi peccata, et eliceret actum caritatis vel etiam actum attritionis cum actuali martyrio, reciperet gratiam et justificaretur ; quia passio pro Christo suscepta obtinet vim baptismi, et confert gratiam ex opere operato (cf. S. Th., 3 p., q. 87, a. 1 ; q. 66, a. 11).

26. Assertio 2^a : *Extra sacramentum, sola attritio ad remissionem peccatorum non sufficit, sed requiritur contritio ex motivo perfectæ caritatis concepta, cum voto saltem implicito sacramenti.*

PROB. 1, Script. Sacra. Nam in Sacra Scriptura, vis omnis,

quam Pœnitentia habet ad delenda peccata, tribuitur caritati, et quidem perfectæ. (*Luc.*, vii, 47) : « Remittuntur ei peccata » multa, *quoniam dilexit multum.* » (*I Joan.*, iii, 14) : « Qui » non diligit, manet in morte. » (*I Petr.*, iv, 8) : « Caritas » operit multitudinem peccatorum. » Hæc enim verba, uti jam ostendimus (n. 21), significant perfectam conversionem peccatoris ad Deum non fieri nisi ex motivo veræ et proprie dictæ caritatis. (*Deut.*, iv, 29) : « Cum quæsieris Dominum » Deum tuum, invenies eum; si tamen *toto corde* quæsieris. » et *tota tribulatione* animæ tuæ. » (*Joel.*, ii, 12) : « Converti- » mini ad me in *toto corde* vestro, et scindite corda vestra. »

PROB. 2. *Auctoritate concilii Tridentini.* Docet enim (sess. 14, cap. 4) solam contritionem, quæ caritate perfecta est, sufficere ad remissionem peccatorum, non vero eam quæ ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex metu gehennæ et pœnarum concipitur. Atqui, ut supra vidimus, sub motivo generico turpitudinis peccati comprehenduntur omnia motiva cujuslibet virtutis moralis, distinctæ a caritate perfecta. Ergo sola contritio quæ ex caritate perfecta concipitur, potest justificare peccatorem. — Idem Concilium (*Ibid.*, cap. 7), de casuum reservatione loquens subjicit : « Pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia semper custoditum fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis. » Verum, si attritio sufficeret cum voto sacramenti, non esset metuentum, ne homines perirent defectu absolutionis.

Dicitur *cum voto saltem implicito sacramenti*, quod nempe in ipsa contritione sufficienter includitur. Et quidem — 1. infra dicemus sacramentum Pœnitentiæ esse, ex institutione Christi, medium omnino necessarium ad remissionem omnium peccatorum mortalium, in quæ homines post baptismum susceptum prolabuntur. Ergo remissio peccatorum, etiam in casu contritionis perfectæ, obtineri nequit sine aliqua relatione ad illud medium, et dependentia ab eo, ideoque sine voto *saltem implicito* suscipiendi sacramentum Pœnitentiæ. — 2. Contendimus votum sufficere *implicitum*, quale scilicet *in ipsa contritione includitur*. Nam votum explicitum non exigitur rei natura; siquidem necessarium non erat ante legem

evangelicam; nec præcipitur aliqua voluntate positiva Dei, quæ nullibi reperitur in Scripturis vel in Traditione; ipsum concilium Tridentinum de voto explicito non loquitur, imo votum implicitum intelligere videtur, addendo: « Quod in illa (contritione) includitur. » — Nec mirum illius voti specialem mentionem in conc. Trid. fieri, propter relationem quæ, ex jam dictis, adesse debet inter contritionem etiam perfectam, et sacramentum Pœnitentiæ.

An autem et quatenus attritio cum sacramento sufficiat ad remissionem peccatorum, dicitur in ipso Tractatu *de Sacramento Pœnitentiæ*, quando agetur de actibus pœnitentis.

27. Quæritur 1: *Utrum contritio ita sit peccatori necessaria, ut qui in peccatum incidit, illius præcepto protinus teneatur?*

RESP. *negative*, sed esse tantummodo salutare consilium, quam maxime suadendum, ut ille qui peccatum commisit illud quamprimum detestetur, juxta illud Eccl., (v, 8): « Non » tardes converti ad Dominum. » Nam præcepta affirmativa, quale est præceptum contritionis, quamvis obligent semper, non tamen statim et pro semper, sed tempore determinato, et positis certis circumstantiis. Ergo tenendum est quod, post peccatum mortale commissum, non statim per se urget præceptum contritionis, nec proinde præceptum confessionis.

Hinc nec tenetur pariter homo pœnitentiam agere quoties peccata memoriæ occurrunt, neque quoties opportunitas pœnitendi datur; nullum enim exstat tale mandatum Dei aut Ecclesiæ. — Cæterum, si ita urgeret præceptum pœnitentiæ, peccator toties peccaret mortaliter, quoties non pœnitendo recordaretur peccati, etiam centies in hora; sed hæc sunt dura nimis et contra communem sensum fidelium etiam tenerioris conscientiæ, qui de istis peccatis non se accusant; nec de eis interrogant confessarii.

28. Quæritur 2: *Quandonam obliget præceptum contritionis?*

RESP. 1. Obligat *indirecte et per accidens*. — 1. Quoties urget aliud præceptum quod observari nequit sine statu gratiæ, v. g., præceptum communionis paschalis. — 2. Quando

urget præceptum actus caritatis erga Deum; tunc enim, occurrente memoria peccati, tenetur peccator illud detestari. — 3. Quoties aliter superari nequit gravis tentatio; aut si, procrastinando illum actum, existit periculum proximum et probabile iterandi peccata quædam, vel in iis sibi complacendi. Hæc omnia speculative vera sunt, sed practice difficile affirmatur tales dari circumstantias, in quibus necessario eliciendus sit actus contritionis.

RESP. 2. Præceptum conversionis, seu actus contritionis eliciendi, obligat *directe et per se*: — 1. In periculo proximo et probabili mortis; adest enim præceptum adhibendi media omnino necessaria ad vitam æternam assequendam. — 2. Obligat idem præceptum post aliquod tempus in peccato elapsum, quia de natura illius præcepti esse debet, sicut de natura aliorum præceptorum, ut directe obliget post aliquod tempus, quando datur materia ipsi subjecta.

Valde dissentiunt theologi circa tempus quo urget præceptum directum contritionis. Alii contendunt differri posse actum contritionis ad annum; alii ad menses quatuor aut quinque; alii ad mensem tantum; alii ad aliquot dies.

Hæc duo videntur tenenda: nempe, contritionis præceptum urgere, — 1. saltem anno elapso; nam, juxta theologorum placita, Ecclesia, præscribendo annuam confessionem, divino præcepto Pœnitentiæ nihil addidit, sed illius explanationem tantum protulit; — 2. etiam ante annum elapsum, *saltem indirecte*, propter periculum in alia peccata facile relabendi, si per tantum temporis peccator remaneret in mortali. Ita S. Lig. (lib. 6, n. 437).

In praxi, hortandi sunt fideles, et quidem vehementer, ut quando labuntur in peccatum, illius quamprimum pœniteant, sed minime prædicandum quousque possit actus contritionis protrahi, sine novo peccato, ne detur occasio multiplicandi peccata. Cæterum, ait S. Ligorius, ut plurimum, imo fere semper, peccatores, præsertim rudes, ob inadvertentiam excusantur ab hoc peccato dilatae contritionis.

29. Quæritur 3: *An et quatenus impœnitentia, seu omissio pœnitentiæ, sit peccatum speciale?*

RESP. 1. Impœnitentiam, *præsertim finalem*, esse *speciale* peccatum, imo *unum e gravissimis*. — *Primum* constat ex dictis in Assertionem 1^a; nam si præceptum pœnitendi speciale est, ergo violatio ejus propriam deordinationem habet, et est speciale peccatum. — *Secundum* quoque, nempe id unum esse e gravissimis peccatis, constat ex eo quod totam SS. Trinitatem gravissime offendit peccator impœnitens; siquidem spernit amicitiam et beneficentiam Dei, atque ita peccat ex proposito in Deum Patrem, qui ipsum creavit et vocavit; « Filium Dei conculcat, sanguinem testamenti pollutum » ducit, in quo sanctificatus est; et Spiritui gratiæ contumeliam, facit, » ut habetur in Apostolo (*Hebr.*, x, 29). — *Terrium* tandem, hoc esse dicendum præsertim de impœnitentia finali, facile patet, quia talis impœnitens, non ad tempus, sed in perpetuum, ita respuit gratiam et gloriam Dei.

RESP. 2. Ad hoc tamen necessarium esse, ut impœnitentia sit plene voluntaria, sive directe, sive indirecte. — Est *directe* voluntaria, quando peccator actu expresso voluntatis statuit omittere pœnitentiam eo tempore quo ejus præceptum obligat. — *Indirecte* vero omissio voluntaria {pœnitentiæ accidit, quando ex negligentia graviter culpabili vel ex ignorantia vincibili actus pœnitentiæ omittitur tempore debito, aut etiam agitur vel retinetur aliquid impossibile cum præcepto.

II. *Utrum et qualis contritio sit necessaria ad remissionem peccati venialis?*

30. Assertio : *Actus contritionis virtualis est omnino necessarius ad remissionem peccati venialis.*

PROB. Omnibus momentis supra, ubi de peccato mortali, expositis; illa enim ob suam generalitatem ad peccata venialia extendi debent, cum aliquo tamen moderamine. — Et vero omne peccatum aliquo modo a Deo removet animam; per peccatum mortale mens omnino a Deo avertitur, utpote contra caritatem agens; per peccatum autem veniale retardatur, ne prompte in Deum feratur; ergo cum remissio culpæ fiat per conjunctionem hominis ad Deum, requiritur ut remo-

veatur id quod huic conjunctioni opponitur; jam vero istud removeri nequit nisi per aliquam displicentiam, seu contritionem; ergo requiritur contritio etiam ad remissionem peccatorum venialium (*S. Th.*, 3, q. 87, a. 1, c).

Dicitur : *virtualis*. Si enim contritio virtualis sufficit ad remissionem peccati mortalis, ergo a fortiori pro peccato veniali. — Sed requiritur contritio vere virtualis, id est, talis ut vere includatur in actu qui elicitur, v. g., si quis cum magno affectu humilitatem diligeret, eo ipso contritionem virtualem de peccatis superbiæ haberet; aut etiam, si quis tali ac tanto affectu versaretur circa Deum vel res divinas, ut cum illo affectu non posset non displicere illi peccatum veniale oppositum, si illius recordaretur; unde non quodlibet peccatum veniale per quemlibet affectum in Deum tollitur, sed illud solum cujus virtualis displicentia et retractatio in dicto affectu continetur.

31. Quæritur 1. *Utrum requiratur contritio perfecta, an sufficiat attritio ad remissionem peccati venialis, extra sacramentum?*

Theologi quidem nonnulli contendunt peccata venialia *sola* contritione perfecta deleri posse extra sacramentum, haud secus ac peccata mortalia; sed multis aliis probabile videtur ad remissionem venialium in homine justo *sufficere attritionem* ex quocumque motivo supernaturali conceptam.

Etenim facilius esse debet remissio peccati venialis quam mortalis; atqui non facilius esset, si, extra sacramentum Pœnitentiæ, requireretur actus contritionis perfectæ ad remissionem peccati venialis; nam difficilius habetur contritio perfecta peccati venialis quam peccati mortalis. Ergo. — Ita sentire videtur S. Thomas, qui ait : « Ad tollendam maculam peccati mortalis requiritur infusio gratiæ, sed ad tollendam maculam venialis peccati requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam removetur inordinata adhæsiō ad rem temporalem » (3 p., q. 87, a. 2, ad 3).

Dixi : *in homine justo* : nam ei qui est in peccato mortali, nullum veniale remittitur, nisi prius remissionem peccati mortalis et infusionem gratiæ sanctificantis obtinuerit per

contritionem perfectam, aut per sacramentum (S. Th., 3, q. 87, a. 4).

32. Quæritur 2. *An contritio de peccatis venialibus gaudere debeat quatuor iisdem dotibus ac contritio de peccatis mortalibus?*

1. Certum est, ut patet, contritionem peccati venialis *inter-nam* esse debere et *supernaturalem*, ob easdem rationes quæ datæ sunt.

2. Certum est e contra ad delenda peccata venialia non necessariam esse contritionem *universalem*, seu extendentem se ad omnia peccata venialia; aliis verbis, unum peccatum veniale sine alio remitti potest. Etenim peccatum veniale non opponitur amicitiae Dei, sed impedit ne sit perfecta; porro, cum infiniti sint divini amoris gradus, sufficienter intelligitur unum peccatum veniale sine alio remitti posse. Ita tenent S. Thomas (3. p., q. 87, a. 1, ad 1), et S. Lig. (lib. 6, n. 449).

3. Quidam tandem theologi asserunt non requiri contritionem *summam* peccati venialis, sed sufficere verum dolorem de peccato commisso, cum proposito illud non committendi in eadem circumstantia. Communiter vero docetur necessariam esse hanc dotem, sed ita intellectam, ut peccator tale peccatum veniale appretiative detestetur plus quam omnia mala naturalia, et difficultate occurrente paratus sit illud vitare, quin tamen instituere debeat comparisonem explicitam inter illud peccatum et alia mala.

§ IV. De effectibus contritionis.

33. Exponuntur effectus contritionis. Primarius et principalis effectus, sive contritionis perfectæ cum voto sacramenti, sive sacramenti cum attritione suscepti, est *justificatio peccatoris*, uti exponit Conc. Trid. (sess. 6, cap. 6 et 7); quomodo autem hæc fiat, et quosnam alios effectus in se contineat, breviter est dicendum.

Porro certum est — 1. Peccatorem pœnitentem *formaliter* justificari per donum supernaturale animæ infusum, eique intrinsece inhærens, id est *per gratiam sanctificantem*, quæ

proinde est primus affectus contritionis. — 2. Omnia peccata mortalia, *quantumvis gravia et multa*, data hac infusione gratiæ, *penitus* remitti et deleri, adeo ut nunquam per subsequens peccatum redire possint; remissio peccatorum est igitur secundus effectus. — 3. Pœnitentem, per hanc renovationem supernaturalem et peccatorum remissionem, ita Deo reconciliari, ut ei statim merita pristina et omnia bona supernaturalia, perinde ac si nunquam peccasset, restituantur; quod est tertius effectus contritionis.

I. *Qualis sit efficacia contritionis ad peccatorem justificandum?*

34. Assertio 1^a: *Contritio perfecta, etiam extra casum necessitatis, continuo justificat pœnitentem antequam sacramentum actu suscipiatur.*

Est contra Baium, qui docuit « etiam caritatem perfectam in catechumenis et pœnitentibus posse esse sine remissione peccatorum »; — atque etiam contra Estium, Juenin et alios, qui dicunt contritionem perfectam, Deo ita disponente, non reconciliare hominem Deo ante sacramentum, nisi in casu necessitatis, cum nempe urget periculum mortis, aut non potest sacramentum percipi.

PROP. 1. *Script. Sacra.* Etenim Deus in Scripturis justificationem promittit *statim* et *in omni casu* consequendam, peccatoribus quibuscumque perfecte contritis. (*Ezech.*, xviii, 27, 28): « Cum converterit se impius ab impietate sua, et fecerit iudicium et iustitiam, ipse animam suam vivificabit. » (*Ibid.*, xviii, 27, 28): « Impietas impii non nocebit ei, *in quacumque* » die conversus fuerit ab impietate sua. » Ergo contritio perfecta semper et continuo justificat pœnitentes et remittit peccata.

PROB. 2. *Definitionibus Ecclesiæ.* Concilium enim Tridentinum docet contritionem, quando caritate perfectam esse contingit, hominem Deo reconciliare, *priusquam sacramentum actu suscipiatur* (sess. 14, cap. 4). — Insuper S. Pius V, Gregorius XIII, et Urbanus VIII plures Baii propositiones damnarunt, nostræ assertioni contrarias (nempe prop. 31, 32, 66 et 68). In exemplum sit prop. 68: « Per contritionem,

etiam cum caritate perfecta et voto suscipiendi sacramentum conjunctam, non remittitur crimen *extra casum necessitatis* aut martyrii, sine actuali susceptione sacramenti. »

PROB. 3. *Rat. theol.* Ipsis enim fatentibus adversariis, in articulo mortis sufficit contritio ad remittenda peccata; atqui virtutem hanc non habet præcise propter articulum mortis, sed ex sua propria perfectione. — Et sane, amor Dei super omnia propter se dilecti, qui in contritione perfecta continetur, sociari non potest cum peccato mortali, sed ei opponitur *contrarie*, illudque expellit, ut ait S. Thomas (3 p., q. 85, ad 3), *effective*, ita ut ex natura rei et infallibiliter sequatur ad illum actum infusio gratiæ et deletio peccati; unde sine miraculo non potest post actum dilectionis Dei super omnia et contritionis perfectæ, manere peccatum (Cf. Bellarm., *de Justif.*, lib. 2, cap. 16). Quomodo id efficiat contritio, explicat assertio quæ statim subsequitur.

35. **Assertio 2^a:** *Peccata non expelluntur formaliter per contritionem etiam perfectam; sed eorum remissio per eam obtinetur tanquam per causam dispositivam et meritoriam de congruo.*

PROB. 1^a PARS. — 1. *Scriptura Sacra et SS. Patribus.* Etenim ex textibus Scripturæ Sacræ jam pluries citatis novimus remissionem peccatorum promitti ut beneficium, etiam poenitenti qui ex toto corde ad Deum convertitur. Atqui si peccatum *formaliter* expelleretur per contritionem perfectam, nullum esset in hac remissione beneficium quod a Deo promitti possit. Ergo. — Aliunde contritio a S. Scriptura et Patribus exhibetur ut actus peccatoris ad Deum se convertentis; justificatio vero ut actus Dei convertentis se ad hominem; ergo justificatio seu remissio peccatorum *formaliter* distinguitur a contritione: ergo.

2. *Auctoritate Conc. Trid.* Docet enim (sess. 6, cap. 7) *unicam formalem causam justificationis esse justitiam Dei, qua nos justos facit*, qua videlicet renovamur spiritu mentis nostræ, et vere justii nominamur et sumus. Ergo si gratia sanctificans, quam his verbis describit Concilium, est unica causa *formalis* justificationis, contritio nequit dici hujusmodi causa

etiam partialis. — Insuper idem Concilium (ibid., et sess. 14, cap. 4) exhibet contritionem etiam perfectam ut *dispositionem seu præparationem* ad justificationem, eamque dicit esse necessariam *ad impetrandam* veniam peccatorum. Atqui quod disponit et præparat ad justificationem, eamque impetrat, non potest esse *forma* justificans; dispositiones enim ad formam nequeunt esse *ipsa forma*, et impetrare est officium non causæ *formalis*, sed causæ *meritoriæ*. Ergo contritio non se habet ab remissionem peccatorum ut causa *formalis*.

3. *Ratione theologica.* In macula enim peccati duo possunt considerari : unum est *physicum*, quod est privatio gratiæ; aliud est *morale*, scilicet respectus ad præteritum peccatum, quod moraliter permanere censetur, quamdiu non remittitur. *Primum* horum immediate remittitur *formaliter* non per contritionem, sed per novam infusionem gratiæ, ut per se constat. *Secundum* autem pariter non potest tolli per actum pœnitentiæ, tanquam *per causam formalem*, quia hic non est tam efficax ad reparandam injuriam, sicut fuit peccatum ad offendendum, propter infinitatem personæ offensæ; et ideo necesse est ut Deus ipse gratis remittat. Ergo nihil superest in peccato quod *formaliter* expelli possit per pœnitentiæ actus (Ita Suarez, *disp.* 8, sect. 3, n. 11 et 12). Ergo concludere licet cum Doctore Angelico (3 p., q. 86, a. 4, ad 2) remissionem culpæ et pœnæ æternæ pertinere ad gratiam operantem, *esse a gratia sola, non a gratia simul et a libero arbitrio* (Cf. 1, 2, q. 113; in 4 dist. 17; q. 28, *de Verit.*, n. 8).

PROB. 2^a PARS. Causa enim *dispositiva*, quando est simul *meritoria*, est causa *vere efficiens*, licet *moraliter*. Porro constat contritionem esse causam *moraliter efficientem* remissionem peccatorum.

1. *Script. Sacr.* quæ pœnitenti et ejus pœnitentiæ remissionem peccatorum adscribit tanquam effectum. (*Ezech.*, xviii, 27) : « Cum averterit se impius ab impietate sua, *ipse animam suam vivificabit.* » (*Luc.*, vii, 37) : « Remittuntur ei peccata » multa, *quoniam dilexit multum.* » — Quin imo ille effectus contritioni tribuitur ut causæ *morali* qua placatur Deus, et

gratia impetratur. (*Ps. L, 19*): « Sacrificium Deo spiritus » contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non despicias. » Ergo.

2. *Conc. Trid.* Verbis enim citatis supra, actum poenitentiae inter dispositiones ad justificationem numerat, — dicit poenitentiam veniam peccatorum a Deo *impetrare* actu contritionis, — tandem (sess. 6, cap. 7) declarat gratiam sanctificantem in justificatione dari unicuique secundum *propriam cujusque dispositionem* et cooperationem. Ergo actus poenitentis *active* concurrunt ad justificationem, ut causa *moraliter efficiens*.

3. *Doctrina S. Thomæ* et plurimorum theologorum contra paucos tantum. « Poenitentia, inquit Doctor Angelicus, expellit omne peccatum *effective*, in quantum operatur ad destructionem peccati, prout est remissibile ex divina gratia, *homine cooperante* » (3 p., q. 85, a. 2, ad 3). Alibi (in 2, d. 27, q. 4, ad 4) docet per contritionem nos peccatorum remissionem *mereri de congruo*. Ergo.

Diximus : *de congruo*. Præterquam enim quod, in Scripturis et apud SS. Patres, remissio peccatorum celebretur ut maximum divinæ misericordiæ beneficium (quod convenit merito *imperfecto*), meritum *de condigno*, ut probatur in Tractatu *de Gratia*, præsupponit statum gratiæ, ideoque tribui nequit actui contritionis, quo ille status obtinetur.

II. An et quatenus peccata per contritionem remittantur?

36. Assertio 1^a : *Omnia peccata, quantumlibet gravia et multa, per contritionem remittuntur.*

PROB. 1. Scriptura Sacra. Testimoniorum plenæ sunt Sacræ Litteræ, quibus Deus poenitentibus veniam promittit sine restrictione pro numero et malitia peccatorum. Sic (*Ezech., xviii, 21-23*): « Si impius egerit poenitentiam *ab omnibus peccatis suis*, quæ operatus est,... vita vivet, et non morietur. *Omne enim iniquitatum ejus*, quas operatus est, non recordabor. » (*Ibid., xxiii, 14-16*): « Si autem dixero impio : Morte morieris; et egerit poenitentiam a peccato suo,... vita vivet, et non morietur. *Omnia peccata ejus*, quæ peccavit, non im-

» putabuntur ei. » — Et apud Isaiam (I, 18): « Si fuerint » peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur, et si » fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. » — Sic et Christus omnes peccatores sine exceptione vocat ad Pœnitentiam, eisque veniam promittit. (*Matth.*, xi, 28): « Ve- » nite ad me, *omnes* qui laboratis, et onerati estis, et ego refi- » ciam vos. » — Et hanc divinæ pietatis abundantiam Christianis commendat B. Joannes his verbis (I *Joan.*, ii, 28): « Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Je- » sum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis » nostris, *non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius » mundi.* » Ergo peccatores, quantumlibet multa et atrocia admiserint crimina, veniam a Deo per veram contritionem obtinere possunt.

PROB. 2. *ex usu perpetuo Ecclesiæ*, quæ peccatores quoslibet ad Pœnitentiam admisit. Hinc Concil. Lateranense IV (c. 1) definivit: « Si post susceptionem baptismi, quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam *semper* potest reparari. »

PROB. 3. *Rat. theol.* Sic enim ratiocinatur S. Thom. (3, q. 86, a. 1, 8): Si esset aliquod peccatum irremissibile, ideo esset, vel quia aliquis de peccato pœnitere non posset, vel quia Pœnitentia non posset delere peccatum; atqui neutrum dici potest. — 1. Nullum est peccatum de quo pœnitere nequeat homo; alioquin enim tolleretur libertas arbitrii et derogaretur virtuti gratiæ, per quam moveri potest cor cujuscumque peccatoris ad pœnitendum, secundum illud (*Prov.*, xxi, 1): « Cor regis in manu Dei, et quocumque voluerit » vertet illud. » — 2. Nullum est peccatum quod Pœnitentia delere non possit; nam contrarium repugnat misericordiæ Dei, de quo dicitur (*Joel*, ii, 13): « Quod benignus et miseri- » cors est, patiens, et multæ misericordiæ, et præstabilis su- » per malitia. » Repugnat pariter virtuti passionis Christi, per quam Pœnitentia operatur; ergo.

37. **Assertio 2^a**: *Peccata, ita per Pœnitentiam remittuntur, ut, novo peccato subsequente, nec quoad maculam redeant, nec quoad reatum.*

Peccata remissa posse redire *secundum genus vel speciem*, experientia quotidiana testatur; — e contra, redire non posse *quoad ipsum actum* qui transiit, omnes consentiunt: — Sed hic quæritur utrum, peccato novo mortali superveniente, redeant *quoad maculam et reatum*.

Quidam theologi, quos Magister sententiarum commemorat (4, dist. 22), quæstionem affirmative solverunt. Omnes alii, duce S. Thoma (3 p. q. 88, a. 1), docent peccata ita deleri per pœnitentiam, ut nunquam *proprie* redire possint.

PROB. 1. *Script. Sacra*, quæ dicit absolute peccata « dealbari » ut nix » (*Isai.*, I, 18); « mundari, deleri » (*Ps.* I, 3). Apud Isaiam (XLIII, 2) legitur: « Ego sum, ego sum ipse, qui deleo » iniquitates tuas propter me, et peccatorum tuorum non » recordabor. » (XLIV, 22): « Delevi ut nubem iniquitates » tuas, et quasi nebulam peccata tua. » Hæc enim omnia indicant peccata absolute remitti, et nunquam redire posse.

PROB. 2. *Traditione*. Gelasius Papa (c. ult. *de Pœnit.*, dist. 4), ait: « Divina clementia remissa peccata in ultionem ulterius venire non patitur Deus. » — S. Prosper (*Resp. ad obj.* 2. *Gall.*): « Qui recedit a Christo..., non in id quod remissum est, recidit. »

PROB. 3. *Ratione theologica*. — 1. Etenim opus Dei per opus hominis destrui non potest. Atqui remissio peccatorum est opus divinæ misericordiæ. Ergo non potest destrui per subsequens peccatum. Ergo peccatum semel remissum redire nequit (S. Th., 3 p., q. 88, a. 1). — 2. Quando causa ponitur *absolute*, effectus etiam ponitur *absolute*. Ergo si remissio peccatorum non absolute fieret per gratiam, sed *cum quadam conditione* in futurum dependente, sequeretur quod gratia non esset causa sufficiens remissionis peccatorum, quod derogaret gratiæ Dei. Ergo nullo modo fieri potest ut macula et reatus præcedentium peccatorum redeant. Ita etiam S. Thomas (*Ibid.*).

Dicitur peccata *proprie*, seu *quoad maculam et reatum*, non redire; nam fatentibus omnibus peccata *improprie et secundum quid* redeunt, eo sensu quod gravius est, cæteris paribus, peccatum postea commissum, *ob ingratitudinem* erga Deum

(S. Th., 3 q. 88, a. 2). Observandum est tamen de hac ingratitude cum S. Th. (3 q., 88, a. 3 et 4), peccatum posterius, licet ob ingratitude gravius, æquiparari tamen non posse omnibus peccatis antea commissis; et hanc ingratitude non esse peccatum speciale et distinctum, nisi quis peccaret eo animo ut beneficia Dei contemneret.

III. *Utrum et quatenus merita reviviscant per contritionem?*

38. Status quæstionis. Sub aspectu meriti, opera duplicis sunt generis: — nempe opera *mortua*, id est, opera etiam supernaturalia, sed in statu peccati mortalis peracta; — opera *viva*, seu opera supernaturalia in statu gratiæ sanctificantis facta.

Operibus autem *mortuis* nullum meritum de condigno competit; de his igitur nullo modo agitur in præsentī quæstione: quæ enim nunquam vixerunt, reviviscere non possunt. — Quæstio igitur movetur tantum de *operibus vivis*, et de merito quod eis annectitur. Hæc enim, manente statu gratiæ, meritum servant, sed adveniente peccato mortali, et gratia sanctificante expulsa, illud amittunt, et opera prius *viva mortificari* dicuntur.

Inquiritur autem: — 1º utrum opera, seu merita sic mortificata, peccato remisso et gratia recuperata per Pœnitentiam, reviviscant; — 2º quonam gradu pristinum valorem meritorium recipiant.

39. Opiniones. Circa primam quæstionem, nulla est dissentio inter theologos. Circa secundam, quatuor sunt opiniones.

Prima opinio tenet pœnitenti ex meritis præcedentibus præmium duntaxat accidentale obventurum esse, gaudium scilicet de illis in cœlo. Ita Thomistæ quidam antiquiores.

Secunda opinio putat restitui quidem priora merita secundum præmium essentiale, non tamen distinctum ab eo quod debetur ipsi actui contritionis, quo pœnitens a peccato resurgit. Ita Bannez, Sylvius, Contensonius.

Tertia opinio asserit merita mortificata reviviscere ad præmium essentiale, proprium, distinctum, et totale, perinde ac si

nunquam per peccatum mortificata fuissent; ita ut poenitens, qualiscumque sit gradus ejus contritionis, in pristina merita restituatur, secundum omnes gradus, omnemque quantitatem, quam habebat. Ita Scotus, Suarez, de Lugo, de Ripalda, etc.

Quarta demum opinio admittit quidem merita reviviscere ad præmium *essentiale, proprium et distinctum*, sed *proportionatum præsentì dispositioni*. Ita Thomistæ communiter, præsertim recentiores.

40. Assertio 1^a : *Merita per peccatum mortificata reviviscunt per Pœnitentiam.*

PROB. 1. *Script. Sacra.* (Ezech., XVIII, 21): « Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis... omnium iniquitatum ejus quas operatus est, non recordabor. » (XXXIII, 12): « Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die contra versus fuerit ab impietate sua. » Porro si merita mortificata non reviviscerent, Deus recordaretur iniquitatum impii, et noceret ei impietas ejus; ergo (Vide Suarez, *Opus de revivisc. merit.*, disp. 1, sect. 1).

PROB. 2. *Ex SS. Patr.* S. Ambros. (lib. 2 in *Luc.*, n. 33): « Vide quam bonus Deus et facilis indulgere peccatis; non solum *ablata restituit*, sed etiam insperata concedit. » — S. Hieronym. (in c. 3 ad *Gal.*), ubi Apostolus de iis qui post plura pro Christo tolerata lapsi erant in Judaismum, dicit: *Tanta passi estis sine causa? Si tamen sine causa*, scribit: « Quicumque ob fidem Christi laboraverit, et postea lapsus fuerit in peccatum, sicut priora dicitur passus fuisse sine causa, dum peccat; sic rursus *non perdet ea*, si ad pristinam fidem et ad antiquum studium revertatur. » — S. Chrysost. (*Hom. 6 in Genes.*, n. 2): « Per misericordiam Dei, si modo condemnare facta nostra, et jam sistere ignaviam voluerimus, poterimus statim *ad pristinam abundantiam redire.* »

PROB. 3. *Concil. Trid.* quod (sess. VI, c. 16), ad opus præmio dignum hæc solum requirit: — 1. Ut bonum opus factum sit in justitia. — 2. Ut sit factum in Deo, id est, auxiliante Deo, propter finem supernaturalem. — 3. Ut homo in gratia decedat. Porro hæc tria reperiuntur in meritis morti-

ficatis, redeunte gratia sanctificante; nec requirit conc. Trid., ut agens in gratia semper perseveraverit: ergo.

PROB. 4. *Rat. theol.* Merita reviviscunt si peccatum subsequens spectari possit ut impedimentum superveniens ex parte operantis, quod efficaciam meritorum opponitur, non vero ut causa merita penitus delens: atqui res ita est; nam bona opera fuerunt a Deo accepta absolute et sine conditione justitiæ perpetuo servandæ. Ergo, impedimento peccati remoto per Pœnitentiam, nil obstat efficaciam meritorum. Ergo (S. Th., 3, q. 89, a. 5.)

41. Assertio 2^a : *Merita mortificata reviviscunt per Pœnitentiam ad gloriam essentialem, et distinctam, eam nempe quæ debetur præcedentibus meritis.*

PROB. 1^a PARS, nempe, *ea reviviscere ad gloriam essentialem, et non tantum accidentalem.*

1. Nam alioquin non salvaretur reviviscentia meritorum, qualis in præcedenti assertione probata est. Ideo enim merita demonstravimus reviviscere, quia Pœnitentia removet impedimentum peccati, et meritis prius acquisitis, sed postea mortificatis, pristinam vim et efficaciam restituit. Atqui pristina hæc efficacia, antequam mortificaretur, in eo erat, ut conferret jus ad *essentialem* beatitudinem, et non tantum jus ad *accidentale* præmium in cœlo consequendum. Ergo merita dici non possent proprie reviviscere, si ad accidentalem tantum gloriam reviviscerent.

2. Insuper electi, etiam de bonis operibus auxilio gratiæ factis, sed in statu peccati mortalis, gaudium accidentale percipient in cœlis. Atqui nemo dixerit ejusmodi opera, quæ ab initio mortua fuerant, reviviscere per Pœnitentiam. Ergo reviviscentia meritorum non satis explicatur per præmium illud accidentale ex ipsis percipiendum.

PROB. 2^a PARS, nempe, *merita reviviscere ad gloriam distinctam, eam nempe quæ debetur præcedentibus meritis.*

His verbis rejicimus secundam opinionem supra expositam, et contendimus gloriam illam essentialem, ad quam pœnitens jus et meritum recuperat, esse distinctam ab ea quæ debetur actuali dispositioni, qua a peccato resurgit; atque

eamdem ipsam esse quæ operibus nondum mortificatis debatur.

Nam secunda opinio reviviscentiam meritorum plane convellit et destruit. Si enim poenitens nullum gradum gloriæ obtineat in cœlis ratione pristinorum meritorum, si nihil præmii essentialis adjiciatur præmio quod contritionis conatui respondet, jam frustra merita illa dicerentur reviviscere; nihil enim poenitens a peccato resurgens ex eis lucrabitur; et tota reviviscentia meritorum in titulum sine re, atque in denominationem extrinsecam desinit. Ergo.

42. Assertio 3^a: *Merita non semper reviviscunt in eodem gradu quem habebant antequam mortificarentur, sed juxta proportionem præsentis dispositionis.*

PROB. 1. Auctoritate S. Thomæ (3, q. 89, a. 5 ad 3. Cf. a. 2 in c. et ad 2). Sic enim ait Angelicus Doctor: « Qui per poenitentiam resurgit in minore caritate, consequetur quidem præmium essenziale, *secundum quantitatem caritatis in qua invenitur.* »

PROB. 2. Ex consueto ordine Providentiæ in collatione gratiæ. Talis est enim ille ordo, ut, juxta ipsum conc. Trid. (sess. 6, cap. 7), « unusquisque recipiat justitiam secundum mensuram quam Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult, et *secundum propriam cujusque dispositionem.* » Ergo a pari reviviscentia meritorum mensuratur juxta fervorem dispositionis qua poenitens a peccato resurgit.

PROB. 3. Ratione fundamentali. Contritio enim, in resurrectione spirituali peccatoris, se non habet tantum ut causa *negativa*, removens nempe impedimentum, sed etiam ut causa *positive dispositiva* et *moraliter efficiens*; id constat ex dictis supra (n. 35) de munere contritionis ad remissionem peccati. Atqui causa dispositiva, moraliter efficiens, producit effectum juxta gradum efficaciam ipsi proprium. Ergo contritio reviviscentiam meritorum producit secundum dispositiones actuales poenitentis.

ARTICULUS II.

De satisfactione.

43. Ejus notio. Satisfactionis nomen derivatur a *facere satis*, et est actio justitiæ commutativæ, quæ jus violatum restituit, sive in rebus, sive in actione aliqua violatum fuerit. Si quidem in rebus ipsis læsum est, tunc satisfactio restitutionis nomen obtinet, ut cum res furto sublata redditur; sed quando in actione aliqua adversus jus alterius peccatum est, idque alia actione compensatur, commune satisfactionis nomen retinet. Secundum posteriorem acceptionem hic adhibetur; sicque definitur: *compensatio injuriæ Deo illatæ, secundum justitiæ æqualitatem*, intellige tamen, non strictam, sed secundum quamdam proportionem, qualis inter Deum et hominem potest esse.

Quoniam autem, ut infra probabitur, post remissionem culpæ et pœnæ æternæ, restat adhuc ordinarie aliqua compensatio seu pœna temporalis solvenda, hujus solutio vocatur etiam satisfactio, atque hæc est de qua speciatim agimus; definitur igitur: *Solutio pœnæ temporalis peccato debitæ per opera bona et laboriosa*.

44. Errores. Protestantes omnem satisfactionem rejiciunt, et dicunt nostras pro peccatis satisfactiones: — *esse inutiles*, cum tota pœna, sive æterna, sive temporalis, simul cum culpa necessario remittatur; — *injuriam irrogare Christo* ejusque satisfactioni superabundanti; — *esse inefficaces*, cum nullum prorsus habere possint valorem coram Deo bona nostra opera.

Triplici assertionem statuemus *necessitatem, efficaciam et conditiones* satisfactionis.

45. Assertio 1^a: *Remissa culpa per Pœnitentiam, ordinarie aliqua remanet pœna temporalis solvenda.*

EST DE FIDE. Sic conc. Trid. (sess. 6, c. 30): « Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti et reatum pœnæ æternæ deleri dixerit, ut *nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsol-*

cendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro in purgatorio, antequam ad regna cœlorum aditus patere possit; anathema sit. »

PROB. 1. *Variis Scripturæ exemplis.* David homicidium et adulterium commiserat, sed dolore tactus dixit : *peccavi Domino*; cui respondit Nathan propheta (II *Reg.*, xii, 33) : « *Domine quoque transtulit peccatum tuum; non morieris.* » Sed statim subjungit : « *Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.* » Dixerat prius : « *Quam ob rem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris me, et tuleris uxorem Uriæ.* » Quibus verbis manifeste apparet quod, remissa culpa, remanserit pœna temporalis, in pœnam perpetrati criminis, *quoniam blasphemare fecisti, eo quod despexeris me.* Ergo. — Plura alia exempla citari possint, scilicet, Adami mortem subeuntis in pœnam inobedientiæ (*Gen.*, iii, 19), quamvis fuerit e *delicto suo educatus*, (ut dicitur *Sap.*, x, 2); Mariæ sororis Moysis ad illius orationem a peccato murmuris absolutæ, et tamen in pœnam peccati extra castra septem diebus separatæ (*Num.*, xii, 15); ipsius Moysis et Aaronis qui in terram promissionis ingredi prohibentur propter aliquam diffidentiam quæ ipsis remissa fuerat (*Num.*, xx, 12); ergo.

PROB. 2. *Ex SS. Patr. S. August.* (in *Ps.* l, n. 11) : « *Impunita peccata etiam eorum quibus ignoscis non reliquisti...; confitenti ignoscis, sed seipsum punienti.* » S. Gregor. (lib. IX *Mor.*, c. xxxiv, alias xvii) : « *David post confessionem audire meruit, Dominus transtulit peccatum tuum, et tamen multis post cruciatibus afflictus et fugiens, reatum culpæ quam perpetraverat, exsolvit.* »

PROB. 3. *Fide et praxi Ecclesiæ.* Existentiam pœnæ post peccatum remissum exsolvendæ comprobant fides purgatorii, usus indulgentiarum et praxis, in primitiva Ecclesia vicens, pœnas satisfactorias imponendi pœnitentibus post absolutio-nem persolvendas; ut constat conciliis Nicæno I (can. 12), Carthaginensi IV (can. 78), Arausicano I (can. 4). Si enim nulla superest, remissa culpa, temporalis pœna luenda, inutile

est purgatorium, inutiles pariter sunt indulgentiæ et pœnæ poenitentibus impositæ post absolutionem.

PROB. 4. *Variis congruentiis* quas exponit conc. Trid. (sess. 14, c. 8), nempe, — 1. ut ostendatur major gravitas peccati post baptismum commissi; — 2. ut poenitentes efficacius a peccato revocentur, cautioresque et vigilantiores in futurum efficiantur; — 3. ut per pœnas satisfactorias tollantur reliquiæ peccatorum, et vitiosi habitus; — 4. ut Christo Jesu conformes efficiamur.

Dicitur in assertione, *ordinarie remanet*; quia non semper remanet; potest quippe esse aliquando tam vehemens contritio poenitentis, ut tota pœna temporalis remittatur.

46. **Assertio 2^a** : *Potest homo justus, per opera pia et laboriosa, pro pœna temporali peccato debita satisfacere Deo de condigno, non tamen secundum rigorem justitiæ.*

PROB. 1^a PARS, nempe *opera pia et laboriosa hominis justi esse vere satisfactoria.*

EST DE FIDE. Sic conc. Trid. (sess. 14, c. 13) : « Si quis dixerit pro peccatis quoad pœnam temporalem, minime Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis et patienter toleratis, vel a sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus,... anathema sit. » Legatur etiam cap. 9 ejusdem sessionis.

1. *Scrip. S.* — Sic propheta alloquitur Nabuchodonosor (*Dan.*, iv, 24) : « Peccata tua eleemosynis redime et iniquitates tuas misericordiis pauperum. » Insuper apud *Eccli.* (iii, 33) legitur : « Ignem ardentem extinguit aqua, et eleemosyna resistit peccatis; » et (*Tob.*, iv, 11) : « Eleemosyna ab omni peccato et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras. » In his textibus agitur vel de remissione culpæ, vel de remissione pœnæ. Sed culpa remittitur per contritionem, non per eleemosynam. Ergo agitur de remissione pœnæ.

2. *Ex SS. Patr.* Tertull. (*de Bapt.*, c. 20) : « De pristinis, inquit, satisfacimus conflictatione carnis et spiritus. » — S. Ambros. (lib. 7, c. 12 in *Luc.*, versus finem, n. 157) :

« Sicut qui pecuniam solvunt, debitum reddunt;... sic compensatione caritatis actuumque reliquorum, vel satisfactione quacumque, peccati poena dissolvitur. »

Dicitur : *homo justus*; nam peccator habet reatum poenæ æternæ; porro absurdum videtur illum, qui poenarum æternarum debitor est, posse obtinere remissionem poenæ temporalis.

PROB. 2^a PARS, nempe *prædicta opera esse satisfactoria de condigno*.

1. *Auctoritate*. Omnes enim textus, quos supra ad veritatem satisfactionis statuendam attulimus, sive ex Scriptura Sacra, sive ex Patribus, sive etiam ex concilio Tridentino, eum præbent sensum obvium, posse poenam peccati piis operibus *redimi*, opera bona esse *quasi pretium et pecuniam* quibus poenæ debitæ solvuntur, per hæc poenitentem *simpliciter et absolute* Deo satisfacere. Atqui hæc omnia satisfactionem *condignam* exprimunt aut supponunt. Ergo. — Insuper SS. Pontifices Pius V et Gregorius XIII sequentem Bani damnarunt propositionem (n. 77) : » Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare *de condigno* poenam temporalem restantem post culpam condonatam. »

2. *Ratione*. Etenim illa satisfactio condigna dici debet, quæ ex parte materiæ seu pretii est æqualis rei debitæ, quæ in super his vestitur dotibus, quibus Deus infallibiliter placatur, quæ tandem ut sufficiens a Deo acceptatur. Atqui tales sunt satisfactiones justorum de peccatis præteritis. Nam — 1. æquales sunt rei debitæ; siquidem tantum exhibetur quantum debetur, satisfactio finita pro poena finita et temporali; — 2. offeruntur ab hominibus qui per gratiam sanctificantem effecti sunt filii Dei, membra Christi et habitacula Spiritus Sancti; ipsa opera satisfactoria a Spiritu Christi in nobis habitante procedunt, ideoque omnibus vestita sunt dotibus, quibus Deus placari possit; — 3. a Deo ut sufficientes acceptantur; dicit enim concilium Tridentinum « hos fructus dignos poenitentiae, qui ex Christo vim habent, ab illo offerri Patri, et *per illum acceptari a Patre*. » Ergo opera pia justorum sunt satisfactoria de condigno.

PROB. 3^a PARS, nempe *eadem opera non satisfacere tamen Deo secundum rigorem justitiæ.*

Etenim ut satisfactio sit de rigore justitiæ, non sufficit eam esse debito æqualem ex parte materiæ, sed requiritur etiam ut sit perfecta ex parte formæ, id est, ut non sit fundata in beneficio creditoris, sed solvatur ex bonis debitori omnino propriis, quæ non sunt sub dominio creditoris, et quæ creditor alio titulo exigere non potest. Atqui satisfactiones humanæ his semper carent conditionibus; fundantur enim in gratia Dei creditoris, præstantur ex bonis quorum ipse est Dominus, et quæ posset, si vellet, alio quam satisfactionis titulo a nobis exigere. Ergo opera satisfactoria poenam peccato debitam non solvunt ex rigore justitiæ.

47. Assertio 3^a : *Ad condignam satisfactionem requiritur ut opus sit supernaturaliter bonum, liberum et pœnale.*

1. Opus satisfactorium debet esse, *in statu gratiæ factum et supernaturaliter bonum*; — in statu gratiæ factum, quia Conc. Trid. dicit omnem nostram satisfactionem fieri per Christi gratiam, in qua vivimus: — supernaturaliter bonum, id est, ex gratia et impulsu Spiritus S. factum, alioquin nullam haberet proportionem cum fine assequendo, scilicet expiatione poenæ debitæ et consecutione regni cœlestis.

2. Opus satisfactorium debet esse *liberum*; nam opus satisfactorium est actus humanus et meritorius: atqui non datur actus humanus et meritorius sine libertate; ergo.

Jam vero adest sufficiens libertas, quamvis opus sit aliunde præscriptum, quia liberi sumus in adimplendis præceptis. Hinc jejunia præcepta ab Ecclesia, nihilominus sunt satisfactoria; imo in id instituta sunt. — Pariter sufficiens datur libertas in flagellis divinis patienter toleratis; quamvis enim non sit libertas in his sufferendis, a libertate pendent actus patientiæ quibus acceptantur (Cf. conc. Trid., sess. 14, c. 9).

3. Opus satisfactorium debet esse *pœnale*; loquitur namque conc. Trid. *de pœnis*, vel sponte susceptis pro vindicando peccato, vel patienter toleratis. — Et vero, ut opus satisfactorium poenas debitas solvat, oportet ut ille qui debet luere

pœnas, sententiam judicis præveniens, seipsum castiget; sed castigatio opus pœnale necessario supponit; ergo. — Insuper, ut ratiocinatur S. Thomas (*Sup.*, q. 15, a. 1), satisfactio est compensatio offensæ Dei. Ergo sicut peccator, quantum in ipso est, aliquid Deo subtrahit peccando, debet, ut compensatio fiat, aliquid a semetipso subtrahere per satisfactionem. Atqui subtractio non potest fieri per opus bonum, nisi pœnale sit; pœna enim nihil aliud est quam privatio boni utilis vel delectabilis. Ergo.

Jam vero omne opus virtutis est pœnale; nam omne opus quo servimus Deo, quo ad cœlestia tendimus, naturam ad terrena pronam castigat, nec effici potest sine aliqua victoria super naturales affectiones ac proinde sine pœna, saltem ex se et ex natura rei.

Hinc — 1. Licet diversa sit ratio meriti et satisfactionis, de facto tamen *omne opus meritorium est satisfactorium*, quia, cum omne opus meritorium sit actus virtutis, habet semper adjunctam aliquam difficultatem et molestiam, ut diximus. — 2. *Opus etiam internum est satisfactorium*; quia actus interiores, ut contritionis, caritatis, orationis mentalis, etc., sunt optimi, difficiles et per se pœnales, licet per accidens, ob bonam dispositionem subjecti, laborem aliquando non causent. — 3. *Opus ipsum externum*, licet interiori non addat bonitatem intrinsecam, *addit tamen vim satisfaciendi* quia addit pœnam distinctam; jejunare enim magis satisfactorium est quam velle jejunare, quia est magis pœnale (Billuart, diss. 9, art. 8).

CAPUT III.

DE NATURA HABITUS POENITENTIÆ.

Pœnitentiam, prout est habitus, esse veram virtutem, nemo est qui ambigere possit; certe enim bonus est, non malus, habitus ille, quo impellimur ad peccatum odio habendum et

reparandum; qualis autem sit virtus, ex assertionibus subsequentibus patebit.

48. Assertio 1^a: *Pœnitentia, ut virtus, ad justitiam commutativam reducitur, non quasi species proprie dicta, sed quasi pars quædam potentialis.*

1° *Ad justitiam commutativam reducitur;* fit enim secundum commutationem quamdam, quippe cum per actus hujus virtutis peccator pœnitens pro offensa Deo per peccatum illata offerat compensationem et satisfactionem, et Deus eam acceptet et offensam remittat (ex gratia tamen, propter imperfectionem satisfactionis).

2° *Non quasi species proprie dicta justitiæ, sed quasi pars quædam potentialis.* — Species enim proprie dictæ alicujus virtutis, quæ etiam dicuntur *partes* ejus *subjectivæ*, illius rationem et naturam plene participant; *partes vero potentiales*, juxta S. Thomam (in 3 *Sent.*, dist. 33, q. 3, a. 1, sol. 4; cf. 2-2, q. 48, a. unico), eam quidem juxta aliquem modum participant, sed non habent totam potentiam ejus, et ordinantur tantum ad aliquos secundarios actus. Ex dictis autem (n. 9) Pœnitentia non totam et perfectam rationem sed tantum aliquem modum justitiæ participat. Ergo non est species perfecta, sed pars potentialis justitiæ. Ita etiam Doctor Angelicus (in 4 *Sent.* dist. 14, q. 1, a. 1, sol. 5).

49. Assertio 2^a: *Pœnitentia, qualis in præsentî statu hominis ad remissionem peccatorum requiritur, est virtus supernaturaliter a Deo voluntati per se infusa.*

Pœnitentiam esse habitum *voluntatis*, non intellectus, patet ex eo quod actus pœnitentiæ a voluntate eliciuntur, ideoque virtutem in eadem potentia inveniri requirunt.

Sed hanc virtutem esse *supernaturalem* et *a Deo per se infusam*, sequitur ex eo quod naturæ viribus acquiri non potest, et sic probatur: — Illa virtus naturaliter acquiri nequit, sed necessario est a Deo infundenda, cujus actus omnino superant naturæ vires. Atqui ita est actibus de Pœnitentiæ. Ergo.

PROB. MIN. — 1. *ex Scriptura Sacra.* Apud Jeremiam legitur: « Convertite me et convertar... Postquam convertisti me, » egi pœnitentiam » (*Jer.*, xxxi, 18, 19). « Convertite nos, Do-

« mīnē, ad te, et convertemur » (*Thren.*, v, 24). Ergo, eo solum quod Deus sua gratia nos ad se convertat, actus Pœnitentiæ salutaris producere possumus. Ergo illi actus naturæ vires superant.

2. *Ex Conciliis.* Nam concilium Arausicanum secundum (can. 4) ait : « Si quis, ut a peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus *per Spiritus Sancti infusionem et operationem* in nobis fieri cōfitetur, resistit ipsi Spiritui Sancto per Salomonem dicenti : Præparatur voluntas a Domino. » — Et concilium Tridentinum (sess. 6, can. 3) definit hominem pœnitere non posse, sicut oportet ut ei justificationis gratia conferatur, *sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, ejusque adjutorio.*

3. *Ratione theologica.* Omnes actus virtutum, quorum objectum formale sine lumine fidei attingi nequit, sane superant vires naturæ. Atqui hujusmodi est objectum formale actuum Pœnitentiæ; siquidem spectat peccatum, ut est offensa Dei qualis a Christianis cognoscitur, nimirum prout est offensa quæ privat hominem gratia et amicitia Dei, et reum reddit æternæ mortis; sub qua ratione peccatum, non cognoscitur nisi per fidem. Ergo actus Pœnitentiæ sunt essentialiter supernaturales. Ergo et ipsa virtus.

Dicitur *qualis in præsentī statu*.....; potuisset enim homo in statu naturæ puræ, supposito quod peccasset, aliquam de illata Deo offensa habere pœnitentiam; idque, ut patet, solis naturæ viribus. — Quinimo non diffitemur peccatorem etiam nunc actus pœnitentiæ mere naturalis elicere posse. Sed dicimus talem pœnitentiam in præsentī statu esse omnino insufficientem ad remissionem peccatorum obtinendam.

50. Assertio 3^a : *Pœnitentia est virtus non theologica, sed moralis.*

1. Nam alibi demonstratur tres tantum esse virtutes theologicas, fidem, spem et caritatem. Sed ex supra dictis Pœnitentia est virtus specialis, a qualibet alia distincta. Ergo non potest esse virtus theologica.

2. Virtus theologica habet pro objecto formali immediato

perfectionem aliquam Dei. Pœnitentiæ autem objectum formale est honestas horum actuum, quibus peccator de peccato, prout est offensa Dei, dolet, illud retractat, et in seipso pro viribus cum divina gratia delet et vindicat. Quod quidem objectum formale, cum creatum sit, virtutem moralem constituit, non theologicam. Ergo Pœnitentia est virtus moralis.

Ergo probata manet definitio virtutis Pœnitentiæ, quam initio hujus Dissertationis præviæ attulimus.

TRACTATUS

DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ

51. Definitio sacramenti Pœnitentiæ. Pœnitentiæ sacramentum vocatur *sacramentum reconciliationis, baptismus laboriosus, secunda post naufragium tabula...*, a Græcis autem dicitur *exomologesis*, et definitur : *Sacramentum a Christo Domino institutum, quo per juridicam sacerdotis absolutionem, homini contrito, confesso et ad satisfaciendum parato, remittuntur omnia peccata post baptismum commissa.*

Dicitur 1. *Sacramentum a Christo Domino institutum*, id est ritus sacer, cui Christus institutione divina gratiam annexuit ex opere operato conferendam.

Dicitur 2. *quo remittuntur peccata*, quibus verbis exprimitur effectus principalis hujus sacramenti, et natura gratiæ quæ ab eo producitur, nempe gratia reconciliationis cum Deo et remissionis peccatorum.

Dicitur 3. *quo remittuntur omnia peccata post baptismum commissa*, quæ verba indicant *materiam remotam* sacramenti Pœnitentiæ : quæcumque scilicet peccata, sive mortalia, sive venialia, ab homine jam baptizato commissa.

Dicitur 4. *homini contrito, confesso et ad satisfaciendum parato*, quibus verbis enuntiantur *conditiones* ex parte pœnitentis requisitæ ad remissionem peccatorum obtinendam, et simul *materia proxima* hujus sacramenti ; nempe, actus contritionis, confessionis, et votum saltem implicitum satisfactionis.

Dicitur 5. *per juridicam sacerdotis absolutionem*, quibus verbis exprimuntur *forma*, id est *absolutio* ; — *minister*, qui est *sacerdos* ; — et *modus ministerii*, nempe *sententia juridica*.

Quæ ad plenam explanationem pertinent doctrinæ catholicæ sive dogmaticæ sive moralis de sacramento Pœnitentiæ sub triplici titulo exponemus: — 1º de natura hujus sacramenti; — 2º de ejus subjecto; — 3º de ejus ministro.

Tres igitur erunt partes hujus Tractatus.

PARS I.

DE NATURA SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

Ut natura hujus sacramenti plane exponatur, primo demonstrandum est Pœnitentiam esse verum legis novæ sacramentum; quo præstito, essentiam ejus propriam et specificam investigabimus; et exinde quænam sint ejusdem partes constitutivæ concludere licebit.

Triplex igitur erit caput: — 1. de veritate sacramenti Pœnitentiæ; — 2. de ejus essentia; — 3. de ejus partibus constitutivis.

CAPUT I.

DE VERITATE SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

52. Errores. Novatores seculi xvi, primi omnium, veritatem hujus sacramenti negaverunt. Nam omnes hæretici, qui ante eos circa hoc sacramentum erraverunt, ipsum tamen esse verum sacramentum a Christo institutum, plane confitebantur. Ita — Montanistæ et Novatiani, qui contendebant Ecclesiam habere quidem potestatem remittendi peccata ordinaria, sed peccata quædam atrociora a solo Deo dimitti. — Waldenses, qui dicebant hoc sacramentum a laicis administrari

posse. — Wiclefistæ et Hussitæ, qui requirebant sanctitatem in ministro ad validam ejus administrationem.

Lutherus ipse nonnisi timide negavit veritatem sacramenti Pœnitentiæ. Sed Calvinus, quem secuti sunt et Lutheri a-seclæ et omnes Protestantes, aperte contendit Pœnitentiam nihil aliud esse quam baptismi recordationem, et ideo ab hoc sacramento non distingui.

Hoc autem modo eorum sententia exponitur : — 1. Ex una parte, unicum est peccatum, originale scilicet, quod in baptismo non tollitur, nec deletur, sed tantum tegitur imputatione meritorum Christi, et ideo jugiter perseverat in homine, ita ut peccata actualia nonnisi sint ejus manifestationes et formæ particulares; — 2. ex altera parte, unica est causa justificationis sic intellectæ, fides nempe, quæ primum per baptismum excitatur vel confirmatur, et deinde per ejus recordationem restauratur. Hæc autem recordatio vocatur *pœnitentia*, quæ proinde a baptismo reipsa non distinguitur.

Errores istos triplici assertionem confutabimus.

53. Assertio 1^a: *Christus Ecclesiæ tradidit potestatem remittendi peccata post baptismum commissæ.*

EST DE FIDE; sic enim definit concilium Tridentinum (sess. 14, c. 3): « Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt, non esse intelligenda *de potestate remittendi et retinendi peccata* in sacramento Pœnitentiæ; anathema sit, »

PROB. 1. *Script. Sacra.* Prædictam enim potestatem Christus primum *promisit* Apostolis, deinde *contulit*, tandem Apostoli *exercuerunt*, ut constat ex variis locis Novi Testamenti.

1. *Christus eam promisit*, quando dixit primum Petro soli, postea omnibus Apostolis: « Quæcumque ligaveritis super » terram, erunt ligata et in cœlo; et quæcumque solveritis » super terram, erunt soluta et in cœlo » (*Matth.*, xvi, 19, xviii, 18); quibus verbis tota Traditio intellexit potestatem tum ligandi homines per leges, judicia et pœnas, tum illos

solvendi, qui per leges latas, aut per prævaricationes commissas essent ligati.

2. *Christus eam contulit.* Post passionem suam etenim, Apostolis apparens, dixit (*Joan.*, xx, 19): « Sicut misit me Pater, » et ego mitto vos, » quibus verbis, Christus, jam abiturus ex hoc mundo, potestatem omnem quam habuerat et exercuerat, Apostolis transtulit. Atqui certum est Christum veram habuisse et exercuisse potestatem remittendi peccata in terris (v. *Matth.*, ix, 2, 4 et seqq.; *Luc.*, vii, 47 et seqq.). Ergo Christus Apostolis hanc potestatem contulit. — Insuper illud aperte constat ex iis quæ immediate sequuntur (*Joan.*, xx, 22): « Hæc cum dixisset, insufflavit, » quasi nempe, non novam animam in eis produciens, sed spiritualem potestatem ad aliorum vivificationem conferens, et dixit eis: « Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur » eis, et quorum retinueritis retenta sunt. » Ergo.

3. *Hanc potestatem Apostoli exercuerunt.* Illud exemplo probatur Pauli, qui incestuosum Corinthium tradidit Satanæ (*I Cor.*, v, 5), contritum autem et resipiscentem absolvit, dicens: « Ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi » (*II Cor.*, ii, 10), id est auctoritate a Christo concessa. Ergo.

Neque dici potest Christum hanc potestatem dedisse Apostolis solis, et non eorum successoribus; alioquin idem dicendum foret de potestate baptizandi. Et sane, cum Christus Ecclesiam suam instituerit, non ad solum tempus Apostolorum, sed ad finem usque sæculorum duraturam, quæ concessit Apostolis pro illius regimine et administratione, censetur concessisse eorum successoribus.

PROB. 2. *SS. Patribus.* Firmilianus, in epistola ad S. Cyprianum (n. 12, *Inter Cyprian.*, 75) hæc habet: « Potestas peccatorum remittendorum Apostolis data est, et Episcopis, qui eis ordinatione vicaria successerunt. » — Origenes (*Hom.* 10 in *Num.*, n. 1) inquit: « Pontifice opus est, ut remissionem laicus accipere possit. »

PROB. 2. *Fide et praxi constanti Ecclesiæ.* Etenim Ecclesia sive Latina, sive Græca, uti testantur libri Pontificales, pres-

byteris qui ordinantur confert potestatem remittendi, vel retinendi peccata, eadem adhibens verba Christi supra citata. — Perpetuam fuisse etiam consuetudinem a presbyteris remissionem peccatorum postulandi per Pœnitentiam, testantur libri rituales Ecclesiarum Occidentalium et Orientalium. — Itaque jure meritoque concilium Tridentinum, canone supra citato, declaravit *Ecclesiam catholicam ab initio semper intellexisse* verba Christi de vera potestate remittendi et retinendi peccata. Ergo.

54. Assertio 2^a : *Pœnitentia, seu ritus quo sacerdotes in Ecclesia catholica peccata remittunt, est verum et proprie dictum novæ legis sacramentum.*

EST DE FIDE, utpote definita a conc. Trid. (sess. 14, c. 1) his verbis : « Si quis dixerit in catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse *vere et proprie sacramentum* pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino institutum; anathema sit. »

PROB. 1. *Scrip. S. (Joan., xx, 21).* « Sicut misit me Pater et ego mitto vos... Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt. » Unde sic : Pœnitentia est verum sacramentum, si ex Christi institutione per signum externum et sensibile peccatoribus gratia cum remissione peccatorum datur. Atqui hæc constant ex textu citato.

1. Adest *institutio divina Christi*, ut ex probatis supra liquet. — 2. Adest etiam *signum sensibile gratiæ*; etenim in allato textu remittenda aut retinenda sunt peccata, id est, pronuntiandum est per modum judicii : porro forma judicialis est ex se aliquid sensibus obviū, ut patet; ergo datur in Pœnitentia signum sensibile; jam vero illud signum est gratiæ indicium, siquidem absolutionis verba indicant peccatorum remissionem in cœlis factam. Ergo agitur de signo sensibili gratiæ. — 3. Adest *signum gratiæ productivum ex se*, seu ex opere operato; nam collatio gratiæ seu remissio peccatorum tribuitur sententiæ judiciali; *quorum*, inquit Christus, *remiseritis peccata remittuntur eis* : porro signum aliquod dicitur productivum gratiæ ex opere operato, quoties gratia

ei annectitur, ita ut existente signo existat etiam gratia. nisi sit obex : ergo merito dicitur Pœnitentiam dare gratiam ex opere operato.

PROB. 2. *Ex SS. Patr.* Etenim SS. Patres Pœnitentiam cum vero sacramento conferunt, id est, cum baptismo, et ejus efficaciam æquiparant baptismi efficaciam, asserendo Pœnitentiam baptizatis remittere peccata eodem modo ac catechumenis baptismus. Ita. S. Ambros. (lib. *de Pœnit.*, c. viii, n. 36): « Cur baptizatis, si per hominem peccati dimitti non licet? In baptismo utique remissio omnium peccatorum est, neque interest utrum per Pœnitentiam, an per lavacrum hoc jus sibi datum vindicent (sacerdotes): *unum in utroque mysterium est.* » — S. Joan. Chrys. (lib. 3 *de Sacerd.*, c. 5), dicit: « Potestatem acceperunt (sacerdotes), quam neque Angelis, neque Archangelis dedit Deus... Neque enim tantum nos regenerant, sed etiam post regenerationem *admissa peccata condonare possunt.* » — Iisdem fere verbis jam usus fuerat S. Hieronym. (in *Epist. 1 ad Heliodorum*), et ait (*Dial. contra Pelag.*, lib. 1): « Redimatur sanguine Salvatoris, aut in dono Baptismatis, aut in Pœnitentia, *quæ imitatur baptismatis gratiam.* » — S. Aug. (lib. 2 *de adulter. conjugis*, c. 16, n. 16) ait: « Si a catechumeno factum est (homicidium), baptismo abluitur; si a baptizato, *Pœnitentia et reconciliatione sanatur.* »

PROB. 3. *Argumento præscriptionis.* Illud argumentum in Tractatu *de Sacramentis in genere* expositum fuit, et facili negotio præsentī thesi potest applicari.

55. **Assertio 3^a:** *Pœnitentia est sacramentum a baptismo prorsus distinctum.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 14, c. 2) ait: « Si quis, sacramenta confundens, *ipsum Baptismum, Pœnitentiæ sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo sacramenta distincta non sint*, atque ideo Pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabellam appellari: anathema sit.

PROB. 1. *Script. Sacra*, in qua Baptismus et Pœnitentia exponuntur ut duo remedia peccatorum *ab invicem omnino distincta*. Etenim — 1. Baptismus ante passionem suam jam ab initio prædicationis Christus instituit, et per discipulos con-

tulit (*Joan.*, III, 5, 22; IV, 2). Potestatem autem remittendi et retinendi peccata in die tantum resurrectionis suæ Apostolis transtulit, verbis supra citatis. Ergo ex institutione Christi, *duplex est remedium* peccati, atque *duplex potestas* Apostolis concessa; ergo *duo sacramenta seorsim instituta*. Ergo Pœnitentia est sacramentum a recordatione baptismi distinctum. — 2. Petrus Simonem Magum non revocat ad memoriam baptismi, sed provocat ad pœnitentiam (*Act.*, VIII, 22). Item Paulus non remisit Corinthium incestuosum ad recordationem baptismi, sed ei resipiscenti culpam et pœnam in nomine Christi condonat (*II Cor.*, II, 7). Tandem S. Joannes (*I Joan.*, I, 9), loquens de remedio peccatorum in quæ baptizati prolabantur, nullatenus baptismo ejusque memoriæ alludit, sed ait: « Si confiteamur peccata nostra, fidelis est et justus » (Deus), ut remittat nobis peccata nostra. » Ergo pœnitentia a sacramento baptismi est prorsus distinctum.

PROB. 2. *Supra citatis SS. Patrum testimoniis*, S. Hier. et S. Aug., in quibus comparantur inter se, et simul opponuntur sacramenta Baptismi et Pœnitentiæ; ergo sunt a se invicem certo distincta. — Illud confirmat sensus fidelium. Tota antiquitas enim credidit peccatorum veniam esse difficiliorem post baptismum quam ante; atqui e contra facilior esset, si Pœnitentia nihil aliud foret quam recordatio baptismi.

PROB. 3. *Rat. th.* Illa sacramenta sunt certe distincta et non unum ac idem sacramentum, quæ discrepant inter se ratione subjecti, ministri, materiæ, formæ, finis, effectuum et iterationis; atqui baptismus et Pœnitentia inter se differunt: — ratione *subjecti*, nam subjectum baptismi est infidelis; Pœnitentiæ vero, fidelis; — ratione *ministri*; quilibet valide baptizat, solus sacerdos confert Pœnitentiam; in baptismo insuper minister vices judicis non gerit, bene vero in Pœnitentia (*Trid.*, sess. 14, cap. 2); — ratione *materiæ*; aqua est materia baptismi, tres actus pœnitentis sunt quasi materia Pœnitentiæ; — ratione *formæ*; verba quibus constituitur forma in utroque sacramento sunt plane diversa; — ratione *finis*; baptismus directe fuit institutus ad remittendum peccatum originale, et peccata ante baptismum commissa; dum Pœnitentia non di-

mittit originalem labem, nec peccata ante baptismum commissæ; — ratione *effectuum*; baptismus aufert peccatum et pœnam illi debitam, Pœnitentia *per se* non tollit omnem pœnam; — ratione *iterationis*; baptismus confert characterem et iterari nequit, multoties conceditur Pœnitentia; ergo Pœnitentia et baptismus sunt duo sacramenta certe distincta.

56. Scholium. *De tempore et modo quo fuit institutum sacramentum Pœnitentiæ.* Advertendum est: — 1. Aliud esse *pœnitentium prædicare*, aliud *sacramentum Pœnitentiæ instituere*. Christus equidem, statim ac visibile ministerium, propter quod missus fuerat a Patre, obire cœpit, divinus pœnitentiæ præco fuit, neque ab hoc officio toto prædicationis tempore destitit; quin et plurimos peccatores, divina qua præditus erat potestate, a vinculis peccatorum absolvit; nec tamen hinc sequitur quod jam tum esset Sacramentum Pœnitentiæ institutum. — 2. Aliud esse Sacramentum *promittere*, aliud *instituere*. Promisit quidem Christus, antequam pateretur et resurgeret, se aliquando Pœnitentiæ sacramentum instituturum, quando Petro dixit (*Matt.*, xvi, 19): « Tibi dabo claves » regni cœlorum; et quodcumque ligaveris super terram, erit » ligatum et in cœlis; et quodcumque solveris super terram, » erit solutum et in cœlis »; eandemque paulo post promissionem omnes Apostolos alloquendo confirmavit (*Matt.*, xviii, 18). Sed non sequitur quod eo tempore promissis steterit, jam tum sacramentum instituendo.

Superest ergo ut dicamus eo institutum tempore, quo post resurrectionem apparens Apostolis, dixit: Accipite, etc... Hæc est Concilii Tridentini doctrina: « Dominus autem, inquit (sess. 14, cap. 1), Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus, insufflavit in discipulos suos, dicens: « Accipite Spiritum sanctum; quorum » remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt. » « Quo tam insigni facto, pergit Concilium, et verbis tam perspicuis, potestatem remittendi peccata ad reconciliandos fideles post baptismum lapsos, Apostolis et eorum legitimis successoribus fuisse communicatum, universorum Patrum consensus semper intellexit. »

Quare autem hujusce sacramenti institutionem Christus distulerit post suam resurrectionem, cum cætera ante mortem suam instituerit, nulla potior assignari valet ratio, præter ipsam instituentis voluntatem. Quædam tamen in hanc rem afferri a Theologis solent congruentiæ, quarum ea præcipua videtur, quod Christi resurrectio sit exemplar nostræ justificationis, qua a peccato resurgimus, juxta illud Apostoli (Rom., iv): « Traditus est propter delicta nostra, et resurrexit » propter justificationem nostram; » congruum autem erat ut exemplar præcederet imaginem; ut quemadmodum « Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, » sic qui a peccato, quo mortuus fuerat, resurgit, haud amplius moriatur.

CAPUT II.

DE ESSENTIA SACRAMENTI POENITENTIAE.

57. Status quæstionis. Hactenus demonstravimus Pœnitentiam esse verum novæ legis sacramentum, et in hac ratione sacramenti constitui per differentiam ita propriam et specificam, ut a quolibet alio, etiam a baptismo, prorsus distinguatur. Quænam sit autem hæc ratio propria, seu natura intrinseca et essentialis Sacramenti Pœnitentiæ, nunc habemus ex institutione Christi investigandum.

Jam vero, ex assertionem 1^a capitis præcedentis, constat institutionem hujus sacramenti ex eo oriri, quod Christus Apostolis et eorum successoribus potestatem contulerit remittendi fidelium peccata. Essentiam igitur sacramenti Pœnitentiæ penitus explanaverimus, si modum ostendamus quo Christus voluit prædictam potestatem fore in Ecclesia usurpandam.

Asserimus autem: — 1. potestatem illam esse *judicialem*, sacerdotesque fuisse a Christo constitutos tanquam *peccatorum judices* super terram, et peccata ab eis remitti non posse nisi *per modum judicii*; — 2. istud vero iudicium non posse

rite institui sine cognitione causæ, ideoque *sine spontanea pœnitentium confessione*; — 3. eam esse igitur essentiam propriam sacramenti Pœnitentiæ, ut sit *verum iudicium*, quo *sacerdotes, audita peccatorum confessione, ea remittunt vel retinent*.

Hanc doctrinam sequenti assertione statuimus :

58. Assertio : *Sacramentum Pœnitentiæ fuit a Christo institutum ad formam iudicii, quo nimirum fideles sacerdoti omnia et singula peccata mortalia aperire teneantur, ut ab eo sententiam excipiant.*

PROB. 1^a PARS, nempe, sacramentum Pœnitentiæ institutum fuisse a Christo *ad formam iudicii*.

EST DE FIDE; sic enim ait concilium Tridentinum (sess. 14, can. 9) : « Si quis dixerit absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse *actum iudiciale*... anathema sit » (Cf. *ibid.*, cap. 5 et 7).

Constat — 1. *Script. Sacra*. Etenim apud Matth. (xvi, 19) Christus ait Petro : « Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et » quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis. » Postea dixit omnibus Apostolis (*Ibid.*, xviii, 18) : « Amen dico vobis : quæcumque alligaveritis super terram, » ligata erunt et in cœlo; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo. » Tandem post resurrectionem suam, his verbis jam allegatis, contulit iisdem potestatem supra peccata (*Joan.*, xx, 23) : « Quorum remiseritis peccata, » remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt. »

Sic porro argumentamur : Citatis verbis, Christus Apostolos et eorum successores constituit iudices in causis peccatorum. Ergo sacramentum Pœnitentiæ institutum fuit ad formam iudicii. Consêcutio patet. Antecedens autem satis constabit, si illud probaverimus relative ad ipsos Apostolos; etenim demonstravimus (cap. 1, assert. 1) potestatem remittendi peccata sic eis concessam fuisse, ut ad successores transiret usque ad finem sæculi.

Jam vero Apostolos (ideoque eorum successores) fuisse constitutos iudices in causis peccatorum, ipsorumque potes-

tatem ad ea remittenda vel retinenda esse vere judicialem, probatur : — 1. *Ex metaphora clavium*, qua Christus utitur. Nam sicut claves materiales dantur ad claudendum ostium et aperiendum, ita claves in sensu metaphorico dantur Apostolis, ut per veram potestatem et auctoritatem judiciariam ostium vitæ supernaturalis seu gratiæ sanctificantis peccatoribus aperiant vel claudant. Ita enim metaphora clavis intelligenda est de Christo, juxta illud (*Apoc.*, iii, 7) : « Qui habet clavem » David, qui aperit et nemo claudit; claudit et nemo aperit. » Ergo similiter intelligenda est de Apostolis. — 2. *Ex metaphora ligandi atque solvendi*. Etenim illa potestas vere judicialis dicenda est, a qua pendet ut reus aut vinculis ligetur, aut ab eisdem solvatur. Atqui talis est potestas quæ verbis citatis fuit a Christo concessa sacerdotibus. Ergo sunt vere judices peccatorum. — 3. Tandem *ex potestate remittendi vel retinendi peccata*. Nam ille est judex qui potestatem habet pronuntiandi absolutionem rei, aut ejus condemnationem; in hoc enim consistit potestas judicialis. Atqui remittere peccata est absolvere pœnitentem, retinere peccata est eum condemnare. Ergo Apostoli et eorum successores, potestatem accipiendo remittendi aut retinendi peccata, constituti sunt judices.

Constat — 2. *Traditione*. S. Joannes Chrysostomus (*de Sacerd.*, l. 3, c. 5) ait : « Pater omne judicium Filio dedit; cæterum video ipsum omne judicium a Filio sacerdotibus traditum. » S. Hieronymus dicit etiam de sacerdotibus (*Ep.* 14, n. 8) : « Qui claves regni cœlorum habentes, quodammodo ante diem judicii judicant. »

PROB. 2^a PARS, nempe *fideles ex institutione Christi teneri omnia peccata mortalia sacerdoti aperire, ut ab eo sententiam accipiant*.

EST DE FIDE : sic enim definit Conc. Trid. (sess. 14, can. 9) : « Si quis dixerit, non requiri confessionem (pœnitentis), ut sacerdos eum absolvere possit, anathema sit. » — (Can. 7) : « Si quis dixerit, in sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia..., anathema sit. »

Constat — 1. *Script. Sacra*, verbis nempe ad probationem 1^æ partis relatis, et qualitate judicis, quam competere sacerdoti peccata remittendi exinde concludimus. Nam sacerdos in sacramento Pœnitentiæ munia judicis exercere nequit, quin prius causam instruxerit, peccatorum numerum et qualitatem, et simul dispositiones pœnitentis noverit. Atqui id prorsus impossibile est, quin ipse peccator reum se steterit et sui ipsius accusatorem. et quidem peccata sua distincta exposuerit. Ergo.

Constat 2. *Traditione*. S. Clemens Romanus (*Ep. 1*) ait : « Peccator non erubescat malum confiteri ei qui præest, ut possit æterni ignis pœnas effugere. » Origenes (*Hom. 17 in Luc.*) : « Si revelaverimus, inquit, peccata nostra non solum Deo, sed et his qui possunt mederi vulneribus nostris atque peccatis, delebuntur peccata nostra. » S. Basilius (*Reg. 288*) ait : Necessario iis peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum fidei. » Tandem S. Augustinus (*Serm. 392*) : « Agite pœnitentiam, qualis agitur in Ecclesia... Nemo sibi dicat : novit Deus qui mihi ignoscat. Ergo sine causa sunt claves datæ Ecclesiæ? Frustramus Evangelium; frustramus verba Christi? »

59. Quæritur 1. *Quænam sit igitur ratio propria et specifica, qua sacramentum Pœnitentiæ a cæteris distinguitur?*

RESP. illud discrimen specificum in ipsa forma judiciali situm esse, quæ sacramento Pœnitentiæ non modo essentialis est, ut supra vidimus, sed etiam omnino peculiaris et propria, utpote nulli ex reliquis sacramentis competens. In sacramento matrimonii equidem intervenit etiam actus juridicus Ecclesiæ, sed diverso prorsus modo; tota enim hujus sacramenti essentia in contrahentium consensu reponitur, atque ab Ecclesiæ auctoritate non pendet, nisi quatenus ejusmodi consensus, conditiones et modi essentielles debeant per illius leges aut sententias judiciales determinari; dum sacramenti Pœnitentiæ non tantum conditiones, sed essentia et partes constitutivæ, in ipso actu judiciali ministrorum Ecclesiæ continentur. — Inde autem sequitur quod Ecclesia, etsi directe in sacramentis eorumque essentiis mutandis potestatem nullam habeat,

nihilominus indirecte magnam vim habet ad sacramenti Pœnitentiæ valorem, quippe qui a sententia judiciali confessarii proindeque a suprema potestate Ecclesiæ totus pendeat (Lehmkuhl, *Theol. mor.*; de Pœnit., n. 255, not.).

60. Quæritur 2. *Quomodo iudicium, quod in sacramento Pœnitentiæ exercetur, a iudiciis humanis differat?*

Differt, — 1. Ratione *finis seu intentionis*, quæ in aliis iudiciis est ordinem moralem publicum per delicta læsum aliquatenus reparare punitione delinquentis; dum finis iudicii sacramentalis est ordinem divinum inter Deum et peccatorem reparare absolutione potius et reconciliatione, quam punitione. — 2. Exinde altera fluit differentia, scilicet, quod iudices humani secundum meritum reorum sententias proferunt, atque juxta leges justitiæ aut sontes damnant aut innocentes liberant; confessarius vero *eos qui vere rei sunt, innocentes efficit*, et absolutione a culpa eximit, non tamen sine aliqua pœna pro merito culpæ infligenda. — 3. Tandem in humano iudicio differt accusator a reo; in iudicio sacramentali *idem est accusator et reus*: ad prius reus communiter trahitur; in posteriore nemo nisi volens Deo reconciliatur. (Id. *ibid.*)

61. Corollaria. — 1. Ex prima parte assertionis, qua statuitur sacerdotes Christianos esse divinitus constitutos iudices in sacramento Pœnitentiæ, jam concludere licet, ipsis ad hoc sacramentum valide ministrandum *necessariam esse jure divino, præter potestatem ordinis, veram et legitimam jurisdictionem* in peccatores absolvendos. Nemo enim iudicare potest nisi de eis causis quæ ejus potestati judiciali subjiçuntur. Sec hoc corollarium fusius stabilietur in 3^a parte, de ministro sacramenti Pœnitentiæ.

2. Ex secunda autem parte assertionis, nempe ex necessitate qua tenentur peccatores sua peccata sacerdoti confiteri, ut ab eo sententiam excipiant, liquido sequitur contra Protestantes, (uti infra statuemus), *confessionem peccatorum esse ab ipso Domino institutam*, ideoque « manifeste inanem esse eorum caluniam, qui eam a divino mandato alienam, et inventum humanum esse, atque a Patribus in concilio Latera-

nensi congregatis initium habuisse, docere non verentur. » (Ita conc. Trid., sess. 14, cap. 5, can. 6).

3. Ex utraque parte tandem assertionis, seu ex tota doctrina de essentia propria sacramenti Pœnitentiæ, colligitur hoc sacramentum *actibus tum subjecti tum ministri simul concurrentibus essentia iter constitui*, aliter ac est de aliis sacramentis (præter matrimonium), in quibus actus subjecti non sunt partes essentielles et constitutivæ, Quapropter recte definit Suaresius (disp. 18, sect. 2) hoc sacramentum : *compositum morale, constans ex actibus pœnitentis et verbis sacerdotis, institutum ad significandam et conferendam gratiam remissivam peccati post baptismum commissi*; quod melius patebit ex statim dicendis.

CAPUT III.

DE PARTIBUS CONSTITUTIVIS SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

62. Objectum et divisio capitis. Juxta concilium Florentinum, « omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet *rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*: quorum si aliquid desit, non perficitur sacramentum. »

De ministro ejusque intentione, nil hic specialiter est dicendum, præter ea quæ exposita sunt in Tractatu *de Sacramentis in genere*, vel explanabuntur infra in tertia parte præsentis Tractatus. — De materia igitur et forma sacramenti Pœnitentiæ nunc agemus, quasi de partibus intrinsecis et proprie constitutivis ipsius signi sacramentalis.

ARTICULUS I.

De materia sacramenti Pœnitentiæ.

In hoc sacramento, sicut et in aliis, distinguere est duplicem materiam, *remotam et proximam*,

§ I. — De materia remota sacramenti Pœnitentiæ.

63. Summa doctrinæ. Materia remota Pœnitentiæ, juxta omnes theologos sine controversia, sunt *omnia et sola peccata actualia post baptismum commissa*, sive *mortalia*, sive *venialia*, sive jam in confessione revelata et per absolutionem remissa, sive non; hoc solo discrimine, quod *mortalia nondum confessa et virtute clavium a sacerdote non absoluta*, materiam constituunt *necessariam*, *mortalia vero jam confessa et remissa*, atque *venialia*, sunt tantum materia *libera et sufficiens*. — Illa autem peccata materia *necessaria* dicuntur, quæ ex divino præcepto ab homine subjici debent judicio sacramentali seu clavibus Ecclesiæ; materia vero *libera*, illa peccata quæ homo potest, si velit, sed ex nullo præcepto tenetur, clavibus submittere; *sufficiens* denique materia dicuntur peccata, quæ ad absolutionem sacramentalem valide recipiendam sufficiunt, sive necessaria materia sint, sive libera.

Antequam hæc doctrina per partes probetur, notandum volumus, materiam remotam in hoc sacramento sumi paulo aliter ac in aliis; peccata enim non sunt materia *ex qua* sacramentum conficitur (sicut baptismus ex aqua, confirmatio ex oleo sancto, eucharistia ex pane et vino, etc.), sed materia *circa quam*, aut potius *contra quam* hoc sacramentum versatur. Peccata igitur, ut ait S. Thomas (3 p., q. 84, a. 2) sunt materia remota, *non acceptanda*, sed *detestanda et destruenda*.

64. Assertio 1^a: *Sola peccata actualia, post baptismum commissa, sunt materia sacramenti Pœnitentiæ.*

Nam, nec 1. *peccatum originale* potest esse materia hujus sacramenti, — tum quia, ex institutione Christi, peccatum originale per baptismum deleri debet; — tum quia, ut ait S. Thomas (3 p. q. 84, a. 2. ad 3), « proprie non dicimur pœnitere, nisi de his quæ nostra voluntate commisimus; » peccatum vero originale naturæ peccatum est, non propriæ uniuscujusque voluntatis.

Nec 2. *peccata etiam actualia ante baptismum commissa*... — tum quia hæc per baptismum delentur; — tum quia, Pœnitentia, cum sit instituta ad instar actus judicialis, erga illos tan-

tum exerceri potest, qui Ecclesiae per baptismum subjiciuntur. Unde concilium Tridentinum (sess. 14, cap. 1) expresse ait Christum instituisse hoc sacramentum pro iis qui post baptismum lapsi sunt.

65. Assertio 2^a : *Omnia peccata mortalia, nunquam vi clavium adhuc directe remissa, sunt materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ.*

Id patebit ex infra dicendis de necessitate hujus sacramenti. Nam ea peccata sunt materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ, quæ necessario subjici debent clavibus Ecclesiae. Atqui demonstrabitur necessarium esse, ut omnia et singula peccata mortalia post baptismum commissa clavibus Ecclesiae subjiciantur. Ergo.

66. Assertio 3^a : *Peccata venialia sunt materia libera et sufficiens sacramenti Pœnitentiæ.*

PROB. 1^a PARS, nempe : *peccata venialia esse materiam liberam* ; etenim peccata venialia possunt subsistere cum gratia sanctificante ; ergo sacramentum Pœnitentiæ effectum suum producere potest, id est, conferre gratiam primam et remittere peccata mortalia, sine remissione peccatorum venialium ; ergo peccata venialia non sunt materia necessaria Pœnitentiæ sacramenti. « Venialia quibus a gratia Dei non excludimur, inquit conc. Trid. (sess. 14, cap. 5), *taceri citra culpam*, multisque aliis remediis expiari possunt. »

PROB. 2^a PARS : *Peccata venialia sunt materia sufficiens sacramenti Pœnitentiæ.* — **1. Conc. Tridentino** quod (sess. 14, cap. 5), declarat peccata venialia *recte et utiliter declarari in confessione*, quodque ait (ibid., can., 7) : « Si quis dixerit non licere confiteri peccata venialia, anathema sit. » Porro hæc ostendunt peccata venialia esse materiam sufficientem ; nam si *recte et utiliter* declarentur peccata venialia in Sacramento, id fit quia Sacramentum operatur, et effectum suum sortitur in illis ; ac proinde sunt materia sufficiens ad impediendam nullitatem sacramenti. Et vero, Concilium, declarando sub anathematis pœna licere confiteri peccata venialia, asserere voluit illa peccata esse materiam sufficientem, cum sit extra omnem controversiam nullum adesse peccatum in declara-

tione sacramentali peccatorum venialium. — 2. *Praxi Sanctorum*; fuerunt sancti qui nullum commiserunt peccatum mortale, ut S. Aloysius a Gonzaga, ut S. Theresia et alii : at ipsimet illi Sancti pluries sacramentum Pœnitentiæ receperunt; ergo peccata venialia sunt materia sufficiens.

67. *Assertio 4^a : Peccata, jam directe remissa, sunt materia sufficiens sacramenti Pœnitentiæ.*

PROB. 1. *Declaratione Benedicti XI (constit. Inter cunctas) : « Licet, ait, de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata, tamen ut eorum peccatorum iteretur confessio, reputamus salutare. »*

PROB. 2. *Praxi sanctorum*; constat plures sanctos qualibet die, imo quandoque bis in die, solitos esse beneficium absolutionis suscipere; porro illi sancti certo certius non confitebantur singulis vicibus nova peccata mortalia, imo nec nova peccata venialia proprie dicta, sed imperfectiones, aut motus deordinatos, aut alia similia; ergo illis sufficiebat accusatio peccatorum jam remissorum.

PROB. 3. *Rat. th.* Sufficit confessio præteritorum peccatorum, dummodo in ea reperiantur omnia ad sacramentum Pœnitentiæ requisita, ex parte sive materiæ sive formæ; atqui ita est. — 1. Ex parte *materiæ*; nam dantur peccatorum accusatio, contritio et satisfactio. Neque dicatur peccata directe remissa jam non esse peccata, ac proinde non esse materiam; nam illa peccata non sunt equidem imputabilia; sed existunt saltem in memoria Dei et pœnitentis, et possunt esse objectum confessionis, doloris et satisfactionis, juxta hæc verba : *amplius lava me ab iniquitate mea.* — 2. Ex parte *formæ*, cujus verba in hoc casu sunt certe vera; etenim sensus formæ hic est : ego tibi confero gratiam sanctificantem, qua remittuntur tibi peccata, si quæ habeas; qua tollitur, saltem partialiter, pœna temporalis peccati, si aliquam debeas; qua tandem in utraque hypothesis sis Deo gratus aut gratior, et fortior ad evitanda peccata : porro, ut evidens est, hæc forma semper sortitur effectum suum; ergo.

Ex his patet insulse objici neminem in eodem tribunali, de eodem crimine, bis judicari; disparitas enim in eo sita est

quod in judiciis forensibus intenditur sola liberatio ab exteriori pœna, dum in iudicio sacramentali intenditur sanitas animæ et sanctificatio, quæ nova absolutione augetur.

68. Quæritur 1. *Utrum peccatum fictionis in susceptione baptismi commissum materia sit sacramenti Pœnitentiæ?*

Nomine peccati *fictionis* intelligitur sacrilegium commissum ab homine adulto qui baptismum, sciens et volens, sine dispositione debita suscipit.

Difficultas autem, si *speculative* consideratur, in eo est, quod illud peccatum commissum sit ante baptismum potius quam in baptismo, unde videtur non posse remitti per sacramentum Pœnitentiæ; sed neque baptismo jam deleri potest; quomodo ergo delebitur? Præsens non est instituti quæstionem solvere, quæ opportunius expenditur in Tractu *de Sacramento in genere*, ubi de sacramentis fictè susceptis agitur.

Practice vero responderi potest, illud peccatum esse certo declarandum in confessione subsequenti, tanquam materiam necessariam; quia vix possibile est, quod voluntas illa sacrilege suscipiendi baptismum tempore tantum antecedenti exstiterit, nec perseveraverit etiam proximo saltem instanti post baptismum; quo in casu necessaria est omnino sacramentalis absolutio.

69. Quæritur 2. *An imperfectiones morales, et peccata venialia commissa sine advertentia ad malitiam, sint materia sufficiens sacramenti?*

RESP. 1. Imperfectiones, quatenus distinguuntur a peccato. v. g., quando quis omittit actum perfectiorem, aut negligit divinam inspirationem circa opus consilii ad quod non tenebatur, etsi de eis aliquatenus pœnitere et dolorem concipere possimus, non sunt tamen materia sacramenti Pœnitentiæ: nam forma absolutionis est de solis peccatis. — Quando vero in committenda ejusmodi imperfectione irreperit, uti sæpe accidit, aliquod peccatum veniale intentionis leviter malæ, recte et utiliter illa intentio, non ipsa omissio vel operis executio, quæ in se solam imperfectionem dicit, absolutioni subijcitur tanquam materia sufficiens (Lehmkuhl, *Theol. mor.* II, n. 261).

RESP. 2. Neque peccata venialia, sine ulla advertentia ad malitiam commissa, pertinent ad materiam hujus sacramenti; seclusa erim ejusmodi advertentia, non manet ratio offensæ divinæ, quam poenitentia detestatur et absolutio remittit.

Attamen dixi *sine advertentia imperfecta et confusa ad malitiam*; nam clara reflexio ad offensam Dei et cogitatio de Deo non requiritur ad peccatum etiam mortale (uti definivit Alexander VIII damnatione propositionis de peccato philosophico), nec a fortiori ad peccatum veniale; sufficit ergo, ut in peccato committendo adfuerit confusa ad actionis malitiam seu naturalem deformitatem advertentia. Hæc autem in poenitentibus sola venialia habentibus, quidquid in contrarium ipsi dicant, sufficienter adfuisse censenda est saltem pro aliquibus peccatis, illorumque confessio ordinarie haberi potest tanquam plane sufficiens ad sacramentum, modo alias non deficiat contritio. Etenim licet poenitentes hujusmodi. v. g., in illis verbis contra caritatem prolatis, in illis contentionibus, inobedientiis, etc., se Deum offendere clare non cognoverint, saltem in eorum conscientia aliquod dubium. aliquis remorsus subrepsit, proindeque aliqua ad malitiam advertentia. Quod si quidam nullatenus de advertentia habita recordantur, id ut plurimum facilitati tribuendum est qua peccata venialia committere solent; ex habitu enim contracto, occurrente occasione, statim tentationi consentiunt, et eo instanti transacto, de consensu præstito amplius non cogitant, nullaque memoria in ipsis permanet, quamvis formaliter peccaverint. Ergo hujusmodi peccata venialia, licet cum advertentia valde confusa fuerint commissa, sufficientem præbent materiam absolutionis (Berardi, *De recidivis*, n. 196).

70. **Quæritur 3.** *Utrum habeatur materia sufficiens, si poenitens confiteatur tantum peccatum dubie commissum?*

RESP. *Neg.* quia requiritur in sacramentis materia certa, nec licet illa periculo invaliditatis sine gravi necessitate exponere, ut probatur in Tractatu *de Sacramentis in genere*. — In praxi, confessarius interroget poenitentem de peccatis vitæ antea actæ, ut materiam habeat certam absolutionis; si forsitan poenitens nihil nisi incertum inveniat etiam de venia-

libus, poterit tamen conditionate absolvi, sed in quibusdam casibus tantum infra determinandis, ubi de forma conditionata (S. Lig., l. 6, n. 432; *Præx. conf.*, n. 71, 188).

§ II. — De materia proxima sacramenti Pœnitentiæ.

71. Opiniones. — 1. Scotistæ dicunt essentiam sacramenti repositam esse in sola absolutione sacerdotis, quæ, quatenus est actus externus, est sacramenti materia, et, quatenus significat peccatorum remissionem, est ejusdem forma. — 2. Plures veteres theologi, quibus assentiunt inter recentiores Morinus et Witassius, sentiunt impositionem manuum esse materiam sacramenti Pœnitentiæ. — 3. Thomistæ omnes reponunt materiam hujus sacramenti in tribus actibus pœnitentis, nempe in contritione, confessione et satisfactione.

Quoniam vero hæc opinio, præsertim a temporibus concilii Tridentini, fere communis inter theologos evasit, eam sedulo exponere juvat. — 1. Materia proxima cujuscumque sacramenti in eo actu sita est quo materia adhibetur et formæ sacramentali subjicitur. Sed materia remota sacramenti Pœnitentiæ sunt peccata pœnitentis, forma autem est sententia judicialis qua sacerdos ea remittit. Ergo materia proxima reponi debet in actu quo peccata huic sententiæ subjiuntur. — 2. Ille actus, ex dictis (*supra*, cap. 2) est *accusatio* seu *confessio* peccatorum, et quidem non qualiscumque, sed accusatio dolorosa pœnitentis, qui dispositus sit ad satisfaciendum Deo offenso; sed hæc confessio dolorosa et prompta voluntas satisfaciendi nihil aliud est quam *contritio*, *confessio* et *satisfactio*, quas conc. Trid. (sess. 14, can. 4) vocat *tres actus pœnitentis*. — 3. Quæ porro contritio, et voluntas satisfaciendi, quatenus sunt materia proxima sacramenti, non debent accipi ut actus mere interni, sed *externe aliquo verbo aut signo exprimi* eos oportet; id exigitur *ex natura sacramentorum*, quæ sunt signa sensibilia gratiæ. Ordinarie autem satis exprimuntur tres actus pœnitentis per solam confessionem debitis conditionibus vestitam.

Reponitur igitur materia proxima sacramenti Pœnitentiæ in actu pœnitentis, sua peccata, suamque contritionem, et ro-

luntatem Deo satisfaciendi, iudicio sacerdotis subjicientis. Eo sensu assertionem subsequenter statuimus.

72. Assertio : *Tres actus pœnitentis, contritio, confessio et satisfactio, sunt materia proxima sacramenti Pœnitentiæ, seu partes materiales ex quibus intrinsece componitur.*

PROB. 1. Conciliis. Conc. Flor., in decreto ad Armenos, postquam ait : « Omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma et persona ministri, » paulo post addit de sacramento Pœnitentiæ : « Quartum sacramentum est Pœnitentia, *cujus quasi materia sunt actus pœnitentis*, qui in tres partes distinguuntur, quarum prima est cordis contritio,... secunda est oris confessio,... tertia, satisfactio pro peccato. » Unde sic : Ex verbis illis merito concluditur tres actus pœnitentis esse materiam sacramenti, modo concilium adhibendo vocem *quasi materia*, intendere voluerit veram materiam : atqui res omnino ita est; alioquin ipsam materiam designasset sicut pro aliis sacramentis. Illa autem locutione *quasi materia* usum est, quia tres actus pœnitentis non sunt res corporea et materialis sicut aqua in baptismo, oleum in extrema Unctione, sed actiones (*Catech. Rom.*, n. 17).

Conc. Tridentinum (in canone 4, sess. 4) ita definit : « Si quis negaverit, ad integram et perfectam peccatorum remissionem *requiri tres actus* in pœnitente, *quasi materiam* sacramenti Pœnitentiæ, videlicet contritionem, confessionem et satisfactionem, quæ *tres Pœnitentiæ partes* dicuntur, anathema sit. » Porro illi actus nequeunt esse partes sacramenti, quin eo ipso sint illius materia aut forma; nam, supposito ministro, nulla datur pars in sacramento extra materiam et formam; ergo illi actus sunt vere materia sacramenti et non meræ dispositiones.

PROB. 2. Rit. Rom. in quo legitur : « Illius (Pœnitentiæ) materia remota sunt peccata; *proxima vero sunt actus pœnitentiæ*, nempe contritio, confessio et satisfactio. »

PROB. 3. Rat. th. Illud admittendum est tanquam materia sacramenti, præsertim cum nulla alia res convenienter assignari possit, quæ materiæ dotes continet et naturæ

sacramenti congruit : atqui tales sunt tres actus pœnitentis.

1. *Dotes materiæ habent*; nam materia est aliquid sensibile. quod accedente forma ad dignitatem sacramenti elevatur : atqui tres actus pœnitentis sunt sensibiles in se vel in suis signis. et nihil obstat quin eleventur ad esse sacramentale: ergo.

2. *Tres illi actus congruunt naturæ sacramenti Pœnitentiæ*: nam Pœnitentiæ sacramentum, ut supra probavimus, institutum fuit ad formam judicii; porro iudicium hoc sacramentale necessario includit prædictos actus pœnitentis ut elementum constitutivum, et ut materiam ipsius judicii. *Per confessionem* fit cognitio causæ, quæ est pars constitutiva judicii : ad id autem requiritur ut confessio sit in ordine ad justificationem et reconciliationem, cum sacramentum Pœnitentiæ institutum fuerit ad hunc finem; talis fit autem *per contritionem solam*: ergo et contritio est pars materiæ. At contritio includit *rotum satisfaciendi*: ergo hi tres actus constituunt materiam huic sacramento omnino congruentem.

3. *Nulla alia res potest probabiliter assignari tanquam materia sacramenti*: etenim si tres actus pœnitentis non essent materia Pœnitentiæ, ista materia reponenda esset vel in absolutione, ut volunt Scotistæ, vel in impositione manuum, ut contendunt aliqui : atqui neutrum dici potest. — 1. *Non reponenda est in absolutione*: nam duplex datur hujus opinionis ratio : Prima est quod nec tres actus pœnitentis, nec a fortiori impositio manuum, dici queunt materia Pœnitentiæ; at hæc ratio falsa est quoad primam partem, ex dictis; ergo. Secunda ratio deducitur ex eo quod solus sacerdos sit minister sacramenti Pœnitentiæ, et non esset solus et totus minister si non poneret et materiam et formam sacramenti. Verum, juxta communem sensum, ille dicendus est verus et solus sacramenti minister, qui applicatione formæ materiam ad esse sacramentale elevat et sic perficit sacramentum; porro licet tres actus pœnitentis sint materia sacramenti, solus sacerdos materiæ formam applicat: ergo solus sacerdos est minister Pœnitentiæ; ergo nullius ponderis sunt rationes a Scotistis allatæ. Præterea concil. Trid. (sess. 14, cap. 3)

dicat vim sacramenti *præcipue* in absolutione sitam esse, dum juxta Scotistas, *tota* sita foret. — 2. *Impositio manuum dici non potest materia Pœnitentiæ*, siquidem de illa silet Scriptura, et textus Traditionis in illius favorem allati facile intelligi possunt de ritu accidentali. Ergo merito concludere licet tres actus pœnitentis esse veram materiam sacramenti Pœnitentiæ.

73. Quæritur 1. *An et quatenus tres actus pœnitentis dici debeant partes sacramenti Pœnitentiæ?*

RESP. 1. Ex probata assertionem sequitur *hos actus verissimo sensu partes esse* hujus sacramenti, et *non tantum dispositiones* ad ejus fructum recipiendum requisitas. Etenim eo nomine vocantur apud Conc. tum Florentinum tum Tridentinum. Insuper omne sacramentum ex materia et forma tanquam ex partibus constitutivis essentialiter constat; ergo, si actus pœnitentis materia sunt sacramenti Pœnitentiæ, ejusdem etiam esse partes fas est et necessarium concludere.

Re quidem vera, forma (seu absolutio sacerdotis) est pars præcipua, quia huic sacramento addit id quod est præcipuum ad ejus effectum, qui est remissio peccatorum, significandum et producendum; at non est excludenda materia a ratione partis, cum eandem participet significationem et efficaciam. — Minus tamen recte ex his inferretur quatuor esse partes, scilicet tres materiales et formam, sed potius duas tantum, id est, materiam et formam, postea vero in ipsa materia distingui tres partes, quæ non dicuntur esse omnes. vel solæ partes sacramenti, sed partes materiæ, seu pœnitentiæ, aut actuum pœnitentiæ; atque ita loquuntur Concilia.

RESP. 2. *Contritionem et confessionem esse partes proprie essentielles et necessarias* sacramenti, seu non dari sacramentum, etiam posita absolutione, si desit omnis confessio et dolor de peccatis. Et quidem — 1. de *confessione* nullum potest esse dubium, propter rationem jam tactam, quia nempe hoc sacramentum est institutum per modum cujusdam judicii; manifestatio autem delicti, quæ in præsentī causa duntaxat per spontaneam rei confessionem haberi potest, in

quolibet iudicio non modo tanquam pars extrinseca aut mere integralis sed vere intrinseca et omnino essentialis requiritur; ergo. Qualis autem de necessitate sacramenti debeat esse illa confessio, infra expendetur, ubi speciatim et fusius dicetur de illo actu pœnitentis. — 2. De *contritione* autem idem etiam certum est, pariter ex ratione data, nempe, quod confessio, quæ est pars sacramenti essentialiter constitutiva, debet esse accusatio sui, ordinata ad remissionem culpæ consequendam, proindeque confessio cum dolore de peccato; contritio igitur et confessio simul junctæ sacramentum componunt, tanquam partes essentielles. Et ita solvitur difficultas ex eo petita, quod contritio non est sensibilis, unde non potest esse materia sacramenti; licet enim in se et per se non sit sensibilis, tamen per confessionem et alia signa externa fit aliquo modo sensibilis; et hoc sufficit, ut sit pars materiæ sacramentalis.

RESP. 3. *Satisfactionem* vero esse partem *non essentialem*, sed *integralem* tantum, hujus sacramenti; sine ea enim bene dari potest, imo ante eam impletam reipsa datur, sacramenti essentia, non tamen sacramentum integrum. — 1. Eam esse partem *integralem*, ex eo patet, quod sacramentum Pœnitentiæ ordinatur ad completam remissionem peccati, nempe non modo remissionem a culpa, sed etiam remissionem a pœna; hæc autem posterior fit per satisfactionem a confessario impositam et a pœnitente impletam. Satisfactio ergo requiritur ut sacramentum sit integrum. — 2. Quod tamen *non sit pars essentialis*, probatur quia ejus effectus, id est, remissio pœnæ temporalis, non est nisi secundarius in sacramento Pœnitentiæ, et ipsa nullatenus ordinatur ad primarium effectum, qui est remissio culpæ; quare sine ea habetur gratia justificationis, habetur proinde ipsum sacramentum, licet non omnino integrum et perfectum; nulla autem res potest existere sine parte essentiali; ergo. Atque hæc ratio valet etiam de ipso satisfactionis proposito, saltem si intelligatur propositum formale et expressum; nam si accipiat propositum implicitum quod in contritione virtualiter continetur, non est quæstio nisi de nomine.

74. Quæritur 2. *Utrum et quatenus actus poenitentis, ut sunt materia sacramenti, concurrant ad conferendam gratiam?*

RESP. 1. *affirmative*, nempe actus poenitentis aliquatenus *active concurrere* ad effectum sacramenti. Concilium enim Tridentinum (sess. 14, cap. 3) dicit in forma, seu in absolutione sacerdotis, præcipue vim sacramenti sitam esse; indicat ergo aliquam vim esse in materia, id est, in actibus poenitentis. — Insuper sacramenta efficiunt quod significant; atqui, licet clarius significetur remissio peccatorum per absolutionem, eam tamen etiam suo modo significant actus poenitentis; ergo. — Tandem, ut ait S. Thomas (3 p., q. 86, a. 6), « omne sacramentum producit effectum suum, non solum virtute formæ, sed etiam virtute materiæ; ex utroque enim est unum sacramentum. Unde sicut remissio culpæ fit in baptismo, non solum virtute formæ, sed etiam virtute materiæ, principalius tamen virtute formæ, ex qua et ipsa aqua virtutem recipit; ita etiam et remissio culpæ est effectus poenitentiae, principalius quidem ex virtute clavium, quas habent ministri, ex quarum parte accipitur id quod est formale in hoc sacramento; secundario autem ex vi actuum poenitentis, pertinentium ad virtutem poenitentiae, tamen prout hi actus aliquantulum ordinantur ad claves Ecclesiæ. »

RESP. 2. Eosdem tamen actus poenitentis non concurrere ad producendam gratiam, quatenus sunt a poenitente, sed *quatenus conjunguntur cum forma*, et *per ipsam elevantur* ad talem effectum. — Unde ille effectus proprie tribuitur soli sacerdoti tanquam ministro, et dici nequit quod poenitens sibi conferat gratiam, sibi remittat peccata, se justificet, nisi valde improprie et ad modum cujusdam instrumenti. Paritas esse potest in sacramento ordinis, ubi actus ordinandi seu contactus instrumentorum est pars essentialis materiæ hujus sacramenti; non tamen ideo dicitur ordinandus sibi conferre gratiam sacramenti.

ARTICULUS II.

De forma sacramenti Pœnitentiæ.

Duo investigabimus circa formam sacramenti Pœnitentiæ:
— 1. quænam sit; — 2. quomodo adhiberi debeat.

§ I. — Quænam sit forma hujus sacramenti?

75. Forma præscripta in Rituali Romano. Sic se habet
Rituale Romanum circa formam absolutionis :

« Sacerdos, cum pœnitentem absolvere voluerit, injuncta
ei prius, et ab eo acceptata salutari pœnitentia, primo dicit :

« *Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis,
perducat te ad vitam æternam. Amen.*

» Deinde, dextera versus pœnitentem elevata, dicit :

» *Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum
tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.*

» *Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego auctori-
tate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, (sus-
pensionis,) et interdicti in quantum possum, et tu indiges.*

» Deinde :

» *Ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris † et Filii
et Spiritus Sancti. Amen.*

» *Passio Domini nostri Jesu Christi. merita Beatæ Mariæ
Virginis, et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, et mali
sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum
gratiæ, et præmium vitæ æternæ. Amen.*

» Si pœnitens sit laicus, omittitur verbum *suspensionis*.

» In confessionibus autem frequentioribus, et brevioribus,
omitti potest, *Misereatur*, etc..., ut supra, usque ad illud :
Passio Domini Nostri, etc.

» Urgente vero aliqua gravi necessitate in periculo mortis,
breviter dicere poterit :

» *Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine
Patris † et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.* »

Hæc est forma, qua omnes uti debent, ait S. Lig. (lib. 6.
n. 425). et quæ ideo omnibus tenenda est memoriter,

76. Quæritur 1. *Quænam sint in hac forma verba essentialia?*

Juxta S. Thomam (3 q. 84, a. 3, et in 4, d. 22, 2, a. 2) et theologos communiter, forma hujus sacramenti *necessaria et sufficiens* sunt illa tantum verba; *absolvo te*.

Dicitur 1. hæc verba esse ad validitatem *necessaria*, et probatur: — 1. Argumento S. Thomæ (q. 84, a. 3). Hoc enim sacramentum non consistit in consecratione alicujus materiæ, nec in usu alicujus materiæ sanctificatæ, sed magis in remotione cujusdam materiæ, scilicet peccati. Atqui hæc remotio significatur a sacerdote, cum dicitur: Ego te absolvo; siquidem peccata sunt quædam vincula. Ergo. — 2. Ad significandum effectum sacramenti necessarium est omnino verbum, *absolvo*, aut simile aliud; item opus est pronomine *te*, ut significetur persona, cui effectus impendatur. Ergo hæ duæ voces sunt *necessariæ et essentialia*.

Dicitur 2. hæc sola verba esse *sufficientia*. Etenim, — 1. In judiciis civilibus hæc duo verba, *absolvo te*, sufficiunt ad reum liberum pronuntiandum; ergo a pari in sacramento Pœnitentiæ, quod ministratur per modum judicii, hæc verba sufficiunt ad totum effectum exprimendum. Ergo sufficiunt ad essentiam sacramenti. — 2. Et vero verba: *in nomine Patris...* ad essentiam formæ non pertinent, cum Christus de invocatione SS. Trinitatis nullam mentionem fecerit in institutione sacramenti Pœnitentiæ, in Ecclesia usurpata antiquitus non fuerint et ad effectum sacramenti significandum non sint *necessaria*. — Nec voces *a peccatis tuis* videntur *essentialia*, ut quidam contendunt. Nam voces *absolvo te*, licet in se sint indifferentes ad liberandum vel a censura, vel a pœna, vel a peccato, tamen supposita confessione peccatorum super quam cadit, sufficienter determinantur ex circumstantiis ad significandam remissionem peccatorum. In praxi tamen non est recedendum a sententia tutiore (S. Lig., n. 430, dub. 2); et si factum sit, forma certa conditionate repetenda est.

77. Quæritur 2. *Utrum et quale peccatum sit cætera non essentialia omittere?*

1. Elevatio manus, ejusque impositio in caput, etiam formatio crucis est libera, et si debeat servari consuetudo (S. Lig. lib. 6, n. 425).

2. Preces *Misereatur et Indulgentiam* omitti possunt absque ullo peccato, juxta communem sententiam (lib. 6, n. 430). Item dicendum de oratione quæ absolutionem sequitur, *Passio*, etc. Hæ omnes, etsi non sint de præcepto, *laudabiliter* tamen *adjunguntur*, ex Concilio Tridentino (sess. 14, cap. 3), maxime illa, *Passio*, etc., cum probabile sit, ex S. Thoma, S. Antonino et aliis, quod per illa verba eleventur omnia bona opera pœnitentis ad satisfactionem sacramentalem (*ibid.*).

3. Verba *Dominus Noster Jesus Christus*, etc., etiam juxta S. Lig. (*ibid.*), qui hanc sententiam dicit communem, omitti possunt sine ullo peccato. Quidam tamen (Gury, n. 426) dicunt ea non posse omitti sine culpa veniali, nisi necessitas urgeat.

4. Verba, *in nomine Patris*, etc., etsi juxta communem et et veram sententiam non sint de necessitate sacramenti, non possent omitti sine culpa veniali etiam secluso scandalo et contemptu. Ita opinio fere communis, juxta S. Lig. (*ibid.*, dub. 3.)

5. Sed voces *a peccatis tuis*, etiam juxta eos qui dicunt ea non pertinere ad essentiam sacramenti, non omitterentur sine peccato mortali (*ibid.*, dub. 2).

73. Quæritur 3. Quisnam sit sensus verborum formæ?

Quæstio facile solvi potest ex dictis (n. 53) de natura sacramenti Pœnitentiæ, et de potestate quam Christus Ecclesiæ concessit ad remissionem peccatorum. Ad fusiorem tamen doctrinæ explanationem, hæc dicenda sunt :

I. Sensus verborum absolutionis non est : *Ego te absolutum ostendo, declaro.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 24, cap. 6 et can. 9), definit absolutionem *non esse nudum ministerium declarandi peccata esse remissa*. Insuper probatur—1. *Omnibus rationibus ex Scriptura Sacra* depromptis, quibus jam demonstravimus (n. 53) sacerdotes accepisse a Christo potestatem remittendi peccata. — 2. *Ratione* quam affert S. Thomas (3 p. q. 84. a. 3. ad 5).

Sacramenta novæ legis non solum significant, sed etiam efficiunt quod significant. Atqui hæc sacramenti Pœnitentiæ forma *absolvo te* significat remissionem peccatorum. Ergo illam efficit. Ergo vel sensus supradictus verborum formæ rejiciendus est, vel dicendum est Pœnitentiam non esse verum et proprie dictum novæ legis sacramentum.

II. Verus sensus formæ is est quem exponit S. Thomas (a. 3, ad 5) nempe, *Absolvo te, id est, sacramentum absolutionis tibi impendo*; seu juxta pleniorē Suaresii explicationem: *Ego tibi gratiam sanctificantem confero, quantum est ex se remissivam peccati*; aut sicut alii evolvunt: *Confero tibi sacramentum, quantum est ex se absolutivum a peccatis, et collativum gratiæ* (V. Suar. disp. 17, sect. 2, n. 20. — Billuart, diss. 1, art. 3, § 2).

Itaque forma pœnitentiæ significat gratiæ infusionem *primario* et *directe*, et remissionem peccati *secundario* tantum et *indirecte*; alioquin dicendum esset quod peccati remissio antecederet gratiam; hoc autem admitti nequit, cum ex conc. Trident. (sess. 6, cap. 7) gratia sit causa formalis justificationis nostræ.

Jam vero hac explicatione admissa, facile intelligitur quomodo forma absolutionis super hominem jam justificatum vere et proprie pronuntiari possit. Si enim forma *directe* et *primario* significat collationem gratiæ, quæ ex se faciat hominem formaliter ex peccatore justum, semper vero sensu profertur, semperque effectum suum primarium producit, etiamsi feratur super peccata jam confessa et remissa.

§ II. Quomodo forma debeat adhiberi?

79. Quæritur 1. *Utrum forma semper modo absoluto danda sit, an aliquando etiam conditionate adhiberi possit?*

RESP. 1. Si agitur de *validitate* hujusmodi absolutionis, omnes theologi conveniunt, ait S. Lig. (lib. 6, n. 431), eam invalidam esse, si conditio sit de futuro, ob rationes in Tractatu *de Sacramentis in genere* expositas; sed contra communiter dicunt validam esse absolutionem quæ datur sub conditione de præterito. vel etiam præsentī. — Dicimus: *sub*

conditione de præterito, vel præsentī, nulla nimirum distinctione instituta inter conditionem *facti*, v. g., *si vivis*, et conditionem *juris*, v. g., *si sis dispositus*.

Quidam tamen, præsertim inter rigoristas, dicunt absolutionem *validam* quidem esse *sub conditione facti*, sed *invalidam sub conditione juris*, quia absolutioni conditionatæ essentialiter obstat specialis ratio hujus sacramenti, quod sit iudicium; sententia enim judicialis aut firma est et absoluta, aut nulla, ut patet de judiciis civilibus, quæ sane ridicula essent et nullius valoris, si iudex diceret: Si es nocens, ego te damno, si vero innocens, te absolvo: si tuum est jus, tibi causam ad-judico. . .

Juxta sententiam vero longe communio-rem et certo tenendam, *valet absolutio sub qualicumque conditione de præsentī et præterito*; idque probatur — tum quia conditione quacumque de præsentī vel præterito effectus sacramenti nec suspenditur, nec indeterminatus remanet; — tum quia hujusmodi conditio non afficit sensum formæ, sed tantum voluntatem confessarii, seu confessarius conditionate tantum, non absolute intendit absolvere; cum autem conditio sit de re præterita aut præsentī, sensus formæ, *in se* consideratus, est firmus et certus; etenim, vel reipsa impletur conditio, et tunc forma absolute et coram Deo valet; vel non impletur, et tunc absolutio revera non datur; — tum quia forma, conditione apposita, non desinit esse judicialis; talis est enim naturæ illud iudicium, ut, quantumvis sit in se absolutum, semper tamen ejus effectus a subjecti dispositionibus pendeat; unde non obstat ejus validitati, quod talis conditio apponatur. Et revera hæc semper in intentione confessarii saltem implicite subintelligitur, ut ait Suarez (disp. 32, sect. 1); nam sententia sacramentalis per se et ex natura sua necessario est conditionata, et nititur hac suppositione, poenitentem verum dicere et vere dolere; equidem, conditio explicite mente concipienda est, tantummodo si graves sunt rationes illud metuendi, atque practice negligitur, quando nonnisi levis suspicio aut sola possibilitas adest; sed reipsa semper implicite latet (Gury, *Cas. Consc.*, n. 433; Lehmkuhl, n. 272).

Disparitas autem hæc est inter sententiam judicis civilis et judicis sacramentalis, quod in judiciis humanis effectus sive liberationis sive damnationis, cum in ordine temporali ver-setur, ab hominibus executioni mandari debet, proindeque a sententia judicis omnino et absolute pendet; quare neces-sario oportet ut hæc modo firmo et certo feratur; dum in judicio sacramentali, effectus qui est mere spiritualis, a Deo ponitur; imo Deus ipse est qui in confessario et per ejus judi-cium peccata remittit et retinet. Igitur absolutio sacramen-talis semper ministerialiter profertur, et efficax esse non potest, nisi divino judicio reipsa sit conformis; ergo sufficit ut hæc firma sit et absoluta coram Deo; ergo forma valet, quantumvis sit conditionata in mente confessarii.

RESP. 2. Formam autem sub conditione de præterito aut de præsentī *per se sub gravi prohiberi*, sed *gravibus de causis lici-tam fieri*, communiter hodie docent theologi post S. Lig. (*ibid.*).

Primum constat, quia forma conditionata, generatim est contra reverentiam sacramentis debitam, et speciatim contra formam judicalem sacramenti Pœnitentiæ, quæ regulariter exigit sententiam firmam et absolutam, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus; — insuper opponitur praxi Eccle-siæ, et sensui communi confessariorum; — tandem viam ape-riret perniciosæ laxitati; si enim confessarius in omni dubio de dispositione pœnitentis licite posset illum sine causa aut levi de causa conditionate absolvere, jam neque curaret juxta prudentiam inquirere et judicare utrum pœnitentes essent necne sufficienter dispositi, neque pro posse illos qui impa-rati accedunt disponere, magno detrimento salutis pœniten-tium et sanctitatis sacramentorum.

Secundum constat, quia sacramenta sunt propter homines; quando igitur ex una parte adest periculum nullitatis sacra-menti, si absolutio sine conditione detur, et ex alia parte peri-culum animæ, si contra absolute denegetur, tunc confessarius, ut saluti animæ provideat, et simul, quantum potest, reve-rentiam sacramenti servet, bene potest, imo et debet absolu-tionem concedere, sed sub conditione (S. Lig., *loc. cit.*, Gury, n. 435).

Causa autem illa, seu periculum animæ propter quod absolutio conditionata concedenda est, sufficienter adesse censeri debet, non solum quando pœnitens ex denegatione absolutionis periculo immediato damnationis æternæ exponeretur, sed etiam quando secus *notabile detrimentum ejus animæ* imminere potest, et dubium quod habet confessarius de ejus dispositionibus, inquisitione vinci nequit.

Hinc licet confessario, *urgente necessitate proportionata*, absolvere sub conditione in sequentibus casibus : nempe si prudenter dubitat, — 1. an sufficientem habeat jurisdictionem in pœnitentem ; — 2. an pœnitens sit vivus, vel mortuus ; — 3. an præbeat materiam sufficientem ad absolutionem ; — 4. an habeat usum rationis (v. g., propter ætatem, vel amentiam) ; — 5. an sit moraliter præsens ; — 6. an fuerit jam rite absolutus ; — 7. an moribundus sensibus destitutus capax sit sacramenti ; — 8. an pœnitens sit rite dispositus (dummodo, ut diximus, urgeat gravis necessitas spiritualis, quæ plenius explicabitur infra, ubi de obligationibus ministri).

80. Quæritur 2. *An forma sacramenti Pœnitentiæ essentialiter in verbis ore prolatis consistat ?*

RESP. *affirmative*, ideoque non sufficit ut scriptura, aut nuntiis, aut signo alio exprimat.

Probatur ex institutione Christi, quam manifestant Traditio et praxis perpetua Ecclesiæ, quamque confirmat concilium Florentinum. Etenim in decreto ad Armenos, concilium generaliter statuit sacramenta novæ legis constare *verbis tanquam forma* ; et nedum exceptionem admittat pro pœnitentia, sicut pro matrimonio, speciatim e contra dicit : « Forma hujus sacramenti (pœnitentiæ) sunt verba absolutionis, quæ sacerdos profert, cum dicit : ego te absolvo, etc... »

Si ergo dicatur sententiam ex natura judicii proferri posse verbis, aut scriptis, aut signis, respondebitur non esse attendendum solum ad naturam judicii, sed etiam ad voluntatem Christi, et constare ex Traditione, praxi Ecclesiæ ac sensu theologorum, quod a Christo, sub pœna nullitatis, præscriptum fuit, ut absolutionis sententia verbis pronuntiaretur.

81. Quæritur 3. An et qualis præsentia requiratur inter pœnitentem qui materiam præbet, et ministrum qui formam profert?

RESP. 1. Sacerdos non potest absolvere nisi *præsentem*; ideoque sacramentum Pœnitentiæ, *etiam in casu extremæ necessitatis, inter absentes* perfici nequit.

Quod probatur: — 1. *Auctoritate Clementis VIII*, qui « hanc propositionem, scilicet licere per litteras, seu internuntium, confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et *ab eodem absente absolutionem obtinere*, ad minus uti falsam, temerariam, et scandalosam damnavit ac prohibuit. » Paulus V (Dec. Cong. S. Off. 14 jul. 1605) declaravit propositionem illam esse damnatam etiam in sensu diviso, id est de confessione vel de absolutione seorsim. — 2. *Ex usu constanti Ecclesiæ*; nullo enim exemplo doceri potest absentem a sacerdote unquam absolutum fuisse. — 3. *Ex responsione ad quæstiones præcedentes*. Si enim ad formam hujus sacramenti requirantur verba voce humana prolata, si aliunde necessaria sit vox *te* qua absolutio ad talem pœnitentem dirigatur, inde patet oportere ut pœnitens sit moraliter pæsens, dum forma super eum profertur. Ergo (Cf. S. Lig., l. 6, n. 428).

RESP. 2. Hæc præsentia moralis judicatur adesse, quando homines communi voce, quamvis altiori, loqui possunt et solent. Non opus est tamen, ut pœnitens verba absolutionis audiat, et a fortiori ut ea intelligat; sufficit ut sacerdos illa vere proferat. Quinimo sapienter consultum est, ut in præsentia aliorum confessarius illa submisso pronuntiet; ne, si quis dimittatur sine absolutione, id alii percipiant (S. Lig., n. 429).

Hinc 1. Sine scrupulo absolvi potest pœnitens, qui recedit a confessionalis et paucis passibus distat; plures auctores illam distantiam merito extendunt usque ad viginti passus, præsertim quando pœnitens nondum egressus est ab aspectu confessarii (S. Lig., *ibid.*).

Hinc 2. Attamen, si in casu necessitatis tota aliqua multitudo simul absolvitur, certe major distantia non obstat, quominus valeat absolutio, etiam in homines remotiores cum

tota turba conjunctos; nam omnes illi sacerdoti absolventi sunt moraliter præsentes; siquidem habentur ut unum aliquod facientes cum propinquieribus; tantummodo requiritur ut vox sacerdotis possit ad multitudinem naturaliter pertingere (Lehmkuhl, *de Pœnit.*, n. 271, not.).

Hinc 3. Imo, cum in necessitate extrema illud sacramentum bene ministrari possit cum dubio de valore, practice sufficeret in eo casu talis præsentia, ut, si impedimentum non esset, pœnitentem sacerdos aliquo modo percipere posset; unde absolvere deberet, si quem etiam e longinquo videret e tecto ruentem, aut in flumen cadentem, etc.; pariter si quem in diverso cubiculo posset aliquo modo audire; a fortiori, si confessarius ob periculum infectionis, aut ob aliam causam, non posset intrare in cubiculum ubi est infirmus, posset a janua eum absolvere (*Ibid.*).

Hinc 4. Absolutionem vero, quæ daretur ope *telephonii*, probabilius putamus esse invalidam, propter defectum præsentiæ sufficientis; inter auctores tamen recentiores qui hanc quæstionem movent, Berardi (*Prax. Conf.*, n. 1132) dicit hanc absolutionem fore sine dubio validam; Lehmkuhl (*Theol. mor.* II, n. 876), eam habet non certo quidem nullam, at omnino dubiam. In praxi igitur, non liceret extra necessitatem eo medio uti ad sacramentum Pœnitentiæ ministrandum: bene vero, juxta superius dicta, si necessitas urgeret.

PARS II.

DE SUBJECTO SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

82. Ex dictis supra de materia sacramenti Pœnitentiæ, soli Christiani, qui post baptismum in aliquod peccatum actuale prolapsi sunt, sunt subjectum hujus sacramenti. Hic quæritur: — 1. an et quatenus Christiani peccatores teneantur

suscipere sacramentum Pœnitentiæ; — 2. quosnam actus in eo suscipiendo elicere debeant; — 3. quosnam effectus ex eo percipiant. Unde tria capita.

CAPUT I.

DE NECESSITATE SUSCIPIENDI SACRAMENTUM PŒNITENTIÆ.

Duplex generatim distinguitur necessitas: *necessitas medi*i ad salutem, et *necessitas præcepti*. Duplex rursus esse potest præceptum, *divinum* nempe et *ecclesiasticum*. De necessitate igitur sacramenti Pœnitentiæ sub triplici aspectu tractabimus.

§ I. An et quibusnam sacramentum Pœnitentiæ sit necessarium necessitate medi*i* ad salutem?

83. Status quæstionis. In prima parte hujus Tractatus, demonstravimus Christum instituisse sacramentum Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum quæ a fidelibus post baptismum committuntur. Nunc autem inquiritur, utrum hoc sacramentum ex eadem institutione divina sit pro peccatoribus *medium ita absolute necessarium*, ut sine eo justificatio et proinde salus obtineri nequeat.

Certum est autem — 1. sacramentum Pœnitentiæ non esse medium necessarium pro fidelibus qui *peccata tantum venialia* admiserunt; probatum fuit etenim ea peccata esse *materiam liberam* hujus sacramenti (n. 66); — 2. etiam pro illis qui in peccata mortalia ceciderunt, illud non esse semper necessarium *in re* ad salutem; nam in Dissertatione prævia *de virtute Pœnitentiæ*, statuimus contritionem perfectam voto sacramenti conjunctam continuo justificare peccatorem (n. 34).

His præhabitis, sit assertio sequens:

84. Assertio: *Sacramentum Pœnitentiæ aut in re aut in roto, ex institutione Christi, est necessarium necessitate medi*i, omnibus qui post baptismum in grave peccatum lapsi sunt.

EST DE FIDE. Sic enim definit conc. Trid. (sess. 14, can. 6): « Si quis negaverit confessionem sacramentalem vel institutam, vel *ad salutem necessariam esse jure divino*,... anathema sit. » Et in cap. 2 (ejusd. sess.): « Est autem hoc sacramentum Poenitentiae lapsis post baptismum *ad salutem necessariam, ut nondum regeneratis ipse baptismus.* »

PROB. 1. *Script. Sacra.* Nam Christus, verbis sæpius citatis (*Matt.*, xvi, 19; *xviii*, 18; *Joan.*, xx, 22), constituit Apostolos et eorum successores judices peccatorum mortalium, committendo ipsis claves regni cœlorum, cum potestate ligandi et solvendi, remittendi peccata et retinendi. Atqui his verbis Apostoli constituti fuerunt judices necessarii, id est, tali modo constituti sunt judices ut ad eorum ministerium necessario recurrendum sit. Etenim Apostolis suis illusoriam ac vanam potestatem certe non concessit Christus; atqui, si non forent judices necessarii, illusoria esset eorum potestas tum retinendi, tum remittendi peccata; et — 1. Quidem *potestas retinendi peccata*; nam hæc peccata retinendi potestas vana et illusoria est, si aliud sit medium quo obtineri possit peccatorum remissio: porro hujusmodi medii existentia necessario agnoscenda esset, si Apostoli non fuissent constituti judices necessarii; ergo. — 2. Pariter *inutilis esset remittendi peccata potestas*; nam si aliud adesset medium ad remissionem peccatorum obtinendam, et præsertim si sufficeret confessio Deo facta, ut volunt Protestantes, nullus inveniretur qui vellet homini turpitudinem suam confiteri; et proinde inutilis fieret potestas illa dimittendi peccata. Homines enim ita sunt a natura comparati ut non recurrant ad medium valde arduum. omnibus naturæ propensionibus adversum, relicto faciliiori. quamvis minus efficaci, modo vere sufficiat. Ergo Apostoli et eorum successores sunt judices necessarii peccatorum mortalium. Ergo.

PROB. 2. *SS. Patribus*, quorum testimonia retulimus in prima parte hujus Tractatus (n. 58), quando demonstravimus sacramentum Poenitentiae institutum fuisse per modum iudicii, cui omnes fideles peccatores tenentur peccata admissa per confessionem subicere, ut ab iis absolvantur.

PROB. 3. *Rat. theol.* Christus solus principaliter peccata remittit. Ergo remissio peccatorum obtineri nequit nisi medio per ipsum instituto. Atqui sacramentum Pœnitentiæ est unicum medium a Christo institutum pro remissione peccatorum post baptismum commissorum. Nam cætera omnia sacramenta, præter baptismum et pœnitentiam, primario sunt instituta ad producendam secundam gratiam, et ideo non operantur, sed supponunt remissionem peccatorum. Ergo sacramentum Pœnitentiæ est medium salutis unicum et necessarium pro iis qui in peccatum grave lapsi sunt (S. Th., 3 p. q. 84, a. 5).

§ II. An et quatenus sacramentum Pœnitentiæ sit necessarium ex præcepto divino?

85. Certum est *adesse præceptum divinum* suscipiendi sacramentum Pœnitentiæ, *pro iis qui constituuntur in statu peccati mortalis*. Etenim, ex modo dictis, hoc sacramentum fuit a Deo institutum ut medium necessarium ad justificationem et salutem peccatoris; ergo est etiam necessarium necessitate præcepti; Deus siquidem sane præcipit ut media necessaria salutis apprehendamus.

Illud autem præceptum potest obligare *directe* et *indirecte*.

I. *Directe* obligat præceptum divinum sacramentum hoc suscipiendi — **1. *In periculo probabili mortis***; nam commune est omnibus præceptis affirmativis ut per se obligent tempore necessitatis; porro nullum est tempus quo magis necessarium sit sacramentum Pœnitentiæ, quam quando instat periculum mortis, puta in gravi morbo, in difficili partu, in navigatione periculosa, in vigilia pugnæ, et in aliis similibus casibus. Aut enim in hac extremitate, aut nunquam, adhibenda sunt salutis media necessaria. Hinc jure naturali tenentur medici ad monendos infirmos quos invisunt ut animæ suæ saluti provideant susceptione sacramenti Pœnitentiæ; nec desunt SS. Pontificum constitutiones illud sub gravi præcipientes (V. S. Lig., lib. 6, n. 664). Dicitur autem *in probabili mortis periculo*; quia in levioribus morbis præceptum istud per se obligare non videtur. — **2. *Aliquoties in vita***, etiamsi nullum sit mortis periculum (S. Lig., lib. 6, n. 663). Prima ratio est, quia qui

legem condit, nec indicat tempus quo debeat impleri, non vult ad extremum usque, imo nec diu, ejus executionem differri. Secunda ratio est, quia Deus hoc præceptum imposuit intuitu salutis hominum; ergo noluit illius adimpletionem indefinite procrastinari; cum experientia constet homines e vivis frequentissime eripi, quin tempus habuerint aliquid peragendi; ergo. Plures dicunt præceptum illud non obligare plus quam semel in anno, juxta illa quæ exposita fuerunt (in Diss. prævia, ubi de præcepto contritionis, n. 28).

II. *Indirecte* obligat illud præceptum : — 1. Quoties suscipienda est SS. Eucharistia, et habetur conscientia peccati mortalis. — 2. Quoties peccator tenetur quacumque ex causa statum gratiæ acquirere, et non sperat eum obtinere sine Pœnitentiæ sacramento. — 3. Quoties necessarium est illud sacramentum ad gravem superandam tentationem, vel ad adimplendam gravem aliquam obligationem.

§ III. An et quatenus sacramentum Pœnitentiæ sit præceptum lege ecclesiastica?

86. Existentia et gravitas legis ecclesiasticæ. Conc. Lateranense IV, anno 1215, sequentem edidit canonem : « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, et injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere...; alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, et moriens christiana careat sepultura... Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, et obtineat a proprio sacerdote. »

Illā lex obligat, et quidem *sub gravi* (S. Lig. l. 6. n. 662), ut patet — tum ex illius objecto, quod in se grave est. puta confessio sacramentalis; — tum ex gravitate pœnarum ferendæ sententiæ contra delinquentes inflictarum: — tum ex unanimi sensu; — tum demum ex conc. Trid. dicente (sess. 14, can. 8): « Si quis dixerit... ad eam (confessionem omnium peccatorum) non teneri omnes et singulos utriusque sexus

Christi fideles, juxta magni concilii Lateranensis constitutionem, semel in anno... anathema sit. »

87. Subjectum hujus obligationis. Hac lege adstringuntur omnes utriusque sexus fideles; sed difficultas movetur:

1. De infantibus. Infantes qui ætatem discretionis obtinuerunt, id est, sex aut septem annos, hoc præcepto certe tenentur. Nam illi infantes inter fideles merito adscribuntur, legibus Ecclesiæ sicut alii subjiuntur, quando illas servare possunt. Insuper a pluribus conciliis provincialibus nuper habitis expresse designantur, et a theologis in lege ecclesiastica includuntur; ergo animarum pastoribus gravis incumbit obligatio illos, saltem semel in anno, sacramentaliter audiendi (S. Lig., lib. 6, n. 665, 666).

2. De his qui sola peccata venialia admiserunt, videtur dicendum, cum opinione communiori theologorum, illos non teneri directe ad confitenda peccata sua; nam nullus tenetur jure divino ad declaranda peccata venialia: porro probabile non est præceptum ecclesiasticum latius extendi præcepto divino; ergo. Insuper quoties de obligatione confitendi peccata sua agitur, intelligenda est illa obligatio de solis peccatis-lethalibus, nisi contrarium expresse dicatur; ergo (S. Lig., lib. 6, n. 667). — Attamen qui nollet confiteri semel in anno, aut saltem se mortaliter non peccasse confessario declarare, esset graviter inculpandus, tum ob temeritatem, tum ob levitatem, tum ob scandalum; nec ullus est vere christianus qui confiteri semel in anno recuset.

88. Ejus objectum. Hujus præcepti objectum est:

1. Confessio sacramentalis rite facta; etenim finis Ecclesiæ confessionem præcipientis est peccatoris reconciliatio cum Deo: porro ille finis obtineri nequit nisi per confessionem sacramentalem rite factam, id est, quæ absolutione digne suscepta compleatur; ergo. Unde damnata fuit ab Alexandro VII sequens propositio (n. 14): « Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ » (S. Lig., lib. 6, n. 672).

2. Confessio sacramentalis facta proprio sacerdoti, quo nomine intelligendus est ille qui ordinariam habet jurisdictio-

nem, qui potest nempe varia illi sacramenta ministrare; ac proinde S. Pontifex, episcopus et parochus. — Proprius autem sacerdos potest alium sacerdotem delegare, ut expresse declaratur in citato canone; sed ex consuetudine, pluribus conciliis firmata, omnes sacerdotes, legitime approbati ad confessiones excipiendas, possunt et illas audire tempore paschali sine speciali delegatione. Ita hodie communissime auctores (S. Lig., lib. 6, n. 670).

89. Tempus obligationis implendæ. In lege ecclesiastica expresse dicitur *semel in anno*; nulla itaque controversia circa illud punctum; sed quæritur quomodo computandus sit annus.

Alii illum intelligunt a Paschate ad Pascha; alii ab initio ad finem anni ecclesiastici, vel civilis; alii probabilius a die ultimæ confessionis, ita ut fidelis non remaneat anno *moraliter* integro sine Poenitentiae beneficio. — Dicitur *moraliter*; nam qui consuevit confiteri peccata tempore paschali, potest differre usque ad pascha sequentis anni, quamvis forsitan tardius habeatur.

Convenienter autem fit confessio annualis tempore paschali, tum ob SS. Eucharistiam recipiendam, tum ob ista conc. Trid. verba (sess. 14, cap 3), declarantia morem « confitendi, sacro illo et maxime acceptabili tempore quadragesimæ, esse salutarem, quem S. Synodus maxime probat et amplectitur tanquam pium et merito retinendum. »

Hinc 1. Infantes qui primam communionem nondum receperunt, non tenentur confiteri peccata sua in paschate, sed tantum in anno.

Hinc 2. Qui decurrente anno absolutionem susceperunt, non tenentur confiteri in paschate, *saltem directe*; quia *indirecte* ad id obligari possunt ratione SS. Eucharistiæ suscipiendæ, vel ratione scandali vitandi, vel alia de causa.

Hinc 3. Qui prævidet impossibilitatem confessionis in fine anni, tenetur illud tempus prævenire, si non possit confiteri nisi multo tempore post finem anni; v. g., aliquis mense martii advertit impossibilem fore confessionem usque in mense septembris, et tamen finis anni in mense aprilis evenit; tenetur confiteri mense martii.

Hinc 4. Elapso anno quin adimpletum fuerit præceptum, non ideo cessat ejus obligatio, quia temporis determinatio non est ad finiendam, bene vero ad urgendam obligationem. At nulla est obligatio accedendi ad sacrum tribunal tot vicibus quot elapsi fuerunt anni sine confessione; nam unica confessione obtinetur finis ab Ecclesia intentus (S. Lig., l. 6, n. 669).

90. V. Causæ excusantes. Excusat a confessione annuali : — 1. Impossibilitas physica, v. g., absentia omnis confessarii. — 2. Incommodum grave quod ab extrinseco prudenter timetur, et independenter ab ipsa sacramenti institutione, v. g., metus ne is qui solus paratus est sacerdos, confessionem revelet (S. Lig., l. 6, n. 673). — 3. Necessitas confitendi per interpretem. Illud eruitur ex conc. Lateranensi, in quo legitur : « Omnis utriusque sexus fidelis omnia sua solus peccata confiteatur. » Porro illa vox *solus* excludit obligationem confitendi peccata coram alio, ac proinde per interpretem. — At non excusat necessitas confitendi scriptis, quia, v. g., poenitens est mutus, vel sacerdos surdus ; illud enim incommodum non importat manifestationem peccati aliis quam confessario, et non videtur adeo onerosum ut excuset ab obligatione confessionis.

CAPUT II.

DE ACTIBUS POENITENTIS.

91. Numerantur tres actus poenitentis ad hoc sacramentum suscipiendum requisiti; *contritio, confessio et satisfactio*. Hos simul sumptos probavimus esse partes materiales sacramenti Poenitentiae (n. 72). Jam nunc eosdem sigillatim considerare oportet, ut eorum dotes et conditiones plane recognoscantur.

ARTICULUS I.

De contritione.

Duo inquiremus : — 1. Qualis contritio sit necessaria ad Pœnitentiæ sacramentum cum fructu percipiendum, — 2. Quænam conjunctio inter actum contritionis et absolutionem intercedere debeat ?

§ I. Qualis contritio ad sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum requiratur?

92. Capita doctrinæ superius exposita. Ex jam probatis constat. — 1. *aliquam contritionem necessariam esse* in peccatore, ut ei gratia remissionis peccatorum conferatur per sacramentum Pœnitentiæ; nam ostendimus in Dissertatione prævia de *Virtute Pœnitentiæ* (n. 25) contritionem esse necessariam necessitate medii ad remissionem peccatorum; et insuper demonstravimus, ubi de materia hujus sacramenti (n. 73), illum actum esse specialiter requisitum tanquam partem ejus essentialem et constitutivam.

Constat — 2. contritionem, ut est pars materialis sacramenti Pœnitentiæ, esse debere *actum formalem et explicitum detestationis peccati*; et ideo contritionem, quæ in actu amoris Dei virtualiter continetur, etsi per accidens sufficere possit extra sacramentum (n. 25), ad justificationem tamen in sacramento suscipiendam non esse sufficientem. In sacramentis enim nihil, quantumvis æquivalens, vices gerere potest materiæ a Christo determinatæ. Atqui actus contritionis, non actus amoris Dei, est materia sacramenti Pœnitentiæ. Ergo ut remissio peccatorum per sacramentum conferatur, necessarius est actus formalis contritionis.

Constat — 3. hunc actum formalem contritionis in sacramento requisitum, alium non esse ab illo qui ex Concilio Tridentino fuit supra (Diss. pr. de virt. Pœn., n. 11), definitus : *animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero*, et quatuor dotibus ibidem expianatis insignitum esse debere.

Constat — 4. requiri etiam ad valorem sacramenti, ut contritio conjunctum habeat *propositum non peccandi de cætero*, quod (*ibid.*, n. 16) ostendimus in omni contritione sincera essentialiter includi; utrum vero sufficiat illud propositum implicitum, an requiratur explicitum et formale, quibusnam etiam dotibus vestiri debeat, *ibidem* (n. 17 et 18) expendimus.

Quærendum remanet: — 1. utrum ad remissionem peccati in sacramento necessaria sit contritio perfecta, an sufficiat attritio — 2. utrum saltem cum attritione requiratur aliquis amor Dei initialis.

I. *Utrum ad remissionem peccatorum in sacramento requiratur contritio perfecta, an sufficiat attritio?*

93. Opiniones. Quidam theologi antiquiores, inter quos eminent Petrus Lombardus (*in IV sent.*, dist. 18), S. Bonaventura (*Ibid.*, art. 2, q. 1), existimarunt motum contritionis perfectæ ad remissionem peccatorum mortalium semper requiri, ita ut si pœnitens eo destituatur, sacramenti effectum fraudetur.

Sed communissima sententia, quam post Conc. Trid. Suarez putat adeo certam esse, ut non possit absque errore negari, docet contritionem perfectam non esse necessariam, et attritionem sufficere, ut pœnitens ad effectum sacramenti Pœnitentiæ disponatur.

94. Assertio: *Ad Pœnitentiæ sacramentum cum fructu percipiendum, non opus est contritione perfecta, sed sufficit attritio sola.*

PROB. 1. *Conc. Trid.* (sess. 14, cap. 4): « Docet (S. Synodus), etsi contritionem hanc aliquando caritate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur... » Deinde de attritione addit: « Quamvis sine sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. » Unde sic: Ex his verbis contritio imperfecta, quæ extra sacramentum non sufficeret, in sacramento Pœnitentiæ sufficit; ergo non requiritur contritio perfecta.

Nec dicatur attritionem esse quidem, juxta Concilium, dispositionem ad justificationem in sacramento accipiendam. sed dispositionem *remotam tantum, non vero proximam*. — Nam ex doctrina Concilii, attritio aliter ad gratiam disponit in sacramento, quam extra sacramentum. Atqui certo extra sacramentum disponit *remote*; ergo *proxime* disponit in sacramento (v. S. Lig., lib. 6, n. 440).

PROB. 2. *ex SS. Patribus*, juxta quos salus morientium ita pendere potest a sacerdotis absolutione, ut hujus defectu quandoque damnentur; quod falsum esset, si contritio perfecta, quæ ad justificationem extra sacramentum sufficit, requireretur in sacramento. — Sic S. Augustinus (*ep.* 180) ad Honoratum scribit « magnum exitium sequi eos, qui de hoc sæculo exeunt, non regenerati, vel ligati. Si autem ministri adsint, omnibus subvenitur: alii baptizantur. alii reconciliantur. » — Ita etiam S. Coelestinus Papa I. Ita Concilium Carthaginense III (can. 34).

PROB. 3. *Ex sensu Ecclesiæ et fidelium*, quem confirmant hæc verba conc. Trid. (sess. 14; cap. 7): « *Ne quis pereat*, pie admodum custoditum semper fuit, ut... omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possint. » Unde remissio peccatorum facilior est cum sacramento, quam sine eo. Ergo contritio perfecta, quæ extra sacramentum requiritur, non est necessaria cum sacramento.

PROB. 4. *Ex ratione theologica*, nempe ex institutione et natura hujus sacramenti (S. Lig., lib. 6, n. 440). Nam Ecclesia a Christo accepit veram potestatem remittendi peccata, et formæverba sunt vere remissiva et non declaratoria tantum: porro, si ad Pœnitentiæ sacramentum requireretur contritio perfecta, peccata numquam directe remitterentur per Pœnitentiæ sacramentum, nec absolutio operaretur quod significat; ergo — Insuper aggravaretur jugum fidelium in nova lege, in qua præter contritionem perfectam in antiqua lege sufficientem, exigeretur confessio sacramentalis.

Ergo in sacramento Pœnitentiæ; ut gratia justificationis per absolutionem sacerdotalem conferatur, non requiritur in pœnitente contritio perfecta, sed sufficit attritio.

II. *Utrum saltem cum attritione requiratur aliquod initium caritatis Dei?*

95. Opiniones. In hac quæstione multum a se invicem dissentiunt theologi: — 1. Sentiunt nonnulli cum Soto attritionem, qualis ad pœnitentiæ sacramentum sufficit, ex solo pœnarum metu et peccati turpitudine esse repetendam, nihilque amplius ad eam esse necessarium. — 2. Alii ad attritionem aliquem amorem Dei initialem requirunt, sed dicunt sufficere *amorem spei*, seu *concupiscentiæ*, id est, amorem quo Deus diligitur tanquam summum nobis bonum et ultima nostra felicitas. — 3. Alii exigunt amorem caritatis, sed distinguunt duplicem caritatem: aliam *supra omnia dominantem et efficacem*, aliam vero *mere inefficacem*, nec in corde *super omnia dominantem*, et requirunt primam caritatem ad contritionem perfectam, secundum vero ad attritionem. — 4. Alii, nimirum Thomistæ plures, duplicem amorem distinguunt, alium *benevolentiae*, qui est actus quo volumus alicui bonum sine redamatione ex parte illius. alium *amicitiæ* seu *caritatis*, quo volumus bonum alicui, sed redamanti, contendunt ad contritionem requiri amorem amicitiae seu caritatis, seu dolorem peccati, quatenus adversatur bono Dei nos redamantis; sufficere vero ad attritionem amorem simplicis benevolentiae, seu detestationem peccati, quatenus simpliciter adversatur bono Dei.

96. Prænotanda. Antequam quæstio solvatur, sequentes regulas ad praxim spectantes statuimus:

1. Hæc quæstio omnino libera est in Ecclesia, et unicuique licet quod ei probabilius apparet amplecti; et ideo Alexander VII, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, præcepit cunctis et singulis fidelibus, « ut si deinceps de materia attritionis tractent, non audeant alicujus theologicæ censuræ, alteriusve injuriæ, aut contumeliæ nota taxare alterutram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in attritione, quæ hodie inter scholasticos communior videtur, sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem. » Unde Bened. XIV (*de Syn.*, lib. 7, c. 13, n. 9), ait:

« Adhuc sub iudice lis est : adhuc impune pro una et altera sententia dimicatur. »

2. Caveat sacerdos ne in concionibus, vel catechismis, vel in sacro tribunali, doceat non sufficere attritionem ex metu gehennæ, vel ex turpitudine peccati, vel ex amissione cœli conceptam, sed requiri absolute aliquem Dei amorem ; hæc enim dicendo plus saperet quam Ecclesia, et terrores in animum pœnitentium inutiliter conjiceret.

3. Nihil non moliatur confessarius, ut ad caritatem pœnitentes impellat. Cum enim virtutum omnium excellentissima sit caritas, et ipsius præceptum identidem obliget, sedulo providendum est, ut illius virtutis actum producant pœnitentes (vide Bened. XIV, *de Syn.*, lib. 7, c. 13).

In tanta theologorum dissensione, S. Alphonsum de Lig. (lib. 6, n. 442, obs. 5) ducem sequemur, hæcque post illum statuenda putamus :

97. Assertio 1^a : *Ad justificationem in sacramento Pœnitentiæ comparandam, requiritur attritio, quæ aliquod initium amoris Dei includat.*

PROB. 1. *Conc. Trid.* (sess. 6, cap. 6) dicit quod peccatores, dum ad justificationem disponuntur, « Deum tanquam omnis justitiæ fontem *diligere incipiunt*, ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, et detestationem. » Ergo attritio, ut sit dispositio proxima ad remissionem peccatorum, aliquod initium amoris Dei debet includere.

PROB. 2. Ad omnem peccatoris justificationem requiritur vera et propria ad Deum conversio, juxta hæc verba (*Joel.*, II, 12) : « Convertimini ad me in toto corde vestro. » (*Deut.*, IV, 29) : « Cum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum : » si tamen toto corde quæsieris, et tota tribulatione animæ tuæ. » Atqui vera et propria conversio non consistit in sola peccatorum detestatione, sed etiam supponit aliquod initium saltem amoris Dei. Etenim quemadmodum homo peccando ab amore Dei se avertit, et ad amorem creaturæ se convertit, sicque ejus peccatum duplicem malitiam continet ; ita pœnitendo, utramque illam malitiam retractare debet, ideoque non tantum relinquere amorem creaturæ, sed etiam ad Deum

amandum se positive convertere. Ergo (S. Th., 3 p., q. 86, a. 2).

CONFIRMATUR — 1. quia contritio est detestatio peccati, ut est offensa Dei; at non potest homo vere detestari peccatum, quatenus est offensa Dei, sine aliquo saltem imperfecto Dei amore; odium enim alicujus rei nascitur ex amore contrarii; ergo; — 2. peccator per poenitentiam recipitur in amicitiam Dei ex inimico; hoc autem fieri nequit quin ejusmodi peccator aliquam Dei dilectionem saltem initialem concipiat; ergo; — 3. in contritione, etiam imperfecta, includatur necesse est firmum propositum observandi mandata Dei; at tale propositum concipi non potest sine aliquo Dei amore; inter illa enim mandata, dilectio Dei primum ac præcipuum locum tenet; sed qui firmiter proponit diligere Deum, jam incipit diligere; ergo.

98. Assertio 2^a: *Amor ille initialis, qui ad justificationem in sacramento requiritur et sufficit, est amor spei, quo Deus diligitur, quia nobis est bonus, nostraque beatitudo ac finis ultimus.*

PROB. 1. *Auctoritate conc. Trid.* Dilectionis enim initium, quo peccatores ad justificationem disponuntur, pro objecto habet, juxta Concilium, « Deum tanquam omnis justitiæ fontem; » id est, tanquam omnis justificationis auctorem. Sed Deum ex tali motivo diligere, idem est ac appetere et ab eo sperare justificationem seu remissionem peccatorum, proindeque ipsum amare amore spei. Ergo juxta Concilium Tridentinum amor initialis cum amore spei confunditur.

PROB. 2. *Ratione theologica.* Præter, aut potius, supra amorem spei, nullus fingi potest amor erga Deum, nisi sit amor ex objecto formali caritatis conceptus. Sed hic amor, quovis nomine donetur, sive benevolentia sive amicitia, vera et propria caritas Dei dicendus est. Caritas autem perfectam reddit omnem contritionem quæ ab ipsa informatur, siquidem in hoc naturam et rationem propriam contritionis perfectæ reponit ipsum Concilium Tridentinum. Contritio tandem perfecta, ex probatis, justificat poenitentem extra sacramentum (n. 34), et in sacramento non requiritur. Ergo (S. Lig., lib. 6, n. 441, 442).

Nec dicatur, caritatem, quæ cum attritione requiritur, esse *caritatem initialem*, id est remissam, quæ ad contritionem perfectam non sufficeret. — Nam perfectio caritatis, proindeque contritionis quæ ex ea concipitur, non ex intensione gradus, sed *ex formali ac specifico ejus motivo* procedit; unde omnis dilectio Dei, omnisque contritio, ex formali et specifico motivo caritalis concepta, etsi in remisso gradu, statim hominem Deo reconciliat. Ergo amor caritatis etiam initialis et remissus in sacramento non requiritur.

99. Assertio 3^a. *Amor Dei initialis, seu amor spei, qui requiritur, non est necessario explicitus et formalis, sed sufficit, si sit implicitus, qualis nempe virtualiter continetur in omni attritione vere supernaturali.*

PROB. 1. Concilium enim Tridentinum, loquens de attritione, declarat : « Quamvis sine sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. » Porro sensus obvius hujus doctrinæ, est quod attritio, quæ sine sacramento ad justificationem per se non potest perducere, cum sacramento et per sacramentum bene perducit; ergo ad remissionem peccatorum in sacramento obtinendam sufficit attritio. Sed hanc attritionem describendo in eodem loco, Concilium dicit eam « vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et pœnarum metu concipi, » nulla mentione facta dilectionis initialis Dei; hanc tamen certo non excludit, cum eam requirat in sessione 6 (cap. 6) de justificatione, sed potius supponit implicite et necessario inclusam in attritione. Ergo, juxta Concilium Tridentinum, non requiritur cum attritione actus formalis et explicitus amoris Dei.

PROB. 2. Et revera attritio ex metu gehennæ concepta necessario includit amorem spei, amorem proinde initialem Dei; idem est enim timere infernum ac concupiscere et sperare beatitudinem æternam. — Attritio autem ex metu pœnarum, si sit supernaturalis, considerat pœnas peccati ut a Deo vindice inflictas (ex dictis, n. 22); sed qui timet Deum vindicem, jam incipit Deum virtutis remuneratorem diligere,

juxta illud (*Eccli.*, xxv, 16): « Timor Dei initium dilectionis » ejus »; apposite Doctor Angelicus dicit: « Aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri cessat a peccato » (2. 2, q. 17, a. 8). — Tandem turpitudine peccati ex cujus consideratione potest etiam concipi attritio, quando supernaturaliter consideratur, semper respectum habet ad aliquod Dei beneficium aut attributum, proindeque semper cum detestatione peccati aliquem animæ motum dilectionis in Deum saltem virtualiter continet. Ergo in omni attritione supernaturali includitur amor Dei initialis.

CONFIRMATUR, ex eo quod Concilium Tridentinum exigit, ut attritio « voluntatem peccandi excludat, *cum spe veniæ*; » porro sperare veniam nihil aliud est ac Deum tanquam justificationis nostræ fontem et auctorem diligere, saltem dilectione initiali, seu amore spei; sed spes veniæ non potest abesse ab attritione qua pœnitens se disponit ad remissionem peccatorum in sacramento obtinendam; ergo.

§ II. Quænam conjunctio inter actum contritionis, et absolutionem intercedere debeat?

100. Principium. Actus contritionis necessario debet *aliquo modo jungi absolutioni sacerdotali, non quidem physice, sed moraliter*, ea scilicet conjunctione quæ necessaria est et sufficit ad actum judicalem.

Dicitur 1. *Debet aliquo modo jungi.* Nam sacramentum hoc est compositum ex contritione tanquam parte materiæ, et absolutione sacerdotali tanquam forma. Atqui compositum non subsistit nisi ex partibus aliquo modo unitis. Ergo.

Dicitur 2. *Non physice, sed moraliter*, quia sacramentum et speciatim sacramentum Pœnitentiæ non est compositum physicum, sed morale. In compositis autem moralibus, speciatim in sacramentis, unio materiæ ad formam fit potissimum directione intentionis voluntatis; quare, juxta opinionem communioem theologorum, requiritur ut pœnitens suum dolorem de peccatis ad sacramentum ordinaverit intentione, non quidem necessario actuali, sed saltem prius habita et moraliter perseverante.

Dicitur 3. *Ea conjunctione quæ necessaria est et sufficit ad actum judiciale*, quia ex institutione Christi, natura propria sacramenti Pœnitentiæ tota in eo sita est, ut conferatur per modum judicii (ex probatis, 1 p., cap. 2).

101. Corollarium 1. *Contritio ante absolutionem existere debet.* — Nam materia elevatur ad dignitatem sacramenti per formam; ergo formæ præire debet, ut ad eam ordinari possit, et cum ipsa totum morale efformare: porro contritio est pars materiæ, absolutionis autem verba sunt forma; ergo contritio absolutioni præmittenda est.

102. Corollarium 2. *Non requiritur ut contritio existat ante peccatorum confessionem.* — Etenim Rituale Romanum dicit: « Audita confessione (confessarius) ad dolorem efficacibus verbis (pœnitentem) adducere conabitur. » Ergo sufficit contritio post confessionem peccatorum habita. — Et revera, dummodo tota detur materia ante absolutionem, seu formam. parvi interest quo tempore existat.

Nec dicatur in confessione requiri dolorosam peccatorum declarationem, ac proinde cum contritione factam. — RESP. Datur peccatorum accusatio dolorosa, etiamsi dolor tantummodo post confessionem excitetur; ad hoc sufficit ut ille dolor aliquo signo manifestetur, saltem humiliando se coram sacerdote, et absolutionem petendo seu expectando; nam humilis illa absolutionis expectatio accusationem jam factam quasi resumit et perficit, imo habet ipsa veram rationem sacramentalis confessionis (S. Lig., n. 445).

Consultum est tamen, ut actus contritionis confessioni præmittatur, ne forsan pœnitens ad alia distractus careat sacramento, et quia difficile tam brevi intervallo sufficiens haberi potest contritio.

103. Corollarium 3. *Non requiritur ut actus contritionis eliciatur statim ante absolutionem;* sed potest antea emitti, dummodo actus iste non longo tempore præcedat, et non fuerit retractatus, vel expresse, vel implicite aliquo novo peccato mortali. Ratio est, quia Pœnitentia instituta est per modum judicii, et in judicio causa informatur antequam proferatur sententia.

104. Quæritur 1. *Per quantum temporis spatium actus doloris moraliter perduret ad valide suscipiendum sacramentum?*

Omnes fatentur sufficere, si intra diem confessionis fiat; sed asserere videtur S. Lig. (lib. 6, n. 446), valere contritionis actum pluribus diebus ante, dummodo virtualiter perseveret in aliquibus mediis, puta si pœnitens ex vi concepti doloris perstiterit in frequenti oratione, fuga occasionum, pœnitentiis, et aliis. — Suadendum est tamen pœnitentibus, ut immediate ante confessionem et absolutionem actum contritionis prius elicited renouent, præsertim si postea animum ad alia per notabilem moram converterint (Gury, n. 447).

105. Quæritur 2. *Utrum contritio necessario debeat ad absolutionem ordinari ordinatione antecedenti, id est, requiratur ut actus contritionis eliciatur cum intentione sacramenti Pœnitentiæ suscipiendi?*

Alii affirmant, quia actus contritionis cum absolutione aliquo pacto conjungi debet, ut adsit unio requisita inter materiam et formam, et efformetur totum sacramentale. Porro hæc unio non fit aliter quam per intentionis directionem, seu efficiendo explicite actum contritionis in ordine ad absolutionem suscipiendam.

Sed alii, et quidam probabilius, juxta S. Lig. (lib. 6, n. 447), non requirunt hanc contritionis ordinationem antecedentem ad sacramentum, et dicunt sufficere ordinationem consequentem, quæ fit per confessionem. In praxi tamen S. Doctor dicit primam sententiam ut tutiorem esse sequendam.

106. Quæritur 3. *An ille qui post absolutionem recordatur peccati obliti, illudque statim confitetur, teneatur, ut nova ei impertiatur absolutio, novum contritionis actum elicere?*

Prima sententia communior negat, quia prior contritionis actus complectitur omnia peccata etiam oblita, et ideo, quando pœnitens illorum recordatur, et ea immediate post absolutionem confitetur, non necesse est ut renouet actum contritionis.

Secunda sententia, quam probabiliorem et in praxi tutiorem dicit S. Lig. (n. 448), tenet requiri novum actum contritionis, — tum quia per primam absolutionem jam com-

pletum est iudicium; unde si impertienda est nova absolutio, nova requiritur materia proxima; — tum quia, quamvis admitteretur contritionem moraliter perseverare, dici posset actum contritionis non elicited fuisse in ordine ad secundam absolutionem.

ARTICULUS II.

De confessione.

107. Definitio confessionis. Confessio sacramentalis definitur: *accusatio peccatorum propriorum post baptismam commissorum, legitimo sacerdoti facta, ad eorum absolutionem virtute clavium obtinendam.*

Dicitur 1. *Accusatio*, id est non excusatio, aut ostentatio, aut etiam simplex declaratio et historica narratio; sed sincera et integra peccatorum enumeratio, facta animo se accusandi et se reum exhibendi.

Dicitur 2. *Peccatorum propriorum post baptismam commissorum*: his verbis declaratur objectum confessionis, nempe — *peccatorum*, id est non defectuum, aut tentationum quæ essent involuntariæ; — *propriorum*, id est non alienorum, sed eorum tantum quorum pœnitens est reus; — *post baptismam commissorum*: nempe ea sola clavibus Ecclesiæ subji-ciuntur.

Dicitur 3. *Legitimo sacerdoti facta*. non laico, nec omni sacerdoti, sed necessariam jurisdictionem habenti.

Dicitur 4. *Ad absolutionem obtinendam*, ut ostendatur finis confessionis, ejusque differentia ab aliis tribunalibus, in quibus rei non absolvuntur, sed damnantur.

Dicitur 5. *Virtute clavium*, ut declaretur sacerdotem potestate sibi a Christo tradita absolvere pœnitentem.

108. Errores. Divinam confessionis institutionem, ejusque necessitatem de jure divino negaverunt: — 1. Wiclefus qui dixit (art. 7 a Martino V damn.): « Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua et inutilis. » — 2. Petrus de Osma, doctor Salmanticensis, qui docuit « confessionem de peccatis in specie, fuisse ex aliquo

statuto utilem Ecclesiæ, non de jure divino » (prop. 2 a Sixto IV damn.). — 3. Lutherus, qui usum confessionis, qualis in Ecclesia catholica viget « cruentissimam carnificinam » vocal, « quæ miseras torquet conscientias; » attamen hac de re inconstantissime locutus est; nam (in libro *de captiv. Babyl.*) scribit : « Occulta confessio, quo modo celebratur, miro modo mihi placet, et utilis, imo necessaria est, nec vellem eam non esse, cum sit afflictis conscientiiis remedium. » — 4. Calvinus (*Inst.*, lib. 3, cap. 3) utilitatem confessionis plurimum commendat : « Qui enim, ait, impeditam habent conscientiam, referre inde possunt singularem fructum, » et non dissimulat antiquum esse auricularis confessionis usum; sed nec necessariam esse, nec liberam, nec a Christo institutam, sed ab Innocentio III in Conc. Lateranensi contendit; imo eam passim ut tyrannidem, rem pestilentem, multisque nominibus Ecclesiæ noxiam.

109. Assertio. *Confessio sacramentalis est vere a Christo instituta, et ad salutem jure divino necessaria.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 14, can. 6) sic definit : « Si quis negaverit confessionem sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit, modum secreto confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum, anathema sit. »

PROB. 1. *Script. sacra*, nempe illustri testimonio quod apud Joann. (xx, 23), legitur : « Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt; » ex quibus verbis jam probavimus (n. 58) potestatem Apostolis eorumque successoribus a Christo concessam ad peccata remittenda, proprie judicalem esse; hanc incognita causa exerceri non posse; causam, seu peccata dispositionesque pœnitentis, nonnisi per ejus confessionem manifestari; confessionem igitur esse a Christo institutam per verba superius citata. Cum autem sacramentum Pœnitentiæ, quo peccata judicialiter remittuntur, demonstraverimus esse jure divino necessarium ad remissionem peccatorum mortalium quæ, post

baptisma committuntur (n. 84), necessaria sit pariter jure divino oportet confessio peccatorum, utpote pars materialis et constitutiva hujus sacramenti (n. 72). — Et vero jam a temporibus Apostolorum confessionem peccatorum videmus usurpatam; id constat ex *Act.* (xix, 18): « Multi credentium » veniebant *confitentes*, et *annuntiantes actus suos*, » non utique bonos, ut patet ex sequentibus: « Multi autem ex eis, » qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros et combusserunt coram omnibus; » et patet etiam ex præcedentibus; nam hujus confessionis causa vel occasio fuit timor, qui propter mirum factum ibi relatum cecidit super omnes. — Insuper legimus (I *Joan.*, I, 9): « Si *confiteamur peccata nostra*, fidelis est Deus et justus, ut nobis remittat peccata nostra. » (v, 16): « *Confitemini alterutrum peccata vestra*, ut salvemini. »

PROB. 2. *Traditione Ecclesiæ*, quæ constat — tum SS. Patrum testimoniis jam relatis (n. 58); — tum conciliis; sic concilium Carthaginense (an. 397) statuit, « ut pœnitentibus, secundum peccatorum differentiam, episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur; » conc. Leodiense (an. 710) præscribit, « ut saltem semel in anno presbytero proprio confiteantur sua peccata subditi; » — tum factis quibusdam insignibus quæ ab historicis memorantur; sic Eusebius (lib. 6, *Hist. eccl.*, c. 34) scribit Philippum Cæsarem in Ecclesia cum reliquo populo admissum non fuisse, priusquam confessionem scelerum fecisset; sic de S. Ambrosio et de S. Hilario Arelatensi enarrantur plurima de modo quo excipiebant pœnitentium confessiones (ex vita S. Ambr. ab ejus notario Paulino conscripta, c. 39; ex vita S. Hilarii Arel. auct. ejus discipulo, c. 13); — tum libris Pœnitentialibus perantiquis, qui ordinem præscribunt confessionis faciendæ: — tum denique usu confessionis, apud Græcos. Armenos. Coptos. Æthiopes, cæterasque orientales sectas, quæ a sæculo V ab Ecclesia Romana divisæ, necessitatem revelandi peccata sacerdoti, profecto non ab Innocentio III et concilio Lateranensi IV acceperunt, sed ab ipso Christo impositam fuisse crediderunt.

PROB. 3. *Argumento præscriptionis*. Tempore quo primum

confessionis sacramentalis necessitatem et divinam originem novatores impugnarunt, omnes Ecclesiae in tranquilla hujus dogmatis possessione erant. Sic autem argumentamur: vel illa omnium Ecclesiarum fides a Christo et Apostolis originem duxit, vel initium habuit post Apostolos, quando nempe constitutae jam erant per orbem Ecclesiae; atqui hoc secundum dici nequit. Nam — 1. Hujus mutationis nullum hactenus solidum fundamentum indicare potuerunt adversarii, neque ullus unquam ostendit a quo Pontifice 'aut Concilio facta fuerit, aut in qua Ecclesia, et quo tempore primum incœperit. Quod enim de Concilio Lateranensi IV et Innocentio III asserunt, figmentum est fabulosum. Non agebatur ibi de stabiliendo dogmate, sed de disciplinae instituto. « Neque enim, ait Conc. Trid. (sess. 14, cap. 9), per Lateranense concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod jure divino necessarium et institutum esse intellexerat; sed ut præceptum Confessionis saltem semel in anno impleretur. » Ergo non magis tunc confessio instituta est, quam instituta fuit Eucharistia, eo quod lege sancitum fuerit ut fideles eam semel in anno percipiant. — 2. Mutatio tanti momenti in Ecclesia sine gravissimis dissidiis fieri non potuisset, imprimis cum agatur non de veritate abstracta aut mere speculativa, sed de re ad praxim et omnium usum pertinente. Quis enim omnibus Ecclesiis persuadere potuisset confessionem jure divino præceptam et in Ecclesia constanti usu fuisse servatam, cum e contra inventum esse humanum omnes facile comperissent? Quis sibi persuadeat non clericos tantum, sed totam plebem christianam novum et gravissimum jugum subiisse, nemine reclamante, atque dogma novum et insolitum ut divinum suscepisse, quin aliquod dissensionis vestigium pccurrat? Ergo.

110. Quæritur 1. *An et qualis relatio existere debeat inter confessionem et absolutionem sacramentalem?*

Ex jam probatis (n. 73), confessio est pars materialis ideoque essentialiter constitutiva sacramenti Poenitentiae. Exinde autem duo facili negotio concludere juvat.

1. Oportet ut confessio, tanquam pars materialis sacra-

menti, *ordinetur saltem consequenter* ad absolutionem. Unde, — vel pœnitens peccata declarat cum intentione *formali et actuali* absolutionem accipiendi, uti sit ordinarie, et tunc habetur *ordinatio antecedens*, et nulla difficultas; — vel pœnitens primum *modo historico* peccata narravit, et postea in sacro tribunali dicit: « De peccatis quæ tibi jam narravi me accuso, » et tunc habetur *ordinatio consequens*, quæ, ex S. Lig. (lib. 6, n. 502), sufficit, si confessarius adhuc distincte omnium meminerit, non vero, si illorum in confuso tantum, vel ex parte, recordatur. Ratio, quia in postremo casu, nulla est confessio proprie sacramentalis, nec peccata sufficienter subjiciuntur iudicio sacerdotis in ordine ad absolutionem.

2. Requiritur insuper ut confessio, tanquam pars materialis sacramenti, *aliquam habeat conjunctionem cum forma*, ideoque, — 1. fieri debet, non a pœnitente *absente per litteras*, sed a pœnitente *physice præsentē*; idque de necessitate validitatis sacramenti; ita declaraverunt Clemens VIII et Paulus V; — 2. *tota* fieri debet *illi confessario qui absolutionem concessurus est*; unde confessio apud unum facta, non valet ad absolutionem ab altero accipiendam; — 3. si tempus diuturnum inter confessionem et absolutionem intercedat, oportet ut confessarius aliquam memoriam generalem status pœnitentis retineat, aut saltem recordetur se nihil in ipso reperisse, quod absolutioni concedendæ obstat.

111. Quæritur 2. *Quænam debeant esse dotes confessionis sacramentalis?*

Variæ a variis auctoribus enumerantur *dotes seu conditiones* confessionis sacramentalis. Sexdecim a S. Thoma et a pluribus theologis requiruntur; eas videre est apud Doctorem Angelicum (*Supp.*, q. 9, a. 4). Eas plures theologî ad novem reducunt, et his versiculis exprimunt:

Integra sit, simplex, humilis, discreta, fidelis,
Vocalis, mœrens, pura et parere parata.

1. *Integra*, id est, nihil reticeatur necessariî, sed complectatur omnia peccata nondum directe remissa, ut mox dicitur.

2. *Simplex*, id est, nec artificiose composita, nec sermonibus superfluis intermixta, nec figuris adornata, sed nuda, aperta et brevis; in hoc deficiunt illi qui longam texunt historiam occasionum quæ ad peccandum perduxerunt.

3. *Humilis*, ut decet poenitentem qui accedit ad malitiam propriam confitendam et veniam a Deo implorandam; et quidem, tum *interne*, ut poenitens non excuset, nec ea in alium rejiciat, nec tentationibus vel gratiæ defectui tribuat; tum *externe*, scilicet capite detecto, genibus flexis, nisi rationalis causa excuset.

4. *Discreta*, id est, prudens, ita ut poenitens honestis verbis explicet peccata maxime contra castitatem, nec caritatem proximi lædat, aliorum peccata vel defectus manifestando sine necessitate.

5. *Fidelis*, seu verax et sincera, id est peccatum exponens sine mendacio. Principium autem hoc est: *graviter* peccat, qui in confessione mentitur de materia *necessaria*, quia in re gravi decipit judicem sacramentalem; *secus*, peccat tantummodo *venialiter*.

Unde 1. reus est *peccati mortalis*, qui — vel negat mortale quod commisit et confiteri tenetur, aut ejus gravitatem ita tegit verbis palliatis, ut a confessario non intelligatur; — vel calumniando sibi voluntarie imponit peccatum mortale quod non admisit; imo in hoc casu, dupliciter peccat, nempe peccato sacrilegii contra virtutem religionis et reverentiam sacramento debitam, et peccato mendacii sibi graviter perniciosi contra veracitatem et caritatem in seipsum; — vel mentitur circa peccata mortalia, jam quidem confessa et remissa, sed de quibus confessarius aliquid exquirat ut necessarium ad præsentem confessionem.

Unde 2. reus est *peccati venialis* tantum, qui — vel negat veniale commissum; — vel falso se accusat de veniali, modo aliunde præbeat materiam sufficientem; — vel mentitur circa mortale jam confessum et remissum, neque ad præsentem confessionem necessarium; — vel a fortiori qui historiam falsam narrat circa rem accessoriam. Hujusmodi enim mendacia nec faciunt sententiam irritam, nec effectu frustrant

sacramentum; et proinde neque confessario, neque sacramento gravem injuriam irrogant (Cf. S. Lig. n. 496).

6. *Vocalis*, id est, fieri debet viva voce, non autem scripto, neque aliis signis, saltem ordinarie, propter usum et praxim Ecclesiæ graviter obligantem, nisi adsit justa causa, v. g., si quis ob anxietatem loqui non possit, aut puella supra modum verecunda aliter se non possit explicare, quam scripto, quo lecto a confessario, addat voce: de his me accuso; aut a fortiori si quis ob impedimentum linguæ, valde gravem difficultatem se confitendi viva voce experiatur. Qui vero extra necessitatem totam confessionem nutu vel scripto faceret, is mortaliter peccaret. Attamen hujusmodi confessio per scripturam esset valida; sed invalida esset si fieret a pœnitente absente per litteras, uti constat ex propositione a Clemente VIII damnata, de qua supra diximus (n. 110).

7. *Mœrens*, id est, cum intimo animi dolore, ita ut non sit sola historica narratio.

8. *Pura*, id est, ob finem obtinendi veniam peccatorum; non vero ad bonam famam vel æstimationem et benevolentiam confessarii aut aliorum captandam.

9. *Parere parata*, confessario nempe in iis in quibus pœnitentes obedire tenentur, ut in fugiendis occasionibus, in adhibendis remediis, in restitutione facienda, in acceptanda pœnitentia. Si tamen justa causa obstaret in aliquibus non obtemperandi, bene potest pœnitens eam cum debita reverentia confessario exponere, qui si in sua sententia perseveret, tunc debet penitens obedire, aut, si rationes sint graves et proportionatæ, alium confessarium adire (Gury. n. 467; Scavini, n. 301).

Ex his dotibus, aliæ ad validitatem necessariæ sunt, aliæ non; prout vel ad confessionis essentiam pertinent, vel tantummodo ad perfectionem. Ad essentiam autem maxime pertinet integritas, de qua fusiori sermone dicendum.

Tractabimus: — 1. de necessitate integritatis in confessione sacramentali; — 2. de ejus ambitu seu objecto; — 3. de causis ab ea excusantibus; — 4. de mediis eam procurandi.

§ I. De necessitate integritatis in confessione sacramentali.

112. Duplex species integritatis. Duplex sedulo distinguendum debet integritas in confessione sacramentali: una *materialis*, altera *formalis*. — *Materialiter* integra confessio dicitur ea, in qua *omnia omnino peccata mortalia* nondum debite confessa secundum species suas et numerum distincte accusantur. — *Formaliter* integra est illa confessio, in qua poenitens ea peccata mortalia accusat, quæ hic et nunc, spectatis circumstantiis, *moraliter* confiteri potest et tenetur, licet aliqua omitat ex justa causa.

113. Assertio 1^a: *Integritas materialis in confessione sacramentali necessaria est ex præcepto divino.*

PROB. 1. Omnibus argumentis, quibus jam probatum fuit, sacramentum Poenitentiae institutum fuisse a Christo per modum iudicii, quo fideles *omnia peccata sua sacerdoti aperire teneantur*, ut ab eo sententiam accipiant (n. 58); et ideo *omnia peccata mortalia* post baptismum commissa et nondum directe remissa *materialiter esse necessariam* hujus sacramenti. Nam ex his sequitur adesse præceptum divinum quo peccatores omnia et singula peccata mortalia clavibus Ecclesiae subicere tenentur. « Constat enim, ait Conc. Trid. (sess. 14, cap. 5), sacerdotes *judicium hoc incognita causa exercere non potuisse*, nec æquitatem quidem illos in poenis injungendis servare potuisse, si in genere dumtaxat, et non potius *in specie ac singillatim*, sua ipsi peccata declarassent. »

PROB. 2. *Auctoritate conciliorum*, nempe conc. Lateran. IV (can. *Omnis utrius sexus*), conc. Flor. (*in decr. ad Arm.*) et conc. Trid. (sess. 14, cap. 5 et can. 7). Can. 7 conc. Trid. hæc habet: « Si quis dixerit in sacramento Poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse, *jure divino*, confiteri *omnia et singula peccata mortalia*, quorum memoria cum debita et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, et quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, et circumstantias quæ peccati speciem mutant... anathema sit. »

PROB. 3. *Ratione theologica*, nempe ex eo quod sacerdos in hoc sacramento vices gerit *judicis et medici*. Etenim — 1. Ju-

dex non potest recte ferre sententiam, nisi causa *integre* cognita, et eam non potest in foro hujus sacramenti *integre* cognoscere, nisi per confessionem *integram* omnium peccatorum. — 2. Medicus corporalis cognoscere debet non solum unum morbum, sed etiam totam habitudinem ipsius infirmi. Similiter medicus spiritualis cognoscere debet omnia peccata, quia unum aggravatur ex adjunctione alterius, et illud quod uni peccato esset conveniens medicina, alteri incentivum præstare posset. Ergo (Ita S. Th., *Sup.*, q. 9, a. 2).

114. Assertio 2^a: *Sufficit tamen ad validitatem sacramenti confessio formaliter integra.*

PROB. 1. *ex declarationibus Conciliorum et Romanorum Pontificum*, quæ docent, ad absolutionem moribundo impertientiam sufficere, si is aliqua tantum peccata proferre possit, aut petierit confessarium, aut signa alia doloris ediderit. (Ita conc. Araus. I, can. 12; conc. Carthag. IV, cap. 76; *Epist.* 108 Leon. PP.)

PROB. 2. *ex doctrina concil. Florent. et Trident.*, quæ excusant ab iis peccatis accusandis, quæ *memoriæ non occurrunt* (conc. Flor. *decr. ad Arm.*, conc. Trid., sess. 14, cap. 5).

PROB. 3. *ex Rituali Romano*, juxta quod moribundus « est absolvendus, si confitendi desiderium, sive per se, sive per alios ostenderit. »

PROB. 4. *ratione*. Nam Christus, legem confessionis instituendo, profecto non voluit ut validitas sacramenti *absolute* penderet a conditione physice aut moraliter impossibili; sæpe autem integritas materialis est physice aut moraliter impossibilis; ergo sufficit integritas formalis, quæ, ut patet ex ejus definitione, est semper possibilis.

115. Corollarium. *Ergo dari possunt causæ excusantes ab integritate materiali, nunquam autem ab integritate formali.* Illa enim obligat tantum ex præcepto positivo Christi; lex autem positiva, ex axiome in theologia morali recepto, non obligat cum gravi et proportionato incommodo. — Sed integritas formalis e contra necessaria est necessitate sacramenti, et ideo nullo in casu deesse potest.

§ II. De ambitu seu objecto integritatis.

116. Doctrina Concilii Tridentini. *Necessarium est confiteri omnia et singula peccata mortalia, et circumstantias, quæ peccati speciem mutant* (sess. 14, can. 7).

Præceptum igitur integritatis extenditur ad omnia peccata mortalia quoad speciem et numerum, atque circumstantias quæ speciem peccati mutant. Hæc sunt sedulo et seorsim explananda.

I. De specifica peccatorum declaratione.

117. Principium. Declaranda sunt omnia peccata *mortalia nondum confessa et remissa*, et quidem *secundum specificam distinctionem*. Id sequitur ex decreto Tridentino.

Dicitur 1. *peccata mortalia nondum confessa et remissa*; quia peccata mortalia jam confessa et remissa, et peccata venialia etiam non remissa, sunt, ut diximus (n. 66), materia tantum libera hujus sacramenti.

Dicitur 2. *secundum specificam distinctionem*, quæ duplici modo intelligi potest; siquidem peccata ab invicem distinguuntur tum in specie actus, tum in specie malitiæ; v. g. furtum et homicidium malitiam non eandem habent sed specificè distinctam; furtum vero consummatum et desiderium furti eandem specificam malitiam habent, sed non sunt specificè iidem actus. Declarari autem debent peccata mortalia, non modo juxta speciem malitiæ, sed juxta speciem actus. (Lehmkuhl, *Theol. mor.*, II, n. 307).

Hinc in malitia specificè eadem, peccata sive simplicis cogitationis, sive desiderii, sive oris, sive operis, sive commissionis, quantum fieri potest, distingui debent et separatim declarari. — Itaque, quando actus externus actui interno adjungitur, non sufficit actum internum exprimere, etsi ambo sint ejusdem speciei quoad malitiam, et actus externus nonnisi executio sit actus interni; sic, v. g., qui calumniam intulit, aut aliquem percussit, aut jejulare omisit, ab integritate necessaria deficeret, solam pravam voluntatem confitendo; pariter, qui judicium graviter temerarium de proximo habuit et verbis aut

scriptis alteri communicavit, non sufficienter se accusaret, peccatum iudicii temerarii generaliter confitendo, sed debet etiam actum externum declarare; cæterum in eo casu ex actu externo oriretur nova malitia, detractiois nempe aut calumniæ, quæ est exprimenda.

113. Quæritur 1. *Utrum et quatenus de peccatis mortalibus nondum confessis semper necessarium sit declarare speciem infimam?*

RESP. *speciem infimam esse exprimendam, quantum fieri potest; eæ siquidem proprie species dicuntur.* — Sed qui non potest speciem infimam patefacere, tenetur speciem superiorem seu genericam, quantum recordatur, declarare; v. g.. si quis sciens se peccasse contra castitatem, non recordatur de peccato specifico, debet dicere se contra castitatem peccasse. — Qui vero ne id quidem meminit, scit tamen se graviter peccasse, dicere in genere debet, se peccasse graviter, non recordari autem cujus peccati sit reus (Gury, n. 171).

Quod vero ad praxim pertinet, cavendum est præsertim doctioribus confessariis, ne quid nimium postuletur in specierum distinctione. Nimirum species peccatorum accusandæ a pœnitente et inquirendæ a confessario sunt pro captu pœnitentis ejusque conscientia quam peccando habuit.

Hinc 1. cum aliquæ species infimæ minutiores peccatorum a rudibus distingui nec soleant nec possint. confessariorum praxis est, ut circa easdem ab interrogationibus facile pro casibus abstineant; secus enim ut plurimum confessiones nimis implicate et difficiles redderentur, pœnitentesque hujusmodi interrogationibus confunderentur, et has minutas distinctiones vix intelligerent; unde tædio afficerentur, et a confessione ipsa tanquam nimis onerosa deterrerentur. Casus accidit speciatim quoad peccata cordis et oris; pœnitentes communissime credunt sufficere, si dicant, v. g.: cogitationes turpes in mente habui, quin inter delectationem morosam, complacentiam peccati commissi, necnon desiderium peccati committendi ullatenus distinguant; similiter dicunt: sermones turpes feci, nullo discrimine facto inter simplicem narrationem obscœnam, jactantiam, et provocationem ad

malum; imo ordinarie vix ac ne vix quidem illas species tum cogitationum tum sermonum discernere præsertimque recordari possunt, nisi forte circumstantia aliqua valde extraordinaria intercesserit (Ita Berardi, *Prax. conf.*, n. 1034 et 40).

Hinc 2. aliquando in confessione longi temporis a poenitente peragenda, qui in certo peccatorum genere quaslibet species commisit, ordinarie sufficere videtur, si explicet consuetudinem, tempus illius et species principales; nec teneretur postea iterum confiteri peccata particularia, quæ sibi in memoriam occurrunt, licet possit ea distinctius explicare, quia jam in illa confusa narratione fuerunt sufficienter comprehensa; alioquin vix unquam inveniretur finis talium repetitionum, semperque poenitenti timendum esset, ne forte ad accuratorem confessionem postea faciendam teneretur (Lugo, disp. 16, n. 574, 582; Lehmkuhl, *Theol. mor.*, II, n. 306).

119. Quæritur 2. *Utrum distinctio specifica etiam in confessione peccatorum venialium sit necessaria, ut de eis absolutio detur, an sufficiat accusatio generica tantum?*

RESP. 1. *Ad validitatem*, non requiri illam distinctionem, sed *accusationem venialium omnino genericam et indeterminatam sufficere, saltem in casu necessitatis*, id est, quando specifica confessio fieri non potest, absolutionis autem recipiendæ necessitas urget. Unde consentiunt omnes theologi, satis esse in quovis periculo mortis, ubi tempus non suppetit aliud exigendi, quod poenitens dicat generaliter: peccavi, me accuso de omnibus peccatis meis, etc., aut etiam quod apprehensione manus, tunctione pectoris, vel aliter quomodocumque poenitentia signum præbeat.

Dicitur *saltem in casu necessitatis*, quia non plane concordant auctores, utrum talis accusatio valeat etiam extra necessitatem. Omnes quidem concedere videntur, quod de peccatis venialibus, utpote materia libera, non requiritur distincta explicatio quoad species infimas, quemadmodum de peccatis mortalibus, bene vero sufficit, si indicet poenitens speciem virtutis vel legis contra quam deliquerit, dicendo v. g., accuso me de mendaciis, de peccatis contra caritatem. virtu-

tem religionis, contra hoc vel illud præceptum. Sed dissentiunt, utrum valeat accusatio omnino generalis, si nempe poenitens duntaxat dicat: peccavi venialiter, vel: me accuso de omnibus peccatis meis venialibus. — Alii negant, quia confessarius non potest sententiam ferre de causa prorsus incognita et indeterminata; atqui post factam declarationem illam omnino genericam peccatorum venialium, causa judicialis videtur manere prorsus incognita; ergo non valet talis confessio, aut saltem est materia valde dubia, quæ proinde non potest a confessario accipi tanquam sufficiens extra necessitatem (Ita Lehmkühl, *Theol. mor.*, II, n. 267; Berardi, *de Recidivis*, p. 234-237). — Alii vero affirmant sufficere illam accusationem genericam, etiam extra casum necessitatis, modo tamen materia necessaria seu in specie declaranda deficiat; siquidem essentia sacramenti non mutatur pro variis casibus; ergo quod in necessitate ad valorem sacramenti sufficit, id necesse est ut semper et in omni casu sufficiat (Ita Gury, n. 421. Ballerini, not. *Ibid.*). Hæc opinio videtur probabilior.

RESP. 2. Non tantum validam esse, sed certe *licitam et fructuosam*, confessionem illam venialium, qua poenitens non in species quidem infimas descendit, sed exprimit tamen, ut supra diximus, *virtutem vel legem contra quam peccavit*; sic enim habetur materia certa et sufficienter determinata, de qua sententia feratur; nec est obligatio species distinctius explicandi, cum venialia sint materia libera et omnino omitti possint. — Sed *illicitam fore et practice insufficientem* tenendum est accusationem venialium prorsus *generalem*, nulla scilicet facta distinctione etiam speciei genericæ; cum enim, ex dictis, valor talis accusationis ad absolutionem recipiendam non sit omnino certus, sed probabilior tantum, non liceret totam confessionem sic peragere extra necessitatem, ex prop. ab Innocentio XI damnata: « Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore. » Cæterum absolvere sine ulla necessitate poenitentem, qui, dum posset venialia ab ultima confessione commissa in specie confiteri, ea tamen in genere tantum vult accusare, id prorsus alienum est ab Ecclesiæ praxi, et in abu-

sum sacramenti facile evaderet (Suarez. disp. 23, sect. 1, n. 10; Lehmkuhl, Berardi, *loc. cit.*).

Generatim in praxi, cavendum est equidem a nimia prolixitate circa peccata venialia, sed expedit tamen (quod et fieri communiter ab omnibus solet), illa etiam juxta propriam speciem et circumstantias específicas declarare, tum ad opportuniorē directionem a confessario accipiendam, tum ad vividiorē et efficaciorē dolorem de peccatis concipiendum; id saltem de uno alterove peccato fiat, quod frequentius et quasi ex proposito solet poenitens committere (Gury, Lehmkuhl, *ibid.*).

120. Quæritur 3. *Utrum de peccatis jam confessis et remissis accusatio generica aut etiam omnino indeterminata sufficiat ad absolutionem recipiendam?*

Triplex gradus distingui potest in illa generica peccatorum declaratione: — 1. Si poenitens dicat tantum: accuso me de peccatis vitæ præteritæ, neque confessarius illorum notitiam jam aliunde acceperit. — 2. Si dicat: accuso me de peccatis mortalibus olim a me commissis. — 3. Si dicat: accuso me de peccatis vitæ præteritæ, et speciatim de peccatis commissis contra caritatem, vel contra castitatem, vel contra hoc aut illud præceptum, indicando scilicet speciem virtutis vel legis, contra quam peccaverit, non tamen infimam speciem peccati (Lehmkuhl; n. 264).

Jam vero 1. *Tertius modus* declarandi peccata jam confessa et remissa *plane sufficit*, sive tota confessio in illa accusatione generica constet, sive præterea facta fuerit confessio peccatorum venialium recentium, quibus ad cautelam sic adduntur peccata præterita, circa quæ contritio facilius et certius habetur.

2. *Secundus modus*, atque etiam *primus*, videntur pariter *sufficere*, quando ad cautelam adjiciuntur confessioni venialium recentium; nam accusatio magis specifica peccatorum vitæ præteritæ neque est necessaria ad consulendum valori sacramenti, quod per confessionem etiam omnino genericam in tuto satis collocatur, ut jam demonstravimus, neque ex præcepto divino integritatis confessionis requiritur, quod

nemo unquam extenderit ad peccata etiam mortalia jam confessa et remissa, neque exigitur ex Ecclesiæ praxi aut confessariorum et piorum fidelium consuetudine, utpote quæ nec universalis est nec constans de ejusmodi accusatione specifica, nec præsertim ut necessaria usurpatur, sed tantummodo ut magis fructuosa et salutaris (Berardi, *loc. cit.*).

Hinc confessarius reprehendendus esset, si a pœnitente, qui peccata venialia recentia accurate confessus est, alicujus peccati mortalis vitæ præteritæ accusationem specificam *absolute* exigeret; talis enim inquisitio facile evaderet molestissima. et confessionem ipsam valde odiosam redderet, quando nempe pœnitens, ut sæpe accidit, huic accusationi repugnat. — Sed approbandus erit et laudandus confessarius, si cum debita discretionem id faciat, præsertim quando agitur de pœnitentibus qui in venialia ex consuetudine et sine ulla emendatione relabuntur. Tunc enim valde timendum est, ne de venialibus, sive præsentibus, sive etiam præteritis, non sufficienter doleant; quapropter debet confessarius eis insinuare, ut confiteantur aliquod peccatum gravius vitæ anteactæ contra speciale præceptum (S. Lig. *Prax.*, n. 71; Berardi. n. 201).

3. Si vero secundus modus supra expositus, et a fortiori primus adhiberentur ad resumenda peccata jam accusata et commissa, ita ut *tota confessio in declaratione illa generica concluderetur*, nec quidquam adderetur in specie circa peccata venialia recens commissa, hoc equidem plane sufficeret in periculo mortis, sicuti supra explicavimus de confessione generica peccatorum venialium. — Extra casum vero necessitatis, cum illis nempe pœnitentibus, qui nullum peccatum ab ultima confessione commissum vel peccata tantum valde levia aut etiam dubia declarant, confessarius prudenter curare debet ut culpam aliquam de vita præterita in specie saltem generica addant.

Quando tamen pœnitens adeo rudis est, ut nullius peccati in specie, sive in vita præsentis sive in præterita, recordetur, tunc proponat ei confessarius quasdam peccatorum species, et illum interroget, utrum neque post ultimam confessionem.

neque antea, v. g. proximum offenderit, iratus fuerit, inobediens, negligens in orando, etc. Quod si annuit, bene poterit confessarius absolutionem concedere, excitato tamen prius dolore et proposito cum reliquis actibus. Si vero nihil omnino recordetur poenitens, statim dicat confessarius: eliciamus simul actum contritionis de omnibus peccatis totius vitæ, maxime contra caritatem proximi, aut religionem commissis, et veniam a Deo petamus; quando poenitens annuit, etsi antea dixerat, se peccati non recordari, confessarius poterit sub conditione identidem absolvere, si nempe a diuturniore tempore poenitens absolutus non fuerit (Lehmkuhl, n. 267).

II. De numero peccatorum in confessione declarando.

121. Principium. Declaranda sunt, juxta Conc. Trid., *omnia et singula peccata mortalia*; non sufficit igitur species peccatorum distinguere et exprimere, sed necesse est ut *in unaquaque specie numerus indicetur*. Quomodo autem peccata numero distinguantur, seu moraliter multiplicentur in eadem specie, explicatum est in Tractatu de Peccatis.

122 Regulæ practicæ. — 1. Si poenitens sciat certo numerum peccatorum quæ commisit, illum simpliciter exprimere debet, v. g., ter missam, die dominica, non audivi.

2. Si illum numerum certo non sciat, dicat, v. g., decem vicibus *circiter* pejeravi. — Quousque autem vox ista *circiter* extendatur supra aut infra designatum numerum, sic explicari potest: quando additur vox *circiter* in numero quinquies, comprehenditur unum; in decies, duo comprehenduntur; in vigesies, tria; in quinquagesies, quinque; in centies, decem (S. Lig., lib. 6, n. 466).

3. Si propter nimiam multitudinem peccatorum, numerum illorum poenitens confiteri nequat etiam addendo vocem *circiter*, ut evenit quando agitur de inveteratis habitudinibus, dicat poenitens, v. g., ter aut quater pejeravi in hebdomada, vel in die, per decem annos (S. Lig., lib. 6, n. 466).

4. Imo consuetudinarius, qui valde frequenter lapsus est, præsertim in peccata interna, ordinarie integritati satisfaciet,

indicando temporis spatium per quod consuevit quotidie quavis occasione in peccatum consentire.

5. Ille qui bona fide expressit numerum peccatorum, et postea detegit minorem revera fuisse numerum, ad nihil tenetur, quia minor numerus in majori continetur. Si autem agnosceret pœnitens se plura admisisse peccata quam confessus est, illud declarare teneretur in subsequenti confessione.

6. Cæterum de numero peccatorum exquirendo a pœnitentibus rudibus, aut etiam ab iis omnibus qui confessionem longissimi temporis peragunt, eadem sunt animadvertenda, quæ supra de specie infima peccatorum diximus (n. 118).

III. De circumstantiis peccatorum explicandis.

123. Principium 1. Certum est *explicandas esse* in confessione mortalium *circumstantias quæ speciem peccati mutant*, seu novam malitiam addunt specificè diversam. Ita definit Concilium Tridentinum. Quomodo autem circumstantiæ in quibus peccatum fuit admissum, ejus speciem mutare possint, diximus in Tractatu *de Peccatis*.

Notandum est tamen quod necesse est, ut hæc nova malitia quæ additur peccato, sit *de se mortalis*, alioquin non esset materia necessaria sacramenti. Necesse est insuper, ut pœnitens, dum peccatum committeret, *cognoverit malitiam specialem ex tali circumstantia superaddi*, imo et apprehenderit eam tanquam mortalem; nemo enim malitiam sui actus formaliter contrahit, nisi sciens et volens; sufficeret tamen si cognitionem aut advertentiam confusam habuisset, juxta principia in Tractatu *de Actibus humanis* statuta.

124. Principium 2. Certum est *accusandas esse* circumstantias *de quibus confessarius jure interrogat*, quamvis speciem non mutarent.

Id sequitur ex qualitate judicis quæ confessario competit, atque etiam ex officio medici quod erga pœnitentem habet exercendum. — Hinc jus habet interrogandi de iis omnibus quæ necessaria esse duxerit, sive ad judicandum de statu pœnitentis. et de ejus dispositione relative ad absolutionem

accipiendam, sive ad cognoscendum utrum peccatum sit reservatum, sive ad justam et salutarem poenitentiam imponendam, sive ad ejus obligationes determinandas, sive ad remedia congrua præscribenda; huic autem juri confessarii respondet in poenitente obligatio respondendi. Id imprimis valet de iis quæ spectant consuetudinem peccandi, aut occasionem proximam; quare merito damnata fuit ab Innocentio XI hæc propositio (n. 58): « Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

Dicuntur *de quibus confessarius jure interrogat*, quia si constaret confessarium ex mero scrupulo aut ex curiositate interrogare, poenitens non teneretur respondere, ac proinde non peccaret cum aliqua restrictione loquens, aut, si cum mendacio responderet, per se venialiter tantum peccaret; v. g., si confessarius a poenitente exquireret, an in vita præterita ante ultimam absolutionem tale vel tale peccatum commiserit, cujus notitia ad præsentem confessionem nihil refert, poenitens jure negare potest cum restrictione; plerumque tamen melius est veritatem sincere fateri (Berardi, *Præf. Conf.*, n. 1034; Lehmkühl, *Theol. mor.*, II, n. 308, 313, 314).

125. Quæritur 1. *Utrum sint per se necessario accusandæ circumstantiæ, quæ peccatum mere aggravant intra eandem speciem?*

Omnes theologi concedunt hujusmodi circumstantias non esse ex præcepto declarandas, si leviter tantum aggravant peccatum, licet eas sæpe melius sit exponere; nam quidquid est leve, materia libera est sacramenti. Quæstio igitur movetur de circumstantiis notabiliter aggravantibus.

De his autem conveniunt omnes: — 1. Non adest obligatio eas declarandi, sed potius poenitens ab hac accusatione arcendus est, quotiescumque inde oriretur, sive pro confessario sive pro poenitente, scandalum seu periculum peccandi, qualiter ordinarie accidit in materia luxuriæ. — 2. Poenitens e contrario absolute tenetur illas exprimere, etiamsi confessarius non interroget, quando ex tali vel tali circumstantia peccatum de veniali fit mortale, aut de mere interno fit externum, vel peccata numero multiplicantur, vel incurritur censura, aut

reservatio, aut irregularitas, aut impedimentum matrimonii. — 3. Denique pœnitentes qui inter circumstantias distinguere nesciunt, quænam speciem mutant, quænam vero sint mere aggravantes, debent omnes illas exprimere, ex quibus malitia peccati notabiliter augeri possit, ut confessarius de specie ipsa peccati judicare valeat.

Extra illos casus, in duas opiniones abeunt theologi.

Prima statuit necessitatem declarandi circumstantias notabiliter aggravantes : — 1. *Ex conc. Trid.*, quod dicit (sess. 14, cap. 5) : « Colligitur præterea, etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant : quod sine illis peccata ipsa neque a pœnitentibus integre exponantur, nec iudicibus innotescant : et fieri nequeat, ut *de gravitate criminum* recte censere possint, et *pœnam, quam oportet pro illis*, pœnitentibus imponere. » Porro illæ rationes pro circumstantiis notabiliter aggravantibus evidenter militant, et si de illis tacet concilium, id unice fit, ne aperte solvatur quæstio inter theologos agitata ; ergo. — *Rat. theol.* Nam sine cognitione circumstantiarum notabiliter aggravantium, nequit confessarius munia directoris aut consiliarii, iudicis et medici prudenter obire, quia peccatum circumstantiis aggravantibus adauctum pluribus mortalibus peccatis sæpe æquivalet, v. g., furtum mille aureorum ; ergo.

Secunda sententia communior et probabilior hoc modo illam obligationem impugnat (S. Lig., lib. 6, n. 468) : — 1. *Ex D. Thoma* (in 4, dist. 16, q. 3, art. 2. q. 5) qui ex professo tractans quæstionem positam, ait : « Circumstantiæ aggravantes, quæ aliam speciem peccato non tribuunt, vel quæ tribuunt quidem, sed non mortalis peccati, non sunt de necessitate confessionis. » — 2. *Ex rationibus*, quarum *prima* est, quia conc. Trid. (sess. 14, cap. 5) dicendo eas circumstantias esse in confessione explicandas, quæ speciem peccati mutant, videtur non obscure excludere obligationem confitendi alias circumstantias, quam mutant speciem ; *secunda*, quia, ex probatis in *Tractatu de Conscientia*, nemo tenetur servare legem dubiam ; atqui lex confitendi circumstantias aggravantes est valde dubia ; *tertia*, quia alias pœnitentes sem-

per inter angustias fluctuarent, cum semper dubitare possint de integritate suarum confessionum, in determinando quænam circumstantiæ graviter, quæ vero leviter aggravantes sint.

Concludendum est ad praxim, poenitentes esse quidem hortandos ad omnes indiscriminatim circumstantias notabiles declarandas, sed ad illud non esse cogendos, quia res controvertitur.

126. Quæritur 2. *Utrum et quatenus sint necessario explicandæ speciatim circumstantiæ quantitatis in furto, consuetudinis peccatis, effectus qui ex peccato secutus est, dignitatis personæ quæ peccavit, temporis sacri quo peccatum fuit admissum, temporis proxime elapsi, diversitatis personarum quibus cum peccavit poenitens?*

Juxta opinionem communioem supra expositam de circumstantiis aggravantibus, ita solvitur quæstio :

1. *Quantitas furti* non est, *per se loquendo*, necessario declaranda, modo quantitas in genere gravis esse dicatur; quantitas enim non mutat speciem. — Dicitur *per se loquendo*, quia ut plurimum inquirere debet confessarius, et ideo confiteri tenetur poenitens, de quantitate furti, ut sciat confessarius quomodo se gerere debeat circa absolutionem impertiendam et obligationem restitutionis imponendam (S. Lig., n. 468).

2. *Consuetudo peccati* pariter non est *per se* ex præcepto explicanda, sive hoc nomine intelligatur habitus malus ex actibus repetitis inductus, sive intelligatur iteratio ejusdem peccati; nam habitus ille malus vitium quidem est, non vero de se peccatum; iteratio autem peccati seu relapsus in peccatum jam alias confessum et remissum, non est circumstantia speciem mutans, neque etiam malitiam multum augens. — Dicitur *per se*, quia *per accidens* consuetudo peccati declarari debet, quando nempe id necessarium est, ut confessarius recte judicet de dispositione poenitentis, aut de remediis ei præscribendis, aut de obligationibus imponendis; vel etiam quando consuetudini adjungitur voluntaria negligentia in adhibendis mediis ad vitium emendandum necessariis, quæ quidem negligentia efficit, ut voluntarii et imputabiles sint

actus etiam indeliberati, qui ex consuetudine fiunt (Gury. n. 485; Ballerini, *ibid.*)

3. *Effectus qui ex peccato secutus est*, nec videtur necessario accusandus, modo tamen non immediate ab ipso actu libero causatus fuerit, sed postea consecutus fuerit, v. g., mors inimici post vulnerationem vel datum venenum secuta; quia in confessione omnia et sola peccata explicari debent; effectus autem peccati non est peccatum, siquidem non potest esse peccatum actuale in eo qui actualiter non agit. — Excipe tamen, si effectus secutus inducat censuram vel reservationem, quæ nimirum non nisi effectu secuto incurritur, ut in abortu et homicidio, aut etiam si ex eo nascitur obligatio restitutionis faciendæ, de qua judicare debet confessarius (*Lugo*, disp. 16, n. 440).

4. Circumstantia *dignitatis personæ quæ peccavit*, non est declaranda, nisi ratione officii seu obligationis particularis, aut scandali, talis circumstantia novam peccato addat malitiam specialem; ratio patet ex dictis. Hinc pœnitens, sive in dignitate constitutus sive non, bene potest dignitatem aut personam suam occultare, etiam fingendo se esse alium; culpam enim solam jus habet confessarius cognoscendi, non personam. — Dicitur *nisi ratione officii*, etc., quia semper exprimendæ sunt omnes differentiæ specificæ peccatorum. Hinc circumstantia personæ peccantis, aut saltem ejus qualitatis, aperiri debet, quando, v. g., ratione voti, vel matrimonii, ejus peccatum contra castitatem sacrilegii vel adulterii specialem malitiam induit: pariter quando pœnitens officio specialis curæ spiritualis tenebatur ergo subditum, quem in peccatum induxit, ut, v. g., parochus erga parochianos suos, parentes erga filios, magistri erga discipulos qui eis pro educatione committuntur; non vero confessarius erga illum qui apud ipsum consueverit confiteri, nisi peccatum relationem habeat ad confessionem.

5. Circumstantiam *temporis sacri* quo peccatum fuit commissum, *generatim* non tenetur pœnitens patefacere: id patet ex praxi universali, tum pœnitentium qui illam circumstantiam non solent declarare, tum confessoriorum qui de ea nun-

quam interrogant; et revera peccato non additur malitia gravis sacrilegii, ex eo quod die dominica aut die communionis quis peccaverit. — Dicitur *generatim*, quia adesset specialis malitia declaranda, si peccaretur in contemptum temporis sacri, aut ex industria, ut profanetur dies sacra (Lugo, disp. 16, n. 520).

6. Quæstio de circumstantia *temporis proxime elapsi* movetur de illo pœnitente qui peccatum recens accusat tanquam olim commissum. Ad solutionem distinguendum est. — 1. Vel pœnitens accusatione sua in incerto relinquit, utrum peccatum recens sit an antiquum: instituendo nempe confessionem generalem, in qua peccata ab ultima confessione patrata immiscet cum aliis jam declaratis; et tunc ejusmodi pœnitens integritati confessionis videtur satisfacere, licet id ex industria faciat, ne confessarius tale peccatum habeat pro peccato recenter commisso; siquidem circumstantia temporis ad confessionem non pertinet. Excipe tamen, si talem circumstantiam jus haberet confessarius cognoscendi, ad judicandum de absolutione impertienda, aut de obligationibus pœnitenti imponendis, ratione scilicet occasionis proximæ aut pravæ consuetudinis. — 2. Vel pœnitens expresse aut æquivalenter mentitur circa tempus, negando se peccasse hodie aut hac hebdomada, vel etiam declarando peccatum recens nondum confessum velut alio tempore commissum et jam remissum; et tunc non satisfacit integritati aut potius sinceritati: siquidem dupliciter mentitur, negando scilicet peccatum recens, et accusando peccatum antiquum (Gury, n. 488: Lugo, disp. 16, n. 53, 54).

7. Neque est necessarium declarare utrum *cum una persona, an cum diversis*, peccatum fuerit: species enim non ideo mutatur, quod peccatum cum pluribus commissum fuerit: sufficit numerum peccatorum declarare. — Aliquando tamen jus habet confessarius de illa circumstantia, ad judicandum scilicet de proxima peccandi occasione, si cum eadem persona pluries peccaverit pœnitens (Gury, n. 491).

IV. De necessitate accusandi peccata dubia.

127. Quæritur 1. *Utrum peccata mortalia dubie commissa,*

et peccata certo commissæ, sed dubie gravia, accusari debeant?

Tenent generatim probabilistæ, præsertim pro dubio commissionis, nullam existere obligationem illa peccata confitendi, quia lex dubia non obligat, et quia conc. Trid. (sess. 14, cap. 5) non obligat pœnitentes nisi ad confitendum omnia peccata mortalia quorum *conscientiam habent*, et quibus se Deum suum *mortaliter offendisse meminerint* : porro in casibus prædictis pœnitentes non habent conscientiam peccati, nec recordantur se Deum mortaliter offendisse; ergo (Ita S. Lig., n. 473 et 474).

Antiprobabilistæ omnes tenent adesse obligationem illa confitendi ob principia exposita, ubi de efformatione conscientiæ. Probabilioristis addendi sunt probabilistæ non pauci idem sentientes, tum quia datur conscientia dubia de peccatis dubiis, et Tridentinum dicit confitenda esse peccata quorum habetur conscientia; tum quia possidet lex confessionis.

In praxi — 1. pœnitentes qui sunt *laræ conscientiæ*, aut peccatis mortalibus frequenter solent plene consentire, generatim peccata dubia confiteri tenentur, quia præsumptio ipsis adversatur, neque dubitarent, si non consensissent: — 2. iis vero qui sunt *timoratæ conscientiæ*, juxta S. Lig. (lib. 6, n. 476), suadenda est quidem confessio mortalium peccatorum dubiorum; sed ad eam non sunt obligandi, quando eorum dubium est vere prudens; non solent enim viri timorati lethaliter peccare, et in peccatum grave non possunt cadere, quin certo advertant malum quod amplectuntur; — 3. sed illi qui *ad scrupulos propensi* videntur, ab accusatione peccatorum dubiorum sunt omnino prohibendi: gravius enim malum ex hujusmodi confessionibus pateretur, quam ex reticentia peccati fortasse commissi.

128. Quæritur 2. *Utrum accusandum sit peccatum certo commissum et certo grave, sed dubie declaratum?*

In dubio *negativo*, pœnitens tenetur illud confiteri, ut communiter docent ipsi probabilistæ. Lex enim est certa, et nulla ratio suadet huic legi satisfactum fuisse (S. Lig., lib. 6, n. 477).

In dubio *positivo*, alii, cum S. Lig. (*Ibid.*), dicunt poenitentem adhuc teneri, quia obligationi certæ non satisficit per solutionem dubiam; alii communius negant eum teneri, quia in hoc casu lex est vere dubia, et lex dubia non obligat. — Quidquid sit, in praxi eadem regula ac supra imponenda est, sive iis qui laxam habent conscientiam, sive timoratis, sive scrupulosis. Unde qui post confessionem generalem pro eorum capacitate factam, dubitare incipiunt, utrum hoc vel illud peccatum declaraverint, confessarius illos bis aut ter patienter audiat, sed postea prohibeat ne recogitent quidem de præterita vita, nec quidquam addant, nisi certissimi sint, quod peccatum aliquod grave nunquam sint confessi. (Ita Scavini. n. 307.)

129. Quæritur 3. *Utrum peccatum, accusatum ut dubium, debeat postea denuo declarari, si detegitur illud esse certum?* — Multi negant, tum ex eo quod poenitens vere confessus fuit omnia peccata quorum conscientiam habebat; tum ex eo quod, ex omnium confesso, qui confessus est decem *circiter* peccata, non tenetur postea confiteri undecimum peccatum, si certo detegat se undecies peccasse; ergo a pari. — Multi e contra communius et probabilius affirmant, ob decretum Tridentinum, juxta quod declaranda sunt peccata omnia quorum conscientia habetur, et illud peccatum dubium non fuit declaratum uti in rei veritate erat in conscientia (Ita S. Lig., n. 478).

V. De declarandis peccatis, quæ in præcedenti confessione fuerunt inculpabili modo ommissa.

130. Quæritur 1. *Utrum et quomodo peccata quæ inculpabili modo, oblivione scilicet aut alia legitima causa, omittuntur, per sacramentum Poenitentiae deleantur?*

RESP. Certum est ejusmodi peccata per absolutionem sacerdotalem remitti, non tamen directe, sed indirecte tantum. Etenim confessio, in qua peccata mortalia quædam omittuntur, sed ex oblivione aut alia causa quæ poenitentem ab accusatione excuset, integritate quidem materiali caret, nullatenus vero integritate formali. Porro ad essentiam et valorem sacramenti sola integritas formalis sufficit, uti supra statuimus

(n. 114). Absolutio igitur sacerdotis, quæ super hac confessione impertitur, valida est et effectum suum producit. Sed peccata mortalia remitti non possunt unum sine alio; ergo vi absolutionis sacramentalis, non tantum illa peccata remittuntur, quæ fuerunt rite et integre declarata, sed etiam illa alia quæ poenitens inculpabili modo omisit confiteri.

Hinc dicitur *peccata omissa indirecte tantum remitti*, id est veluti per concomitantiam. Videlicet justificatio peccatoris, quæ est effectus totalis hujus sacramenti, primario et principaliter in infusione gratiæ constat, quæ poenitentem supernaturaliter sanctificet, eumque ex peccatore justum, ex inimico faciat amicum Dei, et consequenter per modum causæ formalis peccatum mortale expellat. Inde fit, ut sententia absolutionis, quæ directe pronuntiatur ad ea peccata remittenda quæ fuerunt per confessionem iudicio sacramentali subjecta, alia etiam omnia, quibus anima forte inquinatur, conjuncte remittat, sed indirecte, virtute nimirum gratiæ justificationis, quæ cum peccato mortali esse nullo modo potest.

131. Quæritur 2. *An et qualis detur obligatio declarandi atque absolutioni sacerdotis subjiciendi peccata inculpabiliter omissa?*

RESP. 1. *Adest obligatio gravis declarandi peccata inculpabiliter omissa.* Etenim sequens propositio fuit ab Alexandro VII damnata (n. 11): « Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere. » — Insuper præceptum divinum confessionis, fatentibus omnibus theologis, extenditur ad omnia omnino peccata mortalia, et ita graviter urget, ut nullum omnino peccatum mortale remitti queat, etiam per contritionem perfectam, nisi quatenus in ea includitur votum sacramenti; atqui præceptum istud non impletur ille qui non confiteretur peccatum indirecte remissum, sed quod clavibus Ecclesiæ non fuit subjectum; ergo.

RESP. 2. *Longe probabilius est peccata inculpabiliter omissa ita esse declaranda in confessione, ut absolutio super illis directe concedatur.* Ratio, quia omnia peccata mortalia clavibus Ecclesiæ subjici debent, ut *directe* remittantur. — Hinc

pœnitenti, post absolutionem peccata oblita declaranti, debet confessarius absolutionem denuo impertire, vel, si non possit ob incommoda, illum monere, ut ea peccata iterum confiteatur in sequenti confessione in qua concedetur absolutio.

RESP. 3. Affirmant omnes *non dari præceptum illa quamprimum accusandi*, sed quamdam latitudinem concedunt; usquequo autem extendatur hæc latitudo, non sat explicant plures. — Dicendum videtur *nullam prætermittendam esse confessionem*, nisi gravis adsit ratio ab integritate excusans; sed nullam dari obligationem præveniendi tempus ad confessionem præscriptum; ista quippe obligatio nullibi reperitur in traditione, et a rerum natura minime fluit. Huic sententiæ adhærere videtur S. Lig. (lib. 6, n. 257).

Dixi: *nullam prætermittendam esse confessionem*. Hinc pœnitens qui confessus est peccata sua extraordinario confessario, et postea recordatur peccati obliti, tenetur, eo confessario absente, illud confiteri alii sacerdoti, etiam cum magno rubore, si velit absolutionem recipere. Ratio est, ait Gury (n. 495), quia ad integritatem confessionis pertinet declarare in actuali accusatione omnia peccata nondum accusata, quorum habetur conscientia (conc. Trid., sess. 14, c. 5). — Quidam tamen e contra dicunt prædictum pœnitentem posse expectare reditum prioris confessarii; tum quia nullibi reperitur obligatio peccatum oblitum declarandi in prima subsequenti confessione; tum quia ille pœnitens dici potest non conscius peccati, sed tantum obligationis subjiciendi peccatum clavibus Ecclesiæ; tum quia sufficiens videtur ratio procrastinandi confessionem illius peccati. Sed hæc opinio non tam probabilis videtur, ut eam liceat in praxim adducere.

§ III. De causis ab integritate confessionis excusantibus.

132. Principium. *Omnis vera impotentia physica aut moralis, quamdiu perseverat, excusat ab integritate materiali confessionis.* Id sequitur ex alibi probatis, ubi de necessitate integritatis (n. 113).

Dicitur 1. *Vera impotentia*, quia si illa impotentia, quæ existit respectu unius confessarii non daretur respectu alterius,

quem adire facile esset, non censeretur adesse impotentia excusans ab integritate. Pariter non excusaret impotentia, si confessio differri posset, id est, si non esset hic et nunc necessaria; ex communi autem sententia doctorum hæc necessitas adest, si impleri debeat præceptum annuæ confessionis vel communionis, aut si sumptio Eucharistiæ vel Missæ celebratio non possit sine infamia vel scandalo omitti, aut si secus carere quis diu debeat sacramentorum beneficio, aut etiam si quis secus magna utilitate, quam per se sacramentum affert, privandus esset (Gury, cum adnot. Ballerini, n. 497).

Dicitur 2. *quamdiu perseverat*; cessante enim impotentia quæ excusat, peccata mortalia quæ omissa fuerunt, declarari debent; siquidem dum adest causa excusans, non cessat simpliciter integritatis obligatio, sed tantum suspenditur. Unde ab Alexandro VII damnata fuit propositio jam citata: « Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere. »

Dicitur 3. *excusat ab integritate materiali*, id est, ab iis tantum peccatis declarandis, quæ accusari nequeunt, seu ex quorum accusatione sequeretur gravissimum incommodum; cætera enim peccata integre et fideliter sunt confitenda; imo si impotentia seu incommodum solummodo circa talem vel talem circumstantiam specificam versaretur, posset hæc reticeri, sed declarari deberet peccatum, in quantum fieri posset, etiam sine illa circumstantia.

133. Quæritur 1. *Quandonam adsit impotentia physica ab integritate confessionis excusans?*

Quinque sunt potissimum causæ physicæ, quibus pœnitens ab integritate materiali excusatur :

1. *Infirmitas extrema*, id est, quando pœnitens infirmus, incepta confessione, sensibus destituitur; vel etiam quando timetur ne subito moriatur, aut usum linguæ amittat; tunc sufficiet, si unum vel alterum peccatum exprimat; imo absolvi poterit, si loquela jam destitutus, absolutionem petat, ac dolorem aliquo modo ostendat, vel ante ostenderit coram aliis.

2. *Oblivio naturalis et inculpabilis*, quando nempe quis adhibita sufficienti diligentia non recordatur alicujus peccati; nec tenetur ille qui labili memoria laborat, peccata in examine reperta scribere (S. Lig., n. 471).

3. *Ignorantia invincibilis* obligationis confitendi aliquod peccatum aut aliquam circumstantiam peccati. Hinc pueri, et rudes, qui bona fide in prioribus confessionibus aliquod peccatum omiserunt, non sunt cogendi ad confessionem generalem, quasi confessiones illæ sacrilegæ fuerint; sed sufficit ut peccatum omissum declarent.

4. *Defectus loquelæ*, sive ex inopia facultatis loquendi, sive ex ignorantia idiomatis. — In priori casu, quando nempe poenitens est mutus, tenetur equidem aliquo modo confiteri, saltem per signa; utrum autem ex scripto confiteri debeat ad procurandam integritatem, controvertitur; multi negant, tum ob periculum revelationis, tum quia scriptura est medium extraordinarium, quod nunquam in Ecclesia habitum est velut præscriptum; multi autem affirmant, quia qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media non difficilia. Hanc praxim confessarius non imponat, sed prudenter tantum suadeat. — In posteriori casu, id est, quando peregrinus penitus aut fere penitus idioma regionis ignorat, nec adest confessarius qui illum in proprio idiomate confitentem possit intelligere, tenetur, urgente præcepto annuæ confessionis aut instante articulo mortis, confiteri saltem signis generalibus; sed non tenetur interpretem adhibere, quia hoc esset medium extraordinarium, valde onerosum, et multis incommodis gravissimis obnoxium (S. Cong. conc. 28 febr. 1633).

5. *Defectus temporis*, v. g., instante naufragio vel prælio, et quovis alio casu in quo tempus non suppetat confessionem integram peragendi, sufficit si unum aut alterum peccatum declaretur; imo, quando tempus urget, sufficit ut sacerdos omnibus simul veniam petentibus absolutionem in communi concedat.

134. Quæritur 2. Qualis impotentia moralis ab integritate confessionis excuset?

Ratione impotentiae moralis excusat ab integritate omne

damnum *grave*, confessioni *extrinsecum*, *spirituale aut temporale*, imminens vel *pœnitenti*, vel *confessario*, vel *tertiæ personæ*.

Diximus *grave*, nam parvæ difficultatis nulla ratio habenda est; — *confessionis extrinsecum*, quia non excusat difficultas quantumvis gravis, sed confessioni ipsi *intrinseca*, v. g., amissio bonæ famæ in mente confessarii, aut erubescencia maxima; — *spirituale aut temporale, imminens vel pœnitenti, vel confessario, vel terciæ personæ*. Hæc sunt fusius evolvenda.

1. Damnum imminens *pœnitenti*. — Sic excusatur ab integritate pœnitens qui prudenter timet, ne confessarius aliquod peccatum revelet, vel ob declaratum peccatum illum ad turpia sollicitet. — Sic surdi usum linguæ habentes, tenentur ex sua parte integre confiteri; sed, si confessio eorum in ecclesia coram aliis excipienda sit, confessarius non debet eos interrogare ad procurandam confessionis integritatem, ob periculum nempe revelationis; potius enim consulendum est sigillo sacramentali, quam integritati; nec debet, quando in decursu confessionis deprehendit pœnitentem surdastrum esse, eum in locum remotiorem adducere, ne hoc agendi modo aliis suspicionem peccati gravis auditi ingerat. — Sic si timeat pœnitens, ne in diuturniori examine sit periculum probabile peccati, potest examen breviare, etiam cum periculo integritatis non servandæ in confessione. — Sic pœnitens scrupulosus excusatur ab integritate confessionis ob anxietatem in qua versaretur ex discussione conscientiæ. — Sic excusatur infirmus qui, dum ei defertur viaticum, confessario declarat peccatum mortale voluntarie celatum, ita ut multæ confessiones essent iterandæ; quia in isto casu integre fieri non potest confessio sine infamia infirmi. Idem dicendum est de infante, qui, jamjam suscepturus prima vice communionem, celatum peccatum declarat.

2. Damnum imminens *confessario*, v. g., — quando imminet hostis, cum periculo mortis pro confessario; — vel quando pœnitens laborat morbo contagioso, et confessarius nequit absque periculo, etiamsi a longe stet, ipsum audire diutius immorando: tunc confessarius, audito aliquo peccato, potest eum statim absolvere (S. Lig. n. 485). — Dubitatur an peri-

culum consentiendi peccatis auditis in confessione excuset ab integritate : negant quidam, quia cum istud incommodum sit intrinsecum sacramento, credendum est Deum confessario opitulaturum esse; affirmat Billuart, et quidem probabilius; nam, juxta communem sententiam, in simili casu excusatur pœnitens; ergo et confessarius.

3. *Damnum imminens tertiæ personæ.* — Sic excusatur confessarius qui peccatum suum declarare nequit quin lædat sigillum confessionis. — Sic tempore instantis naufragii, vel incendii, si plures sint pœnitentes qui omnes non poterunt confiteri, si unus aut plures integre confiteantur, sufficit ut successive, vel etiam simul, unusquisque aliquod confiteatur peccatum, aut etiam sine confessione absolutionem postulet. — At concursus plebis, in solemni festivitate, non excusat ab integritate confessionis; damnata quippe fuit sequens prop. ab Innocentio XI (n. 59): « Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus pœnitentium, qualis, verbi gratia, potest contingere in die magna alicujus festivitatis aut indulgentiæ. »

135. Quæritur 3. *An sit obligatio confitendi peccatum quod non potest explicari sine revelatione complicitis?*

RESP. Communior et probabilior sententia affirmat adesse obligationem, sed teneri tamen pœnitentem, quando commode potest, alium adire confessarium cui incognita sit persona complicitis.

Primum constat, quia præceptum integritatis confessionis, quod, omnibus fatentibus, grave est, servari debet, quando ejus observatio non infert notabile damnum proximo, præsertim si proximus consentire censeatur : atqui revelatio complicitis proximo grave non infert damnum, cum confessarius ad strictissimum teneatur silentium; et insuper complex ad hanc revelationem consentire censetur, siquidem facile præsumere potuit socium peccati illud confessario suo pariter declaraturum fore; ergo. — Id tamen non liceret ad manifestandum peccatum veniale, aut mortale jam remissum; quia non adesset sufficiens ratio grave peccatum proximi revelandi (S. Lig., lib. 6, n. 489).

Secundum constat, quia si facilis esset aditus ad alium confessarium, non esset ratio sufficiens infamandi proximum. Commode autem id fieri nequit in sequentibus casibus. — 1. Si urgeat periculum mortis, aut præceptum annualis confessionis vel communionis. — 2. Si pœnitens non celebrando, vel non communicando, incurreret infamiæ notam. — 3. Si in mortali manere deberet sine absolutione per diem integrum. — 4. Si alicui solito quotidie celebrare vel communicare grave esset omittere celebrationem vel communionem, — 5. Si difficulter alteri quam consueto confessario conscientia aperiretur; aut etiam si adeundo confessarium illum, cui complex cognitus est, haberetur melior directio, consolatio notabiliter major. — 6. Si alias pœnitens privaretur Jubilæi vel indulgentiæ beneficio. — 7. Sæpe excusantur matres aut uxores manifestantes peccata filiorum et virorum confessario qui hos novit; id enim communiter faciunt ad consilium petendum, vel ad leniendum dolorem; et ipsis nimis durum foret novos confessarios adire (S. Lig., lib. 6, n. 490).

136. Scholium de exquisitione nominis complicitis. Nunquam licet confessariis nomen complicitis exquirere sub quolibet prætextu, v. g., ut eum moneant, ut in eum invigilent; id enim stricte vetitum fuit a Benedicto XIV (const. *Ubi primum*), « quia exinde proximi fama læditur, arctum sacramentalis confessionis sigillum periclitatur; absterrentur fideles a suis culpis confessario integre manifestandis; rixæ et discordiæ disseminantur, et tota demum perturbatur communitas » (Cf. *De Syn.*, lib. 6, c. 11, n. 1).

Unde idem Pontifex (const. sup. cit.) imponit: — 1. *Excommunicationem ipso facto ac reservatam*, iis qui audent dicere licitam esse praxim contrariam (Const. *Apostolicæ Sedis*, § 2, n. 1). — 2. Pœnam *suspensionis ferendæ sententiæ* ab officio audiendi confessiones, in confessarios qui denegant absolutionem pœnitenti qui nomen complicitis dicere recusat. — 3. *Onus denuntiandi* infra triginta dies, illi qui non propria confessione, sed aliunde, noverit confessarium ita agentem et denegantem absolutionem; nisi ille confessarius ex quadam simplicitate id faceret (Ita S. Lig., n. 491).

Aliquando equidem tenetur pœnitens complicem manifestare ad aliquod grave damnum impediendum; sed, spectata tam rigorosa Pontificis prohibitione, poterit ejusdem confessarius pœnitenti imponere, etiam sub pœna denegandæ absolutionis, ut complicem revelet alicui, qui scandalum possit impedire; nunquam vero licebit confessario dicere : *revela mihi* (S. Lig., n. 492).

Attamen si pœnitens ex justa causa mavult per confessarium denuntiationem facere, sine dubio poterit hic nomen complicitis excipere. Pariter, si confessarius simul munere superioris fungitur, unde ad ipsum pertineat auctores et complices peccati corrigere, poterit, non qua confessarius, sed qua superior, revelationem complicitis jure exigere. Expedit vero, in his casibus, ut extra confessionem, quantum commode fieri possit, hæc denuntiatio excipiat (Lehmkuhl, *Theol. mor.*, II, n. 340).

§ IV. De mediis quæ ad integritatem confessionis procurandam adhiberi debent.

137. Enumerantur hujusmodi media. Præcipuum medium ad integritatem confessionis formalem, et, quantum fieri potest, ad ipsam integritatem materiale procurandam, per se necessarium, est diligens examen conscientiæ. Per accidens autem, quando nempe confessiones invalidæ factæ sunt, aliud medium est etiam necessarium, hoc est, confessionum iteratio, vel confessio generalis.

I. De examine conscientiæ.

138. Principium 1. Pœnitentes, qui mortalia peccata habent, et de eorum specie ac numero non recordantur, sub gravi tenentur diligens et proportionatum examen mortalium ante confessionem instituere.

Ratio est, quia qui tenetur ad finem, tenetur et ad media; cum igitur pœnitentes ex præcepto divino obligentur ad omnia et singula peccata mortalia integre confitenda, eo ipso ad examen instituendum obligantur, quotiescumque, illo omisso, periculum grave subirent ex oblivione reticendi ma-

teriam necessariam. Id constat insuper ex Conc. Trid. (sess. 15, cap. 5), ubi dicitur: « oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia quorum, *post diligentem sui discussionem*, conscientiam habent, in confessione recenseri. »

139. Principium 2. Examen istud, secundum hæc verba Concilii, debet esse diligens, *ea scilicet diligentia*, quam adhibere solent *viri prudentes in gravi negotio*, non vero *diligentia summa et exactissima*; alioquin confessio redderetur odiosa et nimis molesta, et daretur causa hæreticis calumniandi eam esse conscientiarum carnificinam.

140. Principium 3. *Diversa est pro diversis pœnitentium conditionibus diligentia necessaria in examine*; minori enim examine indigent qui frequenter, quam qui raro confitentur; majori vero indigent qui negotiis gravibus implicantur, quam qui privatam vitam ducunt. Item rustici et rudes non possunt tam accuratam diligentiam adhibere, quam intelligentes et docti (Billuart, diss. 7, a. 3, § 5).

141. Corollaria. Hinc 1. qui ex negligentia *gravi et mortaliter culpabili* in examine conscientiae omittit peccatum aliquod *mortale, per se peccat mortaliter*, sacrilegium committit, et tenetur iterare confessionem, utpote invalidam; secus, si fuerit negligentia levis, quamvis exinde peccatum grave omitatur, aut etiam, si negligentia fuerit quidem in se gravis, sed pœnitens non adverterit se per hanc negligentiam graviter tunc delinquere, et confessionem sacrilegam facere. De cætero defectus examinis ordinarie a confessario suppletur. — In praxi igitur raro contingit, ut confessio fuerit ex hoc capite sacrilega, et necessarium sit eam iterare.

Hinc 2. qui *raro* peccatum mortale committit, *mediocri examine* contentus esse potest, maxime si timoratam habet conscientiam; si quæ enim gravia peccata commisit, conscientia facillime eum redarguet. Imo qui certus est moraliter se graviter non peccasse ab ultima confessione, ad examen proprie loquendo non tenetur, sed tantum ad curam, ut materiam sufficientem sacramento subministret. — In praxi tamen suadendum est pœnitentibus piis, ut examini conscientiae dent operam saltem per quinque minuta. ad extirpanda

scilicet peccata venialia et fructum ex sacramento percipiendum.

Hinc 3. etiamsi post adhibitam moralem diligentiam putet pœnitens, se, *si plus temporis* adhuc impendat, etiam *plura peccata* reperturum esse, propterea tamen male inferet se teneri etiam ad plus temporis impendendum. Ratio est, quia non est attendendum solum ad exactam et integram confessionem peccatorum, sed etiam ad conditionem humanam, ne scilicet ex eo capite sacramentum ipsum reddatur grave et odiosum.

Hinc 4. qui *plura habet peccata*, minus exactam inquisitionem tenetur instituere *circa singula*, quam qui pauciora; ratio eadem est, quia scilicet solum requiritur examen humanum et discretum, quod ex se non generet fastidium et tœdium huius sacramenti. Unde a meretrice et concubinario et similibus, qui confessionem longi temporis facere debent, minus exacte et distincte exigendus est numerus peccatorum, quam si per mensem vel hebdomadam solum in eo peccato fuissent.

Hinc 5. pro *ægotantibus* non requiritur examen tam accuratum, quam pro sanis; imo quandoque nullum ab eis exigendum est, ob capitis debilitatem; præstat enim eos etiam imperfecte confessos in statum gratiæ restituere per absolutiorem, quam dilatis Ecclesiæ sacramentis, damnationis periculo exponere (Lugo, diss. 16, n. 590-594; Gury, n. 508; Lehmkühl, n. 342).

142. Quæritur 1. *Quid agere debeat confessarius, si pœnitens non satis discussa conscientia accedat?*

Si huiusmodi pœnitens sit aliter *bene instructus*, humanis verbis eum remittet confessarius, hortabiturque, ut ad conscientiam accuratius discutiendam aliquod tempus sumat, ac deinde revertatur. Quod si affirmaverit, se in eam rem omne studium contulisse, ordinarie audire debet eum confessarius, et interrogationibus defectum examinis supplere, ne forte semel dimissus amplius non redeat. — Si pœnitens sit *rudis aut parum instructus*, non facile est remittendus ut se examinet, saltem si diligentiam aliquam adhibuerit; sibi enim relictus longo examine minus proficiet, quam brevibus ali-

quot interrogationibus confessarii adjutus (*Catech. Rom.*, n. 60; *S. Lig.*, n. 471; *Gury*, n. 510).

143. Quæritur 2. *Qualem ordinem sibi præstituiere debeat poenitens in examine conscientie?*

Quando a longo tempore non est confessus, modus aptior est, si ordinem præceptorum Dei et Ecclesiæ, peccatorum capitalium, et peculiarium status obligationum percurrat. — Quidam hunc modum exhibent, (qui non modo sufficientis, sed exquisitæ potius diligentie est), nempe, ut poenitens recogitet, ubi quovis die fuerit, quænam negotia gesserit, quid in iis circumstantiis cogitatione, interiori affectu, verbo, opere, vel omissione deliquerit; quomodo domi, in templo, in conversatione cum proximo se habuerit. — Qui a brevi tempore est confessus, considerare potest pravos habitus, aut peccata magis consueta in ordine ad Deum, proximum et semetipsum (*Gury*, n. 509; *Reuter, Theol. mor.*, p. 4, n. 311).

II. De iteratione confessionum.

144. Principium 1. *Confessio valida, etsi integritate materiali careat, non est necessario repetenda, sed defectus tantum est supplendus.*

Peccata enim declarata, valide et directe fuerunt per absolutionem remissa; peccata vero omissa, et ipsa fuerunt remissa, sed indirecte tantum et concomitanter; hæc igitur sola, non non autem illa, tenetur poenitens clavibus Ecclesiæ subicere.

145. Principium 2. *Omnis peccatorum mortalium confessio certo invalida necessario repetenda est. Id sequitur ex alibi probatis.*

Confessio autem invalida esse potest, sive ex parte poenitentis, quia defuit integritas formalis, aut attritio, sive ex parte confessarii, quia defuit potestas necessaria, aut forma debita (*S. Lig.*, n. 498-501).

146. Principium 3. *Non est imponenda poenitenti obligatio repetendi confessionem, nisi moraliter certo constet eam fuisse invalidam. Ratio est, quia in dubio standum est pro valore actus (*S. Lig.*, n. 505).*

147. Principium 4. *Confessio invalida ex integro repetenda*

est, *si pœnitens novum adeat confessarium*. — Si vero confiteatur *apud eundem confessarium*, sufficit ut suppleatur defectus, et summatim renovetur accusatio de peccatis jam declaratis (v. g., his verbis : accuso me de peccatis jam declaratis in tali confessione), dummodo tamen confessarius *in confuso saltem* peccata accusata, aut statum pœnitentis recordetur.

Ratio est, quia requiritur et sufficit ut confessarius peccatorum accusationem acceperit, et deinde, dum sententiam profert, possit efformare iudicium de statu conscientie pœnitentis (S. Lig., n. 502, dub. 3).

148. Quæritur 1. *An teneatur pœnitens repetere confessionem, si ob surditatem, somnum vel distractionem, confessarius aliqua peccata mortalia non perceperit ?*

Si pœnitens huic confessario *bona fide* confessus sit, absolutio ut valida haberi debet, ideoque postea repetenda sunt duntaxat peccata non audita; ita probabilius cum S. Lig. (n. 499). Dixi *bona fide*, quia si confessario semidormienti *mala fide* confessus sit, peccavit, et confessio fuit invalida, ideoque repetenda. — Si vero pœnitens nesciat quænam peccata non perceperit confessarius, tenetur totam repetere confessionem, si brevis fuerit, quia de singulis prudenter potest dubitare; si autem longa fuerit, et pauca tantum peccata non percepta videantur, non tenetur, quia non est præsumendum quod Christus præceptum integritatis cum tanto onere imposuerit (S. Lig., *ibid.*).

149. Quæritur 2. *Utrum adsit obligatio iterum accusandi peccatum grave, quod nec pœnitens, nec confessarius, tanquam grave agnoverit ?*

RESP. *negative*, quia ad valorem sacramenti et ad peccati remissionem, non requiritur ut confessarius de singulis peccatis recte iudicet; sufficit ut pœnitens factum recte et fideliter exposuerit, et de peccato commisso sincere doleat. — Similiter non est repetenda confessio quæ bona fide facta est confessario nescienti discernere numerum et species, modo omnia quæ sunt de necessitate sacramenti fuerint integre declarata. (S. Lig., n. 500).

150. Quæritur 3. *Quandonam iudicari debeat confessiones*

recidivorum sine sufficiente contritione et proposito factas esse, ideoque repetendas?

Si pœnitens paulo post confessiones, data prima occasione, sine ulla prorsus resistentia relapsus fuerit, censendus est nullum vel nimis tenuem habuisse dolorem, et tenendum est confessiones fuisse invalidas; nam ille qui in confessione vere dolet, et proponit emendationem, saltem per aliquod tempus a peccato abstinet, et aliquem conatum adhibet ante relapsum. — Si vero aliquam resistentiam adhibuerit, de nullitate confessionum non constat, quare non est imponenda earum iteratio, licet sæpius consuli debeat, ut infra dicemus de confessione generali (S. Lig., n. 505). — Ordinarie in praxi defectus doloris non est adeo certus, ut iteratio confessionum possit absolute præscribi a confessario.

151. Quæritur 4. *An confessio invalida apud eundem confessarium sit ex integro repetenda, si peccata accusata hic omnino oblitus fuerit?*

RESP. *negative*, sed sufficit, si ex pœnitentia imposita, aut ex aliquot interrogationibus apud pœnitentem factis, confessarius confusam resumat notitiam de ejus statu; hæc enim conjuncta cum distincta notitia antecedenter habita a confessario, bene sufficit, ut ipse pœnitentem absolutione dignum esse cognoscat, atque valide ferat sacramentale judicium. — Ob eandem rationem, quando confessione facta absolutio pœnitenti dilata est, et illo postea revertente, confessarius peccatorum accusatorum omnino oblitus sit, sufficit ut tunc temporis recordetur, pœnitentem fuisse dispositum et pœnitentiam acceptasse (Lugo, disp. 16, n. 636).

III De confessione generali.

152. Principium 1. *Confessio generalis est necessaria, ideoque imponenda, in eo tantum casu quo præcedentes confessiones alii confessario factæ, moraliter certo invalidæ fuerunt, ut supra explicavimus.*

153. Principium 2. *Confessio generalis est suadenda, quando, licet de invaliditate præcedentium non constet, grave tamen dubium de hoc habetur; item quando, spectatis*

circumstantiis, poenitens notabilem fructum spirituales ex ea percepturus est, ratione humilitatis, devotionis, cognitionis sui ipsius, manifestationis conscientiae ad perfectiorem directionem, aut majorem animae puritatem, aut auxilia divina efficacius obtinenda.

154. Principium 3. Confessio generalis est *noxia*, et proinde *prohibenda*, tum personis in virtute non sat obfirmatis, quibus examen conscientiae, praesertim in materia luxuriae, periculosum esse potest, tum scrupulosis, aut iis omnibus qui ex hac perturbationem conscientiae percipient (Gury, n. 517).

155. Corollaria circa opportunitatem confessionis generalis. — 1. Multum expedit, exceptis casibus qui in tertio principio exprimuntur, ut confessio generalis instituat in praecipuis vitae epochis, scilicet ante primam communionem, ante electionem vel assumptionem status vitae, v. g., ante matrimonium, ante professionem religiosam, ante ordines sacros suscipiendos, aut etiam quando quis statuit vitam perfectiorem ducere, denique in morbo periculoso, si tamen aegroto suppetant vires ad id necessariae.

2. Quando totius vitae confessio generalis in matura aetate accurate et bona voluntate semel facta est, raro admodum altera permittenda est; sed poenitentibus, qui hanc licentiam a confessario petunt, potius consulenda est partialis confessio generalis, a tempore ultimae confessionis generalis, juxta morem communiter servatum in diversis familiis religiosis. Item permitti potest personis devotis ut graviora vitae praeterita peccata summarie repetant ad majorem cordis compunctionem concipiendam.

3. Imprudenter se gerunt confessarii, qui in omni dubio de validitate priorum confessionum, poenitentes statim obligant ad confessionem generalem, nulla habita ratione perturbationis conscientiae, aut notabilium incommodorum quae ex illa metuenda sunt. Graviter etiam reprehendi debent illi, qui ab omnibus indiscriminatim novis poenitentibus confessionem totius vitae praetextu directionis exigunt, cum gravi poenitentium onere ac molestia (Gury, n. 518).

ARTICULUS III.

De satisfactione.

156. Notio satisfactionis sacramentalis. Satisfactio sacramentalis quæ vocatur etiam *pœnitentia*, definiri potest : *solutio pœnæ temporalis peccato debitæ per opera bona et pœnalia, a confessario taxata.*

Utrum autem et quatenus sit pars materialis sacramenti pœnitentiæ, supra diximus (n. 73); remanet agendum de obligatione et modo eam adimplendi.

157. Assertio : *Tenetur pœnitens sacramentalem pœnitentiam injunctam, rationi et æquitati congruam, acceptare et adimplere.*

PROB. 1. Auctoritate, nempe conc. Lat. IV præcipientis (can. 21) fidelibus utriusque sexus « ut injunctam sibi pœnitentiam pro viribus studeant adimplere. »

PROB. 2. Rat. th. — 1. Ex natura sacramenti Pœnitentiæ. Certum est ex probatis (n. 58) Pœnitentiæ sacramentum institutum fuisse per modum judicii, sacerdotemque esse judicem : porro de natura judicii est ut judex possit gravem pœnam imponere reo graviter delinquenti; ergo. — **2. Ex natura sacramenti in genere.** Sacramentum est res sacra, nonnisi cum magna reverentia habenda; ac proinde quidquid ad ejus integritatem pertinet sedulo servandum est : porro pœnitentia sacramentalis, omnibus fatentibus, est sacramenti Pœnitentiæ pars integralis; ergo sedulo servanda est.

Dicitur 1. Pœnitentia sacramentalis, id est, pœnitentia quæ absolutioni conjungitur. Hinc — **1.** Pœnitens qui, non suscepta absolutione, confessarium derelinquit et alium adit, non tenetur *directe* ad faciendam pœnitentiam a priori confessario impositam. Dicitur *directe*, quia indirecte teneri potest, si pœnitentia sit vere medicinalis et ad vitandum peccatum necessaria. — **2.** Pœnitentiæ quæ imponuntur in confessione generali, pluribus vicibus facta, non obligant per se singulis vicibus, nisi habeantur, ut ordinarie fieri debet, tanquam partes pœnitentiæ generalis a confessario imponendæ.

Dicitur 2. Rationi et æquitati congruam; alias pœnitens nec

eam acceptare, nec eam implere teneretur. In isto itaque casu pœnitens moneret confessarium, qui aliam imposeret pœnitentiam : quod si id facere nollet confessarius, posset pœnitens ejus judicium relinquere, ita ut absolutionem non reciperet, et alterum adire confessarium, cujus judicio sese nova confessione subjiceret.

Dicitur 3. *Tenetur acceptare et adimplere*, et quidem sine ulla mutatione. Etenim satisfactio in sacramento Pœnitentiæ imponitur per modum judicii ac præcepti; est insuper opus sacramentale, et ideo a pœnitente impleri debet, qualis fuit imposita, sine ulla immutatione. Hinc nequit pœnitens acceptam pœnitentiam etiam in difficiliorem mutare, quia nova pœnitentia non participaret ad esse sacramentale. — Hinc si pœnitentia merito imposita fieret impossibilis, existimat Suarez eum non teneri, sive ad adeundum confessarium ut nova ei imponatur pœnitentia, sive ad aliam pœnitentiam loco prioris faciendam. Idem dicendum, si pœnitentiam oblitus fuisset, nisi putet confessarium esse adhuc memorem pœnitentiæ injectæ; tunc enim teneretur illum adire, si commodè posset (S. Lig., lib. 6, n. 520).

158. Quæritur 1. *Utrum et quatenus sit gravis obligatio implendi pœnitentiam ?*

Certum est pœnitentem teneri sub peccato *ex genere suo mortali*, ad pœnitentiam implendam, Nam confessarius certe potest, imo generatim debet, pœnitentiam gravem imponere pro peccatis gravibus. Porro materia gravis per se obligat sub mortali.

Quidam ulterius progrediuntur et dicunt pœnitentiam *semper sub mortali* obligare, etiamsi levis sit in se et pro peccatis venialibus, quia sacramentum non potest sine gravi irreverentia sua integritate privari. — Alii, et hæc est sententia communis, juxta S. Lig. (lib. 6, n. 517), docent non dari nisi obligationem levem pro pœnitentia levi. Ratio est quia materia levis non est capax obligationis gravis. Nec obstat, quod sacramentum maneat incompletum; nam ex parte pœnitentis qui habuit votum pœnitentiæ adimplendæ, fuit sufficienter completum.

Hinc 1. Qui omittit poenitentiam *gravem* pro peccatis *gravibus sub gravi* impositam, item partem ejus *notabilem*, vel circumstantiam *sub gravi* præscriptam, peccat *mortaliter*. — 2. Qui omittit poenitentiam *levem* impositam pro peccatis *gravibus*, aut etiam poenitentiam *gravem* sed *sub levi* tantum præscriptam, non peccat nisi *leviter*. — 3. Qui omittit poenitentiam *gravem* impositam pro peccatis *venialibus*, aut *mortalibus remissis*, peccat *leviter*; nam confessarius, juxta Tridentinum, debet imponere poenitentiam *pro qualitate criminum*; atqui, ubi erant peccata tantum *levia*, vel *remissa*, poenitentia leviserat solum injungenda; ergo dari non potuit præceptum grave. Ita S. Lig. (n. 517), qui duos excipit casus, scilicet, si peccata illa *venialia* per accidens valde disponent ad mortale, et poenitentia *gravis* necessaria esset ad removendum periculum peccandi; si poenitens pro *mortalibus* confessis condignam non egisset poenitentiam, tunc si iterum ea peccata confiteatur, bene poterit confessarius *gravem* injungere poenitentiam, et poenitens, si acceptet, tenetur *sub gravi* eam implere.

159. Quæritur 2. Quo tempore poenitentia sit adimplenda?

RESP. 1. *Non necesse est, ex rei natura, ut poenitentia perficiatur ante absolutionem.* Hanc necessitatem tenuerunt quidam Jansenistæ, sed falso; nam sequens propositio damnata fuit: « Poenitentes non sunt absolvendi nisi peracta prius poenitentia eis injuncta. » (Sixtus IV contra Petrum de Osma, n. 5. Cf. prop. 87 Quesnellii damn. a Clement. XI, et prop. 18 damn. ab Alexandro VII). — Et vero jus sacramentale seu divinum non præcipit ut poenitentia adimpleatur ante absolutionis susceptionem; nam adimpletio poenæ non est pars essentialis sacramenti, sed integrans tantum. — Dicitur *ex natura rei*, nam confessarius, *justis de causis*, potest quandoque velle ut poenitentia fiat ante absolutionem; at illud non nisi *accidentaliter* evenire potest, tum quia contraria est praxis Ecclesiæ; tum quia poenitens rite dispositus jus habet ad absolutionem; tum quia satisfactio in statu gratiæ peracta est meritoria, Deo gratior et longe efficacior ad satisfaciendum pro peccatis præteritis, et ad præcavenda futura.

RESP. 2. *Si aliquod tempus a confessario fuerit præfinitum ad poenitentiae impletionem, ista temporis determinatio cadit sub præcepto*; et gravis aut levis judicanda est ex confessarii verbis et ex variis adjunctis. Nec liberatur poenitens ab obligatione adimplendæ poenitentiae, quia circumstantia temporis non est ordinarie nisi aliquid accessorium relative ad poenitentiam.

RESP. 3. *Si nullum tempus fuerit a confessario præfinitum, adimpleri debet poenitentia quamprimum moraliter*, et dilatio dijudicabitur gravis aut levis, ex natura rei et ex adjunctis. Si in poenitentia nihil speciale reperiatur, dicit S. Lig. (n. 524), dilationem usque ad unum mensem probabiliter non esse gravem; unde concludunt quidam duos saltem menses requiri ad dilationem mortaliter culpabilem, dummodo agatur de poenitentia gravi pro peccatis lethalibus imposita; nam dilatio poenitentiae levis nunquam potest esse gravis.

160. Quæritur 3. Quomodo poenitentia sit implenda?

1. Quoad *intentionem*; poenitentia juxta quosdam impleri debet cum intentione, *saltem virtuali*, præceptum confessarii implendi. Etenim poenitentia sacramentalis fieri debet in ordine ad sacramentum Poenitentiae, cujus est pars integrans: ergo ad illud ordinari debet intentione saltem virtuali. — Alii vero et quidem probabilius, tenent sufficere intentionem *habitualement* prius ea faciendi quæ ex obligatione facienda sunt, quam quæ ex mera devotione assumuntur; unde poenitentiam valide implet, qui de ea non cogitans opus injunctum perficit; qui vero expresse statuat, non pro poenitentia sacramentali, sed pro devotione illud facere, poenitentiae sacramentali satisfecisse non videtur. — Alii tandem id etiam rejiciunt, et dicunt nullam omnino intentionem requiri, sed sufficere operis injuncti executionem; hæc ultima sententia probabilis videtur (S. Lig., lib. I, n. 163, 164; Lehmkühl, n. 358; Bernardi, *Prax. conf.*, n. 1051, v.).

2. Circa *cordis affectum*, ratio habenda est naturæ operis injuncti et intentionis confessarii; si enim hic præscribat actum qui ex propria natura est actus devotionis, ut preces, requiritur aliquis cordis affectus; si vero confessarius pri-

mario intenderit actum externum et materiale, v. g., sublevationem pauperis in eleemosyna, macerationem carnis in jejunio et abstinencia; tunc satisfit intentioni confessarii, dummodo actus exterior ac materialis ponatur.

3. Opera implenda ante absolutionem non requirunt *statum gratiæ*, ut sat evidens est. — Neque etiam, juxta communem sententiam, opera post absolutionem implenda *statum gratiæ* requirunt; alioquin sæpissime omitterentur hujusmodi poenitentiae, præsertim cum diuturnæ præscribuntur satisfactiones poenitentibus valde labilibus. — Cæterum, cum poenitentia sacramentalis ex opere operato sit satisfactiva, illum effectum, qui per peccati *statum* impeditur, postea remoto obice producet; attamen conveniunt omnes perutile esse ut saltem pars aliqua poenitentiae in *statu gratiæ* peragatur.

4. Generatim debet poenitentia impleri *per actum personalem* poenitentis; siquidem Alexander VII sequentem damnavit propositionem: « Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam impleat. » — Dicitur *generatim*, quia preces quæ ex Ecclesiæ usu et fidelium praxi alternatim dicuntur, etiam quando per modum poenitentiae sacramentalis sunt præscriptæ, possunt cum socio alternatim recitari. Item, si agatur de eleemosyna facienda, omnes conveniunt eam dari posse manu et ministerio alterius, nisi confessarius aliud expresse declaraverit. Cæterum ad ejus intentionem maxime attendendum est.

5. Adimpleri debet ordinarie per opus quod *non sit alio titulo præscriptum*; v. g., si confessarius jejunium vel auditionem missæ imposuisset, poenitens non satisfaceret jejunando vel missam audiendo, die quo per legem Ecclesiæ, vel ex voto ad hæc teneretur. Excipe hic quoque, nisi ex confessarii expressa declaratione aut ex rationabili mentis ejus interpretatione intelligi debeat, quod opus ex alio capite debitum sufficiat. — Regulariter loquendo, satisfaceret ille qui simul preces pro poenitentia injunctas recitaret, et Missam die dominica audiret, nisi aliud fuerit a Confessario statutum (S. Lig., n. 525; Gury, n. 534; Berardi, *ibid.*, vi; cf. Tractatum nostrum *de Legibus*, n. 65, 65).

CAPUT III.

DE EFFECTIBUS SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

161. Status quæstionis. Certum est pœnitentem ex sacramento Pœnitentiæ eos omnes percipere effectus quos, in Dissertatione de virtute Pœnitentiæ (n. 33 et seqq.), contritioni perfectæ tribuimus, nempe infusionem gratiæ sanctificantis, remissionem peccatorum, et reviviscentiam meritorum. Id sequitur ex his quæ probavimus de veritate et natura hujus sacramenti (n. 53-58).

Breviter nunc expendendum remanet quid speciatim conferat sacramentum Pœnitentiæ, tum ad productionem gratiæ, tum ad remissionem peccatorum, tum ad condonationem pœnæ pro peccatis debitæ.

§ I. De collatione gratiæ per sacramentum Pœnitentiæ.

162. Certum est 1. — Sacramentum Pœnitentiæ *conferre gratiam sanctificantem*; etenim *de fide* est omne sacramentum conferre gratiam sanctificantem ex opere operato; *de fide* est pariter Pœnitentiam esse sacramentum; ergo.

Certum est 2. — Sacramentum Pœnitentiæ *per se et ex sua institutione conferre primam gratiam sanctificantem*; nam eo fine institutum fuit illud sacramentum, ut deleret peccata mortalia post baptismum commissa; et ideo dicitur sacramentum mortuorum et non vivorum; atqui peccata mortalia delentur per infusionem gratiæ, seu per primam gratiam sanctificantem; ergo.

Certum est 3. — Sacramentum Pœnitentiæ *per accidens conferre gratiam sanctificantem secundam*; etenim ex doctrina et praxi Ecclesiæ, sacramentum Pœnitentiæ ministratur valide et licite his qui habent solum peccata venialia, vel etiam peccata jam remissa; ostensum fuit enim peccata venialia vel mortalia jam remissa esse materiam sufficientem in

sacramento Pœnitentiæ (n. 66 et 67) : porro omne sacramentum rite et sancte collatum iis qui sunt in iustitia constituti, illis necessario confert gratiam sanctificantem secundam; ergo et sacramentum Pœnitentiæ in casu supra dicto.

Certum est 4. — Sacramentum Pœnitentiæ producere gratiam *sacramentalem*; omnia quippe sacramenta gratiam aliquam specialem, quæ sacramentalis dicitur, conferunt; ergo. Porro gratia sacramentalis Pœnitentiæ est jus ad recipiendas in tempore opportuno gratias actuales speciales quibus pœnitens valeat præterita peccata plane detestari, pro iis satisfacere, ea in posterum devitare, et gratiam acceptam servare.

§ II. De remissione peccatorum per sacramentum Pœnitentiæ.

163. Plura essent hic statuenda et demonstranda; agitur enim de eo quod juxta conc. Trid. (sess. 14, cap. 3) ad vim propriam et efficaciam specialem sacramenti Pœnitentiæ pertinet. Quoniam vero omnia quæ hucusque diximus ad id tendunt, ut veritas, natura, modus et conditiones hujusmodi efficaciam exponantur, sufficiet in memoriam revocare præcipua puncta doctrinæ.

Porro constat ex probatis — 1. sacramentum Pœnitentiæ, *virtute potestatis a Christo* Apostolis eorumque successoribus concessæ, esse *vere et proprie remissivum peccatorum* quæ a fidelibus post baptismum fuerunt commissa; proindeque *effectum principalem*, quem ex eo percipiunt pœnitentes, *in ipsa remissione peccatorum*, et in reconciliatione cum Deo reponendum esse (n. 53).

Constat — 2. *nullum peccatum* ab hoc effectu *excipiendum* esse, sed omnia crimina, *quantumvis multa et atrocia*, per efficaciam sacramenti remitti posse, non minus ac per ipsam contritionem perfectam (n. 36).

Constat — 3. hunc eundem effectum, in sacramento Pœnitentiæ, jam *non per contritionem pœnitentis obtineri*, sed *per absolutionem sacerdotalem*, datis tamen actibus pœnitentis, *efficaciter et causaliter produci*.

Constat — 4. peccata tamen non *immediate* et *formaliter*

expelli per sacramentum, sed *mediante gratia sanctificante peccati remissiva*, quæ est *sola causa formalis* justificationis.

§ III. De remissione pœnæ pro peccatis debitæ.

Sacramentum Pœnitentiæ duplici modo remittit pœnam pro peccatis debitam, nempe per efficaciam directam et immediatam absolutionis sacerdotalis, et per efficaciam quæ ex virtute clavium derivatur in ipsam satisfactionem sacramentalem.

De utraque breviter dicendum est.

I. De remissione pœnæ per absolutionem sacerdotalem.

164. Certum est — 1. *pœnam æternam una cum culpa semper remitti per sacerdotis absolutionem*, et quidem ex opere operato. Ita expressis verbis declarat conc. Trid. (sess. 6, cap. 14). — Et vero, ex dictis (n. 33), nunquam remittitur peccatum sine infusione gratiæ sanctificantis, qua homo fit *hæres secundum spem ritæ æternæ* (conc. Trid., ibid., cap. 7). Ergo pœnitens, post absolutionem, non potest esse obnoxius pœnis inferni.

Certum est — 2. inesse etiam absolutioni sacramentali vim et efficaciam remittendi *saltem partialiter pœnam ipsam temporalem*. Etenim per absolutionem sacerdotis pœnitenti applicantur merita et satisfactiones Christi. Atqui incredibile est hanc applicationem non valere ad partem pœnæ temporalis solvendam. — Insuper sacerdos potestatem a Christo accepit remittendi peccata. Atqui malum peccati est duplex, malum culpæ et malum pœnæ. Ergo utrumque remittere potest sacerdos.

Certum est. — 3. *Non semper totam pœnam temporalem per absolutionem sacerdotis remitti, sed ordinarie aliquam pœnam remanere subeundam*. Id sequitur ex argumentis alibi allatis de necessitate satisfactionis (n. 45), et insuper ex obligatione pœnitentiæ a sacerdote injungendæ, et a pœnitente adimplendæ.

II. De remissione pœnæ temporalis per satisfactionem sacramentalem.

165. Cum opera quæcumque pia et laboriosa ex alibi dictis

(n. 47) valeant ad pœnam temporalem condigne solvendam, haud dubium esse potest, quin pœnitentia a sacerdote in sacramento imposita eamdem saltem vim habeat. Hic autem inquiritur, utrum etiam *efficaciam sacramentalem* participet, et pœnam *ex opere operato* remittat.

166. Assertio : *Satisfactio sacramentalis, ut est pars integralis sacramenti, remissionem pœnæ temporalis causat ex opere operato, majorem aut minorem, tum pro gradu operis, tum pro satisfaciæntis dispositione.*

PROB. 1^a PARS. — 1. *Ex conc. Trid.* (sess. 14, cap. 3) ubi dicit contritionem, confessionem et satisfactionem esse partes hujus sacramenti « quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenam perfectamque peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur. » Atqui satisfactio non ordinatur, sicut duæ cæteræ partes, ad remissionem culpæ, sed ad remissionem pœnæ. Ergo ex Dei institutione, et proinde ex opere operato, pœnam remittit.

2. *Ex S. Thoma* (quodl., art. 28) qui ait : « Cum satisfactio a sacerdote absolute injuncta, sit pars pœnitentiæ, manifestum est quod in ea operatur vis clavium, ita quod amplius valet ad expiandum peccatum, quam si proprio arbitrio homo faceret idem opus. »

3. *Ex ratione theol.* Nam ad id instituta fuit pœnitentia sacramentalis, et alioquin frustra sacerdos eam elevaret ad esse partem integram sacramenti.

PROB. 2^a PARS. — Nam satisfactio, utpote pars sacramenti, eodem modo operari debet, ac sacramenta. Atqui sacramenta, etsi gratiam ex opere operato producant, plus minusve operantur, pro majori vel minori recipientium dispositione. Ergo.

PARS III.

DE MINISTRO SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

167. Omnia quæ ministrum sacramentorum respiciunt, sub duplici capite reduci possunt : de dotibus nempe quæ in eo sunt necessariae, ut valide et licite sacramenta ministret, et de illius officio in eorum administratione. Quoniam autem, quando de sacramento Pœnitentiæ agitur, una tantum e variis ministri dotibus speciali explicatione indiget, potestas nempe, de ea sola dicemus, præsuppositis tamen iis quæ in Tractatu *de Sacramentis in genere* de aliis dotibus exponuntur.

Agendum est igitur — 1. de potestate in ministro Pœnitentiæ requisita; — 2. de ejus officio.

CAPUT I.

DE POTESTATE IN MINISTRO REQUISITA.

Sacramentum Pœnitentiæ, quatenus est sacramentum, ministrari nequit nisi a sacerdote; quatenus autem iudicium, exerceri nequit nisi a iudice; hinc duplex potestas ad illud administrandum requiritur : *ordinis* et *jurisdictionis*.

ARTICULUS I.

De potestate ordinis.

168. Errores. Wiclefistæ et Waldenses censuerunt probos tantum, licet laicos, non vero malos sacerdotes, jus absolendi habere. — Docuit Lutherus, spectato jure divino, a

fideli quolibet posse credentes absolvi. — Morinus (lib. 8. c. 23, *de Pœnit.*) existimavit diaconis olim concessam fuisse. absente episcopo vel presbytero, potestatem pœnitentes audiendi et eos sacramentaliter absolvendi. Contra quos sit

169. Assertio : *Soli sacerdotes sunt ministri sacramenti Pœnitentiæ.*

EST de FIDE. Sic conc. Trid. (sess. 14, c. 10) : « Si quis dixerit, sacerdotes qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi et solvendi non habere, aut non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus et singulis Christi fidelibus esse dictum : *Quæcumque alligaveritis...* anathema sit. » Similia leguntur (c. 6, *ejusdem sessionis*). Idem antea docuerant Patres Constantienses et Eugenius IV (in *decreto ad Armenos*).

PROB. 1. *Script. S. Verbis Christi : Quæcumque alligaveritis... Quorum remiseritis peccata... Tibi dabo claves regni cœlorum ;* unde sic : Illi soli habent potestatem absolvendi quibus concessa est facultas alligandi, remittendi peccata, et quibus datæ sunt claves regni cœlorum : atqui solis sacerdotibus in persona Apostolorum hæc concessa fuerunt, ut, teste Tridentino (sess. 14, c. 1), « universorum Patrum consensus semper intellexit ; » ergo.

PROB. 2. *SS. Patr. S. Ambros. (lib. 1, de Pœnit., c. 2, n. 7) ait : « Hoc jus (absolvendi scilicet) solis permissum est sacerdotibus. »* — S. Basilius (in *Regulis brevioribus interrog.* 288) vult peccata necessario aperiri iis, « quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei. » — S. Leo (*Epist.* 82, c. 2) docet divinæ bonitatis præsidia sic a Deo ordinata esse « ut indulgentia Dei nisi supplicationibus sacerdotum nequeat obtineri. »

PROB. 3. *Rat. conven. ex S. Thoma (sup. q. 8, a. 1).* Conveniens fuit, ut illi soli haberent potestatem in corpus Christi mysticum ad ejus sanctificationem, qui potestatem habent in corpus Christi verum, quales sunt soli sacerdotes : unde in nullius alterius ministri consecratione dicitur : « Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. » — Insuper sacramentum Pœnitentiæ se habet per modum judicii ;

unde absolutio a peccatis est actus judicialis. Sed non est conveniens quod in republica bene ordinata, qualis est Ecclesiâ. omnes sint iudices, cum multa requirat actus judicialis, quæ non facile possint in quolibet reperiri. Ergo non convenit quod omnes sint hujus sacramenti ministri.

170. Objectiones solvuntur. OBJ. 1. Verba Christi : *Euntes ergo docete... baptizantes...* directa fuerunt ad solos Apostolos : atqui tamen omnibus competit potestas valide, et quandoque licite, baptizandi ; ergo prædicta verba circa facultatem absolvendi nihil probant, quamvis directa fuerint ad solos Apostolos.

RESP. Sensus verborum de baptismo explicantur — 1. Scriptura, in qua Diaconus Philippus exhibetur baptizans. — 2. Traditione, quæ verba ista semper sic intellexit ; porro non ita sane fuit pro Pœnitentiâ. — 3. Ipsa ratio hujus discriminis motivum indicat : nam, cum baptismus in infantibus nullatenus possit suppleri, valde conveniens fuit ut ab omnibus administrari possit ; dum Pœnitentiæ sacramenti locum contritio perfecta tenere potest (S. Th. sup. q. 8, a. 1, ad 2).

OBJ. 2. (Jac., v, 16) : *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini* ; quilibet igitur potest excipere aliorum confessiones.

RESP. S. Jacobus vel loquitur tantum de confessione ex motivo pietatis et humilitatis faciendâ sed quæ sacramentalis non est ; vel, si de confessione sacramentali loquatur, sensus est confessionem esse faciendam non soli Deo, sed aliis hominibus, modo tamen sint sacerdotes, absolvendique potestatem habeant.

171. Corollarium. *Ergo diaconi nullatenus possunt esse ministri sacramenti Pœnitentiæ.*

Illud manifeste eruitur e probationibus allatis ; et si allegantur quædam Patrum, et imprimis S. Cypriani, testimonia quæ contrarium asserere videntur, dicendum est in illis textibus non agi de absolutione sacramentali a peccatis, sed de absolutione canonica a censuris, vel potius a pœnis satisfactoriis, quæ olim pœnitentibus publicis imponebantur, ut privatio communionis, precum et SS. Eucharistiæ, et quæ,

absentibus episcopo et sacerdotibus, in casu necessitatis a diaconis tolli poterant.

ARTICULUS II.

De jurisdictione.

172. Notio jurisdictionis. *Lato sensu* jurisdictio ecclesiastica sumitur pro potestate regendi fideles eosque tanquam subditos obligandi in conscientia; triplex est, legifera, judiciaria et coactiva (Cf. Tract. *de Ecclesia*, ubi de existentia et natura imperii ecclesiastici). — *Strictiori sensu*, accipitur pro potestate judiciaria, seu potestate secundum leges jus decernendi in causis particularibus, vel reos pœna damnandi aut absolvendi. — Sub eo autem respectu duplex est pro duplici foro; alia enim exercetur in foro externo, alia in foro interno: illa respicit communitatem, et fidelium actiones cognoscit prout referuntur ad societatem visibilem Ecclesiæ; hæc respicit individua, eorumque facta judicat, prout referuntur ad Deum, seu ut sunt offensa Dei. Hoc postremo sensu in præsentī Tractatu sumitur jurisdictio, quæ ideo definitur: *potestas qua sacerdos, ut judex, in alterum, tanquam in subditum, sententiam fert in foro conscientiæ* (Hurter, *Theol. dogm. De Sacr. Pœn.*, n. 631; Billuart, diss. 6, art. 2, § 1).

173. Discrimen inter potestatem ordinis et jurisdictionis. In his potissimum differunt ab invicem: — 1. Potestas ordinis est potestas *producendi* in hominibus, per modum *ministerii instrumentalis* a Christo assumpti, aliquem *effectum supernaturalem et sacramentalem*, spectantem ad ordinem gratiæ: potestas jurisdictionis est potestas *dirigendi*, per modum *auctoritatis* a Christo communicatæ, *actiones fidelium* in finem supernaturalem. — 2. Illa pròinde refertur *immediate ad fidelium sanctificationem*, et respicit sacramentorum confectionem ac administrationem; hæc refertur *ad fidelium directionem*, et respicit legum constitutionem aut sententiarum prolationem. — 3. Prior causalitate continetur *in charismate supernaturali* collato *immediate a Deo* in sacra ordinatione; posterior vero in *superioritate* quæ immediate quidem a Deo confertur Ro-

mano Pontifici, a quo postea per superiores hierarchicos in inferiores descendat. — 4. Potestas ordinis, utpote characterem imprimens, est *inamissibilis* et in omnibus ejusdem ordinis *æqualis*; potestas autem jurisdictionis est *amissibilis* et *inæqualis* (Hurter, *ibid.*).

Dicemus primum de jurisdictionis necessitate; deinde de duplici ejus specie, nempe de jurisdictione ordinaria, et de delegata; demum de ea limitatione jurisdictionis, quæ fit per casuum reservationem.

§ I. De necessitate jurisdictionis.

174. Assertio: *Præter ordinis potestatem necessaria est jurisdictio in sacerdote, ut valide absolvat.*

PROB. 1. *Conciliis.* Conc. Florent. (in decreto ad Armenos) de sacramento Pœnitentiæ dicit: « Minister hujus sacramenti est sacerdos, habens auctoritatem, vel ordinariam, vel ex commissione superioris. » — Conc. Trident. (sess. 15, c. 7), hæc habet: « Quoniam natura et ratio judicii illud exposcit, ut sententia dumtaxat in subditos feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem. » In his verbis declarat synodus absolutionem sine jurisdictione datam esse nullius momenti, illudque provenire ex natura judicii ac sacramenti Pœnitentiæ, ac proinde ex jure divino, et sic semper creditum fuisse in Ecclesia (Cf. prop. 39 syn. Pist. damn. a Pio VI.)

PROB. 2. *Ex usu constanti Ecclesiæ.* Monumentis enim historiæ ecclesiasticæ constat fideles, ad accipiendam absolutionem, peccata debuisse confiteri, non cuilibet sacerdoti, sed ei qui legitime ad hoc fuerat constitutus, seu acceperat jurisdictionem. Sic concil. Remense (an. 630), concil. Leodiense (an. 710), conc. Ticinense (an. 855) et ipsum concil. generale Lateran. IV, decernunt ut fideles proprio sacerdoti, seu pastori peccata confiteantur, et non alieno sacerdoti, quippe qui nisi licentiam prius postulaverit et obtinuerit a proprio sacerdote, non posset eos absolvere.

PROB. 3. *Ex reservatione casuum*, nempe ex jure quod Summi Pontifices et Episcopi usu perpetuo sibi vindicarunt, et exercuerunt, ad quosdam peccatorum casus graviores suo peculiari judicio reservandos, prohibendo quominus sacerdos simpliciter approbatus a peccatis sic reservatis *vere et valide* absolvat. Patet enim hujusmodi reservationes fieri non posse, si potestas ordinis sufficiat ad validitatem absolutionis.

PROB. 4. *Ratione theologica* deprompta ex conc. Trid. hoc modo : sacramentum Pœnitentiæ institutum fuit ad formam judicii. Atqui « natura et ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur » (Conc. Trid., *loc. cit.*). Porro sacerdos non habet subditos vi solius potestatis ordinis, sed tantum vi jurisdictionis. Ergo jurisdictio requiritur præter potestatem ordinis, ut sacerdos valide absolvat.

175. Objectioni satisfit. Sacerdotibus in ordinatione dictum fuit : *Quorum remiseritis peccata...*; ergo remittendi peccata potestatem habent vi ordinationis.

RESP. *dist. cons.* Habent potestatem incompletam, inchoatam, ligatam, *conc.*; completam ac perfectam, *neg.* Sacerdotes habent quidem veram potestatem ligandi et solvendi, sed illam exercere non possunt, nisi illis assignentur ab Ecclesia subditi in quos illam exercere possint, sicque completa fiat eorum potestas. Simile aliquid foret, si rex aliquibus potestatem judicandi tribueret, relinquens cancellario curam determinandi subditos in quos illa judicialis potestas a se concessa exerceretur (S. Th., quodl. 12, q. 19, a. 1).

Nec dicendum potestatem in ordinatione acceptam esse proinde inutilem, ex eo quod non possit ad actum reduci. Etenim illa potestas non est inutilis, quæ est fundamentum essenziale jurisdictionis pœnitentialis, et sine qua jurisdictio conferri non potest : atqui sine ordinis potestate nullo modo concedi vel exerceri potest pœnitentialis jurisdictio; ergo.

§ II. De jurisdictione ordinaria.

176. Natura jurisdictionis ordinariæ, ejusque discrimen a delegata. Jurisdictio *ordinaria* est ea quam quis habet

ratione officii, vel tituli, cui ex jure communi annexa est cura animarum; dicitur *ordinaria*, quia, collato officii vel titulo, sic assumptis ordinarie seu ipso jure confertur. — Jurisdictio *delegata* ea est quam quis habet ex concessione illius qui habet ordinariam.

Differentia autem hæc est inter eas; — 1. Qui jurisdictione ordinaria potitur, *jure et nomine proprio* eam exercet; qui vero jurisdictionem delegatam habet, non suo nomine agit, sed *nomine ac jure illius qui ipsum commisit*, et tanquam vices ejus gerens. — 2. Jurisdictio ordinaria est *immediate in subditos*; jurisdictio delegata *territorio afficitur*, et fideles attingit, qui in tali territorio degunt; unde qui priore pollet, potest subditorum suorum confessiones excipere eosque absolvere ubique terrarum; qui est vero delegatus, in loco tantum pro quo delegationem accepit. — 3. Jurisdictio ordinaria *potest delegari* seu per alium exerceri; jurisdictio delegata *non potest subdelegari*, nisi accedat expressa concessio delegantis; quoniam vero jurisdictio ad audiendas confessiones non potest delegari nisi sacerdoti ab Episcopo approbato, ut infra dicemus ubi de approbatione, inde factum est, ut delegatio data ab iis qui Episcopo inferiores sunt, fere inutilis evaserit: siquidem Episcopi jurisdictionem simul et approbationem conferre solent.

177. Quæritur 1. Quinam in Ecclesia habeant jurisdictionem ordinariam?

RESP. Omnes pastores legitime constituti, qui vi officii, vel tituli habent curam animarum, eo ipso jurisdictione ordinaria gaudent in suos subditos. Id patet ex definitione allata.

Hinc 1. *S. Pontifex* habet, jure divino, jurisdictionem ordinariam *in tota Ecclesia* (Conc. Vatic. sess. 3, cap. 3). Hanc participant, ratione officii sui, major pœnitentiarius et legatus a latere.

Hinc 2. *Episcopus* habet jurisdictionem ordinariam *in tota sua diœcesi*. Hanc participant vicarii generales, qui personam moralem efficiunt cum episcopo; item major pœnitentiarius diœcesis, si quis sit. — Ad episcopalem jurisdictionem revo-

catur jurisdictione, quæ dicitur quasi episcopalis, quam exercent *abbates, in proprio territorio; cardinales in Ecclesia sui tituli; generales ordinum et provinciales respectu religiosorum sibi subditorum.*

Hinc 3. *Parochi* habent jurisdictionem ordinariam in *parochia sua*, sed cum dependentia episcopo debita. Habenda est pariter ut ordinaria jurisdictione parochorum amovibilium, qui vulgo dicuntur *succursalistæ*.

178. Quæritur 2. *Quotuplici modo aliquis jurisdictioni ordinariæ pastoris subjiciatur relative ad hoc sacramentum?*

1. *Ratione domicilii et quasi domicilii*, episcoporum et parochorum ordinariæ jurisdictioni subjiciuntur ii qui inter limites diœcesis vel parochiæ domicilium, hoc est fixam et perpetuam habitationem, habent; vel quasi domicilium, hoc est habitationem per notabilem partem anni.

2. *Ratione privilegii status*, cardinalium, abbatum, generalium et provincialium (de quibus supra) ordinariæ jurisdictioni subjiciuntur ii omnes qui eorum familiæ aut statui uniuntur. Sic qui sunt de familia cardinalium reputantur eorum subditi; novitii et omnes in monasterio degentes, et ibi continui commensales, religiosorum reputantur subditi.

3. *Ratione consuetudinis*, vagi qui nullibi domicilium habent, sunt subditi pastoris loci in quo versantur; peregrini vero qui alibi parochiam habent non possunt absolvi in loco ubi peregrinantur, nisi vi jurisdictionis delegatæ.

179. Quæritur 3. *Quomodo amittatur jurisdictione ordinaria?*

RESP. 1. Cum ex definitione jurisdictione ordinaria officio vel titulo annectatur, quidquid tollit titulum vel officium, eo ipso jurisdictionem *perpetuo* tollit; porro amittitur officium vel titulus resignatione, degradatione, depositione, et quibusdam aliis modis in jure expressis.

RESP. 2. Censuris autem ecclesiasticis amittitur *ad tempus* jurisdictione ordinaria respective ad confessiones audiendas, si reus sit nominatim denunciatus.

§ III. De jurisdictione delegata,

180. Quoniam Concilium Tridentinum statuerit. ut in sa-

cramento Pœnitentiæ nemo potestatem delegatam jurisdictionis valide exercere valeat, nisi ab Episcopo approbationem obtinuerit, agemus : — 1. de necessaria conjunctione approbationis cum jurisdictione delegata ; — 2. de modo ordinario quo utraque conceditur ; — 3. de casibus in quibus Ecclesia supplet delegationem.

I. De necessaria conjunctione approbationis cum jurisdictione delegata.

181. Notio approbationis. Definiri potest approbatio : *judicium quod episcopus declarat aliquem sacerdotem idoneum esse ad jurisdictionem sacramentalem exercendam.* Quoniam autem hæc idoneitas importet ex parte intellectus doctrinam et prudentiam, et ex parte voluntatis morum sanctitatem, sub utroque respectu datur approbatio. Advertendum tamen sufficere ad validitatem approbationis, ut episcopus sacerdotem idoneum declaret, minime vero requiri ut hic revera talis sit. Episcopus vero illud judicium non potest licite pronuntiare, nisi de idoneitate ipsi moraliter constet, sive per examen prævium, sive alio modo.

Discernenda est igitur approbatio a delegatione jurisdictionis; approbatio enim est judicium Episcopi de idoneitate sacerdotes ad confessiones audiendas; delegatio autem jurisdictionis est concessio potestatis audiendi confessiones. Unde, per se loquendo, haberi potest jurisdictio sine approbatione, et vice versa. Sed juxta praxim hodiernam Ecclesiæ, non amplius separatim una absque altera, relative ad sacerdotes sæculares, conceditur; ac proinde usu communi approbationis nomine etiam jurisdictio intelligitur.

182. Quæritur 1. *Utrum et quatenus necessaria sit approbatio ad exercendam jurisdictionem delegatam?*

Approbationis necessitas a concilio Trid. stabilita fuit his verbis (sess. 23, cap. 15, *de Ref.*) : « Decernit S. Synodus nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi parochiale beneficium, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, et appro-

bationem, quæ gratis detur, *obtineat*. » Circa hoc decretum plura attente notanda sunt.

1. Approbatio necessaria est ad *validitatem* sacramenti; nam sine hac approbatione, sacerdos non est *idoneus* ad audiendas confessiones. Ita Theologi.

2. Approbatio omnino requiritur, et *nullo pacto supponi potest*, nec audiendæ sunt confessiones eo prætextu quod certo locum habitura est approbatio: nam ex conc. Trid. requiritur approbatio jam obtenta, ac proinde consensus *actualis signo aliquo declaratus*: quare non sufficit consensus *mere internus*. Nec sufficeret, ut sacerdos per litteras petiisset approbationem, etsi conjiceret hanc esse certo concessam et expeditam; necessarium est, ut notitia concessionis ad ipsum saltem per viri fidelis relationem pervenerit. A fortiori non sufficit *ratihabitio* approbationis; nam *ratihabitio* non valet, nisi pro actibus qui in suspenso remanere possunt: atqui sacramenta in suspenso esse nequeunt, sed vel tota sunt, vel nulla: ergo (S. Lig., lib. 6, (n. 570). — Aliquando tamen valeret approbatio *implicite* aut etiam *tacite* data, nempe si episcopus alicui committeret officium, quod sine facultate audiendi confessiones exerceri nequeat; aut si sciret sacerdotem confessiones absque facultate audire, et nihilominus taceret, dum reclamare posset; sufficit enim approbatio præsumpta, quotiescumque præsumptio fundatur in signis quæ indicant consensum præsentem.

3. Necessaria est approbatio pro omnibus confessionibus audiendis, *etiam pro venialibus, vel mortalibus jam confessis*. Ita Bened. XIV (*Inst.* 86, § 7), citans Innocentii XI decretum *de frequenti communione* (12 feb. 1679).

183. Quæritur 2. *Quibus necessaria sit approbatio?*

RESP. 1. Non est necessaria iis qui habent *parochiale beneficium*, ut possint audire confessiones parochianorum: ita statuit conc. Trid. in decreto citato; sed pro aliis parochiis per se necessaria est illis approbatio, et ideo sine hac approbatione vocari nequeunt ab aliis parochis ad audiendas confessiones (S. Lig., lib. 6, n. 544, ita declaravit S. congreg. Concil.).

2. Non est necessaria *regularibus* ad excipiendas confessiones *regularium sui, non alterius ordinis*: in hoc puncto nihil immutatum fuit a conc. Trid.: sed necessaria est, ut regulares possint sæcularium confessiones audire.

3. *Omnibus aliis sacerdotibus sine exceptione necessaria est prædicta approbatio.*

4. Ad confessionem monialium audiendam specialis requiritur approbatio, nec sufficit approbatio generalis pro omnibus fidelibus concessa. Imo confessarius pro uno monasterio approbatus non potest valide excipere confessiones monialium alterius monasterii, etiam ejusdem ordinis, nisi in genere pro monialibus fuerit approbatus (Greg. XV, const. *Inscrutabili*: Clem. X, Const. *Superna*: Bened. XIV, const. *Pastoralis officii et Pastorales curæ*). — Nomine autem monialium hic intelligendæ sunt illæ solæ mulieres quæ intra claustrum vivunt; proinde ab hac necessitate specialis approbationis excipiendæ sunt, sive congregationes religiosæ sine clausura Papali institutæ, sive etiam moniales proprie dictæ quæ cum licentia extra monasterium degunt. Potest tamen Episcopus sibi reservare specialem approbationem pro quibilibet mulierum congregationibus; quod si fecerit, ejus statuta servanda sunt.

184. Quæritur 3. A quo concedenda sit approbatio?

RESP. 1. Necessaria est approbatio episcopi *loci in quo excipienda est confessio*, non vero episcopi confessarii vel pœnitentis; aut si necessaria sit approbatio episcopi pœnitentis, ut multi dicunt, sufficienter data intelligitur ex consuetudine universali. Id constat ex Constit. Innocentii XII (*Cum sicut*, 19 apr. 1700), confirmata per Constit. Benedicti XIV (*Apostolicum ministerium*, 5 aug. 1744): « Confessarii tum sæculares, quicumque illi sint, nullatenus confessiones audire valeant sine approbatione Episcopi loci, in quo ipsi pœnitentes degunt, et confessarios eligunt, vel ad excipiendas confessiones requirunt. » Deinde Pontifex declarat alias fore nullas tales confessiones, et confessarios suspensos; quoniam vero suspensionem latæ sententiæ non renovaverit Pius IX in Bulla *Apostolicæ sedis*, hæc censura jam non incurreretur.

RESP. 2. Hæc approbatio omnino pendet ab Episcopo, qui potest eam *pro libitu* vel *plene concedere*, vel *limitare* pro quibusdam locis, temporibus ac personis, vel etiam revocare. Id constat ex propositione 13 ab Alexandro VII damnata : « Satisfacit præcepto confessionis annuæ, qui confitetur regulari Episcopo præsentato, sed injuste reprobato, » si enim denegatio approbationis, etiam injusta, valet, ergo a fortiori limitatio. Insuper Concilium Tridentinum (*loc. cit.*) dicit : « nisi approbationem obtineat; » qui vero eam obtinet certis temporibus, vel locis, vel personis limitatam, eam pro aliis non obtinet. — Causæ autem justæ approbationem ad tempus restringendi, sunt : si nunc sit necessitas habendi plures confessarios, quæ postea cesset; si approbatus habeat quidem sufficientem scientiam, sed merito major desideretur ad approbationem perpetuam; si prudenter timeatur ne, post habitam semel approbationem perpetuam, studium negligat; ad experiendum quomodo se gerat sacerdos in excipiendis confessionibus, etc. (Gury, n. 542).

II. De modo ordinario quo approbatio et jurisdictio conceduntur.

185. Duplex modus concedendi approbationem et delegandi jurisdictionem. Approbatio et delegata jurisdictio, quæ, ut diximus, ab invicem in praxi non solent separari. acquiruntur tum ab homine, tum a jure.

1. *Ab homine*, idque vel *immediate* et *directe*, quando ille qui habet potestatem approbandi et delegandi confessarios, aliquem ipse approbat et delegat ad confessiones audiendas; *indirecte* vero et *mediate*, quando alicui licentiam concedit confessarium sibimet eligendi. — Olim, ante Concilium Tridentinum, cum approbatio Episcopi non esset necessaria, jurisdictio communiter a parochis concedebatur; hodie vero sacerdotes simul cum approbatione jurisdictionem ab episcopo accipiunt; in parochis igitur facultas confessarium delegandi nullum exercitium habet.

2. *A jure*, quando jus canonicum, vel constitutio S. Pontificis, vel legitima consuetudo certis personis permittit, vel ut absolvant, vel ut ab electo confessario ubique absolvantur;

qui tamen privilegium habent eligendi confessarium, non possunt eligere, nisi approbatum vel parochum.

186. Quæritur 1. *Utrum et quatenus parochi approbationem et jurisdictionem habeant ad confessiones audiendas extra limites propriæ parochiæ?*

Non agitur de facultate absolvendi proprios parochianos; parochus enim, cum in eos jurisdictione ordinaria polleat, eorum confessiones ubique terrarum audire potest.

Jam vero, ut fideles extraneos absolvere possit parochus extra parochiam suam, non dubitandum quin approbatione et delegatione opus habeat, aut ab Episcopo loci data, aut vi consuetudinis concessa. — 1. Generatim autem in Gallia, unusquisque parochus, simul cum parochiali titulo, approbationem et delegationem pro parochiis vicinis ab Episcopo suo accipit; attendat igitur ad limites approbationis. Imo aliquando accidit, ita statuentibus Episcopis, ut parochi et alii confessarii qui in confiniis propriæ diœcesis sunt approbati, possint etiam in parochias vicinas alterius diœcesis ad confessiones excipiendas advocari. — 2. Insuper ex consuetudine fere universali parochi, eo ipso quod parochiale beneficium obtinuerunt, possunt in tota diœcesi confessiones audire, nisi Episcopus aliter decernat; consulendæ sunt consuetudines locorum propriæ (Gury, n. 552).

187. Quæritur 2. *An et quo jure confessarius pro aliquo loco approbatus peregrinos et vagos qui eo adveniunt, absolvere possit?*

RESP. 1. Certum est, tum *peregrinos*, id est qui extra locum domicilii vel quasidomicilii degunt, tum *vagos*, seu qui nullo domicilium habent, *valide et licite absolvi* a quolibet confessario approbato in illo loco *ubi actualiter existunt*. Ita statutum est consuetudine universali, quæ vim legis habet.

RESP. 2. Respectu *vagorum*, cum proprie solum R. Pontificem pro pastore ordinario habeant, facultas eos absolvendi ex illius expressa aut tacita delegatione oritur. — Respectu vero *peregrinorum*, repetenda videtur ex potestate quam Episcopus peregrini cuilibet approbato confessario tacite concedit, et propter consuetudinem generalem concedere debet;

legitime enim censetur Episcopus permittere id quod universaliter in Ecclesia permittitur; neque etiam probabilius posset, nisi ob justas causas in casibus particularibus, prohibere sub pœna invaliditatis absolutionis, ne diœcesani in alia diœcesi confiteantur; excipe tamen, si alienam diœcesim adeant in fraudem reservationis, ut infra dicetur (Ita S. Lig., n. 569. 589 : Vind. Alph. p. 5, q. 11, a. 2; Gury, edit. Dumas, n. 555).

188. Quæritur 3. *A quonam Episcopo obtinenda sit approbatio et jurisdictio, ut navigantes in Oceano absolvantur?*

In periculo probabili mortis navigantes a quolibet sacerdote non approbato absolvi possunt, ut infra exponetur. — Extra ejusmodi periculum, necesse est ut sacerdos approbationem et jurisdictionem obtinuerit, et quidem, juxta consuetudinem universalem, ab Episcopo loci, ex quo suscipitur navigatio; quæ autem approbatio pro toto navigationis tempore valet. Ita decisa fuit a Cong. S. Off. (confirm. Pio IX, in resp. ad Episc. Nannet. 17 mart. 1869) pro omnibus sacerdotibus navigantibus, « usquedum perveniant ad locum, ubi alius superior ecclesiasticus jurisdictione pollens constitutus sit. »

189. Quæritur 4. *An capellani militum approbatione et delegatione Episcopi loci indigeant, ut milites absolvant?*

RESP. 1. *negative*, si specialem facultatem S. Sedis obtinuerint, sive immediate, sive mediante Capellano majori a S. Pontifice approbato.

RESP. 2. *affirmative*, si dictam facultatem non habeant. Non possunt igitur in stationibus nec in præsidiis confessiones militum audire sine approbatione Episcopi illius loci. Id constat ex resp. S. Cong., 6 mart. 1694, et 22 jan. 1707. — Ex consuetudine tamen universali, in itinere et castris non indigent approbatione expressa, sed consensus tacitus Episcoporum sufficit (Gury, n. 556).

190. Quæritur 5. *Quomodo cesset approbatio et jurisdictio delegata?*

RESP. 1. Approbatio et jurisdictio *sine limitatione temporis* concessa perseverat usque ad revocationem, nec cessat per mortem approbantis, nisi contrarium exprimatur.

RESP. 2. Si fuit *ad tempus* concessa, elapso tempore cessat. In pluribus tamen diocesisibus ad bonum animarum est statutum delegationem non cessare, si delegatus invincibiliter ignoret aut non advertat tempus esse elapsum.

RESP. 3. Sive ad tempus, sive in perpetuum concessa fuerit, approbatio et jurisdictio delegata cessat *per revocationem*, etiam illicitam, ex parte delegantis, quando hæc est sufficienter manifestata (S. Lig. n. 551, 559).

III. *De casibus in quibus Ecclesia supplet approbationem et jurisdictionem.*

191. Explicatur quid sit Ecclesiam supplere. Ecclesia dicitur supplere approbationem et jurisdictionem, quando propter bonum commune extraordinarie in ipso actu illam suppeditat (Lessius, *de just. et jure*, lib. 2, cap. 29, n. 65 et 68). — Dicitur *extraordinarie*, quia tunc delegatio non fit juxta modum consuetum et regulas ordinarias, sed per accidens. — Dicitur *in ipso actu*, quia facultus absolvendi ita sacerdoti conceditur, ut illa polleat, non habitualiter, sed eo instanti tantum quo absolutionem impertit.

Tres autem sunt casus in quibus Ecclesia jurisdictionem supplet, nempe, quando poenitentes sunt in articulo mortis, quando defectum jurisdictionis invincibiliter ignorant, quando jurisdictio est probabilis aut dubia.

192. Quæritur 1. *An et quatenus omnibus sacerdotibus jurisdictio suppleatur erga poenitentes in articulo mortis constitutos?*

RESP. Omnes sacerdotes, etiam extra Ecclesiam vagantes, poenitentem in articulo mortis constitutum absolvere possunt a quibusvis peccatis aut censuris etiam reservatis, saltem deficiente alio sacerdote approbato. Constat — 1. Conc. Trid. (sess. 14, cap. 7): « Ne aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt. » — 2. Rit. Rom.: « Si periculum mortis immineat, approbatusque desit confessarius, quilibet sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis

absolvere. » — 3. Unanimi consensu theologorum et pravi constanti Ecclesiæ.

Dicitur 1. *Etiam extra Ecclesiam vagantes*; sacerdotes scilicet hæretici, schismatici et excommunicati, alio deficiente, possunt absolvere. Etenim ratio agendi, qua prædicti sacerdotes absolvunt in articulo mortis, consulitur communiter a theologis, commendatur in pluribus ritualibus, innititur motivo a conc. Trid. in citato capite allato, et nullatenus a Pio VI reprobatur; hic quippe S. Pontifex declaravit « non esse improbandam rationem quam inierunt nonnulli gallicani præsules, qui in articulo vel periculo mortis, Pœnitentiæ sacramentum, quod est secunda post naufragium tabula, a sacerdotibus juratis, ac etiam a parochis intrusis, recipi posse permiserunt, deficiente quovis alio catholico sacerdote. »

Dicitur 2. *In articulo mortis*, id est, in periculo mortis, ut explicatur, tum in rituali Romano, tum in responsione Pii VI, tum vulgo in theologiis. Tale autem periculum censetur adesse in prælio, in longa navigatione, in difficili partu, in morbo periculoso, et similibus, inquit S. Lig. (lib. 6, n. 561).

Dicitur 3. *A quibusvis peccatis aut censuris etiam reservatis*. Nam conc. Trid. ait nullam esse reservationem in articulo mortis. Unde qui in articulo mortis confitetur peccata reservata confessario pro reservatis non approbato, non tenetur, recuperata sanitate, adire alium confessarium pro reservatis approbatum; quia a peccatis suis fuit vere absolutus. — Attamen si peccato reservato esset annexa censura reservata, communiter dicunt auctores pœnitentem, si convalescat, obligationi subjici se sistendi coram confessario pro his censuris approbato, ad modum quo infra explicabitur. Id certum est saltem de censuris *speciali modo* reservatis in const. *Apostolicæ Sedis*, uti constat ex verbis hujus constitutionis.

Dicitur 4. *Deficiente alio sacerdote approbato*. Plures docent in articulo mortis omnibus sacerdotibus non approbatis concedi jurisdictionem, etiam præsentem sacerdote approbato; at sententia probabilior negat (S. Lig., lib. 6, n. 562), quia Tridentinum concilium hanc potentiam concedit duntaxat *ne*

aliquis pereat; sed præsentē alio sacerdote approbato non datur istud periculum. Insuper in Rituali dicitur: *Approbatusque desit confessarius*; ergo expresse supponitur absentia sacerdotis approbati.

Attamen, juxta S. Lig. (n. 563), cum multis aliis, simplices sacerdotes non approbati possent absolvere tempore mortis: — 1. Si approbatus confessarius nollet, vel non posset audire confessionem; — 2. si approbatus esset nominatim excommunicatus vel suspensus; — 3. si moribundus ita horreret manifestare sua crimina confessario approbato, ut esset in periculo confitendi sacrilege; — 4. Si confessarius approbatus superveniat jam incœpta confessione cum sacerdote simplici; quia tunc compleri debet judicium jam incœptum.

193. Quæritur 2. *An Ecclesia suppleat jurisdictionem, quando pœnitentes ipsius defectum invincibiliter ignorant?*

Distinguere est varios casus, prout error hujusmodi est vel *communis* inter fideles, vel *privatus* alicujus personæ; item, vel est *cum titulo colorato*, vel *cum titulo existimato*. — Titulus autem *coloratus* est titulus, in se quidem nullus ex vitio occulto, sed tamen vere collatus a superiore, et ideo præ se ferens speciem veri tituli; talis est titulus simoniace collatus. Titulus vero *existimatus* seu *putativus* ille est qui a populo adesse creditur, licet non existat; confunditur cum errore communi.

RESP. 1. Ecclesia certo supplet jurisdictionem, *si error sit communis* inter fideles, et simul *cum titulo colorato* conjunctus. Ratio, quia, ex benigna interpretatione omnium theologorum, Ecclesia velut pia mater censetur supplere jurisdictionem, cum id possit, et aliunde requirat bonum animarum (S. Lig., lib. 6, n. 572). — Idque est verum, sive agatur de jurisdictione ordinaria, sive de delegata; sive confessarius ipse sit in bona fide, sive sit in mala fide, sciatque suum titulum esse vitiatum; nam Ecclesia supplet jurisdictionem non in ipsius, sed in pœnitentium favorem.

RESP. 2. Juxta opinionem, quæ videtur probabilior, Ecclesia supplet etiam jurisdictionem, si adsit *error communis sine titulo colorato, seu cum titulo existimato* tantum. Eadem ratio

hic urgere videtur ac in præcedenti casu, nempe bonum animarum.

RESP. 3. Non censetur Ecclesia supplere jurisdictionem, si error sit *privatus*, id est si sit error unius vel paucorum. Nam in hoc casu non datur ratio boni publici, et Ecclesia consueto ordini non censetur derogare ob bonum quorundam tantum privatorum.

194. Quæritur 3. *An Ecclesia jurisdictionem suppleat, quando hæc est dubia vel probabilis tantum?*

RESP. 1. Si jurisdictio sit *probabilis probabilitate juris*, si nempe, data controversia inter auctores de extensione jurisdictionis, probabile sit quod in tali casu existat, tunc illam certo supplet Ecclesia, quia alioquin confessarii sæpe forent anxii circa veritatem suæ jurisdictionis et fideles circa validitatem confessionum suarum; et quia sic censent universim theologi, nec contradicit Ecclesia. — Nec dicatur in sacramentis partem tutiorem esse amplectendam; id quidem verum est de materia quæ independens est a voluntate Ecclesiæ, non autem de jurisdictione quæ pendet ab Ecclesia.

2. Si dubium seu probabilitas sit *de facto*, v. g. si sacerdos dubitet an jurisdictio ei data fuerit, vel an cessaverit, tunc Ecclesia eam non supplet. Attamen si graves adsint rationes, absolutio danda est sub conditione, juxta superius dicta. — Juxta S. Lig. (lib. 6, n. 573) sufficiunt rationes sequentes: si adsit periculum mortis; si urgeat præceptum annuæ confessionis; si poenitens debeat celebrare, vel communicare, et alias infamiæ notam incurreret; si sacerdos teneatur celebrare ex obligatione.

§ IV. De limitatione jurisdictionis, quæ fit per casuum reservationem.

195. Definitio reservationis. Jurisdictio limitatur per reservationem casuum, quando scilicet superiores ecclesiastici inferioribus sacerdotibus denegant jurisdictionem necessariam ad poenitentes absolvendos a quibusdam casibus quorum absolutionem sibi reservant.

Casus autem reservati sunt quædam atrociora crimina in se

vel in circumstantiis, quorum absolutionem sibi reservarunt superiores ecclesiastici.

Dicemus — 1. de reservatione; — 2. de absolutione reservatorum vi potestatis specialis ab Ecclesia concessæ; — 3. de casibus in quibus reservatio tollitur, ita ut quilibet confessarius possit absolvere.

I. *De casuum reservatione.*

196. Assertio: *Reservatio casuum est legitima et conveniens.*

PROB. — 1. *Conc. Trid.* (sess. 14, can. 11): « Si quis dixerit, episcopos non habere jus sibi reservandi casus, nisi quoad externam politiam; atque ideo casuum reservationem non prohibere quominus sacerdos a reservatis valide absolvat; anathema sit » (v. etiam cap. 7). — 2. *Usu et constanti praxi Ecclesiæ.* — 3. *Rat. theol.* Jurisdictio necessaria ad absolutionem descendit a superioribus ad inferiores; ergo sicut superiores illam dare vel denegare possunt, ita illam dare integram vel limitatam. Et hæc ratio valet etiam quoad jurisdictionem ordinariam episcoporum in suam diœcesim, et parochorum in suam parochiam, quia et jurisdictio episcopi est subordinata jurisdictioni Summi Pontificis, et jurisdictio parochi jurisdictioni episcopi, et ideo S. Pontifex potest limitare jurisdictionem episcopi, sicut episcopus parochi. Ergo.

Cæterum non tantum legitima est reservatio casuum, *sed est etiam conveniens.* Expedit enim ut atrociora crimina puniantur, et facilitas ea committendi coerceatur ex difficultate absolutionis obtinendæ, et erubescencia comparendi coram superioribus; expedit etiam ut graviores morbi medicis peritioribus curandi reserventur.

197. Quæritur 1. *Quænam conditiones ex jure requirantur ut peccatum habeatur tanquam reservatum?*

Juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, peccatum, ut sit reservatum, debet esse mortale, externum, opere consummatum, a pubere commissum et certum.

1. Debet esse *mortale*; nam cum peccata venialia non sint materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ, et pluribus aliis viis remitti possint. non videtur ad quid inserviret hæc re-

servatio, in se quidem possibilis, sed inutilis. — Hinc si quis ex ignorantia vel inadvertentia nonnisi venialiter peccasset, non esset reservatum illius peccatum.

2. Debet esse *externum*; si enim reservaretur peccatum internum, nimis anxietatibus torquerentur fideles. Ob hanc rationem communiter requirunt theologi, ut peccatum sit *mortale quatenus externum*; unde levis percussio clerici cum intentione eum occidendi non esset reservata. — At non necessaria est actio publica, sed sufficit actio externa, licet omnibus ignota. Hinc lectio libri prohibiti secreto facta potest esse casus reservatus.

3. Debet esse *consummatum* et quidem in ea specie qua designatur, juxta regulam juris: « *Odia restringi convenit.* » Quapropter si occisio sola sit reservata, percussio gravis cum intentione occidendi non reservatur; si mutilatio sit reservata, quælibet percussio sine mutilatione non reservatur.

4. Debet esse *commissum a puberibus*. Puberes dicuntur mares qui annum decimum quartum, et fœminæ quæ annum duodecimum compleverunt.

5. Debet esse *certum*, id est, certo commissum, certo grave, certo reservatum, proindeque excludere omne dubium juris aut facti. — Dubium *facti* illud est in quo dubitatur an peccatum, quod est certo reservatum, fuerit commissum, necne: an cum plena aut imperfecta advertentia. Dubium *juris* est illud quo dubitatur, ob graves hinc et inde oppositas rationes, an peccatum, quod certo commissum fuit, sit reservatum, necne. — Porro, hodie, juxta communem theologorum sententiam, in utroque dubio nulla est reservatio; et valent axiomata juris: « *Odia restringi et favores ampliari convenit. In pœnis benignior est facienda interpretatio* » (S. Lig., n. 600).

198. Quæritur 2. *Quotuplicis speciei sint casus reservati?*

Triplex species distingui potest: — 1. *Peccatum reservatum sine censura*; in hoc autem casu reservatio non est pœna quæ pœnitentem respiciat, sed restrictio jurisdictionis quæ afficit *immediate confessarium* (S. Lig., lib. 6, n. 581, dub. 1, contra aliquos). — 2. *Peccatum reservatum cum annexa cen-*

sura et ipsa reservata, ita tamen ut duæ sint reservationes, *ab invicem independentes*, unde una cessante, non cesset eo ipso altera. In eo casu reservatio *peccati directe* cadit in *confessarium*, ut supra; sed reservatio *censturæ directe* cadit in *pœnitentem* (S. Lib., *ibid.*, dub. 2). — 3. Peccatum *reservatum propter censuram reservatam*, ita ut primario et *per se* reservetur censura, peccatum vero non reservetur nisi *indirecte* propter censuram ei annexam; unde reservata censura, etiam peccatum manet reservatum; cessante vero censura, cessat eo ipso reservatio peccati. In eo casu reservatio utriusque est indivisibilis, et afficit *immediate pœnitentem*, *mediate autem confessarium* (S. Lig., n. 580).

Porro ad tertiam classem pertinent omnes casus S. Pontifici reservati, duobus exceptis qui non habent censuram annexam, et reservantur ratione sui, — nempe quando quis sacerdotem innocentem falso insinuat de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos; — et quando quis accipit dona a regularibus utriusque sexus (S. Lig., *ibid.*).

Casus autem Episcopis reservati potius ad primam classem pertinent. quidam tamen ad secundam, et forsitan ad tertiam. Ad quod dijudicandum considerata sunt verba reservationis, consuetudo, et reservantis potestas (Suarez, *de Pœn.*, d. 29, sect. 2, n. 7).

199. Quæritur 3. *An ignorantia reservationis ab ea incurrenda excuset?*

Distinguendum est pro casibus vel Papæ, vel Episcopis reservatis.

1. Si agitur *de casibus papalibus*, qui reservantur propter censuram; cum a censura incurrenda excuset ignorantia (ut fusius explicatur in Tractatu *de Censuris*), sequitur ignorantiam censuræ excusare etiam a peccatorum reservatione (S. Lig., lib. 6, n. 580, et alii communiter). — Dicitur *ignorantiam censuræ*, quia si quis sciens censuram *ignoraret esse reservatam*, dicendum videtur cum S. Lig. (*ibid.*), illum non excusari, quia consentiendo in pœnam censuræ, implicite consentit in omnes ejus effectus, licet ignoratos, ideoque in reservationem. Quidam tamen, sed improbabiliter, di-

cunt eum excusari. quia reservatio non est effectus censuræ, sed potius pœna, priori pœnæ superaddita (Ita Bernardi, *Prax. Conf.*, n. 1061, vi).

2. Si agitur de duobus casibus papalibus, qui, ut supra diximus, *reservantur sine censura*, item de casibus episcopalibus *reservatis etiam sine censura*, controvertitur. Negat S. Lig., (n. 580, dub. 2) cum aliis non paucis. quia reservatio in hoc casu afficit immediate confessarium, et mediate tantum pœnitentem. — Sententiam affirmantem censent probabilem Salmanticenses et alii, quia etiam in hoc casu reservatio habet rationem pœnæ, a qua excusare debet ignorantia (Ballerini, ap. Gury, n. 571).

3. Si agitur de iis casibus episcopalibus qui *reservantur cum censura eis annexa*, sed non propter eam, patet ex dictis ignorantiam a reservatione censuræ excusare propter rationem allatam; quoad vero reservationem peccati eadem recurrit controversia, ac de peccatis reservatis sine censura.

II. De absolute reservationum vi potestatis specialis ab Ecclesia concessæ.

200 Principia. Regulariter loquendo, absolutio reservationum obtineri tantum potest apud eos qui habent potestatem ab eis absolvendi *sive ordinariam. sive delegatam ab homine aut jure.*

Dicitur regulariter loquendo, quia, ex infra dicendis (n. 207) sunt casus in quibus sacerdotes *etiam simpliciter approbati* possunt a reservatis absolvere. quando nempe tollitur aut cessat reservatio.

201. Regula 1^a. Potestas ordinaria absolvendi a casibus reservatis competit evidenter superioribus qui casus sibi reserverunt. vel reservantium superioribus ac eorum successoribus. Talis est S. Pontifex pro omnibus casibus reservatis; episcopus, vicarii ejus generales. pro casibus episcopo reservatis.

202. Regula 2^a. Potestas delegata ab homine habetur quando superior eam tali vel tali personæ concedit speciali delegatione verbis aut scripto facta.

Sed sedulo pensanda est concessio, ne extra illius limites agatur. — Sic 1. Qui accipit potestatem absolvendi a casibus papalibus, non ideo habet potestatem absolvendi ab episcopalibus (Clem. X, in Bulla *Superna*, ap. Gury, n. 574). — 2. Qui accipit potestatem absolvendi ab episcopalibus casibus, non eo ipso absolvere potest a casibus papalibus, in iis circumstantiis in quibus absolvendi potestatem habet episcopus; sed expressa hujus delegationis requiritur mentio. — 3. Potestas absolvendi a casibus reservatis non includit facultatem absolvendi ab omnibus censuris reservatis, nisi agatur de peccatis reservatis propter censuram, ut supra explicavimus (n. 193), neque dispensandi super irregularitatibus.

203. Regula 3^a. *Potestas delegata a jure conceditur in duplici casu, — 1. pro casibus papalibus, si crimen est occultum, — 2. pro casibus tum papalibus, tum episcopalibus, si pœnitens impeditur quominus adeat superiorem.*

204. Quæritur 1. *Quinam a jure habeant potestatem delegatam a casibus papalibus absolvendi, qui sunt occulti?*

Omnes episcopi vel eorum delegati absolvere possunt a casibus papalibus, *qui sunt occulti*, iis tamen exceptis, qui per const. *Apostolicæ Sedis* declarantur *speciali modo reservati Summo Pontifici*. Id constat ex conc. Trid. (sess. 24, decr. *de Refor.*, cap.), et ex constit. *Apostolicæ Sedis* (12 oct. 1869).

Quod autem ita accipiendum est, ut — 1, casus papales occulti desinant quidem reservari Summo Pontifici, sed ex jure episcopis vere et proprie reserventur; — 2. absolutio horum casuum ab Episcopis aut eorum delegatis detur *directe* tum de peccato, tum de censura, et quidem sine ulle onere coram quocumque alio superiore comparendi.

205. Quæritur 2. *An et quatenus inferior potestatem delegatam a jure habent ad absolvendum a casibus reservatis, quando superior non potest personaliter adiri?*

Si adsit impedimentum adeundi *personaliter* superiorem, et urgeat *gravis causa confitendi*, potest inferior absolvere habentem peccata reservata, *injuncto tamen onere se sistendi superiori aut delegato, nisi impedimentum sit perpetuum.*

PROB. Reservatio esse nequit in detrimentum fidelium :

Porro id fieret si in hoc casu impossibilitatis haberi non posset absolutio. — Ita docent gravissimi doctores, et imprimis S. Ligorius (lib. 6, n. 585; lib. 7, n. 84 et seqq.), qui præcipue commendatur a S. Congregatione, quæ ad dubium de hac re propositum respondens die 18 jul. 1860 dicit: « Consulat probatos auctores inter quos S. Alph. de Ligorio (lib. 7, c. 1, dub. 5; *De Censuris*, n. 84 ad 92). »

Dicitur 1. *Si adsit impedimentum*, et quidem sive physicum, sive morale nempe si nequeat adiri superior vel delegatus sine scandalo, aut nota infamiæ, vel sine magna difficultate, puta si habens facultatem longe distet (S. Lig., lib. 6, n. 585; *De Cens.*, lib. 7, n. 85, 88).

Quoad impedimenta autem illa, quæ apud plures theologos et canonistas reperies in specie exposita, distinguere oportet inter causas impedimentorum quæ a circumstantiis locorum vel temporum nullo modo pendent, et semper eadem permanent, quales sunt illæ quæ afferuntur pro pueris, mulieribus, sanctimonialibus, infirmis, etc., et alias quæ in dictis circumstantiis fundantur, atque cum iis variari possunt et debent. De *prioribus* autem absolute judicandum est; unde semper licet eos poenitentes qui hujusmodi causis impediuntur, a casibus reservatis absolvere. Sed ex *posterioris* generis impedimentis, plurima, ea potissimum quæ a loci distantia et peregrinationum incommoditate olim petebantur. jam vel omnino cessarunt, vel saltem ex perpetuis evaserunt temporanea, cum nunc viarum ferrearum velocitate sæpe distantiae fere tollantur, atque expensæ multum attenuentur.

Dicitur 2. *Si urgeat gravis causa confitendi*, v. g., propter necessitatem communicandi, vel implendi præceptum annuæ confessionis; aut ne diu poenitens maneat in peccato mortali (S. Lig., *ibid.*).

Dicitur 3. Impedimentum *adeundi personaliter* superiorem, nam juxta opinionem probabiliorem, communem ac tutam (ita S. Lig., lib. 7, n. 89), quando poenitens habet impedimentum comparendi in persona coram superiore, non datur obligatio postulandi per litteras, aut procuratorem, facultatem absolvendi a casu reservato.

Neque est obligatio adeundi confessarium, si adsit, qui habeat facultatem delegatam a reservatis absolvendi. Ratio est, quia jus non obligat reum, nisi ut personaliter adeat superiorem; unde, si id præstare nequit, ad aliud non tenetur (S. Lig., *ib.*). Quando tamen agitur de casibus papalibus, superioris nomine, qui adiri possit et debeat, intelligendus est cardinalis Pœnitentiarius Major, qui per modum perpetui muneris fungitur vice Pontificis: idem dicendum de vicario generali et de Majori Pœnitentiaro diœcesano, respectu casuum episcopaliū.

Si tamen impedimentum non sit perpetuum, proderit petitio facultatis per litteras, vel confessio apud alium cōfessarium habentem facultatem delegatam, ut pœnitens ab onere comparendi coram superiore liberetur. Quare plerumque confessarius officium caritatis pœnitenti præstare debet, ut ipse sibi potestatem absolvendi a superiore petat.

Dicitur 4. *Superiorem*, verbo generico, quia facultas de qua hic agitur extenditur ad casus cuilibet superiori reservados, sive S. Pontifici, sive Episcopo. Ita communis sententia apud S. Lig. (lib. 6, n. 585, et lib. 7, n. 92).

Dicitur 5. Potest *inferior* absolvere, id est episcopus, si adiri possit; quivis autem confessarius, si adsit impedimentum adeundi Episcopum.

Dicitur 6. Potest absolvere, *injuncto tamen onere se sistendi superiori aut delegato, nisi impedimentum sit perpetuum*. Nam hanc facultatem absolvendi a casibus reservatis ita intelligunt communiter theologi; de ea autem inquirunt, utrum sit directa, an indirecta tantum.

206. Quæritur 3. *Utrum et quatenus, in casu quo pœnitens impeditur, ut supra, superiorem personaliter adire, inferior eum a reservatis directe absolvat, an indirecte tantum?*

RESP. 1. Si impedimentum sit *ad breve tempus*, puta ad aliquot tantum menses, inferior non potest absolvere nisi *indirecte* a reservatis, et ideo cum onere, ut cessante impedimento pœnitens se sistat superiori vel delegato, ad absolutionem *directam* ab eo accipiendam. Ratio quia Ecclesia in hoc casu non censetur supplere jurisdictionem, cum pro ne-

cessitate præsentī sufficiat absolutio indirecta reservatorum (S. Lig., lib. 6, n. 585; lib. 7, n. 91).

Hinc 1. in eo casu, pœnitens probabilius non tenetur confessario simpliciter approbato accusare peccatum reservatum, tum quia nulla videtur esse obligatio confitendi peccatum super quo confessarius nullam habet jurisdictionem et non potest esse iudex; tum quia alias hic teneretur peccatum illud his confiteri, primum inferiori, deinceps superiori (S. Lig., n. 265).

Hinc 2. si pœnitens non habeat nisi peccata reservata, non potest absolvi, nisi submittat clavibus aliud peccatum saltem veniale vitæ præteritæ directe remittendum: secus enim nulla daretur sacramenti materia (Gury, n. 575).

RESP. 2. Si impedimentum duret *ad longum tempus*, quod computatur a sex mensibus ad quinquennium, inferior potest quidem *directe* absolvere, sed injuncto eodem onere, ut supra, quando peccatum est reservatum cum censura: secus, si peccatum censuram adnexam non habet. — Onus illud sub gravi obligat, imo sub pœna in eandem censuram recidendi, debetque confessarius seriam de eo promissionem a pœnitente exigere (Ita Suarez. *De Pœn.*, d. 30, sect. 3, n. 7; Lugo, d. 20, n. 223; Gury, n. 575).

RESP. 3. Si impedimentum sit *perpetuum*, absolutio *directe* datur, et absoluti omnino manent liberi ab onere comparandi coram superiore, etiamsi postea cesset impedimentum (S. Lig., lib. 7, n. 88). Habetur autem ut perpetuum impedimentum, si durat saltem per quinquennium.

De hujusmodi autem directa aut indirecta absoluteione reservatorum, onereque comparandi coram superiore, hæc adnotare juvat: — 1. Impedimentum adeundi Episcopum nunquam reputari potest perpetuum, imo neque proprie diuturnum, seu longi temporis. — 2. Quapropter, quoties simplex confessarius ab episcopalibus casibus urgente causa gravi absolvit, semper onus se sistendi Episcopo imponere debet pœnitenti, ejusque absolutio de reservatis habenda est tanquam indirecta tantum. Idem dicendum, si a casibus R. Pontifici simpliciter reservatis iisque occultis absolvat,

quippe qui, ut diximus, fiant casus episcopales. — 3. Sed ab iisdem casibus Pontifici simpliciter reservatis, si sint publici, necnon a casibus speciali modo reservatis, sive occultis, sive publicis, confessarius simplex directe absolvere posse videtur, cum hoc solo onere, ut cessante impedimento se sistat R. Pontifici, non vero cum eo etiam onere ut, si prius Episcopum adire possit. eum adeat. deindeque R. Pontificem; siquidem nulla lex illud onus videtur imponere, ut ter idem peccatum declaretur (Lehmkuhl, II, n. 444. 881).

III. *De casibus in quibus tollitur reservatio, ita ut confessarius simplex a reservatis absolvere possit.*

207. Quæritur 1. *Utrum tollatur reservatio in articulo mortis.*

RESP. *affirm.* Nam juxta conc. Trid. (sess. 14. cap. 7). « nulla est reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis aut censuris absolvere possunt. »

Unde, cum reservatio tollatur, — 1. absolutio non *indirecte* tantum, sed *directe* datur etiam de peccatis reservatis; — 2. non tenetur pœnitens coram superiore se sistere, si convalescat, ad absolutionem ab eo accipiendam, nisi tamen peccato reservato annexa sit censura; quo casu debet comparere coram superiore, non quidem ut denuo absolvatur, sed ut ostendat se absolutum, et paratum ad ipsi obediendum; idque sub pœna iterum incidendi in censuram. Nonnulli tamen hanc obligationem limitant pro casu percussioneis clerici, et pro aliis qui in constit. *Apostolicæ Sedis, speciali modo* reservantur S. Pontifici; sed id non videtur tutum neque satis probabile (Lehmkuhl, II, n. 879); — 3. inferior absolvere potest moribundum a reservatis, etiam præsente superiore, aut alio facultatem habente; ex dictis enim tollitur reservatio. Si tamen peccatum adnexam haberet censuram reservatam, utile saltem, si non necessarium. foret adhibere confessarium præsentem qui potestate in reservata polleat; quia sic adimpletur obligatio comparendi coram superiore.

208. Quæritur 2. *Utrum tollatur reservatio per confessio-*

nem invalidam, factam apud superiorem aut ejus delegatum?

RESP. *affirm.* et quidem — 1. *Per confessionem inculpabiliter nullam.* Nam reservatio, inquit S. Lig. (lib. 6, n. 598), principaliter ordinatur ut peccata superiori deferantur, atque ipse super ea ferat judicium præbendo monita salutaria, ac poenitentiam imponendo; unde quando subditus suum peccatum subjicit judicio superioris, vel alterius habentis facultatem, obtinetur finis reservationis; ergo præsumendus est superior tollere reservationem. — 2. *Per confessionem etiam sacrilegam;* eadem currit ratio ac pro confessione inculpabiliter nulla. Excipiendum tamen si reticeretur ipsum peccatum reservatum, si non haberetur desiderium vitandi peccatum reservatum, vel implendi poenitentiam; si ageretur de Jubilæo in quo non tollitur reservatio nisi ratione absolutionis. Ita S. Lig. (*ibid.*).

209. Quæritur 3. *Utrum tollatur reservatio si poenitens, confitendo apud superiorem aut delegatum, peccatum reservatum inculpabiliter obliviscatur?*

RESP. *affirm.*, et ita communissime juxta S. Lig. (lib. 6, n. 597). Ratio, quia præsumitur superior poenitentem recte dispositum velle liberare ab omni vinculo peccatorum, a quo potest. — Addit tamen S. Lig. (*ibid.*) reservationem non auferri, quando adest positiva præsumptio, quod, si superior audivisset peccatum reservatum, absolutionem distulisset.

210. Quæritur 4. *Utrum tollatur reservatio, si poenitens confessus est confessario simpliciter approbato peccatum dubie reservatum, etiamsi postea illud agnoscat ut certo reservatum?*

RESP. *affirm.*, et ita communiter cum S. Lig. (lib. 6, n. 600). Ratio, quia cum peccatum dubie reservatum est declaratum, jam directe est remissum, ac proinde manet directe ablata reservatio.

211. Quæritur 5. *Utrum tollatur reservatio, si peccatum est reservatum in diœcesi poenitentis, non autem in loco confessionis?*

RESP. *affirm.*, nisi tamen poenitens in fraudem reservationis ad alienam diœcesim ob absolutionem obtinendam migraverit. — Ita enim se habet universalis consuetudo, ut peregrini

quoad confessionem reputentur incolæ loci ubi versantur (S. Lig., lib. 6, n. 589).

Pœnitens autem, juxta probabiliorem sententiam, censetur migrasse *in fraudem*, si alienam petit diœcesim ob principalem finem vitandi judicium proprii pastoris, et absolutionem peccati reservati facilius obtinendi; minime vero, si abierit ob aliquem honestum finem, puta negotii agendi, vel indulgentiam lucrandi, vel ut confiteatur cum minori incommodo, vel ut confessarium incognitum aut prudentiorem inveniatur, qui melius eum dirigat, et tranquillitati suæ conscientiæ consulat, aut ob alia similia motiva (S. Lig., *ibid.*).

212. Quæritur 6. *Utrum tollatur reservatio, si peccatum est reservatum tantum in loco confessionis, non autem in diœcesi pœnitentis?*

Quidam recentiores, cum veterum communi sententia, affirmant, quia confessarius absolvit hunc pœnitentem jurisdictione indirecte communicata ab hujus Episcopo; et cum hic peccatum non reservaverit, eo ipso jurisdictionem quoad illud non restrinxit (Ballerini, ap. Gury, n. 573; Lehmkuhl, II, n. 404; Berardi, *Prax. Conf.*, n. 1061, ix). — Communius tamen recentiores negant reservationem tolli in hoc casu, quia confessarius, inquit, jurisdictionem habet in peregrinos, non, ut olim fiebat, ab indirecta eorum Episcopi concessionem, sed a voluntate Ecclesiæ, quæ per consuetudinem universalem legitime præscriptam, permittit et vult ut peregrini in ordine ad confessionem habeantur tanquam incolæ loci in quo versantur; unde non potest eos absolvere confessarius qui jurisdictionem habet a proprio Episcopo restrictam (v. Gury, edit. Dumas, n. 573).

APPENDIX.

De absolutione complicis.

213. Severe prohibetur absolutio complicis in peccato turpi. Benedictus XIV (Const. *Sacramentum Pœnitentiæ*, 1 jun. 1741) statuit nullum confessarium absolvere posse *complicem in peccato turpi*, adeo ut careat omni jurisdictione respectu

hujus peccati cujus fuit particeps, et, si ab eo absolvere attenterit, *nulla sit omnino absolutio*, ipseque *excommunicationem latae sententiæ* incurrat. — Pius IX hanc censuram renovavit (in Const. *Apostolicæ Sedis*). his verbis: « Excommunicationi latae sententiæ *speciali modo* Romano Pontifici reservatæ subjacere declaramus, absolventes *complicem in peccato turpi, etiam in mortis articulo*, si alius sacerdos, *licet non approbatus* ad confessiones, *sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo*, possit excipere morientis confessionem. »

214. Quæritur 1. *Quid requiratur ut confessarius absolvere nequeat a peccato cujus fuit particeps?*

RESP. 1. Requiritur ut sit *peccatum turpe*: nomine autem *peccati turpis* intelligendum est *omne et solum peccatum certo grave et externum, non tamen necessario consummatum, contra sextum Decalogi præceptum.*

Dicitur 1. *Solum peccatum contra sextum Decalogi præceptum*: materia enim hujus præcepti apud theologos *materia turpis* proprio nomine vocatur. Sub prohibitione igitur absolventi, de qua hic agitur, non cadunt alia peccata, v. g. furti, homicidii, etc., quorum particeps fuisset confessarius, etsi valde dedeceat, ut ipse complicem in his etiam peccatis absolvat.

Dicitur 2. *peccatum certo grave et externum*, id est certo mortale in ratione actus externi, juxta ea quæ supra diximus ubi de conditionibus reservationis (n. 192). Unde — non sufficit quod interius graviter confessarius peccaverit, puta affectu aut etiam desiderio pravo, si ad externam actionem non prosiluerit, vel si actum externum posuerit qui sit in se tantum leviter malus; — neque sufficit quod peccatum sit materialiter grave, si ob bonam fidem aut inadvertentiam evaserit formaliter veniale; nec vicissim sufficeret, quod complices in materia levi peccatum formaliter grave admisissent ex conscientia erronea; — neque tandem sufficit peccatum de quo dubitatur utrum fuerit materialiter et formaliter mortale.

Dicitur 3. *non tamen necessario consummatum in materia turpi*: cadunt enim sub prohibitione peccata etiam imperfecta,

ut tactus, aspectus, oscula, turpiloquia, modo adsit, secundum superius dicta, peccatum mortale ratione actus externi. Quidam turpiloquia excipiunt (Ballerini, ap. Gury, n. 585; Comment. Reatin.), sed immerito, ex declaratione S. Cong. Inquisitionis (die 28 maii 1873; cf. Comment. ap. Act. S. Sedis, App. IX, p. 345-349). Adnotandum tamen in solis sermonibus facilius concipi posse dubium circa gravitatem formalem peccati ex parte utriusque complicitis, ac propter tale dubium haud raro fieri ut prohibitio et censura cessent.

RESP. 2. Requiritur ut in ejusmodi peccato adfuerit *vera et formalis complicitas* confessarium inter et pœnitentem, et ideo — 1. ut *ex utraque parte* peccatum fuerit materialiter et formaliter grave, quatenus externum, ut supra explicatum est; si enim alteruter aut nullatenus peccavit, aut solo actu interno mortaliter peccavit, non adest peccatum complicitis; — 2. ut complices peccaverint, non tantum eodem tempore eademque occasione, sed etiam *cum unitate morali propositi et actionis in uno peccato mortali et externo* (Comment. Act. S. Sedis, *ibid.*, p. 350).

Nulla autem alia conditio necessaria est; quare non refert utrum personæ complices sint puberes vel impuberes, ejusdem vel diversi sexus; neque utrum peccatum commissum fuerit ante vel postquam confessarius sacerdotio initiatus fuerit: ita communi opinione concludunt auctores ex verbis Benedicti XIV in sua Constitutione et ex fine legis.

215. Quæritur 2. *Quid requiratur ut confessarius absolvens complicem in peccato turpi excommunicationem incurrat?*

Requiritur 1. ut *absolutio reapse impertiatur, aut saltem simuletur*: sola enim auditio peccatorum non sufficit; quare si confessarius, confessione audita, complicem sine absolutione dimittat, excommunicationem non incurrit (S. Lig., lib. 6, n. 556; Gury, n. 589). — *Dixi aut saltem simuletur*; nam S. Pœnitentiaria Apostolica rescripsit (die 1 mart. 1878) « confessarios absolutionem simulantes excommunicationem non effugere » (ap. Planchard, *in. Const.*, p. 9, not. 2).

Requiritur 2. ut peccatum complicitatis sit *confessario complici declaratum, ejusque absolutioni directe subjectum*: unde

confessarius qui complicem quidem absolvit, sed peccato complicitatis in confessione non declarato, non incurrit excommunicationem, idque etiamsi complex sacrilege hujus peccati confessionem omitteret, et ipse confessarius culpabiliter ab interrogando abstineret; tenetur nihilominus talis confessarius enormitatem delicti sui, et abominabilem abusum sacramenti Poenitentiae deslere, et personam complicem monere, ut de peccato complicitatis, et cæteris invalide confessis, apud alium confessarium se accuset (Ita declar. S. Poenit., die 16 maii 1877; ap. Planchard, *op cit.*, p. 9, not. 3).

Requiritur 3. ut peccatum turpe complicitis *non fuerit jam alii confessario declaratum, ab eoque directe remissum*; nam deleta peccato per absolutionem ab alio impertitam, cessat suspicio indispositionis in poenitente, et ideo cessat ipsa lex (S. Lig., lib., 6, n. 555). Quidem tamen contrarium tenent, et dicunt in ejusmodi peccatum, licet aliunde absolutum, nunquam ferri posse absolutionem confessarii complicitis (Avanzini, App. IX, p. 323-333). — Dixi *jam alii confessario declaratum et ab eo directe remissum*; quia si confessio complicitis alii sacerdoti facta nulla aut sacrilega fuerit, aut si in ea confessione, licet valida, peccatum complicitatis ex oblivione inculpabili non fuerit declaratum, maneret prohibitio, quia in his casibus peccati complicitis non fuit remissio, aut saltem nonnisi indirecta (Salmant. App. Tract. VI, cap. 6, n. 298, cit. ap. Planchard, *ibid.* p. 6, not. 2). — Adnotandum tamen quæstionem a nobis agitatam limitari ad conditionem requisitam ut confessarius excommunicationem incurrat; nam, ut recte ait Gury (*de sacram. Poen.*, n. 587), si quis pudor maneat in sacerdote, qui miseranda fragilitate peccatum turpe cum alio patrauerit, si quis honor sacramento debitus, nunquam in posterum complicitis confessionem excipiet; itaque avertendi sunt fideles, quoad fieri potest, ne unquam in posterum, secluso necessitatis casu, confessarium adeant peccati complicem.

Requiritur 4. ut confessarius, dum complicem absolvit, *eum agnoscat, et advertat eum esse suum complicem*: alioquin bona fide ageret nullumque peccatum committeret; ad cen-

suram vero incurrendam necesse est ut adsit peccatum mortale. — Neque excommunicationem incurrit, ille qui dubitat an qui confitetur sit suus complex, nec per aptas ac prudentes interrogationes dubium diluere potest (Avanzini, *loc. cit.*, p. 312, 333, 334; Gury, *Cas. Consc.*, n. 619).

216. Quæritur 3. *Utrum et quatenus aliquando a censura excusetur sacerdos absolvens complicem?*

RESP. 1. Juxta Constitutionem, prohibitio et censura valent, « *etiam in articulo mortis, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua oritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem.* »

Igitur *regulariter* non cessat lex in articulo mortis, sed *per accidens* tamen posset sacerdos complicem absolvere in articulo mortis constitutum, non tantum si reapse nullus adsit aut advocari possit alius sacerdos sive approbatus sive non, præter complicem; — sed etiam si alius advocari aut accedere nequeat sine gravi infamia aut scandalo; — imo, si moribundus alii sacerdoti confiteri recusat, ita ut graviter timendum sit ne, aut sine confessione moriatur, aut sacrilege confiteatur apud alterum sacerdotem (Gury, n. 586; S. Lig., lib. 6, n. 553).

Itaque extra hos casus sacerdoti complici *per se* anteponi debet sacerdos simplex non approbatus; attamen non esset anteponendus sacerdos publice suspensus aut excommunicatus, sive quia valde indecens esset hunc vocare, sive quia infamia vel scandalum tali modo vix vitaretur (Lehmkuhl, *de Cens.*, n. 937).

Cæterum, si sacerdos complex prædictæ infamiæ aut scandalii pericula sibi ultro confingat, ubi non sunt, vel si hujusmodi pericula, quantum in se erit, antevertere aut remove, opportunis adhibitis remediis, graviter negligat, atque ita personam complicem a peccato complicitatis absolvere præsumat, statuit Benedictus XIV (in Const. cit.): — *absolutionem quidem fore validam*, quia in articulo mortis tali sacerdoti, quantumvis indigno, necessaria jurisdictio non aufertur, ne hac ipsa occasione aliquis pereat; — sed hujusmodi sacerdotem nihilominus *incurrere excommunicationem*, quæ in absolventes complicem lata fuit.

RESP. 2. Ob paritatem rationis probabiliter extendi potest eadem excusatio a censura, ad alios casus extraordinarios, scilicet, — quando persona complex, uti accidere potest in regionibus missionum, omnino caret alio confessario, atque, nisi a sacerdote complice absolvatur, a communione etiam paschali diu abstinere debet, idque fortasse cum scandalo aliorum aut gravi periculo infamiæ; — item, quando diu deesse debet confessarius, cui persona complex sine evidenti periculo sacrilegii confiteatur, et simul non potest eadem persona diu abstinere a sacramentis, quin oriatur gravis diffamatio. — Adverte tamen quod, excepto mortis articulo aut impedimento perpetuo ad alium sacerdotem accedendi, onus manet peccatum illud complicitatis alii sacerdoti confitendi, sicut explicavimus supra (n. 206; Ita Lehmkuhl, Ballerini, Comment. Act. S. Sedis, loc. cit.).

CAPUT II.

DE OFFICIO MINISTRI.

---

217. Agendum nobis est, — 1. de muneribus confessarii in genere; — 2. de obligationibus quæ ex his muneribus sequuntur; — 3. de applicatione diversarum confessarii obligationum ad particulares poenitentium species.

ARTICULUS I.

De muneribus Confessarii.

Præter officium, quo confessarius tanquam minister gratiam confert peccati remissivam, quatuor sunt, ex S. Lig. (*Prax. conf.*, n. 2), ejus munera in sacramento Poenitentia, patris nempe, *medici, doctoris et judicis.*

De officio ministri nihil hic speciatim dicendum est, præter illa quæ in Tractatu *de Sacramentis in genere* exposita sunt: de aliis muneribus loquemur, S. Ligorium ducem sequentes.

§ I. De munere Patris.

218. Principium. Confessarius in sacramento Pœnitentiæ est *verus et proprius Pater spiritualis animarum*, et ideo viscera caritatis et misericordiæ induere debet.

In quovis equidem sacramento minister veræ paternitatis spiritualis munere fungi dicendus est, quippe qui animæ fideli gratiam et vitam supernaturalem confert aut auget. Confessario autem hujusmodi paternitas speciali titulo tribuenda est, caritatis nempe et misericordiæ cujus officium ei committitur in sacramento Pœnitentiæ adimplendum.

Ad hoc enim sacramentum Pœnitentiæ fuit institutum, ut per ministerium sacerdotale peccatoribus impertiatur paterna misericordia et indulgentia optimi omnium parentis, nempe ipsius Christi, qui de seipso dixit : « Non sum missus nisi *ad oves quæ perierunt domus Israel* » (*Matth.*, xv, 24). « Non veni » vocare justos, *sed peccatores ad pœnitentiam* » (*Luc.*, v, 32). « Venite ad me. *omnes* qui laboratis et *onerati estis*, et ego *reficiam* vos » (*Matth.*, xv, 28), et alia similia. Unde hoc sacramentum ex divina institutione *tribunal* quidem vocatur, sed *misericordiæ*, non *justitiæ*; potestas judiciaria confessario competit in peccatores, sed ad eorum culpas remittendas, potiusquam ad retinendas, ad sententiam non damnationis sed absolutionis proferendam.

Ergo talis esse debet confessarii caritas, ut juxta verba Leonis XII (in Bulla jubil. an. 1825), « indutus viscera misericordiæ Christi Jesu, sciat studiose, patienter. et mansuete cum peccatoribus agere, » et quidem, tum *in principio*. tum *in decursu*, tum *in fine* confessionis.

219. Regula 1^a. *In principio confessionis.* « Primo, ait S. Lig. (*Prax. conf.*, n. 3), caritatem adhibere debet confessarius *in benigne excipiendo omnes sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint*; quo magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiât, eo magis, ut Deo ipsas lucrifaciat, majore caritate eas amplectatur, atque verbis quibusdam brevibus, sed suavitate plenis, animum eis præbeat ad peccata sincere confitenda. »

220. Regula 2^a. *In decursu confessionis.* « Caveat, pergīt idem doctor (*ibid.*, n. 4) *ne se impatientem, aut tædio affectum exhibeat; nec ostendat admiratione percelli de peccatis quæ narrantur, modo pœnitens non sit ita animo durus, aut petulans, ut plura et atrociora peccata sine ullo rubore, et sine ulla displicentia animique sensu exponeret, quia tunc opus est pro viribus efficere, ut a pœnitente quanta sit illorum deformitas et magnitudo percipiatur; ideoque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse a lethali lethargo expergefiat.* »

221. Regula 3^a. « *In fine confessionis,* ait S. Lig. (*ibid.*, n. 5), oportet ut confessarius vehementiori ardore ac studio incumbat, ut pœnitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem ejus peccatorum, ac miserum damnationis statum in quo reperitur: sed hoc semper maxima cum caritate fiat. Postea adjuvabit eum ad doloris actum efformandum, et si dispositus est, eum absolvat. Si autem fuerit absolutionis incapax, aut expediens videbitur differendam esse absolutionem, assignet ei diem in quo regredi debeat, et dulcibus verbis a se dimittat. »

§ II. De munere Medici.

222. Principium. Confessarius est *verus animarum Medicus spiritualis*, et qua talis, *solertia* pollere debet *in morbis animæ agnoscendis*, simul et *prudencia in iis curandis*.

Peccatum enim non tantum est offensa Dei, quæ remittenda est et reparanda, sed est etiam morbus animæ spiritualis, qui remediis opportunis curari debet. In sacramento igitur Pœnitentiæ peccator, simul ac remissionem culpæ obtinet, hujusmodi remedia invenire debet, quibus e variis peccati morbis eripiatur, pravis passionum affectibus adimatur, et in priorem animæ sanitatem restituatur. Quod autem officium confessario, ut patet, committitur, qui ideo verus medicus animarum dicendus est.

In his autem tribus reponuntur solertia et prudencia medici corporalis, ut morbum agnoscat, ut eum sanet, ut relapsum præcaveat. Item de medico spirituali.

223. Regula 1^a. Confessarius debet *morbum pœnitentis spirituales agnoscere.*

« Confessario, inquit S. Lig. (*ibid.*, n. 6), ut sui pœnitentis infirmitatibus remediis opportunis occurrat, cognoscenda est origo et causa omnium spiritualium ejus morborum; » interrogare igitur debet, « de peccandi consuetudine, de occasionibus, de tempore, de loco, de personis quibuscum, quo rerum concursu. Sic enim melius poterit pœnitentes corripere, eos ad absolutionem disponere, et remedia salutaria adungere. »

224. Regula 2^a. Confessarius, agnito morbo. *debet eum curare*; quod vero efficiet triplici modo.

1. « Cognitis morbi origine ac gravitate. pergit S. Lig. (*ibid.*, n. 7), confessarius *procedat ad debitas animadversiones faciendas.* Et quamvis ipse tanquam pater debeat cum caritate pœnitentes auscultare. tamen ut medicus tenetur (quantum opus est) eos monere et corrigere, eos præsertim qui multis mortalibus gravati, ad Pœnitentiæ sacramentum raro accedunt.

2. » Post debitas correctiones sive monitiones, præstat. ut *laboretur ad disponendum pœnitentem ad absolutionem per actus veri doloris et propositi*; quocirca monitos esse volo confessarios, perpaucos esse illos pœnitentes. præsertim rudes, qui præposito actu doloris ad confitendum accedunt. Nonnulli confessarii putant satis suo muneri fecisse, si duntaxat hujusmodi pœnitentes sequenti modo interrogent: « Eia, postulasne a Deo veniam de omnibus his? (quod revera non est » verus actus doloris): an te pœnitet ex corde omnium peccatorum? » Et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur. Totum ab hoc aliud est bonorum confessoriorum institutum; hi enim in primis elaborant ut pœnitentes (sermo est de iis qui lethalibus tenentur) verum dolorem et detestationem peccatorum concipiant. Et prius per attritionis actum eos præparant, atque postea curant, ut eliciatur actus contritionis perfectæ.

3. » Demum incumbendum est confessario. ut applicet ea remedia quæ opportuniora judicabit pro salute pœnitentis.

imponendo ei eas satisfactiones quæ magis conveniunt ejus morbo. et eas quas prudenter judicabit illum fore exsecuturum. » Sed de his speciatim dicetur infra.

225. Regula 3^a. Confessarius debet *relapsum præcarere*, adhibendo nempe *remedia tum generalia tum particularia*.

Sed audiamus iterum S. Lig. (*Ibid.*, n. 15-16).

« *Remedia generalia* omnibus insinuanda, sunt : — 1. amor erga Deum. Et curetur pariter, ut pœnitens cognoscat pacem interiorē qua donantur qui Dei amicitia fruuntur, et infernum quem ante tempus experiuntur, qui alieni sunt a Deo; addita perniciē temporali, quam secum trahit peccatum; — 2. sæpe se commendare Beatæ Virgini, rosarium recitando, se commendare angelo custodi, et alicui sancto peculiari protectori; — 3. frequentia sacramentorum, et si unquam in aliquod peccatum mortale inciderit, statim se confiteri; — 4. veritatum æternarum consideratio, et præ cæteris consideratio mortis; — 5. Dei præsentia, cum urget tentatio, dicendo : Deus me videt; — 6. quolibet vespere, conscientiam scrutari, cum animi dolore, et proposito; — 7. sæcularibus, ut in aliqua congregatione se adscribant, et sacerdotibus oratio mentalis, et gratiarum actiones post Missam.

» *Remedia autem particularia* assignabuntur pro vitiorum diversitate; v. g. illi qui aliquo odio tenetur, insinuetur, ut quotidie commendet Deo illum quem odit, recitando pro ipso orationem Dominicalem, et salutationem Angelicam; et cum se turbari sentit memoriæ injuriæ sibi illatæ, reminiscatur contumeliarum quibus ipse Deum affecit. — Illi, qui in peccata turpia prolapsus est, ut otium vitet, malos socios et occasiones aufugiat; et illi qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, ut non solum vitet proximas occasiones, sed etiam quasdam remotas, quæ sibi tam debili ad resistendum factæ sunt proximæ. Potissimum autem confessarius curet, ut frequenter hic communicet, cum Eucharistia dicatur « vinum germinans virgines. » — Illi, qui solitus est blasphemias proferre, insinuetur, ut quotidie saltem semel dicat orationem Dominicalem, et salutationem Angelicam in honorem sanctorum, in quos execratus fuit; et ut quolibet mane

dum e cubitu surgit, renovet propositum patienter ferendi occasiones indignationis. — Alia remedia assignabit confessarius pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum, et munerum. »

§ III. De munere Doctoris.

226. Principium 1. Confessarius in sacramento Pœnitentiæ doctor constituitur.

Confessarium esse Doctorem nemo est qui ambigere possit. cum Christus Apostolis, et omnibus sacerdotibus qui in eorum vicem et ministerium erant successuri, munus docendi fideles his apertis verbis commiserit : « Euntes *docete* omnes gentes..... *docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis* : » quod munus patet adimplendum esse sacerdotibus, non tantum publice per prædicationem, sed etiam privatim per directionem et monitiones, juxta illud Apostoli (II *Tim.*, iv, 2) : « Prædica verbum, *insta opportune, importune, argue, obsecra. increpu* in omni patientia et doctrina. » Hoc autem aptius et efficacius fit in sacro tribunali. Ergo in sacramento Pœnitentiæ confessarius munere Doctoris fungi debet.

227. Principium 2. *Specialis scientia est confessario necessaria. ut pœnitentes convenienter doceat.*

PROB. 1. *Ex Sacra Scriptura* : « Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore ejus » (*Malach.*, ii, 7). « Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi » (*Osee*, vi, 6). Ipse Christus ait : « Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt » (*Matth.*, xv, 14). « Væ vobis, duces cæci ! » (*Matth.*, xxiii, 16).

PROB. 2. *Ex testimoniis SS. Patrum et Doctorum.* Sic enim loquitur S. Gregorius Magnus (*Reg. Past. officii*, p. 1, c. 4) : « Nulla ars doceri præsumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo magisterium pastorale suscipitur in magna temeritate, quoniam *ars artium est regimen animarum* »

PROB. *Rat. theol.* quam S. Lig. (*Præf. Conf.*, n. 17, 18) his verbis exponit : « S. Franciscus Salesius dicebat officium audiendi confessiones esse omnium maximum et difficillimum.

Revera ita est. *Est omnium maximum*, quia est omnium scientiarum finis, qui nihil aliud esse debet quam salus æterna; estque *omnium difficillimum*, dum *primo*, confessarii munus requirit omnium scientiarum, omnium officiorum atque artium notitiam; *secundo*, quia scientia theologiæ moralis complectitur tot materias inter se diversas; *tertio*, quia in magna parte constat ex tot legibus positivis, et sacris canonibus, quorum intelligentia debet accipi secundum suam veram significationem; præterea quælibet harum legum redditur difficilis, cum ratione circumstantiarum, quæ casus dissimiles efficiunt, resolutiones variandæ sint. »

228. Principium 3. Confessarius tamen non tenetur *adeo* perfectam scientiam habere, ut possit *semper statim* et *per seipsum omnes occurrentes* dubitationes solvere; sed sufficit, ut id possit in casibus *communiter* accidentibus; et *de difficilioribus* sciat *saltem dubitare*. Major enim scientia difficilius haberi potest, cum nec ipsi doctiores statim omnes casus solvere queant. — Nec etiam tenetur confessarius de singulis peccatis accusatis judicare an sint mortalia necne. siquidem hoc sæpe impossibile est; sed sufficit ut singula audiat, prout gesta sunt, et de illis judicet tum juxta principia communia, tum juxta rerum adjuncta a pœnitente exposita, et remedium idoneum apponere noverit (S. Lig., n. 627; Gury, n. 607).

His positis, jam nunc exponendæ essent regulæ tum de iis quæ confessarius scire tenetur, tum de obligatione et modo docendi pœnitentes; sed cum de hoc posteriori inferius tractandum sit, dabimus tantum regulas de scientia confessarii.

229 Regula 1^a: Confessarius *scire tenetur* ea omnia quæ spectant *ad sacramentum Pœnitentiæ*, item ea omnia quæ pertinent *ad Theologiam moralem*.

1. *Quoad sacramentum Pœnitentiæ*, haud dubium quin confessarius, quatenus minister, apprime scire debeat ea quæ theologia catholica docet tum de natura hujus sacramenti, et ejus effectibus, tum de conditionibus ad ipsum requisitis sive ex parte pœnitentis, sive ex parte confessarii. Oportet speciatim ut cognoscat ad quæ sua jurisdictio se extendat, et ideo sciat casus reservatos. et censuras vigentes. prout exponun-

tur in *Bulla Apostolicæ Sedis*, et in casuum libello diœcesano (S. Lig., *Præx. Conf.*, n. 18).

2. *De Theologia morali* autem, scientia confessarii, ex S. Lig. (*Ibid.*, n. 17), sese extendere debet non tantum ad principia generalia, sed etiam ad quæstiones et casus particulares, saltem frequentiores. Sed præstat audire sanctum Doctorem :

« Quidam, ait, qui eruditos et theologos magnæ notæ se jactant, moralistas, quos *Casuistas* (nomen ignominia apud ipsos) appellant, dedignantur ne cursim quidem legere. Dicunt hi sufficere, ut confessiones rite excipi possint, principia generalia moralis callere; illis enim posse resolvi aiunt omnes casus particulares. Quis negare potest omnes casus particulares esse his principiis resolvendos? sed totum opus, et totus labor est in adaptando ad casus particulares, tam diversis circumstantiis irretitos, principia hujusmodi, utque discernatur quodnam principiorum occurrentibus circumstantiis congruat; neque id fieri sine magna discussione rationum quæ pro utraque parte adsunt. Et hoc est illud, quod moralistæ effecerunt, dum elaborarunt in explicando a quibus principiis multi casus particulares resolvi deberent.

» Justa ratione motus auctor Instructionum pro novis confessariis (part. 1, 18) affirmat multos theologos quanto profundiores in scientiis speculativis, tanto rudiores esse in scientiis moralibus, quæ, ut scribit Gerson (*Tract. de Orat.*), omnium difficillimæ sunt. Doctissimus Sperelli (*de Episc.*, p. 3, c. 4) pariter dicit longe errare eos confessarios, qui totos in Scholasticæ studio se applicant, æstimantes tempus in morali frustra expendi; et postea nesciunt distinguere lepram a lepra; qui error (subjungit) confessarios simul et poenitentes in æternam perditionem trahit. »

230. Regula 2^a : Confessarius, ad hanc scientiam *non tantum acquirendam, sed servandam et perficiendam, sedulo theologiæ moralis studio* incumbere debet.

Nam experientia non potest supplere scientiam, sed solum eam juvat; sine scientia autem non inservit nisi ad fucum confessario faciendum, et ad eum in errores innumeros indu-

cendum, ita ut sæpe tanquam principia habeat ea quæ controversiæ subjacent, aut etiam communiter negantur (Gury, n. 609).

« Nec unquam studium illud intermittere debet, quia ex tot rebus tam diversis, et inter se disparibus, quæ ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt; qua de re oportet semper frequenti studio eas in memoriam revocare. » Ita S. Lig. (*Prax. Conf.*, n. 18. Cf. *Theol. mor.*, lib. 6, n. 628).

231. Corollarium 1. Peccat igitur graviter *confessarius*, qui *scienter prædicta scientiæ caret*, etiamsi ex sola caritate et obedientia confessiones excipiat. Sic enim ait S. Lig. (*Prax. Conf.*, n. 18) : « Affirmo in statu damnationis esse eum confessarium, qui sine sufficiente scientia ad confessiones excipiendas se exponit. — Nec excusabit eum Episcopi approbatio, si *manifeste* se noverit inhabilem; approbatio enim non infundit scientiam necessariam, sed supponit. — Dico *manifeste*, dum qui tantum dubitaret, bene potest, imo debet quiescere in sui superioris judicio confisus, si saltem seduliori studio se habilem reddere satagat. »

232. Corollarium 2. Peccat etiam graviter *superior*, qui *ignaro confessario veniam dat confessiones excipiendi*, tum quia ejus peccato consentit atque cooperatur; tum quia generatim loquendo, intrinsece malum est indigno committere aliquod munus; tum præsertim quia hoc repugnat sive sanctitati sacramenti, sive justitiæ.

233. Corollarium 3. Peccat graviter et ipse *pœnitens*, qui *scienter eligit confessarium respectu sui ignarum*; quia non vult sicuti oportet dirigi in via salutis, et sic grave damnum spirituale subit. — Si tamen pœnitens sit bona fide, valida erit confessio; quia ex parte pœnitentis intervenit integra peccatorum declaratio, et debita animi dispositio; et ex parte confessarii intervenit saltem cognitio peccatorum sub ratione confusa peccati, quod tantum ad materiam sacramenti exigitur (Gury, n. 608, 609).

§ IV. De munere Judicis.

234. Principium. Confessarius in sacramento Pœnitentiæ *judez spiritualis peccatorum constituitur auctoritate et nomine Dei Summi Judicis*; et qua talis, *justitia et æquitate* pollere debet.

Id sequitur ex probatis in prima parte hujus Tractatus; quando statuimus sacramentum Pœnitentiæ ad formam judicii fuisse a Christo institutum, et sacerdotes constitutos esse judices in causis peccatorum (n. 57).

235. Corollaria. Ex hinc autem duplex deducitur officium confessarii, duplexque obligatio.

1. Ad confessarium pertinet *causam instruere*, et ideo *tenetur interrogare pœnitentes*, cum moderatione tamen, discretionem et opportunitate. Sed de hac obligatione infra dicemus.

2. Ad confessarium pertinet *sententiam ferre*, et quidem non proprio nomine, sed nomine Dei Summi Judicis, cujus locum tenet et vices gerit; et ideo tenetur ex justitia *absolvere rite dispositos et non alios*. De hac autem obligatione etiam agetur infra.

ARTICULUS II.

De obligationibus confessarii.

236. Principia generalia. 1. Obligationes confessarii ex ejus muneribus desluunt, et ad duplicem finem, seu duplex objectum generale, referuntur, *bonum scilicet sacramenti et bonum pœnitentis*. Quatenus est enim *minister* sacramenti simul et *judez*, valorem et sanctitatem sacramenti curare tenetur, quatenus vero est *pater, medicus et doctor*, utilitati pœnitentis consulere debet.

2. Quapropter ipsi summopere est cavendum, ne, dum sacramento prospicit, ejusque veluti jura in tuto ponit, spirituali bono pœnitentis noxiam inferat, et vice versa; sed potius omni cura laborandum, ut *alterum alteri inseruiat*, ac præsertim, ut sacramenti bonum in bonum pœnitentis con-

vertatur. Christus enim sua sacramenta maximeque sacramentum Pœnitentiæ ita salutis hominum connexuit, ut homines nonnisi per sacramenta salvarentur, et vicissim sacramenta non existerent nisi propter homines.

3. Si quando *conflictus sit inter utrumque bonum*, si nempe bonum pœnitentis talem exposcat agendi rationem, quæ bono sacramenti adversetur, distinguere oportet : — 1. Si lædenda esset *pars aliqua essentialis*, a qua valor ipse sacramenti pendet, omnino nunquam liceret sacramentum ministrare, seu proprius fingere, quantumcumque ex ejus denegatione timeatur damnum spirituale pœnitentis; talis enim violatio rei sacræ est quid intrinsece malum; non sunt autem facienda mala, ut eveniant bona. Ea de causa pœnitens certo indispositus nunquam absolvi potest. — 2. Sed, præscindendo ab hoc casu, quando scilicet jam non valor sed *integritas* aut *sanctior administratio sacramenti* in discrimen venit, aut etiam quando valor ipse periculo non certo sed dubio tantum aut probabili exponitur, tunc bonum pœnitentis debet bono sacramenti præferri; quia, juxta œconomiam a Deo sapienter et misericorditer statutam in ordine supernaturali, non homo propter honorem sacramenti conditus est, sed sacramentum ipsum propter salutem hominis est institutum; unde in conflictu negligenda est potius sanctitas sacramenti quam salus pœnitentis.

237. Distinguuntur obligationes confessarii. — I. Dividi possunt pro duplici respectu quem mox exposuimus (juxta Berardi, *Prax. Conf.*, n. 1084) :

I. Quoad *bonum sacramenti*, curare debet confessarius : — 1. ut sit *validum*, proindeque nullo elemento essentiali careat, tum ex parte dispositionum et actuum pœnitentis, in quibus sita est materia, tum ex parte verborum absolutionis seu formæ, tum ex parte jurisdictionis et intentionis ministri; — 2. ut sit *integrum*, sive quoad peccatorum accusationem, sive quoad satisfactionis impositionem; — 3. ut *rite ac sancte* ministretur et recipiatur, ideoque religiose servantur cæremoniæ eaque omnia quæ in ritualibus aut statutis Ecclesiæ præscribuntur.

2. Quoad *bonum pœnitentis* : — 1. Confessarius eum prudentibus interrogationibus adjuvabit, ut peccata suâ integre confiteatur; — 2. Illum, si reperiat non satis dispositum ad absolutionem, verbis efficacibus ad dolorem de peccatis et propositum conabitur adducere; — 3. Eum etiam de ipsius obligationibus, si has ignoret, juxta prudentiæ regulas instruet; — 4. Salutarem pœnitentiam aliaque remedia opportuna ei præscribet; — 5. Inquiret utrum pro ejus dispositionibus concedenda sit, aut differenda, aut deneganda absolutio; — 6. Tandem in his omnibus curabit, non modo ut pœnitens ex præsentī confessione fructum percipiat, sed etiam ut præcedentium confessionum defectus reparentur.

3. Quoad bonum *sacramenti simul et pœnitentis*, gravissima est obligatio qua tenetur confessarius, ad secretum confessionis religiose servandum.

II. Aliter distingui possunt obligationes confessarii (juxta Lehmkuhl, *Theol. mor.* II, n. 418 et seqq.). Cum enim propria et specifica ratio sacramenti Pœnitentiæ in forma judicii sita sit, inde fit ut officium *judicis* haberi debeat tanquam munus confessarii primarium et essentielle. Huic autem accedunt alia officia, quæ accessoria vocari possunt aut secundaria, non quod sint levis momenti, sed quia ad judicis munus rite et utiliter implendum confessarium disponunt et adjuvant.

1. Jam vero confessarii munus, qua *judex* est, in his tribus continetur, scilicet : — 1. ut causam cognoscat, rei confessionem excipiendo, ipsumque interrogando : — 2. ut dispositionem pœnitentis inquirat, unde judicet utrum ipsi aut concedi, aut differri, aut denegari debeat absolutio; — 3. ut in satisfactionem pro peccato pœnam salutarem imponat; — 4. ut sententiam ferat.

2. Officia *accessoria*, seu obligationes secundariæ, quæ in hoc sacramento munus judicis circumstant, triplicis sunt generis : — 1. Quædam enim obligationes sunt *præviæ*, ut nempe confessarius se idoneum reddat et promptum præbeat ad officium suum exercendum; ad hæc autem requiruntur caritas, scientia et prudentia, de quibus jam diximus. — 2. Aliæ in

ipsa confessione occurrunt, id est, obligationes, sive instruendi et monendi poenitentes qui in ignorantia rerum salutis versantur, sive contritionem excitandi in eis qui imparati aut indispositi accedunt, sive relapsum præcavendi per remedia congrua. — 3. Duæ tandem obligationes *confessionem subsequuntur*, una, quæ ex confessione *per se* et semper oritur, obligatio servandi secretum sacramentale, altera quæ aliquando *per accidens* contingere potest, corrigendi, si qui sunt, defectus commissos.

De omnibus his obligationibus agemus juxta ordinem, non logicum seu rationis, sed chronologicum seu temporis quo debent a confessario impleri.

§ I. De obligatione audiendi confessiones.

Confessarius potest deputari ad audiendas confessiones *ratione tituli, officii vel beneficii*; potest etiam nullo speciali motivo ad id adstringi, sed *sola caritate*.

238. Quæritur 1. *Utrum et quatenus confessiones audire teneatur confessarius, qui ad id deputatur ratione tituli, officii vel beneficii?*

RESP. Hujusmodi confessarium teneri *ex justitia* confessiones audire, *pro necessitate et utilitate proximi*.

1. Quando poenitens versatur in *extrema necessitate*, id est in proximo et probabili periculo damnationis, tenetur *sub gravi* supradictus confessarius ejus confessionem audire. Ita omnes theologi; et plures cum S. Lig. (lib. 6. n. 624) probabilius addunt: *etiam cum periculo vitæ*, quia, « etsi in rigore loquendo posset poenitens per contritionem perfectam sibi providere, tamen non potest negari quod magno periculo exponatur ille suæ æternæ salutis, si absque absolutione relinquatur. » — Ut autem censeatur adesse hujusmodi periculum damnationis, duo requiruntur: ut mors immineat et moribundus sit in statu peccati mortalis.

2. Quando datur pro poenitente *aliqua vera necessitas*, licet non extrema, aut *obligatio gravis* peccata confitendi, tenetur *sub gravi* confessarius eum audire, etiam cum periculo probabili alienjus *incommodi gravis*. — Adest autem sufficiens

necessitas pœnitentis, si alioquin hic esset in periculo proximo peccandi mortaliter, vel si urget præceptum confessionis annuæ.

3. Quando pœnitentes, extra necessitatem graviter urgentem, *rationabiliter* tamen petunt, puta ad propriam animæ utilitatem, tenetur adhuc *per se sub gravi* confessarius supradictus eorum confessiones audire, etiam cum aliquo *incommodo ordinario*. — Excusaretur autem a mortali, juxta S. Lig. (lib. 4, n. 58), si semel tantum aut iterum denegaret vel differret.

Hinc confessarius non debet — 1. Rejicere pœnitentem peccatorem qui prima vice ad sacrum tribunal accedit. — 2. Pœnitentem, ex levitate ordinarie non agentem, qui instanter petit sacramentum; quia probabile est illum notabili aliqua moveri ratione. — 3. At bene potest dimittere confessarius, quasdam personas molestas quæ volunt intempestive audiri. — 4. Nec vituperandus est, imo probandus est confessarius qui, sepositis casibus specialibus, non vult pœnitentes audire nisi certis horis, ut ipse orationi et studio facilius incumbat.

239. Quæritur 2. *Utrum sacerdos qui nec titulo nec officio deputatur, aliquando ex caritate teneri possit ad confessiones excipiendas?*

RESP. — 1. Hujusmodi sacerdos tenetur audire confessiones, in *extrema* pœnitentis necessitate, ut patet; si nempe pœnitens sit jamjam moriturus, nec habeat alterius confessarii copiam. — 2. Si confessarius jam confessionem alicujus incœperit, tenetur illam perficere, *saltem ex caritate*, ne pœnitens illam iterare cogatur. — 3. Si pœnitens versetur in *gravi necessitate et desit alius confessarius*, videtur quod sacerdos ille ad excipiendam confessionem obligetur, juxta principia in Tractatu de virtutibus theologicis exposita, ubi de præcepto caritatis.

§ II. De interrogationibus faciendis.

240. Principium. Confessarius qui *prudenter timet* ne pœnitentis confessio integritate præsertim formali careat, tene-

tur *sub peccato gravi ex genere suo hanc opportunis interrogationibus supplere.*

PROB. 1. *Auctoritate* — 1. *Benedicti XIV* (Encyclica de *Jubilæo*), expresse id asserentis : « Monemus gravioris criminis reos esse eos omnes qui, cum in sacro tribunali poenitentiae resideant, nulla tacti sollicitudine, poenitentes audiunt, non monent, *non interrogant*, sed expleta criminum enumeratione, absolutionis formam illico proferunt. » — 2. *Ritualis Romani*, in quo hæc leguntur : « Si poenitens numerum et species et circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit. eum sacerdos *prudenter interroget*. » — 3. *Theologorum* omnium illud plus minusve expresse asserentium (S. Lig., lib. 6. n. 607, *Præf. Conf.*, n. 19).

PROB. 2. *Rat. th.* Confessarius est in sacro tribunali *judex*, *medicus* et *minister* sacramenti : porro sub illo triplici respectu tenetur poenitentes interrogare. — 1. Ut *judex*: prudentem enim sententiam ferre nequit, nisi causam integre cognoscat. — 2. Ut *medicus*: « Sacerdos sit discretus et cautus, inquit conc. Later. IV (can. *Omnis utriusque sexus*), ut more periti medici superinfundat vinum et oleum vulneribus sauciati, *diligenter inquirens* et peccatoris circumstantias et peccati, per quas prudenter intelligat quale debeat ei præbere consilium, et cujusmodi remedium adhibere. » — 3. Ut *minister sacramenti*: sub eo respectu tenetur providere, quantum in se est, ut poenitens præbeat sacramento sufficientem confessionem, contritionem et satisfactionem : porro sæpe sæpius illud obtinere minime poterit quin plurimas faciat quæstiones; ergo confessarius tenetur interrogare poenitentem.

Dicitur 1. *Confessarius qui prudenter timet*. Nam si nullum daretur motivum suspicandi poenitentem circa confessionis integritatem, non essent faciendæ interrogationes. — Hinc generatim non est interrogandus poenitens qui videtur satis instructus. licet rudis, et peccata sua clare, distincte ac ordinatim confitetur, juxta ea quæ communiter in conditione sua eveniunt (S. Lig., lib. 6, n. 607). — Hinc a fortiori non est necesse ut interrogentur poenitentes pii, quando moraliter constat confessario eos culpis gravibus vacare. quia nulla

confessionis integritas tunc procuranda est (Gury, *Cas. Consc.* II, n. 670).

Dicitur 2. *Ne confessio integritate præsertim formali careat*; namque ex dictis integritas formalis sola est de necessitate sacramenti, et proinde in rigore loquendo sufficit. Requidem vera integritas materialis est de præcepto, sed moraliter tantum accipienda est, eamque confessarius procurare tenetur, non absolute, aut juxta suam ipsius capacitatem, sed in defectu tantum pœnitentis, et juxta ejus conditionem, ætatem et capacitatem (S. Lig., lib. 6, n. 607: *Præx. Conf.*, n. 24; Billuart, diss. 6, art. 10, § 2).

Dicitur 3. *sub peccato gravi ex genere suo*. idque patet ex probationibus allatis. — Hinc 1. graviter peccat confessarius, si scienter et voluntarie sine justa causa omittit plerasque interrogationes de numero et speciebus peccatorum mortalium; tunc enim irreverentiam gravem sacramento irrogaret. — Hinc 2. Si ex levi negligentia, ex inadvertentia, ex memoriæ labilitate, humana distractione, spiritus defatigatione, nimia attentione in confessionibus audiendis, etc., aliquid etiam necessarium inquirere omittat, nullum aut leve tantum erit peccatum; nemo enim tenetur cum tanta difficultate et morali impossibilitate alienos defectus supplere (Ita Billuart, *Ibid.*). — Hinc 3. Imo videtur probabilius non graviter peccare, si omittat voluntarie aut ex gravi incuria aliquas interrogationes circa numerum aut species infimas; quia præceptum de integritate confessionis pœnitentes directe respicit, confessarium vero non obligat nisi tanquam ejus auxiliatorem, qui proinde non tanto rigore tenetur ad interrogandum, sicut ille ad se accusandum (Gury, *Cas. Consc.*, n. 669).

241. Regula 1^a. *Interrogatio debet esse moderata*; alioquin tum confessario, tum pœnitenti gravis et onerosa erit interrogatio, ac proinde ipsa confessio.

Hinc — 1. Inutilia, seu quæ ad confessionis integritatem non pertinent, aut ad statum conscientię pœnitentis judicandum non conferunt, nec quærat unquam confessarius, nec sibi narrari patiatur. — 2. Quod ad peccata ipsa attinet, in-

terroget tantum de iis, in quæ poenitens faciliter incidere potest, spectata ejus conditione et capacitate (S. Lig., lib. 6, n. 607; *Prax. Conf.*, n. 21). — 3. His in interrogationibus faciendis sermone superfluo aut fusiori non utatur, sed verbis clavis et concisis, quæ necessaria tantum exprimant.

242. Regula 2^a. *Interrogatio debet esse discreta*, atque adeo confessarius in modo interrogandi rationem habeat, — tum conditionis personarum; — tum materiæ de qua interrogandum est; — tum verborum quæ sunt adhibenda, ita ut semper et unice appareat gravitas, pietas, modestia, prudentia et paterna caritas, prout requirit hujus officii natura et dignitas.

Hinc — 1. « Caveat, ait Rituale Romanum, ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemque detineat, præsertim juniores utriusque sexus, vel alios, de eo quod ignorant imprudenter interrogans, ne scandalum patiantur, ideoque peccare discant. » — 2. Valde cautus esse debet in interrogando de materia luxuriæ, præsertim cum mulieribus, adolescentibus et pueris, qui multo facilius scandalum pati possunt. Item cum conjugatis, nonnisi gravi de causa, de his mentionem faciat (S. Poenitent., 8 jun. 1842). — 3. In hac eadem materia generatim multo melius est in pluribus deficere, quam in uno superabundare ratione integritatis confessionis. In dubio igitur an in tali casu interrogare possis vel debeas, pro parte negativa semper standum erit; minus enim malum est deesse integritati confessionis, quam incurrere animæ perdendæ periculum (Ita Gury, n. 616).

243. Regula 3. *Interrogatio debet esse opportuna*, id est fieri tempore et modo, quo convenit: quædam autem interrogationes faciendæ sunt ante confessionem, quædam decursu confessionis, quædam post confessionem.

1. *Ante inchoatam confessionem.* Ex S. Carolo (in *Admonit. ad conf.*, n. 11), sequentes præmittat interrogationes confessarius, non omnibus tamen indiscriminatim faciendas, sed discrete et prudenter: Quænam sit tua conditio? — A quotempore ultimam recepisti absolutionem? — An injunctam poenitentiam adimplevisti? — Quomodo ad præsentem confessio-

nem te disposuisti? — Habesne aliquod peccatum præteritum quod tuam conscientiam gravet? Hanc ultimam quæstionem commendat S. Leonardus; quia, juxta illum, peccati in præterita confessione celati non pauci inveniuntur rei. — Si timeat confessarius, ne adsit impedimentum ex quo prævideat a se non posse absolvi pœnitentem, v. g., ne sit casus reservatus, de hoc illum interroget ante omnia; nam minus onerosum erit pœnitenti dimitti ante quam post confessionem.

2. *Decursu confessionis.* Quamvis ordinarie interpellandi non sint pœnitentes in peccatorum confessione, sed audiendi sine interlocutione, vel increpatione, imo sine ullo signo tædii, horroris aut admirationis, ne in timorem vel perturbationem incidant; attamen aliquando licet brevem interrogationem interponere. — Si omittat pœnitens dicere numerum, aut consuetudinem, aut circumstantias peccati declarati, utile est absolvere quod istud peccatum spectat. — Si peccatum declaratum includat aliquid solutu difficile, v. g., injustitiam reparandam, impedimentum matrimonii, vel aliud istiusmodi, dicat simpliciter confessarius: perge, sed de hac materia iterum dices ob specialia quædam monita tibi necessaria.

3. *Post auditam confessionem,* præcipue faciendæ sunt interrogationes; tunc enim melius dignoscitur pœnitentis status, facilius intelligitur quid ab eo postulandum sit, et minor est metus ne os præ pudore ei occludatur.

244. Quæritur 1. *Quid agere debeat confessarius qui non est certus, sed plus minusve dubitat de sinceritate pœnitentis?*

RESP. 1. Caveat ne hujusmodi suspicionem ostendendo, pœnitentem graviter offendat, sed conetur ut ei fiduciam pariat; « humaniter suggerat, ait Rituale Romanum, ut omnia peccata sua rite et integre confiteatur, remota stulta illa quorundam verecundia, qua præpediti, suadente diabolo, peccata confiteri non audent. »

RESP. 2. Si vero pœnitens omnibus interrogationibus negative respondeat, est axioma receptum in hoc foro (ut docent omnes cum D. Thoma, *Quodlib.* 1, a. 12): omnino pœnitenti credendum est tam pro se quam contra se; unde post diligen-

tem interrogationem, regulariter debet confessarius pœnitentem negantem absolvere (S. Lig. n. 631).

245. Quæritur 2. *Quid agere debeat confessarius, qui certo cognoscit peccatum aliquod a pœnitente reticeri, aut negari?*

RESP. 1. Si confessarius illud sciat *confessione alterius*, interrogationes quasdam generales faciat, et ulterius interrogando non procedat, nisi expressam ab illo altero licentiam habeat, ne confessionis sigillum violetur. — Utrum vero debeat confessarius talem pœnitentem absolvere, negat S. Lig. (lib. 6, n. 631), qui ait : « Confessarius eo casu nullo modo absolvat, sed tantum aliquod oret ad occultandam negationem absolutionis. » Communius tamen alii doctores cum Suarezio (disp. 32, sect. 3, n. 9) docent tunc solum negandam esse absolutionem, quando evidens est pœnitentem mentiri. Imo dicunt plures absolutionem in omni casu esse concedendam, ne sigillum confessionis alterius violetur (Gury, n. 619).

RESP. 2. Si *extra confessionem* illud noverit confessarius, interroget pœnitentem et rem cum eo discutiat; si post discussionem intime credat peccatum fuisse commissum nec adhuc confessum et remissum, et pœnitentem mentiri, illum dimittat non absolutum. Sæpius tamen præsumere debet illum aut sui peccati oblitum esse, aut alteri confessum, aut justam habere causam illud reticendi, aut relatores fuisse deceptos; et tunc illum negantem absolvat (S. Lig. lib. 6, n. 631).

§ III. De obligatione instruendi et monendi pœnitentes.

246. Principium. Tenetur confessarius pœnitentes instruere *ratione ignorantie qua laborant*.

Hæc autem esse potest vel de veritatibus cognitu necessariis *necessitate medii* ad salutem, vel de necessariis *necessitate præcepti*, id est, de obligationibus; rursus ignorantia est aut *invincibilis*, aut *vincibilis*; tandem vel fructus ex admonitione pœnitentis speratur, vel non.

Sint igitur pro variis casibus

247. Regula 1^a: *Absolutione et in omni casu* confessarius, antequam absolutionem concedat, tenetur per seipsum aut

per alios instruere poenitentes qui ignorant *etiam invincibiliter* veritates cognitu necessarias *necessitate medii ad salutem, aut ad absolutionem hic et nunc rite suscipiendam.*

Ratio est, quia confessarius, utpote minister sacramenti, tenetur, quantum in ipso est, procurare illius validam et licitam susceptionem, atque adeo tradere instructionem ad id necessariam (Gury, n. 610).

248. Regula 2^a: Tenetur etiam confessarius monere et docere poenitentes qui laborant ignorantia *vincibili et mortaliter culpabili circa aliquam ipsorum propriam obligationem.*

Ratio, quia hujusmodi poenitentes, cum in eis desit bona fides, sunt actualiter indispositi, et ideo confessarius, monitionem omittendo, sive eorum ruinæ spirituali, sive sacramenti profanationi scienter cooperatur.

249. Regula 3^a: Tenetur etiam confessarius monere et docere poenitentes qui versantur in ignorantia *invincibili circa aliquam obligationem, si fructus ex admonitione certo speretur, nec majora timeantur incommoda.*

Ratio, quia tenetur confessarius bono sui poenitentis consulere, eum removendo etiam a peccato materiali, quod est vera inordinatio, semper corrigenda, si majus malum non timeatur.

Dicitur: *si fructus certo speretur*; nam in dubio abstinendum est; mala enim formalia potius evitanda sunt quam materialia (S. Lig., lib. 6, n. 616).

250. Regula 4^a: Nec tenetur, imo *nec licite potest* confessarius monere poenitentes qui versantur in eadem ignorantia invincibili, *si non speretur fructus, et prudenter judicetur monitio fore magis obfutura quam profutura.*

Ratio, quia ex duobus malis minus est permittendum, ut majus vitetur. Porro, in casu posito, ex omissione monitionis sequetur peccatum duntaxat materiale; ex monitione autem peccatum fiet formale, quod sane est majus malum. Ergo omittenda est monitio (S. Lig., lib. 6, n. 610).

Sed hoc ultimum principium fusiori indiget explanatione: sunt enim *objectiones* solvendæ, *corollaria* deducenda, et *exceptiones* quædam afferendæ.

251. Objectiones contra quartam regulam proponuntur et solvuntur. — OBJ. 1. Confessarius est *doctor*, ideoque ex officio tenetur instruere pœnitentes qui laborant ignorantia de propriis obligationibus.

RESP. Confessarius non est solummodo *doctor*, sed etiam *medicus*; unde, ut *medicus*, si prævidet quod monitio vergere debet in ruinam pœnitentis, tenetur ab ea abstinere : et licet sit etiam *doctor*, attamen, cum munus confessarii sit munus caritatis, in bonum animarum a Christo Domino institutum, debet quidem tradere doctrinam, sed illam tantum quæ est profutura, non quæ nociva est pœnitentibus (S. Lig., n. 610, obj. 2).

OBJ. 2. Pœnitens, qui, si moneretur, non acquiesceret monitioni confessarii, voluntatem habet obfirmatam in peccato. unde tanquam indispositus non potest absolvi.

RESP. Confessarius, ut deneget absolutionem, non debet attendere ad indispositionem futuram seu interpretativam quam pœnitens haberet, si moneretur, sed ad indispositionem actualement quam nunc habet; alias plurimi absolvi non possent, qui hic et nunc, v. g., de neganda fide non cogitant, sed, persecutione adveniente, facile illam negarent. Atqui reipsa pœnitens, de quo agitur, non est actualiter indispositus, nec habet actualement affectum peccandi. Ergo potest absolvi, quin antea monitus fuerit de ejus obligatione (S. Lig., *ibid.*, obj. 4). — Imo, pergit S. Doctor (*ibid.*), sicut non licet proximum exponere occasioni. in qua positus succumberet, ita confessarius, cum prævidet ex monitione ruinam pœnitentis, ab ea abstinere *tenetur*, etsi pœnitens relinquendus sit in peccato materiali; unum enim peccatum formale omnibus præponderat materialibus peccatis.

252. Quæritur 1. *In quibusnam casibus debeat confessarius, juxta regulam quartam supra expositam, monitionem omittere?*

RESP. 1. Si confessarius noverit pœnitentem *invalidè contraxisse matrimonium* ob aliquod impedimentum occultum, generatim debet omittere monitionem, donec obtineatur dispensatio, nisi hac statim obtineri possit a Papa vel Episcopo. — Ratio, quia plerumque timendum est ne sequantur infamia

mia, scandalum, aut incontinentia, et fornicatio materialis evadat formalis.

Si vero ageretur de matrimonio *non contracto*, sed *contrahendo*, generatim loquendo monitio esset facienda, quia sæpe post tale matrimonium ignorantia cessare solet, et tunc facile adest periculum peccandi formaliter. Si tamen confessarius certo moraliter desperat de fructu, debet monitionem omittere, donec dispensationem obtineat; quia melius est permittere peccatum materiale, quam occasionem præbere certi peccati formalis (S. Lig., lib. 6, n. 612).

RESP. 2. Ubi non speratur fructus, omittenda est monitio *etiam de restitutione facienda*. Ratio est quia confessarius magis præcavere debet poenitentis spirituale damnum, quam damnum alterius temporale. — Non facile tamen judicandum quod poenitens, cognita veritate, monitioni non obtemperaturus sit (S. Lig., *ibid.*, n. 614).

RESP. 3. Omittenda est monitio *etiam quando timentur scandala aliorum, infamiae, rixæ et similia*; quia semper præstat vitare mala formalia aliorum, quam materialia poenitentis (*id.*, *ibid.*).

253. Quæritur 2. *In quibusnam casibus debeat confessarius poenitentem monere, etiamsi fructum ex monitione non speret?*

1. *Si poenitens interroget*; tunc enim, cum poenitens ille jam cœperit laborare ignorantia vincibili, dissimulatio confessarii esset erroris approbatio. Caveat tamen ne plus respondeat, quam a poeniteute interrogatur (S. Lig., lib. 6, n. 616).

2. *Si poenitens brevi sit monitioni obsecuturus*, quamvis in principio non acquiescat; — vel etiam quoties, ex omissione admonitionis, *inducendus est ad alias peccandum formaliter*, v. g., si poenitens, ob ignorantiam invincibilem, versetur in periculo proximo peccati formalis; — item, si prævidetur *ignorantiam esse a poeniteute mox depellendam*, præsertim si interea in pravis habitibus obfirmaretur. Hinc monendi sunt pueri contra castitatem peccantes, quantumvis supponatur invincibilis eorum ignorantia, quia hæc ignorantia mox cessabit, et interea contrahitur peccati consuetudo, quæ postea difficilius superabitur.

3. *Si damnum*, ex errore pœnitentis et silentio confessarii proveniens, *bono publico adversetur*, aut etiam in multorum detrimentum spirituale vergat. Licet enim confessarius teneatur ratione sui officii principaliter bono pœnitentis incumbere, nihilominus, cum ipse sit pars reipublicæ, et in bonum reipublicæ christianæ minister constitutus, tenetur bonum publicum præferre bono privato pœnitentis. — Hinc omnino monendus est parochus qui erronee, etsi ex ignorantia invincibili, circa mores populum instrueret. — Item monendus, qui bona fide putaret se esse sacerdotem, cum non esset, ob sacramenta quæ invalide conferret. — Item episcopi, prælati, principes, gubernatores, confessarii, et similes qui ex ignorantia invincibili perperam se gerunt circa munus suum, sicque bono publico graviter nocent (S. Lig., lib. 6, n. 615). — Item monendus esset qui ex conscientia invincibiliter erronea multa publica committens peccata, nihilominus sacramenta susciperet, non sine aliorum scandalo (Bull. Bened. XIV, 26 jun. 1749).

§ IV. De exhortatione facienda.

254. Principium. *Confessarius certo tenetur pro viribus ad contritionem exhortari pœnitentem qui accedit non sufficienter dispositus.*

PROB. 1. *Auctoritate Ecclesiæ.* Leo XII in const. *Caritate Christi* (25 dec. 1825) ad jubilæum indicendum, eos damnat confessarios qui, « ut aliquem sentiunt multiplici peccatorum genere infectum, statim pronuntiant se non posse absolvere : iis nempe ipsis mederi recusant, quibus maxime curandis ab eo sunt constituti, qui ait : Non est opus valentibus medico, sed male habentibus. » Unde idem Pontifex iis injungit obligationem ut omnem exhauriant caritatis industriam, in peccatoribus imparatis et indispositis ad detestationem peccatorum excitandis ; denique concludit his verbis : « Quod si præstare prætermittat, profecto non magis ipse sacerdos dicendus est paratus ad audiendum, quam cæteri ad confitendum. » — Rituale Romanum hæc habet : « Audita confessione, perpendens peccatorum, quæ ille admisit, magnitudinem ac multi-

tudinem, pro eorum gravitate ac poenitentis conditione, *opportunas correptiones adhibebit*, et *ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conabitur*, atque ad vitam emendandam ac melius instituendam adducet. »

PROB. 2. *Auctoritate doctorum*, et imprimis S. Lig. qui (lib. 6, n. 608) ait : « Nescio *quomodo a culpa excusari possint* desides illi confessarii, qui, *statim ac noverint* poenitentem non satis dispositum, *dimittunt*, nulla aut valde modica præmissa diligentia ad eum curandum. Dico etenim quod confessarius tenetur *ex rigorosa obligatione caritatis* eum disponere, quantum valet, etiamsi multum temporis in hoc impendere debeat. »

PROB. 3. *Rat. theol.* Nam confessarius ad id tenetur duplici titulo : — 1. *Ex caritate*, ut patet; officium enim patris quod exercet confessarius, et amor quo flagrare debet erga poenitentem, ab eo necessario requirunt, ut, pro viribus, poenitentem removeat a confessione sacrilega aut nulla, et eum disponat ad sacramentum rite suscipiendum, et sic ad Dei amicitiam recuperandam. — 2. *Ex munere*. Confessarius ad id constituitur ut Deo animas lucrifaciat; nam eum inter et Ecclesiam et fideles adest quasi contractus quo se adstrinxit ad nihil non moliendum, ut animarum spirituale bonum procuret : ergo.

255. *Regula. 1^a*. Ex S. Lig. (*Prax. Conf.*, n. 5) oportet ut confessarius huic officio incumbat *vehementi cum ardore et studio*, sed etiam *cum maxima caritate*; ut *verbis gravioribus* utatur, quæ tamen poenitens intelligat, *non ab irato animo* procedere, sed *ex singulari amore et commiseratione* erga suam animam.

256. *Regula. 2^a*. *Motiva* autem *contritionis* congruit ut poenitenti hoc ordine hisque gradibus præbeantur, quibus juxta conc. Trid. (sess. 6, cap. 6) poenitens a peccato ad poenitentiam ascendit, nempe, — 1. *timor justitiæ divinæ*, quo animus a peccatis revocatur; — 2. *spes impetrandæ a Deo misericordiæ*, qua erigitur poenitens ad vitam emendandam; — 3. *amor Dei*, quo cor ejus accenditur, et movetur ad offensam Dei detestandam (v. *Cat. Conc. Trid., de Pœn.*, n. 4).

257. Regula. 3^a. *In modo tandem ea exponendi, ratio habeatur ætatis, conditionis, indolis poenitentium. Non iisdem sane verbis convenit adhortari pueros et senes, rudes et doctos, peccatores qui ex infirmitate aut raro in peccatum mortale inciderunt, et eos qui ex malitia aut ex consuetudine inveterata peccata coacervaverunt, et ad sacrum tribunal accedunt corde indurato et cauteriata conscientia. — Hinc ad pleniorẽ hujus regulæ explicationem, Duo quærimus :*

258. Quæritur 1. *Quomodo debeat confessarius illos poenitentes exhortari, qui propter solam ignorantiam vel inadvententiam sunt indispositi aut dubie dispositi ?*

RESP. — 1. Generatim pauca verba sufficient, satisque erit, si poenitenti breviter et fervide suggerantur quædam ex motivis efficacioribus, ut doleat de peccatis commissis, proponat non amplius peccare, et remedia opportuna adhibeat; longiores enim prædicationes compunctionem imminuere potius quam adaugere solent.

2. Quoad illos præsertim qui peccata declarare verecundantur, exhortatio, non post unum aut alterum peccatum auditum, sed solum finita confessione, facienda est.

3. Caveat semper confessarius ab illis verbis asperis, quæ speciatim a confessariis iracundis solent adhiberi, gravi miserrorum peccatorum detrimento, qui exinde non raro in desperationem conjiciuntur, et in posterum sua peccata non audebunt confiteri.

4. Sæpe vero, si nempe poenitens aliquod peccatum valde enorme commiserit, aut si fuerit pravi consuetudini deditus, expedit eum verbis gravioribus corripere et increpare, divinaque justitia proposita terrere, ita tamen ut intelligat non ab irato animo hæc procedere, sed a singulari amore et commiseratione erga ipsius animam (S. Lig. *Prax.*, n. 4 et 5; Berardi, *Prax. conf.*, n. 1128).

259. Quæritur 2. *Quomodo debeat confessarius illos poenitentes exhortari, qui sunt indispositi aut dubie dispositi, eo quod magnam et habitualement adhesionem habent ad aliquam culpam ?*

Id contingere solet, inquit Berardi (*loc. cit.*), si pœnitens erga proximum vehementi odio aut animo vindictæ exæstuet, aut pravam amicitiam aliamve occasionem proximam habeat, aut aliquam restitutionem facere debeat, aut aliquo gravi respectu humano detineatur.

In his porro casibus, pergit idem auctor. — 1. Valde delinquant confessarii laxistæ, qui inter pœnitentes istos et alios nullum discrimen faciunt; et sic non tantum gravi periculo frustrationis sacramentum exponunt, sed etiam, morbo non curato, pœnitentes in pessimo statu relinquunt.

2. Non minus autem delinquant confessarii rigoristæ qui, medio exhortationis nullatenus tentato, dicunt: « Non es dispositus; absolutionem tibi dare nequeo, » et statim in pœnitentis faciem ostiolum confessionalis claudunt. S. Hieronymus dicebat: « Talis loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, sed potius occidit. » Quanto magis id verum est hodie, propter periculum ne pœnitentes sine absolutione dimissi non amplius redeant!

3. Debet itaque confessarius omni nisu procurare, ut, ope ferventis exhortationis, hos miseros peccatores salvet et Deo reconciliet; faciat sicut pater qui filium suum salvare vult quovis pacto. S. Ligorius dicebat: « Multi accedunt indispositi, sed ostendendo illis gravitatem peccati, offensam Dei, Paradisum amissum, et infernum apertum, disponuntur; » adeo ut ipsemet Sanctus in fine vitæ suæ dicere soleret: « Non memini me dimisisse unquam aliquem pœnitentem, quin illum absolverim. » Et Leo XII (in Bulla *Caritate Christi*) dixit: « Sistunt se quidem multi sacramenti Pœnitentiæ ministris prorsus imparati; sed persæpe tamen hujusmodi, ut ex imparatis parati fieri possint, si modo sacerdos viscera indutus misericordiæ Jesu Christi, qui non venit vocare justos sed peccatores, sciat studiose, patienter et mansuete cum ipsis agere. »

§ V. De pœnitentia imponenda.

Statuendum est confessarium teneri satisfactionem seu pœnitentiam sacramentalem imponere pœnitenti; deinde dicen-

dum qualis debeat esse hæc pœnitentia; demum an et quatenus semel imposita immutari possit.

I. *De existentia hujus obligationis.*

260. Assertio: *Confessarius regulariter tenetur pœnitentiam injungere pœnitenti quem absolvit.*

PROB. 1. *Conc. Trid.* (sess. 14, cap. 8), quod ita definit: « Debent ergo sacerdotes Domini... convenientes satisfactiones injungere, ne, si forte indulgentius cum pœnitentibus agant, alienorum peccatorum participes efficiantur » (Cf. can. 15).

PROB. 2. *Praxi perpetua Ecclesiæ*, cujus testes sunt inter cætera veteres Libri pœnitentiales et Canones.

PROB. 3. *Rat. theol.* Confessarius in sacro tribunali est Dei *minister*, pœnitentis *judex* et *medicus*: atqui sub illo triplici respectu spectatus debet pœnitentiam injungere. — Tanquam Dei *minister* procurare debet, quantum in se est, ut sacramentum integritate sua non privetur: porro ex dictis pœnitentia sacramentalis necessaria est ad integritatem sacramenti. — Ut pœnitentis *judex*, debet servare æquitatem inter Deum et peccatorem, peccatum vindicando et puniendo, sicut meretur. — Ut pœnitentis *medicus*, debet pœnitentis vulnera curare et futura præcavere, quod fit potissimum per pœnitentiæ injunctionem; ergo.

Dicitur *regulariter tenetur*, ut excipiatur casus mortis imminantis. Seposito illo casu, levissima saltem ægrotis injungenda est pœnitentia, v. g., actus amoris, brevis oratio, prolatio nominis Jesu vel Mariæ, oblatio dolorum Deo facienda; si vero sit spes recuperandæ sanitatis, gravior insuper ægroto satisfactio erit imponenda, conditionate, nimirum si convalescat.

261. Quæritur 1. *Utrum et quatenus gravis sit obligatio imponendi pœnitentiam?*

RESP. 1. eam esse *certo gravem*, si agatur de pœnitentia injungenda pro peccatis *lethalibus nondum remissis*; nam concilium Tridentinum, illam præcipiendo ne sacerdotes *alienorum peccatorum participes efficiantur*, sufficienter indicat sub gravi præcipi hanc pœnitentiæ impositionem.

RESP. 2. Si de peccatis *jam remissis* aut *venialibus* tantum agitur, De Lugo et S. Lig. (*Hom. apost.*, n. 47) putant obligationem esse probabiliter sub veniali tantum, quia non apparet deordinatio gravis ut non imponatur pœnitentia pro levibus culpis. Alii e contra docent hanc obligationem esse sub gravi ob præceptum sacramenti integritate sua non privandi. Utraque sententia est probabilis.

262. Quæritur 2. *Quandonam imponenda sit pœnitentia?*

1. Regulariter loquendo imponenda est *ante absolutionem*, quia sic melius servatur iudicii ordo, qui exigit ut reus prius satisfactionem spondeat, quam absolvatur.

2. Si ante absolutionem ex oblivione confessarius pœnitentiam non imposuerit, illam post absolutionem dabit; quamdiu enim pœnitens est intra tribunal, quæ in eo peraguntur totum morale efficiunt (S. Lig., lib. 6, n. 614).

II. De qualitate pœnitentiæ injungendæ.

263. Principium. Debet confessarius, quantum Spiritus et prudentia suggesserit, *pro qualitate criminum et pœnitentium facultate, salutare et convenientes* injungere satisfactiones. Ita Conc. Trid. (sess. 14, cap. 8) expressis verbis.

264. Regula 1^a: Pœnitentia injungenda debet *aliquam proportionem* dicere *cum qualitate criminum*, id est, cum speciebus, numero et circumstantiis peccatorum, ita ut vere sit ad eorum *vindictam et castigationem*, juxta præceptum concilii (*ibid.*).

Unde gravis pœnitentia pro gravibus peccatis est injungenda « ne levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur (sacerdotes). » (Conc. Trid., *ibid.*). — Censenda est autem pœnitentia gravis ea quæ respondet operi quod sub gravi ab Ecclesia præcipitur, ut, v. g., auditio Missæ, recitatio parvi officii, vel precum quæ parvæ horæ, ut Tertiæ, æquivalent.

Quamvis gravior pœna injungenda sit illis qui gravius et sæpius peccaverunt, illud fit modo latissimo; alioquin magnis peccatoribus intolerabilis omnino eveniret. Pariter si confessio generalis fiat ex devotione et non ex necessitate, minor impo-

nitur satisfactio, ob poenitentiam in præcedentibus confessionibus impositam.

265 Regula 2^a : Debet confessarius maxime attendere ad poenitentium facultatem tum temporalem, tum spirituales, uti monent Tridentinum et Rituale Romanum.

Si attendat ad poenitentium facultatem temporalem, infirmis corpore non imponet graves poenitentias, saltem carnis afflictivas; junioribus ratione ætatis, mulieribus ratione sexus infirmioris, operariis ratione status, non imponet jejunia, peregrinationes, longas preces.

Si attendat ad poenitentium facultatem spirituales, leviores poterit injungere satisfactiones iis qui signa exhibent singularis et extraordinariæ poenitentiae, aut iis qui pietatis exercitiis vel misericordiæ ferventius vacare solent, aut etiam iis qui a vita christiana deterrentur, si poenitentia gravis imponeretur, quia juxta monitum P. Antonii, confessarius nullo modo permittere debet peccatorem recedere a se desperatum, sed potius imponat ei unum *Pater*, vel aliud leve.

Hinc — 1. Juxta S. Franc. Salesium non præscribatur laboriosa poenitentia sine ipsius poenitentis consensu. — 2. Non imponatur poenitentia quæ prævidetur non adimplenda, tumque vel levis injungatur poenitentia, vel opus jam præscriptum, ut auditio Missæ die dominica (S. Lig., lib. 6, n. 509; S. Th., *Sup.*, q. 48, a. 4). — 3. Non detur poenitentia perpetua, imo nec ordinarie ultra quinque aut sex menses duratura, tum ob periculum oblivionis, vel anxietatis in poenitente; tum ne poenitens plurimis vinciat vinculis, si hujusmodi poenitentiae a variis confessariis imponerentur (S. Lig., *Hom. ap.*, n. 52).

266. Regula 3^a : Imponi debent satisfactiones salutares, id est, quæ non sint tantum pœnales ad castigationem præteritorum delictorum, sed etiam, quantum fieri potest, *medicinales ad emendationem morum et novæ vitæ custodiam*.

Inde recte aget, ut ait S. Carolus, qui viris libidinis imponit jejunia et alias carnis afflictiones, avaris eleemosynas pro facultatibus eorum, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia, rerum christianarum ignavis concionum

sacrarum et catechismorum frequentationem. Item utiliter consuetudinariis imponet aliquod bonum opus, sub conditione relapsus; sed alia pœnitentia pro peccatis commissis imponi debet, ne sacramentum sua integritate careat. — Cæterum omnibus saluberrime præscribi possunt actus fidei, spei, caritatis et contritionis, frequens sacramentorum usus et similia.

267. Regula 4^a : Imponere debet confessarius *satisfactiones convenientes*, id est, quæ non solum in se sint salutare, sed quæ, juxta prudentiæ regulas, convenient *tum personæ. tum peccatis* pro quibus injunguntur.

Hinc — 1. eis qui sub aliena potestate sunt, quales sunt famuli, uxores, filii familias, non debent injungi satisfactiones, quæ præjudicium inferrent aut gravamen his a quibus pendunt. — 2. Nunquam injungi debent satisfactiones, quæ possent esse ipsis pœnitentibus occasio ruinæ spiritualis aut scandali, aut quæ peccata eorum vel complicitum occulta manifestarent, aut quæ pœnitentes ludibrio exponerent. — 3. Ignaris ac rudibus imponi debent pœnitentiæ quas distincte intelligant, et facile memoria tenere possint. — 4. Non nisi caute admodum præscribendum est, instar pœnitentiæ, pueris, ut veniam petant a parentibus vel ab aliis, ob inobedientiam, irreverentiam, aut furtula ipsis facta; quia exinde confessio sæpe odiosa redditur.

268. Quæritur 1. *Quenam opera satisfactoria possint ordinarie imponi juxta regulas præcedentes?*

Opera satisfactoria, quæ convenienter et salubriter pœnitentibus imponi possunt, ad hæc tria merito reducuntur. nempe : *orationes, jejunium et eleemosynas.*

1. *Orationis* nomine comprehenduntur vocalis recitatio, v. g., psalmorum, Rosarii..., meditatio et oratio mentalis, lectio librorum spiritualium, examen conscientiæ, actus fidei aut caritatis. visitatio ecclesiarum, receptio sacramentorum, auditio Missæ, exercitium viæ S. Crucis et similia. — 2. *Jejuniis* significantur omnes carnis afflictationes, videlicet abstinentia a carnibus, vino, ludo, venatione et conviviis, macerationes, peregrinationes sanctæ, vigiliæ et omnes pœnales corporis

situs vel motus. — 3. *Eleemosynis* significantur omnia opera misericordiæ corporalis et spiritualis, v. g., eruditio indoc-torum, consolatio afflictorum, visitatio infirmorum. Caveat autem confessarius ne pecuniarias pœnitentias sibi applicet sub quolibet prætextu.

269. Quæritur 2. *An possit imponi pro pœnitentia opus aliunde præceptum, aut debitum?*

RESP. affirm. Nam opera aliunde præcepta, et alio titulo debita, nemine diffitente, possunt esse satisfactoria, siquidem ex omnium consensu possunt esse meritoria. Ergo recte confessarius in satisfactionem aliquando ea injungere potest, v. g., auditionem Missæ die dominica, fugam personæ alicujus scandalosæ...

Notant tamen theologi : — 1. Hoc non esse faciendum, nisi spectata fragilitate pœnitentis; ideoque ordinarie addenda esse alia opera non præscripta. — 2. Opus impositum habendum esse ut supererogatorium, nisi expresse confessarius imponat opus alias præceptum (S. Lig., lib. 6, n. 513). Eadem dicenda videntur de illis operibus quæ a pœnitente solent ex devotione adimpleri.

III. *An et quatenus pœnitentia semel imposita in aliam mutari possit?*

270. Regula 1^a : — Pœnitentia sacramentalis immutari potest ab eodem confessario quamdiu idem sacramentum moraliter perseverat.

Illud ab omnibus admittitur; nam durante moraliter eodem sacramento, semper superest unum et idem judicium : porro quoties unum et idem est judicium, pœna a judice immutari potest; ergo.

At difficile est præfinire quandonam sit moraliter idem sacramentum. Juxta S. Lig., qui sententiam suam vocat communiorem (n. 529), necesse est ut recepta absolutione pœnitens non recesserit; aut saltem, juxta alios plures, ut statim redeat et commutationem postulet. Alii concedunt plures horas; alii diem integrum; alii hebdomadam. Imo, juxta De Lugo (*disp.* 25, n. 112), quantacumque mora intercesserit, idem judicium censetur permanere; nam, inquit, quando fideles se

sistunt coram tribunali Pœnitentiæ, confessarius in eos auctoritatem judicalem acquirit, illaque auctoritas perseverat donec sententia fuerit executioni mandata : porro quamdiu satisfactio impleta non fuit, sententia nondum fuit executioni mandata ; ergo.

271. Regula 2^a : Pœnitentia ab uno confessario imposita potest *ab alio confessario* immutari, *positis quibusdam conditionibus*.

Etenim sacramentum Pœnitentiæ in bonum animarum institutum est ; ergo tribuenda est confessariis potestas priorem pœnitentiam immutandi. Nam hæc prior pœnitentia evenire potest impossibilis, nimis onerosa, odiosa, inconveniens : porro in his et similibus casibus, illius immutationis impossibilitas in animarum detrimentum vergeret ; ergo. — Et vero posterior confessarius eadem auctoritate pollet ac prior confessarius ; ergo, re iterum expensa, potest priorem sententiam judicalem commutare.

Dicitur *positis quibusdam conditionibus*, quæ sunt : — *Iusta causa*, quales sunt necessitas, utilitas notabilis, periculum transgressionis, et alia similia. — *Actus judicialis*, seu præsentia in sacro tribunali ; quia sicut prior pœnitentia fuit actus judicialis et intra sacrum tribunal imposita, ita et illius immutatio fieri debet in pœnitentiæ tribunali. — *Aliqua peccatorum declaratio generalis*, quæ sufficiat ut confessarius pœnitentis statum cognoscat ; imo S. Lig. (n. 529) asserit manifestationem prioris pœnitentiæ sufficere ut posterior confessarius possit convenienter alteram imponere pœnitentiam ; et illud admittendum videtur si pœnitens non postulat commutationem pœnitentiæ ut rigidioris aut irrationabilis vel injustæ, sed ob aliam causam. — *Sufficiens jurisdictio*, qui enim non habet potestatem absolvendi a casibus reservatis, nec habet potestatem commutandi pœnitentiam pro casibus reservatis, siquidem judicalem sententiam super hujusmodi casus proferre nequit (S. Lig., n. 529).

§ VI. De dispositione pœnitentis inquirenda.

272. Principium. Tenetur *sub gravi* confessarius, antequam

sententiam ferat, *diligenter inquirere*, utrum necne *pœnitens sit rite dispositus* ad absolutionem recipiendam.

Hæc enim obligatio confessarii ex officio ministri simul et judicis oritur: — quatenus est *minister*, non potest sacramentum ministrare, quin prius ipsi moraliter constet materiam esse legitimam, seu sacramentum periculo frustrationis expositum non iri ob defectum materiæ necessariæ; dispositio autem illa, quæ in contritione et proposito consistit, haberi debet, juxta alibi probata, tanquam pars materialis et necessaria sacramenti Pœnitentiæ; ergo: — quatenus vero in eodem sacramento *judicis* munus implet, jus et officium habet confessarius peccata remittendi aut retinendi, ut infra dicemus, non pro libitu suo, sed pro merito dispositionis reorum, ac proinde obligatione tenetur circa hanc dispositionem inquirere; ergo.

273. Regula 1^a: Ut possit confessarius prudenter judicare pœnitentem esse rite dispositum, *non requiritur certitudo absoluta, nec etiam certitudo moralis stricta*, qualis in aliis sacramentis de materia adhibita requiritur, sed *sufficit certitudo illa moralis longe latius sumpta*, quæ juxta S. Lig. (n. 461) *prudenti probabilitati* æquivaleat. S. Doctor enim, postquam hæc verba D. Angelici citaverit: « Certitudo prudentiæ non potest tanta esse, ut omnino sollicitudo tollatur; » addit: « Unde sufficit quod confessarius habeat prudentem probabilitatem de dispositione pœnitentis, et non obstat ex alia parte prudens suspicio indispositionis.

Id constat: — 1. Ex Encyclica Leonis XII (*Caritate Christi*); Pontifex enim carpit illos confessarios, « quibus vix ulla doloris ac propositi satis videtur significatio, ut absolvere se posse existiment », et concludit habendos esse tanquam absolutione indignos ex defectu dispositionis, eos duntaxat, qui « sensu doloris ac pœnitentiæ carere *prudenter* judicantur »; sufficit ergo certitudo prudentiæ, quæ juxta S. Thomam jam citatum, non omnem sollicitudinem tollit. — 2. Ex his verbis Catech. Rom. (n. 60): « Si. audita confessione (sacerdos). judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis *dolorem pœnitenti omnino defuisse*, absolvi pote-

rit. » — 3. Ex ratione. Si enim certitudo moralis latius sumpta non sufficeret, confessarii in continua anxietate, et in angustiis intolerabilibus versarentur, nec ullus sacerdos vellet hujus ministerii tantum onus sibi accipere; ipsi insuper infinitis quæstionibus et probationibus deberent poenitentes torquere, unde non solum sacerdotes, sed etiam fideles ab hoc sacramento amoverentur; tandem vix ullus poenitens absolvi posset, quia, ut recte dicit S. Lig. post Suaresium, quæcumque signa poenitentium non præstant nisi probabilitatem dispositionis (S. Lig., *loc. cit.*; Berardi, *de recidivis*, n. 23).

274. Regula 2^a: Hujusmodi autem certitudo moralis seu judicium prudens de poenitentis dispositione *sufficienter* efformatur *ex ejus declaratione*, modo tamen hic poenitens *sit satis instructus* circa necessitatem et motiva contritionis, et ad confessionem accesserit *cum debita præparatione* non solum quoad examen sed etiam *quoad dolorem*, nec aliunde *adsit præjudicium positivum et grave in contrarium*.

Probatur auctoritate S. Lig. simul et ratione ab ipso data (n. 459), quia talis poenitens non est præsumendus malus, ita ut velit indispositus ad sacramentum accedere, e contra bene præsumitur dispositus, dum peccata sua confitetur, cum ipsa spontanea confessio sit signum contritionis, nisi obstet aliqua positiva præsumptio in contrarium; omnes enim conveniunt, quod dolor per confessionem manifestatur.

Dicitur 1. *modo poenitens sit satis instructus circa necessitatem et motiva contritionis*: Si enim ex defectu vel naturalis intelligentiæ vel instructionis hæc nunquam didicerit, legitime conjici potest, quod de concipiendo dolore interno aut nullo modo aut nimis leviter cogitaverit, atque, dum confessorio interroganti respondet se esse compunctum, hallucinatur. Hæc autem instructio generatim præsumi potest in poenitentibus, exceptis tamen pueris ad communionem nondum admissis, atque etiam illis adultis, qui ex una parte catechismis et instructionibus non solent assistere, et ex alia in Paschate duntaxat conflitentur apud aliquem ex iis confessariis, qui, vix auditis peccatis et nullo verbo dicto, omnes absolvunt (Berardi, *De recidivis*, n. 52 et 72).

Dicitur 2. *modo ad confessionem accesserit cum debita præparatione quoad dolorem*; si enim, dum ad sacrum tribunal accedit, ad necessitatem et motiva doloris et propositi non nisi leviter adverterit, sive ex oblivione, sive ex quadam negligentia, sive ex defectu reflexionis, facile contingere poterit, ut cum dolore et proposito vero quamdam displicentiam et velleitatem confundat. Hujusmodi autem inadvertentia, ait Berardi (*Ibid.*, n. 73), frequens est non solum in pueris, sed etiam in adultis; neque etiam desunt personæ piæ et valde instructæ, quæ de examine quidem multum, sed de dolore et proposito nihil aut fere nihil sollicitæ sunt.

Dicitur 3. *modo aliunde non adsit præjudicium positivum et grave in contrarium*: secus enim confessarius jam non posset de dispositione pœnitentis iudicium prudens ex ejus assertionem efformare, ut facile patet. — Diximus tamen *præjudicium positivum et grave*, quia dubia levia, et a fortiori dubia mere negativa essent contemnenda; siquidem certitudo prudentiæ, quæ requiritur et sufficit, « non potest, juxta S. Thomam, tanta esse, ut omnino sollicitudinem tollat. »

275. Regula 3^a: Quando præjudicium positivum et grave habetur contra pœnitentis dispositionem, requiritur ut ejus assertioni *accedant aliqua signa seu argumenta plus minusve gravia* contritionis, quæ ad hanc suspicionem seu præsumptionem tollendam apta sint. — In hoc concordant auctores, et ratio patet ex ipsis verbis.

276. Regula 4^a: Dari possunt signa positiva indispositionis *adeo certa*, ut, donec cessaverint, pœnitens *plane indispositus* judicari debeat, *non obstantibus quibuscumque indiciis sinceræ contritionis*. — Probabitur hæc regula ex ejusmodi signorum enuntiatione, de quibus ideo statim quæstionem ponimus.

277. Quæritur 1. *Quænam sint signa positiva ex quibus certo et indubitanter debeat pœnitens judicari indispositus?*

RESP. Judicandus est indispositus præcipue quilibet pœnitens, *qui gravem aliquam obligationem implere recusat*.

Unde juxta Rituale Romanum et S. Caroli Borromæi, aut dolore supernaturali, aut vero proposito caret, — 1. qui vitam emendare non vult; — 2. qui rem alienam restituere,

aut debita solvere, vel honorem aut famam læsam, aut quodlibet aliud grave damnum resarcire non vult, cum possit; — 3. qui uti non vult remediis, quæ sunt necessaria ad emendationem, aut ad lapsum præcavendum; — 4. qui inimicitias aut odia deponere, offensam condonare, vel reconciliari cum inimicis recusat; — 5. qui non vult abstinere ab usura, superstitionibus, artibus et commerciis illicitis, aut a quovis opere malo; — 6. tandem qui occasionem proximam, cum possit, deserere non vult, aut qui aliis occasionem præbet.

278. Quæritur 2. *Ex quibusnam signis oriatur præjudicium plus minusve grave contra pœnitentis dispositionem?*

Enumerantur sequentia a S. Leonardo a Portu-Mauritio (apud Lehmkuhl, II, n. 424): — 1. si pœnitens semper eodem modo aut pejore relapsus est, ita ut nullum vestigium neque spes ulla emendationis appareat; — 2. si pœnitens sat frigide respondet se dolere, præcipue si jam sæpius relapsus est; — 3. si pœnitens revertitur cum iisdem peccatis neque remedia a confessario indicta adhibuit; — 4. quando pœnitentes sunt, qui totum studium in satisfaciendo suis passionibus collocaverunt; — 5. quando accessus ad sacramentum non fit nisi jussu parentum, magistri aut ex mera consuetudine festorum dierum, aut ex humano respectu; — 6. quando pœnitens peccata sua temere excusat, vel cum confessario contentionem atque altercationem instituit, a fortiori, quando jactantiam de peccato commisso præ se fert; — 7. quando pœnitens recusat rationabilem pœnitentiam sive medicinalem sive vindicativam; — 8. quando pœnitens magnum affectum ad peccatum ostendit, aut magnam utilitatem magnamve voluptatem ex peccato hausit.

279. Quæritur 3. *Quibusnam indiciis seu argumentis minui aut tolli possit præjudicium quod contra pœnitentis dispositionem ex signis supra expositis habetur?*

RESP. Plura hujusmodi indicia sic traduntur ab auctoribus, et speciatim a S. Lig. (n. 460):

1. Dolor major per lacrymas, suspiria, aut cordialia verba patefactus; non est equidem semper credendum lacrymis, præsertim in mulieribus et rudibus; quandoque enim prove-

niunt ex aliqua passione, quam pœnitentes exponunt. vel ex motivo negatæ absolutionis, vel damni passi aut imminensis; sed ut plurimum tamen, nisi aliud percipiatur ex adjunctis. inspirationi Dei et compunctioni cordis imputanda sunt, maxime si effundantur post auditam concionem vel confessarii exhortationem.

2. Minor numerus peccatorum, quando pœnitens in eisdem fuerit occasionibus et tentationibus peccandi, pariter si post ultimam confessionem diu se continuerit, vel si nonnisi post magnum conflictum relapsus fuerit.

3. Studium adhibitum ad emendationem; aut si pœnitens jejunia, eleemosynas, orationes et missas adhibuerit. ut bonam perageret confessionem et ad absolutionem se disponderet; fuga spontanea occasionum; exsecutio mediorum quæ a confessario fuerunt præscripta.

4. Si media quærat ad se emendandum, aut si promittat remedia adhibere, vel antea præstita melius exsequi, maxime si de mediis adhibendis nunquam admonitus fuit; hujusmodi tamen promissionibus non semper fidendum est, ut ex infra dicendis de recidivis et occasionariis patebit.

5. Spontanea confessio, præsertim si pœnitens, ut ad sacramentum accederet, notabilem conatum adhibuit, magnum conflictum internum aut externum superavit, longum iter est aggressus, et similia.

6. Si accedit ab aliquo extraordinario motivo ductus, nempe concionis auditæ, morte alicujus amici, vel ex timore pestis, etc.

7. Si peccata prius culpabiliter omissa cum magno rubore confiteatur.

8. Si priusquam accedit, ablatum restituerit, vel occasionem sustulerit, alianve difficilem obligationem impleverit.

9. Si ad confessarii exhortationem significet se meliorem suæ iniquitatis cognitionem et detestationem concipere.

10. Si dicat se pœnituisse statim post peccatum, si pœnitentiam difficilem bono animo acceptet, si ad satisfactionem Deo præstandam sese offerat, si ex seipso protestetur malle mori, quam relabi.

§ VII. De sententia ferenda.

280. Principium. Confessarius, postquam causam cognoverit, *tenetur sententiam ferre* absolutionis aut retentionis peccatorum, *non pro arbitrio suo*, sed *pro merito ac spirituali utilitate pœnitentis*.

Ratio est quia confessarius nec est dominus, nec minister principalis sacramenti Pœnitentiæ, sed tantum dispensator et minister secundarius; ideoque debet illud ministrare juxta Christi, cujus vices gerit, voluntatem et intentionem. Porro eo fine Christus sacramentum Pœnitentiæ instituit, ut remissio peccatorum pœnitentibus concedatur pro ipsorum merito et majori bono spirituali. Ergo.

Triples porro casus contingere potest: vel pœnitens est dispositus, vel est indispositus, vel ejus dispositio est dubia.

281. Regula 1^a. — *Regulariter loquendo* confessarius tenetur *ex justitia et sub gravi concedere absolutionem* pœnitenti quem *prudenter* judicat rite dispositum.

Ratio patet ex principio statuto.

Dicitur 1. Tenetur *ex justitia sub gravi*: quia, ex institutione Christi, jus habet pœnitens dispositus suscipiendi sacramentum, et insuper in ipso confessionis actu initus est quidam quasicontractus, vi cujus confessarius ex justitia obligatur ad pœnitentem rite confessum et dispositum absolvendum.

Dicitur 2. Quem *confessarius judicat*, etc.: quia confessarius, ex dictis, in hoc sacramento judicis munus adimplet, et ad ipsum solum proinde, non vero ad pœnitentem, pertinet judicare de sufficienti pœnitentis dispositione.

Dicitur 3. *regulariter loquendo*, quia *per accidens* potest confessarius pœnitenti rite disposito, etiam sine ejus consensu, absolutionem differre ad breve tempus, *si prudenter judicat dilationem esse utilem ejus emendationi*. Nam pœnitens, quamvis habeat jus ad absolutionem ratione confessionis peractæ, non tamen habet jus ut statim absolvatur; confessarius enim, cui non solum judicis, sed etiam medici competit munus, bene potest, imo tenetur differre absolutionem, quando judi-

cat tale remedium esse utile salutis sui pœnitentis. Ita S. Lig. (lib. 6, n. 462).

282. Regula 2^a : Pœnitenti quem judicat *certo indispositum*, confessarius *nunquam concedere potest absolutionem*, etiam in casu cujuslibet necessitatis, et ad propriam vitam servandam; idque quamvis hujusmodi pœnitens ob bonam fidem non esset sacrilegium formale commissurus.

Ratio patet; nunquam enim licet sacramentorum sanctitatem scienter violare, sub quolibet prætextu utilitatis aut necessitatis. Confessariis igitur nunquam licitum est concedere absolutionem pœnitenti quem judicant esse indispositum, etiamsi valde timerent ne ex denegatione absolutionis hujusmodi pœnitens esset in posterum a confessione amovendus, atque in desperationem conjiciendus.

Attamen hujusmodi pœnitentes non debet confessarius asperere tractare et a se rejicere, sed primum omni cura elaborare ut eos suasionem et exhortationem disponat; deindeque, si omnis zelus atque conatus exitum felicem non habuerit, eos ut indispositos dimittet quidem, sed simul, ut ait Leo XII (Encycl. jam cit.), « verbis, quoad poterit, humanissimis persuadebit, id et munus officiumque suum et eorum ipsorum salutem postulare, eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat, ut iis fideliter peractis, quæ salubriter præscripta fuerint, vinculis soluti peccatorum gratiæ cœlestis dulcedine reficiantur. »

283. Regula 3^a : Quando pœnitens est *dubie dispositus*, confessarius ex officio patris et medici ordinarie tenetur ope exhortationis *eniti illum in hac ipsa confessione disponere*; si vero *dubiæ etiam tunc* permaneant dispositiones, *absolutionem differre* debet, donec se dispositum probaverit pœnitens, nisi forte *gravis et proportionata ratio* permittat, vel pro adjunctis urgeat, ut *sub conditione* absolvatur. — Utraque pars satis constat ex supra probatis.

Dicitur 1. *ordinarie tenetur illum disponere*, quando nempe spes adest, ut pœnitens ope exhortationis ex dubie disposito certe dispositus reddatur. — Jam vero talis spes ordinarie habetur, si defectus dispositionis a *sola ignorantia* vel *inadvertentia*

proveniat, tunc enim nulla aut fere nulla difficultas aderit, et quilibet confessarius facili negotio poenitentem disponere poterit. — Si vero *ab affectu* ad peccatum, aut *ab animi dejectione*, aut ab alia poenitendi difficultate oriatur ille defectus, tunc accidere poterit, ut quælibet exhortatio, etiam ferventissima, inutilis evadat; attamen si confessarius prudenti simul et ardente zelo sit succensus, et si poenitens æquo animo illius verba audire sit paratus, tunc ordinarie spes adest, ut exhortatio felicem exitum habeat, dummodo affectus prædictus ad peccatum non sit valde vehemens, aut poenitens jam aliis vicibus non fuerit ferventer admonitus absque ullo fructu. Ita Berardi (*De recid.*, n. 154, 110-115).

Dicitur 2. *si dubiæ etiam tunc permaneant dispositiones*; quod quidem ex poenitentis ipsius modo loquendi dignoscere poterit, juxta sequentem regulam, (a Berardi traditam, *ibid.*, n. 116): Si poenitens quasdam locutiones insolitas proferat, quæ clare ex intimo corde procedunt, tunc de bono exhortationis non est dubitandum; secus vero, si nihil aliud obtinere possit confessarius, nisi ut poenitens, interrogatus an doleat, an proponat, an velit quædam media adhibere, modo simplici et ordinario affirmative respondeat; tunc enim jure credi debet, aut quod poenitens loquente confessario de aliis rebus cogitaverit: aut quod exhortatio ipsa, quamvis audita, nimis mediocriter animum ejus commoverit.

Dicitur 3. *nisi forte gravis et proportionata ratio*, etc.; probavimus enim absolutionem sub conditione legitime dari, etiam in dubio de poenitentis dispositione, modo adsit justa causa; infra inquiremus in quibusnam casibus possit et etiam debeat confessarius poenitentem dubie dispositum sub conditione absolvere.

284. *Quæritur 1. Quatenus expediat per accidens absolutionem differre poenitenti rite disposito?*

RESP. 1. Quando de poenitentum dispositione habetur certitudo illa moralis, quam supra definivimus, *ordinarie* sunt *statim absolvendi*, et rariores sunt casus in quibus expediat aut liceat absolutionem differre. Etenim damnatæ sunt sequentes propositiones, ab Alexandro VIII (n. 17): « Per illam

proxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus; » (Cf. n. 16, et 18) et a Clemente XI (n. 87): « Modus plenus sapientia, lumine et raritate, est dare animabus tempus portandi cum humilitate et sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ et contritionis, et incipiendi ad minus satisfacere justitiæ Dei, antequam reconcilientur » (Cf. n. 88). Ergo ordo pœnitentiæ, et major pœnitentis utilitas spiritualis regulariter requirunt ut absolutio statim concedatur rite dispositis.

Idem etiam ratione constat. Nam Pœnitentiæ sacramentum fuit a Christo institutum, non modo ut peccata commissa deleantur, sed etiam ut per gratiam sacramentalem conferantur auxilia supernaturalia, quibus pœnitens tentationes vincere et bona proposita servare facilius possit; unde nullum sane aliud remedium magis efficax magisque necessarium quam ipsummet beneficium absolutionis adhibere potest confessarius ad peccatorem spiritualiter sanandum et roborandum; ergo de regula ordinaria omnes peccatores, qui satis dispositi ad confessionem accedunt, statim absolvi debent; nec expediret, nec etiam liceret eos tanta gratia, nisi per accidens propter extraordinariam utilitatem. — Adde quod a dilatione absolutionis per aliquot dies, ex una parte non nisi fructus parvi momenti generatim sperari potest; quando quidem in aliqua majori vigilantia et a solitis culpis abstinencia per unam vel alteram hebdomadam duntaxat consistet; et ex altera parte plura incommoda ordinarie timenda sunt; quorum præcipuæ sunt, ne pœnitens recedat hac dilatione offensus, jamque in posterum sacramenta deserat, aut saltem minus libenter minusque frequenter ad illa redeat; neve, ob timorem non obtinendi absolutionem, peccata reticeat in sequentibus confessionibus, et sic in sacrilegiorum abyssum se conjiciat; ne tandem, ut de absolutione obtinenda securus sit, ad illos confessarios migret, qui, nulla interrogatione facta, nulla exhortatione præmissa, nullo remedio assignato, et vix auditis peccatis, omnes absolvunt (Berardi, *De recidiv.*, n. 135-141).

Resp. 2. Expedit per accidens absolutionem etiam pœnitentibus satis dispositis differre in casibus qui sequuntur: —
1. quando pœnitentes *gravem aliquam obligationem* implere

tenentur, quæ *uno actu* implenda est, quales sunt obligationes. vel publicum scandalum removendi, vel peragendi restitutionem magnam, aut reconciliationem cum inimicis, aut denuntiationem. aut occasionis remotionem, etc.; in his autem et similibus circumstantiis, imprimis considerandum est, utrum pœnitenti gravius sit gravem suam obligationem implere, quam redire, quo casu differatur absolutio, an e contra notabiliter gravius sit redire quam obligationem implere, et tunc statim absolvatur, nisi forte jam aliis vicibus implere promiserit, et promissis defuerit; — 2. quando *gravis* urget *necessitas incutiendi terrorem* majoremque excitandi horrorem contra peccatum, ope dilationis absolutionis; hujusmodi autem necessitas præsertim adest, ubi agitur de occasione peccandi, quæ propter inveteratam consuetudinem vehementisque passionis affectum a pœnitente removeri non potest, nisi gravissimam sibi vim inferat; de hoc autem casu speciatim infra dicemus; — 3. quando *bonum publicum omnino exigit, ut absolutio differatur*, hæc pœnitenti etiam optime disposito differri debet, quia bonum particulare pœnitentis bono publico cedere debet; id autem potissimum accidit, in casu pœnitentis, qui aliquod scandalum publicum et enorme præbuit, donec sese emendatum etiam publice exhibuerit; idem dicendum de pœnitente valde infami, puta, si tanquam magnus blasphemator, latro, ebriosus, etc., publice cognosceretur (Berardi, *De recid.*, n. 142-149; 186-188).

RESP. 3. Non est dubitandum, quin confessarius *per se loquendo* possit, quando id expedire judicat, absolutionem differre, *etiam sine consensu pœnitentis*. Raro tamen ejusmodi remedium, ipsi renuenti aut ægre acquiescenti, imponi debet ne forte ob talem ejus dispositionem dilatio ipsi magis noceat quam proficiat. — Casu quo, omnibus perpensis, dilatio videtur expedire, absolutio differri potest, ut maxime, ad octo vel decem dies; imo ordinarie ad pauciores dies, v. g., ad quinque, tres aut duo, aut etiam ad unum diem, et interdum ad paucas horas hæc dilatio utilius restringetur (S. Lig., n. 643).

Juvat vero adnotare cum dilatione absolutionis non esse

confundendam praxim illam in aliquibus locis usitatam, qua poenitentes ad confessarium prima vice accedunt, ex intentione ut confessionem duntaxat faciant, et post octo vel quindecim dies redeant ad absolutionem recipiendam. Nemo non videt ex illo usu, qui melius anticipatio confessionis quam dilatio absolutionis vocatur, eadem non esse timenda incommoda, quæ dilationem absolutionis sæpius consequuntur, sed potius plura bona percipi posse. — Sedulo tamen cavendum est, recte ait Berardi (*loc. cit.*), ne poenitentes intentionem habeant abstinendi a peccato in illis octo diebus duntaxat, nempe ad tempus; unde, quando redeunt, non jam verum dolorem et propositum habeant, sed se liberos reputent, quasi tributo jam soluto. — Ne pariter ipse confessarius se liberum reputet ab onere exhortationis, existimando quod hujusmodi poenitentes sic redeunt sufficiens bonæ dispositionis signum jam dederint, dum revera signum istud, juxta S. Lig. (n. 459), per se solum est sæpe fallacissimum; siquidem « non raro evenire poterit, inquit S. Doctor, quod aliquis etiam longo tempore se a vitiis pro mundi hujus honestate contineat, et nihilominus non sit rite dispositus: »

285. Quæritur 2. *Quinam sint casus, in quibus confessarius possit aut etiam debeat poenitentem dubie dispositum statim absolvere sub conditione?*

RESP. 1. Si poenitens versatur in *necessitate extrema* salutis, qualis est moribundus qui sensibus et loquela destitutus est, confessarius *potest* et *debet* eum absolvere sub conditione, *quantumvis dubie* sint ejus dispositiones; imo non semel, sed pluribus vicibus absolutio tunc dari potest, servato tamen inter unam et alteram absolutionem aliquo intervallo, v. g., trium vel quatuor horarum, aut minori, si jamjam moriturus est (S. Lig., *Prax. conf.*, n. 276).

RESP. 2. Si urgeat *necessitas simpliciter gravis poenitentis*, confessarius qui dubitat de ejus dispositione, eum absolvere potest sub conditione, modo tamen dubium sit *positivum*, non *mere negativum*. — Dubium *negativum* adest, quando nullæ apparent rationes, sive affirmandi, sive negandi; idem est igitur ac nescientia. Dubium autem *positivum* consistit in eo

quod mens anceps hæreat inter rationes et probabilitates contrarias. Porro, etsi in necessitate extrema, propter supremum discrimen salutis in quo versatur pœnitens, confessarius absolvere possit etiam cum dubio mere negativo, in necessitate tamen simpliciter gravi requiritur ut dubium sit positivum, seu ut confessarius aliquam rationem probabilem habeat judicandi pœnitentem esse dispositum. — Quod ad gradum attinet hujusce probabilitatis, patet hanc eo majorem esse debere, quo minus gravis est necessitas pœnitentis.

Habetur autem hæc necessitas, juxta S. Lig. (n. 431), quoties, negata absolutione, notabile detrimentum immineret animæ pœnitentis. Hinc dari potest absolutio : — 1. quando pœnitentes dubie dispositi versantur in gravi mortis periculo, ut mulier in partu difficili, miles ante prælium, infirmus ante operationem chirurgicam valde laboriosam : — 2. quando agitur de pueris aut semifatis dubie dispositis, et urget non tantum periculum mortis, sed etiam præceptum confessionis annuæ, aut si confessi sint aliquod peccatum mortale etiam extra tempus mortis vel præcepti, ne priventur gratia sacramentali, et diu maneant in peccato mortali ; — 3. quando sponsi dubie dispositi matrimonium sunt proxime contracturi, quia secus illud sacramentum certo profanabunt ; — 4. quando pœnitens dubie dispositus in necessitate communicandi versatur, non jam propter solam obligationem communicandi in Paschate, sed propter incommoda gravia, puta, si a Communione abstinendo, non aliquam duntaxat parvi momenti admirationem, sed scandalum grave aut infamiam notabilem timere deberet ; — 5. quando, jam expirante tempore sive Missionis sive Jubilæi, pœnitens dubie dispositus accedat, et præsumendum est, quod, occasionibus istis transactis, de sua conversione multo minus sollicitus erit ; — 6. quando graviter timendum est, ne pœnitens, propter absolutionis dilationem, relinquat suum confessarium stabilem et zelantem, ad quem frequenter et confidenter accedebat, et transvolet ad aliquem confessarium, qui sive ex ignorantia sive ex negligentia sinat, ut peccatis suis tabescat ; — 7. quando proximum adest periculum, ne pœnitens sine

absolutione dimissus in sequentibus confessionibus peccata reticeat, et in sacrilegiorum abyssum se conjiciat; — 8. quando pariter timendum est ne peccator recidivus sic dimissus, in desperationem dejiciatur, et habenas vitiis suis laxet; — 9. quando periculum grave adest, ne poenitens, si absolutio ei differatur, nec ad eundem confessarium nec ad alium redeat, sed confessionem deserat, et vitam sine ullo sacramentorum usu ducat; ejusmodi autem periculum timendum est speciatim in illis viris, qui in civitatibus solent adhuc ad sacramenta, sed in Paschate solum, accedere; nec non in illis omnibus, sive viris, sive mulieribus, sive in civitatibus, sive ruri, qui jam aliis vicibus præcepto paschali non satisfecerunt; — 10. a fortiori, quando timendum est, ne poenitens, propter dilationem absolutionis, non solum sacramentis, sed etiam religioni catholicæ omnino valedicat (S. Lig., n. 432: Gousset, n. 473, 553-555; Berardi, *De recidir.*, n. 157-180).

Adnotandum est tamen, quod in his circumstantiis, absolvi non possit poenitens, qui ipse declarat suam intentionem se conjiciendi in graviora peccata et desertionem sacramentorum; hoc enim indispositionis signum indubium videtur (Gury, *Cas. consc.*, n. 397).

RESP. 3. Si gravis causa *ad bonum publicum spirituale* attinens exigit ut poenitens dubie dispositus absolvatur, tunc etiam confessarius absolutionem sub conditione dare potest. Si enim bonum privatum poenitentis causam sufficientem præbere potest, ut absolvi debeat, quamvis sit dubie dispositus, a fortiori bonum publicum spirituale Ecclesiæ. — Hinc si poenitens sine absolutione dimissus, abstinendo a communione, grave scandalum toti civitati, vel parochiæ, vel communitati allaturus sit, potest confessarius illum, quamvis dubie dispositum, absolvere. — Hinc pariter aliquando fit, ut sit utile Ecclesiæ poenitentem dubie dispositum absolvi, perniciosum vero non absolvi, ut si poenitens sit magnæ auctoritatis in provincia, urbe, pago, parochia, vel communitate; qui, si absolvatur, plures alios ad bonum trahet, si non absolvatur, a bono avertet (Gousset, n. 473; Berardi, *loc. cit.*, n. 189-192).

§ VIII. De obligatione reparandi defectus in confessione commissos

286. Principium. Tenetur confessarius, *generatim ex justitia, reparare defectus* a se commissos in confessionibus exceptis.

Ratio est, quia confessarius ex officio et ex quasicontractu cum pœnitente inito tenetur rite ipsi sacramentum administrare; unde oritur pro pœnitente jus strictum, quod ex justitia reparari debet, si violatum fuerit.

Triplicis autem generis sunt defectus confessionis ex parte confessarii provenientes: alii reddunt confessionem invalidam, alii eam privant sua integritate; alii pœnitentem a suis implendis obligationibus avertunt.

287. Regula 1^a: Confessarius, qui est *causa invaliditatis confessionis quam audivit*, tenetur eo modo *qui opportunior videbitur*, hunc defectum reparare; et quidem eo *strictius, quo gravius* in hoc peccavit ipse confessarius, *vel gravius timetur pro pœnitente detrimentum*.

Dicitur 1. *Eo modo qui opportunior videbitur*, scilicet — 1. Si pœnitens non discesserit, vel sit moraliter adhuc præsens, poterit confessarius vel eum monere, vel iterare absolutionem. — 2. Si pœnitens mox sit reversurus, facilis est reparatio præcedentis confessionis; pœnitentem exspectet confessarius, et reversum moneat, aut potius si confuse saltem præcedentis confessionis reminiscetur, absolutionem simpliciter concedat. — 3. Si pœnitens non sit reversurus, bene potest in hoc casu confessarius extra confessionem dicere pœnitenti, etiam non petita ejus licentia, se eum non absolvisse; tunc enim revera nulla intervenit sigilli violatio, nec rationabilis adesse potest pœnitentis offensio (S. Lig., lib. 6, n. 622).

Dicitur 2. *Eo strictius tenetur confessarius quo ipse in hoc gravius peccavit*; nam ex principiis in Tractatu de Justitia stabiliendis, datur proportio inter culpam et præceptum reparationis; si grave est peccatum, gravis est obligatio, si leve peccatum, levis existit obligatio, si nullum peccatum, nulla obligatio. — Si autem causa fuerit quidem inculpabili-

ter posita ob bonam fidem, sed malum non fuerit adhuc productum, tenetur agens illam auferre, et si eam non auferat, cum illud possit sine gravi incommodo, fit eo ipso culpabilis, ut in eodem Tractatu demonstratur.

Dicitur 3. *Eo strictius, quo gravius timetur pro pœnitente detrimentum, si non reparetur invaliditas*: et patet ratio. — Hinc 1. Si pœnitens sit mox rediturus, vel alium aditurus confessarium et novam recepturus absolutionem, ordinarie ad nihil tenetur confessarius; tum quia posterior confessio prioris damna reparabit; tum quia haud leve semper adest incommodum in admonitione pœnitentis circa nullitatem prioris confessionis. — Hinc 2. Si pœnitens non nisi post notabile temporis spatium absolutionem sit recepturus, strictius tenetur confessarius; quia monitionis defectu privabitur diutius pœnitens gratia sanctificante et merito honorum operum. — Hinc 3. Si pœnitens incidat in gravem morbum et timendi sit locus ne absque nova absolutione moriatur, strictissime tenetur confessarius.

288. Regula 2^a. Confessarius, qui est *causa defectus integritatis, sed negativa*, quia non interrogavit pœnitentem, non tenetur illum monere *extra tribunal*; si autem fuerit causa *positiva* illius defectus, pœnitentem in errorem inducendo, tenetur illum monere *extra tribunal*, si illud fieri potest sine *gravi incommodo*.

PROB. *Auctoritate et ratione* S. Ligorii (lib. 6, n. 620) his verbis.

« Si confessarius errorem injiciendo circa integritatem confessionis *negative* se habeat, non interrogando, tunc non tenetur monere de errore, nisi intra confessionem. Et hoc etiamsi confessarius culpabiliter interrogare neglexerit. — Ratio, quia obligatio faciendi confessionem integram directe afficit pœnitentem, non confessarium; unde licet confessarius teneatur intra confessionem interrogare pœnitentem de speciebus et numero peccatorum, ut efformet iudicium de statu causæ et pœnitentis, finito tamen iudicio, cessat in confessario hujusmodi obligatio.

» Si vero ipse *positive* induxit pœnitentem, ne explicaret

ille sive species sive numerum, tunc, — si *cum culpa gravi* id fecerit, tenetur etiam extra confessionem cum licentia poenitentis eum monere de errore, sed sine scandalo, et sine gravi suo damno; nam sicut grave damnum excusat poenitentem ab integritate confessionis, ita etiam confessarium. — Quod si confessarius in hoc *non graviter peccaverit*, tunc multo minor causa sufficiet ad eum excusandum a monitione facienda. Hinc recte aiunt de Lugo et Suarez quod confessarius qui bona fide deobligavit poenitentem ab explicandis sive specie, sive numero, regulariter non tenetur admonere extra confessionem, quia regulariter (dico semper) sine incommodo et rubore id facere non potest. »

289. Regula 3^a. Confessarius qui poenitentem induxit in errorem circa proprias obligationes illum errorem expellere tenetur, si illud facere potest *sine gravi incommodo*.

Nam cæteroquin confessarius esset causa positiva cur poenitens suas non adimpleret obligationes. Ut autem judicetur, an adsit causa sufficiens excusationis a monitione poenitenti facienda, attendendum est tum gravitati præcepti cujus infractionem promovit, tum gravitati peccati, quod ipse in hoc commisit, tum damno pro poenitente secuturo, si non moveatur.

In materia autem restitutionis distinguendum est, prout confessarius *negative* vel *positive* poenitentem induxit in errorem.

1. Si confessarius fuit causa *negativa tantum* erroris, nempe quia omisit poenitentem monere de restitutione facienda, tenetur quidem *ex caritate* monere poenitentem de obligatione, etiam cum *gravi* incommodo, *si in omissione graviter peccavit*; *si vero non graviter peccavit*, tenetur, si commode possit, aut etiam cum *aliquali* suo incommodo, sed *non cum gravi* incommodo. — Sed non tenetur ipse restituere, etiamsi monitionem omittendo graviter peccaverit; quia nemo tenetur reparare damnum, cujus est causa tantum negativa (S. Lig., lib. 6, n. 621).

2. Si vero confessarius fuit causa *positiva*, nempe quia *positive et indebite* poenitentem a restitutione facienda solvit, vel e contrario ad eam obligavit, distinguendum est. — *Si gra-*

viter in hoc peccavit, tenetur ad monitionem, etiam cum *gravi* incommodo, vel intra confessionem, si pœnitens brevi ad confitendum redeat; vel extra, petendo licentiam de confessione loquendi, si non redeat. Alias, non monendo, vel monendo postquam pœnitens factus est impotens, tenebitur ipse confessarius ad restitutionem, casu quo pœnitens jam restituisset, si fuisset monitus. Ratio, quia confessarius suo injusto consilio fuit causa *positiva* damni. — Si vero *leviter* aut *nullatenus peccavit* confessarius, non tenetur jam cum gravi incommodo pœnitentem monere, sed tantum si commode possit, aut cum levi incommodo. Et si tunc omittat monere, cum possit sine gravi incommodo, tenetur ipse ad restitutionem, quia, licet confessarius sine culpa gravi pœnitentem exemerit a restitutione, tamen cum ejus consilium pergat influere in damnum creditoris, ipse, cognito errore, tenetur ex justitia causam damni auferre, si commode potest; alias fit hic et nunc causa damni, et ad restitutionem obligatur (S. Lig., *ibid.*).

§ IX. De sigillo sacramentali servando.

De sigillo confessionis inquiremus: — 1. an detur obligatio illud servandi; — 2. Quodnam sit ejus objectum; — 3. quodnam subjectum; — 4. quomodo violetur.

1. An detur obligatio servandi sigillum confessionis?

290. Assertio. *Ex jure tum naturali, tum dirino, tum canonico, datur strictissima et gravissima obligatio servandi sigillum confessionis, ita ut nunquam liceat revelare peccata per confessionem sacramentalem cognita, sine libero et expresso pœnitentis consensu.*

Explicatur et probatur assertio.

Dicitur 1. *Ex jure naturali datur obligatio servandi sigillum confessionis.* Nam contra jus naturale est diffamare proximum, et violare religionem secreti. Porro qui peccata audita in confessione revelat, proximum diffamat peccata ejus manifestando, et violat religionem secreti, quod ipsi fuerat creditum. Ergo jure naturali statuitur prædicta obligatio.

Dicitur 2. *Ex jure divino*. Qui præcipit finem. præcipit media necessaria ad illum. Atqui Christus præcipit confessionem, et confessio stare non potest, si vel in uno casu liceat eam revelare; nam si homines scirent peccatorum manifestationem in aliquo casu fieri posse licitam, suspicarentur etiam in aliis casibus similibus licere, aut a confessariis licetatem ad alios casus trahi, sicque fieret ipsis odiosa confessio, atque ab ea penitus deterrerentur. Ergo ex institutione divina confessionis, et præcepto integritatis in ea servandæ, sequitur obligatio sigilli confessionis.

Dicitur 3. *Ex jure canonico* (cap. 2, *Sacerd. de Pœnit.*, dist. 6) sic decernitur: « Sacerdos ante omnia caveat ne de his qui ei confitentur peccata alicui recitet... Nam si hoc fecerit deponatur, et omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat. » — Conc. Lateran. IV (can. *Omnis utriusque serus*) ait: « Caveat omnino (sacerdos), ne verbo, aut alio quovis modo, aliquatenus prodatur peccatorem..., quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam pœnitentiam perpetuam in arctum monasterium detrudendum. »

Dicitur 4. *Datur strictissima et gravissima obligatio*. Nam — 1. Qui confessionis sigillum violat *gravissime* peccat, et *triplex* committit peccatum, scilicet injustæ proximi diffamationis, infidelitatis ratione arctissimi secreti violati, et sacrilegii contra reverentiam sacramento debitam. — 2. Non datur levitas materiæ in violatione directa sigilli, quia eo usque procedunt allatæ rationes, et ita sentiunt omnes theologi; in violatione autem indirecta, materiæ parvitas admitti potest, quando nempe periculum læsionis est valde remotum. — 3. Nullus omnino datur casus, in quo liceat illud violare, neque post mortem pœnitentis, neque ad advertendum quodlibet malum sive corporale, sive spirituale, sive proprium, sive alienum, sive privatum, sive publicum, etiam totius Ecclesiæ; et confessarius interrogatus, etiam ut confessarius, de his quæ sola confessione cognoscit, potest respondere, imo jurare, se nescire, quia nescit ut homo (S. Lig., lib. 6, n. 646).

Dicitur 5. *Peccata per confessionem cognita*. Si enim alia via cognoscerentur peccata, hac cognitione indubitanter uti posset confessarius, attamen caute procedere deberet, ne suspicarentur auditores illum uti confessione sacramentali.

Dicitur 6. *Per confessionem sacramentalem*. Lex enim sigilli non instituta fuit nisi propter sacramentum. — Hinc non inducit obligationem sigilli sacramentalis confessio *scienter* facta laico vel sacerdoti jurisdictione carenti; item confessio facta animo confessarium vel sacramentum irridendi, aut sine ordine ad absolutionem accipiendam (S. Lig., lib. 6, n. 636).

Dicitur 7. *Sine libero et expresso consensu pœnitentis*, quia volenti et scienti non fit injuria. Iste consensus debet esse — omnino *liber*, nec ullo timore etiam reverentiali exortus; — debet esse *expressus*, sive *explicite*, quando hunc consensum formaliter exprimit pœnitens, et tunc intra limites concessionis sedulo se habeat confessarius; sive *implicite*, quando scilicet ipse interrogat confessarium de ipsa confessione; eo ipso quod interroget, licentiam respondendi sane concedit. — At nunquam *præsumptus* consensus sufficit, sed semper requiritur consensus verus et formalis; ac proinde servandum est sigillum etiamsi pœnitens peccet mortaliter licentiam loquendi denegando.

II. De objecto sigilli.

291. Principium. *Objectum sunt sigilli, sive directum, sive indirectum, ea omnia, et ea sola, quæ in confessione, vel occasione confessionis sacramentalis, cognita fuerunt, et quæ revelari nequeunt, quin confessio odiosa reddatur.* Patet principium, quia sigillum præscriptum eo fine fuit ut fideles a confessione non deterrentur.

292. Regula 1^a: *Ea directe pertinent ad sigillum, quæ manifestantur confessario in ordine ad confessionem sacramentalem, sive tanquam materia propria confessionis, sive ad plenioram intelligentiam peccatorum et status conscientiae.*

293. Regula 2^a: *Indirecte pertinent ad sigillum ea omnia,*

quæ cognita ducere possunt in notitiam peccati, aut generare malam suspicionem, vel erubescientiam, aliudve gravamen, etiam tertiæ personæ; unde sacramentum redderetur odiosum et desertum (S. Th., *Sup.*, q. 11, a. 2).

Hinc 1. objectum sigilli sunt : — *Peccata mortalia et venialia*, sive in genere, sive in specie. — *Objecta peccatorum*, si poenitens confessus fuisset se detraxisse de patre avaro; circumstantia avaritiæ in patre manifestari non posset. — *Complices*, sive jure, sive immerito manifestati confessario. — *Tentationes*, si exponantur tanquam peccata, vel propter aliquod dubium circa consensum, vel ad causam peccatorum melius explicandam, vel etiam ad conscientiae tranquillitatem obtinendam. — *Scrupuli* ipsi, quatenus a confitente putantur peccata; imo etiam *scrupulositas* in genere talis poenitentis, si hæc notitia eruatur ex rebus dictis a poenitente pro materia sive vera sive existimata confessionis; secus, si ex petitione consilii, vel ex timoribus inanibus ostensis sine relatione ad accusationem; sed etiam in hoc casu, adesset secretum naturale. — *Pœnitentia injuncta*, si sit notabilis, vel specialis; quia inde aliquid in detrimentum poenitentis eruatur. — *Defectus ipsius confessionis*, nempe defectus sive doloris sive integritatis. — *Defectus naturales*, ut nativitatis illegimitas, morbi..., si manifestati fuerunt ad explicanda peccata; secus, si poenitens incidenter et impertinenter ad confessionem ultro notos fecisset (S. Lig., lib. 6, n. 640, 644).

Hinc 2. virtutes et merita poenitentis non cadunt *directe* sub sigillo confessionis; at ordinarie hæc sub secreto servanda sunt, præsertim viventibus poenitentibus, tum ne ex hac revelatione poenitentes aliquam molestiam patiantur, tum ne hæc revelatio locum det quibusdam quæstionibus, ex quibus non modicæ ambages pro confessario oriri possent; tum demum ne exinde aliquid contra cæteros poenitentes deducatur.

Hinc 3, quæ dicuntur ante vel post confessionem ad explicandam materiam confessionis, sunt objectum sigilli, nam non manifestantur nisi in ordine ad confessionem.

294. Regula 3^a: *Non cadunt sub sigillo ea omnia quæ dicuntur etiam ipsi confessario sine ullo ad confessionem ordine.*

quamvis addatur ista clausula: *hæc dico sub secreto confessionis*. Ratio est quia sigillum confessionis ex institutione divina procedit, nec extendi potest ad ea quæ jure divino in illo non continentur.

Hinc 1. Non sunt objectum sigilli sacramentalis ea quæ dicuntur confessario extra confessionem, etiam circa res conscientiae, sed sine ullo respectu ad confessionem præteritam aut futuram.

Hinc 2. Non sunt objectum sigilli ea quæ dicta quidem fuerint in confessione, sed ex fine prorsus alieno, quamvis forte de aliquo peccato antiquo, quod præsentī confessioni nullo modo subjiatur, et apud eundem confessarium nunquam fuerit accusatum, mentio fieret; cavendum tamen ne violetur secretum naturale, maxime vero ne detur scandalum fidelibus qui distinctiones istas ignorant.

Hinc 3. Non sunt objectum sigilli ea quæ petuntur ab aliquo sacerdote ad recte peccata confitenda alii confessario; siquidem sacerdos iste nec fuit nec futurus est confessarius, ac proinde hæc declaratio non fit in ordine confessionis illi faciendæ; attamen jure naturali ad silentium strictissimum tenebitur. Nec dicendum ex hac doctrina confessionem fieri posse odiosam; reponit quippe S. Lig. (n. 649) non ipsam confessionem fieri odiosam, sed consultationem.

III. De subjecto sigilli.

295. Principium. *Ad sigillum confessionis tenentur ii omnes ad quos notitia confessionis pervenit, vel directe et in seipsa, vel indirecte ex mediis ad confessionem ordinatis et ab ea requisitis* (S. Lig., lib. 6, n. 645-650). Etenim Christus præcipiendo confessionem prohibuit quidquid illam odiosam redderet et ejus adimpletionem impediret; ita semper intellexerunt doctores: porro confessio odiosa evidenter fieret, si ad sigillum non tenerentur prædictæ personæ; ergo.

296. Corollaria. Hinc 1. *Confessarius* ad sigillum omnino tenetur, et quidem *erga quaslibet personas*, etiam *erga alios pœnitentis confessarios*, qui eadem peccata audierunt in confessione, imo *erga ipsum pœnitentem*; nulloque modo potest

sine ejus expresso consensu cum illo loqui *extra sacrum tribunal* de auditis in confessione. Nec, ex dictis, hunc consensum requirere debet sine gravi necessitate, ne illum denegare non audeat pœnitens, et confessio fiat ei odiosa. — Diximus *extra sacrum tribunal*; nam intra tribunal loqui potest confessarius de auditis in præcedentibus confessionibus; illud enim, ut ait S. Lig. (n. 653), sæpe bono pœnitentis requiritur; non fiat tamen sine causa, ne id ipsum grave sit pœnitenti.

Hinc 2. *Sacerdos fictus*, qui audiret confessionem alicujus, teneretur ad sigillum, quia confessio est sacramentalis ex parte pœnitentis, et quia istiusmodi sacerdos suscipere debet cum confessione onus ei adjunctum.

Hinc 3. *Il omnes qui ad confessionem ministerium suum aliquo pacto præbuerunt* tenentur ad sigillum. — Sic interpres vel ille qui rogatus scripsit alicujus confessionem, vel pœnitentem in discussione conscientiae adjuvit, tenetur ad sigillum; quia hæc fiunt in ordine ad confessionem. — Sic superior a quo petitur licentia absolutionem recipiendi a casu reservato, quia illa petitio est quasi confessio inchoata. — Sic qui ex licentia pœnitentis consuluntur a confessario, quia consiliarius efficit unam personam moralem cum confessario.

Hinc 4. *Pariter tenentur illi omnes qui notitiam confessionis habuerunt iis mediis quæ ad confessionem ex se ordinantur, vel ad eam necessaria sunt.* — Sic qui audivit, sive maligne, sive inculpate, pœnitentem confitentem peccata sua, tenetur ad sigillum. — Tenentur pariter qui legerunt confessionem scriptam a muto, vel ab alio cui hæc scriptura est moraliter necessaria ad rite confitenda peccata sua. Si vero libenter et absque vera necessitate hunc modum elegisset pœnitens, qui prædictum scriptum reperiret et legeret, probabiliter non ligaretur vinculo sigilli sacramentalis, cum prædicta scriptura non sit medium ad confessionem necessarium; sed teneretur arctissimo secreto naturali (S. Lig., n. 650). Confessio scripta caderet tamen sub sigillo, si jam tradita fuisset confessario, vel relictæ in sacro tribunali, vel directæ ad superiores ob reservationem, quia tunc esset confessio vel incœpta, vel moraliter actualis, vel continuata (Gury, n. 653).

Hinc 5. tenentur etiam illi omnes, quibus confessarius sive advertenter sive inadvertenter, sive directe sive indirecte, notitiam materiæ sigilli sacramentalis communicaverit. Imo rectissime docet Suarez si quando revera concionator coram tota multitudine sigillum violaverit, omnes ita, *per se loquendo*, ad sigillum teneri, ut ne inter se quidem de re audita loqui possint (Suarez, disp. 33, sect. 4; cf. S. Lig. n. 647).

297. Scholium de pœnitente. Pœnitens non tenetur ad sigillum confessionis erga confessarium; siquidem lex secreti sacramentalis non fuit instituta in favorem confessarii, bene vero pœnitentis. At jure naturali prohibetur pœnitenti manifestatio defectuum confessarii, et eorum omnium quæ ei molesta esse possunt; quinimo hæc manifestatio gravior videretur, quia, cum confessarius ex officio teneatur ad dandum consilium pœnitenti, jus habet strictius, ut pœnitens occasionem exinde non sumat ipsi damnum inferendi (S. Lig. lib. 6, n. 647).

IV. De variis modis sigillum violandi.

298 Principium. Violatio sigilli est *quælibet communicatio* sive narratio earum rerum, quæ sub sigillo continentur, sic facta, ut simul notitia personæ detur, aut periculum cognoscendæ personæ adsit; et *quolibet usus* earundem rerum qui aptus sit ad confessionem reddendam odiosam, vel gravamen pœnitenti inducendum (Ita Lehmkühl, n. 465).

299. Regula 1^a : — *Infringitur directe sigillum quando expresse manifestatur materia sigilli confessionis.* Sed, Deo providente, nullum afferri potest hujusmodi sigilli infractionis exemplum; nullus unquam fuit qui vel in somno, vel in frenesi, vel in dementia, vel etiam in impietatis delirio sigillum confessionis infregerit (Gousset, n. 515; Gury, *Cas. Consc.*, n. 752).

300. Regula 2^a : — *Infringitur indirecte sigillum confessionis dicendo aut faciendo aliquid, ex quo cognosci aut in suspicionem venire possit pœnitentis peccatum, aut aliquod aliud ad sigillum pertinens.*

Hinc 1. Nihil facere licet ex quo suspicetur aliquis pœni-

tenti non fuisse concessam absolutionem, vel eum casus reservati esse reum; unde: — Qui confessiones audit in loco aperto, si recuset absolutionem, eodem modo sese gerere debet externe ac si illam concederet. — Quando postulatur a confessario schedula confessionis testatoria, declaret tantum confessarius, v. g., Petrum fuisse ab eo sacramentaliter auditum, nihil amplius addendo. — Si poenitens falso jactitet se absolutum, non potest confessarius eum falsi insimulare, quidquid contra illum dicatur aut fiat, sed arctum tenetur servare silentium.

Hinc 2. Non licet confessario, execrabile audienti peccatum, exclamare, suspiria proferre, aut aliquid simile facere, quo possint suspicari assistentes peccatum grave fuisse a poenitente accusatum.

Hinc 3. Non licet dicere tale peccatum esse communissimum in tali vel tali loco satis angusto, vel tale vitium in hac aut ista communitate vel parochia regnare, si id via confessionis tantum cognoscatur, et exinde diffamaretur parochia, aut personæ particulares in suspicionem peccati venire possent (S. Lig., n. 654).

301. Regula 3^a; *Infringitur etiam indirecte sigillum confessionis, licet nihil reveletur, quando notitia ex confessione habita adhibetur cum gravamine poenitentis.* — Ita expressis verbis statuit S. Congregatio universalis inquisitionis (18 nov. 1682). Et id verum est, etiamsi poenitens non adverteret gravamen ipsi obvenire ob suam confessionem. Ratio, quia confessio redderetur odiosa, aut ipsi poenitenti, aut saltem rei publicæ christianæ.

Hinc. 1. Confessarius *in sua agendi ratione cum poenitente* nunquam uti potest notitia in confessione acquisita. — Sic non denegabit ei communionem, etiamsi eam occulte peteret. quia denegatio esset objurgatio criminis, et confessionem odiosam redderet (S. Lig., n. 658). — Qui ex confessione didicit famulum suum bona sua furari, non potest eum expellere hac ratione, nec diligentius observare. Qui ex confessione novit vitia poenitentis, non potest durius eum habere. — Confessarius non potest uti cognitione in confessione acqui-

sita ad providendum suæ propriæ saluti, si id facere nequeat sine gravamine pœnitentis (S. Lig., 658). — Probabilius deseri non potest confessarius qui ex sola confessione cognosceretur non esse sacerdotem rite ordinatum (S. Lig., n. 660). — Non liceret se abscondere a pœnitente cujus conscientia cognoscitur valde intricata ex ejus confessione, si alii id advertant; si advertat solus pœnitens, controvertitur. Probabilius id esset illicitum (S. Lig., n. 659).

Hinc 2. Confessarius uti nequit notitia in confessione parta *ad externam gubernationem*; nam Clemens VIII (in decreto 26 maii 1594) ita statuit: « Tam superiores pro tempore existentes, quam confessarii, qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, *caveant diligentissime*, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, *ad exteriorem gubernationem* utantur. » Nemo enim non videt quam odiosa foret confessio, si superior uti posset notitia in confessione acquisita, ut pœnitentem suum a beneficiis aut dignitatibus arceret, ab officio removeret, ut abusus in regimine exteriori coerceret.

302. Regula 4^a: — *Non infringitur sigillum, quando non adest periculum revelationis, nec sequi potest ullum gravamen pro pœnitente.* Ratio est quia in prædicta hypothesis non redditur odiosa confessio.

Hinc 1. Licitum est uti notitia confessionis ad orandum pro pœnitente, ad consulendum viros peritos quibus ignotus est pœnitens, ad propriam emendationem.

Hinc 2. Potest confessarius ex sola notitia confessionis exercere actus gratos pœnitenti, v. g. benigniorem vultum ostendere, familiarius cum eo agere.

Hinc 3. Si confessarius via confessionis noverit sibi insidias parari, et possit sibi subvenire, absque ullo periculo revelationis, et absque ullo gravamine pro pœnitente, potest uti notitia confessionis ut sibi consulat (S. Lig., n. 659). Probabilius tamen non posset, si complices inde conjicerent declaratum fuisse peccatum; adesset revelatio peccati confessi. Ita S. Lig. contra alios.

Hinc 4. Licitum est loqui indeterminate de peccatis in

confessione auditis, ita ut nullum adsit periculum cognoscendæ personæ. Cavendum est tamen, ne inde laici scandalum sumant, et ab ipsa confessione avertantur; cavendum etiam, ne facilius putetur periculum abesse indirectæ violationis.

Cæterum, generaliter loquendo, dico, inquit S. Lig. (lib. 6, n. 661), quod etsi confessarius in hac materia tam gravi et periculosa, debeat esse valde cautus, ne poenitentes ex confessione aliquod injustum gravamen subeant, tamen non tenetur cavere omnes leves conjecturas, quas facile malitiosi faciunt, sed tantum ne præbeat suspensiones probabiles de peccatis auditis.

ARTICULUS III.

De ratione agendi confessarii cum variis poenitentium speciebus.

Agendum est — 1. de pueris; — 2. de poenitentibus qui peccata venialia tantum accusant; — 3. de scrupulosis; — 4. de iis qui versantur in occasione peccati; — 5. de recidivis et consuetudinariis; — 6. de moribundis.

§ I. De pueris

303. Regula 1^a: *Confessarius pueros sacramentaliter audire debet, ut assuescant confessioni, ut a vitiis præserventur, retrahantur, ut ad virtutis et pietatis actus informantur.* — Illos audiat igitur quater aut quinquies aut sæpius in anno, juxta eorum necessitates. In singulis diœcesibus sunt ordinariæ hac de re statuta synodalia; illis sedulo standum est.

304. Regula 2^a: *In audienda puerorum confessione, confessarius adhibeat teneram caritatem, et modos suaviores quantum fieri potest.* — Curet ut ex seipsis confiteantur peccata quorum memores sunt; et postea illis fieri poterunt interrogationes necessariæ.

In his autem *magna prudentia* opus est potissimum circa res turpes, ne pueri discant quæ feliciter ignorant, neve e contra pergant bona quadem fide actus illicitos committere,

quorum emendatio in dies difficilior evadat. — Sedulo etiam curandum est, ut prudenter edoceantur circa peccatorum gravitatem aut levitatem, ne forte ex conscientia erronea graviter peccent in iis quæ de se sint venialia.

305. Regula 3^a: Quod autem pertinet *ad absolutionem his pueris impertiendam*, certum est maxime reprehendendam esse praxim illorum confessariorum, qui sine absolutione dimittunt omnes pueros qui ad communionem nondum sunt admissi.

Hæc enim agendi ratio, rectissime ait Berardi (*De recid.*, n. 205), in magnum animarum damnum redundat; sic enim pueri relinquuntur cum suis peccatis (quæ non raro possunt esse mortalia), et per longissimum tempus, nempe a septimo usque ad duodecimum vel decimum tertium annum, gratia sacramenti, cuius bene possunt esse capaces, injustissime privantur. — Præterea est contra regulas datas ab omnibus Theologis; neque enim invenire est ullum Theologum catholicum, qui rem hujusmodi doceat. — Demum est contra sensum Ecclesiæ; Ecclesia enim ad confessionem peragendam, id est ad sacramentum Pœnitentiæ recipiendum, saltem semel in anno, obligat « omnes fideles, postquam ad annos discretionis pervenerint, » ideoque ipsos pueros doli capaces, et mortalis culpæ reos, quamvis ad communionem non fuerint adhuc admissi. Quare Pius IX (in litt. ejus nomine directis ad præsulem Bituric., die 12 mart. 1855) praxim supradictam quasi menti et disciplinæ Ecclesiæ adversam vehementer improbavit. — Merito concludunt plures theologi confessarios sic relinquentes sine absolutione per menses et annos, etiam illos pueros, qui lethaliter peccaverunt, a peccato mortali excusari non posse.

Quoad autem regulas circa puerorum absolutionem, duplex hypothesis seu casus distinguui debet:

Primus casus est, quando *peccata de se gravia* pueri accusant. Tunc, juxta S. Lig. (*Prax. conf.*, n. 91), « si constet quod ipsi sufficientem usum rationis jam habeant, prout si distincte confitentur, vel adæquate interrogationibus respondent, et appareat quod ipsi jam comprehendant se peccato

offendisse Deum, et meruisse infernum; *si alias satis videantur dispositi*, absolvantur. — Si autem *dubium sit*, an puer perfectum usum rationis habeat, prout si ille in actu confessionis non maneret compositus, sed oculos in gyrum ageret, manibus jocaretur, impertinentia interponeret; tunc, si est in periculo mortis, aut in obligatione implendi præceptum paschale, absolvendus est sub conditione, et tanto magis si confessus est aliquod dubium mortale; idque agendum, etiamsi puer sit recidivus, ut liberetur hic puer a statu damnationis; difficulter enim haberi potest ab hujusmodi pueris spes, quod ex dilatione absolutionis magis redeant dispositi. »

Secundus casus est, quando satis constat peccata pueri *non nisi venialia* esse; confessario curandum est, ut, etiam hujusmodi puerum, ad veram contritionem excitet, et ad gratiam absolutionis disponat, neque credendum est, quod res multum difficultatis et laboris habeat; ubi enim malitia nondum adest, gratia divina abundat. Postquam autem confessarius pro posse operam dedit juxta circumstantias, *si satis certus sit* de pueri dispositione, absolvere eum non tantum potest, sed debet. — Si vero *in dubio* versetur *gravi quidem, non vero gravissimo*, tunc, juxta S. Lig. (*ibid.*), probabile est, « quod pueri isti dubie dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licet sola venialia afferrent, ne careant diu gratia sacramentali, et forte etiam gratia sanctificante, si forte aliquam gravem culpam haberent ipsis occultam. » — Si tandem dubium de pueri dispositione *non solum sit grave, sed gravissimum*, unde frustratio sacramenti sit quasi certa, aut saltem notabiliter probabilior, tunc absolutio concedi nequit hujusmodi puero, qui venialia tantum habet; non videtur tamen necessarium, neque etiam semper opportunum, quod confessarius in hoc casu eum clare admoneat de absolutione non data; sed bene poterit ei dicere, v. g. : « recitabis tres Ave pro tua poenitentia, jam nunc elice actum contritionis, et Deus te benedicat; » et deinde, crucis benedictione super caput ejus formata, eum sic dimittere (Laymann, c. 5, n. 7; Berardi, *De recid.*, n. 205).

§ II. De poenitentibus qui venialia tantum accusant.

306. Regula 1^a. Curare debet confessarius, ut hujusmodi poenitentes *materiam sufficientem* clavibus subjiciant.

Sæpe enim accidit, quod eorum confessio tota sit de non-nullis factis aut dictis, aut meris cogitationibus, quæ potius scrupuli vel imperfectionis vel actus primo primi vel tentationis, quam veri peccati rationem habere videantur; aut si quædam ex eis materiam culpæ levis præbeant, non tanquam certe, sed dubie commissæ declarentur. In his sane casibus, confessario satagendum est, ut peccatum aliquod vitæ præteritæ accusetur, juxta ea quæ alibi explicavimus (n. 70).

Quoties vero poenitens actus externos, sive contra officia propriæ conditionis, sive contra obedientiam parentibus aut superioribus debitam, sive contra caritatem proximi, sive contra humilitatem, aut alias ejusmodi virtutes, tanquam certe commissos confitetur, non debet confessarius, generatim loquendo, ultra inquirere utrum necne in his advertentia adfuerit; ad constituendum enim reatum culpæ venialis sufficit advertentia quælibet etiam valde imperfecta et confusa, quæ ordinarie non deficit (Cf. n. 69); audita igitur tali confessione poterit confessarius pro certo habere materiam sufficientem non deesse (Berardi, *De recid.*, n. 105).

307. Regula 2^a. Diligenter caveat confessarius, ne iidem poenitentes *debito dolore et proposito* careant.

Multi enim ex mero usu ad sacramentum accedunt, illudque invalide recipiunt; quare S. Lig. (*Præx.*, n. 188; Cf. n. 71; *Theol. mor.*, n. 459) hoc monitum ad confessarios dirigit: « Non absolvant poenitentes illos, qui afferunt tantummodo peccata venialia, sed habituata, nisi cognoscant illos vere poenitere, et proponere emendationem saltem de aliquo ex illis; aut si non ponant pro materia aliquod peccatum gravius vitæ prioris. Oh! quot confessiones invalidæ (quæ in se vera sunt sacrilegia), fiunt in hoc ob confessariorum negligentiam! »

Ut autem recte judicet confessarius de illorum poenitentium dispositione, hæc advertat: — 1. Ad valorem sacramenti,

non requiritur ut poenitens doleat de omnibus peccatis venialibus quæ commisit, neque etiam de omnibus illis quæ accusat, sed sufficit quod *de uno tantum veniali* poeniteat et efficax eliciat propositum; quia peccata venialia non sunt materia sacramenti necessaria, sed sufficiens, et aliunde contritio de peccatis venialibus bene potest esse vera et supernaturalis, quin sit universalis (Cf. n. 32). — 2. Pariter sufficit dolere de venialibus *deliberatis*, et proponere illa vitare, de *semideliberatis* autem, quantum humanæ fragilitati permittitur. — 3. Sufficit etiam dolere de venialium *multitudine aut frequentia*, et, ut ait S. Thomas (3 p. q. 87, a. 1, ad 1) « habere propositum se præparandi ad ea minuenda » : quia impossibile est dolere de multitudine, quin ille dolor cadat in posteriores culpas, per quas constituitur multitudo. Unde sufficit etiam dolore de *negligentia* præterita circa emendationem, et firmiter proponere se in posterum majorem diligentiam esse adhibiturum, ut a tot Dei offensis magis magisque caveat (S. Lig., n. 449, dub. 2; Lugo, disp. 14, n. 133; Berardi, *De recid.*, n. 194).

Advertendum etiam, speciatim *quoad efficaciam* talis propositi, quod relapsus frequens in eadem peccata non est semper signum defectus propositi efficacis. Cum enim peccata venialia non illam magnam, quæ mortalibus inest, deformitatem habeant, et insuper occasiones in illa relabendi frequentissime occurrant, facile contingit, ut, non obstante proposito facto, iterum iterumque ex fragilitate voluntatis aut ex consuetudine committantur. Id unum igitur inquirat confessarius, utrum poenitens post confessiones præcedentes aliquam diligentiam adhibuerit, aliquam vim sibi intulerit, ut passionem superaret, ut consuetudinem vinceret, ut numerum culparum minueret; quia tunc judicare poterit ejus culpas potius ex humana fragilitate processisse, quam ex defectu doloris et propositi. Si tamen post innumeras confessiones nihil aut fere nihil profecisse videantur, conjicere licet eos proposita nimis generalia et confusa, ac proinde languida concepisse (S. Lig., *Præx.*, n. 99; Elbel, ap. Gury, n. 463; Berardi, *loc. cit.*).

In praxi hæc pœnitentibus suadere juvabit: — 1. Caveant ne, dum diutius examini conscientię incumbunt, curam omittant de dolore et efficaci proposito, aut de eo nonnisi per transennam cogitent. — 2. Sed potius, omissa anxia cura declarandi omnia peccata venialia in specie et numero, ea duntaxat, quæ conscientiam magis gravant, aut quæ potissimum extirpanda sunt, cum serio dolore et proposito emendationis clavis subijciant. — 3. Si vero consultius videatur, ratione directionis accipiendæ aut alterius utilitatis spiritualis, ut omnes et singulæ etiam levissimæ culpæ explicentur, expediet tamen ex istis seligere nonnullas, præcipuas et determinatas, de quibus speciales actus doloris et propositi eliciantur (Sporer et Elbel, ap. Gury, n. 463).

308. Regula 3^a. *Stante dubio*, utrum confessio illorum pœnitentium sufficientem materiam vel dispositionem præbeat necne, absolutio equidem *dari potest sub conditione*, sed *cum aliqua discretionem*, ne hujusmodi animæ sacramento careant per multum tempus (S. Lig., n. 432; *Hom. apost.*, tr. 16, n. 6.)

Hæc regula, præsertim in dubio *circa materiam*, tenenda est, imo, nisi dubium sit gravissimum, absolutio concedi posset toties quoties; pœnitentibus enim piis, qui peccata venialia, non quidem certo, sed probabiliter commiserunt, non leve adest detrimentum animæ, si a peccatis illis venialibus quæ eos gratis uberioribus privant, non absolvantur. — Dixi *nisi dubium sit gravissimum*, quia si fere certum sit aut probabilissimum, materiam sufficientem deesse, absolutio concedi nequit, talesque pœnitentes cum sola benedictione ad communionem mitti debent.

Quando vero dubium, non jam circa materiam, sed *circa dispositionem* versatur, pœnitenti hujusmodi, ait S. Lig. (*Hom. apost.*, Tract. ult. p. 2, n. 9). per aliquod tempus differri oportet absolutio. Si tamen confessarius, attentis circumstantiis, prævideat quod dilatio absolutionis malum effectum habitura sit in detrimentum spirituale pœnitentis, profecto ab illa abstinere debet, et absolutionem statim concedere sub conditione. Excipe semper, nisi dispositio sit adeo dubia, ut frustratio sacramenti probabilissima aut quasi certa videatur, tunc con-

fessarius blandis verbis poenitentem cum sola benedictione dimittat (Berardi, *loc. cit.*, n. 207, 208).

§ III. De scrupulosis.

309. Regulæ generales. 1. Confessarius *scrupulosos benigne excipiat*; primis vicibus illos patienter audiat, a fastidiosis narrationibus et repetitionibus non avertat, ne sibi persuadeant poenitentes confessarium, causa non sat evoluta, loqui.

2. *Paucis verbis, sed clarissimis, præscripta sua det*, magna cum firmitate, sine ulla externa titubatione, et semel præcepta non facile retractet.

3. *Eos regat regulis generalibus, et non particularibus.* Nusquam igitur solvat dubia particularia responsione directa et particulari, sed remittendo ad regulas generales.

4. *Ab eis obedientiam stricte exigit*, et si non obediunt, eos increpet, privet communione, et rigore coerceat.

5. *Eis prohibeat, quominus legant libros scrupulis faventes*, quominus versentur cum scrupulosis, sed eis maximam fiduciam in Christum pro nobis mortuum, et in B. Mariam, peccatorum refugium et christianorum matrem, insinuet (Ita S. Lig., *Prax. Conf.*, n. 96, 97).

310. Regulæ speciales. 1. Si scrupulus consistat in *timore malis cogitationibus assentiendi* (v. g., contra fidem, puritatem aut caritatem), confessarius sit liber et intrepidus in parvipendendo eum, et in asserendo poenitenti has cogitationes esse ei poenas, non autem peccata. Imo prodest scrupulosis interdum imponere, ne penitus de talibus cogitationibus se accusent, nisi certi sint, et cum juramento testari possint, se consensum præstitisse (Ita S. Lig., *Praxis*, n. 96).

2. Si scrupulus versetur *circa validitatem præcedentium confessionum* ob integritatis aut contritionis defectum, confessarius, cum advertit poenitentem jam confessionem generalem effecisse, huic prohibeat, ne illas confessiones amplius deliberate recogitet, et ne verbum faciat de culpis vitæ præteritæ, nisi cum jurare possit eas fuisse certo mortales, et præterea certo nunquam in confessione se eas dixisse; imo sæpe, licet

illud jurare possit; adest enim pro illo inconveniens sat grave, ut dispensetur a perfectiori integritate.

3. Si scrupulus versetur *circa liceitatem actionum in genere*, ita ut scrupulosus paveat peccare in omni re quam agit, huic præcipiat confessarius, ut libere operetur et scrupulum superet, eique dicat, imo ipsum teneri ad scrupulum vincendum, semper ac evidenter non advertit actionem illam esse certum peccatum, et insuper injungat, ut postmodum de illo nunquam omnino confiteatur (S. Lig., *Praxis*, n. 98).

4. Si scrupulus versetur *circa recitationem precum*, ita ut scrupulosi magnas animi anxietates experiantur circa pœnitentiæ adimpletionem, vel breviarii recitationem; ipsis injungat confessarius ut nunquam, et nulla de causa, breviarii recitationem iterent; quod si id faciant, illos severe reprehendat, etiam cum comminatione absolutionis denegandæ. Demum si crescant scrupuli et eveniant capitis gravedo et perturbationes, ad episcopum recurrendum est ut per aliquod tempus a breviarii recitatione eos immunes faciat.

§ IV. De iis qui versantur in occasione peccandi.

311. Definitiones. Occasio peccati generatim est quælibet res externa, quæ homines ad peccandum inducit.

Occasio autem peccati est *proxima* vel *remota*, prout probabiliter vel improbabiler peccatum ex ea secuturum est. — Est *voluntaria* vel *necessaria*, prout facile vitari aut dimitti potest, vel e contra physice aut moraliter non potest removeri. — Est *continua* seu *in esse* aut *non continua* seu *non in esse*, prout, vel eam habitualiter secum quis habet, quin eam actu quærat, v. g., persona in eadem domo habitans, vel eam secum non habet, sed reperit, quando in illam sese ingerit, v. g., frequentatio cauponæ relative ad ebriosum.

312. Quæritur 1. *Quomodo judicari possit occasionem esse proximam?*

Occasio proxima illa est in qua pœnitens probabiliter, seu verisimiliter est peccaturus. Porro ea probabilitas dijudicanda est pro casibus, vel ex natura ipsius rei quæ præbet occasio-

nem, vel ex dispositione speciali pœnitentis relative ad talem occasionem.

1. Illa occasio habenda est ut *proxima absolute pro quibuslibet pœnitentibus*, in qua homines communiter ut plurimum peccant (S. Lig., lib. 6, n. 452). — Ratio est, quia confessarius prudenter judicare debet ex communiter contingentibus. Igitur occasio hujusmodi semper a priori habenda est ut proxima, nisi forsitan contrarium certo constet specialiter de tali pœnitente.

Imo quædam occasiones ita sunt ex natura sua periculosæ, ut semper habendæ sint tanquam proximæ, quidquid pœnitens de seipso affirmet in contrarium. Hujusmodi sunt res quæ *directe et immediate* inducunt ad peccandum in materia turpi.

2. Occasio habenda est ut *proxima relative ad talem pœnitentem* (quamvis forsitan sit tantum remota, relative ad alios generatim homines,) quando in hac ipsa occasione, vel in alia fere simili, *jam peccavit pœnitens ille, si non semper, nec frequentius, saltem frequenter*, vel quando, *spectata ejus præterita fragilitate, prudenter timetur ejus lapsus* (S. Lig., *ibid.*).

313. Quæritur 2. *Quandonam occasio aliqua peccandi dicenda sit vere necessaria?*

Duplex distinguenda est necessitas, *physica* scilicet et *moralis*. Iterum necessitas moralis, quæ ex morali impossibilitate seu gravi difficultate removendi occasionem procedit, et ipsa in duplicem speciem dividi potest, prout gravis illa difficultas ad ordinem bonorum vel *spiritualium* vel *temporalium* refertur.

RESP. 1. Occasio dicitur necessaria, quando *physice impossibile est* eam amovere aut vitare, ut si concubina esset moribunda in domo concubinariï, aut clausa cum ipso in eodem carcere.

RESP. 2. Occasio habetur ut moraliter necessaria, quando dimitti nequit *sine incommodo spirituali graviori aut saltem æquali*, nempe, — quando pœnitens fugere non potest tale periculum peccandi, quin in æquale et forte in majus incidat; — quando ad vitandam occasionem violari deberet aliqua

gravis obligatio justitiæ aut alterius virtutis, præsertim in genere officiorum status proprii, ut si vir desereret uxorem, parochus residentiam, famulus (ante tempus statutum) dominum, etc.; — quando occasio est talis, quæ absque scandalo gravi et ineluctabili, aut alio gravi damno spirituali proximi auferri non posset, modo tamen hoc damnum gravius sit damno quod ex occasione timetur, quia caritas prima sibi.

RESP. 3. Occasio dici etiam potest moraliter necessaria, quando ad eam deserendam deberet poenitens pati *notabile detrimentum temporale* in bonis sive fortunæ, sive famæ, sive vitæ. Ratio est, quia tunc periculum formale et proximum peccandi, opportunis adhibitis remediis ad non relabendum, fit materiale et remotum (S. Lig., n. 455).

Quantum autem debeat esse damnum, ut occasio censeatur moraliter involuntaria, non potest una regula definiri, quia pendet ex variis circumstantiis, quæ a confessario ponderanda sunt. Gravitas enim damni mensuranda est juxta personarum ætatem, sexum, conditionem, indolem, etc.; item, juxta majorem minoremve probabilitatem aut certitudinem, qua timetur relapsus, si occasio non deseritur. Item eo gravius requiritur damnum, ut possit quis excusari ab occasione dimittenda, quo magis peccata, quorum est periculum, sunt enormia, opere completa, continuata, scandalosa, etc.; quo magis inutilia dignoscuntur alia media; quo magis adest periculum non solum peccandi, sed decidendi in damnationem æternam.

Generatim tamen dici potest, adesse scilicet causam sufficientem, quæ ab obligatione deserendi occasionem excuset, quando subeunda essent incommoda ita gravia, ut vires humanas superare videantur, v. g., si magna infamia esset subeunda: si quis proprios consanguineos cum quibus semper vixit, deserere deberet; si occasio dimitti non posset sine ruina familiæ, aut sine lapsu totali vel magno detrimento proprii status, v. g., si vir honestus cogeretur mendicare. — Caveat autem confessarius ne facilius credat occasionariis, prætendentibus sibi nimis grave esse, gravisque damni causam, occasionem dimittere; sæpe enim imaginantur ipsi sibi damnum, ubi

tantum affectus ad peccatum obstat (S. Lig., lib. 4, n. 437-441; lib. 6, n. 455; Berardi, *de occasione*, n. 61-78; Lehmkuhl, II, n. 487).

His positis, videndum est quid agere debeat confessarius in casu occasionis proximæ sive *voluntariæ*, sive *necessariæ*. Nam de occasione *remota* non movetur quæstio; siquidem hujusmodi occasionem, modo maneat remota, deserere nemo tenetur, saltem sub gravi, quia ex hypothesi per eam non inducitur periculum probabile peccandi mortaliter.

I. In casu occasionis proximæ voluntariæ.

314. Regula 1^a. — Pœnitenti qui versatur in occasione peccandi *proxima et voluntaria regulariter loquendo* imponi debet *obligatio eam statim deserendi*, ideoque hujusmodi pœnitens absolvi non potest, *si eam deserere recusat*.

Nam Innocentius XI sequentes damnavit propositiones n. 61): « Potest aliquando absolvi, qui in *proxima occasione peccandi* versatur, quam *potest et non vult* dimittere. » (n. 62): « *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.* »

Et vero occasio proxima ea est quæ probabilius inducet ad peccatum: porro qui non vult deserere hanc occasionem, quando id potest, affectum ad peccatum certe retinet; ergo nullatenus absolvi potest. Et ideo dicit Christus (Matth., v, 29): *Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te.*

Dixi *regulariter loquendo*, quia *per accidens*, propositum adhibendi alia media sine separatione occasionis sufficere potest, v. g., si occasio notabilem quidem, sed non valde magnam vim habeat, et pœnitens propter aliquam utilitatem in ea permanere velit, atque interim forti animo sit paratus extraordinaria media adhibere, quibus occasio e proxima redatur remota (Berardi, *de occas.*, n. 25; cf. S. Lig., n. 452).

315. Regula 2^a. — Quando occasio proxima et voluntaria est insuper *præsens et continua, seu in esse, ordinarie absolutio differenda est* pœnitenti qui in ea versatur, *usquedum eam deseruerit*.

Ratio est quia propositum dimittendi occasionem nullo modo redditur efficacius quam dilatione absolutionis. Ablatio enim hujusmodi occasionis, inquit S. Lig. (n. 454), est res valde ardua; eam probabilius non auferet pœnitens absolutione accepta; dum ad id impelletur timore denegationis absolutionis, ut experientia constat. Propterea confessarius, qui eum absolveret, peccaret contra officium medici.

Dicitur *ordinarie*, quia per accidens absolvi posset pœnitens — 1. Si afferret signa extraordinaria contritionis. Verumtamen, ait S. Lig. (*Praxis*, n. 67), si absolutio commode differri posset, tunc etiam illam differrem, usquedum occasio auferatur. — 2. Si pœnitens non posset redire ad confessarium, aut nonnisi post diuturnum tempus; quia hæc dilatio constitueret illum in necessitate morali, et credendum esset ob hanc necessitatem occasionem ex proxima fieri remotam, aut pœnitentem esse sufficienter paratum ad eam dimittendam, vel saltem licitam esse absolutionis concessionem in tali rerum jactura. — 3. Si pœnitens hucusque non apprehenderit occasionem esse proximam, et gravem illi incumbere obligationem eam dimittendi, præsertim si non adsit periculum quod pœnitens occasionis dimittendæ propositum infringat.

316. Regula 3^a. Quando agitur de occasione proxima voluntaria *non præsentē*, præsertim si occasio raro recurrat, pœnitens qui sincere promittit ab ea cavere, potest *per unam aut duas, etiamque tres vices* absolvi. Quod si postmodum *emendatio non appareat, differri debet* ei absolutio, donec ille *occasionem derelinquat*. Ita S. Lig. (lib. 6, n. 454; *Prax. conf.*, n. 66).

Ratio *prioris partis* est, quia hujusmodi pœnitens ex hypothesi est recte dispositus, et insuper non videtur, regulariter loquendo, indigere dilatione absolutionis, ut ad fugam occasionis moveatur. Ergo confessarius, ut iudex simul et medicus, potest eum statim absolvere.

Ratio *posterioris partis* vero est, quia ille qui promisit et promissis suis pluries defuit, censendus est non sincere promittere, aut saltem iudicandus est non posse ad fugam occasionis efficaciter induci, nisi dilatione absolutionis.

II. *In casu occasionis proximæ necessariæ.*

317. Regula 1^a: — Poenitens qui versatur in occasione proxima necessaria *ordinarie* absolvi potest, *quin occasionem auferat*, modo promittat se adhibiturum media necessaria ad efficiendum ut occasio *ex proxima* evadat *remota*.

Ratio, quia occasio peccati non est proprie peccatum in seipsa, neque inducit peccandi necessitatem; unde bene potest consistere cum occasione verus dolor, et propositum non recidendi. — Re quidem vera, quisque tenetur auferre proximum periculum peccandi, sed id intelligitur, cum ipse sponte vult tale periculum. Nam cum occasio est moraliter necessaria, tunc bene remotum fieri potest periculus per remedia opportuna, auxiliante gratia quam Deus certe non denegat ei qui vere deliberavit ipsum non offendere (S. Lig., *Prax. conf.*, n. 68).

Dicitur *ordinarie*; nam omnes conveniunt, ait S. Lig. (*ibid.*, n. 69), expedire in his casibus absolutionem differre, ut poenitens sit saltem diligentior in præscriptis remediis exequendis. — Quinimo, addit S. Doctor, confessarius non tantum potest, sed etiam tenetur differre absolutionem, semper ac commode differre potest, præsertim cum agitur de materia turpi; quia remedium magis idoneum non invenitur pro eo qui manet in occasione proxima, quam differre ei absolutionem.

Media autem opportuna quibus occasio e proxima reddi possit remota, triplicis sunt generis: — 1. Alia *vim occasionis diminuant*, scilicet, v. g. fugere familiaritatem complicitis, et etiam aspectum, quantum fieri potest; non remanere solus cum sola, neque cum ipsa habere colloquia, præsertim in locis solitariis; patefacere rem alicui qui efficax remedium apponere possit, etc. — 2. Alia *vim passionis infringunt*, v. g., si nullum ei præbeatur fomentum per otium, libertatem sensuum, turpes cogitationes, pravas lectiones, intemperantias, etc.; si contra ipsa subjiaciatur per laborem, jejunia, macerationes, vel de persona amata non loquendo, non cogitando, etc. — 3. Alia tandem *augent vires spirituales*, qualia

sunt oratio, frequens sacramentorum receptio, et meditatio æternarum veritatum (Berardi, *De occasion.*, n. 79-82).

318. Regula 2^a : — Pœnitens in occasione proxima necessaria remanens, qui, *prius admonitus sive ab eodem sive ab alio* confessario, *media præscripta neglexit*, et *eodem modo* relapsus est, *dimitti debet* sine absolutione, ut vigilantius satagat remedia exsequi, nisi forte *extraordinaria* signa doloris exhibeat (S. Lig., lib. 6, n. 456).

Ratio, quia hujusmodi pœnitens non se probat recte dispositum ad peccatum fugiendum.

319. Regula 3^a : — Pœnitens, in occasione proxima necessaria versatus, qui, *etiam adhibitis remediis, eodem modo* relapsus est, absolvi potest, si in præsentī *extraordinaria* signa doloris ostendit; secus, absolutio ei *deferri* debet, donec aut *occasionem deseruerit*, aut eam per media *efficaciora remotam* reddiderit (S. Lig., lib. 6, n. 457; *Prax. conf.*, n. 69).

Ratio *prioris partis* est, quia tunc potest concipi prudens spes emendationis.

Ratio *posterioris partis* vero est, quia nunquam permitti potest peccatum formale; unde omnino necesse est ut periculum ejus proximum tollatur, juxta Evangelii præceptum : *Si oculus tuus scandalizat te, ejice eum* (Marc., ix, 46); aut si tolli non possit, oportet ut a proximo remotum evadat.

Hinc in praxi confessarius mature perpendat quid pœnitenti difficilius sit, quid facilius, vel fugere occasionem, vel remanente occasione media adhibere opportuna ut periculum fiat remotum; et postea exigat dilatione absolutionis id quod facilius ipsi visum fuerit.

320. Regula 4^a : Si pœnitens, postquam remedia opportuna *diligenter* atque *constanter* applicaverit, semper relabatur *sine ulla emendationis spe*, ideoque non sine damnationis periculo (qui casus *nonnisi rarus* esse potest), illum obligare debet confessarius, ut ab occasione se eripiat, *cum quocumque etiam vitæ detrimento* (S. Lig., n. 457).

Id constat, — tum verbis Domini jam citatis : « Si oculus » tuus dexter scandalizat te, erue eum et projice abs te. Et si

» dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam et projice
 » abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum
 » tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam »
 (Matth., v, 29); ergo, juxta sententiam Evangelicam, sunt casus, in quibus extrema damna sunt potius subeunda quam incurratur periculum damnationis æternæ; — tum quia quisque tenetur ea remedia adhibere, quæ necessaria sunt ad peccatum vitandum; porro quando omnia alia remedia fuerunt adhibita, et nihilominus periculum peccati perseverat, necessarium fit remedium illud extremum, desertio scilicet occasionis, ideoque adhiberi debet non obstante quocumque detrimento. « Aliqui dicunt, inquit Scavini (n. 342, not.) falsum suppositum, imo absurdum; at isti viam et indolem et propensionem cordis humani in praxi parum dignoscunt; qui non magistri tantum sed et confessarii partes agit, id evenire posse ultro fatetur. »

Diximus tamen talem casum *nonnisi rarum esse posse*, quia res arduæ indolem et virtutem generosam exigunt, quæ in paucis invenitur, et proinde non possunt rationem medii habere nisi respectu paucorum. Et sane raro accidit quod fuga occasionis cum tanto discrimine poenitenti sit facilior, quam mediorum usus opportunus et efficax ad periculum minuendum.

§ V. De consuetudinariis et recidivis.

321. Definitiones. — *Consuetudinarius*, prout distinguitur a *recidivo*, est ille qui contraxit alicujus peccati habitum, de quo non adhuc est confessus. — *Recidivus* vero vocatur ille qui habitum contractum jam confessus est, et post confessionem eodem vel quasi eodem modo est relapsus absque emendatione (S. Lig., *Prax. conf.*, n. 70-71).

Habitus autem seu *consuetudo* peccati est *vehemens inclinatio* ad tale peccatum, quæ ordinarie *ex actibus repetitis procedit*, et *facilitatem intrinsecam* producit in idem peccatum relabendi.

Porro his præcipue signis consuetudo peccati dignosci potest; — 1. *Actuum frequentia*; hæc enim sæpe sæpius est

causa simul et effectus consuetudinis, ideoque habenda est tanquam signum ejus ordinarium. — 2. *Modo quo peccator culpas commisit*, nempe si tentationi segniter restitit, imo forsans consensum facilem præbuit. — 3. *Ejus agendi ratione post lapsum*, puta, si de peccato commisso modice dolet, et illius vitandi media remisse quærit, molliter adhibet, aut etiam prorsus negligit.

322. Regula 1^a: — Consuetudinarius *qui prima vice suum pravam habitum confitetur, regulariter loquendo*, potest statim absolvi, *etiamsi nulla emendatio præcesserit*, modo eam serio proponat, et doloris signa *ordinaria* ostendat (S. Lig., lib. 6, n. 459).

PROB. Nam confessarius, sive ut judex, sive ut medicus, debet aut saltem potest hujusmodi pœnitenti concedere absolutionem.

1. *Ut judex*: — nam talis pœnitens judicandus est bene dispositus, cum ex una parte signa ordinaria ostendat contritionis, et ex altera parte nulla obstet positiva præsumptio in contrarium (V. *supra*, n. 274). — Nec dicatur quod prava consuetudo sit signum indispositionis; licet enim pravus habitus reddat peccatorem propensorem ad peccatum, non tamen dat præsumptionem ejus infirmæ voluntatis (S. Lig., lib. 6, n. 459). — Nec dicatur quod probabile sit pœnitentem istum in peccata esse relapsurum. Reponit S. Ligorius ex illo principio sequi absolutionem esse fere nulli concedendam, cum perpauca sint pœnitentes circa quos ferri possit judicium prudens, eos in posterum non esse in peccata relapsuros; inquirendum est itaque præsertim an pœnitens sit actualiter absolutione dignus, non autem an omnes relapsus devitabit. Relapsus futuri tribuendi erunt instabilitati et mutationi voluntatis, non defectui dispositionis sufficientis in instanti absolutionis.

2. *Ut medicus*; nam, nedum adsit ratio absolutionem huic pœnitenti differendi, e contra ordinariè multum expedit ut illa statim conferatur; aliter enim ratiocinandum est de consuetudine seu occasione proxima interna ac de occasione externa peccandi. In hac, removenda est præsentia objecti

externi, quod efficacius obtinetur dilatione absolutionis; in illa, sananda est infirmitas voluntatis, quod efficacius obtinetur susceptione sacramenti.

Dicitur — 1. *qui prima vice habitum confitetur*; unde confessarius, quando ex confessione alicujus pœnitentis cognoscit illum in prava consuetudine peccandi misere versari, si eum nunquam antea in confessione audivit, aut præcedentium confessionum non recordatur, jus habet et officium pœnitentem prudenter interrogandi, num talem consuetudinem jam confessus fuerit, deque obligatione et mediis illam vincendi a confessario admonitus fuerit; alioquin judicare non poterit, utrum pœnitens recidivus sit necne.

Dicitur — 2. *regulariter*; quia dilatio absolutionis, si omnino absque ullo incommodo fieri potest, est consuetudinariis aliquando utilis, ut detegant sui status periculum, et efficaciter impellantur ad colluctandum contra propensionem quæ illos ad peccatum inducit. — Attamen hæc dilatio non diu procrastinanda est, tum ad relevandos horum pœnitentium animos, tum ad gratiam sacramenti qua valde indigent eis conferendam, tum ad eos in Dei amicitia constituendos.

323. Regula 2^a: Consuetudinarius *recidivus* rediens *cum eodem habitu pravo, nullo adhibito conatu, nulloque impleto medio* ex iis quæ a confessario præscripta sunt, signaque tantum *ordinaria* ostendens contritionis, non potest absolvi (Ita Gury, n. 636, ex S. Lig., lib. 6, n. 459).

PROB. 1. *Ex damn. prop. 60 ab Inocentio XI*: « Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ aut Ecclesiæ, *etsi emendationis spes nulla appareat*, nec est neganda, nec differenda absolutio; *dummodo ore proferat se dolere* et proponere emendationem. »

PROB. 2. *Ratione*. Nam ut confessarius possit pœnitentem absolvere, debet esse moraliter certus de ejus dispositione; unde, quamvis peccator prima vice confitens censendus sit dispositus, eo quod nulla ei obstet præsumptio in contrarium, tamen, quando jam in alia confessione fuit admonitus, et eodem modo cecidit, nullo adhibito conatu, et nullo impleto ex mediis a confessario præscriptis, frequens ille relapsus

signum præbet, vel saltem prudentem dat suspicionem quod ejus pœnitentia non sit vera; qui enim firmiter proponit rem sibi moraliter possibilem, non ita facile sui propositi obliviscitur, sed saltem per aliquod tempus perseverat, et difficilior aut rarius cadit. Ita S. Lig. (*loc. cit.*)

Dixi: *cum eodem habitu pravo, nullo adhibito conatu, nulloque impleto medio*, quia, si media a confessario præscripta primum adhibuerit, atque aliquandiu contra vitia pugnaverit, etsi deinde paulo negligentior evaserit, atque iterum relapsus sit, recidivus stricto sensu non censetur; proindeque absolutio non est ei neganda aut differenda, modo dolorem et absolutam voluntatem non amplius peccandi concipiat.

324. Regula 3^a: — Consuetudinarius *recidivus*, præbens *extraordinaria* seu *specialia* signa contritionis, *ordinarie statim* absolvi potest et debet; *aliquando* tamen *per accidens* expedire potest ut absolutio ei differatur.

Ratio *prioris partis* est, quia per signa doloris extraordinaria quævis prudens tollitur suspicio, quam præcedentes lapsus, etsi frequentes, inducere potuerunt, et confessarius prudenter judicare potest pœnitentem esse satis dispositum (Ita Gury, n. 634, ex S. Lig., lib. 6, n. 459).

Ratio *posterioris partis* est, quia confessarius tanquam medicus bene potest absolutionem differre recidivo, qui hac dilatione vigilantior redderetur ad peccatum vitandum, et majorem peccati horrorem conciperet; præsertim si habitus est valde radicans (S. Lig., *ibid.*, n. 462).

Diximus *ordinarie* statim absolvi debet, *aliquando per accidens* differri potest; etenim si peccator relapsus est tantum ex pravo habitu et *fragilitate intrinseca*, prout accidit in peccatis iræ, odii, blasphemiarum, mollitierum ac delectationum morosarum, tunc ex sententia communissima doctorum, non est remedium efficacius quam sæpe se munire sacramentis Pœnitentiæ et Eucharistiæ, et sperari debet major fructus ex gratia sacramenti, quam ex dilatione absolutionis. — Si vero relapsus est *ob occasionem extrinsecam*, præsertim *voluntariam*, tunc sæpe sæpius, ex dictis supra (n. 231, 234), non est remedium magis idoneum ad retrahendum pœnitentem

ex periculo proximo peccandi, quam si ei differatur absolutio.

325. Regula 4^a. — Consuetudinarius *recidivus*, etiam *sola ordinaria* contritionis signa præbens, absolvi potest et generatim debet, *quoties absolutio non potest ei differri sine notabili ejus animæ detrimento*.

Id sequitur ex dictis supra ubi de absolutione pœnitentis cujus dispositiones sunt dubiæ (v. n. 285). Sed prudenter addit P. Gury (n. 635) confessario, antequam talem absolvat, curam adhibendam esse, ut eum ad recipiendum beneficium absolutionis melius ac certius disponat.

§ VI. De moribundis.

326. Regula 1^a. — Sollicite curet confessarius *ut fiat confessio*, et quidem *omnibus conditionibus vestita*, ab iis qui gravi morbo afflicti, mox animam suam Deo sunt reddituri : ab ista siquidem confessione pendet æterna illorum sors. Confessarii itaque ac sacerdotes nihil non molientur ut moribundi absolutionem digne suscipiant.

327. Regula 2^a. — Juxta principia superius exposita ubi de concedenda absolutione, moribundo qui versatur *in casu extremæ necessitatis*, et est *dubie* dispositus, *conferre absolutionem licet* : imo ob extremam ejus necessitatem sufficit ut non constet de illius indignitate. — At *si certa esset pœnitentis indignitas*, id est, si nulla existeret ratio probabilis suspicandi illum forsitan sufficienter esse dispositum, *deneganda esset absolutio* ; quia tunc gratis exponeretur sacramentum periculo nullitatis, aut etiam profanationis.

328. Regula 3^a. — Generatim loquendo, moribundo *non est procrastinanda absolutio*, eâ ratione ut pœnitens meliores obtineat dispositiones ; tum quia sæpe sæpius mors ex improvise advenit, et sic absque sacramentis pœnitens ex hac vita discedit ; tum quia nihil impedit, quin sequenti die rursus concedatur absolutio cum majori fortasse confessionis integritate ac fructu ; ac proinde in quantum fieri potest, prima vice est absolvendus, etiamsi non sit integra confessio.

329. Regula 4^a. — Si ageretur de *peccatore scandaloso*, v. g.,

in concubinato vivente, communiter, ante incēptam confessionem, ab eo *expostulanda* esset *scandali reparatio*, ne postea confessarius minori donetur libertate ad exterius agendum, ob sigillum confessionis quo adstrictus esset.

330. Regula 5^a. — Moribundis *qui sensibus destituuntur*, concedi potest absolutio, dummodo non sit certum abesse actus poenitentis necessarios. Patet ex dictis (n. 285).

331. Corollaria. Poenitentes moribundi sensibus destituti in quinque classibus constitui possunt.

1. Alii *postulaverunt sacramenta* verbis aut signis, et nulla movetur circa eos controversia; certum est illis concedendam esse absolutionem (S. Lig., lib. 6, n. 481).

2. Alii repentino casu oppressi *non postulaverunt sacramenta*; sed cum christiane viverent, pro certo tenendum est quod *expostularent* absolutionem, *si possent*. — Plures theologi, et quidem eximii nominis, ut Suarez ac de Lugo, contenderunt non impertiendam esse eis absolutionem ob defectum actuum poenitentis. — Verum ex principio posito concedenda est absolutio (S. Lig., lib. 6, n. 482); ad hoc enim sufficit ut hæc absolutio non sit certo nulla: porro res ita est; — sive quia tres actus poenitentis possunt manifestari signis externis, licet a confessario non perceptis, v. g. suspiriis; — sive quia, juxta Scotistas, materia Poenitentiae non sita est in tribus actibus poenitentis; ergo non est certo nulla absolutio in iis circumstantiis concessa; ergo eam dare licet. — Eadem ratione in regione catholica absolvendus est ignotus qui sensibus destituitur, siquidem probabile est eum esse catholicum; secus in regione omnino hæretica vel infideli. Si tot aut plures essent hæretici quam catholici, habendus esset ut ignotus, ac proinde probabilius absolvendus.

3. Alii *christiane credebant*, sed *paganorum more vivebant*; porro illi pariter absolvendi sunt, nam forsitan interius de peccatis suis dolent, et eorum indignitas non est omnino certa propter easdem rationes; cum fidem habeant, supponuntur merito non velle mori sine sacramento. — At difficillime concederetur absolutio *notorie impiis* et incredulis, siquidem improbabile est eos ad meliorem frugem rediisse.

4. Alii sensibus destituuntur *in ipsomet peccati actu*, v. g., in ebrietate voluntaria : porro nec istis, præsertim post aliquod tempus, deneganda est absolutio (saltem sub conditione), si veram fidem servaverint (Ita S. Lig., lib. 6, n. 483). Ratio est quod, sicut in casibus præcedentibus, non constat eos facultatibus suis internis destitui, et si illis fruantur, fides quam servaverunt, eos ad efficiendum attritionis actum impellit, et forsán huic impulsioni adhærent. Idem de suicidis dicendum est, præsertim si cum aliquo religionis sensu vixissent.

5. Alii demum *positive confessarium repulerunt* in decursu morbi ex motivo impietatis. Si in ea impetiate perseverantes sensibus destituantur, *ordinarie* non sunt absolvendi. — Dicitur *ordinarie*, quia fieri potest ut morti proximi rem serius considerent, nec auderemus condemnare eum, qui in tali casu aliquando absolveret, modo sit aliqua levis probabilitas, non simplex possibilitas. Si autem repulissent confessarium ex incuria, vel ex errore circa gravitatem morbi, sine dubio absolvi possent, quin inde tamen concludi possit eis concedi posse sepulturam ecclesiasticam.

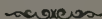
Ea autem quæ brevitatis causa ex consulto omisimus circa praxim confessariorum eorumque agendi rationem erga diversa pœnitentium genera, sapienter exposita reperies apud complures auctores, præsertim ap. S. Lig., *Prax. conf.*; S. Carol., *Monit. ad confess.*; S. Franc. Sal., *Avert. aux confess.*; Lacroix, *Theol. mor.*; Scavini, *Theol. mor.*; Lehmkühl, Bernardi, etc.

TRACTATUS

DE

SUFFRAGIIS ET INDULGENTIIS

1. Objectum et divisio Tractatus. — Diximus in Tractatu *de Pœnitentia* quomodo pœna temporalis, quæ post remissam culpam remanet luenda, solvi posset per propriam actionem vel passionem ipsius peccatoris; videndum superest an et quatenus solvi possit per alterius actionem vel passionem alteri communicatam. Hæc autem communicatio *suffragium* appellari solet.

Sed duplici modo fit hujusmodi communicatio, vel per *privatam* voluntatem et potestatem, et tunc retinet nomen *suffragii*; vel per *publicam* potestatem seu jurisdictionem, et tunc vocatur *indulgentia* (Suarez, *de Pœn.*, § p. disp. 48).

Agemus: — 1. de suffragiis; — 2. de indulgentiis in genere; — 3. de quibusdam indulgentiis in specie.

CAPUT I.

DE SUFFRAGIIS.

---

2. Definitio. Suffragium definiri potest : *communicatio qua aliquis justus satisfactiones suas alteri transfert ad solutionem pœnæ temporalis pro peccato debitæ.*

Dicemus — 1. de existentia suffragiorum; — 2. de eorum efficacia; — 3. de eorum conditionibus.

§ De existentia suffragiorum.

3. Errores. Communicationem supradictam satisfactionum fieri posse negarunt primum Wiclefus, et post eum Lutherani, aliique recentiores hæretici, errorem suum fundantes, — vel in eo quod post culpam remissam nullus manet reatus pœnæ temporalis, — vel in hoc quod Christus sufficienter pro omnibus satisfacit; — vel denique in hoc quod nemo potest unquam ita abundare satisfactionibus, ut ei supersit quod aliis præbeat (Suarez, *loc. cit.*, sect. 1, n. 1).

4. Assertio 1^a. *Fideles viatores possunt sese mutuo juvare ad satisfaciendum pro peccatis.*

PROB. 1. Script. Sacra. Apostolus dicit (*Col.*, 1, 24): « Gau-
» deo in passionibus meis *pro vobis*, et adimpleo ea quæ de-
» sunt passionum Christi in carne mea, *pro corpore ejus, quod*
» *est Ecclesia.* » Ergo ex B. Paulo, — 1. passionibus Christi aliquod deest complementum, non quoad valorem, sed quoad applicationem, donec fideles suas satisfactiones proprias eis conjunxerint; — 2. ad id autem perficiendum, unusquisque potest pati et satisfactiones offerre, et quidem non tantum pro seipso, sed etiam pro aliis, imo pro toto corpore Ecclesiæ; — 3. et hac oblatione et communicatione fideles vere et efficaciter sese mutuo juvant ad satisfaciendum.

PROB. 2. SS. Patribus. Sic S. Augustinus (*in Ps. LXI*, n. 4) ait: « Patitur Christus in membris suis, id est in nobis ipsis, *ad communem hanc quasi rempublicam*; nam quisque pro modulo nostro exsolvimus quod debemus, et pro posse virium nostrarum *quasi canonem passionum* inferimus, *paritoria plena.* » « Est autem *paritoria*, ait D. Thomas, vas vel domus, ubi pariter multa inferuntur. »

PROB. 3. Ex antiqua Ecclesiæ consuetudine; nam solebant Ecclesiæ pastores publicis pœnitentibus aliquid de pœna seu satisfactione debita remittere, propter aliorum justorum intercessionem et satisfactiones, ut colligitur ex Tertulliano (*lib. ad Mart.*, cap. 1) et S. Cypriano (*epist.* II, 13, 14).

PROB. 4. Ratione theologica sumpta ex unitate corporis Ecclesiæ, et unione membrorum ejus; hæc enim unio maxime

fit in caritate, quæ ex multis efficit cor unum et animam unam, et inter eos omnia bona corporalia et spiritualia facit communia, seu communicabilia, quantum expedit. Atqui multum sane expedit hujusmodi unioni, ut fideles sese mutuo adjuvent in satisfaciendo pro peccatis (Suarez, *loc. cit.*, sect. 1, n. 4-7).

5. Assertio 2^a. *Fideles viventes possunt etiam defunctos in purgatorio detentos juvare ad remissionem pœnarum.*

PROB. 1. *Ex Script. Sacra. (II Machab., XII, 46): « Sancta et » salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis » solvantur. »*

PROB. 2. *Ex conciliis multis, in quibus approbatur oratio pro defunctis, aut prohibetur offerre, vel publice orare pro his, quos in peccato mortuos esse constat; — præsertim ex concilio Florentino, quod definit « animas pœnitentium pœnis purgatorii post mortem purgari, sed ut a pœnis hujusmodi reterentur, prodesse eis fidelium virorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, et eleemosynas, et alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta » (in decr. unionis); — et ex concilio Tridentino quod docet « animas in Purgatorio detentas, fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio juvari » (sess. 25).*

PROB. 3. *Ex perpetua Ecclesiæ traditione; nam in omnibus antiquis Liturgiis SS. Jacobi, Basilii, Chrysostomi, et in aliis Latinis officiis semper fit oratio et oblatio pro defunctis.*

PROB. 4. *Ratione theologica.* Nam etiam animæ defunctorum, quæ sine peccato mortali decesserunt, uniuntur nobis in caritate; et ideo tanquam membra unius ejusdem corporis, a nobis possunt juvari secundum ipsorum indigentiam et nostram facultatem, si adhuc in carcere detinentur, et indigent aliqua remissione (Suarez, *loc. cit.*, sect. 4, n. 3-7).

§ II. De efficacia suffragiorum.

6. Opiniones. Sententia quorundam theologorum est, non posse fidelem alteri suffragium ferre, pro illo *vere et proprie* satisfaciendo, et solvendo pœnam debitam; sed solum

impetrando ac merendo de congruo, ut Deus remittat talem pœnam.

Sed hæc sententia adversatur aliis omnibus theologis, qui post D. Thomam (in 4 dist. 20, q. 1, art. 2, q. 3, et dist. 45, q. 2, art. 1 et 3; *cont. Gent.*, cap. 158) docent vim et efficaciam suffragiorum sitam esse in *vera solutione debiti*, quam unus pro altero Deo reddit, et Deus ipse acceptat (Suarez, *loc. cit.*, sect. 2, n. 1, 4).

7. Assertio. *Fideles possunt unus pro alio solvere pœnam temporalem pro peccatis remissis debitam.*

Nonnisi ex divina institutione desumi potest ratio hujus assertionis; nam in pœnis peccatorum taxandis, nihil potest ex sola rei natura definiri, sed necessaria est supremi judicis institutio.

Porro probamus Deum *potuisse et voluisse* instituere, ut fideles possint unus pro alio satisfacere et pœnas solvere.

I. Quod Deus *potuerit* hoc instituere, videtur certissimum, — tum quia nulla potest in hoc ostendi repugnantia; — tum quia sæpe punitur aliquis per justam legem, non tantum in propria persona, sed etiam in filio, vel in alia persona sibi conjuncta; fideles autem ratione caritatis habent inter se specialem unionem, vi cujus sunt ad invicem quasi fratres, et ideo id quod unus pro alio patitur, non censetur omnino ab eo alienum; — tum quia unusquisque est suo modo dominus sui operis, ejusque valoris satisfactorii, quem proinde potest alteri donare.

II. Quod Deus autem *voluerit* instituere supradictum modum suffragii, probatur :

1. *Ex communi sensu Ecclesiæ*, quæ ita semper intellexit sanctorum communionem in symbolo Apostolorum declaratam; uti explicat Catechismus conc. Trident. (*de Pœnit.*, n. 109-111) his verbis : « In eo summa Dei bonitas, et clementia maximis laudibus, et gratiarum actionibus prædicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, *ut unus posset pro alio satisfacere.* Et ita qui divina gratia præditi sunt, *alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere*; quare fit, ut quodam pacto alter alterius onera portare videatur. Nec vero de

hoc cuiquam fidelium *dubitandi locus* relictus est qui in Apostolorum symbolo *sanctorum communionem* confitemur. »

2. *Ex ipso nomine satisfactionis* ; omnes enim concedunt posse unum justum satisfacere pro alio ; satisfacere autem, in proprietate et rigore sermonis, non est impetrare gratuitam remissionem pœnæ, sed est debitum solvere.

3. *Ex dogmate thesauri spiritualis Ecclesiæ*, de quo dicemus infra, ubi de indulgentiis ; hic enim thesaurus coalescit ex satisfactionibus non tantum Christi, sed ex superabundantibus satisfactionibus sanctorum. Atqui hoc supponit satisfactionem unius posse alteri applicari, illique prodesse ad solutionem pœnæ pro peccato debitæ. Ergo (Suarez, *ibid.*, n. 5, 6).

8. **Quæritur 1.** *Utrum suffragia fidelium viventibus prosint de condigno et ex justitia, proindeque infallibiliter, quoad remissionem pœnæ temporalis ?*

RESP. *affirm*, et sic probatur : Ad satisfactionem condignam et ex justitia, duo requiruntur : — 1. ut sit de se *sufficiens* et *æquivalens*, et fiat *secundum quamdam æqualitatem* rei ad rem ; — 2. ut Deus *necessario obligetur* ad illam acceptandam, ita ut pœnam debitam *non possit amplius exigere*.

Porro — *Primum certum est*, et necessario sequitur ex assertionem. Nam ostensum est suffragia prodesse per modum solutionis ; ergo fiunt secundum proportionem æqualitatis, et per debitam compensationem.

Secundum, nempe Deum *necessario obligari* ad illam satisfactionem unius pro alio *tanquam condignam* acceptandam, *non quidem certum est*, sed tamen *pie credi potest*. Hic enim modus justitiæ inter Deum et hominum locum habere nequit, nisi ex suppositione pacti conditionati, seu promissionis ex parte Dei de remittenda tanta pœna sub conditione talis vel talis operis. Atqui de hujusmodi promissione non habemus quidem expressam revelationem, nec certam rationem ex principiis revelatis ; sed id consentaneum videtur dignitati gratiæ, et unioni quam caritas efficit inter justos, simul et divinæ benignitati ; pariterque concordat communi modo sentiendi et operandi fidelium, qui videtur ex antiqua traditione manasse (Suarez, *loc. cit.*, sect. 3).

9. Quæritur 2. *Utrum suffragia fidelium vivorum et Ecclesiæ militantis prosint etiam animabus Purgatorii per modum solutionis et satisfactionis condignæ et ex justitia, et ideo infallibiliter?*

Duo distinguere oportet, sicut in quæstione præcedenti; sed de priori, nempe an satisfactio sit condigna *quoad æqualem compensationem*, non est quod disputemus; huc enim faciunt ea quæ ibidem diximus. — Quæstio autem controversa est, de posteriori puncto, scilicet utrum Deus *teneatur ex justitia* hanc satisfactionem *acceptare*, an solum id faciat ex misericordia.

Theologi autem plures dicunt hanc applicationem suffragiorum pro animabus Purgatorii fieri solum *ex misericordia*, quia proportionem non habent pœnæ hujus vitæ cum pœnis alterius vitæ. — Sed non valet hæc ratio, quia si deest proportio physica vel naturalis, adest proportio et æqualitas secundum valorem moralem. Unde tota quæstio est, utrum adsit promissio aut pactum divinum de hujusmodi suffragiis acceptandis.

Porro hanc promissionem, et ideo satisfactionem ex condigno et de justitia, etiam pro animabus Purgatorii admittunt antiqui theologi, qui loquentes de satisfactione unius pro alio, indifferenter loquuntur de vivis et defunctis. — Et vero si admittimus hanc promissionem respectu viventium, non est cur negemus eam extendi ad animas Purgatorii, quæ etiam nobis sunt caritate conjunctæ, et non minus indigent quam viventes. — Insuper ex parte Dei eadem est congruentia liberalitatis, et eadem significatio voluntatis ejus; nam quantum ex usu et traditione Ecclesiæ colligitur, eadem est lex suffragiorum respectu defunctorum, quæ est respectu vivorum; Ecclesia enim æqualiter offert sua suffragia pro vivis et defunctis. Ergo (Suarez, *loc. cit.*, sect. 6).

§ III. De conditionibus suffragiorum.

Conditiones suffragiorum desumuntur vel ex parte ejus pro quo offeruntur, vel ex parte offerentis.

I. *Conditiones ex parte ejus pro quo offeruntur.*

10. Tres conditiones requiruntur ex parte ejus pro quo suffragium offertur.

1^a conditio est, ut *culpa*, ratione cujus pœnam meretur, jam ei sit remissa. Ratio est quia, quamdiu culpa manet, *intrinsece* manet homo dignus pœna (Suarez, *loc. cit.*, sect. 7. n. 1).

2^a conditio est, ut is *pro quo suffragium offertur*, sit in statu *gratiæ*. Ratio est, quia qui est in peccato mortali, est omnino indignus omni remissione tam culpæ quam pœnæ; et ideo non solum est impotens ad propriam satisfactionem exhibendam, sed indignus etiam, ut aliena ei applicetur, vel pro eo acceptetur (Suarez, *ibid.*, et n. 23).

3^a conditio requisita ex parte illius *pro quo satisfactio offertur*, est ut *effectu satisfactionis indigeat*, id est, ut sit debitor alicujus pœnæ. Nam ei qui nihil debet, nihil remitti potest (Suarez, *ibid.*, n. 5).

Quidam ultra requirunt, ut is pro quo satisfactio alterius offertur, sit *impotens ad satisfaciendum*. Sed hoc necessarium non est, juxta D. Thomam (d. 20, q. 1, art. 2, quæstione 3), quia hæc communicatio non fundatur in impotentia alterius, sed in unionem caritatis (Suarez, *loc. cit.*, sect. 3, n. 12). — Alii præterea requirunt *acceptationem formalem*, et consequenter *cognitionem suffragii pro se oblatis*. Sed hoc etiam non videtur necessarium, quia sufficit generalis voluntas, quam unusquisque justus habet obtinendi remissionem pœnæ, et solvendi Deo quacumque ratione possit; nam per hoc sufficienter habet implicitam voluntatem acceptandi solutionem pro se oblatam (Suarez, *loc. cit.*, sect. 7, n. 7).

II. *Conditiones ex parte offerentis suffragium.*

11. Tres aliæ conditiones videntur necessariae ex parte offerentis satisfactionem.

1^a conditio est, ut sit in statu *gratiæ quando efficit opus, per quod vult alterum juvare*. Ratio est, quia opus in mortali peccato factum nullius est valoris apud Deum ad satisfaciendum,

juxta illud (I Cor., XIII, 3) : « Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, *caritatem autem non habeam*, » *nihil mihi prodest* » (Suarez, *loc. cit.*, sect, 8, n. 1).

Hæc autem conditio videtur necessaria *ad satisfactionem*, id est ad suffragium *per modum solutionis*, non tantum in suffragiis quæ offeruntur a privatis personis proprio nomine, sed etiam in iis quæ publice fiunt *nomine Ecclesiæ ab ejus ministris*. Nam opus est satisfactorium, quatenus pœnale est, atque adeo quatenus est personale, id est, proprium talis personæ quæ patitur. Ergo non est satisfactorium, ut relatum ad ipsam Ecclesiam, sed ut relatum ad talem personam. Ergo si talis persona sit inimica Dei, non potest ejus opus esse satisfactorium (Suarez, *ibid.*, n. 4).

Dixi : *ad satisfactionem per modum solutionis* ; nam suffragia oblata nomine Ecclesiæ a ministro in statu peccati mortalis omnem vim habent impetratoriam, quæ orationibus Ecclesiæ competit ; et sub hoc aspectu, juxta plures theologos, adeo sunt efficaces, ut immediate impetrent a Deo remissionem pœnæ temporalis, idque infallibiliter, et ex certa promissione propter singularem sanctitatem totius Ecclesiæ.

Atque hinc liquet magnum esse discrimen inter *impetrationem* et *satisfactionem*. — *Impetratio* enim fundatur in oratione, quatenus est simplex petitio, et significatio desideriorum Ecclesiæ, quæ, quia est unum corpus mysticum, loqui potest per hunc vel illum ministrum ; ita ut hæc ejus locutio totam ab ipsa recipiat virtutem impetrandi. — At *satisfactio*, quæ per eandem orationem fieri potest, fundatur in illa, quatenus est opus pœnale, sub quo respectu non refertur ad Ecclesiam, neque, ut ita dicam, nomine illius, sed personaliter sustinetur (Suarez, *ibid.*, n. 8).

2^a conditio est, ut qui suffragium offert, opus faciat *proportionatum ad satisfaciendum*, ex conditione *ipsius operis simul et operantis*, Ratio est, quia satisfactio pro alio supponit satisfactionem in se ; et satisfactio in se non potest fieri, nisi per opera proportionata ad satisfaciendum. Unde ad satisfaciendum pro aliis requiruntur eadem opera, per quæ homo potest satisfacere pro seipso (Suarez, *ibid.*, n. 10).

3^a conditio ex parte suffragantis est, ut *intendat per opus suum suffragium ferre alteri*. Et ratio est clara, quia quando opus satisfactorium non offertur pro altero, ejus valor ad operantem pertinet, et non est unde in alium transferatur. Nam ut opus ipsi operanti prosit, non requiritur specialis intentio, quia ex natura rei est suum opus; ut autem quasi alienetur, necessaria est specialis voluntas, et intentio saltem virtualis.

Unde suffragium illi soli prodest, cui ex intentione offerentis applicatur. Sed si hæc intentio generalis sit ad multos, omnibus illis prodest, minus tamen singulis, quam si pro uno tantum offerretur; quia id quod donatur finitum est, et ideo inter plures divisum, minus fit in singulis. Illa autem divisio fiet juxta intentionem offerentis, aut secundum æqualitatem, aut secundum proportionem determinatam (Suarez, *loc. cit.*, n. 22, 23).

CAPUT II.

DE INDULGENTIIS IN GENERE.

12. Definitio. Indulgentia definiri potest: *Remissio pænæ temporalis pro peccatis personalibus, quoad culpam et pœnam æternam remissis, adhuc debitæ, a legitimo superiore extra sacramentum concessa per applicationem thesauri Ecclesiæ.*

Dicitur 1. *Remissio*, quod vocabulum generale est, et complectitur duplicem modum quo indulgentiæ applicari solent, nempe, pro vivis per sententiam absolutionis, et pro defunctis per modum solutionis tantum et suffragii.

Dicitur 2. *Pænæ temporalis*, quia pœna æterna cum culpa per sacramentum in re aut in voto remittitur; sed ea dimissa, ordinarie remanet, ut probavimus in Tractatu de Pœnitentia, pœna temporalis luenda.

Dicitur 3. *Extra sacramentum concessa*; ut indulgentia ab

ea remissione pœnæ distinguatur, quæ fit virtute sacramenti Pœnitentiæ.

Dicitur 4. *Per applicationem thesauri Ecclesiæ*; id est per applicationem superabundantium satisfactionum Christi et Sanctorum, quorum dispensatio ad Ecclesiam pertinet.

Dicitur 5. *A legitimo superiore*; id est, ab eo qui habet potestatem supradictum thesaurum dispensandi, scilicet a Summo Pontifice et ab episcopis, prout inferius declarabitur.

13. Divisio indulgentiarum. Multiplex distinguitur indulgentia. — 1. Ratione *pœnæ* temporalis est plenaria vel partialis; *plenaria*, si totam pœnam debitam dimittat; *partialis*, si solum certam partem illius pœnæ remittat. — 2. Ratione *durationis* est perpetua vel temporalis; *perpetua*, si indefinite vel usque ad revocationem sit permansura; *temporalis*, si ad tempus determinatum fuerit concessa. — 3. Ratione *objecti* est *personalis*, *realis*, aut *localis*, prout personæ, rei vel loco est affixa.

Omnia quæ ad doctrinam indulgentiarum pertinent ad hæc tria reducemus : — 1. earum existentiam; — 2. effectus; — 2. conditiones.

ARTICULUS I.

De existentia indulgentiarum.

14. Errores. Potestatem concedendi indulgentias Ecclesiæ denegarunt potissimum Lutherus et illius asseclæ, et recentioribus temporibus Jansenistæ, asserentes indulgentias nihil aliud esse quam relaxationem pœnarum canonicarum. Eundem errorem professi sunt episcopi Galliæ, vulgo dicti *constitutionnels*.

Sed contra, fide catholica certum est Ecclesiæ divinitus competere veram et legitimam potestatem concedendi indulgentias, et quidem per dispensationem et applicationem thesauri spiritualis satisfactionum Christi et Sanctorum.

Unde sint assertiones sequentes :

15. Assertio 1^a: *Ecclesia a Christo accepit potestatem concedendi indulgentias, quæ pœnam temporalem coram Deo solvunt.*

EST DE FIDE, quoad *primam partem*, a Concilio Tridentino, (sess. 15, in decreto de indulgentiis) sic definitam : « Cum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate, divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit ; SS. Synodus eos anathemate damnat, qui eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. » — *Secunda pars ad doctrinam catholicam spectat*, ex declarationibus SS. Pontificum. Nam Leo X damnavit Lutheri propositionem 19 quæ asserebat « indulgentias non valere ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam justitiam. » — Pius VI, in Bulla *Auctorem fidei*, damnavit tanquam « falsam, temerariam, meritis Christi injuriosam, dudum in articulo 19 Lutheri damnatam, » propositionem 40 synodi Pistoriensis, quæ dicebat « indulgentiam, secundum præcisam suam notionem, aliud non esse quam remissionem partis ejus pœnitentiæ, quæ per canones statuta erat peccanti. »

PROB. 1. *Script.* S. Christus Petrum sic alloquitur (*Matth.*, xvi, 19) : « Tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque » ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis ; et *quodcumque* » *que solveris* super terram, erit solutum et in cœlis. » Et (*Matth.*, xviii, 18) : « Amen dico vobis, quæcumque alligaveris » ritis super terram, erunt ligata et in cœlo ; et *quæcumque* » *solveritis* super terram, erunt soluta et in cœlo. » Etenim his verbis Ecclesiæ confertur potestas solvendi quodlibet vinculum quod ingressum in cœlum impediat ; porro inter hæc vincula merito refertur etiam pœna temporalis post remissam culpam exsolvenda ; ergo potestas Ecclesiæ etiam ad pœnam temporalem ex justa causa relaxandam porrigitur.

PROB. 2. *Praxi perpetua Ecclesiæ.* Manifestum est a tempore Urbani II in concilio Claromontensi, anno 1095, Ecclesiam concessisse indulgentias proprie dictas, et non tantum relaxationes pœnarum canonicarum, cum in bullis asserant SS. Pontifices se « concedere remissionem peccatorum et *pœnarum in purgatorio luendarum.* » Porro etiam ante Urbanum II et ab ipsa origine Ecclesia hac potestate usa est.

Sic S. Paulus (*II Cor.*, ii, 7), incestuoso Corinthio ne *abundantiori tristitia* absorberetur, pœnitentiam extra sacramen-

tum indulsit in *persona Christi*, id est, potestate accepta a Christo; sic martyres libellos concedebant lapsis, ut ab Ecclesia pœnis ob eorum delicta impositis liberarentur: sic pluribus in conciliis concessa est episcopis, ut a pœnis ecclesiasticis pœnitentes absolvere possint: sic ante sæculum decimum pœnæ ecclesiasticæ orationibus, eleemosynis ac aliis bonis operibus redimi potuerunt.

Porro agnoscendum est in his omnibus verum exercitium potestatis concedendi indulgentias, vel dicendum est illa omnia nihil aliud esse quam nudam remissionem pœnarum canonicarum, sine ulla pœnarum remissione coram Deo; atqui posterius dici nequit; si enim res ita esset, Ecclesia non sese pœnitentibus piam et benignam ostendisset, bene vero infensam, eos scilicet eximendo a pœnis canonicis, quæ sunt medium efficax ad justitiæ Dei satisfaciendum, et eos proinde exponendo severiori Dei judicio. Ergo admittenda est in Ecclesia praxis perpetua concedendi indulgentias; ergo hujusmodi potestas ei recte competit.

16. Assertio 2^a. *Datur thesaurus satisfactionum Christi et Sanctorum superabundantium, ex quo Ecclesia dispensat indulgentias.*

Tria complectitur aut supponit præsens assertio; — 1. thesaurum dari, constantem potissime *ex superabundantibus Christi satisfactionibus*, et etiam *ex Sanctorum meritis satisfactoriis*; — 2. hujus thesauri dispensationem Christum *auctoritati et ministerio Ecclesiæ* commisisse; — 3. *semper ex hoc thesauro Ecclesiam dispensare indulgentias.*

PRIMUM constat, 1. *quoad satisfactiones Christi superabundantes*. Nam ex una parte opera Christi fuerunt infiniti valoris ad meritum et satisfactionem, et ideo superabundanter suffecerunt ad tollendum non tantum reatum culpæ et pœnæ æternæ, sed etiam omnis pœnæ temporalis; ex altera autem parte non est dubium quin eadem merita satisfactoria superabundantia nobis donentur, cum dicat Apostolus (II Cor., VIII, 9): « Scitis gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam » propter vos egenus factus est, cum esset dives, *ut illius ino-*
» *pia vos divites essetis.* »

2. *Quoad autem satisfactiones superabundantes sanctorum*, pariter constat eas accedere ad præstandum supradicti thesauri quasi adminiculum quoddam et cumulum, ut ait Clemens VI (in *Extravag. Unigenitus*). Nam supra probavimus (n. 4, 5, 7) unum justum posse pro alio satisfacere propter unionem caritatis. Porro in sanctis hominibus multa fuerunt opera poenalia, habentia magnum valorem ad satisfaciendum, quæ neque in ipsis neque in aliis habuerunt effectum compensandi aliquem reatum ipsis æqualem. Id patet de Beatissima Virgine, quæ multa et gravissima propter Deum passa est, et tamen pro seipsa non satisfecit, cum nullum peccatum habuerit. Id patet etiam de aliis sanctis, sive martyribus, sive confessoribus, præsertim de his qui nunquam mortaliter peccaverunt, et tamen longum vitæ tempus in magna vitæ asperitate et sanctitate transegerunt.

SECUNDUM vero, nempe *dispensationem hujus thesauri fuisse a Christo Ecclesiæ commissam*, constat,

1. *Auctoritate*. — Clemens VI (in *Extrav. Unigenitus*) ait : « In ara crucis innocens immolatus Christus non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione totius generis humani suffecisset, sed *copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse... quantum vero exinde*, ut nec supervacua, inanis et superflua tantæ effusionis miseratio redderetur, *thesaurum militanti Ecclesiæ acquisivit ? Quem quidem thesaurum per B. Petrum cæli clavigerum ejusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandum... Ad cujus quidem thesauri cumulum B. Dei genitricis, omnium Electorum*, a primo justo usque ad ultimum, *merita adminiculum præstare noscuntur.* » — Leo X sequentem damnavit Lutheri propositionem (n. 17) : « Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi et Sanctorum. » — Pius VI damnavit ut *falsam, temerariam, injuriosam meritis Christi et sanctorum, ac jam damnatam* propositionem 41 synodi Pistoriensis asserentem : « Scholasticos suis subtilitatibus inflatos, invexisse thesaurum male intellectum meritorum Christi et Sanctorum. »

2. *Ratione theol.* — *Quoad thesaurum satisfactionum Christi ;*

etenim Christus, qui est pater, sponsus et caput Ecclesiæ, debuit ei concedere dispensationem satisfactionum suarum superabundantium, quæ cæteroquin otiosæ et inutiles forent; ergo. — *Quoad vero thesaurum satisfactionum sanctorum*, sic ratiocinatur D. Thomas (*Sup.*, q. 25, a. 1): « Dictum est supra (q. 13, a. 5), quod unus pro alio satisfacere potest. Sancti autem, in quibus superabundantia operum satisfactionis invenitur, non determinate pro isto, qui remissione indiget, hujusmodi opera fecerunt, sed communiter pro tota Ecclesia; sicut Apostolus ait se adimplere ea quæ desunt passionum Christi in corpore suo pro Ecclesia. Et sic prædicta merita sunt communia totius Ecclesiæ. Ea autem quæ sunt alicujus multitudinis communia, distribuuntur singulis de multitudine, secundum arbitrium ejus qui multitudini præest. » Ergo ex S. Thoma thesaurus satisfactionum sanctorum pastoribus Ecclesiæ committitur.

TERTIUM tandem, nempe *indulgentias ab Ecclesia concedi, nonnisi per dispensationem thesauri spiritualis supradicti*, constat :

1. *Ex doctrina SS. Pontificum*, qui nimirum statuunt « merita Christi et Sanctorum esse thesauros Ecclesiæ unde *Papa dat indulgentias*. » (Ita Leo X damnans prop. 17 Lutheri); — qui insuper, etiam dum concedunt indulgentias *per modum absolutionis*, (quæ prima facie videri possent factæ absque ulla solutione ex thesauro Ecclesiæ), nihilominus declarant eas concedi *per applicationem satisfactionum*, quæ in eodem Ecclesiæ thesauro continentur. (Ita Clemens VI, in Extravaganti *Unigenitus*; Paulus II, in Bulla *Ineffabilis*, an. 1470: Sixtus IV, in Extravag. *Etsi Dominici gregis*, an. 1479; Pius IX, in Litt. Apost. 11 apr. 1869); — quinimo expressis verbis docent « concessionem indulgentiarum *in solis meritis* passionis Domini nostri, et ejus gloriosorum martyrum et sanctorum consistere » (Ita Pius IV, in Decretali *Decet Romanum Pontificem*, lib. 3, t. 14).

2. *Ex auctoritate S. Thomæ et theologorum* post ipsum, qui rationem quærentes quare indulgentiæ valere possint, appellant unitatem corporis mystici, et superabundantiam merito-

rum Christi et Sanctorum, ita ut, juxta verba D. Thomæ. « ille qui indulgentias suscipit, *non absolvatur simpliciter loquendo a debito pœnæ, sed detur ei unde debitum solvat* » (S. Th., *Sup.*, q. 25; a. 1, in c. et ad 2).

ARTICULUS II.

De indulgentiarum effectibus.

Discutiendum est : — 1. an indulgentia *ipsam culpam* remittat, vel *tantum pœnam temporalem* in hac vita, aut in Purgatorio luendam; — 2. *qua ratione* effectum hunc præstet.

Sint igitur assertiones sequentes :

17. Assertio 1^a. *Indulgentia nec culpæ mortalis, imo nec culpæ venialis remissionem per se confert.*

PROB. 1^a PARS, *quoad culpam mortalem.*

Nam — 1. Peccatum mortale non dimittitur sine infusione gratiæ sanctificantis, quæ nimirum, ut probavimus in Tractatu *de Pœnitentia* (n. 35), est causa formalis justificationis. Atqui Ecclesia potestatem non habet infundendi gratiam, nisi per sacramenta. Ergo Ecclesia non potest remittere peccatum mortale per indulgentias. — 2. Peccatum mortale non potest remitti, quin peccator dolorem concipiat et detestationem de peccato commisso. Atqui indulgentia hanc detestationem per se non producit. Ergo.

Hinc autem sequitur pœnam æternam mortalibus peccatis debitam et ipsam per indulgentias remitti non posse. Quæ enim culpam, pœnæ æternæ principium, remittere non possunt, neque hanc pœnam valent tollere.

PROB. 2^a PARS, *quoad culpas veniales.*

Nam culpa venialis ipsa tolli non potest sine aliquo actu displicentiæ ex parte peccatoris. Atqui per indulgentiam non datur actus hujusmodi contra peccatum veniale. Ergo. — Et vero in eo differunt remissio culpæ et remissio pœnæ, quod prior aliquam voluntatis immutationem et conversionem necessario prærequirit; secus autem de posteriore. Et ideo indulgentia, quæ directe et per se in voluntatem peccatoris non

influit, nihil conferre potest ad culpam remittendam, bene vero ad pœnam solvendam et tollendam.

Diximus *per se*, seu immediate et directe; nam mediate prodesse potest indulgentia etiam ad remissionem culpæ, quatenus et varia postulat pietatis opera, quæ indubie ad obtinendam Dei misericordiam disponunt, et varios, qui ab ea removent, obices tollit, puta reservationem peccati, et censuras; et in hoc sensu Summi Pontifices aliquando in bullis Jubilæorum dicunt se peccata remittere.

18. Assertio 2^a. *Indulgentiæ, pœnam temporalem canonicam coram Ecclesia remittendo, simul et consequenter pœnam Purgatorii coram Deo vere tollunt: quo autem in gradu, soli Deo notum est.*

PROB. 1^a PARS, nempe *per indulgentias pœnam Purgatorii coram Deo remitti.*

Nam. 1. *Ex Script.* Sacra, condonatio quam Apostolus incestuoso fecit (II Cor., II, 10), non minus efficax fuit, quam si a Christo ipso facta esset; cum Apostolus dicat se agere Christi vice et auctoritate, seu, ut loquitur, *in persona Christi*. Atqui condonatio ab ipso Christo facta, certo certius coram Deo valuisset ad pœnam Purgatorii remittendam. Ergo.

2. *Ex definitionibus Ecclesiæ* idem constat. Sixtus IV etenim hanc propositionem Petri Oxoniensis damnavit: « Romanus Pontifex Purgatorii pœnam remittere non potest. » Item Leo X hunc articulum Lutheri (n. 14) proscripsit: « Indulgentiæ, his qui eas veraciter consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ *apud justitiam divinam.* »

3. *Ex ratiocinio et auctoritate D. Thomæ.* Doctor siquidem Angelicus (*Supp.*, q. 25, a. 1) sic loquitur: « Quidam dicunt quod indulgentiæ non valent ad absolvendum a reatu pœnæ, quam quis *in Purgatorio secundum judicium Dei* meretur, sed valent ad absolvendum ab obligatione qua sacerdos obligavit pœnitentem ad pœnam aliquam, vel ad quam etiam obligatur ex canonum statutis; sed hæc opinio non videtur vera: — Prima, quia est expresse contra privilegium Petro datum, cui dictum est, ut quod in terra remitteret, in cœlo remitteretur. Unde remissio quæ fit quantum ad forum Ecclesiæ, valet

etiam quantum ad forum Dei. — Et præterea, Ecclesia hujusmodi indulgentias faciens, magis damnificaret quam adjuvaret, quia remitteret ad graviore pœnas, scilicet purgatorii, absolvendo a pœnitentiis injunctis.

PROB. 2^a PARS, scilicet *gradum*, in quo pœna purgatorii reinititur, *soli Deo notum esse*.

Etenim — 1. Norma, juxta quam usus nunc obtinet, ut concedantur indulgentiæ, desumitur ex pœnarum canonicarum, quæ olim infligebantur, mensura, et proinde, indulgentia septem quadragenarum, v. g., et septem annorum, juxta communem sententiam, eas pœnas remittit, quarum quis obtinuisset remissionem, per septem quadagenas dierum et septem annos pœnitentiam obeundo. Atqui prorsus incertum est quonam gradu pœna purgatorii per talem pœnitentiam remittatur; præsertim, quia operum pœnitentiæ valor pluris minorisve coram Deo æstimatur pro majore minoreve fervore atque dispositione pœnitentis. Ergo. — 2. Insuper fieri facile potest, ut Deus, secundum æquissimas sapientiæ suæ leges, graviore aliquando sed breviores, aliquando breviores sed diuturnas magis, defunctis pœnas constituat in purgatorio. Ergo mensura qua pœna purgatorii per indulgentias remittitur, undequaque est judicii inscrutabilis.

19. Assertio 3^a. *Indulgentiæ pœnam temporalem remittunt, — viventibus, per modum solutionis simul et absolutionis, — defunctis autem, per modum meræ solutionis seu per modum suffragii.*

EXPLICATUR ASSERTIO. Indulgentiæ *per modum solutionis simul et absolutionis* applicantur, quando Ecclesia, satisfactorum Christi superabundantium dispensatrix, fidelibus sibi actu subditis easdem Christi satisfactiones *immediate* applicat, sicque virtute clavium *solvit simul et remittit* pœnas temporales a fidelibus pro peccatis debitas. — Contra vero indulgentiæ applicantur *per modum solutionis tantum, seu suffragii*, quando Ecclesia satisfactiones Christi e thesauro suo virtute clavium extractas, *offert Deo* in satisfactionem pœnarum justitiæ divinæ debitarum, pro illis qui non amplius subjacent jurisdictioni ipsius.

Quapropter Pontifex — *quoad viros* se habet instar viri, qui debitoribus in proprio ejusdem carcere inclusis dat in manu pecuniam unde se redimant; — *quoad defunctos vero*, instar viri qui extraneos in alieno carcere inclusos juvare volens, nec suam ad eos pecuniam immediate transferre valens, eamdem hujus carceris domino offert, ut eos ab ergastuli ærumnis misericorditer eruere dignetur (Collet, *de Indulg.*, cap. 2, concl. 3).

PROBATUR 1^a PARS, id est, indulgentias *vivis applicari per modum solutionis simul et absolutionis*.

Etenim — 1. Ex una parte, Ecclesia, indulgentias largiendo, *solvit fidelium suorum debita*. Nam Ecclesia, in dispensatione thesauri sibi commissi non se habet ut domina, quæ pro arbitrio solvat, sed ut judex, Christi judicis personam sustinens; et ideo debet justitiæ divinæ jura servare illæsa. Ergo quod ex una parte dimittit, ex alia compensare debet, solvendo ad minus æquivalenter, ex thesauro satisfactionum Christi. Ergo.

2. Ex altera autem parte, Ecclesia *debita fidelium solvit per sententiam absolutionis*. Nam Ecclesia concedit indulgentias, vi horum Christi verborum: « Quæcumque solveritis super » terram, erunt soluta et in cœlis. » Atqui verba hæc juridicam absolutionem important. Ergo. — Insuper indulgentia vivis concessa non valet, nisi concedatur subditis. Ergo concessio indulgentiæ supponit jurisdictionem. Ergo fit per modum absolutionis.

Confirmatur autem utrumque punctum doctrinæ ex auctoritate S. Thomæ, qui, — *primum* docet his verbis: « Faciens indulgentias *solvit* pœnam *de bonis communibus Ecclesiæ* » (*Supp.*, q. 25, a. 1, ad 3); — *secundum* vero: « Facere indulgentiam *pertinet ad jurisdictionem* » (q. 26, a. 4); — et tandem *utrumque simul*: « Iste qui indulgentias suscipit, *non absolvi-tur simpliciter loquendo* a debito pœnæ, sed *datur ei unde debitum solvat* » (*Supp.*, q. 25, a. 1, ad 2).

PROBATUR 2^a PARS, nempe indulgentias *defunctis applicari per modum mercæ solutionis seu suffragii*.

Et quidem — 1. *Eis applicari non possunt per modum abso-*

lutionis: siquidem defuncti jam non foro et jurisdictioni Ecclesiæ, sed solius Dei foro subjacent. Ergo Ecclesia non potest eis remittere pœnam temporalem per veram et propriam absolutionem.

2. Sed indulgentiæ *defunctis applicantur per solutionem debiti*, seu *per suffragium*. Suffragium enim, ut supra definivimus (n. 2), est communicatio qua aliquis justus satisfactiones suas alteri transfert ad solutionem pœnæ temporalis pro peccato debitæ. Hujusmodi autem communicatio et translatio satisfactionum in unitate corporis mystici Ecclesiæ fundatur, et ideo locum habet non solum inter vivos ad invicem, sed etiam, juxta superius probata (n. 5, 9), a vivis ad defunctos. Ergo a fortiori locum habere debet ab ipsa Ecclesia ad eosdem defunctos.

20. Corollarium. Quoniam autem supra statuimus (n. 9) suffragia Ecclesiæ prodesse animabus purgatorii per modum solutionis *condignæ* et *ex justitia*, ideoque *infallibiliter*, hic concludere fas est, cum Suarezio et theologis non paucis, contra alios, indulgentias a fortiori, utpote nimirum ex thesauro Christi satisfactionum virtute clavium concessas, defunctis et ipsis applicari *ex condigno* et *ex justitia*, et proinde effectum suum in eis *infallibiliter* sorti. — Quod quidem concordat doctrinæ Leonis X, qui in Bulla ad Cajetanum ait: « Omnes tam vivos quam defunctos, qui veraciter indulgentias hujusmodi consecuti fuerint, a tanta temporali pœna secundum divinam institutionem pro peccatis suis debita liberari, *quantæ concessæ et acquisitæ indulgentiæ æquivalet*. »

Id tamen intelligas de transmissione indulgentiarum in defunctos generatim sumptos; nam infallibilis non est applicatio totius valoris in certam personam a lucrante determinatam, quia certæ rationes ex justitia et sapientia divina desumptæ obstatæ possunt, quominus totus indulgentiæ valor huic personæ proficiat. Hunc esse sensum Ecclesiæ constat, tum ex praxi, qua consuevit plures indulgentias plenarias pro uno et eodem defuncto concedere, tum ex responso S. Cong. Ind. dato circa indulgentiam altaris privilegiati (28 jul. 1840; v. illud decretum infra, *cit.*, n. 54).

ARTICULUS III.

De conditionibus ad valorem indulgentiarum requisitis.

21. Commune est apud theologos effatum : *Indulgentias tantum valere quantum sonant*, modo tamen, ut addunt plurimi, *claris non erret, nec fidelis deficiat*, id est, modo concurrant conditiones requisitæ, tum *ex parte dantis*, tum *ex parte accipientis*. indulgentias (S. Th., *Supp.*, q. 25, a. 2).

§ I. Conditiones ex parte concedentis indulgentias.

Duæ requiruntur conditiones in concedente indulgentias. nempe *auctoritas* et *causa legitima*.

22. Quæritur 1. *Qualis auctoritas requiratur in concedente indulgentias, et quinam in Ecclesia hac auctoritate polleant ?*

RESP. Potestas ad indulgentias concedendas requisita, *non est potestas ordinis, sed potestas jurisdictionis* (S. Th., *Supp.*, q. 26, a. 2; q. 45, a. 2, ad 1), quia concessio indulgentiarum non est quid sacramentale, sed est actus dispensationis, et ideo gubernationis et jurisdictionis.

Si ergo hæc potestas sequitur jurisdictionem, *primario competit Summo Pontifici, et per ipsum in episcopos derivatur*. Ita S. Thomas (*Supp.*, q. 25, a. 3) : « Papa, inquit, habet plenitudinem pontificalis potestatis, quasi rex in regno; sed episcopi assumuntur in partem sollicitudinis. Et ideo potestas faciendi indulgentias *plene residet in Papa*, quia potest facere prout vult, causa tamen existente legitima; sed *in episcopis est taxata secundum ordinationem Papæ*, et ideo possunt facere secundum quod eis est taxatum, et non amplius. »

Ex his in praxi,

1. *S. Pontifex* jure divino quaslibet indulgentias concedere potest, quia illi commissæ est cura et dispensatio thesauri Ecclesiæ.

2. *Concilium generale*, quod repræsentat totam Ecclesiam, et cujus caput necessarium est S. Pontifex, hac facultate necessario fruitur.

3. *Episcopi*, qui positi sunt a Spiritu S. regere Ecclesiam

Dei, habere debent aliquam potentiam indulgentias concedendi; at hæc potentia nequit esse plenaria; et jure divino subditur S. Pontificis auctoritati; exinde in conc. Later., IV, an 1215 (can. 62), statutum fuit quod episcopi possint solum concedere annum indulgentiæ in die consecrationis ecclesiæ, et quadraginta dies in aliis quibuscumque circumstantiis. — Hæc potestas non competit episcopis oves proprie dictas non habentibus, ut sunt episcopi dimissionarii, nec pro aliis quam diocesanis, nisi agatur de indulgentia locali, seu annexa loco alicui. — Demum indulgentiæ ab episcopis concessæ defunctis applicari nequeunt. Ratio est, quia episcopi non habent dispensationem thesauri Ecclesiæ, et concedere non valent indulgentias per modum *solutionis*, sed tantum per modum *absolutionis*, et ideo pro solis vivis.

4. *Legati a latere* concedunt septem annos et totidem quadragenas indulgentiarum.

5. *Cardinales* centum dies largiri possunt in ecclesiis quarum sunt titulares, festis solemnibus, quando divinis officiis assistunt.

6. *Vicarii capitulares* aut *generales, abbates, generales ordinum* et alii, juxta veriore sententiam, nullas concedere valent indulgentias.

23. *Quæritur 2. Utrum et quatenus causa legitima requiratur ut valeat indulgentia concessa?*

RESP. *Causa legitima* ita requiritur, ut indulgentia, *sine justa causa concessa, tanquam invalida* haberi deberet (S. Th., *Supp.*, q. 25, a. 2).

Etenim SS. Pontifices non sunt domini, sed dispensatores thesauri Ecclesiæ; ergo illo uti non debent nisi rationabili de causa; ergo nulla esset concessio indulgentiæ *sine fine* qui sit Deo gratus, et *sine mediis proportionatis* ad hunc finem assequendum.

1. Requiritur *finis Deo gratus*, scilicet, v. g., infidelium conversio, hæresis extirpatio, concordia inter principes christianos, pietatis incrementum apud fideles. Et si agatur de indulgentia alicui in specie concedenda, satis est finis particularis, puta pietas ejus fovenda, remuneratio præteritorum

meritorum. At non sufficit solus finis pœnæ temporalis remittendæ, alioquin Deus videretur hanc pœnam insulse constituisse.

2. *Medium*, seu opus quod præscribitur, *debet esse aptum ad finem* assequendum; non tamen necesse est, quod adeo sit satisfactorium ut perfecte compenset injuriam Deo factam; alioquin indulgentia jam non esset indulgentia. Sic merito indulgentiæ conceduntur iis qui benedictionem papalem suscipiunt, quia exinde valde commendatur auctoritas Pontificis. Sic concedi possunt non modicæ indulgentiæ pro recitatione brevis orationis, quia si hæc ratio levis sit in se et respectu privatorum, gravis fit tamen ob finem intentum, v. g., ad hæresis extirpationem, si a tota communitate recitetur.

Cæterum concedentis indulgentiam est expendere an causa si sufficiens, et si realiter non valeret pro tota indulgentia, valeret saltem pro parte a Deo designanda. Imo, juxta Suarez, de Lugo, et plures alios, valeret indulgentia concessa sine causa proportionata, si is qui eam concedit, prudenter putaverit causam esse sufficientem; id autem probabile est et pium, non vero certum.

§ II. Conditiones ex parte lucrantis indulgentias.

Præter *exsecutionem injuncti operis*, quæ, ut patet, præcipua est conditio in lucrante requisita, quæstio movetur *de intentione et statu gratiæ*.

I. De intentione.

24. 1. Certum videtur *nullam intentionem* esse necessariam ad lucrandas *indulgentias quæ nullum requirunt opus*, quales sunt indulgentiæ *in articulo mortis* lucrandæ.

2. In cæteris casibus ab omnibus conceditur *sufficere intentionem virtuales*, nec requiri intentionem actuales, id est intentionem actu explicito habitam, tempore quo ponitur opus.

3. Hanc autem ipsam *intentionem virtuales* requiri certum est, quoties exiguntur *certa opera pro aliqua speciali necessitate* applicanda.

4. Sed controvertitur utrum, casu quo nulla specialis intentio in opere adimplendo indicitur, necessaria sit nihilominus intentio virtualis lucrandi indulgentias, an *sufficiat intentio habitualis* seu interpretativa.

Alii tenent hanc sufficere, et existimant ad indulgentiam lucrandam nihil opus esse ut quis eam lucrari intendat, aut etiam cognoscat, — tum quia fructus suffragii, sive sit ex opere operantis (v. g. jejunii), sive sit ex opere operato (puta sacrificii Missæ), etiam ignoranti et non intendenti prodesse potest, juxta superius dicta (n. 10). Ergo et pari de causa prodesse poterit fructus indulgentiæ, ex communi Ecclesiæ thesauro, etiam ignoranti, per Pontificem applicatus; — tum quia indulgentiæ conceduntur per modum solutionis pro opere posito; sed ad solutionis validitatem non necessario requiritur, ut ille pro quo tribuitur eam noverit: — tum quia effectus indulgentiæ pendet omnino a concessione Ecclesiæ, non vero ab intentione agentis; inde licet hic se passive habeat, nec attendat ad indulgentiam, imo nesciat se illam lucrari, dum ipsi contingit, nihilominus jus ad illam consequitur.

Alii communius et probabilius docent requiri intentionem positivam saltem virtualement, quia lucrans indulgentias dirigere debet opus præscriptum in finem a concedente intentum; hoc autem præstare nequit ille qui saltem virtualiter lucrari indulgentiam non intendit.

Cæterum communiter admittunt hujus sententiæ auctores post S. Leonardum a Portu-Mauritio, plane sufficere intentionem generalem mane habitam ad lucrandas quascunque indulgentias, sive plenarias sive partiales, sive cognititas sive ignotas, per diem occurrentes (Ita Gury, n. 1055).

II, *De statu gratiæ.*

Hic status per se dicit tantum exclusionem peccati mortalis; sed propter connexionem et analogiam materiæ loquimur etiam de exclusionem peccati venialis.

25. Quæritur 1. *Utrum et quatenus indulgentiæ lucrum exclusionem peccati mortalis in lucrante necessario supponat?*

RESP. 1. Hanc exclusionem *esse generatim requisitam*; idque constat hac duplici ratione: — 1. Indulgentia est remissio pœnæ temporalis peccato debitæ. Atqui pœna temporalis dimitti non potest, quamdiu manet peccatum et debitum pœnæ æternæ. Ergo. — 2. Membrum mortuum non suscipit influentiam ex aliis membris vivis. Sed ille qui est in peccato mortali, est quasi membrum mortuum. Ergo non potest per indulgentias suscipere influentiam ex meritis membrorum vivorum (S. Thom., *Supp.*, q. 27, a. 1.).

RESP. 2. Non requiri ut status gratiæ existat *toto tempore* quo efficiuntur opera præscripta; satis est si habeatur *eo instanti quo ponitur ultimum opus*, quia tunc tantum suum effectum sortitur indulgentia (S. Lig., lib. 6, n. 534). Attamen quandoque in bullis apostolicis expostulatur ut omnia opera compleantur in statu gratiæ; ad tenorem igitur verborum stricte attendatur.

RESP. 3. Si vero agitur *de indulgentia pro defunctis* lucranda, *non ita certum est requiri statum gratiæ*; quidam illud negant; attamen communius et probabilius id affirmatur, quia S. Pontifex censetur requirere opera viva et non mortua, et quia vivens pariter censetur cedere tantum indulgentiam ad quam jus habet: porro ad illam jus habere nequit nisi ipse sit in statu gratiæ (S. Lig., *ib.*). — Cæterum si inter opera requisita numerarentur communio et confessio, status gratiæ evidenter necessarius esset; si autem ageretur de indulgentia altaris privilegiati pro defunctis, non requiritur status gratiæ in sacerdote; quia effectus hujus gratiæ pendet ab oblatione sacrificii, et ex opere operato producitur.

26. Quæritur 2. *Utrum et quatenus necessaria sit exclusio affectus ad peccatum veniale?*

RESP. Hanc esse ita necessariam, ut *nullatenus* possit quis lucrari indulgentiam *respectively ad peccatum veniale cujus affectum retineat*, bene vero *respectively ad alia peccata venialia de quibus dolet*.

Constat *primum*, quia pœna peccato debita remitti non potest, quamdiu manet peccatum. Peccatum enim, quamdiu manet, sua pœna dignum est; sed peccatum etiam veniale, ex probatis

in Tractatu *de Pœnitentia* (n. 30), non remittitur quin peccator affectum ad illud deposuerit. Ergo (S. Lig., lib. 6, n. 534).

Constat *secundum* quia, sicut non repugnat culpam alicujus peccati venialis remitti, quin aliorum culpa remittatur; sic non repugnat deleri pœnam venialium aut mortalium remissorum, quamvis solvenda remaneat pœna pro uno aut pluribus venialibus (Ita Gury, n. 1045, et S. Lig., *loc. cit.*).

Hinc. 1. Nemo consequitur *totaliter* indulgentiam *plenariam*, nisi prius omnium culparum etiam venialium remissionem obtinuerit, et insuper ab omni affectu ad illos liber sit, quando ultimum opus explet (S. Lig., *loc. cit.*).

Hinc. 2. Affectus ad aliquod veniale, etsi sit obex ad lucranda totaliter indulgentiam plenariam, non impedit quin eadem *partialiter* obtineatur. Ratio ex dictis patet. — Nec obstat, ait S. Lig. (lib. 6, n. 534), indulgentiam plenariam fuisse concessam sub ratione totalis remissionis. Nam Pontifex, concedendo indulgentiam plenariam, non præsimitur velle eam restringere tantum ad eos, quibus remittuntur omnia venialia, sed potius illam concedere juxta capacitatem subjecti, ut remittatur saltem pœna venialium illorum quorum culpa remissa est; sin aliter minus esset utilis pro plerisque hominibus indulgentia plenaria, quam partialis, quod absonum videtur.

Hinc 3. Lucrari quis potest indulgentiam *partialem*, etiam secundum totum ejus valorem, non obstante affectu ad aliquod peccatum veniale. Id pariter ex dictis patet.

III. De executione operis præscripti.

Standum est verbis bullæ, brevis aut rescripti quibus indulgentiæ conceduntur. Juvat tamen exponere tum *regulas communes*, quæ spectant ad omnes generatim indulgentias, tum *regulas quibusdam operibus proprias*.

27. Regulæ generales. — 1. Opus pro indulgentia præscriptum *integre* perfici debet; et ille qui partem tantum operis præscripti facit, ne ullam quidem partem indulgentiæ lucratur, nisi adeo parum desit, ut opus censeatur *moraliter integrum*. Quæ autem moralis integritas *respectively* sumenda est.

Sic in Rosario omissio unius *Pater* et *Ave* non obstat indulgentiæ lucrandæ; secus vero, si quinque *Pater* et *Ave* requirantur, quia omissio quintæ partis operis ejus integritati notabiliter officit (S. Lig., lib. 6, n. 534).

2. Ordinarie opus *jam alias ex lege præscriptum* inservire nequit ad lucrandam indulgentiam, nisi contrarium constet ex concessione Pontificis. Ita communiter auctores. — Unde, v. g., sacerdos non potest per Horas canonicas satisfacere precibus a S. Pontifice præscriptis ad lucrandam indulgentiam plenariam (Ita declar. S. Cong. Ind. 29 maii 1844). — Item jejunium Quadragesimæ, aut Quatuor-Temporum, aut Vigiliæ, regulariter locum tenere non potest jejunii ad Jubilæum præscripti. — Pariter communione paschali ordinarie acquiri non potest indulgentia Jubilæi, ut infra dicetur.

Diximus *ordinarie*; sunt enim exceptiones. — Nam declaravit Gregorius XVI (19 mart. 1844) « per confessionem et communionem die Paschatis peractam, et indulgentiam plenariam papali benedictioni annexam lucrari, et satis præcepto paschatis fieri. » — Item S. Congr. Ind. (10 maii 1844) respondit « fideles posse per communionem paschalem lucrari indulgentiam plenariam, dummodo indulgentia lucrificiunda non sit in forma Jubilæi. »

3. Idem opus adhiberi nequit *ad duas aut plures indulgentias lucrificiendas*, si concurrant indulgentiæ eodem titulo, v. g., si quis habeat duo aut plura numismata, quorum singulis indulgentia unius anni concessa est cum onere operum iterabilium, quia talis censetur esse mens concedentis; item quamvis indulgentiæ ex diversis titulis sint concessæ, si opus præscriptum repeti possit eodem die. — Sed e contra, posset quis eodem opere plures indulgentias lucrari, si opus præscriptum repeti nequeat eodem die, ut jejunium, communio, etc., et concurrant indulgentiæ ex diversis titulis. Sic bene acquiri possunt eadem communione indulgentiæ diversarum Confraternitatum, vel affixæ diversis ecclesiis, ex diversis titulis, et eodem die concessæ (Ita S. Cong. Ind., 29 maii 1844, ap. *Prinzivalli*, p. 200; 29 feb. 1864, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 116; 12 janv. 1878, *ibid.*, X, p. 563; Gury, n. 1053).

4. Eadem indulgentia generatim potest *eodem die bis aut pluries acquiri* repetitione operis præscripti, si indulgentia annexa est recitationi certarum precum, v. g. rosarii, actuum fidei, spei et caritatis, etc., quia in rescriptis Pontificum de his indulgentiis dicitur: *toties quoties*. — Sed ordinarie obtineri non possunt eodem die plures indulgentiæ stationum, seu visitationis ecclesiæ, ut constat ex decreto S. Cong. Ind. ab Innoc. XI approbato. Excipienda est tamen indulgentia *Portiunculæ*, quæ ex concessione Pontificum acquiritur *toties quoties* iteratur visitatio ecclesiæ.

Ad lucrandas indulgentias plenarias tria generatim præscribuntur opera facienda: *confessio, communio et recitatio precum*: de quibus plura sunt sedulo notanda.

28. — I. De Confessione. Quoties indulgentia conceditur cum clausula *contritis et confessis*, omnino necessaria et ad hanc lucrandam confessio sacramentalis « etiam pro iis qui sibi lethalis peccati conscii non sunt » (*Ex decr. S. Cong. Indulg.*, a Clem. XIII approb. 19 maii 1759, ap. *Prinzivalli*, n. 241); in quo tamen casu non requiritur ut absolutio impertiatur (*S. Cong. Indulg.*, 20 aug. 1822 et 15 dec. 1841, *ibid.*, n. 432, 521).

Hæc autem confessio peragenda est die aut tempore cui indulgentia est affixa; quod ita est accipiendum ex variis S. Cong. decretis:

1. Omnes Christi fideles (*vi decreti S. Cong. Ind.*, 19 maii 1759, iterum confirm. a Clem. XIII die 1 dec. 1761, et explicati a Pio IX die 6 oct. 1870; v. *Prinzivalli*, n. 241, et *Act. S. Sedis*, VI, p. 197, 198) confiteri possunt, ad lucrandas indulgentias, etiam *in vigilia diei*, in quo consequi eas debent, non solum ratione festivitatis occurrentis, verum etiam causa devotionis. De casu quo festivitas transfertur, dicitur infra ubi de recitatione precum.

2. Alii, qui solent *in hebdomada* confessionem peragere, lucrantur omnes indulgentias, absque actuali confessione, dummodo ab ultima confessione in peccatum mortale non inciderint (*ex decreto S. Cong.*, 9 dec. 1763, ap. *Prinzivalli*, n. 259). — Quinimo Episcopi non pauci, præsertim in Gallia,

indultum apostolicum obtinuerunt, vi cujus eadem facultas pro eorum diocesanis *ad duas hebdomadas* extenditur. — Sedulo autem notandum, ex declaratione S. Cong. (15 nov. 1878, ap. *Act. S. Sedis*, XI, p. 359), præscriptam confessionem, in casu indulti unius hebdomadæ, peragi debere, non infra octo dies, sed quolibet decurrente septem dierum spatio; itemque, in casu indulti duarum hebdomadum, peragendam esse, non his in mense, sed quolibet decurrente quatuordecim dierum spatio.

3. Locorum fideles, in quibus confessoriorum penuria adsit, per confessionem peractam *infra hebdomadam*, id est, ut supra, infra septem dies ante festivitatem, lucrantur indulgentias eidem festivitati annexas (S. Cong. Ind., 12 jan., 1822, ap. *Prinzivalli*, n. 429).

29. — II. De Communione. Hæc declaravit S. Cong. Indulg. de sacra communione, quatenus est opus ad lucrandas indulgentias præscriptum :

1. Sacra communio fieri potest non tantum *in die* quo indulgentia acquiri debet, sed *etiam in ejus pervigilio* (*decr.* 12 jun. 1822, ap. *Prinzivalli*, n. 429, et 6 oct. 1870, ap. *Acta S. Sedis*, VI, p. 197, 198). De casu quo transfertur festum cui annectitur indulgentia, dicetur infra, ubi de recitatione precum.

2. *Communio paschalis* inservire potest generatim ad indulgentias plenarias lucrandas, excepta indulgentia jubilæi (S. Congregat. Indulgent., 10 maii 1844, ap. *Prinzivalli*, n. 563).

3. Eadem communio adhiberi potest ad *plures* indulgentias plenarias *eodem die* lucrandas (S. Cong. Indulg., 29 maii 1844, ap. *Prinzivalli*, n. 511).

30. — III. De recitatione precum. Tertia conditio ordinarie appositæ ad indulgentias plenarias est ut illi qui eas lucrari cupiunt, juxta mentem Pontificis pias ad Deum preces effundant.

1. Preces illæ sunt *ad uniuscujusque fidelis libitum*, nisi peculiariter designentur (S. Cong. Indulg., 29 maii 1844, ap. *Prinzivalli*, n. 511). Communiter auctores dicunt sufficere ut

recitentur, v. g., quinquies *Pater* et *Ave*, aut alia oratio æquivalens.

2. Possunt preces supradictæ *quocumque loco recitari*, nisi indultum apostolicum præscribat ut visitetur Ecclesia aliqua seu oratorium publicum. — Hoc autem verbo (*ex declarat. S. Cong.*, 22 aug. 1842, ap. *Prinzivalli*, n. 540), accipi non debet oratorium sive in monasteriis, sive in seminariis, aut aliis conventibus, canonice dedicatum, cui plebs christiana publice non solet accedere.

3. Preces aut visitatio Ecclesiæ peragi debent *intra tempus pro indulgentiarum acquisitione designatum*: id est, nisi aliud expresse habeatur in indultis, a media nocte ad mediam noctem diei quo indulgentia acquirenda est (*decl. S. Cong.*, 12 jan. 1878, ap. *Acta S. Sedis*, X. p. 563). — Ordinarie autem, quando indulgentia alicui festo annectitur, tempus precum aut visitationis ecclesiæ indicitur a primis vesperis usque ad occasum solis diei festi (crepusculo incluso). — Notandum tamen quod translata legitime solemnī celebratione diei festi transferuntur indulgentiæ (et ideo conditiones ad eas requisitæ, nempe confessio, communio et recitatio precum), quæ intuitu eorundem festorum concessæ sunt; si vero transfertur tantum officium cum Missa, non autem solemnitas et exterior celebratio festi, nulla fit translatio indulgentiarum (*ex decreto S. Cong. Indulg.* a Pio IX confirm. 9 aug. 1852, et explic. per *decretat. ejusdem S. Cong.* 11 aug. 1862, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 489, 490).

4. Quando quis cupit plures indulgentias plenarias ex diversis titulis eodem die acquirere, debet preces requisitas *toties* repetere. *quot sunt indulgentiæ lucrandæ*: et, si visitatio ecclesiæ præscribitur, debet eam visitare totidem vicibus, de ecclesia post quamlibet visitationem egrediendo, et denuo in eam ingrediendo (Ita *decretat. S. Cong. Indulg.*, 29 feb. 1864, apud *Acta S. Sedis*, I, p. 116).

31. Scholium. *De modo quo consequi possunt indulgentias quasdam infirmi, qui opera injuncta exsequi non valent.* Ex decreto 18 sept. 1862 (ap. *Acta Sanctæ Sedis*, II, p. 538. 539), « infirmi chronici, ob physicum permanens aliquod impedi-

mentum e domo egredi impotentes, acquirere possunt omnes et singulas indulgentias plenarias jam concessas, vel in posterum concedendas, pro quarum acquisitione præscripta est sacra communio et visitatio alicujus ecclesiæ vel publici oratorii, dummodo vere pœnitentes, confessi, ac cæteris omnibus absolutis conditionibus, si quæ injunctæ fuerint, loco s. communionis et visitationis alia opera a respectivo confessorio injungenda fideliter adimpleant. » — Excipiuntur tamen infirmi illi qui in communitate morantur, propter commoditatem opera supradicta peragendi.

CAPUT III.

DE INDULGENTIIS IN SPECIE.

---

32. Objectum et divisio capitis. Non est instituti operis tractare de omnibus indulgentiis quæ huic vel illi rei, loco aut personæ, sunt annexæ. Qui de his plane et perfecte erudiri cupit, adeat libros qui earum naturam et conditiones ex professo disserunt, præsertim: *Decreta authentica S. Congregat. Indulg. collecta ab Aloisio Prinzivalli, substit. ejusd. S. Cong.*; aut opus italicum: *La Raccolta di Orazioni*, etc., sive ejusdem versionem in gallico idiomate a sacerdote Al. Pallard editam; aut tandem opus R. P. Maurel, S. J., cui titulus: *le Chrétien éclairé sur la nature et l'usage des Indulgences*; quippe quum Sacra Congregatio indulgentias in his operibus collectas diversis decretis declaraverit esse authenticas.

Ad nostrum scopum satis est tractare de iis indulgentiis quæ ad officium sacerdotale propius attinent, et ideo dicemus: — 1. de coronis, crucifixis, numismatibus, etc.; — 2. de via crucis; — 3. de piis sodalitiis; — 4. de benedictione cum indulgentia in articulo mortis; — 5. de altari privilegiato; — 6. de jubilæo.

ARTICULUS I.

De coronis, crucifixis, numismatibus, etc.

33. Plurimæ sunt indulgentiæ tum partiales, tum plenariæ, quas S. Pontifex, aut sacerdos qui ab eo hanc accepit facultatem, benedicendo coronas, rosaria, cruces, crucifixos, parvas statuas, numismata, fidelibus impertitur, ea conditione ut ipsi aliquod ex præfatis secum habentes, vel apud se retinentes, certa adimpleant pia opera. Eas videre est enumeratas apud auctores probatos.

Dicemus de conditionibus requisitis, — 1. ut rebus prædictis annectantur indulgentiæ; — 2. ut eadem semel annexæ non amittantur.

34. Quæritur 1 : *Quenam sint conditiones necessariae, ut supra dictis rebus indulgentiæ annectantur ?*

RESP. *Requiri benedictionem S. Pontificis, aut alicujus sacerdotis qui ab ipso talem habet facultatem.* Sed notare juvat.

1. *Facultatem* has benedicendi *Rescripto Pontificis ordinariæ concedi*; ex decreto autem 21 jan. 1747 (ap. *Prinzivalli*, n. 144). concessa facultate pro benedicendis coronis, intelligitur concessa etiam facultas benedicendi quascumque coronas necnon rosaria; item, concessa facultate benedicendi numismata, censetur concessa etiam facultas benedicendi cruces, quamvis hæc non exprimitur.

2. Quod autem *ad qualitatem rei* spectat, cui indulgentia impertitur, constat ex variis decretis S. Congreg. Indulg. hanc non posse annecti imaginibus, crucibus, crucifixis, parvis statuis, numismatibus, quæ ex stanno, plumbo, vel ex fragili materia, facilisque consumptionis conficiuntur, bene vero coronis seu rosariis quæ præfatis materiis constant, et etiam ex vitro seu crystallo, dummodo globuli sint ex vitro solido atque compacto (*Decr. S. Cong.* 29 feb. 1820, ap. *Prinzivalli*, n. 420.)

3. *Ritus* tandem ad indulgentias applicandas rebus prædictis non alius necessarius est præter signum crucis a sacerdote qui hanc facultatem accepit manu efformatum, nisi in aliquo

casu peculiaris forma sit præscripta (*S. Cong. Indulg. decret.* 11 apr. 1840, 7 jan. 1843, 29 feb. 1864, ap. *Acta S. Sedis*, I, p. 554-557). — Laudabiliter tamen adhibetur ritus qui in Rituali Romano describitur.

35. Quæritur 2. *Quomodo indulgentiæ semel rebus præfatis annexæ amittantur?*

Amittuntur, quando quis eas sibi proprias fecit, et postea alteri commodat, aut donat, aut vendit, ad indulgentias communicandas. — Si tamen aliquis eas sibi proprias non fecisset, posset easdem donare aut distribuere sine periculo indulgentias amittendi, dummodo pretium non repetat ab accipientibus (*Decr. S. Cong. Indulg.*, 23 feb. 1711, 9 feb. 1745, 10 jan. 1839, 22 feb. 1847, 12 mart. 1855, ap. *Prinzivalli*, n. 29, 133, 482, 594, 647).

Non amittuntur autem, — *quoad crucifixos*, si Christi imago ex una cruce in aliam transfertur, quia indulgentia concessa cadit in hanc ipsam imaginem (*S. Cong. Indulg.*, 14 ap. 1840, ap. *Prinzivalli*, n. 500); — *quoad rosaria seu coronas*, si filum aut catena etiam voluntarie rumpatur, imo etiamsi globuli quatuor, vel quinque deperdantur, quia coronæ eædem perseverant quoad formam moralem (*S. Cong. Indulg.*, 10 jan. 1839, ap. *Prinzivalli*, n. 482).

ARTICULUS II.

De Via Crucis.

36. Divisio materiæ. Cum exercitium dictum *Viæ crucis* frequentissimi sit usus in Ecclesia, atque tot et tantis indulgentiarum muneribus fuerit locupletatum, multum sane refert, ut sedulo exponantur conditiones tum *ad erectionem stationum*, tum *ad ipsum exercitium peragendum* requisitæ.

§ I. Conditiones in erectione stationum servandæ.

Quædam servari debent circa *facultatem* erigendi stationes; — quædam circa *locum* in quo erectio fit; — quædam circa *stationes ipsas*; — quædam circa *modum eas erigendi*; — quædam tandem circa *earum renovationem aut mutationem*.

37. Quæritur 1. *Qualis facultas requiratur ad stationes viæ crucis erigendas, et a quonam obtineri debeat?*

RESP. 1. Stationes viæ crucis erigi non possunt nisi a sacerdote qui hanc obtinuerit facultatem vel ab ipsa Apostolica Sede sive immediate, sive mediate per episcopum, vel a Ministro Generali Fratrum Minorum de Observantia nuncupatorum.

RESP. 2. Impetratis necessariis facultatibus, stationes erigi non possunt, *sub pœna nullitatis*, nisi *de episcopi consensu*: qui autem, sub eadem pœna, dari debet pro unaquaque stationum erectione, et non tantum modo generico, pro erigendis stationibus in certo numero ecclesiarum, sine specifica designatione loci (*Brev. Exponi nobis* a Clem. XII, die 16 aug. 1731; *Brev. Bened.* XIV, *Cum tanta sit*, die 30 aug. 1741; *decr. S. Cong. Indulg.* 30 apr. 1841, et 21 jun. 1879, ap. *Act. S. Sedis*, XII, p. 117 et seqq.). — Hujus autem consensus postulatio et concessio optandum est quidem ut in scriptis fiant, sed ad validitatem sufficit quod factæ sint oretenus (*Decr. S. Cong. Indulg.* 25 sept. 1841, et 27 jan. 1838, ap. *Prinzivalli*, n. 518 et 470).

RESP. 3. Erectione facta, *confici debet documentum* præfatæ concessionis et secutæ executionis; pro hac autem confectione nullum est tempus determinatum, sed expedit ut quamcitius hæc fiat, ne dubia in posterum oriantur. Imo si omissa fuerit, suppleri potest documenti defectui per novas litteras institutionis ab Ordinario conficiendas, dummodo constet aliunde de erectionis canonicitate (*Decr. S. Cong. — Indulg.* 27 jan. 1838, 25 sept. 1841, 10 feb. 1844, ap. *Prinzivalli*, n. 470, 518 et 561).

38. Quæritur 2. *Quonam loco erigi possint stationes?*

RESP. 1. Ex rescripto S. Cong. Indulg. (die 10 maii 1742), stationes Viæ crucis erigi non poterant iis in locis in quibus exstant monasteria Fratrum Minorum; sed ex decreto 14 maii 1871, auctoritate Pii IX confirmato, stationes præfatæ cum annexis indulgentiis, *etiam in locis ubi conventus Ordinis Minorum existunt*, erigi possunt et valent (ap. *Act. S. Sedis*, VI, p. 327-329).

RESP. 2. Stationes erigi possunt *non tantum in ecclesiis et oratoriis*, sive publicis, sive privatis, sed etiam in cœmeteriis,

in claustris, super colles, et *in omni loco decenti*. Haberi etiam possunt stationes Viæ crucis in pluribus locis ejusdem domus religiosæ.

39. Quæritur 3. Quot et quales debeant esse stationes?

RESP. 1. *Quatuordecim* stationes constare debent *totidem crucibus, sub pœna nullitatis*. Tabulæ nec sufficiunt, nec sunt necessariae (*S. Cong. Indulg. decret. 13 nov. 1837, 8 jun. 1838, 30 jun. 1838, ap. Prinzivalli, n. 469 et 474*).

RESP. 2. Cum *Via crucis* data sit ad recolendam et meditando Christi Domini passionem ad instar Stationum Calvarii montis (juxta *Constit. Innoc. XII, Bened. XIV, et Clement. XII*), non possunt illis stationibus aliæ subrogari (*S. Cong. Indulg. decret. 16 feb. 1839*). Et ideo tabulæ, si habeantur, mysteria iisdem stationibus correspondentia exhibere debent.

RESP. 3. Requiritur, *sub pœna nullitatis*, ut *cruces ex ligno* sint confectæ (*S. Cong. Indulg., 20 jun. 1838, et 14 jun. 1845, ap. Prinzivalli n. 474 et 567*); nec sufficeret si crucibus ligneis totidem cruces ferreæ superponerentur, ita ut cruces ligneæ nullo modo videri possent ab adstantibus (*S. Cong. Indulg., 15 nov. 1878, Act. S. Sedis, XI, p. 401 et seqq.*). — Insuper prædictas cruces nudas esse oportet, id est, sine imagine Christi crucifixi (*P. Maurel, op. cit., p. 186*).

40. Quæritur 4. Quomodo erigendæ sint stationes?

RESP. 1. Erectio stationum Viæ crucis canonice fit *per benedictionem* ab illo sacerdote impertitam, qui erigendi eas facultatem accepit; quæ vero benedictio *super ipsas cruces* dari debet, minime super imagines vel tabulas per quas stationes designantur (*S. Cong. Indulg., 28 sept. 1838, 30 jan. 1839, 22 aug. 1842, ap. Prinzivalli, n. 478, 486, 541*). Convenit, sed non requiritur, ut in hac benedictione adhibeantur ritus passim in piis libris descripti.

RESP. 2. *Non est necesse* ut *ipse sacerdos* qui ad cruces benedicendas est delegatus, *eas in locis collocet*, sed benedictione ab illo facta, alter quicumque cruces et tabulas collocare potest privatim sine cæremoniis, et etiam in alio tempore (*Mand. Clem. XII, 3 apr. 1734; S. Cong. Indulg., 22 aug. 1842, 20 mart. 1846, ap. Prinzivalli, n. 67, 541, 572, 573*).

RESP. 3. Inter unam et aliam stationem requiritur ut adsit *aliqualis distantia*, quamvis non necessario æqualis Viæ crucis Hierosolymitanæ (S. Cong. Indulg., 28 aug. 1752, 3 dec. 1736, ap. *Prinzivalli*, n. 206 et 88). — Convenit ut Via Crucis a parte Evangelii incipiat, sed id non requiritur ad validitatem (S. Cong. Indulg., 13 mart. 1837, ap. P. Maurel, *op. cit.*, p. 187).

41. Quæritur 5. *Utrum et quatenus mutari aut renovari possint stationes?*

Indulgentiæ crucibus tantum sunt annexæ, minime vero *tabulis* seu *imaginibus* quæ proinde possunt aut amoveri de loco in locum, aut aliæ aliis substitui, aut penitus tolli et destrui, quin cessent indulgentiæ (S. Cong. Indulg. decret. 30 jan. 1839, 20 sept. 1839, 20 aug. 1844, 15 nov. 1845. ap. *Prinzivalli*, n. 486, 494, 564, 570).

Quod vero *ad Cruces* spectat, hæc sunt notanda.

1. Si cruces primitus benedictæ *omnino* vel *in majori numero pereant*, aut *tollantur*, cessant Indulgentiæ, et nova erectio et benedictio requiritur; secus vero si in minori tantum numero aliæ aliis substituantur (S. Cong. Indulg. decret. 16 dec. 1760, 20 sept. 1839, 20 aug. 1844, ap. *Prinzivalli*, n. 249, 494, 564).

2. Si Cruces ob reparationem seu ornamentum templi, vel ob quoddam aliud motivum legitimum, sunt *provisorie tantum amotæ* ad parvum vel ad longum tempus, non amittuntur indulgentiæ, et cruces restitui debent sine nova benedictione aut aliis cæremoniis (S. Cong. Indulg. decret. 28 sept. 1838, 20 sept. 1839, 3 aug. 1842, ap. *Prinzivalli*, n. 478, 494, 535).

3. Tandem si cruces *intra eandem Ecclesiam de loco in locum* commutantur, ut alio ordine disponantur, perseverant indulgentiæ; secus vero si non agitur de eadem ecclesia, vel oratorio; tunc enim Indulgentiæ nec acquiruntur in eo loco ubi cruces reponuntur, imo nec perseverant in illo a quo amotæ sunt, et nova requiritur erectio canonica (S. Cong. Indulg. decret. 30 jan. 1839, 20 sept. 1839, 20 aug. 1844, ap. *Prinzivalli*, n. 486, 494, 564).

§ II. Conditiones in ipso exercitio servandæ.

Ad duas potissimum reducuntur conditiones servandæ in exercitio *Viæ Crucis*, ut Indulgentiæ acquirantur.

42. Quæritur 1. *Quomodo visitari debeant stationes?*

RESP. Requiritur, *ut omnes stationes, singulatim per ordinem, et unico moraliter tractu visitentur.*

Dixi 1, *singulatim per ordinem visitentur*, id est, juxta ipsa S. Cong. Indulg. verba (*decr.* 30 sept. 1837. ap. *Prinzivalli*, n. 507), « transeundo ab una statione ad aliam in quantum sinit aut multitudo personarum quæ eas visitant, aut angustia loci ubi sunt erectæ. »

Unde pro publico exercitio *Viæ Crucis*, quando ob concursus populi perturbatio excitari potest, eadem S. Congregatio (*decr.* 6 aug. 1757, ap. *Prinzivalli*, n. 236) respondit observandam esse methodum a B. Leonardo a Portu-Mauritio propositam, ut videlicet, unoquoque de populo suum locum tenente, sacerdos cum duobus clericis sive cantoribus circummeat, sistens in qualibet statione, ibique recitans peculiare consuetas præces, cæteris alternatim respondentibus. — Quod tamen, juxta aliud S. Congr. decretum (26 feb. 1844, *ibid.*, n. 507), ita peragendum est, ut ad singulas stationes ab unoquoque ex adstantibus efficiatur aliquis corporis motus, puta surgendo vicissim et genuflectendo stationes versus.

Dixi 2. *Unico moraliter tractu*, id est, ita ut actio non sit proprie discontinuata; quod autem locum habet, ex S. Congr. Indulg. (*decr.* 16 dec. 1760, *ibid.*, n. 249), quando interest moralis interruptio, et divergitur ad actus extraneos.

Et ideo non sufficit ut stationes intra unum diem, sed interpositis intervallis, visitentur (*decr.* S. Cong. Indulg. 22 jan. 1838, ap. *Prinzivalli*, n. 676). Sed e contra non tenerentur ad reassumendum, et indulgentias lucrarentur, illi qui ad modicum tempus interromperent, v. g. ad audiendum sacrum, ad sumendam Eucharistiam, ad confessionem faciendam, etc..... (Ita declar. S. Cong. die 16 dec. 1760, *ibid.*, n. 249).

43. Quæritur 2. *Utrum et qualis meditatio passionis Domini requiratur in visitatione stationum?*

RESP. Requiritur ut qui indulgentias *Viæ crucis* lucrari vult, stationes percurrendo, *meditetur, quamvis breviter, passionem Domini*. — Sed non est necessarium sive recitare sex Pater et Ave ad singulam stationem, sive legere aliquas meditationes, preces et aspirationes mysteriis Passionis correspondentes, licet hos aut illos aut similes pios actus peragere multum expediat. — Imo, juxta monitum Clementis XII (editum die 3 apr. 1731, n. 6) personis simplicibus sufficit cogitare aliquo modo de supradicta passione (*Monit. ejusd. Clem. XII; decr. S. Congr. Indulg.* 2 jun. 1838, 16 feb. 1839, 3 aug. 1842, ap. *Prinzivalli*, n. 67, 472, 487, 535).

Præter has autem conditiones, nulla alia requiritur specialis ad indulgentias *Viæ crucis* lucrandas, ne confessio quidem aut sacra Communio, aut quidpiam aliud opus; sed sufficit si habeatur status gratiæ et detestatio omnium peccatorum, ut supra diximus (n. 25 et seq.).

ARTICULUS III.

De piis sodalitiis.

44. Status quæstionis. Hic non agimus de quibuslibet piis sodalitiis, sed tantum de iis quibus auctoritate Pontificum annexæ sunt indulgentiæ.

Porro cum pleraque sodalitia hujus generis per aggregationem ad aliquam Archiconfraternitatem instituantur, dicendum est quid observare oporteat, primum *in confraternitatum aggregatione*, postea *in earum regimine*, deinde *in adscriptione confratrum*.

§ I. De aggregatione confraternitatum.

45. Decretum Pii IX. Pius IX (decreto dato 8 jan. 1861) mandavit « ut in posterum formula in aggregationibus confraternitatum adhibenda concordet, saltem in substantialibus, cum illa præscripta a Clemente VIII (const. *Quæcumque a Sede Apostolica*, 7 dec. 1604), et insuper ut in eadem formula ad minus præcipua capita præfatæ constitutionis inserantur simul cum variationibus ab eadem Sanctitate Sua approbatis.

» Hujus autem Constitutionis quoad substantiam tenor una cum dictis variationibus ita se habet, scilicet :

» 1. Quod unica tantum Confraternitas ejusdem instituti et generis institui et aggregari possit in ecclesiis tam sæcularium quam regularium.

» 2. Quod id fiat de consensu Ordinarii, et cum litteris testimonialibus ejusdem.

» 3. Quod Confraternitati institutæ vel aggregatæ expresse et in specie communicentur Privilegia et Indulgentiæ Archiconfraternitati instituenti vel aggreganti nominatim concessæ, non vero ea quibus per privilegium communicationis gaudet.

» 4. Quod statuta Confraternitatum examinentur et approbentur ab Ordinario loci, et ab eodem corrigi possint.

» 5. Quod gratiæ et indulgentiæ Confraternitati communicatæ prævia cognitione Ordinarii duntaxat promulgentur.

» 6. Quod Confraternitas eleemosynas excipiat et eroget juxta formam per Ordinarium præscribendam.

» 7. Quod litteræ erectionis et aggregationis gratis omnino ac nulla prorsus mercede, etiam a sponte dantibus, sub prætextu quoque meræ eleemosynæ acceptæ, expediri et concedi debeant, et solummodo titulo expensarum pro pergamina, scriptura, vel impressionis stipendio, sigillorum expensis, chordulis, cera secretarii, notarii que labore vel mercede, aliisque omnibus, eam quantitatem quæ non excedat summam scutorum sex monetæ Romanæ in Italia, et extra Italiam non excedat summam libellarum vulgo *francs* triginta, pro singula aggregatione, vel institutione, sive confirmatione recipere liceat.

» 8. Quod singula hic mandata et expressa in omnibus suis partibus fideliter observentur, secus institutiones, vel aggregationes, et communicationes Privilegiorum et Indulgentiarum nullius sunt roboris et momenti, et quilibet superiorum atque officialium, privationis officiorum quæ obtinent, atque inhabilitatis ad illa et alia in posterum obtinenda, pœnam eo ipso incurrent, quæ ab alio quam a Romano Pontifice remitti non possit (v. *decr. sup. dict. ap. Act. S. Sedis. II, p. 57-62*). »

§ II. De regimine confraternitatum.

46. Quæritur 1. *Quomodo instituendus sit rector confraternitatum?*

RESP. 1. Ubi pia sodalitas alicubi erigitur, *nominatim* designandus est *ab episcopo* istius sodalitatis rector, qui in illam admittere valeat, completis formalitatibus aliunde præscriptis. — Si tamen in illa ecclesia seu parœcia ubi pia sodalitas erigitur, nullus alius esset præter hujus pastorem, qui possit destinari, tunc eo ipso quod episcopus ibi erigit sodalitatem, tacite videtur illum designare (*decr. S. Cong. Indulg.* 7 juin 1842, ap. *Prinzivalli*, n. 533).

RESP. 2. Nec potest episcopus declarare rectoris munus ab ecclesiæ pastore, quæ sodalitate donatur, *in perpetuum fore obeundum*, nisi ipse episcopus speciales ad hoc habeat facultates; sed generice loquendo, quotannis fieri debet rectoris, aliorumque officialium sodalitatis electio (*ibid.*).

RESP. 3. Rector sodalitatis seu confraternitatis canonice institutus, sive legitime impeditus sive non, sibi subrogare valide non potest vicarium vel alium presbyterum quemcumque ad recipiendum fideles confraternitati adscribendos, nisi in commissione ei facta ab habente auctoritatem delegandi, id expresse cautum sit (*decret. ejusd. Cong.* 22 aug. 1842; *ibid.*, n. 536).

47. Quæritur 2. *Qualis sit necessitas servandi statuta confraternitatum?*

RESP. 1. Statuta sunt data ad regimen et ad rectam sodalitatis administrationem, minime vero tanquam opera injuncta ad indulgentias lucrificiendas (*dec. S. Cong. Indulg.* 25 jan. 1842, 12 maii 1843, ap. *Prinzivalli*, n. 525 et 551) — 2. Ideo, dummodo sodalitas sit canonice erecta, et sodales legitime descripti fuerint in confraternitatem, ipsique adimpleant opera pro acquirendis indulgentiis ab Apostolica Sede præscripta, inobservantia aut varietas, sive partialis, sive generalis statutorum, non obest acquisitioni indulgentiarum (*ibid.*). — 3. Si tamen nonnulli statutorum articuli aliqua peragenda opera sodalibus proponant, quæ ex Pontificia concessione di-

tata sint indulgentiis, ipsi tanquam essentielles habendi sunt, ut nullo modo variari possint, quin sodales indulgentiis annexis fraudentur (*Ibid.*, n. 551).

§ III. De adscriptione confratrum.

48. Regulæ servandæ. — 1. Adscriptio sodalium in confraternitatem omnio requiritur ut ipsi possint indulgentias huic annexas consequi (*S. Cong. Indulg. dec.* 25 jan. 1842; *ibid.*, n. 525).

2. Adscriptio in sodalitatem fieri debet ab eo qui est ab episcopo sodalitatem erigente deputatus ad recipiendos sodales (*ibid.*).

3. Generali regula, novissimo decreto diei 13 apr. 1878 instaurata et confirmata (ap. *Act. S. Sedis*, II, p. 157-159), ut adscriptio in confraternitatem valeat, ipsa personalis præsentia adscribendi exigitur, et ideo absentes admitti non possunt in confratres.

Quæ autem regula sequenti dispositiva declaratione ejusdem S. Congregationis explicata est (*S. Congreg. Indulg. decret.* 26 novemb. 1880, ap. *Acta Sanctæ Sedis*, XII, p. 263-270).

Distinguendum est sodalitates duplicis generis: nempe sodalitates *locales*, pro certa tantum diœcesi vel regione erectas, et sodalitates *universales*, pro universo orbi catholico institutas.

49. Quæritur 1. Utrum sodalitates locales possint absentes admittere in confratres?

RESP. Negative, idque sub duplici sensu: — 1. in eo primo sensu quod extranei, seu fideles qui *extra limites alicui locali soliditati constitutos* commorantur, sane non possunt huic adscribi, atque adscriptiones hujusmodi absentium seu extraneorum sunt omnino et sine ulla exceptione irritæ; — 2. in hoc altero sensu quod illi etiam qui intra limites sodalitatis commorantur, debent *per se* postulare et obtinere adscriptionem, et ideo requiritur ex jure *personalis præsentia* adscribendorum, minimeque sufficit moralis, interpretativa vel repræsentativa præsentia per litteras, aut alio quovis

modo per interpositas personas. Attamen non necesse est ut adscriptio fiat in loco ubi sodalitas canonice erecta propriam habet sedem ac centrum; sed fieri potest quocumque in loco intra limites sodalitati assignatos, coram quocumque qui delegatam vel subdelegatam legitime habeat adscribendi facultatem (*decr. cit.*, n. 1 et 2).

50. Quæretur 2. *Utrum et quatenus sodalitates universales possint absentes adscribere inter confratres?*

RESP. Neminem dici posse respectu earum primo sensu absentem, id est extraneum; proindeque prohibitionem adscribendi absentes locum non habere nisi in secundo sensu. — In hoc autem sensu; adscriptiones absentium ad sodalitates universales generali lege irritæ declarantur, sicut dictum fuit de adscriptione ad sodalitates locales, sed cum quibusdam tamen exceptionibus. Quod explanare juvat, statuta distinctione sodalitatum universalium in duplicem speciem.

Vel enim agitur, — 1. de iis sodalitatibus quæ, *ad modum corporis organici* strictiori vinculo constitutæ, collegia seu confraternitates proprii nominis dici possunt. Cum autem hujusmodi sodalitates soleant juxta proprias leges pro sodalium inscriptione *certam aliquam habere formam cum aliqua solemnitate ac ritu* (ut publica candidatorum petitio ac præsentatio, probatio aliqua et novitiatus, vel saltem impositio habitus, scapularis, cincturæ), quæ ex sui natura personalem præsentiam requirunt, inde patet nullam dari posse generalem ac ordinariam exceptionem a lege de non adscribendis absentibus. Tantum conceditur earum moderatoribus, earumque delegatis, ut in casibus singularibus dispensare possint a statuta forma inter præsentem, ac absentes etiam per singularem seu extraordinariam exceptionem rite adscribere (*decret. sup. cit.*, n. 3).

Vel agitur — 2. de aliis sodalitatibus, quæ *laxiori vinculo sociali* colligantur, et *nullam* habent pro adscriptione sodalium *formam ac cæremoniam* inter præsentem, ut esse solent plures etiam confraternitates, et pleræque piæ associationes, congregationes, aggregationes, uniones ac pia opera. Tunc decretum quoad absentes, quantum fieri potest, rite servetur, et

præsentium adscriptio faciliior reddatur, multiplicatis canonice associationum centris, et eorum numero qui adscribendi subdelegatam habeant facultatem. Sed cum id nec semper, nec ubique fieri possit, nec plane sufficiat, Sacra Congregatio Apostolica Auctoritate declaravit, etiam absentes ad hujusmodi pias associationes adscribi posse, servata tamen decreti mente, spiritu ac scopo; ideoque, non temere, leviter ac turmatim, sed discrete colligantur nomina, nec alii, quantum fieri potest, inscribantur, nisi qui absentes quidem corpore, sed præsentibus spiritu, scientes et volentes piæ societati adscribi, injuncta opera adimplere et Indulgentias lucrari intendunt (*decr. cit.*, n. 4).

ARTICULUS IV.

De benedictione cum indulgentia in articulo mortis.

Dicendum est : — 1. de ipsa facultate benedictionem cum indulgentia plenaria impertiendi in articulo mortis; — 2. de servandis in ea impertienda.

§ I. De facultate hanc benedictionem impertiendi.

51. Benedictus XIV (constit. *Pia Mater catholica Ecclesia*, 5 apr. 1747) hæc statuit de facultate benedictionem impertiendi et indulgentiam plenariam largiendi ægrotis in mortis articulo constitutis :

1. Hæc facultas conceditur omnibus episcopis, qui eam a Romano Pontifice postulaverint, et quidem ad omne tempus quo ecclesiæ suæ regimen retinebunt.

2. Prædicta facultate semel adepta, episcopi quotquot sacerdotes sæculares aut regulares, pro numero animarum, expedire prudenter judicaverint, tam pro civitate quam pro diocesi, subdelegare valent ad benedictionem, de qua agitur, eorum vice impertiendam. — Quamvis autem valida sit subdelegatio facta, vel viva voce, vel modo generali, v. g., omnibus qui curam animarum habent, nihilominus consultius erit, si fiat per documentum in scriptis, et sacerdotes in individuo designentur (*S. Cong. Indulg. resp.*, 23 nov. 1878, ap. *Act. S. Sedis*, XI, p. 405, 406).

3. Nec indultum apostolicum, quo hujusmodi facultas episcopis conceditur, expirat morte concedentis; nec subdelegatio, ab eis uni vel pluribus sacerdotibus facta, per subdelegantis cessum aut decessum expirat, sed potestas ipsis tributa perseverat usque ad superventum novi episcopi, cujus arbitrio relinquitur, eosdem in hujusmodi officio confirmare, vel ab eo remove.

§ II. De servandis in ipsa benedictione impertienda.

52. Sacerdos qui dictam facultatem habet, hæc servare debet :

1. *Adhiberi debet formula* a Benedicto XIV præscripta, (quam in Rituali Romana invenies), nec sacerdos valide conferret indulgentiam plenariam in mortis articulo, si præfatam formulam omitteret, etiam ob libri deficientiam (*S. Cong. Indulg. dec.* 5 feb. 1841, ap. *Prinzivalli*, n. 506). — Si necessitas urgeat, omitti possunt preces præmissæ, et confessio generalis seu *Confiteor*, etc., et statim benedictio impertitur. — Sed extra casum necessitatis, servari debent omnes ritus præscripti, ita ut quando administrantur successive sacramentum Pœnitentiæ, sacrum Viaticum, et Extrema-Unctio, ac indulgentia in mortis articulo impertitur, totidem vicibus recitari debeat *Confiteor* (*Ibid.*).

2. Benedictio prædicta impertiri potest *omnibus fidelibus ægrotis in mortis articulo* constitutis, *etiam pueris*, dummodo ad ætatem discretionis pervenerint. — Nec absolute requiritur, licet expediat, ut antea sacramentum Pœnitentiæ, et sacrum Viaticum reciperint; imo si sit periculum in mora, benedictio concedi valet, tum valide, tum licite, iis qui etiam culpabiliter non fuerunt ab incepto morbo sacramentis refecti, vel pœnitentiæ, vel Eucharistiæ, vel extremæ-unctionis, vel nullo horum, subitoque vergunt in interitum (*S. Congreg. Rit. dec.* 16 dec. 1826; ap. P. Maurel, *op. cit.*, p. 366; *S. Cong. Indulg. dec.* 23 apr. 1675, et 20 sept. 1755; ap. *Prinzivalli*, n. 10 et 357).

3. Indulgentia, quæ huic benedictioni annectitur *in vero tantum mortis articulo, non in præsumpto*, obtineri potest, aut potius, ut explicant auctores, ejus applicatio suspenditur,

quamdiu vivit moribundus, ut fiat tantum *in ipso instanti mortis* (*S. Cong. Indulg. dec. 23 apr. 1675; ibid., n. 10; Maurel, op. cit., p. 367*).

Unde infirmus non potest pluries lucrari prædictam indulgentiam plenariam in eodem mortis articulo, etiam a pluribus sacerdotibus facultatem hanc impertiendi habentibus (*S. Cong. Indulg. dec. 5 feb. 1841, ibid., n. 506*).

Unde benedictio ipsa iterari non potest toties quoties ægrotus in peccata sive mortalia sive venialia relapsus, ab eis absolvitur, sed tantum si ipse convalescit, ac deinde quæcumque de causa in novum mortis periculum redeat (*S. Cong. Indulg. dec. 20 sept. 1775; 12 feb. 1842; ibid., n. 357, 529*). — Quidam tamen auctores dicunt licitum esse, ex decreto Pii IX, pluries iterare formulam benedictionis super eundem ægrotum in eodem mortis periculo (v. P. Maurel, *op. cit.*, supp. n. 22, p. 446). Id saltem liceret si indulgentia plenaria impertiretur a pluribus sacerdotibus hanc facultatem ex diverso titulo habentibus (*S. Cong. Indulg. dec. 12 mart. 1855; ibid., n. 646*).

ARTICULUS V.

De altari privilegiato.

53. Definitio. — *Privilegiatum dicitur illud altare, in quo sacerdos pro defuncto Missam celebrans, plenariam eidem lucratur indulgentiam.*

Dixi : *pro defuncto* celebrans, quia hanc indulgentiam sacerdos non potest sibimetipsi aut alicui fidei viventi lucrari, sed tantum defunctis, et quidem non quibuslibet defunctis, sed ei pro quo Missæ sacrificium offertur.

Altaris privilegium aliquando non ipsi altari annectitur, sed personæ talis sacerdotis, adeo ut, ubicumque ille Missam celebrat, indulgentiam supradictam lucretur. Hoc in casu, altare privilegiatum dicitur *personale*. — Ordinarie privilegium illud personale, pro tribus tantum aut quatuor Missis in hebdomadis singulis conceditur.

54. Hujus privilegii efficacia. — Sub triplici respectu efficacia privilegiati altaris considerari potest.

1. Si indulgentia altari privilegiato annexa spectetur *secundum se*, id est, secundum mentem concedentis et usum potestatis clavium, intelligenda est indulgentia plenaria, quæ animam defuncti statim liberet ab omnibus Purgatorii pœnis (Ita *S. Cong. Indulg. dec. 28 jul. 1840*, ap. *Prinzivalli*, n. 502). — Et quidem litteræ concessionis ordinariæ hæc habent: « Ut quandocumque sacerdos aliquis missam defunctorum pro anima cujuscumque fidelium defunctorum, ad præfatum altare celebrabit, anima ipsa de thesauro Ecclesiæ per modum suffragii indulgentiam consequatur, ita ut Domini Nostri Jesu Christi suffragantibus meritis, a purgatorii pœnis liberetur. »

2. Si vero spectetur *ex parte conditionum* quæ in sacerdote lucrante sunt necessariae, hæc una requiritur et sufficit, nempe ut Missæ sacrificium offerat pro illa anima cui indulgentia applicanda est. — Quod hæc conditio requiratur, patet ex verbis jam citatis quæ in litteris concessionis adhibentur. — Quod vero sufficiat, auctores communiter affirmant, et dicunt nullam aliam dispositionem, ne statum gratiæ quidem, in sacerdote lucrante requiri. Ratio est quia indulgentia altaris privilegiati non alicui operi sacerdotis, quatenus est persona privata, sed ipsimet oblationi sacrificii Missæ annectitur. Nec contradicit *S. Congregatio Indulg.*, utpote quæ hac de quæstione respondit: Consulant probatos auctores (*dec. 22 feb. 1847*, ap. *Prinzivalli*, n. 588).

3. Si tantum spectetur *applicationis effectus*, Indulgentia altaris privilegiati intelligenda est in ea mensura quæ divinæ misericordiæ beneplacito et acceptationi respondet (Ita *S. Congregatio indulg.*, 28 juill. 1840, *ibid.*, n. 502).

His præhabitis, dicendum est quænam conditiones observandæ sint, — 1. ut habeatur altare privilegiatum; — 2. ut indulgentia ei annexa obtineatur.

§ I. Conditiones ad habendum altare privilegiatum.

Privilegium altaris a Sede Apostolica, sive immediate, sive mediate per episcopum obtinetur. Standum est iis quæ in Rescripto præscribuntur. Hæc tantum notare juvat:

55. I. De altaris privilegio locali. — 1. Gratia altaris pri-

vilegiati quotidiani, decreto Clementis VIII die 19 maii 1759 dato, *omnibus et singulis* totius Orbis *ecclesiis parochialibus ad septennium* conceditur, ea tamen lege ut quilibet episcopus de huiusmodi gratia supplicet pro sua respectiva diœcesi, et expirato septennio renovationem ejusdem privilegii postulet (v. *decr. ap. Prinzivalli*, 242). — Quod autem, ex responso S. Cong. Indulg. (22 sept. 1841, *ibid.*, n. 515), ita accipi debet, ut hæc facultas quoad episcopum perduret, usque dum in unaquaque ex præfatis ecclesiis unum altare tali privilegio ditatum designaverit; quoad vero altare, simili indulto decoretur per septennium proximum incipiendum a die respectivæ designationis uniuscujusque altaris, ac proinde absolute septennio pro altaribus designatis, reccurrendum sit ad S. Apostolicam Sedem pro talium facultatum prorogatione.

Unum tantum altare, vi hujus indulti, in unaquaque ecclesia privilegio prædicto decorari potest, exceptis ecclesiis cathedralibus quæ sunt simul parochiales; uti cathedrales enim fruuntur altari privilegiato quotidiano perpetuo concesso a Benedicto XIII cathedralibus anno 1724, et uti parochiales, possunt gaudere privilegio quotidiano ad aliud altare ab episcopo semel tantum designandum, non in perpetuum sed ad septennium, juxta formam supradicti decreti Clementis VIII (S. Cong. Indulg. resp. die 14 nov. 1766, *ibid.*, n. 289).

2. Indultum altaris privilegiati, excepto casu privilegii personalis, censetur concessum altari tantummodo *fixo et non portatili* (S. Cong. Indulg. resp. 27 nov. 1764, 15 nov. 1841, 24 apr. 1843, 27 sept. 1843.; *ibid.*, n. 267, 521, 549, 558).

Ad hoc vero intelligendum, notare oportet, altaria quæ dicuntur *fixa duplici ratione* accipi posse, — vel per oppositionem ad altare illud portatile quod de uno in alium locum transfertur, — vel per oppositionem ad altare quod consecrationis sollemnis sit incapax.

Altaria *primi generis* fixa illa sunt quæ structuram habent stabilem et immobilem, in cujus medio lapis consecratus etiam amovibilis ponatur. — *Secundi generis* altaria fixa ea dicuntur, quæ lapidem cum suo stipite conjunctum habent.

cæterasque servant conditiones, quibus solemnibus consecrationis capacia redduntur.

Porro indulgentia, quæ dicitur altaris privilegiati, etsi altaribus tantum fixis generatim annectatur, non ideo annectitur propter solemnem altarium consecrationem, sed propter locum quem in ecclesia firmiter occupant. Quare sufficit, ad indulgentiam altaris consequendam, ut *altaria fixa sint primi generis* (S. Cong. Indulg. resp. 15 dec. 1841 et 26 mart. 1867, ap. Act. S. Sedis, III, p. 400, 401).

3. Privilegium semel concessum perseverat, non obstante quod altare de novo ædificatum fuerit etiam *in alio loco*, sed *in eadem ecclesia*, dummodo altare sit iterum *sub eodem titulo* constructum (S. Cong. indul. decr. 13 sept. 1723, et 23 apr. 1843, ap. Prinzivalli, n. 52 et 548). Quinimo privilegium non cessat, etiamsi ipsa ecclesia destruat, si reædificatur *in eodem loco* (dec. 30 aug. 1847, ap. Maurel, op. cit., p. 361).

56. II. De altaris privilegio personali. — 1. Hujusmodi altare privilegiatum, ut diximus, non tali vel tali loco annectitur, sed *tali sacerdoti*, qui proinde suo privilegio frui potest in quocumque altari sive fixo, sive portatili (S. Cong. Indulg. dec. 15 dec. 1841, ap. Prinzivalli, n. 521).

2. Sacerdos qui gaudet privilegio altaris personalis, si sit aggregatus alicui Congregationi, quæ etiam dicto privilegio gaudet, potest adhuc frui hoc alio privilegio, licet aliunde jam habeat per tres aut quatuor vices in hebdomada tale privilegium, dummodo in indultis aliter expresse non disponatur (S. Cong. Indulg., 27 maii 1839, *ibid.*, n. 490).

3. Die 2^a novembris, in Commemoratione omnium fidelium defunctorum, omnes sacerdotes (ex concessione Clementis XIII, 19 maii 1761, *ibid.*, n. 250) gaudent privilegio personali, proindeque defunctis applicare possunt indulgentiam plenariam altaris privilegiati, in quocumque altari celebrent.

§ II. Conditiones ad Indulgentiam Altaris privilegiati consequendam.

Dato privilegio altaris sive locali, sive personali, sacerdoti qui eo utitur quædam sunt conditiones adimplendæ, quæ vero

tum *ad qualitatem missæ celebrandæ*, tum *ad intentionem habendam* attinent.

57. Quæritur 1. *Qualis missa sit celebranda ad indulgentiam altaris privilegiati lucrandam?*

RESP. Ex tenore Indultorum, et ex variis S. Cong. Indulg. responsis constat :

1. Ut fruatur altari privilegiato, sacerdos diebus non impeditis, id est in feriis et octavis non privilegiatis et in festis quæ non sunt ritus duplicis, *celebrare debet Missam defunctorum*, et uti *paramentis nigris*, vel ex rationabili causa, violaceis (S. Cong. Indulg. resp., 14 apr. 1840, 29 mart. 1841, 22 feb. 1847, 16 feb. 1852, apr. *Prinzivalli*, n. 500, 511, 586, 619). — Ille vero qui ter in hebdomada habet privilegium personale, debet (quando in eadem plura inveniuntur festa duplicia et plura semiduplicia et infra) potius eligere ad applicationem privilegii festa semiduplicia, ut in eis celebret in paramentis nigris (S. Cong. Indulg. resp., 29 feb. 1864, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 626).

2. Diebus vero in quibus missæ defunctorum prohibentur, sacerdos potest, missis de festo vel de feria lectis, applicare idem Altaris privilegium (S. Cong. Indulg. decr., 27 nov. 1764, 7 mart. 1771, ap. *Prinzivalli*, n. 268, 352; ita declaraverant Alexander VII die 22 jan. 1667, Clemens IX die 23 sept. 1669, Innocentius XI die 4 maii 1688, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 43, 44).

3. Tandem ratione expositionis SS. Sacramenti, sive stationis ecclesiæ, vel alterius solemnitatis, sacerdos legere potest missam de festo semiduplici, simplici, votivam, vel de feria non privilegiata, et nihilominus frui privilegio ac si legeret missam de Requie per rubricas ea die permissam (S. Cong. Indulg. resp., 11 apr. 1864, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 42; cf. *ejusd. S. Cong. resp.*, 20 jul. 1751, et 7 mart. 1771, ap. *Prinzivalli*, n. 200, 352).

58. Quæritur 2. *Qualis intentio in sacerdote celebrante requiratur?*

1. Requiritur ut ex intentione positiva sacerdotis, Missæ sacrificium offeratur pro anima ipsa, cui indulgentia altaris privilegiati applicatur (Ita ex litteris concessionis).

2. Nil obstat tamen quominus missa, per quam indulgentia altaris privilegiati obtinetur, pro defunctis pluribus simul offeratur, sed dicta indulgentia ad unam tantum animam ex iis limitatur (*S. Cong. Indulg. resp.*, 29 feb. 1864, et 14 jun. 1880, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 626, et XIII, p. 133, 134).

3. In eo casu sacerdos bene potest, inter illas animas defunctorum pro quibus celebrat, eam designare cui indulgentiam applicare intendit; sed id non requiritur; deficiente enim intentione speciali sacerdotis, una ex illis, ea nempe quæ Deo placuerit, indulgentiæ effectum consequetur (*ibid.*).

ARTICULUS VI.

De Jubilæo.

Dicendum est : 1. De notione et speciebus Jubilæi; — 2. de operibus ad ipsum lucrificandum præscriptis; — 3. de privilegiis eidem annexis.

§ I. De notione et speciebus Jubilæi.

59. Nomen et definitio Jubilæi. Jubilæus, vel Jubilæum (utrumque enim promiscue dicitur, etsi malint aliqui ut annus quo indulgentia conceditur dicatur *Jubilæus*, ipsa vero indulgentia *Jubilæum*), derivare videtur a voce Hebraica *jobel* significante clangorem tubæ quo apud Israelitas annus Jubilæus indicabatur (v. *Lev.*, xxv, 8, 9, 10).

In veteri lege, ex præcepto Domini, omnis annus quinquagesimus sanctificabatur per remissionem quamdam generalem, vocabaturque Jubilæus, juxta hæc verba : « Sanctificabis annum *quinquagesimum*, et vocabis *remissionem* cunctis habitatoribus terræ; ipse enim est *Jubileus* (*Levit.*, xxv, 10). » Tunc enim et servi manumittebantur, et remittebantur debita, et possessiones avitæ pristinis possessoribus sine pretio restituebantur. — Ad imitationem vero hujusmodi Jubilæi institutum est in Ecclesia catholica novum Jubilæum, quod Christianis fidelibus plenissimam præstet peccatorum remissionem et indulgentiam.

Porro Jubilæum hujusmodi catholicum definiri potest : *Indulgentia plenaria sollemnis a Summo Pontifice omnibus fidelibus sub certis conditionibus concessa, cum privilegiis quibusdam annexis.*

60. Ejus discrimen ab aliis indulgentiis. Duplici igitur ratione potissimum differt Jubilæum a cæteris indulgentiis plenariis, *ratione nempe sollemnitatis* quæ illius concessionem et executionem concomitatur, et *ratione privilegiorum* quæ eidem sunt annexa.

De privilegiis fusius agetur infra.

Quod *ad sollemnitatem* attinet, hæc in eo sita est, quod — 1. Jubilæum ordinarie per bullam seu encyclicam solemnem Pontificis conceditur, quæ ad totius orbis catholici pastores et fideles directa, in omnibus et singulis ecclesiis est promulganda; — 2. tempus ad ejus executionem determinatum per solemnes cæremonias inchoatur et concluditur; — 3. ipsum tandem Jubilæum per publicas supplicationes, ac frequentiores verbi divini prædicationes celebratur, unde fideles uberimas et extraordinarias consequuntur gratias conversionis ad Deum.

61. Species Jubilæi. Distinguuntur equidem Jubilæum *generale*, quod conceditur universo orbi, et Jubilæum *particulare*, quod conceditur alicui diœcesi, vel civitati, vel loco particulari.

Sed hic agimus tantum de Jubilæo generali, quod duplex est :

1. Jubilæum *majus*, seu *ordinarium*, quod dicitur etiam Jubilæum *anni sancti*. Institutum fuit a Bonifacio VIII (*bullæ* 22 feb. 1300), ut unoquoque centenari recurrente celebraretur; sed postea a Clemente VI (*bullæ* 8 jan. 1343) determinatum fuit ad omnem annum quinquagesimum, et tandem a Paulo II (*bullæ* 19 apr. 1470) ad annum vigesimum quintum. — Porro istiusmodi annus appellatur *annus sanctus*, eo quod ipso anno plenissima peccatorum remissio est concessa, et ad eam obtinendam sanctissima pietatis opera a fidelibus certatim peraguntur. — Ex more autem jam pluries a Pontificibus servato, Jubilæum concedi solet primum Urbi soli Romæ anno

vigesimo quinto recurrente, et ad universum Orbem anno sequenti extenditur.

2. Jubilæum *minus*, seu *extraordinarium*, illud est quod extra annum sanctum indicitur, vel post exaltationem novi Pontificis Romani, aut in gravi Ecclesiæ periculo, aliove quocumque urgenti casu. — Aliquando dicitur Jubilæum *ad instar*, quia sive opera præscripta, sive privilegia concessa, sunt ad instar Jubilæi ordinarii, etsi non omnino eadem, ut ex dicendis patebit.

62. Regulæ generales de utroque Jubilæo. Antequam ad opera et privilegia Jubilæi exponenda deveniamus, notare juvat :

1. In Jubilæo tum ordinario, tum extraordinario *serrandas esse regulas a Benedicto XIV* (in Const. *Inter præteritos*, 3 dec. 1749) *traditas*, quibus non adversatur bulla Jubilæi. Ita declaravit S. Cong. Indulg. decisione diei 16 feb. 1852, a Pio IX approbata die 15 mart. 1852 (ap. *Prinzivalli*, n. 622).

2. Indulgentiam jubilæi generatim *pluries lucrificari* posse, si agitur de Jubilæo anni sancti, modo tamen concessum non fuerit ad breve tempus, v. g., duarum hebdomadum. (Ita Bened. XIV, const. *Inter præteritos*, n. 84. Ita speciatim declaratum fuit de Jubilæo indicto causa œcumenici conc. Vatic., die 1 jun. 1869, ap. *Act. S. Sedis*, iv, p. 617; item de jubil. causa exalt. SS. D. N. Leonis PP. XIII, die 26 feb. 1879; *ibid.*, xi, p. 527; item de jubilæo extraord. anni 1881, *ibid.*, xiii, p. 422). — Id autem, ex iisdem declarationibus, *de ipsa indulgentia* accipi debet, *non de privilegiis* Jubilæo adjunctis, nempe de potestate absolvendi a censuris et casibus reservatis, commutandi vota, aut ab iis dispensandi; sub hoc enim respectu Jubilæum semel, id est prima tantum vice, obtineri potest; (ita speciatim Ben. XIV, *ibid.*; *S. Pœnitent.*, die 26 feb. 1879, *ibid.*, xi, p. 527).

3. Omnes alias indulgentias, *in Jubilæo majori, toto anno ordinarie suspendi*, tam plenarias quam partiales concessas pro vivis (Ben. XIV, *bull. cit.*, n. 17-22), non autem quæ sunt concessæ pro defunctis (*id.*, *ibid.*, n. 23). Imo ex concessione Benedicti XIV, omnes indulgentiæ, etiam quæ alias non erant

defunctis applicabiles, iis hoc anno applicari possunt (id., *ibid.*, 24). — Excipiuntur ab hac suspensione indulgentiæ pro moribundis, et quædam aliæ. — Attamen pro Jubilæo anni 1875, S. Pœnitentia declaravit manere in suo vigore indulgentias a S. Sede concessas et expresse non suspensas aut revocatas (ap. *Act. S. Sedis*, VIII, p. 267, decl. die 25 jan. 1875).

§ II. De operibus ad Jubilæum præscriptis.

63. Recensentur opera. — In Jubilæis minoribus quinque sunt opera ordinarie injuncta, *jejunium, elemosyna, visitatio ecclesiarum, confessio et communio*. — In Jubilæis vero majoribus seu anni sancti, tria posteriora tantum præscribuntur.

De unoquoque opere sigillatim agendum est; sed prius duo sunt notanda.

Prænotandum — 1. *Nullum ordinem necessario requiri* in operibus ponendis, *modo ultimum opus in statu gratiæ fiat* (Ben. XIV, *Bull. cit.*, n. 76). Si quis autem labatur in peccatum mortale post confessionem, et antequam omnia opera alia peregerit, non tenetur opera jam adimpleta iterare, sed debet iterum confiteri (Bened. XIV, *bull. cit.*, n. 79).

Prænotandum — 2. *Non requiri* ut unusquisque opera injuncta peragat *in loco proprii domicilii*, sed bene potest aut unum, aut plura, aut omnia hujusmodi opera implere in quocumque loco ubi peregrinatur, aut per tempus sive breve sive longum commoratur; imo opera incepta in uno loco perfici possunt in alio (S. Cong. *Indulg. decl.* 28 nov. 1759, ap. *Prinzivalli*, n. 244; S. Pœnitent. *decl.* sup. jubil. 1875, ap. *Act. S. Sedis*, VII, p. 486).

Prænotandum — 3. Confessarium facultatem habere opera injuncta, dato impedimento, in alia pia opera commutandi. Sic se habent. Litt. Apost. pro jubilæo an. 1881: « Regularibus personis utriusque sexus, etiam in claustris perpetuo degentibus, nec non aliis quibuscumque tam laicis, quam ecclesiasticis, sæcularibus vel regularibus, qui carcere, infirmitate corporis, aut alia qualibet justa causa impediuntur, quominus memorata opera, vel eorum aliqua præstent, concedimus, atque indulgemus, ut ea confessarius in alia pietatis

opera commutare possit, vel in aliud proximum tempus prorogare, facta etiam potestate dispensandi super communione cum pueris nondum ad primam communionem admissis. »

Attamen juxta Benedictum XIV (*Const. cit.*, n. 53) hujusmodi facultas *extendi non potest ad confessionem, ad communionem* (præterquam pueris), aut etiam *ad preces* quæ in visitationibus ecclesiarum fieri debent, et ab eis separari possunt.

Ex declaratione Pii IX pro jubilæo anni 1865, supradicta commutatio fieri potest etiam extra actum sacramentalis confessionis (S. Pœnit., 16 mart. 1865, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 176). Pro aliis jubilæis idem probabiliter dici potest; sed tutius est commutationem facere intra confessionem.

1. De jejunio.

64. Quæritur 1. Quibus diebus fieri debeat jejunium ?

RESP. 1. Regulariter *extra dies in quibus jejunium jam alias debetur*, v. g., ex præcepto Ecclesiæ (ut in Quadragesima, quatuor temporibus et vigiliis) aut ex voto. Ratio est, quia una solutione nequit satisfieri duplici debito oneroso; et ideo Pontifex, dum imponit jejunium, censetur semper imponere aliquid non adhuc præceptum, nisi aliud constet expresse de mente concedentis. Id constat ex bulla Benedicti XIV jam citata (S. Lig., lib. 6, n. 538). — Attamen si Pontifex determinet, aut determinandum permittat, pro Jubilæo lucrando, tempus, quo ex præcepto Ecclesiæ jam servandum est jejunium, ut est tempus Quadragesimæ, eo ipso censetur dispensare fideles ab obligatione aliud jejunium peragendi (S. Lig., lib. 6, n. 536, XI, cit. Bened. XIV, n. 53; Gury, n. 1065). Ita declaravit S. Pœnitentiaria pro Jubilæo die 8 dec. 1864 concesso (*Resp.* 20 jan. 1865, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 174).

RESP. 2. Si tria jejunia injungantur, v. g., his verbis. « qui tribus diebus, nempe quarta et sexta feria, et Sabbato jejuna-verint, » ea perfici debent *una et eadem hebdomada* — Aliquando tamen permittitur ut singuli dies jejunii in diversas hebdomadas dividantur. Ita factum est pro Jubilæo causa conc. Vaticani indicto (v. *Bullam concessionis*, ap. *Act. S. Sedis*,

IV, p. 502 et seqq., et *S. Cong. Indulg. decl. de eodem, ibid.*, p. 674, IX).

65. Quæritur 2. *Quale jejunium præscribatur?*

Generatim requiritur ut peragantur jejunia *strictè sumpta*, seu *stricti juris*, etiam quoad qualitatem ciborum, qui nimirum debent esse tantum cibi dicti esuriales, id est, ii, qui extra omne indultum jure communi permittuntur in jejniis Quadragesimæ. — Excipiuntur casus quo, sive Bulla concessionis, sive Responsa S. Cong., aliter de tali Jubilæo disposerunt, aut si aliquod speciale Indultum, in quo etiam de Jubilæi jejunio expressa mentio fiat, obtineatur (*Ita declar. S. Cong. Indulg.*, pro Jubil. anni 1870; *resp.* 10 jul. 1869, n. 6, ap. *Acta Sanctæ Sedis*, IV, p. 674; ita etiam pro jubil. an. 1879 et 1881, v. *Litt. ap. Leon. XIII*, 15 feb. 1879, *ibid.*, XI, p. 417 et seqq., et *Litt. ap. ejusd. Leon. XIII*, 12 mart. 1881, *ibid.*, XIII, p. 385 et seqq., necnon et *decl. S. Pœnit.* 26 feb. 1879, *ibid.*, XI, p. 527.)

66. Quæritur 3. *An omnes, etiam pueri, infirmi, etc., jejunare debeant ad Jubilæum lucrandum?*

RESP. affirmative. Ratio est, quia jejunium expresse præscribitur velut conditio indulgentiæ lucrandæ. Non enim injungitur ut præceptum, a quo necessitas excusat, sed assignatur ut consilium cum promissione indulgentiæ (Gury, n. 1065). — Quod si judicio confessarii jejunare nequirent supradicti pueri, infirmi, etc., confessarius ipse posset jejunium in alia pia opera commutare. Ita *decl. S. Cong. Indulg.* die 10 jul. 1869 (apud *Acta Sanctæ Sedis*, IV, p. 674, n. 8).

II. De Eleemosyna.

67. Quæritur 1. *Quænam quantitas eleemosynæ sit eroganda?*

RESP. 1. Si in indulto Jubilæi dicatur: *quantum pro sua cuique facultate visum fuerit*, tunc quantitas debet proportionem habere cum cujusque facultatibus; unde sufficiet pauperi dare obolum, non diviti.

RESP. 2. Si vero dicitur simpliciter: *qui dederit eleemosynam*, distinguendum est: — Si Pontifex eam postulet tan-

tum ad exercendam misericordiam in pauperes, tunc sufficit dare quamlibet summam quantumcumque parvam, modo tamen non sit ita parva, ut fere nihil esse videatur: — Secus, si eleemosyna exposcitur in subsidium alicujus operæ piæ; in hoc enim casu, intelligitur talis eleemosyna, quæ sit conveniens ei qui eleemosynam dat (S. Th., *Supp.*, q. 25, a. 2, ad 3; S. Lig., lib. 6, n. 538, q. 11).

68. Quæritur 2. *An sufficiat ut eleemosyna detur per alium?*

RESP. affirmative, et in hoc omnes conveniunt. Unde sufficit ut detur a superioribus pro religiosis et eorum nomine, ipsis scientibus; item a patribusfamilias pro uxoribus, filiis et servis. — A fortiori, sufficeret, si quis ex propriis daret eleemosynam per alium distribuendam. Si vero mandatarius hujusmodi postea non distribuat, vel distribuat post tempus Jubilæi, alii dicunt Jubilæum tunc non lucrificari, quia deficit sublevatio pauperis, quæ est conditio requisita pro acquirendo Jubilæo; alii e contra tenent Jubilæum lucrificari, quia dominus committens dandam eleemosynam, quantum est ex sua parte, jam dedit et tradidit eleemosynam, et insuper ex æquitate præsumitur talem esse intentionem Pontificis Jubilæum concedentis (S. Lig., lib. 6, n. 538, q. 11, dub. 1 et 2; Ferraris, *de Jubil.*, n. 42).

69. Quæritur 3. *An pauperes et religiosi ad dandam eleemosynam teneantur?*

RESP. 1. *Omnes tenentur* vel ad eleemosynam, saltem per alium, faciendam, vel si qui eam dare non possint, ad commutationem in aliud pium opus a confessario postulandam. Ratio est, quia ubi agitur de aliqua gratia obtinenda, impossibilitas conditionem præstandi ab ea non excusat, sicut impossibilitas præceptum adimplendi.

RESP. 2. *Pauperes* satisfacere possunt dando rem minimam, v. g., assem, vel frustulum panis, etc.; sed consultius est hoc opus in aliud eis commutare.

RESP. 3. *Religiosi et filiifamilias* satisfaciunt, ut diximus, per eleemosynam a superioribus aut patribus eorum nomine et ipsis scientibus erogatam (Gury, n. 1070).

III. De visitatione ecclesiarum.

70. Quæritur 1. *Quid servare debeat Episcopus in designandis ecclesiis quæ visitari debent?*

RESP. 1. Inter ecclesias visitandas recenseri possunt non tantum ecclesiæ parochiales, sed etiam ipsa oratoria, dummodo sint *publico cultui addicta*, et in iis soleat missa celebrari (Ita declar. *S. Pœnitent.* tum pro Jubilæo anni 1875, tum pro Jubilæo anni 1879, ap. *Act. Sanctæ Sedis*, VIII, p. 267, n. 1, et p. 359, n. 2, et XI, p. 528, n. 6).

RESP. 2. Episcopus non potest, etiam ob ecclesiarum visitandarum defectum, designare diversa ejusdem ecclesiæ altaria, aut cruces per agros erectas, aut alia quæcumque pia loca (*S. Cong. Indulg. resp.* 15 mart. 1852, ap. *Prinzivalli*, n. 622; *S. Pœnitent. decl.* occas. jubil. anni 1875, ap. *Act. S. Sedis*, VIII, p. 267, n. 3).

RESP. 3. Hoc in casu supplicandum est a S. Pontifice ut per decretum generale Ordinariis facultatem tribuat designandi minorem ecclesiarum numerum, seu etiam unam, si unica tantum adsit ecclesia, in quibus, seu in qua, fideles visitationes aliarum ecclesiarum peragere possint, eas vel eam visitando iteratis ac distinctis vicibus, eodem die naturali vel ecclesiastico, usque ad integrum numerum in Apostolicis Litteris præscriptum (Ita declar. et concessit *S. Pœnit.* pro Jubilæo anni 1875, ap. *Act. S. Sedis*, VIII, p. 266, n. 1).

71. Quæritur 2. *Quomodo peragi debeant visitationes?*

RESP. 1. Necessè est ut in unaquaque visitatione *preces ad Deum effundantur* pro sanctæ Ecclesiæ exaltatione, hæreseon extirpatione, catholicorum principum concordia, et christiani populi salute ac tranquillitate (Ita ordinariè Litt. apost. concess.). — Non requiritur tamen ut quisque orando dictas intentiones expresse habeat in mente; certe satis est si generali intentione oret ad mentem Pontificis concedentis et ad effectus in Bulla declaratos. — Dubitatur vero an oratio mere mentalis sufficiat; sed omnes conveniunt sufficientem esse qualemcumque orationem vocalem (*S. Lig., lib. 6, n. 538, q. 10; cit. Bened. XIV.*).

RESP. 2. Ad distinguendas numero visitationes, si in eadem ecclesia peraguntur, non sufficit, in ea manendo, assurgere, aut etiam de uno in alium locum transire, uti pro stationibus Viæ Crucis usu venit; sed *necesse est* post unamquamque visitationem *ecclesia egredi, et rursus in eandem ingredi* (S. Pœnit. decl. pro jubil. an. 1875; *ibid.*, VIII, p. 267, 268, n. 2 et 8).

RESP. 3. Per Litteras Jubilæum indicentes, « locorum Ordinariis generatim conceditur ut capitulis et congregationibus tam sæcularium quam regularium, sodalitatibus, confraternitatibus, universitatibus, seu collegiis quibuscumque, ecclesias designatas processionaliter visitantibus, easdem visitationes ad minorem numerum pro suo prudenti arbitrio reducere queant. » (Ita Litt. apost.) — Ex speciali autem et expressa Apostolica auctoritate, S. Pœnitentiaria declaravit (tum pro Jubil. an. 1875, tum pro Jub. an. 1879, tum pro jub. an. 1881, *ibid.*, VIII, p. 268, n. 5; XI, p. 527, et XIII, p. 422, n. 2): « idem indultum applicari posse *etiam fidelibus* cum Capitulis, confraternitatibus, congregationibus, etc., seu *cum proprio parrocho aut alio sacerdote* ab eo deputato ecclesias, pro lucrando Jubilæo, processionaliter visitantibus.

Circa modum autem hujusmodi processiones peragendi, hæc duo declaravit S. Pœnitentiaria: — 1. Si ecclesia designata pro visitationibus implendis ita angusta sit, ut omnes eam processionaliter visitantes haud capere valeat, tunc fideles extra januas ecclesiæ ob illius angustiam remanentes, et cum aliis orantes, unum corpus moraliter efformant, ac proinde visitationi pro lucrando Jubilæo satisfaciunt. — 2. Si processiones fieri nequeunt more solito, censeri possunt veluti processiones eæ visitationes quæ peraguntur una cum capitulo, aut seminario, aut clero in vestimentis haud choralibus sed nigris, psallendo voce submissa (S. Pœnit. decl. pro jubil. an. 1875, ap. Act. S. Sedis, VIII, p. 554, n. 1, 2).

72. Quæritur 3. *An et quatenus etiam ipsi navigantes, et iter facientes, visitationes peragere debeant?*

RESP. 1. In Litteris Apostolicis tempus pro visitationibus determinatum prorogatur pro eis usque ad reditum (S. Pœn. decl. pro jub. an. 1875; *ibid.*, VIII, p. 485, n. 1). Nec tenetur

quis suum iter differre, nisi id commode possit (S. Lig., lib. 6, n. 538, q. 9).

RESP. 2. Si quis in itinere perveniat ad locum, ubi Jubilæum promulgatur, poterit illic incipere visitationes, et prosequi in itinere (S. Lig., *ibid.*).

IV. De confessione et communione.

73. — I. Quoad confessionem, duo sunt notanda :

1. Confessio est necessaria ad lucrandum Jubilæum, *etiam si quis habeat sola venialia* (ita decl. Bened. XIV, *Const. cit.*, n. 77). Attamen non requiritur absolutio in dicto casu, cum de ea nulla mentio fiat (Gury, n. 1068, q. 7; cf. S. Cong. *Indulg. resp.*, 15 dec. 1841, ap. *Prinzivalli*, n. 521).

2. Generatim, nisi aliter concedat Pontifex, non potest *unica confessione satisfieri præcepto annuæ confessionis*, et simul *acquiri Jubilæum* (S. *Pœnit. decl.* 25 jan. 1875 et 26 feb. 1879, ap. *Act. S. Sedis*, VIII, p. 267, et XI, p. 527). Nec satisfacit duplici præcepto annuæ confessionis et Jubilæi, ille qui confessarium adit duabus vicibus in ordine ad unicam absolutionem (S. *Pœnit. decl.* pro jubil. an. 1875, VIII, p. 555, n. 5).

74. — II. Quoad communionem. 1. Regulariter pro lucrificiendi indulgentia Jubilæi requiritur *peculiaris communio distincta a communione paschali* (S. Cong. *Indulg. resp.* die 10 maii 1844, ap. *Prinzivalli*, n. 563; ita decl. S. *Pœnitent.* pro jubil. an. 1875, 1879, 1881, ap. *Act. S. Sedis*, VIII, p. 267, n. 4; XI, p. 527, n. 3; XIII, p. 422, n. 3). — Contradicere videntur huic regulæ sive S. Cong. *Indulg. responsum* (die 15 dec. 1841) sive S. *Pœnit. declaratio* (die 20 jan. 1865); sed intelligi debent de casu quo Pontifex determinat, aut determinandum permittit pro Jubilæo lucrando ipsum tempus paschale, et non aliud (v. S. Cong. *Indulg. resp. cit.*, ap. *Prinzivalli*, n. 522, et *Pœnitent. decl.* ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 174, n. 2).

2. Sub sacrae communionis nomine *sacramentalem simul et spiritualem* intelligendam esse declaravit Bened. XIV (*Const. cit.*, n. 2); et proinde per sacrilegam corporis Christi manducationem non potest acquiri Jubilæum.

3. *Pueri illi, qui ad primam communionem nondum admissi sunt, quique ex parochi, vel confessarii judicio. ad eum capacitatis gradum non pervenerunt, ut anni sancti decursu ad primam communionem admitti possint, Jubilæum nihilominus lucrantur, expletis aliis operibus. et communione a confessario commutata in aliud pium opus* (Ben. XIV, *Const. cit.*, n. 80).

§ III. De privilegiis Jubilæo annexis.

Quatuor numerantur privilegia Jubilæo annexa. nempe facultas fidelibus concessa eligendi confessarium, et facultates pro confessariis absolvendi ab omnibus peccatis et censuris reservatis, vota commutandi, et dispensandi super occulta irregularitate.

75. Regulæ generales. — 1. Hujusmodi privilegiorum usui minime locus est, nisi cum iis pœnitentibus qui *serium Jubilæi acquirendi propositum habent*, et qui ad injuncta opera pro ejusdem consecutione implenda parati sunt (Bened. XIV, *Const. cit.*, n. 61, 62; *S. Pœn. resp.* 1 jun. 1869, ap. *Acta S. Sedis*, V, p. 33, n. 15). — Si quis autem post obtentam absolutionem a censuris, aut votorum commutationes, seu dispensationes prædictas, serium illud propositum Jubilæi lucrandi mutaverit, ac proinde reliqua ad id lucrandum necessaria omiserit, nihilominus hujusmodi absolutiones, commutationes, et dispensationes ab eo cum prædicta dispositione obtentæ in suo vigore persistunt (*Epis. encycl. Pii IX*, die 24 dec. 1874, pro jubil. an. 1875, ap. *Acta S. Sedis*, VIII, p. 188).

2. Confessarii facultatibus supradictis, sive absolvendi a censuris. sive vota commutandi, sive dispensandi super irregularitate, uti non possunt *extra tribunal Pœnitentiæ*. sed *tantum in ipso actu sacramentalis confessionis* (Ben. XIV, *ibid.*, n. 63). — et quidem in ea ipsa confessione quæ fit in ordine ad Jubilæum lucrandum, — denique. si Jubilæum pluries lucrificari potest, *prima vice tantum* (Bened. XIV, *ibid.*, n. 84; *S. Pœnit. decl.* die 29 feb. 1879, ap. *Act. S. Sedis*, XI, p. 527).

3. Ex regula generali a Benedicto XIV statuta (*Const. cit.*,

n. 32), in *Jubilæo majori manent suspensæ omnes aliæ facultates* absolvendi a casibus reservatis Sedi Apostolicæ, et vota commutandi, et super impedimentis et irregularitatibus dispensandi, quocumque titulo concessæ fuerint. — Attamen S. Pœnitentiaria pro Jubilæo anni 1875 respondit dictas facultates perdurare etiam tempore Jubilæi (ap. *Act. S. Sedis*, VIII, p. 486, n. 7).

I. De facultate eligendi confessarium.

76. — Omnes fideles possunt ad lucrandum Jubilæum sibi eligere quem voluerint confessarium; de qua vero facultate hæc notare juvat.

1. Requiritur tamen ut confessarius *ab ordinario loci sit approbatus* ad excipiendas confessiones (Ita *Lit. Apost.*, pro Jubil. concessione). — Ipsi regulares possunt confessionem explere apud sacerdotem sæcularem sic ab Ordinario approbatum (Ita *S. Pœn. decl.*, ap. *Act. S. Sedis*, III, p. 360).

2. Eadem facultate uti possunt *etiam moniales*, novitiæ, aliæque mulieres intra claustra degentes, dummodo confessarius *approbatus sit pro monialibus* (Ita *Litt. Apost. Jubil.* et speciatim pro Jubil. anni 1879).

3. Excipiendus est tamen ab hac facultate *casus complicitis*. Nam declaravit Benedictus XIV (*Const. cit.*, n. 59-60), quod extra mortis articulum, sacerdos nunquam, etiam tempore Jubilæi, absolvere poterit complicem suum in peccato turpi.

II. De absoluteione a casibus reservatis.

77. — Ex concessione in bulla Jubilæi contenta, confessarii absolvere possunt eos qui ad Jubilæum lucrandum confitentur, ab *omnibus peccatis et censuris, sive Ordinariis locorum, sive Sedi Apostolicæ, etiam speciali modo reservatis*.

1. Hæc facultas igitur extenditur ad *omnia* peccata, *omnesque* censuras, quæ *expresse* non excipiuntur. — Ex regula tamen generali (Ben. XIV, *Bull. cit.*, n. 38), auctoritas absolvendi ab hæresi externa nunquam intelligitur concessa, etiamsi verba Indulti sint generalissima, nisi hæresis individualiter nominetur. Sed S. Pœnitentiaria auctoritate Aposto-

lica expresse concessit facultatem absolvendi ab hæresi (abjuratis prius et retractatis erroribus), pro Jub. an. 1865, 1870, 1875, 1879, 1881 (ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 176; IV, p. 617, n. 1; V, p. 32, n. 12; VIII, p. 266, n. 2; XI, p. 527, n. 4; XIII, p. 422, n. 4). — Eadem S. Pœnitentiaria, pro Jubilæo an. 1875, declaravit non esse concessam facultatem illum absolvendi qui complicem absolverit (*ibid.*, VIII, p. 266, n. 5, et p. 360, n. 5).

2. Controvertitur an *per confessionem invalidam* in Jubilæo absolvantur censuræ reservatæ, et auferatur reservatio peccatorum. S. Lig. (lib. 6, n. 537, q. 2) dicit certo negandum esse si confessio fuerit culpabiliter nulla, probabilius vero si inculpabiliter. Ratio, quia facultates conceduntur in confessione, ut per illam fideles Jubilæum lucrentur; et ideo Pontifex non censetur illam concedere pro iis qui nequeunt cum illa confessione Jubilæum lucrari. Alii tamen contradicunt, apud P. Gury (n. 1073, q. 14).

3. Qui confessus est tempore Jubilæi, et *oblitus est confiteri peccata* reservata, potest deinde a quocumque confessario ab eis absolvi. Ratio est, quia pœnitens vi Jubilæi jus acquisivit ad favorem Pontificis, ut ex eo tempore a quolibet confessario possit absolvi (S. Lig., lib. 6, n. 537, q. 4).

III. De commutatione votorum.

78. Sic se habebant Litteræ Apostolicæ sive pro Jubilæo anni 1879, sive pro Jubilæo anni 1881: « Confessarius poterit vota *quæcumque etiam jurata ac Sedi Apostolicæ reservata, (castitatis, religionis, et obligationis quæ a tertio acceptata fuerint, seu in quibus agatur de præjudicio tertii semper exceptis, necnon pœnalibus* quæ præservativa a peccato nuncupantur, nisi commutatio futura judicetur ejusmodi, ut non minus a peccato committendo refrænet, quam prior voti materia), in alia pia et salutaria opera commutare. »

Igitur excipiuntur.

1. Votum *castitatis*. Intellige votum castitatis *perpetuæ*, et quidem *absolutum et perfectum*. Sed bene commutare posset confessarius: — votum castitatis *ad tempus*; — item votum

conditionatum, etiamsi, adimpleta conditione fiat absolutum; — item votum *non nubendi*, utpote votum imperfectum tantum castitatis.

2. Votum *religionis*, id est votum ingrediendi in ordinem religiosum *solemniter* approbatum a Sede Apostolica, et ipsum etiam *absolutum*, non vero *conditionatum*. — Sed commutari posset votum ingrediendi in congregationem in qua emituntur vota tantum simplicia, et etiam votum suscipiendi ordines sacros.

3. Votum obligationis quæ *a tertio acceptata* fuerit, seu in quo agatur *de præjudicio tertii*. — Sed si obligatio nondum fuisset a tertio acceptata, aut etiam si ille, postquam eam acceptavisset, ei renunciaret, votum commutari posset.

4. Votum *pænale*, si est præservativum a peccato, nisi opus subrogatum tam efficaciter a peccato sit refrænaturum.

Cætera quæ spectant votorum commutationem, nempe causæ ob quas fieri potest commutatio, regulæ quas confessarius in ea facienda sequi debet, prout commutatio fit in melius aut in æquale, exponentur in Tractatu *de Præceptis*, ubi de votis ex professo agitur.

Notandum quod etiam in Jubilæo generatim facultas commutandi non includat facultatem dispensandi (*S. Pœnit. resp. pro Jubil. an 1875, ap. Act. S. Sedis, VII, p. 268, n. 6*).

IV. De dispensatione super irregularitate.

79. Sic se habent Litteræ Apostolicæ jam citatæ: Confessarius « cum pœnitentibus in sacris ordinibus constitutis, etiam regularibus, *super occulta irregularitate* ad exercitium eorundem ordinum, et ad superiorum assecutionem, *ob censurarum violationem* dumtaxat contracta, dispensare possit et valeat. »

Ad hanc facultatem igitur dispensandi super irregularitate, tria requiruntur potissimum :

1. Ut sit irregularitas *ex delicto*; confessarius ideo non posset dispensare super irregularitate ex defectu.

2. Ut irregularitas sit *contracta ex violatione censuræ*; unde confessarius non posset dispensare super irregularitate quæ

directe procedit ex peccato aut ex ipsa censura; juxta opinionem enim communio-rem, facultas absolvendi a censuris non importat facultatem absolvendi ab irregularitate.

3. Ut irregularitas sit *occulta*; nam si irregularitas esset publica, non fieri posset dispensatio super ea in foro interno tantum. Irregularitas autem publica ea est quæ nulla tergiversatione in tota vicinia celari potest.

TRACTATUS

DE

EXTREMA UNCTIONE

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ

DE EXTREMA UNCTIONE

Ex Conciliis Florentino et Tridentino

DECRETUM CONCILII FLORENTINI SUB EUGENIO IV PRO INSTRUCTIONE
ARMENORUM.

Quintum sacramentum est Extrema Unctio, cujus materia est oleum olivæ per episcopum benedictum. Hoc sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet; qui in his locis ungendus est: in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma hujus sacramenti est hæc: Per istam unctionem et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum, etc., diliquisti; et similiter in aliis membris. Minister hujus sacramenti est sacerdos. Effectus vero est mentis sanatio, et, in quantum autem expedit, ipsius etiam corporis. De hoc sacramento inquit beatus Jacobus apostolus: « Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infir-

mum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, dimittentur ei.»

DOCTRINA CONCILII TRIDENTINI.

(*Sessio XIV.*)

Visum est autem sanctæ Synodo, præcedenti doctrinæ de Pœnitentia adjungere ea quæ sequuntur de sacramento Extremæ Uctionis: quod non modo Pœnitentiæ, sed et totius christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, consummativum existimatum est a Patribus. Primum itaque, circa illius institutionem, declarat et docet, quod clementissimus Redemptor noster, qui servis suis quovis tempore voluit de salutaribus remediis adversus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in sacramentis aliis præparavit, quibus Christiani conservare se integros, dum viverent, ab omni graviore spiritus incommodo possint; ita Extremæ Uctionis sacramento finem vitæ, tanquam firmissimo quodam præsidio, munivit; nam etsi adversarius noster, occasiones per omnem vitam quærat et captet, ut devorare animas nostras quoquo modo possit, nullum tamen tempus est quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, et a fiducia etiam, si possit, divinæ misericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ prospicit.

CAPUT I. De institutione sacramenti Extremæ Uctionis.

Instituta est autem sacra hæc Uctio infirmorum, tanquam vere et proprie sacramentum Novi Testamenti, a Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuatam, per Jacobum autem apostolum, ac Domini fratrem, fidelibus commendatum ac promulgatum. Infirmatur, inquit, quis in vobis; inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: et oratio fidei salvabit infirmum: et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, dimittentur ei. Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione, per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium minis-

trum, et effectum hujus salutaris sacramenti. Intellexit enim Ecclesia, materiam esse oleum ab episcopo benedictum; nam unctio aptissime Spiritus sancti gratiam, qua invisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat, formam deinde esse illa verba : Per istam unctionem, etc.

CAPUT II. De effectu hujus Sacramenti.

Res porro et effectus hujus sacramenti illis verbis explicatur : Et oratio fidei salvabit infirmum ; et alleviabit eum Dominus ; et si in peccatis sit, dimittentur ei : res etenim hæc gratia est Spiritus sancti : cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit ; et ægroti animam alleviat et confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando : qua infirmus sublevatus, et morbi incommoda ac labores levius fert ; et tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit ; et sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.

CAPUT III. De ministro hujus Sacramenti, et tempore quo dari debeat.

Jam vero, quod attinet ad præscriptionem eorum qui et suscipere et ministrare hoc sacramentum debent ; haud obscure fuit illud etiam in verbis prædictis traditum ; nam et ostenditur illic proprios hujus sacramenti ministros esse Ecclesiæ presbyteros ; quo nomine, eo loco, non ætate seniores, aut primores in populo intelligendi veniunt, sed aut episcopi, aut sacerdotes ab ipsis rite ordinati, per impositionem manuum presbyterii. Declaratur etiam esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero præsertim qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur : unde et sacramentum exeuntium nuncupatur. Quod si infirmi post susceptam hanc unctionem convalescerint : iterum hujus sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint. Quare nulla ratione audiendi sunt qui, contra tam apertam et dilucidam apostoli Jacobi sententiam, docent hanc unctionem vel figmentum esse humanum, vel ritum a Patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promiss-

sionem gratiæ habentem; et qui illam jam cessasse asserunt, quasi ad gratiam curationum duntaxat in primitiva Ecclesia referenda esset, et qui dicunt ritum et usum, quem sancta Romana Ecclesia in hujus sacramenti administratione observat, Jacobi apostoli sententiæ repugnare, atque ideo in alium commutandum esse; et denique, qui hanc extremam unctionem a fidelibus sine peccato contemni posse affirmant: hæc enim omnia manifestissime pugnant cum perspicuis tanti Apostoli verbis. Nec profecto Ecclesia Romana, aliarum omnium mater et magistra, aliud in hac administranda Unctione, quantum ad ea quæ hujus sacramenti substantiam perficiunt, observat quam quod beatus Jacobus præscripsit. Neque vero tanti sacramenti contemptus absque ingenti scelere et ipsius Spiritus sancti injuria esse posset.

CANONES.

Can. 1. Si quis dixerit, Extremam Unctionem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum, et a beato Jacobo apostolo promulgatum; sed ritum tantum acceptum a Patribus aut figmentum humanum; anathema sit.

Can. 2. Si quis dixerit, sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, non remittere peccata, nec alleviare infirmos; sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum; anathema sit.

Can. 3. Si quis dixerit, Extremæ Unctionis ritum, et usum quem observat sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ beati Jacobi apostoli, ideoque eum mutandum, posseque a Christianis absque peccato contemni; anathema sit.

Can. 4. Si quis dixerit, præbyteros Ecclesiæ quos beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitatē ob idque proprium Extremæ Unctionis ministrum non esse solum sacerdotem; anathema sit.

NOTIONES PRÆVIÆ.

---

1. Objectum et utilitas Tractatus. Inter sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem omnium cujuslibet sexus et status fidelium, ultimum occupat locum *Extrema Unctio*. Hoc enim sacramentum, ait S. Thomas (*Cont. Gent.*, lib. 4, cap. 73), est « quodammodo *consummativum totius spiritualis curationis*, quo homo quasi *ad participandam gloriam præparatur*. »

1. Et sane omnes animæ morbi spirituales aut in peccato constant, aut a peccato derivantur; ad eos autem curandos sacramenta baptismi et pœnitentiæ fuerunt a Christo instituta, tanquam remedia, necessaria simul et efficacia, quibus ipsum peccatum tolleretur et deleretur. Sed eo sublato permanere solent in anima justificata quædam pronitas ad malum, et torpor ac difficultas operandi bonum, quæ vocantur reliquæ peccatorum, quia ex peccato originali et actuali relinquuntur. Atqui, ex dicendis infra juxta doctrinam Concilii Tridentini, hunc effectum proprie et per se producit *Extrema Unctio*, ut hujusmodi « peccati reliquias abstergat » (conc. Trid., *de Extr. Unct.*, cap. 2). Merito igitur hoc sacramentum a theologis habetur ut pœnitentiæ supplementum et consummatio, et a S. Thoma dicitur *consummativum totius spiritualis curationis*.

2. Sed est insuper, ex eodem doctore, ultima ad mortem subeundam et ad participandam gloriam præparatio. Equidem omnia sacramenta, omnesque gratiæ his annexæ, animam fidelem ad vitam æternam consequendam suo modo conducunt, sed remote tantum; instituta enim potius fuerunt directe, ut homo ad vitam christianam his in terris degendam informaretur. Sed sacramentum *Extremæ Unctionis*, ex divina institutione et ex propria sua natura, est proxime et immediate dispositivum ad introitum gloriæ. « Sicut enim, ait Catechismus conc. Trid. (*de Extr. Unct.*, n. 2), baptismi sacra-

mento Christus aditum nobis ad veram vitam patefecit; ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cœlum viam haberemus, Extremæ Uctionis sacramentum instituit. »

Opportunum est igitur ut tractationi de pœnitentia et aliis sacramentis postremo adjungamus ea quæ pertinent ad sacramentum Extremæ Uctionis, « quod non modo pœnitentiæ, sed et totius vitæ christianæ consummativum existimatum est a Patribus » (Conc. Trid., de *Extrema Unct.*, procem.).

2. Nomina et definitio Extremæ Uctionis. Hoc sacramentum vocatur *Extrema Unctio*, quia « hæc omnium sacramentum unctionum, quas Dominus Salvator noster Ecclesiæ suæ commendavit, ultima administranda est » (Catech. conc. Trid., de *Extr. Unct.*, n. 3).

Vocatur etiam sacramentum *unctionis infirmorum*, et sacramentum *exeuntium*, quibus verbis designatur subjectum cui hoc sacramentum ministratur.

Vocatur *oleum sanctum*, *oleum infirmorum*, *olei sacrati unctio*, propter ejus materiam; — et *oratio olei*, seu *oratio cum unctione conjuncta*, et apud Græcos εὐχέλαιον, id est, *oleum cum oratione*, ut significantur materia simul et forma.

Definiri potest : *sacramentum novæ Legis, quo per olei benedicti unctionem et sacerdotis orationem, christiano periculose ægrotanti confertur sanitas animæ, atque etiam corporis, si animæ saluti expediat.*

Tractatus autem quem aggredimur plenam præstabit explanationem uniuscujusque vocis in hac definitione adhibitæ, dicendo nempe : — 1. de veritate seu existentia hujus sacramenti : *sacramentum novæ Legis*; — 2. de ejus materia et forma : *per olei benedicti unctionem et sacerdotis orationem*; — 3. de ejus effectibus : *confertur sanitas animæ, atque etiam corporis, si animæ saluti expedierit*; — 4. de ejus ministro : *per sacerdotis orationem*; — 5. de ejus subjecto : *christiano periculose ægrotanti.*

CAPUT I.

DE EXISTENTIA SACRAMENTI EXTREMÆ UNCTIONIS.

3. Errores. Waldenses, Albigenses, Wiclefistæ et Hussitæ contempserunt potius quam negarunt sacramentum Extremæ Unctionis. Lutherus vero, etsi non plane rejiciat hunc ritum, negat tamen illum esse sacramentum proprie dictum. Melancthon eum vocat cæremoniam superstitiosam; Calvinus tandem dicit esse fictitium sacramentum, et histrionicam hypocrisisim.

Veritatem catholicam sic statuimus :

4. Assertio. *Extrema Unctio est verum et proprie dictum novæ Legis sacramentum.*

EST DE FIDE. Sic conc. Trid. (sess. 14, c. 1) : « Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum, et a B. Jacobo promulgatum; sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit » (Cf. can. 2 et 3).

PROB. 1. *Script. S. (Jac., v, 14)* : « Infirmatur quis in vo- » bis ? Inducat presbyteros Ecclesiæ, et *orent* super eum, *un-* » *gentes* eum oleo in nomine Domini; et *oratio fidei salvabit* » *infirmum*, et alleviabit eum Dominus; et *si in peccatis sit,* » *remittentur ei.* » Unde sic argumentari datur : Ad sacramen- tum quatuor requiruntur : signum sensibile gratiæ, signum gratiæ productivum ex opere operato, signum a Christo permanenter institutum; porro hæc quatuor in Extrema Unctione reperiuntur :

1. Extrema Unctio est *signum sensibile*, siquidem dantur *unctio* et *oratio fidei*; etiam *gratiæ* signum : tum ex parte formæ quæ est oratio fidei; tum ex parte materiæ quæ sita est in unctione cum oleo facta : porro oleum quod membra emollit et alacriora reddit (veteres enim athletæ oleo unge-

bantur), perfecte significat gratiam Spiritus sancti quo adjuvantur infirmi, cum morte et diabolo luctantes.

2. *Signum gratiæ productivum ex opere operato*; illud enim signum ex opere operato producit gratiam ex cujus applicatione sequitur gratia: porro in præfato textu gratiæ collatio ipsiusmet unctioni et orationi fidei tribuitur; siquidem dicitur: *Et oratio fidei salrabit eum, et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, remittentur ei*; ergo.

3. *A Christo institutum*; quia solus Christus potuit gratiam annectere signo cuidam sensibili, et quia expresse asserit conc. Trid. Extremam unctionem fuisse a Christo institutam; quod quidem, licet explicite in Scripturis non sit declaratum, facile tamen facere potuit Christus post resurrectionem suam, quando per quadraginta dies apparens discipulis suis, loquebatur illis de regno Dei.

4. *Permanenter institutum*; — tum quia Extrema Uunctio instituta fuit ad infirmos sublevandos, et cum iste finis semper permansurus sit, ergo et medium ad eum obtinendum institutum; — tum quia verba B. Jacobi sunt omnino generalia, et nullis personarum, locorum et temporum limitibus coercentur; — tum quia tandem talis semper fuit Ecclesiæ praxis.

PROB. 2. *Ex SS. Patr. S. Chrys. (de Sacerd., lib. 3, n. 3)*, ait: « Neque enim solum cum nos regenerant (sacerdotes), sed postea etiam *condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent*: Infirmatur, inquit, inter vos aliquis? Accersat presbyteros. » — S. Aug. (serm. *de Tempore*, alias 265 in app., n. 3), scribit: « Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus et sanguinem Christi ille qui ægrotat accipiat; et inde *corpusculum suum ungat*, ut illud quod scriptum est impleatur in eo. Infirmatur aliquis... Videte, fratres, quia *qui in infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, et corporis sanitatem recipere, et peccatorum indulgentiam merebitur obtinere*. » — S. Innocentius I (epist. *ad Decentium*, c. 8), post relata verba S. Jacobi addit: « Quod non est dubium de fidelibus *ægro-tantibus* accipi vel intelligi debere, qui *sacro oleo Chrismatis ungi possunt*. »

PROB. 3. *Praxi perpetua et universali Ecclesiæ.* Ex omnibus ritualibus et euchologiis constat Extremæ Uctionis sacramentum semper fuisse in Ecclesia usitatum; jam enim in Sacramentario S. Gregorii papæ illius cæremoniæ describuntur: porro praxis dogmatica Ecclesiæ est veritatis invictum argumentum; ergo.

Doctrina insuper existentia sacramenti Extremæ Uctionis demonstratur *argumento præscriptionis* quod fuit expositum in Tractatu *de sacramentis in genere*, cum de septenario sacramentorum numero ageretur.

PROB. 4. *Ratione convenientiæ*, ex S. Thoma desumptæ, quam fecit suam conc. Trid. (sess. 14 in procæmio *de Extr. Unct.*). Christus instituit sacramenta ut fidelibus subveniret pro quovis tempore et secundum quemvis statum: sic in ingressu Ecclesiæ est baptismus; in progressu et decursu vitæ confirmatio, Eucharistia, pœnitentia. Ergo et in exitu, in quo adversarius noster omnes suæ versutiæ nervos ad nos perdendos intendit, debet esse speciale sacramentum. Non est autem aliud quam Extrema Unctio, quæ ideo dicitur sacramentum exeuntium.

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA EXTREMÆ UNCTIONIS.

5. Materia et forma hujus sacramenti ab ipso B. Jacobo Apostolo declarantur his verbis: « *Orent super eum, ungentes eum oleo.* »

ARTICULUS I.

De materia Extremæ Uctionis.

In Extrema Uctione, sicut in aliis sacramentis, distinguitur materia *remota*, quæ est *oleum*, et materia *proxima*, quæ est olei applicatio per *unctionem*.

§ I. De Materia remota.

Paucis verbis expendemus quæ circa præsentem quæstionem tractanda veniunt.

6. Assertio 1^a. *Materia remota sacramenti Extremæ Unionis est oleum ex olivis sine aromatum admixtione.*

PROB. 1^a PARS : *est oleum.* Manifeste enim dicit B. Jacobus (v, 14). *Ungentes eum oleo in nomine Domini.* — Tota Traditio huic apostolico effato consonat, ut expresse declarat concilium Tridentinum : « Quibus verbis, inquit (sess. 14, c. 1), ut ex apostolica traditione, per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam hujus salutaris sacramenti. »

Oleum convenientissime elegit Christus tanquam hujus sacramenti materiam; et quidem propter triplicem rationem : — 1. Nam unctio, ait conc. Trid. (*ibid.*,) aptissime *Spiritus sancti gratiam*, qua invisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat. — 2. *Effectus spirituales* hujus sacramenti per effectus materiales olei in corpus humanum congruenter significantur. « Ut oleum enim ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit, ita sacramenti virtus animæ tristitiam ac dolorem minuit. Oleum præterea sanitatem restituit, hilaritatem affert, et lumini tanquam pabulum præbet; tum vero ad recreandas defatigati corporis vires maxime accommodatum est » (Catech. Rom. *de Extr. Unct.*, n. 10). — 3. *Modus operandi*, oleo proprius, huic sacramento prorsus convenit. « Spiritualis sanatio quæ in fine adhibetur, ait S. Thomas (*supp.*, q. 29, a. 4), debet esse *perfecta*, quia post eam alia non relinquitur, et *lenis*, ut spes quæ exeuntibus est maxime necessaria, non frangatur, sed foveatur. Oleum autem *lenitivum* est et *penetrativum* usque ad intima, et etiam diffusivum. Et ideo quantum ad utrumque prædictorum est conveniens materia hujus sacramenti. »

PROB. 2^a PARS : *oleum debet esse ex olivis.*

Conc. Florentinum illud expresse asserit : « Quintum sacramentum est Extrema Unctio cujus materia est *oleum olivæ*. » — Id cæterum ex verbis S. Jacobi facile eruitur; nam B. Apos-

tolus, oleum nominans pure et simpliciter, de oleo in Judæa communi, id est, de oleo olivarum, sine dubio locutus est. Ita intellexit tota Traditio (S. Th. *supp.*, q. 29, a. 4; S. Lig., l. 6, n. 708).

PROB. 3^a PARS : *requiritur ut oleum sit simplex, sine aromatum admixtione.*

1. Res apud omnes in confesso est, si ad *jus ecclesiasticum* tantum attendatur; manifestum est enim ab Ecclesia præscriptam fuisse solius olei adhibitionem.

2. Utrum *jus divinum* illud pariter præcipiat, valde probabilius est : tum ex Apostolo de oleo solum loquente, tum ex conc. Florentino, tum ex doctorum consensu communi contra paucos, et ideo probabilius invalidum esset sacramentum cum Chrismate collatum. — Unde si Innocent. I voce ista *Chrisma* utatur, id fit quia hæc vox generatim sumitur pro omni oleo ad sacramenta ministranda inserviente. Chrisma insuper græce idem significat ac latine unctio.

7. **Assertio 2^a.** *Oleum, ut sit materia sacramenti Extremæ unctionis, debet esse benedictum ab episcopo.*

PROB. 1^a PARS : *debet esse benedictum.* 1. Omnino clarum est *præceptum ecclesiasticum*. « Quintum sacramentum, inquit conc. Flor., est Extrema Unctio, cujus materia est oleum olivæ *ab episcopo benedictum*. » Eodem modo loquitur conc. Trid. (sess. 14, c. 1) : « Intellexit Ecclesia materiam (Extrem. Unct.) esse oleum *ab episcopo benedictum*. »

2. An autem olei benedictio requiratur *jure divino*, seu *vi sacramenti*, negarunt quidam, sed sententia affirmans communissima dicitur a S. Lig. (lib. 6, n. 709), et nititur — tum conciliis supra relatis, — tum verbis B. Jacobi dicentis : « Ungentes eos oleo in nomine Domini, » quæ voces indicant oleum benedictum; — tum traditione quæ oleum infirmorum vocat sanctum, sacrum, benedictum, consecratum...; porro voces istæ communiter non adhibentur pro aqua baptismatis, quamvis ex præcepto ecclesiastico pariter benedici debeat. — Tandem Paulus V (die 13 jan. 1655), et Gregorius XVI (die 14 sept. 1842), declararunt *temerariam* et *errori proximam* propositionem in qua dicebatur Extremam Unctionem valide

administrari cum oleo, episcopali benedictione non consecrato (ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 44).

3. *Congruenter* autem requiritur in hoc sacramento sanctificatio materiæ per benedictionem, et quidem propter triplicem rationem, quam affert Doctor Angelicus : — « *Prima* est, quia omnis efficacia sacramentorum a Christo descendit : et ideo sacramenta illa quibus ipse est usus, habent efficaciam ex ipso usu suo, sicut tactu suæ carnis vim generativam contulit aquis. Sed hoc sacramento non est usus, nec aliqua corporali unctione; et ideo in omnibus unctionibus requiritur sanctificatio materiæ. — *Secunda* causa est propter plenitudinem gratiæ quæ confertur, non solum ut tollat culpam, sed etiam reliquias culpæ, et infirmitatem corporis. — *Tertia* est ex hoc quod effectus ejus corporalis, scilicet sanatio corporalis, non causatur ex materiæ naturali proprietate; et ideo oportet quod hæc efficacia ei per sanctificationem detur » (*S. Th. supp.* q. 29, a. 5).

PROB. 2^a PARS : *debet esse ab episcopo benedictum.*

1. Simples presbyteri cum S. Pontificis licentia possunt valide et licite oleum infirmorum benedicere; id manifestum fit ex praxi Ecclesiæ Orientalis quam testatur Bened. XIV, (*de Syn.*, lib. 8, c. 1, n. 4). — In Ecclesia Occidentali seu Latina non solet S. Pontifex hanc concedere facultatem presbyteris.

2. Sine licentia S. Pontificis non valet benedictio olei a presbyteris facta; ac proinde irritum est sacramentum Extremæ Uctionis cum isto oleo collatum. Id sequitur ex momentis in priori parte assertionis allatis.

8. **Quæritur 1.** *Utrum et quatenus requiratur ut oleum singulis annis renovetur?*

Jure divino valet sacramentum Extremæ Uctionis collatum cum oleo a pluribus annis benedicto; at istiusmodi administratio est illicita ob præceptum Ecclesiæ oleum quotannis renovandi, idque sub gravi, ut notant auctores (*S. Lig.*, l. 6, n. 708).

Hæc in Rituali Romano leguntur : « Habeat igitur parochus loco nitido et decenter ornato, in vase argenteo, seu stanneo,

diligenter custoditum sacrum oleum infirmorum, quod singulis annis feria V in Cœna Domini ab episcopo benedictum, vetere combusto, renovandum est. Id tamen, si forte infra annum aliquo modo ita deficiat, ut sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico oleo non benedicto in minori quantitate superinfuso, reparari potest. »

Ex quibus sequitur : — 1. Novum oleum esse adhibendum statim moraliter. — 2. Vetus oleum esse comburendum, quod fieri potest illud immittendo in lampadem, quæ coram SS. Sacramento accendi debet. — 3. Oleum istud servandum esse in *loco mundo et decenter ornato*, non autem, sicut res communis, inter libros et varia objecta communia. — 4. Oleum illud esse reponendum in vase argenteo vel stanneo diligenter custodito : summopere curandum esse ne oleum infirmorum pro oleo catechumenorum accipiat et vice versa; unde consulunt auctores ut supra vas legatur : Oleum infirmorum, aut saltem reperiantur duo characteres : *O. I.* — 5. Si deficiat oleum benedictum, ita ut sufficere non posse videatur nec aliud haberi queat, licet modicum oleum non benedictum superinfundere in *minori tamen quantitate*. Imo hæc adjunctio pluribus vicibus iterari potest (Ita S. Cong. Conc. die 23 septembris 1628). Aliquod tamen temporis spatium inter varias adjunctiones requiritur. — 6. Sedulo servanda sunt quæ in ritualibus vel statutis diœcesanis præscribuntur.

9. Quæritur 2. *Utrum deficiente oleo infirmorum, adhiberi possit oleum catechumenorum, aut etiam Chrisma ?*

1. Ex dictis in Tractatu de *Sacramentis* licitum est in casu necessitatis adhibere materiam dubiam; deficiente igitur oleo infirmorum, adhibendum est sub conditione, priori loco oleum catechumenorum, quia est oleum ab episcopo benedictum; illo pariter deficiente, adhiberi potest Chrisma, quia ipsius pars principalis est oleum (S. Lig., lib. 6, n. 709); at uti non licet oleo non benedicto, aut ab alio quam ab episcopo, ob declarationes Pauli V et Gregorii XVI.

2. Quando Extrema Unctio fuit ministrata cum materia dubia, si postea haberi possit verum infirmorum oleum, iterari debet sacramentum.

§ II. De Materia proxima.

Extremæ Uctionis materia proxima est unctio, de qua plura sunt dicenda.

10. Quæritur 1. Quot fieri debeant unctiones?

RESP. 1. *Ad validitatem.* Valde controvertitur apud auctores an quinque unctiones, supra quinque sensus, sint necessariae ad sacramenti validitatem. — Affirmant plurimi et gravissimi doctores post S. Thomam; illud deducunt, tum ex praxi perpetua Ecclesiæ, tum ex eo quod Ecclesia præcipiat quod, si minister post unam aut alteram unctionem deficiat, alter appelletur sacerdos qui alias unctiones perficiet. — Negant vero alii doctores, non pauci numero, ut Sylvius, Tournely, quia ex B. Jacobo simplex unctio præcipitur: *Ungentes eum oleo*; quia apud Trident. (sess. 14, c. 1) de una tantum unctione fit mentio; quia demum plura ritualia præscribunt ut in tempore pestis unica fiat unctio; quam praxim admittunt plures etiam auctores qui primæ sententiæ favere videntur (S. Lig., lib. 6, n. 710. DD. Gousset, n. 616. Vid. Bened. XIV. *de Syn.*, lib. 8, cap. 3, n. 4.)

RESP. 2. *Ad liceitatem.* Certum est adesse præceptum grave quinque faciendi unctiones. » Quinque vero corporis partes præcipue ungi debent, inquit Rit. Rom., nempe oculi, aures, nares, os et manus. » — Insuper cum ex modo dictis valde disputetur an non sint necessariae necessitate sacramenti, illicite prorsus omitterentur.

In articulo mortis juxta Bened. XIV *de Syn.*, (lib. 8, c. 3, n. 5), « cum prudenter timetur ægrotum esse decessurum, priusquam omnes absolvantur quinque sensuum unctiones, unicus sensus inungatur, formam universalem pronuntiando;... quinimo in prædicto casu consultius esset ut caput e quo omnium sensuum nervi descendunt inungatur. » Sed addit idem Benedict. XIV a gravis culpæ reatu non excusari qui extra casum veræ necessitatis vel unam ex quinque sensuum unctionibus prætermittit. Si supervixerit infirmus, supplendum est quod fuerit omissum.

Præter citatas unctiones duæ aliæ faciendæ sunt; nam

« pedes etiam et renes ungendi sunt; sed renum unctio in mulieribus, honestatis gratia, semper omittitur, atque etiam in viris quando infirmus commode moveri non potest; sed sive in mulieribus, sive in viris alia corporis pars pro renibus ungi non debet. » Ita Rit. Rom. — Observat DD. Gousset (n. 615), quibusdam in diœcesibus in viris pectus renum loco inungi; sed S. Cong. Rit. (14 aug. 1858) declaravit nullam, sive in hac re, sive in alia quacumque re suppressionem aut immutationem in Rituali induci oportere. Istæ igitur unctiones non sunt de necessitate sacramenti; nec etiam gemina unctio supra oculos, aures et nares (S. Lig. lib. 6, n. 710).

11. Quæritur 2. Quomodo faciendæ sint unctiones?

1. Uctiones fieri debent *in modum crucis*, ut volunt ritualia: at ritus iste *nec est necessarius ad validitatem, nec præscriptus sub gravi*, juxta Suarezium; quia non attinet ad finem sacramenti, cum per hanc unctionem homo ungatur per modum medicinæ, et parvi intersit ut illud fiat per modum crucis.

2. « Intincto pollice in oleo sancto in modum crucis ungit infirmum. » Hæc sunt verba Ritualis Romani, ex quibus sequitur non esse necessarium *fluxum olei*, et merito quidem, quia sacramentum istud non est ablutio, sed unctio. — In casu pestis licet illud sacramentum cum virga ministrare.

12. Quæritur 3. Quibusnam locis ungendi sint infirmi?

1. Sensus sunt inungendi, ut declarat conc. Florent.: « Ungendus est (infirmus) in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum et locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter libidinem ibidem vigentem. » — « Manus vero, quæ reliquis infirmis interius ungi debent, inquit Rit. Rom., presbyteris exterius ungantur, » propter sacram unctionem interius factam in die ordinationis. — Unctio pedum in parte superiori facienda est; quibusdam in diœcesibus fit in planta[rum] pedum; Rituali Romano standum est.

2. « Si quis autem sit aliquo membro mutilatus, pars loco illi proxima inungatur, eadem verborum forma » (Rit. Rom.

Cf. S. Th. *supp.*, q. 32, a. 7). Idem dicendum est si sensus morbo contagioso laboret.

3. Non prætermittenda est unctio sensus quo infirmus nunquam usus est, v. g., unctio oculorum pro cæco a nativitate; quia, quamvis non peccaverit illius sensus abusu peccare potuit illegitimo desiderio hoc sensu utendi.

13. Quæritur 4. Qualis ordo servandus sit?

Ordo unctionum in ritualibus exprimitur, et huic certe sub gravi standum est, unde inungi debent oculi, aures, nares, labia, manus, pedes et renes. — Ordo iste non est de necessitate sacramenti; qui igitur unam unctionem ante aliam fecisset, seipsum turbare non deberet, nec factas unctiones iterare; sed omissas supplere ne quid desit sacramento (S. Lig. lib. 6, n. 710).

ARTICULUS II.

De forma sacramenti Extremæ Uctionis.

14. Verba formæ. Ex concilio Florentino et ex concilio Tridentino (sess. 14, de *Extr. Unct.*, cap. 1), forma sacramenti Extremæ Uctionis hæc est: *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti, dum ungentur oculi: — Per istam... per auditum deliquisti, dum ungentur aures; et sic de cæteris.*

De qua porro duo quærentur: — 1. An forma hæc sit necessario deprecativa? — 2. Quænam sint verba formæ?

§ I. An forma hujus sacramenti sit necessario deprecativa?

15. Opiniones. Plures auctores dicunt deprecationem de essentia formæ non esse, et ideo *valere formam mere indicativam*; et nituntur potissimum formulis variis diu adhibitis et quæ solum indicativæ sunt, ut ista: « Ungo te oleo sanctificato... ut more militis uncti præparatus ad certamen aereas possis superare potestates. » — At communis et verior sententia, inquit S. Lig. (lib. 6, n. 711) docet *formam esse necessario deprecativam*. Ita post SS. Thomam et Bonaventuram, Thomistæ et Scotistæ.

16. Assertio. *Forma Extremæ Unitionis per modum deprecationis enuntiari debet.*

PROB. 1. *Ex ipsis verbis D. Jacobi:* « Et orent super eum, » ungentes eum oleo... et oratio fidei salvabit infirmum. » Ex quibus verbis patet Apostolum orationi tribuisse efficaciam hujus sacramenti.

PROB. 2. *Ex Conciliis Florentino et Tridentino*, quæ præscribunt formam deprecatoriam supra allatam. Insuper concilium Tridentinum, citatis S. Jacobi *orent super eum... oratio fidei*, subjungit: « Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione, per manus accepta, Ecclesia didicit, docet (Apostolus) materiam, formam .. hujus salutaris sacramenti. Intellexit enim Ecclesia... formam esse illa verba: Per istam unctionem... etc. » (conc. Trid. *de Extr. Unct.*, cap. 1). Ergo juxta Concilium Tridentinum forma necessaria ea est quam indicat S. Jacobus, id est *oratio*, et proinde forma deprecatoria.

PROB. 3. *Ex praxi universali Ecclesiæ Græcæ et Latinæ.* De Latina constat. Græci vero hanc adhibent formam: « Pater sancte, medice animarum et corporum, sana servum tuum hunc ab illa, quæ ipsum detinet, corporis et animæ infirmitate. »

PROB. 4. *Ex congruentiis.* Hujus enim formæ deprecativæ ratio multiplex assignari potest, juxta S. Thomam (*supp.* q. 29, a. 8). — *Primo*, quia suscipiens sacramentum hoc, est viribus propriis destitutus, unde indiget orationibus sublevari. — *Secundo*, quia datur exeuntibus, qui jam desinunt esse de foro Ecclesiæ, et in solius Dei manu requiescunt; unde et ei per orationem committuntur. — *Tertio*, quia hoc sacramentum non habet aliquem effectum qui semper ex operatione ministri consequatur, omnibus quæ sunt de essentia sacramenti etiam rite peractis (sicut character in baptismo et confirmatione, et transsubstantiatio in Eucharistia, et remissio peccati in pœnitentia, existente contritione, quæ remissio est de essentia sacramenti pœnitentiæ, non autem de essentia hujus sacramenti); fieri enim potest, ut positis omnibus essentialibus hoc sacramentum sit validum, et tamen nullum prorsus habeat effectum, neque spirituale, propter indispo-

sitionem subjecti, neque corporalem, quia non expedit; et ideo in hoc sacramento non potest esse forma indicativi modi, sicut in aliis sacramentis. »

Nec obstant. — 1. Ritualia opposita, quia verba illa : *ut possis*, cum sint optativa, referri possunt ad proferentis votum et orationem, nempe ac si diceret : *Ungo te : orans Deum*, ut possis... etc.

Nec obstat. — 2. Quod sacramentum Extremæ Uctionis effectum producit, sicut alia sacramenta, ex opere operato, non ex opere operantis; et forma deprecatoria videtur significare opus operantis. Nam velle potuit Deus ut verba formæ, licet ex se sint operantia, deprecationem aliquam contineant, ad exprimendam Christi et Ecclesiæ orationem. — Unde sacramentum non esset invalidum, si sacerdos esset voluntarie distractus in pronuntianda forma, quia valor sacramenti pendet quidem ab oratione sacerdotis (in qua constat dicta forma), sed quatenus est minister Christi, non quatenus est homo.

§ II. Quænam sint verba formæ?

17. Quæritur 1. Quænam sint verba essentialia?

Verba certe essentialia sunt : *Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti*.

1. *Per istam unctionem*; nam his verbis exprimitur actio quæ perficitur, et in qua situm est sacramentum. Valerent tamen alia verba unctionem saltem implicite significantia, qualia sunt, in forma Græcorum supra citata, verba : *medice, sana*.

2. *Indulgeat tibi quidquid deliquisti*; per ea enim verba significatur effectus principalis sacramenti.

3. *Indulgeat tibi Dominus*; vox *Dominus* enim essentialis est, quia forma est deprecativa; vox *tibi*, quia per eam in particulari determinatur subjectum, cui sacramenti effectus applicatur.

18. Quæritur 2. *An et quatenus cætera verba essentialia non sunt?*

1. Vox *sanctum* non est essentialis, quia tum in concilio

Florentino, tum in concilio Tridentino prætermittitur; peccat tamen eam omittens (S. Lig., lib. 6, n. 744).

2. Voces *per suam piissimam misericordiam*, juxta opinionem longe communio-rem, non sunt necessariae ad sacramenti valorem, quia sufficienter indicatur misericordia per verbum *indulgeat*. — Sed juxta omnes, easdem voces 'omittere esset peccatum mortale, cum omissio esset in re notabili, et contra usum Ecclesiæ (S. Lig., lib. 6, n. 744).

3. Tandem *enumeratio quinque sensuum*, juxta plures non est de essentia sacramenti, quia non reperitur in forma Græcorum, quæ tamen ab Ecclesia habetur ut valida; — juxta alios, est essentialis, quia per unam unctionem et formam illi respondentem, non remittuntur quorumcumque peccatorum reliquiæ, sed eorum tantum quæ per illum sensum particularem commissa sunt. Cum igitur res sit dubia, sub gravi expressio sensuum adhibenda est (Billuart, *de Extrema Unct.*, art. 3; Gury, n. 683).

19. Quæritur 3. Quid faciendum, si mors urgeat?

- Si infirmus laboret in extremis, et periculum immineat, ne decedat antequam finiantur unctiones, cito ungatur in capite, in quantum fieri poterit, ut supra notatum est, et dicatur: *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per sensus, visum, auditum, gustum, odoratum et tactum*. — Si supervixerit infirmus, existimamus, cum DD. Gousset (n. 616), iterandum esse sacramentum sub conditione, et omnia esse peragenda prout in Rituali exponitur; quia non absolute certum est validam esse Extremam Unctionem modo exposito collatam.

Si dubitet sacerdos an infirmus vivat adhuc, unctiones prosequatur sub conditione, pronuntiando formam, dicens: *Si viris, per istam sanctam Unctionem...*, ut supra.

CAPUT III.

DE EFFECTIBUS SACRAMENTI EXTREMÆ UNCTIONIS.

20. Recensentur hujus sacramenti effectus. *De fide* est Extremam Unctionem conferre gratiam. Ita definit concilium Tridentinum.

Gratia hæc duplex est, haud secus ac pro aliis sacramentis, gratia *sanctificans*, et gratia *sacramentalis*. De gratia sanctificante nil speciatim dicendum; sed quæstio est de gratia sacramentali.

Gratiam vero *sacramentalem* Extremæ Unctionis his verbis describit B. Jacobus: « Et oratio fidei *salvabit* infirmum, et » *alleviabit* eum Dominus, et si in peccatis sit, *remittentur* ei. »

Quæ autem evolvens Concilium Tridentinum, hos distinguit effectus; siquidem unctio — 1. *delicta*, si quæ sint adhuc expianda, ac *peccati reliquias abstergit*; — 2. *ægroti animam alleviat* et *confirmat*, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, et *morbi incommoda ac labores levius fert*, et *tentationibus* dæmonis *facilius resistit*; — 3. *sanitatem corporis* interdum, ubi salutem animæ expedierit, *confert* (conc. Trid., de *Extr. Unct.*, cap. 2).

21. Status quæstionis et opiniones. Tres sunt igitur effectus Extremæ Unctionis, unus qui respicit peccata abstergenda, alter animam alleviandam et roborandam, tertius corpus sanandum. De his omnes conveniunt, sed quæstio est, quis ex illis effectibus sit primarius et principalis, seu ad quem primo per se et principaliter sit instituta Extrema Unctio.

Bellarminus cum quibusdam aliis assignat *remissionem peccatorum tam mortalium quam venialium*, post confessionem et communionem remanentium, sive quia omissa sunt inadvertenter in confessione, sive quia post confessionem et

viaticum commissa sunt. — Scotus et Scotistæ assignant *remissionem peccatorum venialium tantum*. — Thomistæ cum suo duce, gratiam seu augmentum gratiæ *corroborantis animam contra torporem et debilitatem* ad actus virtutum, relictam ex peccatis præcedentibus, simulque contra alias tentationes ac difficultates ex parte dæmonis aut aliunde tunc occurrentes (Ita Billuart, *de Extr. Unct.*, art. 4).

§ 1. De primario effectu, qui est confortatio infirmi.

22. Assertio. *Finis primarius Extremæ Unctionis est confortare animam hominis periculose ægrotantis, et ideo ejus effectus omnium præcipuus est augmentum gratiæ sanctificantis, cum jure ad gratias actuales, quæ ad roborandum ægrum valeant adversus difficultates in articulo mortis occurrentes.*

PROB. 1. Scriptura Sacra. Apostolus ait : « Et *alleviabit eum Dominus,* » id est græce, ἐγερσει, excitabit, et confortabit, nempe novum ei robur, alacritatem, lætitiā et vigorem supeditando, ut legerunt et interpretati sunt SS. Patres.

PROB. 2. Conciliis. — Nam concilium Florentinum sane eundem effectum primarium hujus sacramenti, quem nos vindicamus, indicavit his verbis : « Effectus vero hujus sacramenti est *mentis sanatio*; et in quantum expedit, ipsius etiam corporis. » — Concilium Tridentinum (*de Extrema Unct.*, procem.), loquens de institutione hujus sacramenti, et de fine quem Christus sibi in ea proposuit, ait : « Extremæ Unctionis sacramento *finem vitæ*, tanquam *firmissimo* quodam *præsidio*, *munivit.* » Atqui his verbis sane designatur specialis et opportuna confortatio animæ contra difficultates in mortis articulo occurrentes.

PROB. 3. Ratione theologica. — 1. Hoc sacramentum pro solis ægrotis in mortis articulo constitutis fuit institutum. Ergo finis hujus institutionis sumitur ex speciali necessitate illius articuli; hæc autem non potest esse alia, nisi quæ in assertione exponitur.

2. Per reliqua sacramenta Christus satis consuluit necessitatibus omnibus in decursu hujus vitæ occurrentibus; solum supererat necessitas articuli mortis, quæ maxima est, præser-

tim ubi vires corporis deficiunt; optime ergo intelligitur sacramentum hoc ad prædictum finem esse institutum, nempe confortandi hominem in tali necessitate (Suarez, disp. 41, sect. 1, n. 11).

3. Ex ipsa significatione sacramenti debet accipi ejus principalis effectus; nam sacramentum id efficit quod significat. Atqui adhibetur hoc sacramentum per modum cujusdam medicationis, sicut baptismus per modum ablutionis. Ergo effectus ejus principalis reponendus est in quadam spirituali medicatione, vel sanatione. Sed sicut corporalis medicatio præsupponit corporalem vitam in medicato; ita spiritualis medicatio supponit vitam spiritualem. Et ideo hoc sacramentum non datur contra peccatum originale, vel mortale, quibus spiritualis vita tollitur, sed contra hanc spiritualem infirmitatem, seu ad actus vitæ gratiæ debilitatem, quæ in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali. Ergo principalis effectus Extremæ Unionis in eo non est ut peccatum remittatur, sed ut homo contra dictam debilitatem spiritualem roboretur (S. Th., *supp.* q. 30, a 1).

23. Corollarium. Hinc sequitur *gratiam sacramentalem* huic sacramento propriam præcipue consistere in collatione specialium gratiæ auxiliorum quæ fini supradicto accommodata sunt. Ad hoc autem tres effectus præfata gratia producit: — 1. *Roborat spem*, quæ maxime in mortis articulo necessaria est; nam, ut ait conc. Trident.: « Tunc dæmon omnes versutiæ nervos intendit ad hominem a fiducia divinæ misericordiæ deturbandum » (*de Extr. Unct.*, præfem.). Et ideo addit idem concilium (*ibid.*, cap. 2) de hoc sacramento: « Ægroti animam alleviat et confirmat, *magnam in eo misericordiæ fiduciam excitando.* » Unde sicut baptismus dicitur sacramentum fidei, Eucharistia sacramentum amoris, ita hoc potest dici sacramentum spei. — 2. Præbet hoc sacramentum auxilium *ad hilaritatem animi* concipiendam, « qua infirmus morbi incommoda et labores levius fert, » ut idem concilium dixit (*loc. cit.*). — 3. Tandem hinc reddit infirmum *promptiorem et fortiorem ad tentationes dæmonis*, quæ tunc graviores sunt, superandas (Conc. Trid., *ibid.*; Suarez, disp. 41, sect. 1, n. 13).

§ II. De effectu secundario, qui est peccatorum remissio.

24. Assertio. *Finis secundarius ejusdem sacramenti est proxime disponere animam ad introitum gloriæ, ac proinde effectus ejus secundarius est peccatorum, quæ supersunt, remissio, et pænæ temporalis peccatorum deletio.*

PROB. 1^a PARS, nempe *talem esse finem et effectum Extremæ Unctionis.*

Etenim ex concilio Tridentino sacramentum Extremæ Unctionis est *totius vitæ christianæ consummativum* (Conc. Trid., de Extr. Unct., procem.), et recte dicitur *sacramentum exeuntium* (ibid., cap. 5). Ergo ejus finis et effectus est proxime disponere ad introitum gloriæ.

Duo autem sunt quibus homo potest proxime ad gloriæ introitum præparari : — unum est, *perfecta animæ sanctificatio*, quæ præter gratiam sanctificantem consistit in ablatione omnis mali ex peccato provenientis ; — aliud est, *perseverantia in illo bono usque ad mortem.*

Sed ad hoc posterius juvat hoc sacramentum per auxilia in prima assertione explicata. — Prius vero confert tollendo omne malum, quod posset introitum gloriæ impedire, aut retardare. Et ideo,

I. *Peccata saltem venialia remittit.* Idque patet, — tum ex verbis S. Jacobi : « Et si in peccatis sit, remittentur ei » ; — tum ex forma sacramenti ; « per ipsam unctionem...., indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti » ; — tum ex modo loquendi Patrum, qui Unctionem infirmorum appellant *pœnitentiæ supplementum* ; — tum ex declaratione expressa concilii Tridentini docentis (cap. 2) : « Unctio delicta, si quæ sunt adhuc expianda ac peccati reliquias, abstergit » et (can. 2) statuentis : « Si quis dixerit sacram infirmorum unctionem... nec remittere peccata ; anathema sit. »

II. *Peccata etiam mortalia, si quæ sint nondum dimissa, remittit.* Id eruitur ex iisdem testimoniis ac supra ; quæ, cum sint generalia, etiam de peccatis mortalibus intelligenda sunt ; præsertim, cum propter sola peccata venialia non oportuisset ponere conditionem, « si in peccatis sit, » « si quæ sint adhuc

expienda, » quia vix reperitur homo aliquando sine peccato veniali.

III. *Remittit etiam idem sacramentum pœnam temporalem ex peccatis debitam.* Id sequitur, — 1. Ex fine prædicto hujus sacramenti. Nam institutum fuit, ut diximus in assertione, ad proxime disponendum hominem ad introitum gloriæ, et ideo ad tollendum quidquid hunc ingressum impedit aut retardat. Atqui non solum culpa, sed reatus pœnæ temporalis non remissus impedit introitum gloriæ. Ergo. — 2. Ex verbis tum B. Jacobi, tum Conc. Tridentini, tum ipsius formæ, quæ sunt absoluta et universalis, et proinde remissionem pœnæ peccati, cum remissione ipsius peccati complectuntur.

Quantum vero pœnæ per hoc sacramentum tollatur, Deus novit. Hæc duo tamen admittenda videntur: — 1. *Non auferitur omnis reatus pœnæ*, sicut per baptismum; nullum enim fundamentum habemus ad hoc asserendum, multumque repugnat veritati et necessitati purgatorii. — 2. Remittitur reatus pœnæ *ex opere operato*, sed *juxta gradum dispositionis et devotionis recipientis* (Suarez, *loc. cit.*, n. 17).

PROB. 2^a PARS, scilicet *prædictum effectum esse secundarium tantum.* Et quidem,

I. Admittinequit Extremam Unionem *per se et primario* institutum fuisse ad *peccatorum mortalium remissionem.* — Nam duo sunt tantum sacramenta mortuorum, ex constanti Ecclesiæ doctrina, nempe baptismus et poenitentia. Ergo Extrema Unctio est unum e sacramentis vivorum, et ideo per se et primario, non ad remissionem peccati mortalis, sed ad gratiam sanctificantem augendam institutum fuit.

II. Admitti nequit idem sacramentum *per se et primario* ad delenda *peccata venialia* fuisse institutum (S. Th., 4 d. q. 1, a. 2, q. 2). Rationes sunt: — 1. Sacramentum poenitentiae est per se institutum ad remissionem peccatorum venialium; non est equidem ita necessarium medium ad tollenda venialia, sicut mortalia; attamen ita delet illa per se et vi suæ institutionis sicut mortalia; illa enim sunt sufficiens materia confessionis, et directe tolluntur per sacramentalem absolutionem. Atqui, si res ita se habet, sane non debuit aliud

sacramentum per se primo institui ad hunc effectum. Ergo. — 2. Si hoc sacramentum per se primo esset institutum ad hunc finem, non oporteret expectare tempus infirmitatis ad illud recipiendum, sed quoties esset multitudo peccatorum venialium, suscipi deberet. Ergo (Suarez, disp. 41, sect. 1, n. 3, 4).

III. Admitti nequit hoc sacramentum *per se et primo* fuisse institutum ad remissionem *pœnæ temporalis* debitæ. — Nam talis effectus per se non requirit infusionem gratiæ; ac proinde sacramentum, quod est signum practicum gratiæ, non potest dici institutum ad hujusmodi effectum per se et primario producendum (Suarez, *ibid.*, n. 9).

25. Corollarium 1. Verissimo sensu dicitur Extremæ Uctionis sacramentum *reliquias peccatorum abstergere* (conc. Trid., *loc. cit.*).

Nam — vel nomine harum reliquiarum significatur illa debilitas spiritualis, ex peccatis jam remissis relicta, contra quam infirmus in periculo mortis constitutus per sacramentum Extremæ Uctionis roboratur; hic est autem effectus hujus sacramenti primarius supra expositus (n. 22). — Vel eodem nomine intelliguntur residuæ pœnæ propter peccata remissa debitæ; et in eo sensu etiam vere et proprie dici possunt per hoc sacramentum abstergi, juxta id quod statui-mus de effectu ejus secundario (n. 24).

26. Corollarium 2. Sacramentum Extremæ Uctionis *peccata remittit*, — nec *primo et per se*, sicut pœnitentia; — nec etiam *omnino per accidens*, quemadmodum dicitur de aliis sacramentis vivorum (Cf. Tract. de Sacramentis in genere); — sed medio quodam modo, scilicet *ex secundaria intentione propriæ institutionis* (Suarez, *loc. cit.*, n. 16).

Primum constat ex probatione secundæ partis assertionis; *secundum* vero et *tertium* ex prima parte ejusdem assertionis sequitur. |

27. Corollarium 3. *Efficacia* hujus sacramenti ad tollenda peccata *cum necessaria restrictione* accipi debet.

Ex dictis enim sequitur — 1. vim et efficaciam prædictam esse quidem *veram et propriam*, et aliquatenus *directam*, sed simul *conditionalem*, ac proinde locum non habere nisi data

impossibilitate recurrendi ad illa media quæ primo et per se instituta sunt propter hunc effectum ; — 2. *non in omni casu* hoc sacramento peccata mortalia remitti, sed solum quando ea nec possunt in sacramento pœnitentiæ absolvi, nec contritione perfecta deleri ; — 3. infirmum, remissione peccati mortalis per Extremam Unionem obtenta, *nunquam excusari* a necessitate suum peccatum clavibus Ecclesiæ subji-ciendi in sacramento pœnitentiæ.

§ III. De altero effectu secundario, qui est sanatio corporis.

28. Assertio. *Inter effectus hujus sacramenti secundarios, ille annumerandus est, quo corporis sanitatem sua virtute aliquando confert.*

PROB. 1. *Ex D. Jacobo* : « Oratio fidei salvabit infirmum et » *alleviabit eum Dominus* ; » quæ verba ob suam generalitatem tam corpori quam animæ applicari possunt.

PROB. 2. *Ex conc. Florent.* : Hujus sacramenti « effectus est mentis sanatio ; et, in quantum autem expedit, *etiam ipsius corporis* ; » et *ex Trid. conc.* (sess. 14, cap. 2) : « *Sanitatem corporis* interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur (infirmus). »

PROB. 3. *Ex SS. Patribus.* S. Aug. (serm. 215, *de Tempore*, alias 265, *in App.*, n. 3) ait : « Quoties aliqua infirmitas supervenerit, inquit, corpus et sanguinem Christi ille qui ægrotat, accipiat : et inde (id est postea), *corpusculum suum ungat*, ut illud quod scriptum est impleatur in eo : *Infirmatur quis...* Videte, fratres, quia qui in infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, et *corporis sanitatem recipere*, et peccatorum indulgentiam merebitur obtinere. »

29. Notanda. — 1. Extrema Unctio non *infallibiliter* sanitatem reddit, ut manifestum est ex conciliis, quæ sequentem apponunt conditionem : *Ubi saluti animæ expedierit.* — 2. Extrema Unctio miracula proprie dicta quibus sanitas redditur non efficit, saltem ordinarie, sed vel remedia adjuvat, vel vires corporis adauget, vel alia similia operatur ; sicque intelligitur quare tam pauci ex infirmitate post Extremam Unionem convalescant ; illud enim sacramentum sæpe sæpius

nonnisi infirmis qui in extremis constituuntur administratur. — 3. Extrema Unctio non impedit quin sanitatem naturaliter recuperet infirmus, qua tamen abusurus est; unde fit ut quidam, post digne susceptam Extremam Unctionem et sanitatem recuperatam, deterius vivant quam antea.

CAPUT IV.

DE MINISTRO SACRAMENTI EXTREMÆ UNCTIONIS.

Dicendum est : — 1. Quisnam possit ministrare hoc sacramentum ; — 2. quænam minister servare debeat in ejus ministratione.

§ I. Quisnam possit hoc sacramentum ministrare?

30. Assertio : *Solus sacerdos est minister Extremæ Unctionis.*

EST DE FIDE ; sic enim definita fuit a conc. Trid., (sess. 13, cân. 4) : « Si quis dixerit presbyteros Ecclesiæ, quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate ; ob idque *proprium Extremæ Unctionis ministrum non esse solum sacerdotem* ; anathema sit. »

PROB. 1. *Scrip. S. (Jac., v, 14)* : « Infirmatur quis in vobis ? » inducat *presbyteros Ecclesiæ*, et orent super eum ; » porro presbyterorum nomine, non seniores populi, sed sacerdotes rite ordinati hic intelliguntur ; — tum quia ibi dicuntur *presbyteri Ecclesiæ*, quod aliquid Deo sacratum indicat ; — tum quia jubentur orare super infirmum, et rem præscriptam peragere *in nomine Domini* ; — tum quia remittendi peccata virtus eorum actioni tribuitur. Quæ omnia indicant sacerdotes dignitate, non ætate seniores ; ergo.

PROB. 2. *Traditione.* Tota enim traditio verba S. Jacobi de sacerdotibus intellexit. Sic S. Chrysost. (lib. 3, n. 6, *de Sacerdotio*) : « Neque enim sacerdotes cum nos regenerant, sed

postea etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent. Infirmatur inter vos aliquis? accersat presbyteros. » — Ita asserunt omnia ritualia latina et græca.

Unde si dicitur in historia quosdam sanctos oleum trans-
misisse ad infirmos qui seipsos ungerent, dicendum est cum S. Thom. (*Supp.*, q. 31, a. 1, ad. 2) illas unctiones non fuisse sacramentales, et sanitatem in illis casibus collatum fuisse per gratiam sanitatum, non autem per gratiam sacramentalem.

31. Quæritur 1. *Utrum hoc sacramentum ab unico sacerdote an a pluribus, confici possit aut debeat?*

RESP. 1. Licet a pluribus presbyteris hoc sacramentum ministrari possit, semper tamen ab unico sacerdote valide conficitur.

Extremam unctionem a pluribus sacerdotibus ministrari posse, constat, quia hæc est praxis Ecclesiæ græcæ, et SS. Pontifices, nedum eam damnarent, pluries præscripserunt, ut utriusque Ecclesiæ Latinæ et Græcæ ritus servarentur.

2. Eamdem vero ab unico etiam sacerdote valide confici probatur, — tum ex Alexandro III (cap. *Quæsit*, 14, de *Verborum significatione*), in quo dicitur: « Sacerdos, uno præsentem clerico, et etiam solus potest infirmum ungere »; — tum ex praxi Ecclesiæ juxta quam Extrema Unctio ab uno sacerdote ministratur.

Verba itaque S. Jacobi: « Inducat presbyteros Ecclesiæ », eo sensu sunt intelligenda quod sacerdotes sint ministri necessarii Extremæ unctionis, non autem quod plures esse debeant; quemadmodum Christus dixit leprosis (*Luc.*, xvii, 14); « Ite, ostendite vos sacerdotibus », quamvis sufficeret ut uni tantum sacerdoti se ostenderent.

Quod ad praxim spectat, — 1. Extra casum necessitatis ab unico sacerdote apud Latinos ministranda est Extrema Unctio. Si sacerdos deficeret post inceptas unctiones, nec posset eas perficere, alius sacerdos et valide et licite posset illius sacramenti administrationem proseguire. — 2. Apud Græcos, extra casum necessitatis, plures adhibendi sunt sacerdotes.

32. Quæritur 2. *Utrum et quatenus in ministro hujus sacramenti necessaria sit jurisdictio?*

RESP. Non ad validam quidem, sed ad *licitam* Extremæ Uctionis administrationem requiritur *jurisdictio ordinaria vel delegata*. Pastoris est enim oves suas pascere et ipsis vitæ æternæ pabula præbere; ergo illius est Extremæ Uctionis sacramentum ministrare.

Quod ad praxim attinet, — 1. *Peccaret*, et quidem *graviter*, sacerdos qui sine pastoris consensu, saltem præsumpto, Extremam Uctionem ministraret. — 2. Regulares qui ita agerent *excommunicationis* pœnam Sedi Apostolicæ reservatam incurrerent (Clem., lib. 5, tit. 7, c. 1; ita et constit. *Apostolicæ Sedis*). — 3. *In casu necessitatis* non tantum præsumi potest, sed et debet pastoris consensus; et ideo licite ministratur illud sacramentum.

33. Quæritur 3. *An et quibus sit obligatio hoc sacramentum ministrandi?*

RESP. 1. Pastores *qui curam animarum habent, tenentur sub gravi* infirmis ministrare Extremam Uctionem. Ratio est quia ob munus pastoris debent oves pascere sacramentorum administratione, præsertim in articulo mortis.

Hinc -- 1. Nisi adsit notabilis causa, graviter peccant si recusent, vel si procrastinent cum probabili periculo mortis pro infirmo.

2. Si pastor non possit sacramentum Extremæ Uctionis ministrare sine gravi propriæ vitæ periculo, sic videtur distinguendum: Vel infirmus, omnibus attentis, præsumitur in statu gratiæ, puta quia pie suscepit pœnitentiæ sacramentum, et etiam forsân Eucharistiam; vel serio dubitatur an sit in statu gratiæ, quia tepide vivens, pœnitentiæ sacramentum nonnisi sensibus orbatus suscipere potuit, ac proinde cum gravi dubio circa validitatem sacramenti. — *Si prius*, non tenetur pastor mortis periculo sese exponere ut ministret Extremam Uctionem, quia infirmus hoc sacramento absolute non indiget, nec datur præceptum positivum tam strictum suscipiendæ Extremæ Uctionis. — *Si posterius*, tenetur pastor; quia vere periclitatur salus illius infirmi (S. Lig., lib. 6, n. 729),

RESP. 2. Sacerdos qui infirmi *pastor non est*, tenetur in

quibusdam casibus ad ministrandam Extremam Unctionem juxta principia quæ statuuntur in Tractatu de Virtutibus theologicis, ubi de caritate erga proximum.

§ II. Quænam minister servare debeat in hujus sacramenti ministracione?

34. I. Ante administrationem. Hæc in Rituali præscribuntur : « Sacerdos Extremam Unctionem ministraturus, quatenus fieri poterit, parari curet apud infirmum mensam mappa candida coopertam, itemque vas, in quo sit bombicium, seu quid simile in septem globulos distinctum ad abstergendas partes inunctas; medulam panis ad detergendos digitos, et aquam ad abluendas sacerdotis manus; ceream item candelam, quæ deinde accensa ipsi ungenti lumen præbeat. Denique operam dabit, ut quanta poterit munditia et nitore, hoc sacramentum ministretur.

» Deinde convocatis clericis seu ministris, vel saltem uno clerico, qui crucem, sine hasta, aquam benedictam cum aspersorio, et librum ritalem deferat, ipse parochus decenter accipit vas sacri olei infirmorum sacculo serico violacei coloris inclusum, illudque caute defert ne effundi possit. Quod si longius iter peragendum, aut etiam equitandum sit, vel alias adsit periculum effusionis, vas olei sacculo aut bursa inclusum, ut dictum est, ad collum appendat, ut commodius et securius perferat. Procedat autem sine sonitu campanulæ. »

35. II. In ipsa administratione. « Deinde, pergit idem rituale, deposito oleo super mensam, superpelliceo stolaque violacea indutus, ægroto crucem pie deosculandam porrigit; mox in modum crucis cum aqua benedicta, et cubiculum et circumstantes aspergit. Quod si ægrotus confiteri voluerit, audiat illum et absolvat. Deinde piis verbis illum consoletur, et de ejus sacramenti vi atque efficacia, si tempus ferat, breviter admoneat, et quantum opus sit, ejus animum confirmet, et in spem erigat vitæ æternæ. »

Hæc specialius notanda sunt :

1. *Extra necessitatem adest certe peccatum mortale in ministrando Extremam Unctionem sine superpelliceo et stola. —*

In casu *necessitatis*, quidam contendunt non licere sine præfatis vestimentis ministrare, ob reverentiam sacramento debitam; at probabilius est *illud licere*, quia licet sacramentum hoc non sit necessarium, est tamen valde utile; unde non præsumitur Christum, qui illud instituit ad subsidium infirmorum in ultimo agone pugnantium, voluisse eos, ne vestes omittantur, tanto bono privari (S. Lig., lib. 6, n. 726).

2. Psalmi pœnitentiales cum litiis, vel aliæ preces, sunt solum de consilio, juxta S. Lig. Cæteræ preces in rituali præscriptæ dicendæ sunt de præcepto; majus vel minus erit peccatum prout major aut minor erit omissio, levior aut gravior omissionis ratio. Si periculum mortis immineat infirmo, jam præscribit Rituale quod infirmus cito ungatur, et deinde (si supervivat) dicantur orationes prætermisæ.

3. Ministrare sine lumine, etiam extra necessitatem, non videtur peccatum lethale.

4. Item administrare sine ministro non videtur excedere peccatum veniale (S. Lig., lib. 6, n. 728). Melius est nullum admittere ministrum quam mulierem ministrantem.

5. Abstertio partium inunctarum videtur aliquid grave, ob reverentiam sacramento debitam et periculum profanationis S. Olei infirmorum. Quando ob periculum pestis unctio mediante virga facta fuit, comburenda est extremitas virgæ.

36. III. Post administrationem. — 1. Globuli ex lana vel re simili, qui ad abstergendas partes inunctas inservierunt, debent in vase mundo reponi, ad ecclesiam deferri et ibi super piscinam comburi, vel statim post sacramenti administrationem in ignem dejici.

2. Oleum sanctum domi servari nequit sine sufficienti ratione, quo in casu in loco decenti et clauso servandum est; qui aliter faceret leve peccatum admitteret, demptis gravi scandalo et irreverentia.

3. Post Extremam Unctionem ministratam non derelinquendus est infirmus, sed eum sæpe sæpius invisat parochus, ut illi in diebus tam periculosis religionis auxilia præstet, contra insidiantem diabolum subsidia afferat, pretiosam in

conspectu Dei mortem obtineat, et eum quodam modo in cœlum introducat.

CAPUT V.

DE SUBJECTO SACRAMENTĪ EXTREMÆ UNCTIONIS.

Tria expendere oportet: — 1. Quinam sint capaces hujus sacramenti? — 2. An sit pro eis necessitas idem sacramentum suscipiendi? — 3. Quibuscum dispositionibus suscipi debeat.

§ I. Quinam sint capaces hujus sacramenti?

37. Principium. *Capaces sunt Extremæ Uctionis omnes et soli christiani peccatores, et infirmi vita periclitantes.*

Dicitur 1. *Christiani*; nam baptismus est janua sacramentorum, et per ejus susceptionem homo fit capax recipiendi cætera sacramenta.

Dicitur 2. *Peccatores*; quia finis hujus sacramenti, ex probatis supra, est tum confortare infirmum contra debilitatem spiritualem, quæ *ex peccato relinquitur*, seu, ut ait conc. Trid., reliquias peccatorum abstergere; tum conferre eidem, si necessaria sit, peccatorum actualium remissionem. Non sunt igitur capaces Extremæ Uctionis, qui peccatum non commiserunt.

Sanatio corporis est quidem alius hujus sacramenti effectus, sed ille effectus nec infallibilis est, nec primarius, sed solum secundarius qui, cessante primario effectui, cessat. Ergo peccatores sunt capaces Extremæ Uctionis,

Hinc — 1. Hoc sacramentum conferri nequit *infantibus* usum rationis nondum adeptis, nec *perpetuo amentibus*. — 2. Rectissime confertur, et conferri debet *puero* qui est *capax peccati*, quamvis ad primam communionem nondum admissus fuerit. — 3. Dari potest infirmo *adulto statim post baptismum*. Ratio est quia per baptismum non absterguntur reliquæ sive

peccati originalis, sive culparum actualium quæ fuerunt ante baptismum commissæ.

Dicitur 3. *Infirmi vita periclitantes*; nam institutum est hoc sacramentum ad confortandum *infirmum* contra difficultates *in mortis articulo* occurrentes.

38. Quæritur 1. *Utrum solis infirmis, et quibusnam infirmis dari debeat Extrema Unctio?*

RESP. 1. Dari potest *solis infirmis*; dicit enim B. Jacobus : « *Infirmatur quis in vobis.* » Quas voces de vera infirmitate corporali semper interpretata est traditio. — Et ideo dari nequit Extrema Unctio *sanis*, nec militibus mox pugnaturis, nec etiam morte damnatis, quia hi omnes non sunt infirmi. Nec obstat ritus Ecclesiæ Græcæ sanos quandoque ungentis, quia, ut advertit Benedictus XIV, hæc unctio non adhibetur ut sacramentum, sed tanquam mera cæremonia ac sacramentalis benedictio. — Conferri autem potest Extrema Unctio iis qui *præ senio deficiunt*, et in diem videntur morituri, etiam sine alia infirmitate, quia senium istud ut vera et gravissima infirmitas habenda est.

RESP. 2. Dari potest non omnibus infirmis, sed *solis vita periclitantibus*, id est, laborantibus aliquo morbo qui ex se periculum mortis inducit, quamvis mors non immineat. — Requiritur itaque *periculum mortis*, nam vox ista : *infirmatur quis in vobis*, indicat infirmitatem gravem. — Insuper in decreto ad Armenos dicitur : « Hoc Sacramentum nisi *infirmo de cujus morte timetur*, dari non debet. » — Et vero conc. Trid. (sess. 14, c. 3) ait : « Hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero præsertim qui *in exitu vitæ constituti* videantur. » Particula illa *præsertim* satis indicat posse Extremam unctionem ministrari etiam infirmis qui nondum videntur esse in exitu vitæ. — Præterea Bened. XIV (in Bulla *Ex quo primum*, § 46, an. 1756) dicit : « Ne sacramentum Extremæ unctionis ministretur benevalentibus, sed iis duntaxat qui *gravi morbo laborant.* » — In Rituali demum legitur : « Debet hoc sacramentum infirmis præberi, qui... tam graviter laborant, ut *mortis periculum imminere* videatur. » — Ex his omnibus concludere est ad Extremæ unctionis collationem

sufficere morbum gravem et periculosum, quamvis mors non immineat, et ideo valde exoptandum esse ut infirmis Extrema Unctio quamprimum conferatur.

Communiter docent auctores, inquit S. Ligorius, graviter peccare parochos, qui differunt hoc sacramentum usque dum infirmus privetur usu sensuum et rationis; et ita habetur etiam expressum in Catech. Rom. (n. 9), ubi dicitur: « Gravissime peccant, qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, cum jam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat. » Ratio est — 1. Quia sic privatur infirmus uberiori fructu quem habuisset, si accepisset sacramentum dum erat rationis compos, cum magis tum se ad illud disposuisset; — 2. Quia privatur spiritualibus viribus ad resistendum dæmoni, et ad perferenda morbi incommoda; — 3. Quia infirmus, si forte esset in mortali, et compos rationis sacramentum suscepisset, auxilio attritionis gratiam forte fuisset adeptus, qua alioquin privatur; — 4. Demum quia virtute hujus sacramenti forte consecutus fuisset sanitatem corporis, si tempore congruo collatum fuisset. Quæ omnia, saltem simul congesta, videntur grave damnum infirmo afferre (Ita S. Lig., lib. 6, n. 714).

.39. Quæritur 2. *Utrum et quatenus iterari possit hoc sacramentum?*

Variæ fuerunt olim sententiæ circa Extremæ Unctionis iterationem, variæque praxis. « Sed usus postea ab universali Ecclesia receptus, a theologis communi calculo approbatus, et synodorum ac ritualium auctoritate roboratus, obtinuit ut *semel duntaxat in eadem infirmitate* Extrema Unctio adhibeatur » (Ita Bened. XIV, *de Syn.*, lib. 8, c. 8, n. 4). In eadem itaque infirmitate Extremam Unctionem bis ministrare non licet.

Morbus autem potest esse diversus duplici modo, *physice* et *moraliter*. — Est *physice* diversus quando varia organa vel eadem organa vario modo afficit, ut pectoris, stomachi vel viscerum infirmitates. — Est *moraliter* diversus quando mortis periculum evanuit et redit postea. Sic conc. Trid. (sess. 14, c. 3): « Si infirmi post susceptam hanc unctionem convalesce-

rint, iterum hujus sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint. » In Rituali Romano legitur : « Iterari non debet nisi diuturna sit, ut cum infirmus convaluerit, et iterum in periculum mortis incidit. »

§ II. An sit necessitas suscipiendi hoc sacramentum?

40. De necessitate medii. Extrema Unctio non est *directe* necessaria necessitate *medii* ad salutem consequendam; id fatentur omnes, quia sine Extrema Unctione salus acquiri potest. — *Indirecte* tamen, seu *per accidens*, necessaria esse potest Extrema Unctio ad superandas tentationes, ad morbum christiane sustinendum, ad scandalum vitandum.

41. De necessitate præcepti. Valde controvertitur an necessaria sit necessitate *præcepti*. — Plures affirmant, sed diversa ratione; juxta quosdam est necessaria præcepto *naturali*, ob caritatem sibi debitam; etenim, inquiunt, in periculo mortis debiliior est animi vis, et vehementiores sunt diaboli insidiæ; unde ingenti periculo sese exponere videtur qui negligit se munire hoc sacramento a Christo instituto, tanquam firmissimo præsidio in tanto conflictu, et sic peccat lethaliter contra caritatem sibi debitam. — Juxta alios est necessaria necessitate præcepti *divini*, tum quia istæ voces : *Inducat presbyteros*, indicant præceptum; tum quia conc. Tridentinum vocat Extremam Unctionem *mandatum Dei* (sess. 14, c, 4); tum quia improbabile est sacramentum fuisse a Christo institutum, relicta fidelibus libertate eo utendi vel non utendi. — Opinio longe communior (S. Th., 4 p. q. 65, a. 4; S. Lig., lib. 6, n. 733), denegat gravem adesse obligationem, quæ illis nec in jure naturali nec in jure positivo divino vel ecclesiastico videtur fundata.

42. Corollarium. Ex his omnibus concludendum :

1. Parochis nihil negligendum esse ut fideles infirmi hoc sacramentum suscipiant, — tum ad facilius resistendum diabolo, — tum ad uberiores recipiendas gratias, ut morbi dolores fortiter sustineantur, — tum ad gratiæ sanctificantis augmentum accipiendum, — tum demum ad proximi ædificationem et omnis scandali devitationem.

2. Non asserendum esse gravem existere Extremæ Uctionis suscipiendæ obligationem; hæc enim obligatio minime certa est ex dictis, et dari possunt fideles, qui, sacramentum istud nequaquam contemnentes, adeo tamen sunt debiles ut præ rubore vel mortis timore non audeant illud suscipere. Illi fideles non putant lethaliter peccare denegando aut procrastinando Extremæ Uctionis susceptionem, et forsitan in lathale peccatum inducerentur, si hujus sacramenti susceptionis necessitas, quæ in dubium venit, assereretur.

3. Etiam si admitteretur divinum præceptum Extremæ Uctionis suscipiendæ, non esset inde inferendum illam esse iterum suscipiendam quando morbus est tantum moraliter diversus, seu quando infirmi post susceptam hanc Uctionem convaluerint, et in aliud simile vitæ discrimen incidunt. Ratio est quia momenta superius exposita (n. 39), loquuntur de liceitate secundæ susceptionis, non autem de ejus necessitate.

§ III. Quibuscum dispositionibus suscipi debeat?

43. Quæritur 1. *Utrum ad hoc sacramentum suscipiendum requiratur status gratiæ?*

Generatim requiritur status gratiæ, quia Extrema Unctio est sacramentum vivorum, ut superius dictum est. Ille proinde qui peccati mortalis conscius est, pœnitentiæ sacramento, aut contritione perfecta prius mundari debet. — Dicitur *generatim*; quia per accidens, in casu nempe qui supra fuit expositus (n. 27), suscipiens sacramentum Extremæ Uctionis cum sola attritione, peccatorum suorum remissionem obtineret.

44. Quæritur 2. *Utrum ante Extremam Uctionem suscipi debeat Viaticum?*

Olim varia fuit hac de re praxis, quandoque præmittebatur Viaticum, quandoque autem Extrema Unctio. At hodie Extrema Unctio post SS. Eucharistiam suscipi debet, juxta hæc verba Ritualis Romani: « Illud imprimis ex generali Ecclesiæ consuetudine observandum est, ut, si tempus, et infirmi conditio permittat, ante Extremam Uctionem, pœnitentiæ et Eucharistiæ sacramenta infirmis præbeantur. » — Hujus disci-

plinæ affert rationem Suárezius : Eucharistia ut cibus ad confortandum in via præbetur, et ideo ut detur, non est expectandum ultimæ vitæ periculum; Extremæ Uctionis vero sacramentum exeuntium est, quasi in ultimum subsidium institutum.

Huic disciplinæ et isti Ritualis præscriptioni standum est; attamen suscipere Extremam Uctionem ante Viaticum, aut nullum erit peccatum, aut vix veniale, ut dicunt Suarez et Croix; nec improbat Bened. XIV (*de Syn.*, lib. 8, c. 8, n. 2), quia consuetudo præmittendi Viaticum non est recepta saltem sub gravi obligatione (Ita Busembaum apud S. Lig., l. 6, n. 716).

45. Quæritur 3. *Qualis intentio requiratur in suscipiente Extremam Uctionem?*

Non requiritur in subjecto *intentio actualis*, nec *virtualis* explicita, sed probabilius *sufficit intentio virtualis implicita*, qualis reperitur in homine christiane vivente, aut saltem christianismum profitente, ut dictum fuit in Tractatu *de Sacramentis*.

Hæc in Rituali leguntur : « Infirmis autem qui dum sana mente et integris sensibus essent, Extremam Uctionem petierunt, seu verisimiliter petiissent, seu dederunt signa contritionis, etiamsi deinde loquelam amiserint, vel amentes effecti sint, vel delirent, aut non sentiant, nihilominus præbeatur. Sed si infirmus, dum phrenesi aut amentia laboret, verisimiliter posset quidquam facere contra reverentiam sacramenti, non inungatur, nisi periculum tollatur omnino. Impœnitentibus vero, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, et excommunicatis penitus denegetur. »

TRACTATUS DE ORDINE

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ

DE ORDINE

Ex Conciliis Florentino et Tridentino

DECRETUM CONCILII FLORENTINI SUB EUGENIO IV PRO INSTRUCTIONE
ARMENORUM.

Sextum sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur ordo; sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, et patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus vero per libri evangeliorum dationem. Subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem; et similiter de aliis, per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis et mortuis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Et sic de aliorum ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur. Ordinarius minister hujus sacramenti est episcopus. Effectus, augmentum gratiæ, ut quis sit idoneus minister.

DOCTRINA CONCILII TRIDENTINI.

(*Sessio XXIII.*)

CAPUT I. De constitutione sacerdotii novæ legis.

Sacrificium et sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta

sunt, ut utrumque in omni lege exstiterit. Cum igitur in Novo Testamento sanctum Eucharistiæ sacrificium visibile ex Domini institutione catholica Ecclesia acceperit; fateri etiam oportet, in ea novum esse visibile et externum sacerdotium, in quod vetus translatum est. Hoc autem ab eodem Domino Salvatore nostro institutum esse, atque apostolis eorumque successoribus in sacerdotio, potestatem traditam consecrandi, offerendi et ministrandi corpus et sanguinem ejus, nec non et peccata dimittendi et retinendi, sacræ Litteræ ostendunt, et catholicæ Ecclesiæ traditio semper docuit.

CAPUT II. De septem Ordinibus.

Cum autem divina res sit tam sancti sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quo dignius et majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures et diversi essent ministrorum Ordines, qui sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi, ut qui jam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent. Nam non solum de sacerdotibus, sed et de diaconis sacræ Litteræ apertam mentionem faciunt; et quæ maxime in illorum ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docent; et ab ipso Ecclesiæ initio sequentium Ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, subdiaconi scilicet, acolythi, exorcistæ, lectoris et ostiarii, in usu fuisse cognoscuntur, quamvis non pari gradu; nam subdiaconatus ad majores Ordines a Patribus et sacris conciliis refertur, in quibus et de aliis inferioribus frequentissime legimus.

CAPUT III. Ordinem vere et proprie esse sacramentum.

Cum Scripturæ testimonio, Apostolica traditione et Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ verbis et signis exterioribus perficitur, gratiam conferri; dubitare nemo debet Ordinem esse vere et proprie unum ex septem sanctæ Ecclesiæ sacramentis; inquit enim Apostolus: Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum; non enim dedit nobis

Deus spiritum timoris, sed virtutis, et dilectionis, et sobrietatis.

CAPUT IV. De ecclesiastica hierarchia et ordinatione.

Quoniam vero in sacramento Ordinis, sicut et in baptismo et confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri nec auferri potest; merito sancta synodus damnat eorum sententiam qui asserunt Novi Testamenti sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, et semel rite ordinatos, iterum laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exercent. Quod si quis omnes Christianos promiscue Novi Testamenti sacerdotes esse; aut omnes pari inter se potestate spirituali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quam ecclesiasticam hierarchiam, quæ est ut castrorum acies ordinata, confundere; perinde ac si contra beati Pauli doctrinam, omnes Apostoli, omnes Prophetæ, omnes evangelistæ, omnes pastores, omnes sint doctores. Proinde sacrosancta synodus declarat, præter cæteros ecclesiasticos gradus, episcopos, qui in apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipue pertinere; et positos, sicut idem Apostolus ait, a Spiritu sancto, regere Ecclesiam Dei; eosque presbyteris superiores esse; ac sacramentum confirmationis conferre; ministros Ecclesiæ ordinare; atque alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent. Docet insuper sacrosancta synodus in ordinatione episcoporum, sacerdotum, et cæterorum Ordinum, nec populi, nec cujusvis sæcularis potestatis, et magistratus consensum, sive vocationem, sive auctoritatem, ita requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio: quin potius decernit eos qui tantummodo a populo, aut sæculari potestate ac magistratu vocati et instituti, ad hæc ministeria exercenda ascendunt, et qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiæ ministros, sed fures et latrones, per ostium non ingressos, habendos esse. Hæc sunt quæ generatim sacra synodo visum est Christi fideles de sacramento Ordinis docere. His autem contraria, certis et propriis canonibus in hunc, qui sequitur, modum damnare constituit; ut omnes.

adjuvante Christo, fidei regula utentes, in tot errorum tenebris catholicam veritatem facilius agnoscere et tenere possint.

CANONES.

Can. 1. Si quis dixerit, non esse in Novo Testamento sacerdotium visibile et externum; vel non esse potestatem aliquam consecrandi et offerendi verum corpus et sanguinem Domini, et peccata remittendi et retinendi; sed officium tantum, et nudum ministerium prædicandi Evangelium; vel eos qui non prædicant, prorsus non esse sacerdotes; anathema sit.

Can. 2. Si quis dixerit, præter sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios Ordines, et majores et minores, per quos, velut per gradus quosdam, in sacerdotium tendatur; anathema sit.

Can. 3. Si quis dixerit, Ordinem, sive sacram Ordinationem, non esse vere et proprie sacramentum, a Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis; aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei et sacramentorum; anathema sit.

Can. 4. Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra episcopos dicere: Accipe Spiritum sanctum; aut per eam non imprimi characterem; vel eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse; anathema sit.

Can. 5. Si quis dixerit, sacram unctionem qua Ecclesia in sancta Ordinatione utitur, non tantum non requiri, sed contemnendam et perniciosam esse, similiter alias Ordinis cæremonias; anathema sit.

Can. 6. Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina Ordinatione institutam, quæ constat ex episcopis, presbyteris, et ministris; anathema sit.

Can. 7. Si quis dixerit, episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi; vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem; vel ordines ab ipsis collatos sine populi vel po-

testatis sæcularis consensu aut vocatione, irritos esse; aut eos qui nec ab ecclesiastica et canonica potestate rite ordinati, nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi et sacramentorum ministros; anathema sit.

Can. 8. Si quis dixerit, episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos et vere episcopos, sed figmentum humanum; anathema sit.

PROOEMIUM TRACTATUS

---

1. Objectum et divisio Tractatus. Explicatis sacramentis illis quibus homo in spirituali vita perficitur quantum ad personam propriam, deveniendum est ad tractationem eorum quibus perficitur in ordine ad totam communitatem, quæ sunt *Ordo* et *Matrimonium*.

Quod ad *Ordinem* autem spectat, is est hujus sacramenti finis proprius, ut constituentur in republica Christiana, tum *sacerdotes*, qui vice et potestate Christi sacrificium redemptionis usque ad sæculi consummationem offerant, tum *ministri*, quibus media sanctificationis, sacramenta nempe, fidelibus rite et legitime administrentur, tum denique *magistratus*, seu *pastores*, quorum auctoritate et imperio communitas Christiana regatur.

Jam vero exponere et demonstrare aggredimur in præsentī Tractatu, quomodo Christus sacram hanc instituerit hierarchiam, variis ordinibus et officiis distinctam, quæ habeat vim et rationem veri sacramenti. — Sed quo accuratius explicentur hujus natura et conditiones, dicemus in priori parte *de sacramento Ordinis in genere*, et in posteriori *de singulis Ordinibus* quibus constituitur.

2. Utilitas Tractatus. Eo diligentius de sacramento Ordinis agendum est, quod in eo fundatur, ut jam diximus, perpetuitas sive sacerdotii et sacrificii Christi, sive administrationis sacramentorum, sive officii pastoralis, atque proinde ab eo pendet existentia ipsius Ecclesiæ Christi.

Notandum vero, ex Catechismo Romano (*de Ord. sacr.*, n. 1), quod proderit maxime hujus sacramenti explicatio, primum quidem ipsis sacerdotibus, deinde aliis qui ecclesiasticæ vitæ rationem ingressi sunt, postremo etiam fidei populo. — 1. *Ipsis sacerdotibus* multum proderit in hujus argumenti tractatione versari, ut ad eam gratiam excitandam, quam in hoc sacramento adepti sunt, magis commoveantur,

secundum illud S. Ambrosii (*de dign. Sacerd.*, c. 2) : « Dignum est ut dignitas sacerdotalis noscatur a nobis et deinde servetur a nobis. » — 2. *Aliis* etiam proderit *clericis inferioris gradus*, partim ut gratias in prioribus ordinibus susceptas plenius recognoscant et ferventius renovent, partim ut superiorum ordinum dignitatem addiscant, et viam ad eos sibi parare diligentius studeant. — 3. *Reliquis* autem *fidelibus* haud erit inutile eadem edoceri : primum quidem ut intelligant quo honore digni sunt Ecclesiæ ministri, deinde ut, sive ii qui liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio destinant, sive ii qui sua sponte illud vitæ genus sequi eligunt. nihil eorum ignorent; quæ præcipue ad hanc vivendi rationem pertinent.

PARS I.

DE SACRAMENTO ORDINIS IN GENERE.

---

3. Ordo quoad nomen. *Ordo*, si propriam nominis vim et notionem accipiamus, est dispositio superiorum et inferiorum rerum, quæ inter se ita aptatæ sunt, ut una ad alteram referatur. Cum itaque in sacra hierarchia multi sint gradus et variæ functiones, omnia vero certa ratione distributa sint et collocata, recte et commode *Ordinis* nomen ei impositum videtur (*Catech. Rom. de Ord.*, n. 18, 19).

In hac autem stricta acceptione, sumitur Ordo ad significandum, — tum *in genere*, *statum* illorum qui ad divinum ministerium in Ecclesia exercendum assumpti sunt, et in eo sensu dicitur Ordo clericalis, — tum *in specie diversos gradus*, diversasque hujus ministerii functiones, sicque dicitur ordo presbyteratus, ordo diaconatus, subdiaconatus, etc..., — tum *strictius*, translato nomine effectus ad causam, *ipsam actionem*, qua conferuntur isti diversi gradus Ordinis clericalis. seu

ritum sacrum quo quis a communi fidelium cœtu segregatur et ad sacra munia obeunda deputatur. Quo quidem sensu rectius *Ordinatio* diceretur.

Hoc autem postremo sensu spectatus, Ordo, seu ipsum sacramentum Ordinis, alio insuper nomine, a Latinis præsertim antiquioribus, *impositio manuum* dicitur, a ritu illo externo impositionis manuum ordinantis quo confertur (cf. in ipsa Script. sacra, *Act.*, vi, 6; *I Tim.*, iv, 14; v, 22; *II Tim.*, i, 6), Quæ tamen impositio manuum, ut ab ea distingueretur quæ fiebat in confirmatione et pœnitentia, *ordinatoria* dicebatur. — Apud Græcos vero duplici nomine Ordo vocabatur, χειροτονία, nempe seu manuum extensio aut porrectio, et χειροθεσία, seu manuum impositio.

4. Definitio ordinis. Definitur Ordo seu Ordinatio a Magistro Sententiarum (lib. 4, d. 24) : *Signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato.* Quam definitionem approbat S. Thomas (*Supp.*, p. 34, a. 2). — Potest etiam ad planiorem explicationem definiri hoc modo : *Sacramentum novæ Legis, quo spiritualis traditur potestas, et confertur gratia ad sacrosanctum Christi corpus consecrandum, et ad alia munia ecclesiastica rite obeunda.*

Dicitur 1. *spiritualis traditur potestas*, ut Ordo ab aliis novæ Legis sacramentis distinguatur, quæ gratiam quidem conferunt, sed nullam tradunt potestatem.

Dicitur 2. *confertur gratia*, et quidem tum sanctificans. tum propria seu sacramentalis, ad sensum qui in Tractatu *de Sacramentis in genere* explicatur.

Dicitur 3. *ad sacrosanctum Christi corpus consecrandum* : nam tota potestas quæ datur, atque omnes ordines diversaque officia cujuslibet ordinis eo tendunt et referuntur, tanquam ad finem suum, et objectum primum.

Dicitur 4. *et ad alia munia ecclesiastica rite obeunda* ; is est enim finis secundarius Ordinationis ; siquidem, ut ait S. Thomas (*Supp.*, q. 37, a. 2) : « Potestas Ordinis, aut est ad consecrationem ipsius Eucharistiæ, aut ad aliquod ministerium ordinatum ad illam. » Unde varii ordines, diversaque eorum officia, quæ fusius infra explanabuntur.

De sacramento Ordinis in genere tria erunt capita, nempe de ejus existentia, — ministro, — et subjecto. De iis quæ ad materiam et formam, effectus et cæremonias pertinent, opportunius tractabitur in secunda parte de singulis Ordinibus.

CAPUT I.

DE EXISTENTIA SACRAMENTI ORDINIS.

---

5. Ut existentia sacramenti Ordinis demonstretur, statuendum est : — 1. existere in Ecclesia Ordinem hierarchicum ministrorum, qui dicitur Ordo clericalis; — 2. ritum, quo viri e cœtu christianorum selecti in præfato ordine constituuntur, et ad divina ministeria obeunda consecrantur, habere rationem veri et proprie dicti sacramenti novæ Legis.

ARTICULUS I.

De existentia Ordinis clericalis.

6. **Errores.** Protestantes negant dari in Ecclesia Christi ordinem ministrorum hierarchicum, seu statum clericalem a laicali distinctum; aut si quid discriminis clericos inter et laicos ponatur, totum ab arbitraria hominum institutione profluere dicunt.

Lutherus enim ait (*lib. de abrog. Miss. priv.*) : « Christianum populum esse *simplicem*, in quo prorsus nulla secta, nulla differentia personarum, nullus clericus, nullus laicus »; et alibi (*lib. de Captiv. Bab., de Ordine*); sacramentum Ordinis dicit, « ab Ecclesia Christi ignorari, inventumque esse ab Ecclesia Papæ,... *omnes nos æqualiter esse sacerdotes*, hoc est, *eamdem* in verbo et quocumque sacramento *habere potestatem*; verum non licere quemquam hac ipsa uti, nisi consensu communitalis aut vocatione majoris. »

Unde juxta Novatores, Ecclesia est societas seu *collegium æqualium*, cui potestas spiritualis in communi concessa sit,

quam pastores *nonnisi ex consensu populi* exerceant; et ideo nullum habent principatum et imperium in populum, sed *ministerium nudum a populo concessum*.

7. Ecclesiæ catholicæ doctrina. Catholici e contra hoc tenent dogma fidei: Ecclesiam esse societatem *inæqualem* ex *imperantibus* et *subditis* compositam, in quo sacrum principatum tenent cleri. Appellatur autem hic sacer principatus *hierarchia ecclesiastica*, quæ ideo recte definitur in genere: *Principatus sacer, in plures gradus distributus, et ad sacra ministeria obeunda, Ecclesiæque regimen exercendum institutus*.

Duplex est igitur hierarchia: alia est *ministerii* seu *ordinis*, alia *regiminis* seu *jurisdictionis*. Prior confert potestatem ad divina mysteria peragenda; posterior tradit potestatem ad christianum populum gubernandum. Prior vel proxime, vel remote, circa corpus Christi verum in SS. Eucharistia versatur; posterior, circa corpus Christi mysticum.

Porro ex doctrina catholica, hierarchia ordinis, de qua tantum hic agitur, constat, — tum personis sacris quæ potestatem SS. Eucharistiæ mysterium conficiendi acceperunt, et dicuntur esse *in sacerdotio*, ut *Episcopi* et *Presbyteri*, — tum aliis quæ sunt *in ministerio* tantum, et iterum in duplicem classem distinguuntur: vel enim sacerdoti SS. Eucharistiam conficienti propius ministrant, et dicuntur esse *in ordinibus majoribus* seu *sacris*, ut *Diaconi* et *Subdiaconi*; vel ministrant remotius, et dicuntur esse *in ordinibus minoribus*, ut *Acolythi*, *Exorcistæ*, *Lectores* et *Ostiarii*; — ad quam tandem sacram hierarchiam parari debet via per *primam tonsuram*.

Hi omnes Ordinem efficiunt, qui *Ordo hierarchicus* ministrorum Ecclesiæ dicitur, seu *Ordo clericalis*, seu uno verbo *clerici*; de quo igitur duo sunt nobis inquirenda: — 1. ejus divina institutio; — 2. numerus ordinum qui in eo distinguuntur.

§ I. De institutione divina Ordinis clericalis.

Contra Novatores sæculi xvi, quorum errores supra exposuimus, hanc statuimus assertionem.

8. Assertio. *Ordo hierarchicus ministrorum Ecclesiæ ab ins-*

titutione Christi ortum habuit, ideoque status clericorum a statu laicorum jure divino distinguitur.

EST DE FIDE. Concil. Trid. (sess. 23, can. 6), ait : « Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse *hiararchiam divina ordinatione institutam*,... anathema sit. » (Can. 4) : « Si quis dixerit... eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse ; anathema sit. »

PROB. 1. *Scrip. S.* Ille ordo a laicorum ordine jure divino distinguitur quem Christus speciali vocatione discrevit, quem speciali ritu consecravit, cui specialia munia indixit : atqui talis est clericalis ordo.

1. Christus clericos *speciali vocatione* discrevit (*Marc.*, III, 13) : « Vocavit ad se quos voluit ipse, et venerunt ad eum. Et » *fecit ut essent duodecim.* » — (*Joan.*, XV, 16) : « Non vos me » elegistis, sed *ego elegi vos et posui vos.* » — (*Hebr.*, V, 4) : « Nec quisquam sumit sibi honorem, sed *qui vocatur a Deo,* » tanquam Aaron. Sic et Christus non semetipsum clarificavit » ut Pontifex fieret. » — (*Gal.*, I, 1) : « Paulus Apostolus *non* » *ab hominibus, neque per hominem.* » Unde sic : Ex illis textibus Apostoli fuerunt a Christo electi, nec quisquam ad honorem sacerdotalem evehi debet nisi qui a Deo vocatur tanquam Aaron ; ergo speciali vocatione clericos designat Christus.

2. *Speciali ritu* consecrat Christus clericos (*Joan.*, XX, 22) : Christus in Apostolos *insufflavit* et dixit eis : « Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur » eis. » — (*II Tim.*, I, 6) : « Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te *per impositionem manuum mearum.* » — (*Act.*, VI, 6) : « Hos statuerunt ante conspectum apostolorum ; et *orantes imposuerunt eis manus.* » — (*I Tim.*, IV, 14) : « Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per » prophetiam, *cum impositione manuum presbyterii ;* » ergo ex Scriptura speciali ritu consecrantur sacerdotes.

3. *Specialia munia* sacerdotibus indixit Christus. (*Hebr.*, V, 1) : « Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus » *constituitur in iis quæ sunt ad Deum.* » — (*Act.*, XX, 28) : « Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus *posuit* episcopos, *regere Ecclesiam Dei.* » — (*I Cor.*, IV, 1) :

« Sic nos existimet homo ut *ministros Christi*, et *dispensatores* » *mysteriorum Dei*; » ergo specialia munia sacerdotibus committuntur; ergo clericalis ordo a laicorum ordine jure divino secernitur.

PROB. 2. *Traditione*. S. Ignatius Martyr (epist. ad Trallianos, n. 3), sic loquitur : « Cuncti reveantur Diaconos ut *mandatum Dei* Jesu Christi, et episcopum, qui est figura Patris, presbyteros autem ut *concessum Dei*, et ut conjunctionem Apostolorum; sine his Ecclesia non vocatur. » — Osius Cordubensis his verbis Constantium imperatorem alloquebatur : « Ne te rebus misceas ecclesiasticis, ne nobis his de rebus praecepta mandes, sed a nobis potius hæc ediscas. Tibi Deus imperium tradidit, *nobis ecclesiastica concredidit*... Neque nobis igitur terræ imperare licet, neque tu adolendi habes potestatem. » — S. Chrys. (hom. 5 in illud Isaïæ : *Vidi Dominum*, n. 1) : « Rerum terrenarum administrationem sortitus est Rex, nec ultra potestatem hanc quidquam habet auctoritatis : verum sacerdotii solium in cœlis collocatum est, et *cœlestia administrandi habet auctoritatem*. » Porro potestas quæ habenda est ut *mandatum Dei*, ut *concessum Dei*, quæ venit a Deo, quæ pro objecto habet *cœlestium administrationem*, non potest ab hominibus ortum ducere, sed divina institutione certe ordinata est; ergo ordo clericalis a divina institutione provenit.

Nec dicatur quosdam Patres asseruisse dignitatem sacerdotii ab Ecclesia constitutam fuisse; nam ii Patres locuti sunt vel de accessoriis dignitatis sacerdotalis, vel de modo quo confertur potestas ecclesiastica, puta quoad electionem vel institutionem.

§ II. De numero ordinum.

9. **Prænotandum est, quod de fide est plures esse in Ecclesia Ordines.** — Conc. Trid. (sess. 23, can. 2) ait : « Si quis dixerit, *præter Sacerdotium* non esse in Ecclesia catholica *alios ordines*, et majores et minores, per quos, velut per gradus quosdam, in Sacerdotium tendatur; anathema sit. »

Idque congruenter; nam, ut ait idem concil. (cap. 2) :

« Cum autem divina res sit tam sancti sacerdotii ministerium, *consentaneum fuit*, quo dignius, et majori cum veneratione exerceri possit, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione, *plures et diversi essent ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deservirent.* » Congruentiæ autem sunt (ex S. Thoma, *Suppl.* q. 37, a. 1) — 1. propter Dei sapientiam commendandam, quæ in distinctione rerum ordinata maxime relucet tam in naturalibus quam spiritualibus; — 2. ad subveniendum humanæ infirmitati, quia per unum non poterant omnia quæ ad divina pertinebant exsequi sine magno gravamine; et ideo distinguuntur ordines diversi ad diversa officia; — 3. ut via proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diversis officiis distribuuntur, ut omnes sint Dei cooperatores, quo nihil est divinius.

10. Assertio. *Septem saltem sunt in Ecclesia Ordines, videlicet : Sacerdotium, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, et Ostiariatus.*

PROB. 1. Ex summis Pontificibus. Sæculo III, S. Cornelius Papa (in *Epist. ad Fabium Antioch.*, missa anno 252, ap. Euseb. Cæsar., *Histor. eccles.*, lib. 6, cap. 43), de Novato hæretico scribens, inquit : « Ergo ille Evangelii vindex ignorabat unum Episcopum (id est, S. Pontificem) esse oportere in Ecclesia catholica. In qua tamen sciebat *presbyteros* quidem esse sex et quadraginta, septem autem *diaconos*, totidemque *subdiaconos*, *acolythos* duos et quadraginta, *exorcistas* et *lectores* cum *ostiariis* quinquaginta duos. » — Caius item Romanus Pontifex, (ad *Felicem Episc. scribens.*) ait (n. 6) : « Si quis episcopus esse meretur, sit primo *ostiarius*, deinde *lector*, postea *exorcista*, unde sacretur *acolythus*, demum vero *subdiaconus*, deinde *diaconus*, et postea *presbyter* et exinde, si meretur, *episcopus* ordinetur » (Apud Labbe, t. 1, p. 929). — In Sacramentario autem S. Gregorii Magni referuntur varii ritus ordinationis Ostiarii, Lectoris, Exorcistæ, Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri; ergo.

PROB. 2. Ex Conciliis. Concilium Carthaginense IV, cui S. Augustinus interfuit cum 213 Episcopis (an. 398) a canone 3 ad 9 refert septem Ordines, quos vindicamus, et pro unoquo-

que tradit ritum ordinationis. — Concilium Laodicenum (sæculo iv) clarissime omnes ministrorum ordines commemorat (can. 24). — Item concil. Aquisgranense, an 816 celebratum. — Tandem concil. Tridentinum (sess. 23, cap. 2) ait : « Non solum de *Sacerdotibus*, sed de *Diaconis* sacræ litteræ apertam mentionem faciunt; et quæ maxime in illorum ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docent; et ab ipso Ecclesiæ initio sequentium ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, *Subdiaconi* scilicet, *Acolythi*, *Exorcistæ*, *Lectoris*, et *Ostiarii*, in usu fuisse cognoscuntur. »

PROB. 3. *Ex SS. Patribus*, qui modo unum, modo alterum memorant, secundum quod exigit occasio. Omnes septem recensent et explicant : Isidorus Hispal., initio vii sæculi (lib. 7 *Orig.*, cap. 12 et 62, *de divin. offic.*), Alcuinus sequenti sæculo (*de divin. offic.*), Rabanus sæculo nono (*de Instit. cler.*, lib. 1, cap. 4), Hugo Victorinus, sæculo undecimo (lib. 2 *de Sacram.*, p. 3, c. 5).

PROB. 4. *Rationibus congruentiæ*, ex S. Thoma (*Supp.*, q. 37, a. 2) : « Ordinis sacramentum ad sacramentum Eucharistiæ ordinatur, quod est sacramentum sacramentorum, ut Dionysius dicit (c. 3, *de Eccles. hierarch.*, in princ.). Et ideo distinctio ordinum est accipienda secundum relationem ad Eucharistiam; quia potestas ordinis aut est *ad consecrationem* ipsius Eucharistiæ, aut *ad aliquod ministerium* ordinatum ad hoc sacramentum Eucharistiæ.

» Si primo modo, sic est ordo *Sacerdotum*; et ideo cum ordinantur, accipiunt calicem cum vino, et patenam cum pane, accipientes potestatem conficiendi corpus et sanguinem Christi.

» Si secundo modo, vel cooperatio ministrorum est in ordine *ad ipsum sacramentum*, vel in ordine *ad suscipientes*. — Primum fit tripliciter. *Primo* enim est ministerium, quo minister cooperatur sacerdoti *in ipso sacramento quantum ad dispensationem*, sed non quantum ad consecrationem, quam solus sacerdos facit; et hoc pertinet ad *Diaconum*. *Secundo* est ministerium ordinatum *ad materiam sacramenti ordinandam in vasis sacris* ipsius sacramenti; et hoc pertinet ad *Subdiaconos*. *Tertio* est ministerium ordinatum ad *præsentandam materiam*

sacramenti in vasis *non sacris*, et hoc competit *Acolytho*. — Alterum vero ministerium, illud nempe ad præparationem suscipientium ordinatum, non potest esse nisi super imundos, quia qui mundi sunt, jam sunt ad sacramenta percipienda idonei. Triplex autem est genus immundorum, secundum Dionysium (*loc. cit.*). Quidam enim sunt *omnino infideles* credere nolentes; et hi totaliter a visione divinorum et cœtu fidelium arcendi sunt; et hoc pertinet ad *Ostiariorum*. Quidam sunt volentes credere, sed *nondum instructi*; scilicet *catechumeni*; et ad horum instructionem ordinatur ordo *Lectorum*. Quidam tandem sunt fideles, et instructi, sed impedimentum habentes ex dæmonis potestate, scilicet *energumeni*; et ad hoc ministerium est ordo *Exorcistarum*. Et sic patet ratio et numeri et gradus Ordinum. »

11. Solvuntur objectiones. OBJIC. 1. Apud Græcos quatuor tantum ordines agnosci, nempe : Sacerdotium, Diaconatum. Subdiaconatum, et Lectoratum.

RESP. Quamvis alii ordines distinctis ordinationibus non conferantur, minime exinde sequitur illos a Græcis non agnosci, quia possunt simul cum aliis Ordinibus conferri. Sententia communis est Ostiariatum et Acolythatum dari cum Subdiaconatu, Exorcistatum autem cum Diaconatu. — Hoc probatur ex Benedicto XIV, qui (const. 57. *Etsi pastoralis*, § 7, n. 7), definit quod clericus Græcus, lector tantum institutus, si a Sede Apostolica obtineat ut ritu Latino ad majores Ordines ascendat, « antequam Subdiaconus ordinetur, tres minores Ordines omissos debeat ritu Latino suscipere. Si vero præter lectoris ordinem ad Subdiaconatum, etiam ritu Græco, ascendit, et ex dispensatione itidem Apostolica facultas sibi facta sit cæteros ordines ritu Latino suscipiendi, antequam inter diaconos cooptetur, ex minoribus ordinibus Exorcista tunc tantummodo supplere cogitur, cum per Subdiaconatum Græco ritu collatum, Acolythatum et Ostiariatum recepisse censeatur. » Qua definitione habemus Acolythatum et Ostiariatum conferri cum Subdiaconatu; quoad Exorcistatum vel datur cum Diaconatu, vel omittitur a Græcis; de eo silet S. Pontifex.

OBJIC. 2. Ordines olim plures quam septem admissos fuisse;

agitur enim in historia ecclesiastica de Psalmistis, Fossariis, etc.

RESP. *Psalmistas* seu *cantores*, *Laborantes* seu *Fossarios*, qui mortuorum corpora sepeliebant, *Custodes*, qui martyrum corpora vasaque sacra custodiebant, *distinctos ordines non constituisse*.

Nam vel eorum officia ad aliorum ordinum ministeria revocanda sunt, sic Custodes ab Ostiariis non discrepabant; vel si ab aliis officiis secernebantur, eorum ministeria nunquam ut verum ordinem constituentia habita fuerunt, sed qui iis officiis incumbabant ob pias eorum functiones, muniaque ecclesiastica, cum veris clericis numerati fuerunt, quamvis tamen ab eis vere distincti fuerint.

Cæteroquin diximus in assertionione Ordines esse *saltem septem*, quia difficultates manent solvendæ, tum de prima Tonsura, tum de Episcopatu. Sed de his opportunius agetur in secunda parte Tractatus.

ARTICULUS II.

De veritate sacramenti Ordinis.

12. Hic in memoriam revocare juvabit, triplicem acceptionem *Ordinis* supra expositam (n. 3). In præcedenti autem articulo *Ordo* adhibitus fuit tum pro Ordine seu statu clericali in genere, tum pro variis ejus gradibus. In hoc vero significat ritum sacrum, quo quis in præfato statu aut in ejus gradibus constituitur.

13. Errores. Sacramenti Ordinis existentiam negavit Lutherus; de sententia Calvinii non constat. Sed hodie communiter Protestantes sacramentum Ordinis rejiciunt, et ordinationem habent ut nudam cæremoniam qua declaratur ministerii munus ei committi, qui ad illud exercendum fuit electus.

14. Assertio. *Ordo, seu Ordinatio qua in Ecclesia catholica consecrantur ministri, est verum et proprie dictum sacramentum novæ Legis.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 23, can. 3) ait: « Si quis dixerit *Ordinem, sive sacram Ordinationem, non esse vere et*

proprie sacramentum a Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei et sacramentorum; anathema sit. »

PROB. 1. *Scrip. S.* (I *Tim.*, iv, 14). « Noli negligere *gratiam*, quæ in te est, *quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.* » — (II *Tim.*, i, 6): « Admoneo te ut resuscites *gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* » Ex quibus sic argumentari datur: Ad sacramentum quatuor requiruntur, scilicet: signum sensibile gratiæ, signum gratiæ ex se productivum, signum a Christo institutum, et quidem modo permanenti: atqui hæc quatuor in Ordinatione reperiuntur.

1. *Signum sensibile gratiæ et proprium*; agitur quippe de manuum impositione, quæ est procul dubio signum sensibile; — *signum gratiæ*, quia multoties in Scripturis ac praxi Ecclesiæ collatio gratiæ manuum impositione adumbratur. — Hæc autem impositio est *propria*, seu distincta ab ea quæ fit in baptismo vel confirmatione; tum quia agitur de Timotheo qui non fuerat a Paulo baptizatus, nec proinde confirmatus, cum in iis temporibus confirmatio post baptismum statim daretur; tum quia in hac epistola de episcopis et diaconis ordinandis præcipuus sermo est, et dicitur (v. 22): *Manus cito nemini imposueris.*

2. *Signum istud est gratiæ productivum ex se, ex opere operato*; etenim signum ex se productivum gratiæ illud est cui gratia annectitur, ita ut posito signo detur gratia si non sit obex: porro in prædictis textibus gratia tribuitur signo: *quæ (gratia) data est tibi... cum impositione manuum, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

3. *Signum a Christo institutum*; nam agitur de signo in nova Lege vigente et ex se gratiæ productivo: porro Christus solus tale signum instituere potuit; ergo.

4. *Signum permanens*; nam signum istud institutum fuit ad conferendam gratiam sacerdotibus et clericis necessariam: porro sacerdotium usque ad finem mundi est permansurum;

ergo et signum quo sacerdotibus gratia confertur; ergo ordinatio est verum novæ Legis sacramentum.

PROB. 2. *Ex SS. Patr.* Nam vocant *Ordinem sacramentum summæ benedictionis*, dicunt *gratiam a Deo conferri statim ac datur Ordo* ab episcopo, sacramenta Ordinis et baptismi *æqualia prædicant quoad efficaciam*; — S. Leo (epist. 11, alias 8, *ad Dioscorum Alex.*, c. 1) ait: Volumus ut jejunis et a jejunantibus benedictio sacerdotalis conferatur... ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum. » — S. Ambros., vel alius sub ejus nomine (lib. *de dign. Sacerd.*, c. 5): « Quis dat, frater, episcopalem gratiam? Deus, an homo? Respondes sine dubio: Deus; sed tamen per hominem dat Deus: *Homo imponit manus, Deus largitur gratiam*; sacerdos imponit supplicem dexteram, et Deus benedicit potenti dextera. *Episcopus initiat ordinem, et Deus tribuit dignitatem.* » — S. August. (lib. 2. *contra Parmenianum*, c. 43, vel n. 39): « Ipsi (Donatistæ) explicant quomodo sacramentum baptizati non possit amitti... si enim utrumque sacramentum est, quod nemo dubitat; cur illud non amittitur et illud amittitur? Neutri sacramento injuria facienda est. »

PROB. 3. *Argumento præscriptionis, et fide perpetua Ecclesiæ* quæ semper tenuit Ordinem esse verum et proprie dictum novæ Legis sacramentum.

PROB. 4. *Rationibus congruentiæ*, quas sic proponit P. Hurter (*Theol. dogm.*, tom. 3, p. 436): — 1. Si ritus quo homines *aggregantur Ecclesiæ et filii sunt Dei*, sacramentum est; sacramentum erit ritus ille, quo Ecclesiæ *præficiuntur*, et constituuntur *patres filiorum Dei*. — 2. Si ritus ille, quo Christi subditi promoventur in ejusdem *militēs*, gratiæ est efficax; quanto magis ille, quo seliguntur in *militum duces*, Christi ministros et fidei doctores! — 3. Si status *matrimonialis*, propter annexas difficultates et onera, gratia sanctificatur et fovetur; a fortiori status *clericalis*, in primis *sacerdotalis*, qui excellentior, altior, difficilior est, quo quis totum se Ecclesiæ devovet. — 4. Cum denique Ecclesiæ ministri, sacerdotes in primis, ministri quoque sint *Eucharistiæ*, quæ om-

nium mysteriorum est apex, decet divinam Providentiam eos condigne ad tam celsum munus gratiæ præparare et dispo-
nere. »

CAPUT II.

DE MINISTRO SACRAMENTI ORDINIS.

15. Sub duplici aspectu considerari potest administratio sacramenti Ordinis, sub aspectu nempe validitatis, et liceitatis. Duplex igitur erit articulus.

ARTICULUS I.

De ministro quoad validam Ordinis administrationem.

Minister ad validam sacramenti administrationem requisitus, duplex est: ordinarius et extraordinarius. — *Ordinarius* ille est qui expeditam habet, ob officium et institutionem Christi, potentiam conferendi Ordinem. — *Extraordinarius* ille est qui incompletam habet potestatem et speciali Ecclesiæ delegatione indiget.

§ I. De ministro ordinario sacramenti Ordinis.

16. Errores. Docuit Wiclefus episcopos, cupiditate lucri temporalis ductos, facultatem ministros Ecclesiæ constituendi usurpasse eam sibi reservando. — Lutherani et Calviniani contenderunt jus non tantum eligendi, sed etiam instituendi et ordinandi quoscunque Ecclesiæ ministros, penes populum aut politicum magistratum esse; unde si pontifices manus soli imponunt ministris, non tota multitudo, id fit non defectu auctoritatis in populo, sed ut confusio devitetur. — Contra Catholici omnes asserunt solos episcopos esse sacramenti Ordinis ministros ordinarios.

17. Assertio. *Solus episcopus est Ordinis minister ordinarius.*

PROB. 1. *Script.* S. Ille solus est sacramenti Ordinis minister ordinarius ex Scriptura, qui solus perhibetur illud sacramentum conferens, et cui soli cura hoc sacramentum administrandi committitur; atqui in Scriptura — 1. Soli episcopi *perhibentur hoc sacramentum administrantes*. Sic apostoli primos diaconos instituunt (*Act.*, vi, 6). Sic Paulus Timotheo manus imponit (*II Tim.*, i, 6). Sic Paulus et Barnabas presbyteros per singulas Ecclesias constituunt (*Act.*, xiv, 22). — 2. Solis episcopis *munus sacramentum Ordinis ministrandi confertur* (*I Tim.*, v, 22): « Manus cito nemini imposueris. » (*Tit.*, i, 5): « Reliqui te Cretæ... ut constituas per civitates » presbyteros, sicut et ego disposui tibi. » Ergo.

PROB. 2. *Ex SS. Patribus*. Auctor Constit. Apost. (lib. 3, c. 11): « Potestatem non damus nomine Apostolorum presbyteris ordinandi diaconos... vel lectores, vel ministros... sed *solis episcopis*. Hic est enim ordo ecclesiasticus, et concentus. » — Ita pariter canon primus Apostolorum. — S. Hieron. (epist. 85, alias 101): « Quid facit, *excepta ordinatione*, episcopus, quod non faciat presbyter? »

PROB. 3. *Praxi Ecclesiæ*. Ex innumeris veterum testimoniis, conciliorum decretis, latinorum ritualibus, græcorum ac orientalium euchologiis, constat episcopos in praxi semper habitos fuisse ut ordinationis ministros ordinarios. Ergo.

PROB. 4. *Concil. decisionibus*. Conc. Florent.: « *Ordinarius minister* hujus sacramenti (Ordinis) est *episcopus*. — Conc. Trid. (sess. 23, can. 7): « Si quis dixerit episcopos... *non habere potestatem ordinandi*, vel eam, quam habent, illis esse *cum presbyteris communem*..., anathema sit. » Vide etiam cap. 4 ejusdem sessionis. Ex quibus patet *de fide* esse episcopos habere specialem ordinandi potestatem qua carent simplices presbyteri; ac proinde ad finem accedere ipsos esse ordinarios ministros Ordinis, imo *de fide* illud etiam dici posset ob praxim perpetuam Ecclesiæ.

Hinc concludes validam esse ordinationem collatam ab illo qui caractere episcopali insignitus est, sive sedem habeat, sive non; sive sit catholicus, sive schismaticus, vel etiam hæreticus; sive sit sanctus, sive peccator; sive simoniacus,

excommunicatus, suspensus, interdictus, depositus vel degradatus fuerit.

18. Objectioni satisfit. Paulus (I *Tim.*, iv, 14) ait: « Noli » negligere gratiam... quæ data est tibi... cum impositione » *manuum presbyterii*; » ergo Apostolorum ætate presbyteri manus in ordinatione imponebant.

RESP. Presbyterii vocabulum significat senatum seniorum: porro senatus iste vel ex solis episcopis constabat, ut nonnulli existimant, tuncque nulla est prorsus difficultas; vel ex sacerdotibus simplicibus simul et episcopis coalescebat, ut placet aliis, nihilque ex eo potest inferri, quia dici potest simplices sacerdotes manus non imponere, sed solos episcopos; vel si cum episcopis manus imponebant presbyteri, ut nunc fit in Ecclesia Romana, hæc *manuum impositio* ad validitatem sacramenti minime pertinebat, sed mera erat cæremonia accidentalis, ut nunc habetur apud Latinos; ergo.

§ II. De ministro extraordinario Ordinis.

19. — I. De Episcopatu. *Non datur minister extraordinarius episcopatus.*

PROB. Ille minister qui ex speciali Ecclesiæ delegatione fieret minister extraordinarius episcopatus, foret indubitanter simplex presbyter: porro de fide est episcopum jure divino presbyteris esse superiorem; ergo a simplici sacerdote ordinari nequit episcopus etiam cum delegatione Ecclesiæ; siquidem Ecclesia nihil potest in iis quæ jure divino stabiliuntur.

20. — II. De Presbyteratu. *Non datur minister extraordinarius presbyteratus.*

Id certum est contra paucissimos, qui rati chorepiscopos esse solum presbyteros, et ab illis quosdam sacerdotes valide ordinatos fuisse, inde eruebant simplices sacerdotes posse fieri ex delegatione speciali Ecclesiæ ministros presbyteratus extraordinarios.

PROB. 1. *Ex SS. Patr.* S. Hieron. (epist. 85, alias 101, ad *Evangelium*), mox citatus, ait: « Quid facit, excepta ordinatione, episcopus, quod non faciat presbyter? » — S. Epiphanius contra Aërium scripsit (*Hær.* 85, n. 4): « Episcoporum

ordo vim gignendorum patrum habet, at presbyterorum ordo per regenerationis lavacrum filios Ecclesiæ gignit, non patres. » Porro si SS. Patres credidissent presbyteros posse ex delegatione speciali conferre sacerdotium, non dixissent episcopos esse presbyteris sola ordinatione superiores, cum plura sint alia quibus pariter essent ipsis superiores, et in primis sacramenti confirmationis administratione.

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ*. Nullibi legitur hujusmodi concessionem fuisse presbyteris factam : atqui tamen certe fuit et frequens et urgens occasio, cum summa esset episcoporum penuria, cum ferventi persecutionum æstu deessent tum episcopi, tum presbyteri, ita ut fere nullus animarum saluti incumbere posset; ergo credendum est illos hujus delegationis esse incapaces.

21. OBJ. 1. S. Paulus (I *Tim.*, iv, 14) : « Noli negligere gratiam... quæ data est tibi... cum impositione *manuum presbyterii*. » — RESP. Hic textus nimis probaret cum de episcopatu posset æque intelligi, siquidem caractere episcopali insignitus erat S. Timothæus. Vide insuper quæ modo dicta fuerunt.

2. Eugenius IV, in decreto ad Armenos, ait : « Ordinarius minister hujus sacramenti est episcopus; » ergo presbyter est minister extraordinarius sacramenti Ordinis, ac proinde presbyteratus. — RESP. Eugenius IV accipit vocem *sacramentum* in sensu generali et quatenus omnes ordines complectitur; verba enim Eugenii IV sic intellecta traditioni et praxi Ecclesiæ congruunt; nam presbyteri sunt inferiorum ordinum ministri extraordinarii. — Insuper, si stricte sumerentur Eugenii IV verba, ex his sequeretur presbyteros esse episcopatus ministros extraordinarios, quod ab omnibus rejicitur.]

22. — III. De Diaconatu. Quidam auctores, inter quos eminet Vasquezius, contenderunt presbyteros ex speciali delegatione posse ordinem diaconatus conferre, nitentes potissimum bulla Innocentii VIII in qua hæc potestas abbatibus Cisterciensibus conceditur. — Verum hæc bulla rejicitur tanquam supposita; tum quia nullibi reperitur; tum quia nunquam

potestate in ista bulla concessa usi sunt abbates Cistercienses; tum quia demum valde probabile est agi de litterarum dimissoriarum concessione, non vero de ipsamet ordinatione.

Alii auctores unanimiter profitentur *solum episcopum esse diaconatus conferendi ministrum*, uti constat tum probationibus ubi de presbyteratu expositis, tum praxi Ecclesiæ perpetua.

23. — IV. De Subdiaconatu. *Probabilius est presbyteros posse fieri ex delegatione speciali S. Pontificis ministros extraordinarios subdiaconatus.*

Illud deducitur ex his verbis Gelasii Papæ (epist. 9, cap. 6; Labbe, lib. 4, p. 1190), in quibus de presbyteris loquens, ait: « Meminerint sibi nulla ratione concedi, sine S. Pontifice, subdiaconum aut acolythum jus habere faciendi. » — Certum insuper videtur hujusmodi delegationem nonnullis Benedictinorum et Cisterciensium abbatibus concessam fuisse (cap. *Requisivit*, 1, *de Ordinatis*.)

24. — V. De quatuor minoribus ordinibus et tonsura. *Certum est quatuor minores ordines et tonsuram a simplici sacerdote, ex delegatione S. Pontificis, posse rite conferri.*

Ita omnes theologi et canonistæ, et illud admittitur — 1. Quia abbates presbyteri rite electi, confirmati et solemniter benedicti, religiosos professos sibi subditos jure communi ordinare possunt relative ad Tonsuram et quatuor ordines minores (Can. *Quoniam*, dist. 69. Can. *Cum contingat*, 7, *de Ætate et qual. præf.* Cap. *Requisivit*, 1, *de Ordinatis*. Illud supponit conc. Trid., sess. 23, c. 10, *de Ref.*). — 2. Quia cardinales presbyteri, et non episcopi, similiter Tonsuram et minores Ordines conferre possunt in propriis Ecclesiis suis familiaribus et subditis; ita fert privilegium aut consuetudo.

ARTICULUS II.

De ministro quoad licitam Ordinis administrationem.

25. Principium. *Ordines, ut licite ministrentur, non conferri debent nisi ab episcopo jurisdictionem habente in ordinandum.*

juxta ista verba conc. Trid., (sess. 23, c. 8) : « Unusquisque a proprio episcopo ordinetur ; si secus fiat, ordinans a collatione ordinum per annum, et ordinatus a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus. » — Ratio est quia ordinatio est actus jurisdictionis, ac proinde fieri non debet nisi ab eo qui jurisdictionem habet.

Cum autem jurisdictio duplex sit, alia *ordinaria* et alia *delegata*, de utraque pauca dicenda sunt.

§ I. De jurisdictione ordinaria relative ad ordinationem.

26. — I. De S. Pontifice. S. Pontifex plena gaudet potestate, et cuilibet potest ordinationem conferre; attamen non solet extraneos Romæ ordinare, nisi exhibeantur litteræ testimoniales proprii episcopi.

Ob reverentiam Romano Pontifici debitam, qui unum ordinem ab eo accepit, sine ipsius consensu ad superiorem ordinem promoveri nequit ab alio episcopo etiam diocesano. Ita Bened. XIV (const. *In postremo*, 20, an. 1756, § 3).

27. — II. De Episcopis. In primis Ecclesiæ sæculis laici a quocumque episcopo ordinabantur, sed ea conditione, ut ipsius clero adscriberentur. Sic S. Hieronymus, cum esset Stridone oriundus, a Paulino episcopo Antiochensi ordinatus fuit; et concilia prohibent tantum ne clericus alterius episcopi sine illius licentia ordinetur; at nunc stabilitum est ut *nullus possit recipere etiam tonsuram nisi a proprio episcopo* (Cap. *Nullus*, 4, de *Tempor. ordinationum* in 6°. Vide concil. Trident., sess. 23, c. 8, de *Ref.*).

Aliquis potest esse ordinandi proprius episcopus quadruplici modo, scilicet : ratione originis, domicilii, beneficii et familiaritatis.

1. *Ratione originis.* « Subditus ratione originis, inquit Innocentius XII (bullæ *Speculatores*, § 4, an. 1694), is tantum sit ac esse intelligatur, qui naturaliter ortus est in ea diocesi, in qua ad ordines promoveri desiderat, dummodo tamen ibi natus non fuerit accidenti occasione, nimirum itineris, officii, legationis, mercaturæ, vel cujusvis alterius temporalis moræ,

seu permanentiæ ejus in loco illo : quo casu nullatenus ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum et naturalis origo erit attendenda. »

2. Ratione *domicilii*. « Subditus ratione domicilii ad effectum suscipiendi ordines, inquit Innocentius XII (*loco citato*), is duntaxat censeatur esse qui, licet alibi natus fuerit, illud tamen stabiliter constituerit in aliquo loco, ut vel per *decennium saltem* in eo habitando, vel majorem rerum ac bonorum suorum partem cum instructis ædibus in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuo ibi manendi animum demonstraverit, et nihilominus ulterius utroque casu se vere et realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet. » Triennium reputatur tempus notabile ad mentem Innocentii XII.

3. Ratione *beneficii*. Episcopus ad ordines promovere potest eos omnes qui in diœcesi sua beneficium habent; etiamsi illud beneficium alicui clerico concesserit episcopus in eo fine, ut ad ordines illum promovere possit; quia, inquit S. Ligor. (lib. 6, n. 776), episcopus utitur jure suo dando beneficium, et ideo in fraudem legis non agit.

4. Ratione *familiaritatis*, quod sic explicat concil. Trident. (sess. 23, c. 9, *de Ref.*) : « Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus; et beneficium, quacumque fraude cessante, statim re ipsa illi conferat. »

Proprius episcopus seu originis concedere potest alicui ipsi subdito, ut ad aliam diœcesim transeat, tuncque posterioris diœcesis episcopus fit istius dimissi episcopus proprius. Litteræ dimissionis dicuntur *Excorporatio* si de laico agatur, *Exeat* autem si de clerico.

§ II. De jurisdictione delegata relative ad ordinationem.

28. Jurisdictio *delegata* relative ad ordines conferendos obtinetur *litteris dimissoriis*. Dicuntur litteræ dimissoriæ vel dimissoriales illæ litteræ quibus laico vel clerico conceditur licentia suscipiendi ordines ab alieno episcopo. ea tamen

conditione ut proprio episcopo remaneat subditus. — Duplici forma concedi possunt; vel enim episcopo alicui designato conceditur licentia ordinandi talem subditum, vel ordinando tribuitur facultas ordines recipiendi a quolibet episcopo communionem cum Sede Apostolica servante.

Plura hic quæruntur, nempe: — quis possit litteras dimissorias concedere, — quibus et quomodo sint concedendæ istæ litteræ, — quamdiu perseverent; et demum — quænam sint pœnæ a jure latæ, tum contra conferentes ordines, tum contra suscipientes sine litteris dimissoriis, quando istæ necessariæ sunt.

Sed hæc ad jus canonicum melius pertinent, et ideo ad illud remittimus.

29. Scholium. Quoad *regulares professos, non novitios*, quia isti proprio episcopo sicut alii subjiciuntur, Benedictus XIV (const. *Impositi*, 29 feb. 1747), decrevit illorum ordinationem pertinere ad episcopum loci in quo situm est monasterium, ipsiusque esse illos examini quoad doctrinam subjicere ante ordinationem. — Litteræ dimissoriæ a superioribus conceduntur; si autem absens sit episcopus diœcesanus, vel ordinationem proximo tempore a jure determinato facere non debeat, ad quemcumque alium episcopum catholicum recurrere potest superior regularis, dummodo litteris dimissoriis « juncta fuerit authentica attestatio vicarii generalis vel cancellarii, aut secretarii ejusdem episcopi diœcesani, ex qua constet, vel ipsum a diœcesi abesse, vel clericorum ordinationem non habiturum esse proximo legitimo tempore per ecclesiasticas leges ad hunc effectum statuto. » Ita Benedictus XIV. — Regularis ab episcopo diœcesano in examine non admissus, ad alium episcopum remitti nequit (Ferraris, v. *Ordo*, a. 3, n. 67. Vide DD. Bouvier).

CAPUT III.

DE SUBJECTO SACRAMENTI ORDINIS.

Quæstio moveri potest circa subjectum ad validam vel licitam ordinis susceptionem.

30. — I. De subjecto quoad validam ordinationem. Certum est — 1. ordinationem conferri valide non posse homini nondum baptizato, vel ordinationi suæ positive dissentienti. Id constat ex dictis in Tractatu *de Sacramentis in genere*.

Certum est — 2. mulieres esse jure divino ordinationis incapaces.

Quidam veteres hæretici, ut Montanistæ, tenuerunt mulieres valide ordinari posse; sed ab omnibus damnantur.

Etenim sic legitur in Scriptura sacra (I *Cor.*, xiv, 34): « Mulieres in ecclesia taceant, non enim eis permittitur loqui;... turpe est enim mulieri loqui in ecclesia. » (I *Tim.*, ii, 11): « Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto. » At hæc omnia licerent, imo præscriberentur mulieribus, si mulieres essent Ordinationis capaces. — Idem constat *traditione*. Tertullianus (*de velandis Virg.*, c. 9): « Non permittitur mulieri in ecclesia loqui, sed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec ullius virilis muneris, nedum sacerdotalis officii, sortem sibi vindicare. » Ita etiam conc. Cartag. IV (c. 99). — Tandem ita fert *praxis perpetua Ecclesiæ*, quæ numquam Ordinis sacramentum mulieribus ministravit.

Dictum fuit *jure divino*, tum ex verbo Apostoli, tum ex fide Ecclesiæ, juxta quam sacræ ordinationis incapaces sunt mulieres.

Diaconissæ autem, presbyterissæ et episcopissæ quæ sæpe memorantur in historia ecclesiastica erant uxores eorum qui diaconi, presbyteri et episcopi ordinati fuerant. — Diaconissæ insuper vocabantur quædam mulieres piæ et timoratæ, quæ

in baptismo mulierum vices diaconorum gerebant, viduarum curam habebant, rusticis ac imperitis fidei principia ac baptismatis ritus exponebant, et alia similia munia exercebant. Sed ex eo tempore quo baptizati sunt infantes, paulatim abolevit diaconissarum ordo.

Certum est — 3. infantes et amentes esse Ordinis capaces.

Nam Innocent. III (c. *Tuæ litteræ de Clerico ordinato per saltum*), consultus quid agendum esset cum eo qui susceptis minoribus et subdiaconatu infra annos discretionis, postea omisso diaconatu presbyter fuerat ordinatus, jubet ordinare eum diaconum, non vero iterari alios ordines; ex quo sequitur istos ordines ab eo habitos fuisse tanquam valide collatos. — Bened. XIV (inst. 129, *Eo quamvis tempore*, 4 mart. 1745, § 20), ait : « Concordi theologorum et canonistarum suffragio definitum est validam sed illicitam censi hanc ordinationem (parvulorum)... non attenta contraria sententia quæ raros habet asseclas, et quæ supremis tribunalibus et congregationibus Urbis nunquam arrisit. » — Et sane sacramenta operantur ex opere operato, quoties non ponitur obex; porro infantes baptizati ordinis susceptioni non ponunt obicem; non enim magis obicem ponunt pro Ordine quam pro baptismo et confirmatione, quæ in ipsis certo certius sunt valida; ergo in pueris validum est Ordinis sacramentum.

« Certum et exploratum est, inquit Bened. XIV (*loco citato*), per hanc ordinum collationem, non subjici promotos obligationi servandæ castitatis, nec aliis oneribus ab Ecclesia impositis, cum electio status a libera cujusque voluntate pendeat. » — Unde, cum ad maturam ætatem pervenerint illi infantes, interrogandi sunt an velint castitatem et alia onera servare; si negative responderint, nubere possunt; sed ab omni ordinum officio abstinere debent.

31. — II. De subjecto quoad licitam ordinationem. Ut quis licite ordinem aliquem suscipiat, debet ipse — 1. esse in statu gratiæ; — 2. sacramento confirmationis munitus; — 3. inferioribus ordinibus instructus; — 4. nulla irregularitate aut censura impeditus; — 5. tot annos natus, quot a sacris canonibus requiruntur; — 6. a Deo vocatus per superiores legiti-

mos; — 7. debita scientia institutus; — 8. debito tempore et post debita interstitia admissus.

Quas autem condiciones, cum ad jus canonicum pertineant. expositas reperies apud canonistas.

PARS II.

DE SINGULIS ORDINIBUS IN SPECIE.

32. Definitio. Nomine ordinum intelligimus, tum *diversos gradus* ordinis illius hierarchici, quem in priori parte hujus Tractatus probavimus esse divinitus institutum inter ministros Ecclesiæ; tum *varios ritus* quibus electi ad gradus prædictos consecrantur (n. 3).

33. Divisio ordinum. Demonstravimus Ordines esse numero septem, nempe *Sacerdotium* (bipartitum in *Episcopatum* et *Presbyteratum*), *Diaconatum*, *Subdiaconatum*, *Acolythatum*, *Exorcistatum*, *Lectoratum*, *Ostiariatum*, ad quos paratur via per *primam Tonsuram*.

Inter hos autem ordines distinguere est ordines, — 1. majores, — 2. sacros.

1. DE FIDE EST *dari majores ordines et minores*.

Conc. Trid. (sess. 23, c. 2) ait : « Si quis dixerit præter sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios ordines, et *majores et minores*, per quos velut per gradus quosdam, in sacerdotium tendatur; anathema sit. » — Hi ordines majores sunt, præter sacerdotium, diaconatus et subdiaconatus. « Subdiaconatus, inquit conc. Trid. (cap. 2), ad majores ordines a Patribus et a SS. Conciliis refertur. »

2. CERTUM EST *alios ordines esse sacros, alios autem non dici sacros*.

Sacerdotium, diaconatus et subdiaconatus, omnibus fatentibus, sunt ordines sacri; alii ordines non sunt sacri, non

quidem eo sensu quod ut profani habendi sint, sed in isto quod, licet sint et definiantur ritus sacer, non sint tam eximiae sanctitatis quam alii ordines qui simpliciter dicuntur sacri.

Sed disputant auctores *qua ratione* quidam ordines dicantur sacri et majores *præ cæteris*.

Id haud ægre concipitur pro *sacerdotio* et *diaconatu*; quia cum propius accedant ad Eucharistiam, a qua singuli ordines accipiunt honoris et dignitatis gradum, illi duo ordines aliis sacratiores haberi debent, et ita eos habuit Ecclesia.

Sed difficultas est de *subdiaconatu*, qui per plura sæcula non est annumeratus inter majores et sacros ordines. — Alii id deducunt *ex natura officii subdiaconorum*, quia immediatius quam alii clerici inferiores ad ritum sacrificii concurrunt, et quia vasa sacra tangunt (S. Th., *Supp.*, q. 37, a. 3). Sed semper idem fuit subdiaconorum officium, semperque vasa sacra tangere ipsis licitum fuit, ut colligitur ex conc. Carthaginensi IV, et tamen non semper inter ordines sacros annumeratus est subdiaconatus. — Alii illud deducunt *ex voto continentiae* quo Deo in æternum sacrantur (S. Th., *Ibid.*). Sed, licet votum illud saltem a tempore S. Gregorii Papæ emiserint subdiaconi, Magister Sententiarum non nominat Subdiaconatum inter sacros ordines. — Alii demum illud desumunt *ex voluntate Ecclesiae*, quæ id statuit propter rationes in aliis sententiis expositas : unde Innocentius III (c. *Miramur* 7, de *Serv. non ord.*) ait : « Licet sacer ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva (Subdiaconatus), tamen a constitutione Gregorii atque Urbani (scilicet II) secundum moderna tempora, sacer gradus esse minime dubitatur » (Vide etiam c. *A multis*, de *æt. et qual. ord.*). Igitur a tempore Innocentii III subdiaconatus inter ordines sacros semper collocatus est.

CAPUT I.

DE TONSURA CLERICALI.

34. Definitio tonsuræ clericalis. Tonsura clericalis recte definitur : *Cæremonia sacra, ab Ecclesia instituta, per quam christianus specialiter Deo dedicatur, et in clero constituitur, ut se ad Ordines disponat.*

Dicitur 1. *cæremonia sacra*, et non ordinatio proprie dicta, quia ex infra probandis prima Tonsura probabilius inter ordines non est annumeranda.

Dicitur 2. *ab Ecclesia instituta*, et quidem juxta communem sententiam a prioribus sæculis, imo juxta plures ab ipsis apostolicis temporibus. Ita Catech. Conc. Trid. (*de Ordine*, n. 29).

Dicitur 3. *per quam christianus*, etc..., quia baptismus est janua Ecclesiæ, et a fortiori status clericalis. Quin etiam, infra dicemus eum qui prima tonsura initiandus est, prius sacramento confirmationis signari debere.

Dicitur 4. *Deo dedicantur*, quia radendo capillos, et induendo vestem talarem, et superpelliceum, mundo sæcularibusque desideriis renuntiant, et ad Dei servitium specialiter se devotent.

Dicitur 5. *et in clero constituuntur*; nam per Tonsuram, juxta monitum episcopi, fiunt de foro Ecclesiæ et privilegia clericalia sortiuntur.

Dicitur 6. *ut se ad Ordines disponant*; juxta Catechismum conc. Trid., tonsura est preparatio ad Ordines suscipiendos (*de Ord.*, n. 26).

Sed ad pleniorē hujus definitionis explanationem, expendemus : — 1. an Tonsura clericalis sit Ordo proprie dictus ; — 2. quinam sint ejus ritus ; — 3. quænam dispositiones ad eam legitime suscipiendam requirantur ; — 4. quænam jura et privilegia per eam conferantur,

§ I. An Tonsura clericalis sit Ordo.

Circa hanc quæstionem duplex est opinio; prima inter canonistas communior Tonsuram Ordinibus annumerat. Secunda, theologis longe acceptior, negat.

35. Assertio. *Probabilius est clericalem tonsuram non esse Ordinem.*

PROB. 1. *Conc. Trident.* quod illud docet non disertis quidem verbis, sed tamen haud dubiis. Sic (sess. 23, c. 2) tradit « plures et diversos esse in Ecclesia ministrorum ordines, ut qui *jam clericali tonsura insigniti* essent, per minores ad majores ascenderent. » — Cap. 17 vult « ut sanctorum ordinum *a Diaconatu ad Ostiariatum* functiones,... pluribus in locis intermissæ, in usum, juxta S. Canones revocentur. » Porro non ita locutum fuisset conc. Trid., si existimasset tonsuram clericalem esse ordinem.

PROB. 2. *Congregatione conc. Trid.*, quæ respondit pœnas a conc. Trid. latas non incurri ab episcopis tonsuram clericalem sibi non subditis conferentibus, neque ab iis qui sic promoventur, quia verba Tridentina ad solos ordines restringenda sunt, et *quia tonsura non est ordo.*

PROB. 3. *Catechismo Romano* dicente (*de Ordine*, n. 26): « Incipiendum est a prima Tonsura, quam quidem docere oportet esse *quamdam præparationem ad Ordines* suscipiendos.

PROB. 4. *Auctoritate S. Thomæ et theologorum* communiter id asserentium.

PROB. 5. *Rat. theol.* Quia non videtur qualis potestas circa SS. Eucharistiam a tonsura clericali concedatur, quod tamen necessarium est ad essentiam Ordinis (S. Th., *Supp.*, q. 40, a. 2).

Dictum est *probabilius*, quia res non videtur omnibus certa. Sic Fagnanus et canonistæ non pauci docuerunt Tonsuram esse Ordinem. Juxta illos, hierarchia clericalis hierarchiæ cœlestis instar constituta fuit, et ideo in illa sicut in ista novem sunt chori seu ordines, scilicet Episcopatus, Presbyteratus... et demum Tonsura clericalis. His autem momentis potissimum fulciuntur: — 1. Tonsura dicitur ordo ab Innocentio III (cap.

Cum contingat, 2, de *Ætate et qual. ord.*), et Glossa statim addit : « Unde corrigitur opinio eorum qui dicunt Tonsuram non esse Ordinem. » — 2. Datur degradatio pro Tonsura; ergo Tonsura est ordo, quia non fit degradatio nisi pro ordine. — 3. In Pontificali simplices clerici dicuntur *Ordinandi* et *Ordinati*; ergo Tonsura est ordo. — 4. Sixtus V (const. *Sanctum et salutare*, an 1589, § 1), tribuit Tonsuræ characterem clericalem.

Hæ rationes, quamvis non spernendæ, minime tamen videntur invictæ; sic enim responderi potest : — *Ad primam.* Innocentius accipit ordinem in latiori significatione pro statu quo clerici præeminent laicis, non vero pro ordine stricte sumpto. — *Ad secundam.* Tonsurati degradantur ab habitu, privilegiis et etiam ab ordine late sumpto. — *Ad tertiam.* Voces istæ Pontificalis Romani : *Ordinandi*, *Ordinati*, late non stricte sumenda sunt. — *Ad quartam.* Agi non potest de characterе stricte accepto, cum nullus sit qui asserat Tonsuram esse sacramentum, et cum a solo sacramento Ordinis imprimatur character.

§ II. Quinam sint Tonsuræ ritus?

36. Ritus Tonsuræ exponuntur. Ritus per quos Tonsura confertur sunt potissimum tres :

1. *Ordinandi*, antequam ad cæremoniam sese offerant, sæcularem habitum deponunt, et nigra simulque talari veste induuntur. — Itaque initiandus se expoliat sæculi ornamentis, quæ Pontificalis liber *sæculi ignominiam* merito nuncupat. Scilicet enim Tonsura se habet ad sacerdotium, sicut ad professionem religiosam novitiatus; quemadmodum igitur qui de professione regulari amplectenda cogitat, sæcularem habitum et quidquid mundanum fastum redolet, jam a limine deponit, sic et Tonsuræ candidatus, ut mundo valedicat, mundi insignia abjicit, et lugubri Religionis vestitu induitur, ut nihil jam ei sit cum mundanis commune.

2. Incepto Psalmo, *Conserve me*, Pontifex cum forcibibus incidit unicuique extremitates capillorum in quatuor locis, videlicet in fronte, in occipitio, et ad utramque aurem, deinde

in medio capitis aliquot crines capillorum, et in bacilo deponit, et quilibet, cum tondetur, dicit: *Dominus pars hæreditatis meæ*, etc. — Quæ porro capillorum detonsio duo significat et monet, nempe clericum superfluitatibus hujus vitæ et sæculi vanitatibus renuntiare, atque Deo ad instar Nazaræorum antiquæ legis consecrari (cf. S. Th., *Supp.*, q. 40, a. 4). Ita Catechismus Romanus (*de Ord.*, n. 26): « Ordinandi, tonso capillo, Deo dedicantur. »

3. Post geminam orationem et recitatum Psalmum, *Domini est terra*, Pontifex suo quemque superpelliceo induit cum his verbis: Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis. — Et quidem, quemadmodum depositis capillis et sæculari habitu testatur Clericus se veterem hominem cum actibus suis exuisse, sic et superpellicei receptione novum hominem induere profitetur; qui autem novus homo potissimum in carnis munditia per superpellicei candorem expressa consistit.

§ III. Quænam dispositiones in Tonsurandis requirantur?

37. Concilium Tridentinum (sess. 23, cap. 4, *de Reform.*) hæc habet: « Prima tonsura non initientur, qui sacramentum confirmationis non susceperint, et fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere et scribere nesciant, et de quibus probabilis conjectura non sit, eos non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præsent, hoc vitæ genus elegisse. »

De his autem tria inquire possunt:

38. Quæritur 1. *An requiratur sub peccato gravi ut tonsurandus sacramentum confirmationis susceperit?*

Quidam affirmant, quia hic peccaret in re gravi, tum contra usum Ecclesiæ, tum contra præscriptum Tridentinum. — Alii vero censent hoc non esse de præcepto, sed de consilio. — Alii tandem probabilius dicunt confirmationem non requiri sub obligatione gravi, sed requiri quidem sub levi, quia licet verba Conc. Trid. potius indicent decentiam quam præceptum, tamen in hoc contraire non excusatur a levi saltem deordinatione (S. Lig., lib. 6, n. 786).

39. Quæritur 2. *An peccet qui suscipit tonsuram aut etiam aliquem ordinem sine animo ascendendi ad superiores?*

RESP. 1. Certum et commune est eum non peccare *graviter*, etiamsi quis suscipiat ordines majores, et non intendat suscipere sacerdotium.

RESP. 2. Probabile est eundem nec peccare etiam *venialiter*, quia nullo jure præscribitur alicui ad superiores ordines ascendere. Cæterum Concilium Tridentinum solum requirit in ordinando intentionem præstandi Deo fidelem cultum (S. Lig., lib. 6, n. 785, dub. 1).

40. Quæritur 3. *An in tonsurando requiratur sub peccato animus sese Deo consecrandi in statu clericali?*

RESP. 1. Ex concilio Tridentino requiritur in tonsurando animus « fidelem cultum Deo præstandi; » ideoque animus mundo et sæculo valedicendi, vitamque suam in statu clericali Deo consecrandi; unde hæc verba, tonsuram suscipiendo, clericus pronuntiat: « Dominus pars hæreditatis meæ. »

RESP. 2. Probabilius peccaret *venialiter* qui ad primam tonsuram accederet sine dicto animo, ratione deordinationis finis ab Ecclesia intenti. Imo multi haud improbabiler dicunt quod adesset peccatum grave, si tonsuram susciperet solo animo forum laicale effugiendi (S. Lig., lib. 6, n. 785, dub. 3).

§ IV. Quænam jura seu privilegia per Tonsuram clericalem conferantur?

41. Privilegia clericorum, quæ per Tonsuram conferuntur, sunt præcipue quatuor, nimirumabilitas ad beneficia, immunitas a quibusdam tributis, privilegium fori et privilegium Canonis.

1. *Ex habilitate ad beneficium* fit ut qui tonsura initiatus est, ecclesiasticum beneficium recipere valeat. Non ideo tamen cujuscumque beneficii capax est; sunt enim beneficia quæ certam ætatem, vel unum aliquem e sacris ordinibus prærequirunt; de quo vide canonistas.

2. *Circa immunitatem a certis tributis*, sequendæ sunt locorum consuetudines. In Gallia et apud plures populos hoc privilegium ferme ex toto obsolevit.

3. *Privilegium fori* est exemptio clericorum a iudicis laici jurisdictione; quæ quidem immunitas, etsi apud Gallos in causis ordinis temporalis locum non habeat, facit tamen ut clericus delinquens coram superiore ecclesiastico comparere debeat.

4. *Privilegium canonis* in eo consistit quod clericus, nec iniuste percuti, nec graviter exterius offendi potest, quin ipsius percussor, vel offensore subiaceat excommunicationi ab Innocentio II lata (cap. *Si quis suadente diabolo*, 29, xvii, q. 4), et a Pio IX in bulla *Apostolicæ Sedis* renovatæ.

CAPUT II.

DE QUATUOR MINORIBUS ORDINIBUS.

42. Sub uno capite de quatuor minoribus Ordinibus tractare aggredimur, propter analogiam et connexionem quæstionum quæ ad eos attinent.

Certum est autem ex jam dictis, — 1. ostiariatum, lectoratum, exorcistatum, et acolythatum esse *veros et proprios Ordines*, in ecclesiastica hierarchia.

Certum est proinde, — 2. per eos conferri jam *aliquam potestatem* circa munia ecclesiastica, et præsertim circa corpus Christi in Eucharistia consecrandum, atque fieri, ut ait concilium Tridentinum (sess. 23, cap. 11, de *Ref.*), ingressum ad sacratissima mysteria.

Certum est tamen, — 3. eosdem non dici sacros, sed *minores*, non quidem secundum se, sed per comparisonem ad altiores et majores Ordines.

43. **Definitiones.** *Ostiarius* est ordo dans potestatem necessariam ad *Ecclesiæ et sacræ ejus suppellectilis custodiam habendam, vindicandamque reverentiam domui Dei debitam.*

Lectoratus est ordo dans potestatem *legendi in Ecclesia verbum Dei*, et ea quæ expediunt *ad utilem populi instructionem.*

Exorcistatus est ordo dans potestatem *imponendi manus*

super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos, ad fugandos diabolos a corporibus eorum.

Acolythatus est ordo dans potestatem *accendendi ex officio Ecclesiæ luminaria, et urceolos cum vino et aqua porrigendi* ad incruentum Missæ sacrificium.

Inquiremus, — 1. an hi ordines habeant rationem veri sacramenti; — 2. quinam sint eorum ritus, et præsertim materia et forma; — 3. quænam officia sint eis annexa.

§ I. An minores Ordines habeant rationem veri sacramenti?

44. Opiniones. De hac quæstione multum disputant theologi. Negant cum nonnullis veteribus complures recentiores, Morinus, Juenin, Habert, Tournely, Witassius, alique ex Sorbonicis. Affirmant vero cum S. Thoma (in 4, dist. 24, et S. Th., *Sup.* q. 37, a. 2) Thomistæ fere omnes, et cum Scoto Scotistæ; idem sentiunt veteres scholastici fere omnes, et insuper Bellarminus, Vasquez, Isambertus, Hallerius, etc.....

Utriusque sententiæ rationes et argumenta exponemus.

45. Prima sententia docet *quatuor minores ordines non esse sacramenta*, et his rationibus fulcitur.

1. Sacramenta a Christo Domino fuerunt instituta : atqui supradicti ordines a Christo non fuerunt instituti, aut saltem illud gratis asseritur; nam non solum de iis silent divinæ Scripturæ, sed antiquissimi etiam Patres, qui episcopos, presbyteros diaconosque memorant quasi solos a Christo per se vel per Apostolos positos in Ecclesia, atque solos ad ejus constitutionem essentialiter requisitos; ergo prædicti ordines a Christo non fuerunt instituti; ergo non sunt sacramenta. — Insuper non videtur quomodo in hypothese quod ordines minores forent sacramenta distincta, ista potuisset quodam modo confundere Ecclesia Græca, nec integre illa servare.

2. Illi ordines non sunt sacramenta, qui *carent materia, forma et ministro* in Ordinis sacramento requisitis; atqui Ordines minores his carent. — 1. *Materia* quæ est probabilius impositio manuum, uti apparet præsertim in ordinatione diaconorum, sicut exponetur infra. Dicendum est igitur vel illos ordines non esse sacramenta, vel duplicem esse mate-

riam, nempe impositionem manuum pro diaconatu, presbyteratu ac episcopatu, et porrectionem instrumentorum pro aliis ordinibus; porro hoc valde singulare foret, nec asseri posset absque validissimis probationibus. — De *forma* idem dicendum est ac materia. — 2. *Ministro* ordinis æque carent illi inferiores ordines; nam Ordinis minister est episcopus; atqui tamen prædicti ordines cum licentia Papæ a simplici presbytero conferri possunt; ergo.

3. Illi ordines non sunt sacramenta qui *gratiam non conferunt*: atqui præfati ordines gratiam non conferunt, saltem ex opere operato; nam si attente legatur concilium Tridentinum, detegitur quod juxta illius mentem gratia conjungitur impositioni manuum; dicit enim (sess. 23, can. 4): « Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum S., ac proinde frustra episcopos dicere: *Accipite Spiritum S.*; anathema sit. » Porro in inferioribus ordinibus non dicitur: *Accipite Spiritum Sanctum*; ergo.

46. Secunda sententia tenet ordines minores esse sacramenta. et his momentis probatur:

1. *Conc. Florentinum* hæc habet: « Sextum sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud per cujus traditionem confertur ordo, sicut presbyteratus traditur...; diaconatus vero...; subdiaconatus vero...: et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotii talis est:... Et sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur. Ordinarius minister hujus sacramenti est episcopus. » — Unde sic: Illi ordines sunt sacramenta quibus convenit nomen sacramenti, qui æquiparantur sacerdotio et diaconatui, et sine quibus explicari nequit minister extraordinarius sacramenti, de quo conc. Flor. Atqui ordinibus minoribus convenit nomen sacramenti; siquidem dicitur: « Sextum sacramentum est Ordinis, » et statim proferuntur omnes ordines; æquiparantur illi ordines sacerdotio et diaconatui, ut manifestum est ex contextu; et sine illis explicari nequit minister extraordinarius sacramenti Ordinis, cum non existat præter episcopum alius minister, etiam extraordinarius, episcopatus, presbyteratus vel diaconatus; ergo.

2. *Concilium Tridentinum* multiplici modo idem docet, quod sic exponit Billuart: — Tridentinum (sess. 23, c. 2) dicit esse septem ordines, singulos nominando; et (c. 3) declarat per S. Ordinationem conferri gratiam, et Ordinem esse vere sacramentum; quod intelligi debet de quacumque ordinatione et de quocumque ordine, cum propositio indefinita in materia dogmatica æquivalet universali. — Item can. 2 definit « præter sacerdotium, esse in Ecclesia catholica alios ordines, et majores et minores, per quos velut per gradus quosdam, in sacerdotium tenditur. » — Et can. 3 immediate sequenti, definit pariter sine ulla limitatione, « Ordinem sive S. Ordinationem esse vere et proprie sacramentum, a Christo Domino institutum. » — Denique can. 6 definit in Ecclesia esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex episcopis, presbyteris et ministris, quos scilicet designaverat prius cap. 2.

3. Isti quinque Ordines vera sunt sacramenta quæ *characterem imprimunt et gratiam conferunt*: atqui tales sunt ordines diaconatui inferiores. — 1. *Characterem imprimunt*; legitur enim in Pontificali: « Moneat episcopus ordinandos, ut tangant instrumenta quibus character imprimitur. » Insuper si quis clericus minor in apostasiam incidat, si fiat hæreticus, excommunicatus, imo si degradetur, quando postea per pœnitentiam in Ecclesiæ gremium redit, nullatenus reordinatur, nec reputatur factus laicus, prout fieret si ageretur de mero officio; ergo iterari nequeunt illi ordines; ergo imprimunt characterem. — 2. *Gratiam conferunt*; nam conc. Florentinum de Ordine simpliciter loquendo ait: « Hujus sacramenti effectus est augmentum gratiæ. » Et vero inferiores ordines characterem imprimendo qui est effectus sacramenti, et alium, videlicet gratiam, producere debent nisi ponatur obex; ergo. Ita ratiocinatur Billuart.

Sunt in utraque opinione haud spernenda momenta, sunt autem etiam quædam debilia argumenta: hæc omnia sedulo sunt pensanda, ut maturius eligatur inter illas duas sententias, libero uniuscujusque judicio permissas, ea quæ magis arriserit.

§ II. Quænam sint eorum materia et forma.

47. In collatione minorum Ordinum, Pontifex primum ordinandos admonet de officiis ordini suscipiendo annexis; dein Ordinem confert per instrumentorum traditionem; deum orationes ad Deum effundit pro ordinatis.

Porro de materia et forma prædictorum Ordinum nulla est controversia; omnes theologi tenent traditionem instrumentorum esse materiam essentialem: formam vero esse verba quæ eidem traditioni adjunguntur.

48. *De Ostiariatu.* Hæc circa *materiam* Ostiariatus dicenda sunt:

1. *Claves* sunt materia Ostiariatus, ut omnes sciunt; attamen ad validitatem unica sufficit clavis (Decr. 11 mart. 1820); parvi autem interest an illæ claves sint argenteæ, ferreæ vel ligneæ, dummodo aptæ sint ad aperiendum.

2. Illæ claves debent esse *claves ecclesiæ*, aut *saltem sacrarii*, cum in forma dicatur: « Quasi reddituri rationem Deo pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur »; porro multa sunt in Sacratio reposita. — Hinc plures dicunt sufficere claves campanilis, quia sæpe in illo plura recluduntur, et quia ex officio ostiariis incumbit munus percutiendi cymbalum et campanam.

3. Ordinandi ostiarii debent *realiter* et *physice tangere claves* eis ab episcopo traditas; valida est tamen ordinatio si una tantum tangatur clavis.

4. Potest episcopus supra duos, tres aut quatuor *simul tangentes* claves *proferre semel formam*; quia cum verba formæ sint in plurali numero, possunt super plures ordinandos pronuntiari; sed in eo casu episcopus toties formam pronuntiare debet quoties unico actu plures simul dicta instrumenta tangunt; talis est praxis basilicæ Lateranensis, omnium Ecclesiarum matris et magistræ (Decr. 11 mart. 1820).

5. Quando Ostiarius, archidiacono comitante, claudit et aperit fores ecclesiæ, *non est absolute necessarium ut claudat et aperiat cum clavi*, præsertim si in foribus oratorii, ubi confertur ordo, non adsit clavis (Decr. 12 nov. 1831). Hæc

cæremonia, quæ nunquam omitti debet, non videtur tamen essentialiter ad materiam pertinere.

6. Juxta Morinum, cæremonia qua archidiaconus tradit ostiario funem campanæ, ut campanam pulset, est materiæ pars. — Verum id improbable videtur; tum quia recens est illa praxis; non enim habet annos supra quingentos aut sexcentos; tum, quia archidiaconus videretur minister partialis ordinationis, quod falsum est; tum quia nulla profertur forma (vide Catalanum, *de Ostiar.*, § 4).

Forma Ostiariatus est: « Sic agite, quasi reddituri Deo rationem pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur. »

49. **De Lectoratu.** *Materia* Lectoratus est codex in quo continentur lectiones a lectore legendæ, v. g., Missale.

Forma Lectoratus est: « Accipite et estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter et utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum iis qui verbum Dei bene administraverunt ab initio. »

50. **De Exorcistatu.** *Materia* Exorcistatus est liber exorcismorum, cujus loco dari potest Pontificale, vel etiam Missale. — Manu dextera tangi debet liber exorcismorum, et liber lectionum; ita expresse Pontificale. Physice autem et immediate ab unoquoque ordinando tangi debet, ut superius dictum fuit.

Forma Exorcistatus est: « Accipite et commendate memoriæ, et habete potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos. »

51. **De Acolythatu.** Duplex est Acolythatus *materia*: prima in traditione candelabri cum candela extincta consistit; secunda in traditione urceoli vacui. Hæc omnia manu dextera tangere debent ordinandi; non videtur tamen necessarius tactus candelæ, quia de candelabro tangendo loquitur tantum rubrica, his verbis: « Pontifex accipit et tradit omnibus candelabrum cum candela extincta, quod (candelabrum) successive manu dextera singuli tangant. »

Acolythatus *forma* duplex est sicut materia. Prima est: « Accipe ceroferarium, cum cereo, ut sciatis vos ad accendenda ecclesiæ luminaria mancipari in nomine Domini. »

Amen. Vox ista *Amen* semper dicenda est ab ordinando (Decr. 12 nov. 1831). — Secunda est : « Accipe urceolum ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi, in nomine Domini. » Amen.

§ III. Quænam sint officia minoribus Ordinibus annexa?

52. Ostiariorum officia. Quinque recenseri possunt Ostiariorum munia. — 1. Ostiarii est ecclesiæ januas dignis aperire, et indignis claudere, puta infidelibus, excommunicatis... — 2. Curare ne quis laicorum propius ad altare accedat. — 3. Pulsare campanam, et populum fidelem statutis horis convocare ad divinum officium. — 4. Servare vasa sacra, et omnem ecclesiæ suppellectilem. Hæc ex Pontificali facile eruuntur; ostiarii igitur, ex prima sua institutione, sunt sacrarii custodes, et ecclesiæ thesaurarii. — 5. Invigilare debent ut omnes in ecclesia reverenter se gerant.

53. Lectorum officia. — 1. Primum lectoris officium est in ecclesia publice legere, tum Scripturam S., tum orthodoxorum doctorum scripta. — 2. Lectori incumbit tradere fidei rudimenta sive catechumenis, sive baptizatis rudioribus, eaque ipsis explanare. — 3. Lectoris olim munus fuit episcopo prædicanti legere eam Scripturæ partem, quam ille expositurus erat. — 4. Ad lectorem pertinet divinas laudes decantare, et præesse Psalmistis, seu Cantoribus, qui prioribus temporibus erant veluti ejus adjutores, quando et ipsi ad lectoris gradum non promovebantur. — 5. Lector etiam antiquitus benedicere consueverat; dicitur enim in Pontificali : « Lectorem oportet... benedicere panem, et omnes fructus novos. »

Ex his perspicuum est Lectoris ordinem antecellere Ostiariatum, cum ipsi competant munia magis honorifica; Ostiarius quippe fores materiales aperit, Lector spirituales, corda scilicet fidelium : ille sollicitus est circa exteriorum domus Dei decorem, iste circa interiorum, et ita proximius disponit ad Eucharistiam digne percipiendam.

54. Exorcistarum officia. Triplex munus in Pontificali exorcistis tribuitur : « Exorcistam etenim oportet *abjicere dæ-*

mones, et dicere populo, ut qui non communicat det locum : et aquam in ministerio fundere. » — Unde exorcistarum est expellere dæmones, tempore communionis providere ut qui communicare non debent, dent locum, id est, sinant communicaturos propius accedere ad altare, ut communionem suscipiant ; aquam in ministerio fundere, id est, præbere aquam benedictam quæ ad varias benedictiones vel functiones necessaria est. — Sed præcipuum munus est dæmonum expulsio, unde dicit episcopus : « Accipitis potestatem imponendi manum super energumenos, et per impositionem manuum vestrarum, gratia Spiritus S. et verbis exorcismi, pelluntur spiritus immundi a corporibus obsessis. » Et ideo pergit : « Studete igitur ut, sicut a corporibus aliorum dæmones expellitis, ita a mentibus et corporibus vestris omnem immunditiam et nequitiam ejiciatis, ne illis succumbatis, quos ab aliis vestro ministerio effugatis. Discite per officium vestrum vitiis imperare, ne in moribus vestris aliquid sui juris inimicus valeat vindicare. » Præparant igitur exorcistæ fideles ad S. Communionem suscipiendam ab eorum corporibus expellendo Christi inimicum infensissimum seu diabolum.

55. Acolythorum officia. Tria sunt Acolythorum officia. — *Primum* et præcipuum est parare vinum et aquam in urceolis, quos deinde exhibet subdiacono. Hinc in ordinatione Pontifex urceolum tradit acolythis, dicens : » Accipite urceolum ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sanguinis Christi. » — *Secundum* est deferre lumina, dum Evangelium solemniter decantatur a diacono ; et ideo in ordinatione sua acolythus ab episcopo recipit ceroferarium cum cereo ; et ipse ceroferarius quandoque dicitur. — *Tertium* est luminaria accendere et asservare ; propter quod Ecclesiæ mancipati dicuntur, quia illud officium maximam in Ecclesia assiduitatem postulat. — Acolythi antiquitus, ut fideles episcoporum ministri, eorum epistolas ac mandata perferebant (ex epistola 43, alias 47, S. Cypriani) ; Eulogias etiam, imo et SS. Eucharistiam ad absentes deportabant, ex S. Innocentio I (epist. ad Decentium, c. 5). Usuardus. ad 18 Kalendas

septembris, refert de S. Tharsicio acolytho, eum fustibus et lapidibus a paganis fuisse obrutum, ex eo quod Christi corporis sacramenta, quæ deferebat, prodere noluisset.

Ex acolythorum officiis intelligitur eorum ordinem præcedentibus esse superiorem, cum celebrandæ Eucharistiæ, a qua singuli ordines suum hauriunt decus et perfectionem, propius inserviat, proptereaque exigere majorem munditiam et vitæ sanctitatem. « Pensate quod suscipitis, inquit Pontifex,... non enim Deo placere poteritis, si lucem Deo præferentes, operibus tenebrarum inserviat, et per hoc aliis exempla perfidiæ præbeatis, sed sicut veritas dicit : *luceat lux vestra coram hominibus.* » Et infra : « Estote igitur solliciti in omni justitia, bonitate et veritate, ut et vos, et alios, et Dei Ecclesiam illuminetis. »

CAPUT III.

DE SUBDIACONATU.

56. Definitio. Subdiaconatus, ut fert nomen ipsum, est *ordo sacer, quo traditur potestas immediate ministrandi diacono in Missæ sacrificio.*

57. Expositio opinionum de ratione sacramentali Subdiaconatus. Eædem sunt opiniones de ratione sacramentali Subdiaconatus, ac de minoribus Ordinibus; una nempe affirmans, altera negans.

I. *Opinio negans* omnia momenta in sui favorem affert, quæ jam de minoribus Ordinibus exposita sunt, et speciatim :

1. Si Subdiaconatus esset sacramentum, certe Ecclesia, utpote fidelis custos depositi a Deo sibi crediti, istud caute conservasset, nec facile quisquam, nisi eo suscepto, ad altiores ordines fuisset susceptus. Atqui sæpenumero ad alios ordines promoti quidam fuere prætermisso subdiaconatu, quod auctores hujus sententiæ multis exemplis probant. Ergo.

2. Si Subdiaconatus verum esset sacramentum, non posset

nisi ab episcopo conferri, quippe qui solus sacramenti ordinis minister est. Atqui collatus olim fuit a chorepiscopis, qui tamen simplices erant episcoporum vicarii. Ergo.

3. In sudaconatus collatione non adhibetur manuum impositio. Atqui tamen impositio manuum est materia sacramenti ordinis, et ideo cujuslibet ordinationis in qua gratia sacramentalis datur, uti constat ex conc. Trid. (sess. 23, c. 2) et ex ipso Apostolo : « Admoneo te, ut resuscites *gratiam* » *Dei* quæ est in te *per impositionem manuum* mearum » (II *Tim.*, I, 6). (Ita ap. *Theol. Wirceb.*, art. 4, de *Subdiaconatu*, n. 71, 73).

II. *Opinio* vero *affirmans* iisdem etiam argumentis fulcitur, ac supra, et insuper sequenti.

Habet Subdiaconatus quidquid ad sacramenti naturam requiritur; — Et *primo*, eum institutum esse a Christo, inde probatur, quod vetustissimi Patres et concilia eundem, non velut rem recens invecam sed in Ecclesia compertam commemorarent (ut videre est ap. Bellarminum, de *Clericis*, c. 12); nec ostendi potest, quo tempore, quo auctore cœperit. Igitur ejus origo ad Christum referenda videtur. — *Secundo*, adsunt in Subdiaconi ordinatione materia et forma, quibus traditur potestas tangendi et ad sacrificium deferendi vasa sacra, ac diacono proxime inserviendi. — *Tertio*, nec abest denique sacramentalis gratia, quæ in rite suscipientibus sejungi non potest a charactere, quem Subdiaconatu imprimi constat, argumentis jam datis de ordinibus minoribus (*Theol. Wirceb.*, *ibid.*, n. 67).

58. Cæremoniæ Subdiaconatus ejusque materia et forma.

1. Episcopus legem perpetuæ continentię huic Ordini impositam esse admonet, edicitque neminem ad Subdiaconatum provehendum esse, quin ipse ultro hanc legem accipiendi habeat propositum; atque his verbis concludit : « Proinde dum tempus est, cogitate, et si in sancto proposito perseverare placet, huc accedite. »

2. Accedunt ordinandi, et dum Pontifex procumbens super faldistorium solemnem incipit litaniarum precationem, omnes in locis super tapeta prosternunt se.

3. Episcopus, præmissa gravi monitione, tradit omnibus calicem vacuum, cum patena vacua superposita, quem successive manu dextra singuli tangunt, Pontifice dicente : « Videte cujus ministerium vobis traditur ; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis. »

4. Archidiaconus tradit eis urceolos cum vino et aqua, ac bacile cum manutergio, quæ omnia similiter tangere debent.

5. Episcopus, post preces ad Deum directas ut super hos infundat benedictionem suam, unumquemque induit sacris vestibus, ad quarum singulas propria verba adhibet.

6. Tandem tradit omnibus librum epistolarum, manu dextra ipsum simul tangentibus, dicens : « Accipite librum Epistolarum, et habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis quam pro defunctis. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen »

Quod autem spectat *materiam*, hæc videntur statuenda : — 1. *Traditio calicis vacui cum patena* superposita est certo Subdiaconatus materia, dicente conc. Florentino : « Subdiaconatus confertur per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem. » Probabilius requiruntur calix et patena *consecrata*, quia ministerium Subdiaconi totum versatur circa vasa sacra (Ita S. Lig., lib. 7, n. 747). — 2. *Traditio urceolorum* quæ fit ab archidiacono, probabiliter non est de necessitate sacramenti, tum quia de hac traditione non loquitur conc. Florentinum ; tum quia ritus iste videtur esse porrectionis calicis et patenæ appendix et explicatio. — 3. *Traditio libri epistolarum* non judicatur etiam ritus essentialis in ordinatione ; nam perantiquus non est, nec de illa mentionem facit Eugenius IV in *Decreto ad Armenos*. — 4. A fortiori *traditio vestium sacrarum* ad essentiam sacramenti non pertinet.

Forma subdiaconatus est : « Videte cujus ministerium vobis traditur ; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis. »

59. Officia subdiaconorum. Quinque recensentur in Pontificali Romano. — 1. Calicem et patenam in usum sacrificii diacono offert, ponitque in altari. — 2. Sacerdoti sacra facienti

aquam fundit. Hinc in ordinatione Archidiaconus urceolos cum bacili et manutergio tangendos ipsi porrigit. — 3. Oblationes a populo suscipit, et eis quantum satis est ad adstantium communionem, in altari ponit, ne quid putridum in sacrario remaneat. — 4. Legit epistolam, et in hunc finem librum accipit a pontifice. — 5. Pallas altaris, corporalia et purificatoria abluit cum cautione in Pontificali præscripta.

Quanti vero sint momenti ejusmodi ministeria, quantamque in subdiacono perfectionem exigant, pluribus ex capitibus perspicue colligitur. — 1. *Ex Subdiaconatus præeminentia* supra ordines minores, dicente conc. Trid. (sess. 23, cap. 11, *de Ref.*), quod ex minoribus ordinibus « ad altiores gradus et sacratissima mysteria » ascenditur. — 2. *Ex Ecclesiæ ratione agendi*; non confertur quippe ille ordo nisi sabbato quatuor temporum, hoc est, post triduanum jejunium, et profusiores solito fidelium preces. — 3. *Ex obligationibus* subdiacono impositis, scilicet; servandi continentiam et recitandi horas canonicas. — 4. *Ex ritu ordinationis*, quem supra descriptimus.

CAPUT IV.

DE DIACONATU.

---

60. Notio Diaconatus. Diaconus, juxta vim Græci nominis, idem est ac minister: Ministrorum porro nomen antonomastice habent Diaconi, quia tenent sacri ministerii principatum; et ideo quidquid officii subdiaconis et minoribus clericis attribuitur, in Diaconatu tanquam in fonte ac principio continetur.

Diaconatus recte definitur *ordo sacer, per quem confertur potestas solemniter ac proxime inserviendi presbytero sacra conficienti.*

Dicendum est: — 1. de ratione sacramentali diaconatus; — 2. de ejus ritibus et speciatim de materia et forma; — 3. de officiis huic ordini annexis.

ARTICULUS I.

De ratione sacramentali Diaconatus.

61. Errores. Calviniani cum suo duce (lib. 4, *Instit.*, cap. 5, n. 15), diaconatum volunt meram esse deputationem ad functiones pure humanas, videlicet ad distributionem eleemosynarum, ad curam viduarum, etc.; unde iidem hæretici diaconatum non in perpetuum sed ad certum tempus contendunt fuisse institutum. — Nec ex catholicis theologis defuere, qui Diaconatui veram sacramenti rationem denegarent. Talis fuit Durandus (in 4, dist. 24, q. 2); talis fuit etiam Cajetanus (tom. 1, opusc. tract. 11), asserentes solum sacerdotium esse sacramentum. Horum tamen opinionem plures doctores dicunt *sine temeritatis nota* defendi non posse.

62. Assertio. *Diaconatus habet rationem sacramenti novæ Legis.*

Etenim ibi est veri nominis sacramentum, ubi est signum sensibile, gratiæ collativum, et a Christo permanenter in Ecclesia institutum. Atqui in Diaconatu hæc omnia concurrunt. Ergo.

PROB. MINOR per partes.

Et quidem 1. — Quod Diaconatus collatio constet *signo sensibili*, liquet ex Actibus Apostolorum (vi, 6) ubi de initiatione primorum septem Diaconorum dicitur: « Hos statuerunt ante » conspectum Apostolorum, et *orantes imposuerunt eis manus.* » Quem ritum, impositionem scilicet manuum, Ecclesia semper adhibuit.

2. Ritum quo Diaconus ordinatur *gratiam sanctificantem conferre ex se*, seu *ex opere operato*, demonstratur ex conc. Trid. (sess. 23, can. 4) in quo dicitur: « Si quis dixerit *per S. Ordinationem non dari Spiritum S.*; ac proinde frustra episcopos dicere: *Accipe Spiritum S.*....; anathema sit. » Ibi agitur de gratia, siquidem datur Spiritus S.; ista autem gratia confertur ex opere operato, siquidem impositioni manuum annectitur: porro in collatione Diaconatus dicit episcopus: *Accipe Spiritum S. ad robur*; ergo in Diaconatu datur gratia ex opere operato.

3. Diaconatum *ex Christi institutione* profluere, constat, — tum ex eo quod signum gratiam ex se conferens nonnisi a Christo Domino institui potest; — tum ex facto Apostolorum-Diaconos consecrantium; — tum ex conc. Trid. (sess. 23, can. 6) dicente : « Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse hierarchiam *divina ordinatione institutam*, quæ constat ex episcopis, presbyteris et *ministis*; anathema sit. » Porro illi ministri sunt sane saltem Diaconi, qui a S. Ignatio (*epist. ad Trallianos*, n. 3), vocantur *mandatum Christi*. « Cuncti, inquit, revereantur diaconos ut *mandatum Jesu Christi*. »

4. Diaconatum fuisse permanentem et in perpetuum institutum, sequitur ex divina institutione; nam hierarchia divina ordinatione instituta merito judicatur perpetuo mansura; porro ad hanc hierarchiam pertinent Diaconi; ergo et ipsi semper erunt in Ecclesia; ergo.

63. Corollaria. Ergo — 1. Ordinatio Diaconatus iis qui non ponunt obicem confert ex opere operato gratiam tum *sanctificantem*, tum *sacramentalem*. Id de ordinibus inferioribus in dubium revocari potest, propter controversiam supra expositam (n. 45, 46); sed de Diaconatu certum est ex assertione probata.

Quod vero spectat *ad gratiam sanctificantem*, patet eam esse non gratiam *primam*, sed gratiam *secundam*, seu augmentum gratiæ; sacramentum enim Ordinis inter sacramenta vivorum annumeratur. Status igitur gratiæ in suscipientibus Diaconatum necessario prærequiritur.

Quod autem *ad gratiam sacramentalem* attinet, liquet ex dictis in Tractatu *de Sacramentis in genere* eam in speciali vigore gratiæ habitualis reponendam esse ad recte obeunda munia et officia diaconatui annexa.

Ergo — 2. Diaconatus *characterem imprimit* in anima suscipientis (S. Th., *Supp.*, q. 35, a. 2); et ideo iterari non potest. — Sic enim ait conc. Trid. (sess. 7, can. 9): « Si quis dixerit in tribus sacramentis, baptismo scilicet, confirmatione et ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit. » Et (sess. 23. can. 4): « Si quis dixerit per

sacram ordinationem non imprimi characterem, anathema sit. » Atqui ex probatis Diaconatus veram rationem habet sacramenti Ordinis. Ergo imprimit characterem.

Ergo — 3. *Potestas illa spiritualis* quam confert Diaconatus est certo et *vere proprieque divina*, haud secus ac potestas sacerdotii, quam participat, etsi in gradu longe inferiori. Ea enim potestas dici debet divina, quæ a solo Deo directe et immediate datur, et ejus auctoritate et nomine exercetur. Talem vero esse potestatem Diaconatui annexam, constat ex eo quod hic Ordo fuit a Christo Domino institutus, tanquam initiatio ad divinum ipsius sacerdotium. Ergo.

ARTICULUS II.

De Diaconatus ritibus et speciatim materia et forma.

64. Exponuntur ritus Diaconatus. In his ritibus distinguere est quasdam cæremonias præambulas, et ipsam Ordinis collationem.

1. *Præambulæ cæremoniæ*, juxta Pontificale Romanum, sunt sequentes :

1. Archidiaconus ordinandos offert Pontifici, testificans ipsos esse dignos ut ad officium Diaconatus assumantur; quo peracto, Pontifex de eorumdem moribus clerum et populum astantem interrogat.

2. Ad ordinandos sermonem convertens, Pontifex eos admonet de Diaconatus eminentia et officiis.

3. Solemnem ad Deum orationem dirigit per modum præfationis, ut super Ordinandos « benedictionis suæ gratiam clementer effundat, eisque consecrationis indultæ propitius dona conservet. »

II. *Collatio ipsa Ordinis Diaconatus* tribus ritibus constat :

1. Pontifex extensam manum dexteram ponit super caput cuilibet ordinando, dicens singulis : « Accipe Spiritum sanctum ad robur, ad resistendum diabolo et tentationibus ejus; in nomine Domine. » Postea prosequitur, extensam tenens manum dexteram : « Emitte in eos, quæsumus, Domine,

Spiritum sanctum, quo in opus ministerii tui fideliter exsequendi, septiformis gratiæ tuæ munere roborentur, etc. »

2. Finita hac prece, Pontifex ordinandos induit vestibus sacris quæ sunt Diaconatui propriæ, nimirum stola et dalmatica, idoneis verbis adhibitis.

3. Postremo tradit omnibus librum Evangeliorum, dicens : « Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini. »

65. Status quæstionis et opiniones de materia et forma. Haud dubium quin vestium sacrarum impositio ad essentiam hujus ordinationis non pertineat; quæstio movetur solum de impositione manus Episcopi, et de traditione libri Evangeliorum cum verbis correspondentibus.

Hac de re autem multum disputant theologi catholici, et in tres abeunt sententias. *Prima* docet totam materiam in librorum Evangelii traditione sitam esse; *secunda* tenet materiam coalescere ex traditione librorum Evangelii et manus impositione; *tertia* solam manus impositionem agnoscit tanquam materiam essentialem. In unaquaque sententia forma sunt verba huic vel illi materiæ correspondentia.

Expositio autem et discussio dictæ controversiæ fusius dabuntur in sequenti capite de presbyteratu, ubi eadem quæstio recurrit cum iisdem sententiis iisdemque argumentis.

ARTICULUS III.

De officiis Diaconatui annexis.

66. Exponuntur officia Diaconatus. Ministerium Diaconis commissum his verbis tradit Catechismus Rom. (*de Ordine*, n. 39) :

« Ad Diaconum pertinet Episcopum perpetuo sequi, cucionantem custodire, eique, et sacerdoti sacra facienti, vel alia sacramenta administranti, præsto esse, et in Missæ sacrificio evangelium legere.

» Olim vero fidelium animos sæpius excitabat ut sacra attenderent.

» Sanguinem etiam Domini ministrabat, in quibus ecclesijs

ea consuetudo erat, ut fideles Eucharistiam sub utraque specie sumerent.

» Diacono præterea ecclesiasticorum bonorum dispensatio commissa erat, ut unicuique necessaria ad victum subministraret.

» Ad Diaconum etiam attinet, tanquam episcopi oculum, pervestigare, quinam in urbe pie et religiose, quive secus vitam traducant; qui ad sacrificium et concionem statis temporibus conveniant; ut cum de omnibus episcopum certiore fecerit, ille vel privatim unumquemque hortari, admonere, vel palam corrigere et objurgare possit, uti se magis profecturum esse intellexerit.

» Catechumenorum etiam nomina recitare debet, et eos qui Ordinis sacramento initiandi sunt, ante episcopum statuere.

» Licet ei præterea, si absit episcopus et sacerdos, Evangelium explanare, non tamen a superiori loco, ut intelligatur hoc ejus proprium munus non esse. »

Varia autem hujusmodi officia ad tria præcipua contrahit Pontificale Romanum, in monitione Pontificis ad ordinandos: « Diaconum oportet *ministrare ad altare, baptizare et prædicare*. » Quæ porro sic intelligenda sunt:

1. *Ministrare ad altare*; unde Diaconi dicuntur in Pontificali Romano « comministri et cooperatores corporis et sanguinis Domini. »

Hoc autem officium multiplici modo exercent Diaconi, nempe, — 1. materiam sacrificii, panem scilicet et vinum, ad manum sacerdotis consecraturi admovendo, calicemque cum eo offerendo; — 2. sacerdoti, in sacris Missæ ritibus, et in ipsa corporis et sanguinis Christi consecratione, proxime et immediate inserviando; — 3. Eucharistiæ tandem communionem dispensando, non quidem ordinarie, sed extraordinarie, juxta ea quæ statuuntur in Tractatu *de SS. Eucharistia*.

2. *Baptizare*. Diaconi etenim solemniter baptizare possunt, tanquam ministri extraordinarii, ut videre est in Tractatu *de Baptismo*,

3. *Prædicare*. Vi hujus officii, Diaconi evangelium solemniter in Missa cantant, et solemniter etiam prædicare possunt; quod tamen postremum munus non possunt exercere, nisi ad id fuerint legitime deputati.

67. *Corollaria*. Ex his autem officiis et muneribus, necnon ex ritibus supra expositis, duo concludere fas est :

1. *Quantus sit gradus, quantaque dignitas Diaconorum* supra ministros inferiores. Nam — ex una parte, Diaconi proximam et magis directam accipiunt potestatem tum in corpus Christi naturale in Eucharistia (ministrando nempe ad altare, ut explicavimus supra), tum in corpus ejus mysticum quod est Ecclesia (baptizando scilicet et prædicando); — ex altera parte, « hoc idem satis etiam declarant ritus et solennes cæremoniæ, quibus ab episcopo consecrantur; pluribus enim et sanctioribus precibus ad diaconi, quam ad subdiaconi Ordinationem, utitur episcopus; et alia addit sacrarum vestium ornamenta » (Catech. Rom., *de Ord.*, n. 41).

2. « *Quanta exinde diligentia* adhibenda sit, ne quis eo munere indignus ad hunc ordinis gradum ascendat, Apostolus ostendit, cum ad Timotheum (I *Tim.*, III, 8) Diaconi mores, virtutem et integritatem exposuit » (Catech. Rom., *Ibid.*, n. 40).

CAPUT V.

DE PRESBYTERATU.

68. *Ejus nomina*. Qui hoc ordine præditi sunt, duobus nominibus apud veteres Patres vocari solent.

1. Interdum enim *Presbyteros* appellant, quod græce *seniores* significat, non solum propter ætatis maturitatem quæ dicto ordini maxime necessaria est, sed multo magis propter morum gravitatem, doctrinam et prudentiam; ut enim scriptum est (*Sap.*, IV, 8): « Senectus venerabilis est, non

» diuturna, neque annorum numero computata; cani autem » sunt sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata » (Catech. Rom., *de Ordine*, n. 43).

2. Interdum vero *Sacerdotes* vocant, tum quia Deo consecrati sunt, tum quia ad eos pertinet sacramenta administrare, sacrasque res et divinas tractare (*Ibid.*, n. 44).

69. **Ejus notio.** I. *Lato sensu* acceptum, sacerdotium duplex distinguitur, alterum interius, alterum externum; atque ita in sacris Scripturis distinguitur :

1. Quod ad *interius sacerdotium* attinet, sacerdotes dicuntur omnes fideles, postquam aqua baptismali abluti sunt, præcipue vero iusti, juxta id quod in Apocalypsi legitur (*Apoc.*, I, 5) : « Christus lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et » *fecit nos regnum et sacerdotes* Deo et Patri suo; » et in epistola prima S. Petri (*I Petr.*, II, 9) : « Vos autem genus electum, *regale sacerdotium*, gens sancta, populus acquisitionis. » — Et sane, iusti divinæ gratiæ beneficio viva membra effecti sunt Jesu Christi summi sacerdotis, et proinde ejus sacerdotium aliquatenus participant, ac omnes in ipso quasi unus sunt sacerdos.

Nec hujusmodi sacerdotio desunt hostiæ et sacrificia; iusti enim, quotiescumque bonas et honestas actiones ad Dei gloriam referunt, in altari mentis suæ spirituales Deo hostias immolant, secundum ipsum Principem Apostolorum, qui ait (*I Petr.*, II, 5) : « Ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, *sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias*, acceptabiles Deo per Jesum Christum. » Et B. Paulus idem docet (*Rom.*, XII, 1) : « Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. » David item (*Psalm.* IV, 19) : « *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* » (Ita Catech. Rom., *de Ord.*, n. 45).

2. *Externum vero sacerdotium* ab illo interno secernitur in eo quod, — 1. non ad cultum internum et privatum, sed *externum et publicum totius Ecclesiæ* sese refert, et in proprio sacroque ministerio constituitur; — 2. ideo non omnium multitudini, sed *certis hominibus* convenit; — 3. homines ad tale

ministerium electi *speciali ritu* solemnibusque Ecclesiæ cæremoniis instituuntur et Deo consecrantur.

Jam vero tum in veteri, tum in nova Lege, tale sacerdotium fuisse a Deo institutum, ex sacris Scripturis aperte noscitur; in veteri quidem, quando Deus Aaron et universam Leviticam tribum elegit, ministerioque templi adscripsit; in nova autem lege, quando Deus Filium suum mittens in mundum, in ipso fundavit sacerdotium illud perfectum et æternum, in quod vetus translatum est, ac de quo in præsentem nobis est sermo.

II. *Stricto sensu*, Sacerdotium seu Presbyteratus definiri potest: *Ordo sacer, per quem confertur potestas consecrandi et offerendi corpus et sanguinem Christi, et peccata remittendi vel retinendi.*

Hujus definitionis legitimitas ex jam dicendis patebit. Tres porro erunt articuli: — 1. de ratione sacramentali Presbyteratus; — 2. de ejus ritibus, ac potissimum de materia et forma; — 3. de officiis eidem annexis.

ARTICULUS I.

De ratione sacramentali Presbyteratus.

70. Assertio. *Prsbyteratus veram et propriam habet rationem sacramenti.*

PROB. 1. *Ex veritate sacramenti Ordinis generatim sumpti.* Nam ex supra probatis (n. 14) constat Ordinem in genere esse verum sacramentum. Atqui hujusmodi ratio sacramentalis vel Presbyteratui competit, vel nulli Ordini in particulari tribuenda est. Etenim sacramenti ratio potissimum Ordini competit propter ipsius habitudinem ad Eucharistiam. Sed inter Ordines nullus est qui plus ad Eucharistiam tribuat habitudinis, quam Presbyteratus, cum et ejus consecrandæ facultatem tribuat. Ergo.

PROB. 2. *Ex conc. Trid.* Docet enim et definit — (sess. 23, cap. 1, et can. 1): « In Ecclesia catholica esse *sacerdotium visibile et externum, a Domino Salvatore nostro institutum.....* esse potestatem aliquam consecrandi et offerendi verum

corpus et sanguinem Domini, et peccata remittendi et retinendi » ; — (*ibid.*, can. 2) « Præter sacerdotium esse in Ecclesia catholica alios ordines », et proinde sacerdotium esse Ordinem ; — (*ibid.*, can. 3) « Ordinem, sive sacram Ordinationem esse vere et proprie sacramentum ; — (*ibid.*, can. 4) « Per sacram Ordinationem dari Spiritum sanctum, nec proinde frustra episcopos dicere : Accipe Spiritum sanctum ; » — et « per eam imprimi characterem, et eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri non posse. »

Ergo ex conc. Trid. Presbyteratus est Ordo, imo et præcipuus inter alios Ordines. Ordo autem ex eodem concilio est verum sacramentum. Ergo Presbyteratus est sacramentum.

Ergo ex conc. Trid. illa Ordinatio veram habet rationem sacramenti, in qua episcopus dicit : Accipe Spiritum sanctum ; nam per eam vere datur Spiritus sanctus, id est, gratia sanctificans. Atqui in ordinatione Presbyteratus episcopus hæc verba super ordinandos profert. Ergo Presbyteratus confert gratiam sanctificantem. Ergo est sacramentum.

Ergo tandem, ex eodem Conc., Presbyteratus imprimit characterem, ita ut qui semel sacerdos factus est, laicus rursus fieri non possit. Character autem nonnisi per verum sacramentum imprimitur. Ergo Presbyteratus veram habet rationem sacramenti.

PROB. 3. *Ex rat. theol.*, eodem nempe argumento jam multoties allato. Ille ritus est verum sacramentum, qui a Christo institutus est in perpetuum, vim habet gratiam conferendi ex opere operato. Atqui presbyteratus

1. *Est a Christo institutus.* Duplex enim in Presbyteratu confertur potestas, alia conficiendi et offerendi corpus et sanguinem Christi, alia vero remittendi et retinendi peccata. Atqui utramque Christus, et solus concedere potuit, et de facto Presbyteris concessit : primam, cum Apostolis eorumque in sacerdotio successoribus dixit (*Luc*, xxii, 28) : « Hoc facite » meam commemorationem » ; secundam, cum eisdem dixit (*Joan.*, xx, 23) : « Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, » retenta sunt. » Ergo.

2. *In perpetuum institutus est*, non ad quosdam tantum annos, cum consequenter ad hæc Christi verba, semper id factum sit quod ipse in sui commemorationem faciendum præcepit, et semper remissa sint peccata, uti fuse probatur in Tractatibus *de Eucharistia* et *de Pœnitentia*.

3. *Gratiam sanctificantem confert ex opere operato*. Nam certo certius gratia sanctificans annexa est collationi potestatis remittendi peccata, cum Christus dictam potestatem conferens dixerit : « Accipite Spiritum sanctum ; » sed gratia debet a fortiori annexa esse collationi potestatis consecrandi et offerendi corpus Christi. Ergo.

71. Corollaria. Ergo — 1. Ordo Presbyteratus confert ex opere operato *gratiam sanctificantem*, non quidem primam, sed *secundam*, seu augmentum gratiæ, simul et *gratiam sacramentalem*. Id sequitur ex omnibus argumentis allatis ad probandum Presbyteratum esse verum sacramentum. — Et vero, ut ait S. Thomas (*Sup.*, q. 35, a. 1) : « Dei perfecta sunt opera (juxta *Deut.*, xxxii, 4) ; et ideo cuicumque datur potentia aliqua divinitus, dantur etiam ea per quæ exsecutio illius potentiæ possit congrue fieri. Sicut autem gratia gratum faciens est necessaria ad hoc quod homo digne sacramenta recipiat ; ita etiam ad hoc quod digne sacramenta dispenset. Et ideo sicut in baptismo, per quem fit homo susceptivus aliorum sacramentorum, datur gratia gratum faciens ; ita in sacramento Ordinis, per quod homo ordinatur ad aliorum sacramentorum dispensationem. »

Ergo — 2. Presbyteratus *imprimit characterem*, unde is qui sacerdos semel fuit, laicus rursus fieri non potest (Ita conc. Trid., sess. 21, can. 4).

Ergo — 3. Presbyteratus *potestatem confert vere ac proprie divinam*, et quidem *duplicem*, scilicet in corpus Christi naturale, et in ejusdem corpus mysticum, seu Ecclesiam. Sed de utraque fusius agetur in tertio articulo.

ARTICULUS II.

De ritibus presbyteratus, et potissimum de materia et forma.

Tria nobis sunt præstanda : — 1. Recensendi sunt per ordinem ritus quibus confertur Presbyteratus ; — 2. Exponenda est controversia de materia et forma ; — 3. Solvendæ sunt plures quæstiones practicæ.

§ I. Recensentur ritus Presbyteratus.

72. Postquam archidiaconus ordinandos Episcopo præsentaverit ac de eorum dignitate testificatus fuerit, et Pontifex clerum et populum de eorundem moribus interrogaverit, ipsosque ordinandos de Presbyteratus officiis et obligationibus monuerit,

1. Statim, nulla oratione præmissa, Pontifex imponit simul utramque manum super caput cujuslibet Ordinandi successive, nihil dicens ; et idem faciunt post eum omnes sacerdotes qui adsunt ; statimque tam pontifex quam singuli sacerdotes, vix facta ab unoquoque manuum impositione, dexteras manus super eosdem extendunt, atque eas sic extensas tenent, dum pontifex Deum precatur, « ut super hos famulos suos, quos ad Presbyterii munus elegit, cœlestia dona multiplicet. »

2. Episcopus, extensis manibus ante pectus, fundit orationem instar præfationis ; ac postea stolam ac casulam unicuique imponit propriis adhibitis verbis, novamque ad Deum precem dirigit.

3. Pontifex cum oleo catechumenorum inungit unicuique ambas manus, dicens : « Consecrare et sanctificare digneris, Domine, manus istas, » etc. Interim canitur hymnus : *Veni, Creator*, etc.

4. Pontifex tradit cuilibet successive calicem cum vino et aqua, et patenam superpositam cum hostia, dicens singulis : « Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, missasque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini. » Amen

5. Presbyteri consecrati missam absolvunt cum pontifice, et accepta ab eo communione, profitentur fidem quam prædicaturi sunt, Symbolum Apostolorum recitantes

6. Episcopus imponit ambas manus super capita singulorum dicens : « Accipe Spiritum sanctum : quorum remiseris peccata, remittuntur eis ; et quorum retinueris, retenta sunt. »

7. Demum pontifex a singulis successive postulat et accipit promissionem reverentiæ et obedientiæ, et unumquemque osculatur.

§ II. Controversia de materia et forma.

73. Status quæstionis et opiniones. Ex variis ritibus supra expositis, tres sunt tantum de quibus theologi disputant, quinam ad materiam et formam Presbyteratus pertineant : prima impositio manuum (sub n. 1 exposita), traditio calicis cum vino et patenæ cum hostia (sub n. 4), ultima impositio manuum (sub n. 6),

Tres sunt autem sententiæ. — *Prima* tenet solam traditionem calicis cum vino et patenæ cum hostia esse materiam hujus ordinis essentialem, formam vero reponit in verbis quæ in ea traditione adhibentur. — *Secunda* sententia duplicem partialem materiam ac formam (quæ tamen unam totalem constituat) esse contendit, nempe traditionem instrumentorum cum verbis correspondentibus, simul et ultimam manuum impositionem cum forma annexa (sub n. 6). — *Tertia* tandem opinio docet solam materiam essentialem esse manuum impositionem, non quidem eam quæ fit post communionem (sub n. 6 indic.), sed eam quæ fit ante consecrationem (sub n. 1 indic.), et cum oratione Pontificis cunjugitur ; juxta hos auctores, forma in ista oratione consistit.

Cum argumenta uniuscujusque opinionis eadem sunt, sive agatur de Diaconatu, sive de Presbyteratu, sive de Episcopatu, totam hic exponemus controversiam de tribus his simul ordinibus hierarchicis.

74. Prima sententia, quæ Dominicum Soto, Gonetum et Estium inter patronos suos nominat, docet totam Ordinis sa-

cramenti materiam in instrumentorum traditione sitam esse: manuum vero impositionem, vel inter ritus mere ecclesiasticos refert, vel ait contineri in traditione instrumentorum.

Duo itaque continet hæc sententia, scilicet, instrumentorum porrectionem esse materiam, et solam materiam: quæ duo seorsim sunt ostendenda.

1. *Instrumentorum traditio est materia Ordinis sacramenti.*

1. *Conc. Florentinum* hæc habet: « Sextum sacramentum est Ordinis, cujus *materia est illud per cujus traditionem confertur Ordo*; sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, et patenæ cum pane, porrectionem; diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem; subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem... et similiter de aliis *per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem.* » Quæ verba clarissime exprimere videntur præsentem sententiam.

2. In *Pontificali Romano* ante instrumentorum porrectionem et hæc verba: Accipe potestatem... cantatur *Veni Creator*, et candidati dicuntur *Ordinandi*; postea vero vocantur *Ordinati*, et in signum acceptæ potestatis, pronuntiant cum episcopo verba consecrationis. Et vero in rubricis generalibus Pontificalis dicitur: « Moneat (episcopus) ordinandos quod instrumenta, quibus character imprimitur, tangant. » Porro character non imprimitur nisi per materiam. — Insuper proferendo calicem dicit episcopus presbytero: « Accipe potestatem offerendi sacrificium Missæ tam pro vivis quam pro defunctis. » Quæ verba aliquam potentiam sane conferre debent; ergo.

3. Illud censeri debet materia sacramenti quod est signum expressum et sensibile principalis ejus effectus: atqui porrectio instrumentorum est signum sensibile et expressum principalis effectus Ordinis, scilicet consecrationis corporis et sanguinis Christi; ergo.

II. *Traditio instrumentorum est sola materia sacramenti Ordinis.* Etenim illud est materia sacramenti, et quidem solum, quod a conc. œcumenico solum exprimitur; quo fit ut candidati ex ordinandis ordinati fiant; cui tandem soli tri-

buitur character sacramenti: atqui hæc ita sunt pro porrectione instrumentorum, ut ex concilio Florentino et Pontificali constat; ergo.

Si objiciatur manuum impositionem a Scriptura S. et Patribus requiri, respondent prædictæ opinionis defensores: — 1. vel eam esse ritum solummodo secundarium; — 2. vel Ecclesiam a Christo potestatem accepisse commutandi materiam; — 3. vel in porrectione instrumentorum dari manuum impositionem.

75. Secunda sententia, quam propugnant Bellarminus, Billuart, Hallier et alii non pauci, contendit Ordinis materiam esse quidem unicam, sed duplici ex parte confici, impositione scilicet manuum et instrumentorum porrectione.

Hæc ultima pars rationibus in præcedenti opinione allatis probatur; de illa proinde silemus. Probandum itaque est manuum impositionem esse Ordinis materiam, quod fit

1. *Scrip. S.* (I *Tim.*, iv, 14): « Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii. » (II *Tim.*, i, 6): « Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. » Unde sic: Illud est materia sacramenti Ordinis, cui tribuitur productio ex opere operato gratiæ Ordinis sacramenti: atqui impositioni manuum tribuitur productio ex opere operato gratiæ Ordinis sacramenti; agitur quippe in prædictis textibus de Ordine, ut omnes fatentur et ex contextu constat; agitur etiam de gratia ex opere operato producta, siquidem gratia illa ipsi tribuitur signo. Ergo.

2. *Ex SS. Patr. S.* Ephrem (serm. 162 *de Sacerdotio*, n. 2): « O potestas ineffabilis quæ in nobis dignata est habitare per impositionem manuum sacrorum sacerdotum. » S. Ambrosius (lib. *de Dignitate sacerdotali*, c. 5): « Homo manus imponit, et Deus largitur gratiam. » — S. Hieronymus (*in cap. 5, Is.*) ait: « Per manus impositionem impleri seu confici ordinationem. » S. Augustinus (serm. 2): « Cæteri non aderant ordinationi ejus, quando manus ei imposita est. » Quæ verba explicatione indigere non videntur.

3. *Conc. Trid.* (sess. 23, can. 4): « Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum S.; ac proinde frustra

episcopos dicere : Accipe Spiritum S... anathema sit ; » et (sess. 14, cap. 3) : « Ministrum Extremæ Uctionis esse aut episcopos, aut Sacerdotes, ab ipsis *rite Ordinatos, per impositionem manuum presbyterii.* » Jam vero si ordinantur presbyteri per manuum impositionem, si confertur gratia impositione illa, manifestum est eam esse ordinis materiam.

4. *Ex S. Thoma*, qui hanc affert rationem congruentiæ : « Quia impositio manuum in sacramentis Ecclesiæ fit ad significandum aliquem copiosum gratiæ effectum, ideo manus impositio fit in sacramento confirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus sancti, et in sacramento Ordinis, in quo confertur quædam excellentia potestatis in divinis mysteriis » (S. Th., 3 p., q. 84, a. 4).

Confirmatur tandem et simul explicatur tota sententia : Duplex potestas confertur sacerdoti in ordinatione : una in corpus Christi verum ad illud consecrandum ; altera in corpus Christi mysticum, ad illud pascendum et judicandum in foro interiori. Unde cum sacerdos novæ Legis, prout est a Christo, institutus sit ad sacrificandum et judicandum, sicque sit simul sacrificator et iudex, duplicem hanc potestatem per duplicem materiam et formam congruenter accipit ; potestatem primam, per porrectionem instrumentorum cum hac forma : Accipe potestatem consecrandi... ; potestatem alteram vero per impositionem manuum (Billuart, *de Ordine*, diss. 2, art. 1).

76. Tertia sententia quam propugnant Habert, Tournely, alique multi, et S. Ligorius dicit probabiliorem, docet manuum impositionem, et quidem solam, esse totam ordinis sacramenti materiam.

Quod impositio manuum sit materia, aut saltem pars materiæ, patet ex modo dictis ; probandum igitur est illam constituere totam materiam ; quod sic ostenditur :

1. Si aliquod instrumentum in ordinatione diaconi requiretur, esset evangelium, nec sufficeret vetus testamentum : porro tempore quo ordinatus fuit S. Stephanus, non adhuc exstabat S. Matthæi evangelium, et tamen rite ordinationem suscepit ; ergo ad validam ordinationem diaconi non requiritur evangelium ; ergo nec porrectio instrumentorum.

2. Constat validam esse Græcorum ordinationem; constat pariter apud eos non dari instrumentorum porrectionem; ergo.

3. Illa instrumentorum perrectio non est essentialis quæ non fuit semper in usu: atqui perantiqua non videtur illa instrumentorum porrectio; illius namque vestigia non inveniuntur ante sæculum decimum. Unde Martenius (*de antiq. Ritibus*, l. 1. c. 8, a. 9, n. 17) ait: « Hanc instrumentorum traditionem præscriptam reperimus in Pontificali Radbodi, Noviomensis episcopi, cujus character accedit ad annos octingentos. »

Aliarum opinionum rationes sic evellere nituntur:

1. Quoad decretum ad Armenos, annotandum est id unum fuisse ab Armenis postulatum, ut edocerentur circa ritus Ecclesiæ Romanæ; unde Eugenius IV prorsus silet circa ritus utrique Ecclesiæ communes, illosque solum enumerat qui Ecclesiæ Romanæ proprii sunt; hinc tacet manuum impositionem, solam appellans instrumentorum traditionem, illi materiæ nomen communicando, quia materiæ instar erat, et simul cum ea quædam pronuntiabantur verba.

2. Quoad Pontificale, dicendum est voces in rubricis repertas prævalere non posse rationibus superius allatis; electos seu candidatos dici ordinandos quamdiu omnis notabilis ritus ordinationis non est completus, quia illo deficiente, aliquid grave in ordinatione deficit; characterem dici ab instrumentorum porrectione imprimi, quia ritus ille ad integritatem sacramenti pertinet.

3. Quoad rationem theologicam, respondetur non inquirendum esse an aliquis ritus plus minusve gratiam repræsentet, sed an ille ritus realiter fuerit a Christo institutus, vel an, illo deficiente, nequeat reperiri alius ritus gratiam divinam sufficienter repræsentans.

Hæc de ista intricata quæstione sufficiant; unusquisque eligat sententiam quæ illi magis arridet, vel probatos auctores de illis fusius tractantes consulat.

§ III. Quæstiones practicæ.

Quidquid tenendum sit speculative de veritate opinionum

quæ jam expositæ sunt, in praxi tutius est agendum, et ideo sive impositiones manuum, sive traditio instrumentorum servandæ sunt ut essentielles.

77. De impositione manuum. *Quid faciendum sit, si omissa fuit una aut altera impositio manuum?*

RESP. 1. Si omissa fuisset prima manuum impositio, ea nempe quæ fit ab initio ordinationis cum oratione, tota ordinatio repetenda esset, ut etiam declaravit S. Cong. apud Benedictum XIV (*de Synod. diœc.*). Nam in praxi tutius est tenendum.

RESP. 2. Si omissa fuisset secunda impositio manuum, ea scilicet quæ fit post communionem, supplenda foret quam primum, etiam extra ordinationem, imo extra missæ sacrificium (*S. Cong. rit. dec. 22 maii 1841; S. Lig., lib. 6, n. 749*).

78. De traditione instrumentorum. Posita sententia, quod traditio instrumentorum sit etiam materia essentialis hujus sacramenti,

Inquiritur 1. *An valida esset ordinatio, si traderetur tantum una species, id est, panis vel vinum?*

RESP. *probabilius negative*; nam per traditionem unius speciei non datur potestas directa ad totum sacramentum; atqui potestas sacerdotalis ad sacrificandum est indivisibilis, et non potest tradi nisi ad integrum sacrificium offerendum; ergo si ad utramque speciem non datur, ad nullam datur. Et hæc sententia, cum sit probabilior et tutior, omnino sequenda est in praxi (*S. Lig., lib. 6, n. 750*).

2. *An valide ordinaretur qui tangeret hostiam et non patenam?*

RESP. juxta opinionem communem, *affirmative*. Ratio est, quia hostia et vinum sunt materia substantialis presbyteratus; illis enim principaliter significatur potestas in corpus Christi, et propter solam decentiam ex præcepto Ecclesiæ usurpatur calix et patena. — Attamen in praxi tutius est sequendum (*S. Lig., lib. 6, n. 751*).

3. *An valide ordinetur, qui tantum calicem et patenam tangit, non autem hostiam?*

RESP. etiam *affirmative*, cum sententia communi et veriori,

ait S. Llg. (*ibid.*, n. 752). Ratio est, — tum quia non præscribitur ab Ecclesia tactus immediatus hostiæ, sed tantum patenæ, ut patet ex Pontificali, « et cuppam calicis. et patenam simul tangunt »; tangitur enim sufficienter hostia, mediante patena; — tum quia vinum in calice contentum certe non tangitur immediate; ergo nec requiritur ut hostia immediate tangatur. Unde, ob has rationes, et simul communem doctorum sensum, dici potest hæc sententia moraliter certa. — Cæterum, curandum est ordinando, ut tam calicem, quam patenam et hostiam tangat, et sic se ab omni scrupulo eximat.

ARTICULUS III.

De potestate et officiis Presbyteratus annexis.

79. Divisio potestatis presbyteralis. « Sacerdos, ait S. Thomas (*Supp.*, q. 40, a. 4), habet duos actus, unum principalem, scilicet consecrare corpus Christi; alterum secundarium, scilicet præparare populum Dei ad susceptionem hujus sacramenti. » Unde duplex distinguitur potestas in Presbyteris, una circa corpus Christi naturale in Eucharistia, altera circa corpus ejus mysticum, quod est Ecclesia; duplex igitur etiam genus officiorum.

80. — I. Circa corpus Christi naturale, Presbyteris confertur triplex potestas, juxta ipsum Conc. Trid., quod ait (sess. 23, cap. 1): « Apostolis, eorumque successoribus in Sacerdotio, potestatem traditam esse *consecrandi, offerendi, et ministrandi* corpus et sanguinem Christi. »

1. Potestas et officium *consecrandi corpus et sanguinem Christi*, et proinde conficiendi sacramentum Eucharistiæ. Nam Christus postquam verbis consecratoriis panem et vinum convertisset in suum corpus et sanguinem, Apostolis eorumque successoribus potestatem idem faciendi contulit, dicens: « Hoc facite in meam commemorationem. »

2. Potestas et officium *corpus et sanguinem Christi offerendi in sacrificium*, et ideo Missæ sacrificium offerendi. Id sequitur ex iisdem verbis Christi, et ex eo quod, uti probatur in Tractatu *de Eucharistia*, consecratio corporis et sanguinis Christi

sub speciebus panis et vini est verum et proprium sacrificium, quod Missæ sacrificium vocatur. Insuper Episcopus (juxta Pontificale Rom.), in ordinatione Presbyteri, ejus officia enumerans, dicit : « Sacerdotem oportet offerre ; » et calicem cum vino, patenamque cum hostia ordinando tradens, dicit : « Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, missasque celebrare, tam pro vivis, quam pro defunctis. »

3. Potestas et officium *corpus et sanguinem Christi fidelibus ministrandi per communionem Eucharistiæ*. Hoc sequitur ex duobus prioribus officiis, et a conc. Trid. (*loc. cit.*) agnoscitur tanquam tertia potestas sacerdotis circa corpus et sanguinem Christi.

81. — II. Circa corpus Christi mysticum, officia Presbyteri his verbis enumerantur in Pontificali Romano : « Sacerdotem oportet *benedicere, præesse, prædicare et baptizare.* »

1. *Benedicere*. Nam ex Apostolo (I Cor., iv, 1) sacerdotes sunt præcipui ministri Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. Sed gratiæ et dona Dei Ecclesiæ dispensantur per benedictiones. Merito igitur munus benedicendi ordini Presbyteratus annectitur, ita ut soli Presbyteri sint ministri benedictionum. Quare, cum ordinatur presbyter, ejusque manus consecrantur, sic ei dicitur ab episcopo consecrante : « Ut quæcumque benedixerint, benedicantur. »

2. *Præesse*, id est, cuique cœtui in Ecclesia, absente episcopo, præsidere, v. g., sacrificio, sacramentis, concioni, catechesi, et quibusque aliis ecclesiasticis officiis ac sacris exercitationibus. Hoc proprium Presbyteri munus est, adeo ut nullus alius, etiamsi sit diaconus, congregare possit clerum vel populum, divinisque præsse officiis.

3. *Prædicare*. Principaliter equidem hoc onus episcopo incumbit, quippe qui proprie pastor et doctor in Ecclesia constitutus est. Attamen ex Pontificali Romano patet etiam ad officium presbyteri prædicandi munus pertinere, quanquam nonnisi ex episcopi facultate exercendum.

4. *Baptizare*, quo verbo comprehenduntur cum baptismo etiam sacramenta poenitentiae et extremæ unctionis ; horum

enim dispensatio presbyteris committitur, ut per ea sanationi spirituali corporis Christi mystici omnimodo provideant; simul atque idipsum reficiunt et nutriunt per dispensationem Eucharistiæ.

Ex his autem jam pronum est educere hæc corollaria, de nobilitate nimirum et excellentia, tum officii sacerdotalis universim spectati, tum gratiæ sacramentalis quæ huic ordini annectitur, tum characteris qui per eum imprimitur.

82. Corollarium 1. De excellentia officii sacerdotalis. Quæ porro excellentia potissimum elucet :

1. *In functione* quam exercent sacerdotes, tanquam *Dei interpretes et internuntii*; ejus enim nomine divinam legem et vitæ præcepta homines edocent, et ipsius Dei personam in terris gerunt; quare merito non solum angeli, sed dii etiam appellantur.

2. *In potestate* quæ illis collata est, tum corpus et sanguinem Domini nostri conficiendi et offerendi, tum peccata remittendi; talis enim potestas, nedum ei aliquid par et simile in terris inveniri queat, humanam quoque rationem atque intelligentiam superat; ac proinde sacerdotes Novi Testamenti cæteris omnibus honore longe antecellunt.

3. *In missione* ipsorum, quæ nimirum non est alia ac ipsa missio Christi Salvatoris continuata; quemadmodum enim Salvator noster a Patre, apostoli autem et discipuli in univ-
sum mundum a Christo Domino missi sunt; ita quotidie sacerdotes eadem, qua illi, potestate præditi (*Eph.*, iv, 12),
« ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædi-
» ficationem corporis Christi » mittuntur (*Catech. conc. Trid.. de Ord.*, n. 2).

83. Corollarium 2. De excellentia gratiæ sacerdotalis. Quotiescumque, ait S. Thomas (*Supp.*, q. 35, n. 1), datur potentia aliqua divinitus, dantur etiam ea per quæ executio illius potentiæ possit congrue fieri. Atqui ad idoneam executionem officii sacerdotalis non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens; sicut enim sacerdotes super plebem constituuntur gradu ordinis, ita et superiores esse debent merito sanctitatis. Ergo illis in ipsa ordinatione confertur

amplius gratiæ munus, per quod ad majora reddantur idonei (S. Th., *ibid.*, ad 3).'

Hæc autem gratia sacerdotalis his verbis describitur in precibus quas Pontifex super ordinandos ad Deum fundit : « Da, quæsumus, omnipotens Pater, in hos famulos tuos Presbyterii dignitatem; innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis; ut acceptum a te, Deus, secundi meriti munus obtineant, censuramque morum exemplo suæ conversationis insinuent; eluceat in eis totius forma justitiæ; justitiam, constantiam, misericordiam, fortitudinem, cæterasque virtutes in se ostendant, exemplo præbeant, admonitione confirment; ac purum et immaculatum ministerii sui donum custodiant » (Pont. Rom.).

84. Corollarium 3. De excellentia characteris sacerdotalis.

Character in genere, juxta Doctorem Angelicum (3 p. q. 63, a. 2) « importat quamdam potentiam spiritualem, ordinatam ad ea quæ sunt divini cultus. » Cum igitur potestas sacerdotis sit ad ipsum Christi verum corpus et sanguinem consecrandum et offerendum, inde patet quantopere sit extollenda nobilitas characteris qui talem ac tantam confert potentiam. Unde S. Augustinus exclamat : « Vere veneranda sacerdotum dignitas, in quorum manibus Dei filius velut in utero Virginis incarnatur ! » et S. Bernardus : « Quantam dignitatem contulit vobis Deus ! Quanta est prærogativa Ordinis vestri ! Prætulit vos Deus regibus et imperatoribus ; prætulit ordinem vestrum omnibus ordinibus ; imo, ut altius loquar, prætulit vos Angelis et Archangelis, Thronis et Dominationibus. Sicut enim non Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit, ad faciendam redemptionem ; sic non Angelis, sed hominibus, solisque sacerdotibus, Dominici corporis et sanguinis commisit consecrationem » (S. Bern., *Serm. ad Past. in Syn.*, n. 1).

CAPUT V.

DE EPISCOPATU.

85. Notio Episcopatus. *Episcopus* græce idem est ac latine *inspector, speculator, superintendens*. Quod nomen equidem omnibus generaliter convenit, qui aliis invigilant, et rebus gerendis præficiuntur, et in eo sensu usurpatum passim reperitur etiam apud auctores profanos. Sed in Ecclesia catholica, jam a primis temporibus, ad supremos Ecclesiarum rectores designandos proprie et unice adhibetur.

Episcopatus, de quo nunc agendum est, apex est et consummatio sacerdotii, seu summum perfectumque sacerdotium totam in se complectens hierarchicam potestatem, et recte definiri potest : *Ordo supremus, quo perficitur in presbytero character sacerdotalis, eique confertur potestas sacramenta confirmationis et Ordinis ministrandi, ac Ecclesiam sibi commissam regendi.*

Singula autem hujus definitionis verba satis explanabuntur ex jam dicendis, — 1. de ratione sacramentali Episcopatus; — 2. de ejus ritibus, præsertim materia et forma; — 3. de potestate et officiis ei annexis.

ARTICULUS I.

De ratione sacramentali Episcopatus.

86. Divisio materiæ. De ratione sacramentali Episcopatus, sive respectu sui, sive respectu presbyteratus considerati, theologi tres agitant quæstiones ad invicem connexas, quarum proinde expositio, et quantum nobis licebit, solutio, veram et propriam Episcopatus naturam declarabit.

Expendendum est nempe, — 1. an Episcopatus verum sit et proprie dictum sacramentum? — 2. An, sub hac ratione sacramenti ac proinde ordinis, sit a presbyteratu distinctus?

— 3. An sub eadem ratione sit jure divino dignitate et auctoritate superior presbyteratu ?

§ I. An Episcopatus sit verum sacramentum ?

87. Opiniones. Nonnulli antiquiores theologi Episcopatum contenderunt non esse verum sacramentum, sed solum aliquid sacramentale presbyteratui superadditum; sententia autem affirmans rationem sacramentalem Episcopatus est hodie communis inter theologos, et tanquam certissima tenenda est, juxta Bellarminum.

88. Assertio. *Episcopatus, seu consecratio qua traditur potestas episcopalis, est verum sacramentum.*

PROB. 1. Script. S. Etenim impositio manuum, de qua loquitur D. Paulus ad Timotheum (I *Tim.*, iv, 14; II *Tim.*, i, 6), erat verum ac proprium sacramentum; siquidem omnes conditiones ad verum sacramentum necessarias in ea reperiri demonstravimus (n. 14). Atqui hæc impositio manuum fuit ordinatio in Episcopum; nam Apostolus Timotheum hortatur ad gratiam acceptam per impositionem manuum excitandam, quia collata ei fuerat ad munus Pastoris seu Episcopi fideliter implendum; insuper ita locum citatum explicant varii interpretes. Ergo.

PROB. 2. Ex SS. Patribus, qui — 1. tradunt *gratiam sanctificantem conferri* in consecratione episcopi per impositionem manuum. Ita S. Gregor. Magnus (*In I Reg.*, lib. 4, cap. 5): « Qui in culmine sacerdotii ponitur, sacramenta suscipit unctionis. Quia vero ipsa unctio Sacramentum est, is qui promovetur bene *foris ungitur*, si *intus virtute sacramenti roboratur*. » — 2. Statuunt Ordinatione episcopali *imprimi in anima characterem indelebilem*. Ita S. Augustinus, loquens de ordinatione Episcoporum a Donatistis schismaticis facta, ait; « Invocatio nominis Dei super caput ipsorum, quando ordinantur episcopi, invocatio illa Dei est, non Donati; *character non est desertoris, sed imperatoris* » (*Serm. ad pop. Cæs.*, n. 2). — 3. Aperte docent ordinationem episcopi *esse sacramentum*. Ita S. Augustinus (*ibid.*): « Utrumque sacramentum est; et quadam consecratione utrumque homini datur; illud, cum baptizatur, istud

cum ordinatur episcopus » (V. text. cit. ap. de Augustinis, *De re Sacrament.*, *De ord.*, p. 49, 50).

PROB. 3. *Ex Concilio Tridentino*. Etenim (in cap. 3, sess. 23) Tridentina synodus docet « per sacram ordinationem, quæ verbis et signis exterioribus perficitur, gratiam conferri. » Sed ut ex Scripturis illud probet, verba Pauli citat, quæ, ut jam diximus, ordinationem episcopalem spectant. Ergo juxta conc. Trid., ordinatio episcopalis confert gratiam, et ideo est vere ac proprie sacramentum.

Præterea concilium (ejusd. sess. can. 4), anathema pronuntiat contra eum qui asserat in sacra ordinatione, « frustra episcopos dicere : Accipe Spiritum sanctum. » Ergo in consecratione episcopali, in qua consecrator, juxta ritum Ecclesiæ Latinæ, hæc verba adhibet, gratia sanctificans confertur. Ergo dicta consecratio, juxta concilium, est verum sacramentum.

PROB. 4. *Auctoritate S. Thomæ*, qui aperte docet per Ordinationem episcopalem conferri gratiam. Etenim in illa verba (I *Tim.*, IV, 14) *cum impositione manuum presbyterii*, ait : « Hæc impositio significat collationem gratiæ. » Et in illa (II *Tim.*, I, 6) « *quæ est in te per impositionem manuum mearum* » addit : « a quo scilicet ordinatus erat episcopus, in qua manus impositione data est ei gratia Spiritus sancti. »

PROB. 5. *Rat. theolog.* Nam si presbytero et diacono necessaria est gratia peculiaris ad exercendas suorum ordinum sacras functiones, multo magis ea opus habet Episcopus, propter majorem sui officii excellentiam et difficultatem. Ergo sicut Diaconatui et Presbyteratui gratia annexa est ex opere operato conferenda, ita etiam Episcopatui. Ergo Episcopatus est verum sacramentum.

89. *Corollarium*. Ergo consecratio episcopalis gratiam confert ex opere operato, et characterem imprimit in anima indelebilem, unde ea iterari nunquam potest. Sed utrum hæc gratia sit nova et propria gratia sacramentalis, utrum pariter character præfatus a characterē presbyteratus distinguatur, aut sit tantum ejusdem extensio ac complementum, jam nunc disputandum est.

§ II. An Episcopatus, sub hac ratione sacramenti, sit a presbyteratu distinctus?

90. Status quæstionis. Certum est Episcopatum novam et quidem triplicem potestatem presbyteratui addere, nempe potestatem sacramenta confirmationis et ordinis ministrandi, Ecclesiamque commissam regendi. Sed quæstio est utrum, secundum hanc præcisam notionem spectatus, rationem sacramentalem habeat *specialem* et *propriam*, atque a presbyteratu *distinctam*, proindeque *novus* sit *ordo* in sacra hierarchia, ita ut sive ejus potestas, sive ejus gratia, sive ejus character, presbyteratum perficiant non tamen *intrinseca extensione*, sed *additione extrinseca*.

Alii negant, alii affirmant; utraque opinio est breviter exponenda.

91. Prima opinio, quam tenent præsertim antiquiores theologi, nempe Albertus Magnus, S. Bonaventura, divus Thomas, Scotus, Dominicus Soto, et communiter Thomistæ, docet Episcopatum sumptum pro eo quod addit presbyteratui, non esse ordinem ac sacramentum a presbyteratu distinctum, sed *ejus extensionem et intrinsecum complementum*.

Et probant hi auctores suam sententiam:

1. *Concilio Tridentino*, quod nempe (sess. 23, cap. 2) recensendo ordines, septem tantum numerat et nominat, omisso Episcopatu, et (can. 2) loquitur de sacerdotio tanquam de supremo ordine ad quem per alios ordines ascenditur. Atqui si episcopatus esset ordo distinctus a sacerdotio, non tantum forent septem, nec sacerdotium foret ordo supremus, sed episcopatus.

2. *Ratione et auctoritate S. Thomæ* (*Supp.*, q. 40, a. 5, et q. 37, a. 2). Distinctio ordinum accipitur secundum habitudinem quam habent ad Eucharistiam; quia potestas ordinis est aut ad consecrationem, aut ad aliquod ministerium ordinatum ad sacramentum Eucharistiæ. Atqui Episcopatus non dicit specialem habitudinem ad Eucharistiam consecrandam, sed eam supponit completam et perfectam in sacerdotio. Ergo.

3. *Alia ratione theologica*. Si Episcopatus esset ordo forma-

liter distinctus a presbyteratu, et peculiarem animæ characterem imprimeret, etiam qui ante non erat sacerdos, posset, neglecto presbyterio, verus episcopus ordinari; perinde ac vere ordinatur sacerdos, qui diaconus non erat. Atqui nemo est qui hoc admittat. Ergo.

92. Secunda opinio, quam profitentur plurimi recentiores post Bellarminum, tenet Episcopatum esse Ordinem et sacramentum a presbyteratu *specie et numero distinctum*;

1. Id sequitur ex omnibus argumentis supra allatis ad statuendum Episcopatum rationem habere sacramenti. Nam ibi agitur de ipso ritu speciali et proprio quo potestas Episcopalis confertur; atqui non potest hujusmodi ritus rationem habere sacramenti, sive quoad gratiam collatam, sive quoad characterem impressum, quin Episcopatus, sub hac ratione sacramenti, a presbyteratu distinguatur. Ergo.

2. Præterea ideo presbyteratus sub ratione ordinis et sacramenti a diaconatu distinguitur, quia diversi sunt ritus utrumque conferendi, diversæ utriusque gratiæ, diversæque potestates. Atqui pariter diversi sunt ritus ad Episcopatus et presbyteratus collationem adhibiti, diversæ utriusque gratiæ, diversæque potestates. Ergo.

3. Insuper, etiamsi sumatur distinctio ordinum *ab habitudine* quam habent *ad Eucharistiam*, Episcopatus habendus est tanquam ordo a presbyteratu distinctus. Nam summa equidem circa Eucharistiam potestas, est potestas ipsam conficiendi, et ideo primus Ordo est sacerdotalis, id est eorum qui Eucharistiam consecrare possunt; nec supra hunc potest fingi alius Ordo major vel superior. Attamen potestatem hanc vario modo participant presbyteri et Episcopi; et ideo duæ sunt species sacerdotum; presbyteri enim non ita eam habent, ut ipsam aliis communicare possint; Episcopi autem et habent, et communicare aliis possunt. Ergo Episcopatus specie distinguitur a presbyteratu, licet uterque sub uno generico ordine sacerdotii.

4. Demum eadem distinctio etiam *ab habitudine ad corpus Christi mysticum* peti potest; et hic ipsius S. Thomæ verba referre juvat: « Quod Episcopatus non est ordo, hoc manifeste

continet falsitatem, si absolute intelligatur. *Habet enim ordinem* Episcopus *per comparisonem ad corpus Christi mysticum*, quod est Ecclesia, super quam principalem accipit curam et quasi regalem. Quod autem habeat aliquem ordinem, et non jurisdictionem solam, patet ex hoc quod Episcopus potest multa facere quæ non potest committere; sicut confirmare, ordinare et consecrare basilicas, et hujusmodi; quæ vero jurisdictionis sunt, potest aliis committere » (S. Th., *de Perf. vit. spir.*, c. 24, cf. *Supp.*, q. 40, a. 5).

93. Corollaria. — 1. *De gratia propria Episcopatus.* Juxta utramque sententiam, per ordinationem Episcopi confertur gratia, quæ sit auxilium ad munia episcopalia digne exercenda; hæc autem gratia, — *juxta secundam sententiam*, vere et proprie dici debet sacramentalis, quia per verum sacramentum confertur; minime vero, — *juxta primam opinionem*, quia non respicit ad finem primarium sacramenti Ordinis, qui est Eucharistiam digne conficere.

2. *De caractere proprio Episcopatus.* Utraque opinio concedit per consecrationem episcopalem perfici characterem sacerdotalem, et ideo characterem Episcopatus *adæquate sumptum* majorem esse et eminentiorem simplici caractere presbyteratus. Sed hujusmodi perfectio fit; — *juxta priorem opinionem*, per *extensionem intrinsecam*, et quidem non tantum moralem, sed realem et physicam characteris sacerdotalis ad nova et ulteriora ministeria, ita ut non duo sint characteres, sed unus, imperfecte et inchoate in presbyteratu, perfecte vero et complete in Episcopatu; — *juxta posteriorem vero opinionem*, id fit per *accessionem novi et distincti characteris*, qui tamen, nedum characteris presbyteralis locum teneat, eundem præsupponit et secum necessario comprehendit; nemo enim potest fieri Episcopus, quin prius fuerit ordinatus presbyter, et Episcopatus adæquate sumptus tanquam totum includit et presbyteratum simplicem, et presbyteratum summum, tanquam partes suas integrantes.

3. *De numero Ordinum.* Omnes concordant esse tantum septem ordines, et hoc, ut patet, omni difficultate caret, si prima sententia admittatur. Auctores vero secundæ sententiæ

dicunt sacerdotium generice sumptum constituere septimum Ordinem, qui tamen in duas species distinctas dividitur; quemadmodum enim presbyteratus et diaconatus, imo etiam juxta plures, cæteri ordines, tanquam vera sacramenta habentur, quin tamen sacramentum Ordinis multiplicetur, quia sub eodem genere continentur; ita Episcopatus et presbyteratus, licet inter se distincti, unum generice Ordinem faciunt, quia ambo sub sacerdotio tanquam genere includuntur, alter tanquam species nobilissima, alter tanquam species inferior.

§ III. An Episcopatus sit jure divino superior presbyteratu?

94. Errores. Aërius, sæculo quarto, ægre ferens repulsum ab Episcopatu quem ambierat, contendit nullum esse jure divino discrimen inter episcopos et presbyteros. Similiter Wiclef, spe frustatus obtinendi episcopatum, eundem errorem adoptavit. Horum vestigia premit Calvinus, cui adhærent Puritani seu Presbyteriani in Anglia.

95. Status quæstionis. Observandum est : — 1. quæstionem esse *de jure divino* ; non enim negant hæretici Episcopos præeminere presbyteris jure humano ; — 2. quæstionem moveri non de excellentia et nobilitate characteris Episcopalis, *inadæquate sumpti* pro eo quod addit characteri presbyteratus. Nam potestas corpus Christi conficiendi et offerendi, quæ ad presbyteros pertinet, est in se formaliter nobilior quacumque alia potestate etiam Episcopali. Sed agitur de præeminentia et superioritate potestatis, tum ordinis, tum jurisdictionis. quæ jure divino Episcopis competit supra presbyteros.

96. Assertio 1^a. *Episcopi sunt jure divino presbyteris superiores quoad potestatem ordinis.*

Etenim Episcopi ordinare possunt presbyteros, presbyteri vero nunquam id valide facere possunt. Atqui potestas ordinandi presbyteros, qui valeant consecrare Eucharistiam et offerre sacrificium, est certe potestas ordinis, quæ nonnisi jure divino conferri potest. Ergo Episcopi sunt jure divino presbyteris superiores quoad potestatem ordinis.

Minor patet. Major probatur,

1. *Praxi Ecclesiæ*. Nam in toto sæculorum decursu, a prima legis christianæ promulgatione usque ad nos, etiam in maximis atque urgentissimis Ecclesiarum necessitatibus, nullum exemplum reperitur ordinationis presbyteri factæ ab aliquo qui non esset Episcopus, quæque valida habita fuerit.

2. *SS. Patribus*. Ita S. Hieronymus (ep. 146, n. 1). « Quid enim facit, *excepta ordinatione*, episcopus, quod presbyter non faciat? » — S. Joannes Chrysostomus (hom. 11 in Ep. 1 ad Tim.): « Episcopi *sola ordinatione superiores sunt*, atque hoc tantum plus quam presbyteri habere videntur. » S. Epiphanius (*Hær.* 75, n. 3) appellat errorem Aerii « dogma supra hominum captum furiosum et immane » (ap. de Augustinis, *de Re sacramentaria, de Ordine*).

3. *Concilio Trident.* (sess. 23, can. 7): « Si quis dixerit, episcopos *non esse presbyteris superiores*, vel non habere *potestatem confirmandi et ordinandi*; vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem... anathema sit; » ergo episcopi sunt presbyteris superiores ratione ordinis, scilicet ob collationem sacramentorum confirmationis et Ordinis; porro illa præeminentia ex jure divino oritur, cum ad characterem episcopalem pertineat; ergo. — Insuper (can. 6), definit idem concilium esse in Ecclesia institutione divina hierarchiam quæ constat ex episcopis, presbyteris et ministris: porro hierarchia supponit superiores et inferiores; aut potius ex eis constituitur; ergo episcopi sunt jure divino presbyteris superiores; jam vero hæc præeminentia certe ad ordinis potestatem refertur; ergo episcopi sunt presbyteris superiores ratione ordinis.

97. Assertio 2^a *Episcopi sunt jure divino presbyteris superiores quoad potestatem jurisdictionis.*

PROB. 1. *Scrip. S.* (*Act.*, xx, 28): « Attendite vobis et uni- » verso gregi, in quo vos *Spiritus S. posuit episcopos regere* » *Ecclesiam Dei.* » Unde sic: Ecclesia Dei non laicos tantum et inferiores clericos, sed ipsos etiam presbyteros includit; ergo jure divino episcopi sunt superiores presbyteris, cum ille qui regit sit major illo qui regitur.

Et vero (*I Tim.*, v, 19): « Adversus presbyterum accusa-

» tionem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. » — (*Tit.*, I, 5) : « Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ » desunt corrigas, et *constituas per civitates presbyteros.* » Ex quibus sic : qui alios judicat et constituit, est ipsis superior : atqui ex illis textibus episcopus constituit et judicat presbyteros ; ergo est illis superior. Jam vero non præsumendum est apostolum sic locutum fuisse, si hæc præeminentia ab ipso jure divino non proveniret ; ergo.

PROB. 2. *SS. Patribus.* S. Cyprianus (epist. 33, alias 27, *ad lapsos*) : « Per temporum et successionum vices, episcoporum Ordinatio et Ecclesiæ ratio decurrit, ut *Ecclesia super episcopos constituatur*, et *omnis actus Ecclesiæ per eosdem præpositos gubernetur.* Cum hoc itaque *divina lege fundatum* sit, miror quosdam audaci temeritate, sic mihi scribere voluisse, quando Ecclesia in episcopo, et clero, et in omnibus stantibus sit constituta. » — Nicolaus I (epist. 47) : « Subiturus ad cœlos *Ecclesiam Apostolis commendavit*, ac per eos tanquam *hæreditario jure* successoribus eorum, nobis scilicet, quos *pastores*, et *episcopos*, ac *pontifices* super ipsam constituit. »

PROB. 3. *Conc. Trid.* (sess. 23, cap. 4, et can. 7) : Episcopi dicuntur a Patribus Tridentinis habere potestatem sibi *propriam*, nec *communem presbyteris* : dicuntur presbyteris superiores, *quia successerunt Apostolis, quia positi sunt a Spiritu S. regere Ecclesiam Dei* : atqui hoc ipsum est asserere episcoporum supra presbyteros superioritatem jurisdictionis jure divino fundari ; ergo.

93. **Objectiones solvuntur.** OBJ. 1. (*Act.*, xv). Apostoli et seniores pariter convenerunt ad terminandam ortam controversiam de legalibus ; et pariter pronuntiarunt : *Visum est Spiritui S. et nobis* ; ergo in exordiis Ecclesiæ par erat episcoporum et presbyterorum auctoritas.

RESP. neg. conseq. Etenim convocatio totius Ecclesiæ Jerosolymitanæ, et epistola synodica omnium nomine scripta, demonstrant quidem perfectam omnium consensionem ; sed non probant presbyteros, seu seniores, tanquam judices in hac fidei controversia sedisse et sententiam tulisse ; namque ex hoc sacro textu contrarium colligitur ; refert quippe S. Lu-

cas solos Apostolos in sanctissimo illo conventu locutos fuisse. et eorum sententiam omnibus placuisse.

OBJ. 2. Si, prioribus Ecclesiæ sæculis, presbyteris episcopi fuissent officio et dignitate superiores, tres tunc distincti fuissent clericorum ordines, nempe episcoporum, presbyterorum et diaconorum: atqui tamen hisce temporibus duo tantum clericorum ordines distinguebantur, ut tum ex Scriptura, tum ex Traditione eruitur; ergo.

RESP. dist. maj. Tres distincti fuissent ordines, *in se et ex institutione divina*, conc.; *in appellatione*, subdist.; *aliquando*, conc.; *semper*. neg. Nam quamvis tres ordines distincte a Christo constituti fuissent, non ideo necessarium fuit auctores ecclesiasticos de his tribus semper facere mentionem, sed modo unum, modo duos, modo tres juxta occasionem appellare potuerunt: sic ratione Eucharistiæ duo tantum generalium ministrorum designare potuerunt, scilicet ministros confectionis, nempe sacerdotes, episcopos vel presbyteros, et ministros distributionis, nempe diaconos, qui ad id potissimum fuerant electi; sic in pluribus vicis constituebantur episcopi cum diacono, sine simplici presbytero; nec mirum igitur si de presbyteris specialem mentionem non semper faciant scriptores. — Nec oblivioni tradendum voces presbyteros, seniores, primis temporibus episcopos æque ac presbyteros simplices designare. — Demum non pauci existunt auctores antiqui presbyteros ab episcopis plane distinguentes, ut S. Ignatius, Tertullianus, Clemens Alex. et alii.

OBJ. 3. Episcopus et presbyteri olim Ecclesiam simul regebant, ut videre est apud S. Cyprianum (epist. 5 et 18, al. 26).

RESP. dist.; simul regebant communi consilio, sed *neque cum eadem auctoritate, neque necessario*, conc.; *necessario et eadem auctoritate*, nego. Responsio patet ex istis Cypriani verbis (epist. 5): « Cum a primordio episcopatus mei statuerim nihil sine consilio vestro (nempe presbyterorum et diaconorum ad quos scribit) et sine consensu plebis mea privata sententia gerere. » Itaque S. Cyprianus presbyteros suos consulebat quia id a principio statuerat; neque aliquis dicet ple-

bem, cujus consensum requirebat, eadem quam ipse habuisse auctoritatem; ergo.

OBJ. 4. S. Hieronymus (in c. 1 epist. ad Titum, § *Et constituas*) scribit: « Idem est presbyter qui episcopus, et antequam diaboli instinctu studia in Religione fierent, ac diceretur in populis: ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, id est ante schisma Corinthiorum, communi consilio Ecclesiæ gubernabantur. » Et paulo post: « Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate presbyteris esse majores, et in communi debere Ecclesiam regere. »

RESP. 1. dist. communi consilio, sed *non eadem auctoritate intrinseca*, conc.; *eadem auctoritate*, nego. Patet responsio ex dictis in objectione præcedenti circa S. Cyprianum.

RESP. 2. seu ad secundam textus partem, dist.; episcopi magis consuetudine quam dispositionis dominicæ veritate sunt presbyteris majores, *quoad modum jurisdictionis et superioritatis exercendæ*, conc.; *quoad superioritatem et jurisdictionem in se*, nego. Quamvis enim Christus episcopos constituerit presbyteris superiores, nihil discrevit circa modum illius superioritatis acquirendæ et exercendæ; illud a consuetudine oriri potuit, et episcopus simul cum presbyteris Ecclesiam regere potuit, communi consilio, licet illis superior; porro quod sic intelligendus sit S. Hieronymus, patet ex eo quod iste S. Doctor episcopos Moysi et Aaroni comparet, presbyteros vero tum septuaginta viris a Moyse electis, tum Aaronis filiis; sic in fine ejusdem § ait: « In commune (debent episcopi) Ecclesiam regere, imitantes Moysen, qui cum haberet in potestate solus præesse populo Israel, septuaginta elegit cum quibus populum judicaret. »

ARTICULUS II.

De ritibus consecrationis Episcopalis, et præsertim de materia et forma.

99. Exponuntur ritus. Distinguere oportet primum cæremonias quasdam præambulas, dein ipsam collationem Episcopatus.

I. *Cæremoniæ præambulæ* quatuor sunt præcipuæ.

1. Senior Episcoporum Assistentium ab Episcopo Consecratore nomine Ecclesiæ Catholicæ postulat Electi consecrationem, lectioque fit mandati Apostolici.

2. Electus juramentum præstat juxta formam in Pontificali determinatam.

3. Episcopus Consecrator Electum examinat et interrogatum de propriis dispositionibus, tum de fide.

4. Preces solemnes ad formam litaniarum ad Deum pro Electo funduntur.

II. *Ipsa collatio* Episcopatus sequentibus ritibus absolvitur :

1. Consecrator, adjuvantibus Episcopis Assistentibus, librum Evangeliorum apertum imponit, nihil dicens, super cervicem et scapulas Electi.

2. Consecrator et Episcopi Assistentes ambabus manibus caput Consecrandi tangunt, dicentes : « Accipe Spiritum Sanctum; » quo facto, Consecrator orat Deum ut super Electum cornu gratiæ sacerdotalis inclinet et effundat.

3. Absoluta alia oratione ad formam præfationis, Consecrator caput Electi sancto chrismate inungit, dicens : « Ungatur, et consecretur caput tuum cœlesti benedictione, in ordine Pontificali, in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti. Amen. » Interim canitur Hymnus : *Veni Creator*.

4. Consecrator pariter inungit ambas manus Electi simul junctas, dicens : « Ungantur manus istæ de oleo sanctificato et Chrismate sanctificationis, etc... »

5. Consecrator successive benedicit et Consecrato tradit, tum baculum pastorem, tum anulum, propriis verbis adhibitis.

6. Librum Evangeliorum clausum Consecrato tradit tangendum, dicens : « Accipe Evangelium, et vade, prædica populo tibi commisso, etc. »

7. Finita missa, quam Consecratus simul cum Consecratore celebrat, Consecrator successive mitram et chirothecas benedicit et Consecrato tradit, verbis propriis etiam adhibitis.

8. Consecrator accipiens Consecratum per manum dexteram, et primus ex Episcopis Assistentibus per sinistram, intro-

nizant eum, ponendo ipsum ad sedendum in sede episcopali.

100. Status quæstionis et opiniones de materia et forma.

Eadem controversia, eademque opiniones huc reccurrunt, ac de diaconatus ac presbyteratus materia et forma. Alii enim reponunt totam materiam consecrationis episcopalis in impositione libri Evangelii supra caput consecrandi; alii e contra in impositione manuum; alii tandem in utraque simul. Quoad formam autem omnes tenent eam contineri in his verbis quæ utrique supradictæ impositioni respondet.

Cum pleraque argumenta, in favorem harum opinionum allata, fere sint eadem ac de diaconatu et presbyteratu, ab eis exponendis abstinebimus.

Sed omnino tenendum est sive capitis et manuum unctionem, sive traditionem baculi et annuli, aliasque cæremonias supra enumeratas, ad essentiam consecrationis non pertinere. Cum enim hæc omnia traduntur, jam episcopalis ordinatio essentialiter peracta est; nec nisi ad potestatem acceptam magis explicandam conferuntur. — *Liber enim Evangeliorum* secundo ipsi traditur, ut sit signum potestatis acceptæ prædicandi Evangelium, et reliquis illam communicandi; — *Baculus episcopalis*, ut ejus non tam jurisdictio quam modus jubendi, corrigendi, excommunicandi indicetur; — *Annulus* in symbolum conjugii spiritualis, quod cum sua Ecclesia contraxit; — *inungitur caput* solum propter dignitatem et principatum, quem accepit super alios in Ecclesia; — *manus* vero propter ministerium et officium benedicendi (Innoc. III, *de Sacr. unct.*, c. 1).

ARTICULUS III.

De potestate et officiis Episcopatus annexis.

101. Divisio officiorum Episcopatus. Juxta Pontificale Romanum, Episcopus Consecrator Electum alloquens, officium episcopale his verbis describit: « Episcopum oportet *judicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, baptizare, et confirmare.* »

Duo priora ad potestatem jurisdictionis referuntur; quinque alia ad potestatem ordinis. Ab his incipimus.

102. De potestate ordinis. Episcopum oportet:

1. *Consecrare*; quo verbo designantur: abbatum et abbatissarum benedictio, consecratio regum et reginarum, Ecclesiarum dedicatio, consecratio altarium, calicis et patenæ, benedictio sancti Olei; quæ omnia sunt Episcopis unice propria. Aliæ sunt benedictiones, quarum Episcopi præcipuam et ordinariam habent potestatem, sed quæ etiam a simplicibus presbyteris eorum concessione fieri possunt, quales sunt mapparum, corporalium, vestium sacerdotalium, imaginum, campanarum, etc., benedictiones.

2. *Ordinare*; quæ Episcoporum præcipua, et secundi ordinis sacerdotibus incommunicabilis, functio est, ut supra ostensum fuit de ministro Ordinis.

3. *Offerre*, id est corpus et sanguinem Christi consecrare, et sacrificium Missæ celebrare, sicuti de presbyteratu jam explicavimus.

4. *Baptizare*; etsi enim baptizandi functio sacerdotibus secundi ordinis, ipsisque diaconis attributa fuerit, suprema tamen auctoritate Episcopis convenit; et ideo quando antiquitus bis in anno, Paschalis scilicet et Pentecostes diebus, solemniter baptismus conferebatur, solus ejus minister erat Episcopus.

5. *Confirmare*; probatur enim in Tractatu de Confirmatione ordinarium hujus sacramenti ministrum esse solum Episcopum.

Duplex igitur discrimen Episcopos inter et presbyteros, quod ad officia ecclesiastica attinet, observandum est. — *Primo* nempe, tres sunt functiones, consecrare, ordinare et confirmare, quæ Episcopis omnino reservantur (saltem ordinarie quoad confirmationem). — *Secundo*, in communibus officiis quæ etiam presbyteris committuntur, veluti Eucharistiæ oblatio et baptismi administratio, hæc est differentia, ut Episcopus tanquam liber minister nec a quopiam dependens, omnia pro absoluta sua, qua pollet, auctoritate agat; presbyter vero ex ipsius mandato et directione, nunquam vero contra ejus voluntatem, seu ex suo arbitrio, facere possit.

103. De potestate jurisdictionis. Episcopum oportet judi-

care et interpretari; sed verbo *judicare*, quo proprie et directe designatur potestas judiciaria, intelliguntur etiam aliæ potestates quæ huic sunt affines, et potestatem generice gubernativam constituunt, nempe: potestas *legislativa, judiciaria, coercitiva, administrativa*. Pauca de his omnibus dicemus, cætera ad Tractatus juris canonici remittentes.

Ad Episcopum igitur pertinet:

1. *Jubere*, non tantum sacrorum canonum observantiam promovendo, verum etiam novas leges, sive in synodo, sive extra synodum, condendo, easdemque vel a se, vel a suis prædecessoribus latas immutando, abrogando, vel dispensatione relaxando, et quidem de omnibus quæ pertinent tum ad populi mores ac fidem, tum ad sacrorum ministeriorum officia, tum ad sacros ritus publicasque preces pro Ecclesiæ necessitate, et alia hujusmodi.

2. *Judicare*, nempe — sive causas omnes *ad forum ecclesiasticum* quomodolibet pertinentes, quæ scilicet fidem, mores, disciplinam, sacramenta, beneficia et alia hujusmodi spectant; — sive etiam causas quæ *mixti fori* dicuntur, id est, tam ad forum Ecclesiæ, quam ad forum laicale pertinent, cujus generis sunt causæ adulterii, perjurii, blasphemiæ, et cæteræ quæ religionem simul et rempublicam violant; — sive denique causas omnes *civiles* seu *criminales*, in quibus *clerici conveniuntur* (v. conc. Trid., sess. 24, cap. 20, *de Reform.*).

3. *Corrigere*, id est, non modo monitionibus et hortationibus, verum etiam, ubi hæc nihil prosint, censuris, pœnis canonicis, pœnitentiis salutaribus, mulctis etiam pecuniariis. criminosos et contumaces coercere, quinimo graviorum criminum fontes, eosdemque contumaces, a communione abscondere.

4. *Administrare*, quod officium præcipue in eo positum est, — 1. ut *officia et ministeria ecclesiastica*, præsertim ad curam animarum pertinentia, dignis conferantur, et ab eis indigni arceantur; — 2. ut in *beneficiorum* erectione, suppressione, divisione atque etiam unione, decreta concilii Tridentini et regulæ canonicæ observentur; — 3. ut *bona temporalia* ad Ecclesias et pia loca pertinentia religiose administrentur, nec-

non et piæ dispositiones, vel mortis causa, vel inter vivos factæ, executioni rite mandentur.

5. *Interpretari* verbum divinum, id est, *docere* quæ ab omnibus credenda agendaque sunt; est enim Episcopus magister et doctor in sua diœcesi; ad hoc autem munus sequentia referuntur: — 1. *prædicare*, et si legitime impeditus fuerit, idoneos viros deligere ad ejusmodi officium salubriter obeundum, ita ut nullus sive diaconus, sive presbyter, sive etiam episcopus alienus in ipsius diœcesi, sine ejus delegatione aut licentia prædicare possit; — 2. *institutioni privatæ et publicæ, quæ in scholis habetur*, ita *invigilare*, ut nihil tradatur quod fidei, moribus et disciplinæ adversetur, et etiam in seminariis et collegiis magistros designare aut approbare, qui docebunt quæ videantur Episcopo expedire (conc. Trid., sess. 23, cap. 18, *de Reform.*); — 3. *libros examinare*, ita ut nemini liceat libros imprimere, neque in aliquam civitatem introducere, vendere, vel legendos tradere, vel apud se retinere, nisi antea examinati, probatique fuerint ab Episcopo (card. Soglia, *Inst. jur. eccl.*, lib. 1, cap. 2, § 5).

104. Corollarium. De excellentia Episcopatus. Ergo excellentia officii, et ideo gratiæ et characteris Episcopatus ex eo repetenda est, quod *omni ex parte Christum repræsentat*.

Et quidem — 1. Christus, ut ait S. Thomas (*Supp.*, q. 40. a. 4, ad 3), fuit exemplar omnium officiorum ecclesiasticorum; unde unusquisque minister Ecclesiæ quantum ad aliquid, gerit typum Christi; et tamen ille est superior, qui secundum majorem perfectionem Christum repræsentat. Sacerdos autem repræsentat Christum in hoc quod per seipsum aliquod ministerium implevit; sed Episcopus in hoc quod alios ministros instituit, et Ecclesiam fundavit. Unde ad Episcopum pertinet mancipare aliquid divinis officiis, quasi cultum divinum ad similitudinem Christi statuens; et propter hoc etiam Episcopus specialiter *sponsus Ecclesiæ* dicitur, sicut et Christus. »

2. Christus, quatenus generis humani Redemptor, triplex munus a Patre accepit adimplendum; fuit enim *Propheta* seu doctor, *Rex* seu legislator, et tandem *Sacerdos* seu Pontifex.

Omnem porro potestatem suam tradidit Apostolis et Episcopis eorum successoribus. Itaque soli Episcopi, ut patet ex dictis, ipsum ex toto repræsentant; soli enim omnium ministrorum Ecclesiæ, triplicem Christi accipiunt potestatem, *doctrinalem* nempe, *regalem* et *sacerdotalem*.

Hinc Episcopatus ultimus est et altissimus gradus totius ordinis hierarchici; ideoque, ut ait sanctus Ignatius martyr, « omnium honorum quæ in hominibus sunt apex, » et S. Isidorus, « omnium quæ inter homines appetuntur, velut extrema meta. »

TRACTATUS DE MATRIMONIO CHRISTIANO

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE MATRIMONIO CHRISTIANO

DECRETUM CONCILII FLORENTINI SUB EUGENIO IV.

Septimum est sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiæ, secundum Apostolum dicentem : « Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in » Christo et in Ecclesia. » Causa efficiens Matrimonii, regulariter est mutuus consensus per verba de præsentì expressus. Assignatur autem triplex bonum Matrimonii. Primum est proles suscipienda et educanda ad cultum Dei. Secundum est fides, quam unus conjugum alteri servare debet. Tertium indivisibilitas Matrimonii, propter hoc quod significat indivisibilem conjunctionem Christi et Ecclesiæ. Quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum Matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit.

DOCTRINA CONCILII TRIDENTINI.
(*Sessio* XXIV.)

Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit,

cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una.

Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari et conjungi Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba, tanquam a Deo prolata referens, dixit: Itaque jam non sunt duo, sed una caro: statimque ejusdem nexus firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis confirmavit: Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, et indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit, quod Paulus apostolus innuit dicens: Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea; mox subjungens: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico, in Christo et in Ecclesia.

Cum igitur Matrimonium in Lege evangelica veteribus connubiis per Christum gratia præstet; merito inter novæ Legis sacramenta annumerandum, sancti Patres nostri, concilia et universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt: adversus quam impii homines hujus sæculi insanientes, non solum perperam de hoc venerabili sacramento senserunt, sed de more suo, prætextu Evangelii, libertatem carnis introducentes, multa ab Ecclesiæ catholicæ sensu, et ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena, scripto et verbo asseruerunt, non sine magna Christifidelium jactura: quorum temeritati sancta et universalis Synodus cupiens occurrere, insigniores prædictorum schismaticorum hæreses et errores, ne plures ad se trahat perniciosa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos hæreticos eorumque errores discernens anathematismos.

Can. 1. Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis Evangelicæ sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit.

Can. 2. Si quis dixerit, licere Christianis plures simul ha-

bere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum; anathema sit.

Can. 3. Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus qui Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, et dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere ut plures impediunt et dirimant; anathema sit.

Can. 4. Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituentibus errasse; anathema sit.

Can. 5. Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi posse Matrimonii vinculum; anathema sit.

Can. 6. Si quis dixerit, Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit.

Can. 7. Si quis dixerit, Ecclesiam errare cum docuit et docet juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi, et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere; mœcharique eum qui, dimissa adultera, aliam duxerit, et eam quæ, dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit.

Can. 8. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad torum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse discernit; anathema sit.

Can. 9. Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto; et oppositum nil aliud esse, quam damnare Matrimonium; possequè omnes contrahere Matrimonium qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum; anathema sit: cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id quod possumus tentari,

Can. 10. Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel cælibatus, et non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cælibatu, quam jungi Matrimonio; anathema sit.

Can. 11. Si quis dixerit, prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab ethnicorum superstitione profectam; aut benedictiones et alias cæremonias quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit; anathema sit.

Can. 12. Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos; anathema sit.

EX SYLLABO PII IX.

§ VIII. Errores de Matrimonio christiano.

65. Nulla ratione ferri potest, Christum evexisse Matrimonium ad dignitatem sacramenti (Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 aug. 1851).

66. Matrimonii sacramentum non est nisi quid contractui accessorium ab eoque separabile, ipsumque sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm est (*Ibid.*).

67. Jure naturæ Matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest (*Ibid.*, Alloc. *Acerbissimum*, 27 sept. 1852).

68. Ecclesia non habet potestatem impedimenta Matrimonium dirimentia inducendi, sed ea potestas civili auctoritati competit, a qua impedimenta existentia tollenda sunt (Litt. Apost. *Multiplies inter*, 10 jun. 1851).

69. Ecclesia sequioribus sæculis dirimentia impedimenta inducere cœpit, non jure proprio, sed illo jure usa, quod a civili potestate mutuata erat (Litt. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 aug. 1851).

70. Tridentini canones qui anathematis censuram illis inferunt qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesiæ negare audeant, vel non sunt dogmatici, vel de hac mutuata potestate intelligendi sunt (*Ibid.*).

71. Tridentini forma sub infirmitatis pœna non obligat, ubi lex civilis aliam formam præstituat, et velit hac nova forma interveniente Matrimonium valere (*Ibid.*).

72. Bonifacius VIII votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere primus asseruit (*Ibid.*).

73. Vi contractus mere civilis potest inter Christianos constare veri nominis Matrimonium; falsumque est, aut contractum Matrimonii inter Christianos semper esse sacramentum, aut nullum esse contractum, si sacramentum excludatur (*Ibid.*; Lett. di Pio IX al Re di Sardegna, 19 sett. 1852; Alloc. *Acerbissimum*, 27 sept. 1852; Alloc. *Multis gravibusque*, 17. dec. 1860).

74. Causæ Matrimoniales et sponsalia suapte nutura ad forum civile pertinent (Lett. Apost. *Ad Apostolicæ*, 22 aug. 1851; Alloc. *Acerbissimum*, 27 sept. 1852).

EX EPISTOLA ENCYCLICA SS. D. N. LEONIS XIII DE MATRIMONIO
CHRISTIANO.

(*Arcanum divinæ Sapientiæ*, 10 feb. 1880.)

Constat inter omnes, quæ vera sit matrimonii origo. — Quamvis enim fidei christianæ vituperatores perpetuam hac de re doctrinam Ecclesiæ fugiant agnoscere, et memoriam omnium gentium, omnium sæculorum delere jamdiu contendunt, vim tamen lucemque veritatis nec extinguere nec debilitare potuerunt. Nota omnibus et nemini dubia commemoramus; posteaquam sexto creationis die formavit Deus hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, sociam illi voluit adjungere, quam de latere viri ipsius dormientis mirabiliter eduxit. Qua in re hoc voluit providentissimus Deus, ut illud par conjugum esset cunctorum hominum naturale principium, ex quo scilicet propagari humanum genus, et, nunquam intermissis procreationibus, conservari in omne tempus oporteret. Atque illa viriet mulieris conjunctio, quo sapientissimis Dei consiliis responderet aptius, vel ex eo tempore duas potissimum, easque in pri-

mis nobiles, quasi alte impressas et insculptas præ se tulit proprietates, nimirum unitatem et perpetuitatem. — Idque declaratum aperteque confirmatum ex evangelio perspicimus divina Jesu Christi auctoritate; qui Judæis et Apostolis testatus est, matrimonium ex ipsa institutione sui dumtaxat inter duos esse debere, scilicet virum inter et mulierem: ex duobus unam veluti carnem fieri; et nuptiale vinculum sic esse Dei voluntate intime vehementerque nexum, ut a quopiam inter homines dissolvi, aut distrahi nequeat. « Adhærebit » (*homo*) uxori suæ, et erunt duo in carne una. Itaque jam » non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, » homo non separet » (*Matth.*, xix, 5, 6).

Restitutor dignitatis humanæ legumque mosaicarum perfector Jesus Christus non exiguam, neque postremam de matrimonio curam adhibuit. Etenim nuptias in Cana Galilææ Ipse præsentia sua nobilitavit, primoque ex prodigiis a se editis fecit memorabiles (*Joan.*, ii); quibus causis vel ex eo die in hominum conjugia novæ cujusdam sanctitudinis initia videntur esse profecta. Deinde matrimonium revocavit ad primævæ originis nobilitatem, cum Hebræorum mores improbando, quod et multitudine uxorum et repudii facultate abuterentur; tum maxime præcipiendo, ne quis dissolvere auderet quod perpetuo conjunctionis vinculo Deus ipse constrinxisset. Quapropter cum difficultates diluisset ab institutis mosaicis in medium allatas, supremi legislatoris suscepta persona, hæc de conjugibus sanxit: « Dico autem vobis quia » quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, » et aliam duxerit, mœchatur; et qui dimissam duxerit, mœchatur » (*Matth.*, xix, 9).

Verum quæ auctoritate Dei de conjugiiis decreta et constituta sunt, ea nuntii divinarum legum Apostoli plenius et enucleatius memoriæ litterisque prodiderunt. Jamvero Apostolis magistris accepta referenda sunt, quæ « sancti Patres nostri, concilia et universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt » Concil. Trident., sess. 24, in pr.), nimirum Christum Dominum ad sacramenti dignitatem evexisse matrimonium;

simulque effecisse ut conjuges, cœlesti gratia quam merita ejus pepererunt septi ac muniti, sanctitatem in ipso conjugio adipiscerentur : atque in eo, ad exemplar mystici connubii sui cum Ecclesia mire conformato, et amorem qui est naturæ consentaneus perfecisse (conc. Trid., sess. 24, c. 1 *de Reform. matr.*), et viri ac mulieris individuum suapte natura societatem divinæ caritatis vinculo validius conjunxisse. « Viri, Paulus inquit ad Ephesios, diligite uxores vestras, sicut et » Christus dilexit Ecclesiam et seipsum tradidit pro ea, ut » illam sanctificaret... Viri debent diligere uxores suas ut » corpora sua.., nemo enim unquam carnem suam odio habuit ; sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam ; » quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus et de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem » suam et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una. » Sacramentum hoc magnum est : ego autem dico in Christo » et in Ecclesia » (*Eph.*, v, 25 et seq.). — Similiter apostolis auctoribus didicimus unitatem; perpetuamque firmitatem, quæ ab ipsa requirebatur nuptiarum origine, sanctam esse et nullo tempore violabilem Christum jussisse. « Iis qui matrimonio juncti sunt, idem Paulus ait, præcipio non ego, sed » Dominus, uxorem a viro non discedere ; quod si discesserit, » manere innuptam, aut viro suo reconciliari » (*I Cor.*, vii, 10, 11). Et rursus : « Mulier alligata est legi, quanto tempore » vir ejus vivit : quod si dormierit vir ejus, liberata est » (*Ibid.*, 39). — Hisce igitur causis matrimonium extitit « sacramentum magnum » (*Eph.*, v, 32), « honorabile in omnibus » (*Hebr.*, xiii, 4), pium, castum, rerum altissimarum imagine et significatione verendum.

Neque iis dumtaxat quæ commemorata sunt, christiana ejus perfectio absolutioque continetur. Nam primo quidem nuptiali societati excelsius quiddam et nobilius propositum est, quam antea fuisset ; ea enim spectare jussa est non modo ad propagandum genus humanum, sed ingenerandam Ecclesiæ sobolem, « cives Sanctorum et domesticos Dei » (*Eph.*, ii, 19) ; « ut nimirum populus ad veri Dei et Salvatoris nostri Christi cultum et religionem procrearetur atque educaretur »

(*Catech. Rom.*, cap. 8). — Secundo loco sua utrique conjugum sunt officia definita, sua jura integre descripta. Eos scilicet ipsos necesse est sic esse animo semper affectos, ut amorem maximum, constantem fidem, solers assiduumque præsidium alteri alterum debere intelligant. — Vir est familiæ princeps et caput mulieris; quæ tamen, quia caro est de carne illius et os de ossibus ejus, subjiciatur pareatque viro, in morem non ancillæ, sed sociæ; ut scilicet obedientiæ præstitæ nec honestas, nec dignitas absit. In eo autem qui præest, et in hac quæ paret, cum imaginem uterque referant alter Christi, altera Ecclesiæ, divina caritas esto perpetua moderatrix officii. « Nam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ... Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres » viris suis in omnibus » (*Eph.*, v, 23, 24). — Ad liberos quod pertinet, subesse et obtemperare parentibus, hisque honorem adhibere propter conscientiam debent; et vicissim in liberis tuendis atque ad virtutem potissimum informandis omnes parentum curas cogitationesque evigilare necesse est: « Patres... educate illos (filios) in disciplina et correctione » Domini » (*Eph.*, vi, 4). Ex quo intelligitur nec pauca esse conjugium officia, neque levia; ea tamen conjugibus bonis, ob virtutem quæ sacramento percipitur, non modo tolerabilia fiunt, verum etiam jucunda.

Christus igitur, cum ad talem ac tantam excellentiam matrimonia renovavisset, totam ipsorum disciplinam Ecclesiæ credidit et commendavit. Quæ potestatem in conjugia christianorum omni cum tempore, tum loco exercuit, atque ita exercuit, ut illam propriam ejus esse appareret, nec hominum concessu quæsitam, sed auctoris sui voluntate divinitus adeptam.

Cum matrimonium habeat Deum auctorem, fueritque vel a principio quædam Incarnationis Verbi Dei adumbratio, idcirco inest in eo sacrum et religiosum quiddam, non adventitium, sed ingenitum, non ab hominibus acceptum, sed natura insitum. Quocirca Innocentius III (cap. 8, *de Divort.*) et Honorius III (cap. 11, *de Transact.*) decessores Nostri, non injuria

nec temere affirmare potuerunt, *apud fideles et infideles existere Sacramentum conjugii*. Testamur et monumenta antiquitatis, et mores atque instituta populorum, qui ad humanitatem magis accesserant et exquisitiore juris et æquitatis cognitione præstiterant: quorum omnium mentibus informatum anticipatumque fuisse constat, ut cum de matrimonio cogitarent, forma occurreret rei cum religione et sanctitate conjunctæ. Hanc ob causam nuptiæ apud illos non sine cæremoniis religionum, auctoritate pontificum, ministerio sacerdotum fieri sæpe consueverunt. — Ita magnam in animis cœlesti doctrina carentibus vim habuit natura rerum, memoria originum, conscientia generis humani! — Igitur cum matrimonium sit sua vi, sua natura, sua sponte sacrum, consentaneum est, ut regatur ac temperetur non principum imperio, sed divina auctoritate Ecclesiæ, quæ rerum sacrarum sola habet magisterium.

Deinde considerata sacramenti dignitas est, cujus accessione matrimonia christianorum evasere longe nobilissima. De sacramentis autem statuere et præcipere, ita, ex voluntate Christi, sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis ejus vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translatam.

Nec quemquam moveat illa tantopere a Regalistis prædicata distinctio, vi cujus contractum nuptialem a sacramento jungunt, eo sane consilio, ut Ecclesiæ reservatis sacramenti rationibus, contractum tradant in potestatem arbitriumque principum civitatis. — Etenim non potest hujusmodi distinctio, seu verius distractio, probari; cum exploratum sit in matrimonio christiano contractum a sacramento non esse dissociabilem; atque ideo non posse contractum verum et legitimum consistere, quin sit eo ipso sacramentum. Nam Christus Dominus dignitate sacramenti auxit matrimonium; matrimonium autem est ipse contractus, si modo sit factus jure. — Huc accedit, quod ob hanc causam matrimonium est sacramentum, quia est sacrum signum et efficiens gratiam, et imaginem referens mysticarum nuptiarum Christi cum

Ecclesia. Istarum autem forma ac figura illo ipso exprimitur summæ conjunctionis vinculo, quo vir et mulier inter se colligantur, quodque aliud nihil est, nisi ipsum matrimonium. Itaque apparet, omne inter christianos justum conjugium in se et per se esse sacramentum: nihilque magis abhorrere a veritate, quam esse sacramentum decus quoddam adjunctum, aut proprietatem allapsam extrinsecus, quæ a contractu disjungi ac disparari hominum arbitratu queat.

Ecclesia catholica, ut in re nulla potest ab religione officii et defensione juris sui declinare, ita maxime solet esse ad benignitatem indulgentiamque proclivis in rebus omnibus, quæ cum incolumitate jurium et sanctitate officiorum suorum possunt una consistere. Quam ob rem nihil unquam de matrimonio statuit, quin respectum habuerit ad statum communitatis, ad conditiones populorum; nec semel suarum ipsa legum præscripta, quoad potuit, mitigavit, quando ut mitigaret causæ justæ et graves impulerunt. — Item non ipsa ignorat neque diffitetur sacramentum matrimonii, cum ad conservationem quoque et incrementum societatis humanæ dirigatur, cognationem et necessitudinem habere cum rebus ipsis humanis, quæ matrimonium quidem consequuntur, sed in genere civili versantur: de quibus rebus jure decernunt et cognoscunt qui rei publicæ præsunt.

Præcipuas curas in id insumite, ut populi abundant præceptis sapientiæ christianæ, semperque memoria teneant matrimonium non voluntate hominum, sed auctoritate nutuque Dei fuisse initio constitutum, et hac lege prorsus ut sit unius ad unam: Christum vero novi Fœderis auctorem illud ipsum ex officio naturæ in Sacramento transtulisse, et quod ad vinculum spectat, legiferam et judicalem Ecclesiæ suæ adtribuisse potestatem. Quo in genere cavendum magnopere est, ne in errorem mentes inducantur a fallacibus conclusionibus adversariorum, qui ejusmodi potestatem ademptam Ecclesiæ vellent. — Similiter omnibus exploratum esse debet, si qua conjunctio viri et mulieris inter Christifideles citra Sacramen-

tum contrahatur, eam vi ac ratione justī matrimonii carere; et quamvis convenienter legibus civicis facta sit, tamen pluris esse non posse, quam ritum aut morem jure civili introductum; jure autem civili res tantummodo ordinari atque administrari posse, quas matrimonia efferunt ex sese in genere civili, et quas gigni non posse manifestum est, nisi vera et legitima illarum causa, scilicet nuptiale vinculum, existat. — Hæc quidem omnia probe cognita habere maxime sponsorum refert, quibus etiam probata esse debent et notata animis, ut sibi liceat hac in re morem legibus gerere; ipsa non abnuente Ecclesia, quæ vult atque optat ut in omnes partes salva sint matrimoniorum effecta, et ne quid liberis detrimenti afferatur. — In tanta autem confusione sententiarum, quæ serpunt quotidie longius, id quoque est cognitu necessarium, solvere vinculum conjugii inter christianos rati et consummati nullius in potestate esse; ideoque manifesti criminis reos esse, si qui forte conjuges, quæcumque demum causa esse dicatur, novo se matrimonii nexu ante implicare velint, quam abrumpi primum morte contigerit. — Quod si res eo devenerint, ut convictus ferri diutius non posse videatur, tum vero Ecclesia sinit alterum ab altera seorsum agere, adhibendisque curis ac remediis ad conjugum conditionem accommodatis, lenire studet secessionis incommoda; nec unquam committit, ut de reconcilianda concordia aut non laboret aut desperet. — Verum hæc extrema sunt; quo facile esset non descendere, si sponsi non cupiditate acti, sed præsumptis cogitatione tum officiis conjugum, tum causis conjugiorum nobilissimis, ea quæ æquum est mente ad matrimonium accederent; neque nuptias anteverterent continuatione quadam serieque flagitiorum, irato Deo. Et ut omnia paucis complectamur, tunc matrimonia placidam quietamque constantiam habitura sunt, si conjuges spiritum vitamque hauriant a virtute religionis, quæ forti invictoque animo esse tribuit; quæ efficit ut vitia si qua sint in personis, ut curarum maternarum pondus, ut comites vitæ labores, ut casus adversi non solum moderate, sed etiam libenter perferantur.

PROOEMIUM.

---

1. Objectum Tractatus Ultimo « inter sacramenta ponuntur, ait S. Thomas (3 p., q. 65, a. 2), ordo et Matrimonium quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem; Matrimonium tamen post ordinem, eo quod minus participat de ratione spiritualis vitæ, ad quam ordinantur sacramenta. » — Et vero, generatio spiritualis dignitate prior est quam generatio carnalis; ergo Matrimonium, quo vir et mulier conjunguntur ad filios secundum carnem procreandos, posterius est ordine, quo instituuntur patres spirituales ad animas secundum gratiam gignendas et informandas.

Huic autem Tractatui propositum est, ut de Matrimonio disseratur, neque unice, imo neque proprie, quatenus est *officium naturæ* tantum et *naturalis conjunctio*, sed quatenus idem est *ad dignitatem sacramenti a Christo erectum*. Matrimonium enim non infidelium sed christianorum explicare aggredimur.

Sed etiam in Matrimonio christiano, præter ea quæ huic sunt intrinseca ipsumque constituunt, plura distinguere est quæ extrinseca et accessoria dicuntur, quia comitantur contractum nuptialem aut ei superveniunt, et quodammodo accedunt. Ejusmodi sunt ea omnia quæ leges uniuscujusque gentis in ordine ad quosdam effectus civiles servanda statuunt. Ea porro, cum ipsum conjugium christianum in sua natura suoque vinculo non attingant, ad interpretes juris civilis remittimus; præcipua tamen ex his in appendice hujusce Tractatus dabimus.

2. Utilitas Tractatus. Potentissimæ sane rationes pastoribus animarum, et ideo ipsis sacræ theologiæ candidatis suadent, ut præsentī studio impensam dent operam. Et quidem, — 1. Multum prodest, ut quisque perniciosissimos illos errores dignoscere valeat et redarguere, quibus hodie tum Matrimonii christiani natura, tum potestatis ecclesiasticæ jura in ipsum, labefactantur et impugnantur. magno incom-

modo detrimentoque societatis non solum religiosæ, sed etiam domesticæ et civilis. — 2. Maxime necessarium est, ut catholicam de Matrimonii sacramento doctrinam penitus intelligant pastores, eandemque populis sibi commissis fideliter tradant, ad exemplum S. Pauli, et ipsius Apostolorum Principis, qui de dignitate et officiis Matrimonii tam accurate scripta reliquerunt. « Divino enim spiritu afflati optime intelligebant, quanta et quam multa commoda ad christianam societatem pervenire possent, si fideles Matrimonii sanctitatem cognitam haberent, et inviolatam servarent. » (Catech. Rom., de Matrim., n. 2). — 3. Tandem pastores omnino tenentur leges ecclesiasticas de conditionibus Matrimonii, ejusque impedimentis servare, servandasque curare, et ideo perspectas habere; iis enim ignoratis et neglectis, sæpissime in discrimen veniret valor non solum sacramenti, sed et vinculi matrimonialis, ipsiusque Matrimonii tolleretur veritas.

3. Divisio materiæ. Matrimonium sub duplici generali aspectu considerandum est, scilicet *in sua natura* seu *respectu Dei institutoris*, a quo nimirum non solum originem accepit, sed etiam propriam vim et rationem, essentiam et proprietates; *in legibus ecclesiasticis* quibus ejus celebratio disponitur, seu *respectu potestatis quam Ecclesia a Christo tenet* ad conditiones matrimonii essentielles determinandas.

Dicemus igitur in duplici parte, tum de jure naturali et divino, tum de jure ecclesiastico circa Matrimonium.

PARS I.

DE JURE NATURALI ET DIVINO CIRCA MATRIMONIUM.

4. Res exponendæ dividuntur. Ab initio Matrimonium est a Deo institutum, ut *naturalis conjunctio* ad propagandum

genus humanum. — In nova lege, hæc eadem conjunctio est a Christo evecta ad dignitatem veri et proprie dicti *sacramenti*. — Tandem Deus, Matrimonium instituendo, ei addidit, et Christus postea, illud ad rationem sacramenti elevando, obfirmavit et perfecit *proprietas* quasdam, quibus ejusdem natura amplius declaratur.

Itaque dicemus : — 1. de Matrimonio, ut est conjunctio naturalis; — 2. de Matrimonio, ut est sacramentum novæ legis; — 3. de proprietatibus essentialibus quæ ipsi sub hac duplici simul ratione competunt.

CAPUT I.

DE MATRIMONIO, UT EST CONJUNCTIO NATURALIS.

5. Nomina et notio Matrimonii. *Matrimonium*, sic videtur dictum, quia prolem concipere, parere, educare matris munus est. — *Conjugium* quoque a conjungendo vocatur, eo quod legitima mulier cum viro quasi uno jugo adstringitur. — *Nuptiæ* tandem, a nubendo, id est, velando, quia virgines tradendæ in Matrimonium tegi velo tanquam nube solebant, sive pudoris gratia, sive in signum subjectionis et obedientiæ.

Ad Matrimonium vero definiendum, considerare necesse est ipsum sumi, — vel *active* seu *in fieri*, id est, ratione actus transeuntis quo perficitur, — vel *passive* seu *in facto esse*, id est ratione status permanentis qui ex illo actu resultat.

1. Matrimonium *in fieri* definitur communiter : *Contractus legitimus, quo vir et mulier jure habiles, sibi mutuo tradunt jus in corpora, ad constituendum unum et individuum prolis generandæ et educandæ principium.*

Dicitur 1. *Contractus*, id est, actus quo vir et mulier libere consentiunt in mutuam conjunctionem; intellige tamen contractum *sui generis*, ab aliis nempe contractibus essentialiter diversum, uti infra explicabitur.

Dicitur 2. *legitimus*, id est, initus juxta leges, tam ecclesiasticam, quam naturalem et divinam.

Dicitur 3. quo *vir et mulier*, ad indicandum simul causam efficientem contractus matrimonialis, et ejus subjectum quod diversitatem sexuum requirit.

Dicitur 4. *jure habiles*, quia ad validitatem contractus hujusmodi requiritur ut contrahentes non impendantur irritante superioris competentis voluntate.

Dicitur 5. *sibi mutuo tradunt jus in corpora*, quibus verbis declaratur materia et forma contractus matrimonialis, nempe traditio mutua juris in corpora ad generationem prolis.

Dicitur 6. *ad constituendum unum et individuum principium*, juxta hæc verba: « erunt duo in carne una, » et « jam non sunt duo, sed una caro. »

Dicitur 7. *ad constituendum unum principium prolis generandæ et educandæ*, ut exprimatur finis proprius et essentialis Matrimonii.

2. Matrimonium *in facto esse* definitur: *Viri mulierisque conjunctio maritalis inter legitimas personas, in unum et individuum prolis generandæ et educandæ principium.*

In hac definitione verba: *conjunctio maritalis*, societatem matrimonialem a cæteris omnibus discernunt, nimirum quod sit societas in qua potestas mutua data sit utrique conjugii in corpus alterius in ordine ad filiorum procreationem, et ideo vir et mulier jungantur in unum procreandæ et educandæ prolis principium.

Tria sunt nobis expendenda de conjunctione matrimoniali: — 1. Ejus divina institutio; — 2. ejus essentia; — 3. ejus conditiones.

ARTICULUS II.

De divina institutione Matrimonii.

6. **Status quæstionis.** Certum est Matrimonium unumquodque quod contrahitur, a libero nubentium consensu immediate oriri. Sed ex infra dicendis patebit contractum matrimonialem esse a reliquis omnibus plane diversum, non tantum quoad finem, sed etiam quoad vim ligandi et proprietates

essentiales. Et ideo tenendum est Matrimonium, etsi in individuo spectatum a voluntate privata hominis pendeat, non fuisse tamen ab hominibus excogitatum et institutum, sed ex altiori principio originem sumere.

Jam vero repeti debet illud principium, non a solo jure naturali, tanquam a fonte adæquato et essentiali, sed potius ab ipsa Dei creatoris voluntate, qui posteaquam naturam hominis condiderit, matrimonium ut officium hujusmodi naturæ instituit. — Et quidem verum est conjunctionem matrimonialem natura hominis fundari; ordinatur enim ad finem ab hac natura intentum, et innititur facultatibus et juribus quæ unusquisque ab eadem habet (S. Th., *Supp.*, q. 44, a. 1). Sed hominis natura, etsi « moveat ut sit quædam viri ad mulierem consociatio » (S. Th., *Ibid.*), non potuit sola sufficere ad individuum et perpetuam vitæ conjugalis societatem constituendam; præterea non habet in seipsa, sed in Deo creatore, propriam sui rationem ultimam.

Contendimus igitur Deum ipsum, supremum naturæ opificem, esse primarium auctorem conjugii matrimonialis, et actu positivo voluntatis illud ab exordio instituisse.

7. Assertio : *Matrimonium, ut est conjunctio naturalis viri ac mulieris, fuit a Deo ipso institutum, et quidem actu positivo et speciali voluntatis.*

PROB. 1. *Script. sacra.* Etenim hæc leguntur (*Gen.*, I, 27, 28): « Deus masculum et feminam creavit eos, benedixitque illis » Deus, et ait : *Crescite et multiplicamini.* » (*Ibid.*, II, 18): « Dixit quoque Dominus Deus : non est bonum esse hominem » solum; faciamus ei adjutorium simile sibi. » (*Ibid.*, 21-24): « Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam; cumque » obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem » pro ea. Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de » Adam, in mulierem; et adduxit eam ad Adam. Dixitque » Adam : Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; » hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et *adhærebit » uxori suæ, et erunt duo in carne una.* » — Quæ ultima verba postquam Christus retulit, subjungit (*Matth.*, XIX. 9): « Itaque

» *jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit,*
 » *homo non separet.* »

His autem verbis expresse exhibetur Deus ut auctor et institutor conjunctionis matrimonialis : « Quod *Deus conjunxit*, homo non separet. » Etenim ille solus dici potest institutor Matrimonii, qui hujusmodi conjunctionis finem, essentiam et proprietates determinavit; atqui Deus ipse assignat et statuit : — 1. Matrimonii *finem primum*, nempe filiorum procreationem et generis humani multiplicationem : « Crescite » et multiplicamini. » 2. *Essentiam vinculi* matrimonialis : « Adhærebit homo uxori suæ, et erunt duo in carne una; » itaque jam non sunt duo, sed una caro. » — 3. *Proprietates* ejus essentielles, quæ sunt nempe, *unitas* : « Erunt duo in » carne una; » et *indissolubilitas* : « Quod Deus conjunxit, » homo non separet. »

PROB. 2. *Doctrina Ecclesiæ*. Nam Innocentius III (epist. 219, lib. 3) declarat : « Matrimonium ante peccatum in paradiso a Domino institutum. » — Conc. Trid. (sess. 24, cap. 1) : « Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens *divini Spiritus instinctu* pronuntiavit, cum dixit : « Hoc nunc os ex ossibus meis, » et alia verba jam citata. Porro si hæc verba divinus Spiritus Adæ inspiravit, ergo ipse Deus ea per os Adæ pronuntiavit; quare ipse Christus (*Matt.*, xix, 4, 5) eadem refert ut a Deo prolata. — Pius VI (epist. *Ad Episc. Agr.*, 11 jul. 1789) ait : « Matrimonium est contractus *divino jure* ante omnem civilem societatem institutus et firmatus. » — SS. DD. Leo XIII, (in litt. *Ad archiep. et episc. prov. Taur. Vercell. et Gen.*, ap. *Act. S. Sedis*, XII, p. 4) eandem doctrinam ita tradit : « Connubialis unio humanum opus aut excogitatum haud est : *ipse Deus*, supremus naturæ artifex, ab exordio *per istam unionem ordinavit tum generis humani propagationem, tum familiæ constitutionem.* » Et insuper idem Pontifex (in Epist. Encycl. *Arcanum divinæ sapientiæ*), postquam fusius ostendisset veram Matrimonii originem *ex Dei institutione* sumendam esse, docet Matrimonium non voluntate hominum, sed *auctoritate nutuque Dei fuisse initio constitutum.* »

PROB. 3. *Auctoritate Catechismi Rom. et omnium theologorum.* Etenim Catech. Rom. (*de Matr.*, n. 12) ait de Matrimonio, ut est naturalis conjunctio : « Docendi sunt fideles Matrimonium a Deo *Institutum esse*, » et id probat argumento Scripturæ Sacræ, ut supra. — S. Thomas (*Supp.*, q. 42, ad 4) dicit : « Matrimonium ante peccatum *institutum fuit a Deo*, quando homini mulierem de costa formavit, et dixit eis : Crescite et multiplicamini. » Omnes theologi post eum idem docent.

PROB. 4. *Ratione theol.* Etenim neque natura hominis ex se sola, neque ulla voluntas aut auctoritas humana potuit, — sive *finem primum* Matrimonio prosequendum determinare, nempe conservationem et propagationem generis humani; — sive eam *vim* mutuo contrahentium consensui conferre, ut ex viro et muliere, juxta verba Christi, efficiatur una ac individua caro; — sive hujusmodi vinculo *unitatem* et *perpetuitatem* tanquam proprietates essentielles et proprias adde-
dere. Ergo institutio Matrimonii nonnisi a voluntate Dei positiva oriri potuit.

8. *Scholium.* Deus Matrimonium instituit, *nec ut omnino liberum* hominibus, *neque ut omnino necessarium et præceptum.* Nam

1. Non est dubium quin de illo præceptum dederit non solum *primis parentibus*, sed etiam *generi humano universim sumpto*, his verbis supra citatis : « Crescite et multiplicamini. » Insuper Deus decrevit conservationem et propagationem humanæ speciei, et ad eum finem Matrimonium instituit. Ergo hac divina constitutione præcepit ut tum primi parentes, tum post eos hominum multitudo generatim hunc finem prosequerentur per usum Matrimonii.

2. Sed *singulis speciatim hominibus* manet tamen Matrimonium *per se liberum* ab omni præcepto divino. Nam generis humani propagationi et conservationi Deus sufficienter providit præcepto generali supra dicto, nec necesse fuit ut singulis, aut quibusdam hominibus, de Matrimonio incundo speciale præceptum dederit; satis ad id hominem inclinat ejus natura. Quod confirmatur ex omnibus verbis quibus Apostolus virginitatem tantopere commendat (v. I Cor., vii, passim).

Dicitur *per se*, quia *per accidens* fieri potest, ut quis teneatur ad Matrimonium : — 1. Primus casus est *necessitatis politicæ*, qualis esset in principe, qui, nullum habens regni sui hæredem, prævideret exinde, post mortem suam, oritura bella et perturbationes. — 2. Secundus, *necessitatis privatæ spiritualis*, quando quis, propter graves tentationes, de salute periclitatur in cœlibatu; possunt equidem per alia remedia superari; sed, si hæc non adhibeantur, Matrimonium fit per accidens necessarium. — 3. Tertius, *necessitatis privatæ temporalis*, v. g., si vir dives et probis moribus consentiat accipere puellam, quæ non habet unde vivat.

ARTICULUS II.

De essentia conjunctionis matrimonialis.

9. Essentia cujuslibet rei ex ejus causis dignoscitur. Quapropter dicendum est de causis constitutivis Matrimonii, indeque deducendum est per modum corollarii, quænam sint ejus qualitates essentielles.

§ I. De causis constitutivis Matrimonii.

Juxta principia philosophiæ, quatuor sunt rei alicujus causæ constitutivæ, nempe: causa finalis, causa efficiens, causa materialis, causa formalis. Agendum est itaque de *finibus*, de *causa efficiente*, de *materia* et *forma* conjunctionis matrimonialis.

I. De finibus conjunctionis matrimonialis.

Duplicis generis sunt fines a Deo præstituti in institutione conjugii, nempe finis *primarius* et *secundarius*.

10. — **I. Finis primarius** divinæ institutionis Matrimonii est *propagatio et conservatio generis humani per prolis generationem et educationem*.

Id patet ex verbis Genes. (1, 27, 28) : « Masculum et feminam creavit eos, benedixitque illis Deus, et ait : *Crescite et multiplicamini*. » — Unde Leo XIII in Encycl. *Arcanum divinæ sapientiæ*, ait : « Qua in re hoc voluit providentissimus

Deus, ut illud par conjugum (Adam et Eva) esset cunctorum hominum naturale principium, ex quo scilicet propagari humanum genus, et, nunquam intermissis procreationibus, conservari in omne tempus oporteret. »

11. — II. Fines secundarii tres assignantur : nempe adumbratio Incarnationis Verbi, mutuum adjutorium conjugum, et remedium contra concupiscentiam.

1. Quod Deus in ea institutione adumbrare sibi proposuerit *Divini Verbi sui incarnationem* atque exinde *ejusdem conjunctionem cum Ecclesia*, sequitur, — tum ex B. Apostolo, qui (*Eph.*, v, 31) in eo sensu allegat verba institutionis Matrimonii : « Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, » et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una; *sacramentum* hoc magnum est, ego autem dico, *in Christo et in Ecclesia*; » — tum ex doctrina SS. Pontificum. Etenim S. Leo (epist. 2 *ad Rustic. Narbon.*) ait : « Societas nuptiarum ab initio ita fuit constituta, ut præter sexuum conjunctionem, haberet in se *Christi et Ecclesiæ sacramentum*. » Innocentius III (epist. 219, lib. 3) hoc habet : « Matrimonium, quod ante peccatum in paradiso a Domino institutum est, præter propagationis generis humani fructum, illud ineffabile sacramentum, *conjunctionis scilicet Christi ad sanctam Ecclesiam, Dei ad animam fidelem, et ipsius Verbi ad humanam naturam* noscitur *figurare*, Apostolo testante, etc. » Eugenius IV (in decreto *ad Arm.*) de conjugio dicit quod « est *signum conjunctionis Christi et Ecclesiæ*. » Tandem Leo XIII (in Encycl. *Arcanum divinæ sapientiæ*, ait : « Matrimonium fuit vel a principio *quædam Incarnationis Verbi Dei adumbratio*. » Ergo.

2. Alter finis jam ab initio fuit a Deo vitæ conjugali præstitutus, *mutuum nempe adjutorium*, quod sibi præstent conjuges per individuum vitæ consuetudinem et bonorum communicationem. In Genesi enim legitur (ii, 18 et seqq.) : « Dixit Dominus Deus : non est bonum esse hominem solum : » *faciamus ei adjutorium simile sibi*... Adæ vero non inveniebatur *adjutor similis ejus*. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam ; cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et *ædificavit costam in mulierem*, et adduxit eam ad

» Adam. Dixitque Adam : Hoc nunc os ex ossibus meis, et
» caro de carne mea. *Quamobrem* relinquet homo patrem suum,
» et matrem, et *adhærebit uxori suæ*, et erunt duo in carne
» una. » (Cf. Catech. Rom., *de Matr.*, n. 15).

3. Tertius tandem finis secundarius, qui « post primi parentis lapsum ad alias causas accessit » (Catech. Rom., *Ibid.* : S. Th., *Supp.*, q. 42, a. 2) in eo reponitur, ut conjugium « *re-medium præbeat contra vulnus peccati* » (S. Th., *Ibid.*), id est *contra concupiscentiam* quæ ex peccato orta est, juxta hæc verba Apostoli » *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat* » (1 *Cor.*, VII, 2; Cf. *Ibid.*, 5).

II. De causa efficiente conjunctionis matrimonialis.

12. Duplex distinguitur. Ad conjunctionem matrimoniallem perficiendam actus duplex requiritur et convenit, unus viri et mulieris contrahentium, alter Dei conjungentis; duplex est igitur causa efficiens, ita tamen ut actus Dei conjungentis sit causa prima et principalis, consensus vero contrahentium, causa subordinata et ministerialis.

13. — I. Causa efficiens prima et principalis conjunctionis matrimonialis est actus Dei conjungentis.

Deus enim est auctor et primum principium vinculi matrimonialis, non tantum universim sumpti, sed etiam singulatim et individuo; siquidem eo actu, quo ab initio Matrimonium instituit, omnia et singula simul complexus est, quæ in perpetuum contraherentur, conjugia; et proinde nullum contrahitur Matrimonium, quin Deus ipse contrahentes positive et specialiter conjungat, et eorum mutuo consensui eam tribuat vim et firmitatem, quam ab initio contulit Matrimonio. |

Id sequitur, — 1. Ex verbis Christi, qui aperte Deo ipsi tribuit conjunctionem matrimoniallem : « *Quod Deus conjunxit, homo non separet* » (Matt., XIX, 6); verba enim illa non tantum ad institutionem generalem Matrimonii, sed ad omnia et singula Matrimonia contrahenda pertinent; siquidem verba *quod Deus conjunxit*, ad idem referuntur, ad quod refe-

runtur illa *homo non separet*; sed istud *homo non separet*, dicitur de singulis matrimoniis; ergo pariter de singulis verum est hoc *Deus conjunxit*. — 2. Ex assertione qua supra statutum fuit Deum solum actu positivo Matrimonium instituisse: nam si solus illud instituit, et instituere potuit, ergo nec natura hominis, nec ejus voluntas per se sufficiunt ad vinculum matrimoniale constituendum; ergo conjunctio viri et mulieris a Deo vim et firmitatem accipit; ergo actus Dei conjungentis est causa efficiens prima et principalis Matrimonii.

14. — II. Causa efficiens subordinata et ministerialis conjugii est consensus nubentium.

1. Hujusmodi consensum mutuum et liberum esse *causam efficientem* Matrimonii, sequitur, — sive ex modo quo Matrimonium institutum est, et primum celebratum est; postquam enim Deus mulierem formaverat, « adduxit eam ad Adam », ut hic eam consensu libero acciperet, et suam faceret (*Gen.*, II. 22-24); — sive ex his verbis B. Pauli (*I Cor.*, VII, 30); « Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est; *cui vult nubat*, tantum in Domino; » — sive ex concilio Florentino dicente: « *Causa efficiens* Matrimonii, regulariter est *mutuus consensus* per verba de præsenti expressus; » — sive ex hac ratione quam tradit S. Thomas (*Supp.*, q. 45, a. 1, s. c.): « Unus non accipit potestatem in eo quod est libere alterius, nisi per ejus consensum. Sed per Matrimonium accipit uterque conjugum potestatem in corpus alterius, ut patet ex Apostolo (*I Cor.*, VII, 4), cum prius uterque liberam potestatem sui corporis haberet; ergo consensus facit Matrimonium. »

Et ideo, etsi Deus, utpote jurium omnium supremus dispensator, posset vinculum matrimoniale inducere inter virum et mulierem sine illorum consensu, nunquam tali usus est potestate ad ullum conjugium constituendum, sed e contra ita ab initio Matrimonium instituit, ut consensus partium semper et in omni casu ejus esset causa necessaria et efficiens, et nulla unquam potestas creata, sive ecclesiastica, sive civilis, sive paterna, dictum consensum supplere valeret.

2. Sed eundem consensum esse *causam tantum ministerialem et causalitati divinæ subordinatam*, jam ex supra probatis constat. — Et vero consensus nubentium Matrimonium non facit nisi vi institutionis divinæ, nec habet ad ejus vinculum constituendum efficaciam propriam et originariam, sed tantum dependentem et participatam ab efficacia actus Dei conjungentis.

15. **Corollaria.** — 1. Ergo ad conjunctionem matrimonialem complendam *actus divinus et humanus* requiritur et convenit, nempe: — actus humanus, seu mutuus nubentium consensus, per quem Deus decrevit virum et mulierem in unum conjungendos principium generationis; — actus divinus, id est Dei consensum istum ratum habentis, et hac comprobatione illos conjungentis.

2. Ergo vir et mulier, consensum præbendo ad matrimonium, sunt vero sensu *ministri Dei*, et qua tales, potestatem a Deo accipiunt sibi invicem tradendi jus in corpora, ad unum et individuum principium generationis constituendum.

3. Ergo, ut consensus ille mutuus vinculum matrimoniale producat, non sufficit eum esse ab utraque parte libere præstitum, sed *oportet eundem esse a Deo comprobatum*, quapropter, quotiescumque non servantur conditiones statutæ, sive a Deo ipso, sive ab Ecclesia vi potestatis specialis a Christo acceptæ, vinculum non producitur, nullumque est Matrimonium. Hinc explicatur vis et ratio *impedimentorum dirimentium*, de quibus in secunda parte Tractatus dicetur.

III. De materia et forma conjunctionis matrimonialis.

16. Distinguendum est Matrimonium *in fieri* et Matrimonium *in facto esse*.

1. *Matrimonium in fieri* constituitur per mutuam et liberum consensum, quo vir et mulier, tradito ad invicem jure in corpora, conjunguntur in unum et individuum proles generandæ et educandæ principium.

Igitur ejus *materia remota*, seu *circa quam versatur*, est potestas, seu jus in corpora, et ideo mutuam eorundem corporum dominium, in ordine ad proles generationem, juxta id

quod dicitur ab Apostolo (I Cor., vii, 4): « Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. » — *Materia* vero *proxima*, seu *ex qua* conficitur contractus, simul et *forma* consistit, haud secus ac in cæteris contractibus, in *traditione* et *acceptatione* dicti juris, ita ut traditio se habeat sicut materia, et acceptatio sicut forma.

2. *Matrimonium in facto esse* materialiter et formaliter constituitur per nexum seu vinculum, quod ex dicta traditione et acceptatione resultat (v. Catech. Rom., de Matr., n. 5, 6).

Ad pleniorē verō hujusmodi vinculi explanationem, hæc duo inquirimus :

17. *Quæritur 1. Quænam sit ratio propria et intrinseca vinculi matrimonialis ?*

Vinculum matrimoniale in eo consistit, quod vir et mulier *in ordine ad usum Matrimonii perpetuo ac indissolubiliter ad invicem ligentur, et in unitatem principii generativi conjungantur.*

Dicitur 1. *perpetuo et indissolubiliter ad invicem ligentur in ordine ad usum Matrimonii*; ait enim Apostolus (I Cor., vii, 3-5): « Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro; mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte *ex consensu* ad tempus. » Et alibi (Rom., vii, 2, 3): « Quæ sub viro est mulier, vivente viro, *alligata est legi*; si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri; ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro. »

Dicitur 2. *in unitatem principii generativi conjungantur*; nam virtute vinculi conjugalī, vir et mulier constituunt unum, integrum et completum principium propagativum generis humani, ita ut, juxta modum loquendi sacræ Scripturæ, sint « *duo in carne una* » (Gen., ii, 24); et ideo efficitur veluti mixtio duarum personalitatum, ex qua integra quædam et perfecta personalitas emergit, quæ suum finem, suosque ac-

tus habeat; « itaque, ait Christus, jam non sunt *duo*, sed *una* » caro » (*Matth.*, XIX, 6).

18. Quæritur 2. *Utrum et quatenus vinculum illud essentialiter importet in unoquoque conjugum sive jus ad usum Matrimonii, sive ipsum usum ?*

RESP. 1. affirm. quoad *jus radicale ad usum*. Id constat ex verbis B. Pauli jam citatis (I *Cor.*, VII, 4) : « Mulier sui corporis » potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui » corporis potestatem non habet, sed mulier. »

Unde non esset verum Matrimonium si vir et mulier, non tradito illo jure, de mutuis duntaxat caritatis et amicitiae officiis sibi invicem persolvendis secum convenirent.

Diximus autem : *jus radicale*, quia de jure *expedito* jamjam acturi sumus.

RESP. 2. negat. quoad *ipsum usum* Matrimonii. Etenim quod ad essentiam vinculi matrimonialis non pertineat, probatur : — sive *ex Matrimonio B. Mariæ Virginis*; etenim dogma certissimum est B. Mariam nunquam virum cognovisse; atqui tamen eam vero Matrimonio junctam fuisse S. Joseph, constat Scriptura, in qua tum Joseph dicitur vir Mariæ (*Matt.*, I, 16, 19), tum Maria dicitur conjux Joseph (*Ibid.*, 20, 24), insuper traditione quæ de hoc ita est unanims, ut Suarez cum quibusdam aliis theologis id pronuntiet esse de fide; — sive *ex ratione*; nam usus rei de qua contrahitur non constituit contractum, sed ipsum consequitur; insuper hæc est opinio omnium animis insita : nempe, ideo virum et mulierem sine crimine uniri, quia conjuges sunt, nedum sint conjuges, quia uniuntur.

RESP. 3. neg. etiam quoad *jus expeditum ad usum*; nam jus ad usum Matrimonii, quod probavimus esse huic essentielle, bene potest accidentaliter ligari, v. g., ex lege aut ex voto, quin cesset radicaliter et per se existere. — Et ideo fieri potest ut validum habeatur Matrimonium initum a sponsis quorum unus aut uterque votum castitatis emisit. Votum enim castitatis obligat ex virtute religionis, non ex justitia, et proinde non opponitur juri mutuo conjugum radicali, licet reddat ejus usum illicitum et sacrilegum.

Hinc facile concipitur quomodo B. Virgo Maria potuerit valide nubere cum S. Joseph, non obstante voto perpetuæ castitatis. Imo potuit licite; merito enim supponitur eam certam fuisse ex revelatione aut alio modo, sanctissimum conjugem suum nunquam jure suo usurum esse, sed potius fore suæ virginitatis custodem (Carrière, *de Matr., comp.* n. 24).

§ II. De qualitatibus conjunctionis matrimonialis.

Ex doctrina superius exposita deducere possumus : — 1. Matrimonium per verum contractum constitui; — 2. conjunctionem matrimonialem, utpote a Deo institutam, esse dicendam non modo moraliter bonam et honestam sed etiam sacram et religiosam.

I. De qualitate contractus quæ Matrimonio competit.

19. Opiniones. Contractus denominatione, ait Carrière. (*Pr. maj.*, n. 6), quæ matrimonio tribui solet, multi abusi sunt, ut illud cæteris contractibus æquipararent, eo nempe fine ut, vel firmitatem vix majorem illi tribuerent quam contractibus ordinariis, vel illud ab auctoritatis ecclesiasticæ imperio subtraherent. Hinc quidam auctores catholici, ad illos errores magis funditus evellendos, nuptias non instar contractus, sed potius institutionis naturalis et divinæ, habendas esse statuerunt.

A communi tamen modo loquendi haud discedendum esse putamus; omnes enim rationes quæ obijciuntur, id unum ostendunt, nempe Matrimonium in multis esse a cæteris contractibus diversum, eisque multo præstantius.

20. Assertio 1^a: *Matrimonium in fieri vere et proprie dici potest contractus.*

PROB. — 1. Scrip. sacra. His enim verbis exprimitur natura conjunctionis matrimonialis: « Relinquet homo patrem » suum et matrem, et adhærebit uxori suæ; et erunt duo in » carne una. » Porro adhæsiō viri ad mulierem, de qua Scriptura loquitur, non fit nisi per voluntatis consensum actu proprio expressum ac manifestatum; aliunde debet esse hæc adhæsiō, quia, ut vir adhæreat uxori, necesse est et

viro adhærere mulierem; ergo mutuus consensus viri et mulieris requiritur. Sed quotiescumque adest consensus mutuus obligationem aut conjunctionem pariter mutuam producens, eo ipso adest contractus veri nominis; in hoc enim stat ratio propria contractus; ergo. — 2. *Conc. Trident.* quod, dum loquitur de Matrimonio (sess. 24, cap. 1 *de Ref. matr.*), vocabulum contractus adhibet. — 3. *Auctor. S. Thomæ et theologorum*, qui pariter Matrimonium vocant contractum; ea nempe ratione, quia *ejus causa efficiens est mutuus nubentium consensus*. « Conjunctio matrimonialis, ait S. Thomas (*Sup. q. 45, a. 1 et 2*), fit ad modum obligationis in contractibus materialibus. »

21. Assertio 2^a : *Contractus matrimonialis est ab omnibus reliquis contractibus substantialiter diversus, eisque longe præcellit.*

Multiplici enim ratione veritas hujus assertionis demonstratur :

1. *Ratione interventus Dei*, qui, ut vidimus, hunc contractum immediate et positive instituit, et insuper singulis Matrimoniis interest tanquam causa efficiens prima et præcipua conjunctionis; — dum alii contractus originem habuerunt, vel ex institutis civilibus mereque humanis, vel ex ipso arbitrio et facto privato hominum, et efficaciam desumunt ex solo contrahentium consensu.

2. *Ratione finis*, qui est simul hominem procreare, et Incarnationem Domini significare; hæc porro toto cœlo excedunt finibus materialibus qui in reliquis contractibus intenduntur.

3. *Ratione objecti*, quod in contractu matrimoniali non est, sicut in cæteris contractibus, res personæ contrahentium extrinseca, aut aliquis actus ab eis peragendus, sed mutuum jus et dominium in eorum corpora, in sensu qui supra exponitur.

4. *Ratione vinculi*, quod in aliis contractibus est tantum quid morale, totum constans obligatione justitiæ servandæ; — dum contractus conjugalıs, præter vinculum illud morale, inducit essentialiter vinculum physicum, quo conjuges una

sunt caro, et insuper vinculum aliud morale seu spirituale, mutuae scilicet specialisque caritatis, qua ipsi sunt anima una.

5. *Ratione tandem proprietatum*, quæ sunt in Matrimonio *unitas et indissolubilitas*, uti infra (cap. 3) demonstrabitur. Contractus enim matrimonialis est necessario unius cum una, et semel initus libero et mutuo consensu nunquam potest eodem consensu solvi; imo contrahentes, consensum suum præstando, nullo modo valent contractum ulla conditione modificare, qua unitas hæc et indissolubilitas restringeretur, minueretur, divideretur, aut quacumque ratione læderetur, et ab integritate absoluta deficeret. — Dum e contra actus, quo ineuntur alii contractus, potest, pro contrahentium arbitrio, quibuslibet modificari conditionibus, ita ut tradatur rei dominium totale vel partitum, plenum vel solum utile, uni vel multis in communi, in perpetuum vel ad certum tempus. Et qui rem quamlibet per contractum acquirit suamque facit, potest eam aliis vel donare, vel per commutationem tradere. Atque tandem quilibet hujusmodi contractus, quantumvis absolute aut in perpetuum initus, est essentialiter dissolubilis eodem consensu mutuo, quo initus est (Martin, *de Matrim.*, p. 1, n. 122-137).

22. Assertio 3^a. *Contractus Matrimonii est essentialiter contractus divinus et naturalis.*

PROB. 1^a PARS, nempe ipsum esse contractum *divinum*, — quia ex Dei institutione originem habuit, ut constat ex antea probatis (n. 7); — quia ordinatur ad fines vere divinos, nempe ad significandam Incarnationem Verbi divini, et ad filios procreandos et educandos, qui (ut ait Catech. Rom., n. 15) sint veræ fidei et religionis cultores; — quia tota vis et efficacia mutui consensus viri ac mulieris ad vinculum matrimoniale producendum ex ipsa voluntate divina oritur, quæ nimirum, ut ostendimus (n. 13), est ejus causa efficiens prima et necessaria; — quia Deus solus, sive per se, sive per potestatem Ecclesiæ divinitus concessam, leges statuit quibus regitur Matrimonium.

Quare SS. DD. Leo XIII (Encycl. *Arcanum*) ait: « inesse

in Matrimonio *sacrum et religiosum* quiddam, non ab hominibus acceptum, sed natura insitum »; et alibi: « Matrimonium esse *sua vi, sua natura, sua sponte sacrum*. »

PROB. 2^a PARS, seu eundem esse etiam contractum *naturalem*. Cæteri enim contractus nec a natura hominis requiruntur, nec ad fines qui sint speciei humanæ essentiales ordinantur, ideoque nec ad jus naturale pertinent; dum contractus matrimonialis, — 1. facultatibus et juribus fundatur, quæ homo a natura habet, unde natura ipsa ad talem conjunctionem inclinatur, et Matrimonium a S. Thoma recte dicitur fuisse institutum in officium naturæ; — 2. ordinatur ad conservationem et propagationem speciei, et proinde ad perpetuitatem naturæ humanæ; — 3. jure naturali regitur in pluribus quæ attinent, tum ad ejus validitatem, tum ad ejus proprietates, uti in decursu Tractatus explicabitur.

23. **Corollarium.** Hinc *secundarie tantum* Matrimonium dici potest *contractus civilis*, in quantum nempe ad societatem civilem efformandam, augendam conservandamque est a Deo institutum, et ideo ad bonum politicum ordinatur; atque insuper, præter traditionem corporum et vinculum naturale, quosdam effectus civiles mere accessorios producit, v. g., circa bona conjugum, successionem filiorum, etc.; quæ omnia, ut patet, ad naturam intrinsecam Matrimonii non pertinent. — Quo sensu Pius VI (*Epist.* ad Episcop. Agriens, 11 jul. 1789) loquens de contractu conjugali ratione sui spectato dicit: « Matrimonium non est contractus *mere civilis*, sed et contractus *naturalis divino jure ante omnem civilem societatem* institutus et formatus. »

Contractus civilis igitur non est nisi quid accidentale Matrimonio superadditum, unde fit ut, in Matrimonio, contractu naturali per aliquam causam invaliditatis sublato, tollitur necessario contractus civilis, sed sublato contractu civili, non tollitur contractus naturalis. Inde plurima fluunt consectaria maximi momenti circa jura et officia potestatis civilis de matrimonio; de his autem in Appendice Tractatus disse-
retur.

H. De honestate et dignitate Matrimonii.

24. Errores. In priori puncto de Matrimonio *in fieri* diximus; hic potissimum de Matrimonio *in facto esse* seu de statu et usu Matrimonii agimus; circa quod triplex est error.

Primus, eorum qui contenderunt Matrimonium esse ex natura sua malum et inhonestum. Ita Simon Magus, Saturninus, Marcion, Tatianus, Manichæi, Priscillianistæ, etc., (de quibus v. Collet, c. 2, n. 7).

Secundus, eorum qui e contrario docuerunt Matrimonium esse ita in se bonum, ut virginitas non sit ei anteponenda, sed æqualis sit utriusque sanctitas; ita sæculo IV Jovinianus (de quo v. August. *de Peccat. merit. et remiss.*, lib. 3, cap. 7, n. 13).

Tertius, eorum qui dicunt nuptias esse virginitate meliores; imo virginitatem esse malam. Ita protestantes initio reformationis, qui contendebant Matrimonium esse singulis lege naturali præceptum.

25. Assertio 1^a: *Matrimonium est in se bonum et honestum, honestate non tantum negativa sed et positiva.*

Honestas enim Matrimonii duplex distingui potest; una *negativa*, altera *positiva*. — Honestas *negativa* est exclusio omnis malitiæ seu inordinationis moralis. — Honestas *positiva* est formalis convenientia Matrimonii cum Dei voluntate, non tantum permittentis seu non prohibentis, sed illud instituentis et confirmantis.

Porro honestum esse Matrimonium in utroque sensu. constat sequenti modo:

1. Deus illud *instituit*. Ex Genesi enim (I. 27, 28): « Masculum et feminam creavit eos, benedixitque illis. et ait: » Crescite et multiplicamini. » (Cf. ea quæ diximus supra de divina Matrimonii institutione).

2. Deus illud aliquando *præcepit* aut *consuluit*. Sic (in *Deuter.*, xxv, 5) jubetur frater accipere uxorem fratris sui defuncti, ut suscitetur semen fratris sui.

3. Christus *confirmavit*, tum assistendo nuptiis in Cana

Galilææ, tum varia circa illud statuendo, tum elevando ad dignitatem sacramenti.

4. *Commendarunt Apostoli*, præsertim S. Paulus; illud vocat *honorabile* (*Hebr.*, xiii. 4); ait: « qui matrimonio jungit » virginem, *bene facit* » (*I Cor.*, vii, 38); præcipit, ut *debitum reddatur* (*Ibid.* 3); consulit viduis: « *volo juniores nubere* » (*I Tim.*, v, 14); recenset doctrinam *prohibentium nubere inter doctrinas dæmoniorum* (*Ibid.*, 1, 3).

5. Contra detractores *vindicavit Ecclesia*, prout constat ex SS. Patribus qui hæreticos supra memoratos impugnaverunt, et ex Conciliis quæ eosdem errores profligaverunt.

6. *Ratio theologica* ipsa demonstrat ex doctrina superius exposita. Fieri enim non potest, ut Deus conjunctionem matrimonialem instituerit quasi medium unicum ad propagandam speciem humanam, ipsaque nubentes conjungat, atque in hac nuptiali unionem signum posuerit Incarnationis Christi, ejusque unionis cum Ecclesia, quin Matrimonium sit non tantum negative honestum, sed etiam formaliter ordini divino conforme, ideoque positive bonum et sanctum.

Non adeo tamen extollenda est honestas et sanctitas Matrimonii, ut status matrimonialis præstantior habeatur statu virginitatis aut cælibatus propter Deum suscepto. Unde contra hæreticos assertionem sequentem statuimus.

26. Assertio 2^a: *Status virginitatis aut cælibatus propter Deum susceptus, statu matrimoniali melior est et excellentior.*

Sic enim definit conc. Trid. (sess. 24, can. 10): « Si quis dixerit *statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis aut cælibatus*, et non esse *melius ac beatius* manere in *virginitate* aut *cælibatu*, quam *jungi matrimonio*; anathema sit. »

Et vero illud est præstantius altero cujus præexcellentiâ commendat Christus, prædicat Apostolus, docent SS. Patres, et probat ratio; atqui majorem excellentiam status virginitatis et cælibatus supra statum conjugalem

1. *Commendat Christus*, scilicet — 1. *Verbis*, nam Christo exponente matrimonii onera, « dicunt ei discipuli ejus: Si » ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui

» dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus
 » datum est » (*Matth.*, xix, 10). Ergo cognoscere quod non
 expediat nubere est donum Dei, seu donum supernaturale.
 — 2. *Exemplis*. Christus natus est ex virgine, mansit virgo,
 discipulum virginem specialiter dilexit, et ei moriens Virgi-
 nem matrem commendavit.

2. *Prædicat Apostolus*. « Bonum est homini mulierem non
 » tangere » (*I Cor.*, vii, 1). « Qui matrimonio jungit virginem
 » suam, bene facit; et qui non jungit, melius facit » (*Ibid.*,
 38). — Ipse Apostolus mansit virgo et hunc statum aliis
 exoptat: « Volo omnes vos esse sicut meipsum » (*I Cor.*, vii,
 7). His nihil est expressius.

3. *Docent SS. Patres*: nam juxta Tertullianum (lib. 1, *ad Uxorem*, c. 4), qui non nubunt, de familia Angelica deputantur; juxta S. Cyprianum (*de Habitu virginum*), virgines sunt flos ecclesiastici germinis, decus et ornamentum gratiæ spiritualis, Dei imago, illustrior portio gregis Christi. S. Ambrosius valde extollit virgines (lib. *de Virg.*, et *exhortatio virginitatis*), et SS. Hieronymus et Augustinus Jovinianum ex professo confutarunt.

4. *Probat ratio*. Illud est excellentius quod Deo magis conjungit et viam salutis faciliorem reddit; atqui ita sunt virginitas et cælibatus, teste Apostolo: « Mulier innupta et virgo » cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu; » quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo » placeat viro » (*I Cor.*, vii, 34). — Et vero ex virginitate et cælibatu multa et eximia bona societati eveniunt; nam commendantur boni mores, qui tanti sunt pretii pro societate; faciliores evadunt heroici actus pietatis, caritatis, zeli ac devotionis erga patriam vel concives; promovetur honor sacerdotii, et illius onera ac officia feliciter tolerantur et adimplentur (Vide eximium opus DD. Pavy cui titulus: *Du célibat ecclésiastique*).

Dicitur 1. *Status*, quia comparantur status inter se, scilicet status virginitatis et cælibatus cum statu conjugali. Si autem componeretur contractus matrimonialis, qualis est inter Christianos, cum proposito vel voto servandi virginitatem aut

cælibatum, aliter esset respondendum; etenim inter christianos, ex Christi institutione, contractus matrimonialis est sacramentum, non vero propositum vel votum continentiae, atque ideo producit gratiam ex opere operato, dum propositum vel votum virginitatis eam non producit nisi ex opere operantis.

Dicitur 2. *propter Deum susceptus*. Duplex enim cælibatus distingui potest. — Alter qui idcirco colitur ut nuptiarum onera fugiantur, et liberius cupiditati fræna laxentur. Hoc nil deterius aut detestabilius concipi potest. — Alter qui virtutis et Dei amore servatur, ut nempe homo se divino cultui penitus devoveat; sic acceptum cælibatum diximus esse præ Matrimonio commendandum.

ARTICULUS III.

De conditionibus ad conjunctionem matrimonialem requisitis.

27. Status et divisio quæstionis. Ex dictis constat unam conditionem fuisse a Deo institutore appositam contractui matrimoniali, nempe liberum et mutuum nubentium consensum; quam porro conditionem ostendimus esse ita necessariam, ut nulla auctoritas creata, sive ecclesiastica, sive civilis, sive paterna, eam possit unquam supplere.

Sed si dictæ auctoritates consensum contrahentium non valent supplere, forsan possunt ipsum impedire et irritare; et ideo præter hanc conditionem *positivam*, expendendum esset utrum et quatenus adesse possint et adsint impedimenta, veluti conditiones *negativæ*, ex parte potestatis aut ecclesiasticæ, aut civilis, aut paternæ.

Quæstio autem, quoad potestatem ecclesiasticam exponetur in secunda parte hujus Tractatus; quoad potestatem civilem vero in appendice. Itaque hic habemus dicendum tantummodo de impedimento quod ex auctoritate paterna occurrere potest, seu de necessitate consensus parentum.

Unde, — 1. de consensu contrahentium; — 2. de consensu parentum.

I. *Qualis debeat esse consensus contrahentium?*

Dicemus primum de dotibus consensus matrimonialis in genere, deinde de duobus quibusdam modis consensum præstandi in quibus occurrunt difficultates, scilicet de consensu sub conditione dato, et de consensu per procuratorem.

28. Quæritur 1. *Quænam dotes in consensu nubentium requirantur?*

Cum Matrimonium sit contractus, in nubentium consensu reperiri debent omnes conditiones generatim requisitæ ad contractus; eas videre est in Tractatu *de Contractibus*; hic exponemus tantum quod Matrimonio speciale est.

I. *Consensus debet esse internus*, id est, requiritur in contrahentibus *vera et interna* nubendi intentio, nec sufficit *voluntas externe proferendi verba sine intentione nubendi*.

In omni enim contractu fit aliqua translatio juris: atqui translatio juris non fit sine interna voluntate; ergo. — Et vero vel requiritur actus internus translativus juris, vel potest esse matrimonium sine ulla translatione juris, vel Ecclesia aut princeps hoc jus transferre possunt: atqui duo posteriora repugnant, ex dictis; ergo. — Ita docent omnes auctores, et Innoc. III (C. *Tua nos* 26, *de spons. et matr.*), irritum declarans matrimonium cui defuerat consensus, expresse dicit quod sine consensu « cætera nequeunt foedus perficere conjugale. »

Non tamen putandum est eum qui non dedit nisi consensum fictum posse statim se habere ut omnino liberum, et eodem modo se gerere ac si nullatenus contraxisset. Sed quædam sunt observanda.

1. Qui *ficte* consentit, in foro externo reputabitur conjux, ideoque non admittetur ad novum matrimonium, saltem ordinarie. Ita statuit Gregorius IX (in cap. *Is qui*, 30, *de Sponsalibus et Matrimonio*): si enim admitteretur qui allegat se ficte consensisse, jam via aperiretur dissolvendis pluribus conjugis; unde sequerentur incommoda longe majora, quam sequi possint ex eo quod validum reputetur quod est irritum; præsertim cum isti posteriori incommodo præsto adsit remedium facile, scilicet in supplendo consensum qui defuit. In-

super omnino æquum est ut fides ei non adhibeatur qui, vel instanti conjugii, vel nunc, necessario mentitus est.

Dixi *saltem ordinarie*, quia, juxta multos, si certo probari posset fictio, irritum declararetur matrimonium, siquidem veritati cognitæ cedere debet præsumptio; imo novum permitteretur matrimonium, nisi obstaret necessitas injuriam illatam reparandi, de quo mox; sed requiruntur probationes moraliter certæ.

2. Qui *ficte* tantum consensit, *graviter* peccavit *contra sacramenti sanctitatem*, simul et *gravem injuriam alteri parti* intulit. Quam ut reparet, ordinarie tenetur verum consensum præbere: alioquin grave damnum ordinarie patietur pars decepta, quæ nec admittetur ad novum matrimonium, nec in conscientia poterit ad illud recurrere, nisi fictio certo ipsi constet.

Diximus *ordinarie*, quia fingi possunt casus in quibus non teneatur, v. g. : — 1. si impossibile foret, v. g., quia novum jam iniisset Matrimonium; — 2. si ex hoc Matrimonio tot et tanta timerentur incommoda, ut jam remedium merito censeretur malo pejus; — 3. si pars læsa nollet Matrimonium ratum habere, vel saltem consentiret ut non confirmaretur. Sed in his et similibus casibus, si nequeat dari novus consensus, saltem damna compensanda sunt (Carrière, *Comp. de Matr.*, n. 8).

II. *Consensus debet esse liber*, id est, jure naturali requiritur et sufficit libertas necessaria ad peccatum mortale. — Requiritur, quia ex illo contractu sequuntur obligationes graves et quarum neglectus inducit peccatum mortale; — sufficit, quia Matrimonium non est contractus gratuitus, ad quem requiritur spontaneitas, sed contractus onerosus, seu pro utraque parte inducens haud levia onera. — Dixi *jure naturali*, quia ex jure canonico, major libertas requiri videtur, uti explicabitur ubi de impedimento metus.

Ea autem libertas tolli potest per amentiam, errorem, aut metum; de quibus dicemus infra, ubi de impedimentis.

III. *Consensus debet esse externus*, id est, verbis, scripto vel signis non dubiis manifestatus; etenim per contractum matrimoniale fit mutua translatio et acceptatio juris: porro

illa fieri nequeunt nisi per actus externos; ergo. — Insuper contrahentes nec intendunt nec putant se obligare per voluntatem mere internam; ergo.

IV. *Consensus debet esse actualiter mutuus*, id est, omnino requiritur ut voluntates duorum contrahentium, quibus intendunt tradere et acceptare jus, actu, id est, simul et eodem instanti existant. Nam ad juris translationem per contractum essentialiter requiritur ut unus det quando alter acceptat; ergo in matrimonio necesse est omnino ut simul existant duorum contrahentium voluntates, quibus jus matrimoniale sibi invicem tradant et acceptent; ad id sedulo attendant qui de validitate matrimonii alicujus sententiam dicunt.

Hinc 1. Non necesse est ut duo consensus simul præstentur, quia simul existere queunt, quamvis non eodem instanti prolati, ut norunt omnes. — Hinc 2. Si consensus revocetur antequam ab alia parte acceptetur, invalidum est matrimonium. — Hinc 3. Consensus debet esse *de præsentī* et non de futuro, quia promissio consensus non est ipsemet consensus; unde in matrimonio dicendum est: *Duco te*, non *vero*: *Ducam te*.

29. Quæritur 2. *An consensus sub conditione datus sit validus et licitus?*

RESP. 1. Quoad *validitatem*; solvenda est quæstio, tum modo generali, tum pro conditione impossibili, tum pro conditione quæ esset contraria substantiæ contractus.

1. *Generaliter loquendo*, consensus sub conditione præstitus sufficit, et *adimpleta conditione, valet matrimonium*. Nam — 1. Valent cæteri contractus sub conditione initi, adimpleta conditione: atqui contractus matrimonialis ejusdem est naturæ ac alii contractus; ergo. — 2. Contrahentes sub conditione volunt perfecte efficere contractum, data conditione; ergo adveniente conditione nihil deest ad validum contractum; supponuntur quippe contrahentes in iisdem dispositionibus permanere.

Hinc Matrimonium sub conditione initum valet tantum adveniente conditione; et ideo si mutetur consensus ante conditionis adimpletionem, invalidum est matrimonium. At semel

posita conditione, matrimonium statim fit validum. — Exinde concludi posse videretur præsentiam parochi requiri cum adimpletur conditio, ut servetur mandatum Tridentinum. Attamen docent communiter auctores satis esse si detur consensus juxta formam conc. Tridentini, et ita servari in curia Romana. Et revera hoc modo obtinetur finis a concilio intentus, scilicet firmitas matrimonii; nam novum non permittitur matrimonium, nisi constet conditionem non fuisse adimpletam, vel consensum fuisse realiter revocatum ab una parte ante conditionis adimplentionem. — In praxi tutius est, si possibile est, renovari consensum, etiam coram paroco et testibus.

2. *Conditio impossibilis irritum redderet matrimonium*, sicut alios contractus, si reipsa vellent contrahentes *huic conditioni consensum alligare*. Sed in foro externo ecclesiastico non præsumuntur id voluisse, conditioque pro non adjecta habetur. Ita statuit Gregorius IX (cap. *Si conditione*, 7, *de Condition. apposit.*); nempe, ut ipse ait, *propter matrimonii favorem*. Et huic dispositioni standum est etiam in foro interno, nisi constet de voluntate contraria contrahentium: unde si de hac voluntate constet, matrimonium irritum est in utroque foro; si dubitetur, valet in utroque pariter foro.

Quod de conditione impossibili dicimus, dicendum videtur quoad conditionem turpem seu illicitam de futuro; de utraque loquitur pariter Gregorius IX. — Dicitur *de futuro*, nam juxta sententiam communioem, conditio turpis de præterito aut præsentis non invalidaret matrimonium, quia talis conditio non incitat ad peccatum, nec est reipsa impossibilis (Carrière, *Pr. maj.*, n. 483).

3. Si conditio sit *contraria substantiæ matrimonii*, qualis esset conditio resolutoria, et generatim quæcumque conditio contraria iis quæ a matrimonio separari non possunt, vel pro objecto habens aliquid quod cum matrimonio conciliari non potest, *irritum reddit matrimonium, quotiescumque volunt contrahentes consensum pendere ab illa conditione*. In foro autem ecclesiastico præsumuntur id voluisse, quando conditio in pactum expresse deducta fuit. Ita statuit Gregorius IX (cap. ult.).

RESP. 2. Quod *liceitatem*, generatim *non licitus est* hujusmodi consensus; nam adversatur praxi Ecclesiæ, ansam præbet, tum non levibus dubiis circa matrimonii validitatem, tum pluribus incommodis, et in primis periculæ ne sic conjuncti matrimonio utantur ante conditionis adimpletionem. — Quandoque licite additur conditio, v. g., si agatur de revalidando matrimonio dubio; quo tamen in casu non exprimenda est conditio. — Si occurrant circumstantiæ in quibus apponenda videtur aliqua conditio, nil fiat inconsulto episcopo.

30. Quæritur 3. *Utrum valeat consensus datus per procuratorem, vel per litteras?*

1. Validus est consensus per procuratorem vel per litteras datus. Etenim — 1. *Ex jure naturali* ad validitatem contractus sufficit ut eodem instanti inter se concordent contrahentes, et parvi interest an immediate vel mediate dent consensum; illud ab omnibus admittitur pro aliis contractibus venditionis, locationis... Ergo admittendum est pro matrimonio. — 2. *Ex jure ecclesiastico* nulla existit prohibitio talia matrimonia irritans, imo pluries supponitur eorum validitas, et ipse Card. Caprara hunc modum revalidandi matrimonia suasit, ut infra dicetur. Ita theologi et canonistæ.

2. Ut valeat consensus per procuratorem datus, omnino requiritur ut procurator mandato suo stricte stet, ut patet; necesse est insuper ut eo tempore quo procurator munus suum implet, non immutata fuerit mandantis voluntas; si enim immutata fuisset, jam non essent simul duæ contrahentium voluntates, quod tamen validitati matrimonii omnino necessarium est.

3. In locis in quibus viget lex Tridentina circa clandestinitatem, requiritur et sufficit ut procurator missionem suam adimpleat coram parocho et duobus testibus, quia tunc vere et realiter perficitur matrimonium, et insuper ut parocho et testibus constet de mandato. — Si per epistolam daretur consensus, legenda esset epistola coram parocho et testibus, et valeret matrimonium, dummodo immota exstiterit scribentis voluntas.

II. *Utrum requiratur consensus parentum?*

31. — I. *Quoad validitatem.* Duo statuimus :

1. Consensus parentum ad validitatem matrimonii *non requiritur jure naturali, vel divino.* — 1. *Jure naturali*; res certa est, modo absque consensu parentum reperiri possint in matrimonio omnes dotes veri consensus, modo agatur de re contrahentibus valde propria, modo tandem parentes nullum jus strictum in hac materia habeant: porro duo priora puncta inconcussa videntur; non minus certum est tertium, scilicet nullum jus strictum parentibus in hac materia competere; etenim parentes non majus habent jus in matrimonium quam in membra, quam in famam filiorum: porro circa hæc jus strictum eis denegatur. Reverentia parentibus debita expostulat quidem ut filii non nubant sine eorum consensu, sed decentiæ et liceitatis causa, non vero validitatis necessitate. Ita omnes doctores. — 2. *Jure divino.* In veteri Testamento plura videntur matrimonia parentibus odiosa et valida. Sic Esau ducit Judith et Basemath, « *quæ ambæ offenderant animam Isaac et Rebeccæ* » (Gen., xxvi, 35). In novo Testamento nihil reperitur ex quo concludi liceat invalida esse matrimonia sine consensu parentum peracta.

Unde dicit concilium Trid. (sess. 24, c. 1, *de Ref. matr.*): « *Jure damnandi sunt illi, ut eos S. Synodus damnat... qui falso affirmant matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse.* »

2. Certum est matrimonia contracta sine consensu parentum *non esse irrita jure hodierno canonico*, ut constat conc. Trid. (sess. 24, c. 1, *de Ref. matr.*), et unanimi consensu. Valde controvertitur an antea fuerint irrita vel valida matrimonia sine consensu parentum.

32. — II. *Quoad liceitatem.* *Per se et ordinarie* necessarius est parentum consensus, ut *licitum sit* matrimonium. Illud constat — 1. *Scrip. S.* in qua videtur commissa parentibus cura filiis suis conjuges præbendi (*Exod.*, xxxiv, 16; *Deut.*, vii, 3; *Jerem.*, xxix, 6). — 2. *Conc. Trid.*, quod ait (sess. 24, c. 1 *de*

Ref. matr.): « Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa (matrimonia sine consensu parentum inita) semper detestata est ac prohibuit. » — 3. *Ratione*. Illud certe necessarium est sine quo non exhibetur parentibus reverentia debita, et non servantur honor et pax familiarum: porro hæc adsunt incommoda, quando filii matrimonium ineunt sine consensu parentum; ergo.

Hinc — 1. ordinarie non sufficit consensus patris, dissentiente matre; quia reverentia debetur tam matri quam patri; quia dissentiente matre, nec servatur pax familiarum, nec his matrimoniis ordinarie benedicit Deus. — 2. In sponsalibus factis, non petito parentum consensu, sequens clausula subauditur: dummodo consentiant parentes; alioquin illa promissio futuri matrimonii esset de re illicita et proinde non obligaret.

Dicitur *per se et ordinarie*; possunt enim fingi casus in quibus parentum resistantia esset omnino irrationabilis, et ideo nullam inducens obligationem.

33. Scholium. *De ratione agendi, tum parochi, tum confessorii.*

1. Parochus a quo filius postulat benedictionem matrimonialem, invitis parentibus, illum suaviter invitet ad ulterius non progrediendum; quod si persistat filius, et adimpletæ fuerint omnes formalitates a lege civili requisitæ, non deneget matrimonialem benedictionem.

2. Confessarius sedulo expendat motiva quæ pœnitentem suum impellunt ad nubendum sine parentum consensu; quod si illa levia detegat, absolutionem ei deneget; quod si e contra gravia inveniat, illum hortetur ad parendum desiderio parentum suorum; sed si in proposito suo perseverat, ultra non progrediatur confessorius, nec ei absolutionis beneficium deneget.

CAPUT II.

DE MATRIMONIO, UT EST SACRAMENTUM.

34. Definitio. Matrimonii sacramentum a multis definitur: *sacramentum novæ Legis, gratiam conferens ad sanctificandam legitimam viri et uxoris societatem, et prolem sancte educandam.* Alii, rationem habentes identitatis contractus et sacramenti, quæ infra demonstrabitur, addunt definitioni contractus matrimonialis supra allatæ (n. 5): *Contractus, ... et ex institutione Christi gratiam, quam significat, conjugibus conferens.*

Dicemus: — 1. de existentia sacramenti Matrimonii; — 2. de ejus ministro; — 3. de ejus materia et forma; — 4. de ejus subjecto; — 5. de ejus effectibus.

ARTICULUS I.

De existentia sacramenti Matrimonii.

Duo sunt statuenda: — 1. Matrimonium esse verum sacramentum; — 2. ita esse sacramentum ut sit quid unum cum contractu.

§ I. De veritate sacramenti Matrimonii.

35. Errores. Matrimonium esse novæ Legis sacramentum negaverunt, non solum hæretici veteres, Gnostici nempe, Manichæi et alii, qui dixerunt illud a Deo non esse, et nuptias ut malas damnarunt, sed etiam Novatores sæculi xvi, qui, licet honestatem et originem divinam Matrimonii ultro fateantur, eidem tamen dignitatem veri sacramenti eripere conati sunt.

36. Assertio. *Matrimonium est vere et proprie novæ Legis sacramentum.*

EST DE FIDE; utpote definita a conc. Trid. (sess. 24, can. 1).

his verbis: « Si quis dixerit matrimonium non esse vere et proprie dictum unum ex septem legis Evangelicæ sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum; neque gratiam conferre: anathema sit. » — Concilio Tridentino præiverant conc. Florentinum declarans septem esse sacramenta novæ Legis, inter quæ matrimonium, et conc. Constantiense, requires ut expostuletur ab iis qui de errore suspecti sunt, an admittant sacramentum solemnizationis matrimonii.

PROB. 1. *Scrip. S.*, aut potius innuitur juxta verbum conc. Trid. (*Eph.*, v, 25 et seqq.): « Viri, diligite uxores vestras, » sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro » ea... Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, » et adhærebit uxori suæ: et erunt duo in carne una. Sacra- » mentum hoc magnum est, ego autem dicō, in Christo et in » Ecclesia. » Ex quibus sic argumentari datur: Matrimonium in nova lege, seu Matrimonium Christianorum esse verum sacramentum ex his verbis constat, quia in eis

1. Conjugium exhibetur ut *signum et symbolum rei sacræ*. Nam vocabulum *sacramentum* directe refertur non ad unionem Christi et Ecclesiæ, prout Novatores contendunt, sed ad ipsum viri ac mulieris conjugium, quod proinde expresse appellatur sacramentum seu signum. Et id constat, — tum ex pronomine *hoc*, quod utpote demonstrativum necessario referri debet ad id quod proxime præcessit, id est, ad hoc: « Relinquet homo » patrem et matrem et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in » carne una; » — tum ex scopo Apostoli, qui est inducere conjuges ad mutuam benevolentiam, ex eo quod matrimonium in se refert symbolum conjunctionis Christi et Ecclesiæ; — tum ex textu græco, in quo habetur: εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, in Christum et in Ecclesiam, id est, referri mysterium conjugii, tanquam in terminum, in Christum et in Ecclesiam, sicuti symbolum seu signum refertur in id quod significatur. Ergo vox sacramentum, in textu Apostoli, ipsi conjugio applicatur. Ergo juxta Apostolum, conjugium Christianorum est signum rei sacræ (Perrone. *de Matr. Christ.*, 1. p. 36, 27).

2. Signum hoc sacrum *confert gratiam quam significat*. Nam certo certius est unionem Christi cum Ecclesia ejus sponsa fieri per gratiam; « Christus enim, ait Apostolus (*Ibid.*, 23), » dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret,... ut sit sancta et immaculata. » Ergo matrimonium fidelium, ad hanc conjunctionem perfecte repræsentandam, debet conjugibus conferre gratiam sanctificantem, et simul gratias actuales quibus ipsi status matrimonialis munera impleant, et hac impletione sanctificentur (De August., *de Matr.*, p. 167, 168). — Insuper munera sive uxoris ad virum, sive viri ad uxorem expresse docet Apostolus (*Ibid.*, 22-29), et dicit per ea debere repræsentari, sive supernaturalem obedientiam et dilectionem Ecclesiæ ad Christum sponsum, sive divinam auctoritatem et sanctum amorem Christi in Ecclesiam. Atqui munera hæc a conjugibus christianis, ratione Matrimonii quo ligantur suscepta, impleri nequeunt si ipsi Matrimonio non sunt annexa, tum divina caritas, quæ a gratia sanctificante non disjungitur, tum auxilia supernaturalia gratiæ sacramentalis propriæ. Ergo Matrimonium est signum collativum gratiæ, seu verum sacramentum (*Id.*, *ibid.*, p. 168, 169).

Dicit autem conc. Trid. veritatem hujus sacramenti Scriptura sacra *innui*, quia verba citata per se non invicte eam probant; nam non omnino perspicuum est illa esse restringenda ad sola fidelium conjugia, nec respicere matrimonia ante Christum inita; et insuper nec invicte constat ex iisdem verbis gratiam conferri ex opere operato. Sed, accedente constante et catholica interpretatione, id quod tantum innuebatur certo demonstrari potest.

PROB. 2. *Ex SS. Patribus*. Etenim — 1. Alii conjugio *sanctificationem* tribuunt. Ita S. Ambrosius (epist. 19 *ad Vigil.*), qui hac ratione utitur ad Christianos avertendos a nuptiis cum infidelibus: « Nam cum ipsum conjugium velamine sacerdotali et benedictione *sanctificari* oportet, quomodo conjugium potest dici, ubi non sunt fidei connubia? » — 2. Alii *gratiam per conjugium conferri* aperte significant aut supponunt. Ita Innocentius I (epist. 36 *ad Probum*): « Statuimus, fide catho-

lica suffragante, illud esse conjugium, quod erat primitus *gratia divina fundatum*. » — 3. Alii tandem conjugium stricto sensu *sacramentum* vocant. Ita S. Augustinus (lib. 1 *de Nupt. et concup.*, c. 16, n. 19) : « In nuptiis bona nuptialia diligantur : proles, fides, *sacramentum*; » et alibi (lib. *de Bono conjugali*, c. 18, n. 21) : « In Christianorum nuptiis plus valet *sanctitas sacramenti*, quam *fecunditas uteri* » (V. alia hujusmodi testimonia ap. Perrone, *de Matr. christ.*, I, p. 15-17).

PROB. 3. *Fide et praxi Ecclesiae*. Nam præter conc. Florent. et Trident. jam citata, allegari possunt in testimonium fidei Ecclesiae concilium Lugdunense II (anno 1274) in quo Michael Paleologus, Græcorum Imperator, nomine suo et Ecclesiae Græcæ, « juxta id quod tenet etiam et docet sancta Romana Ecclesia, » confessus est : « septem esse ecclesiastica sacramenta, unum scilicet baptismum, aliud est sacramentum confirmationis, ... *aliud est Matrimonium*; » et conc. Veron. in quo Lucius III (an. 1181) decrevit : « Universos qui de sacramento corporis et sanguinis D. N. Jesu Christi, vel de baptismo, seu de peccatorum remissione, aut *de Matrimonio*, vel de reliquis ecclesiasticis sacramentis aliter sentire aut docere non metuunt quam sacrosancta Romana Ecclesia prædicat et observat, vinculo perpetui anathematis innodamus. »

Fides Ecclesiae etiam agnoscitur, et simul ejus praxis, ex ritualibus, seu sacramentariis, aut euchologiis, in quibus referuntur ritus et preces ab Ecclesia adhibiti in collatione sacramentorum. Etenim — 1. *apud Latinos* habemus præsertim sive Sacramentarium S. Gregorii Magni, sive Sacramentarium S. Gelasii (an. 496), quod ipsum, teste eodem S. Gelasio, confectum fuit ex S. Leone Magno et ex ejus prædecessoribus Romanis episcopis. In his porro Matrimonium conceptis verbis *sacramentum* nuncupatur, et datur ritus qui apertè supponit gratiam sacramentalem per illud conferri (v. Perrone, *de Matr. christ.*, I, p. 35; De August., *de Matr.*, p. 174-175). — 2. *Apud Orientales*, sive Græcos, sive Syros Nestorianos, sive Coptos et Jacobitas, documenta ejusdem generis reperiuntur, quibus eadem fides et praxis de sacramento Matrimonii omnino constat (v. Perrone, *ibid.*, p. 5-13).

Adde quod nostra assertio confirmatur omnibus argumentis quibus alibi probatum fuit septem esse sacramenta a Christo instituta, et speciatim argumento præscriptionis quod de sacramento Matrimonii totum servat suum roborem, ut quisque facili negotio videbit.

§ III. De unitate contractus et sacramenti in Matrimonio.

37. Status quæstionis. Veritate sacramenti Matrimonii adversus hæreticos vindicata, ad propriam rationem et essentiam ejusdem sacramenti penitius considerandam progredimur. Porro supra explanavimus essentiam conjugii, ut est in officium naturæ; nunc vero inquirimus utrum necne eadem sit essentia Matrimonii, ut est sacramentum, ita ut sacramentum Matrimonii nihil aliud sit quam ipse contractus matrimonialis ad hanc dignitatem a Christo evectus.

38. Errores. Distinctionem autem essentialem inter contractum et sacramentum Matrimonii docuerunt : — 1. Marcus Antonius de Dominis, episcopus Spولاتensis, postea hæreticus apostata, qui tenuit Matrimonium esse contractum mere humanum, et sacramenti rationem supervenire Matrimonio jam plene et perfecte in esse civilis contractus constituto (*de Republ. christ.*, lib. 3 et 5, cap. 2). — 2. Joannes Launoïus, doctor Parisiensis, qui ait civili contractui Matrimonii jam legitime facto divinitus accedere rationem sacramenti (*de Regia in Matr. potest.*, t. 1, p. 2, cap. 4, n. 3). — 3. Plures theologi et canonistæ aulici (sæcul. xviii) juxta quos contractus Matrimonii antecedit sacramentum, et istud consistere non potest, quin prius contractus absolutus fuerit conditionibus omnibus a lege civili statutis. — 4. Recentiores haud pauci, inter quos Joannes Nepomucenus Nuytz professor regius Taurinensis; hic in opere a Pio IX damnato non dubitavit asserere : « nulla ratione fieri posse Christum evexisse Matrimonium ad dignitatem sacramenti; Matrimonii sacramentum non esse nisi quid contractui accessorium ab eoque separabile : ipsumque sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm esse » (Per-rone, *de Matr. chr.*, I, p. 166-168).

39. Assertio. Sacramentum Matrimonii nihil aliud est ac

ipse contractus matrimonialis ad dignitatem sacramenti a Christo evectus.

PROB. 1. *Ex doctrina Ecclesiæ.* Etenim — 1. Concilium Florentinum dicit : « *Causa efficiens Matrimonii regulariter est mutus consensus per verba de præsentis.* » Atqui ex contextu patet concilium loqui non de contractu, sed de ipso sacramento Matrimonii. Sed consensu mutuo conficitur contractus. Ergo ipse contractus est sacramentum.

2. Concilium Tridentinum (sess. 24) hanc doctrinam tradit, nempe, — Christum Dominum conjugium, seu contractum Matrimonii, ab initio institutum non modo approbasse, sed gratia sua sanctificasse; — et ideo Matrimonium inter novæ Legis sacramenta esse annumeratum. Porro ex his discimus sacramentum Matrimonii christiani nihil aliud esse quam contractum ipsum sanctificatum. Nam si sacramentum a contractu distingueretur, eique tanquam res ab eo distincta accederet, concilium non dixisset Christum fecisse Matrimonium sacramentum, sed instituisse sacramentum distinctum ad sanctificandum Matrimonium (Perrone, *ibid.*, p. 173).

3. Pius VI (in litt. *ad episc. Motul.*, 16 sept. 1788) docet : « Dogma fidei est ut Matrimonium, quod ante adventum Christi nihil aliud erat nisi indissolubilis quidam contractus, *illud post Christi adventum evaserit unum ex septem Legis evangelicæ sacramentis* a Christo Domino institutum. » Et paulo post conceptis verbis idem Pontifex affirmat : « *contractum matrimonialem esse vere et proprie unum ex septem Legis evangelicæ sacramentis.* »

4. Pius IX (in alloc. 27 sept. 1852) diserte declarat : « inter fideles Matrimonium dari non posse, quin uno eodemque tempore sit sacramentum... ac proinde *a conjugali fœdere sacramentum separari nunquam posse.* » Et insuper (in litt. apost. 22. aug. 1851, et in Syllab., sub n. 66) damnavit hanc propositionem : « Matrimonii sacramentum non est nisi quid *contractui accessorium ab eoque separabile*, ipsumque sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm est. »

5. Leo XIII (in litt. *ad arch. et ep. prov. Taur., Vercel. et Gen.*, 4 jun. 1879) ait conceptum separationis contractus a

sacramento esse « dogmaticum errorem, pluries ab Ecclesia damnatum, utpote qui ad externam cæremoniam, et ad meritis conditionem sacramentum redigat, » et pergit : « Doctrina isthæc christiani Matrimonii essentia conceptum subvertit, in quo *connubiale ligamen*, religione sanctificatum, *una fit res cum sacramento*, et cum eo *unum individuum* constituit *subjectum*, et *unicam substantiam*. » Insuper (in *Encycl. Arcanum*), ait : « Non potest hujusmodi distinctio, seu verius distractio (contractus a sacramento), probari ; cum exploratum sit in Matrimonio christiano contractum a sacramento non esse dissociabilem. Nam Christus Dominus dignitate sacramenti auxit Matrimonium ; *Matrimonium autem est ipse contractus*, si modo factus sit jure. Itaque apparet nihil magis abhorrere a veritate, quam esse sacramentum decus quoddam adjunctum, aut proprietatem allapsam extrinsecus, quæ a contractu disjungi ac disparari hominum arbitrato queat. »

PROB. 2. *Sensu doctorum et theologorum*. Etenim certum est Patres distinctionem inter contractum et sacramentum in conjugiiis christianis penitus ignorasse, nec unius quidem testimonium adduci posse, quo eam leviter insinuasse videatur.

Pariter omnium theologorum qui ante sæculum xvi floruerunt, certissima sententia fuit in Matrimonio christiano sacramentum esse quid omnino idem ac contractum. Satis sint testimonia S. Thomæ et S. Bonaventuræ. — S. Thomas (*Supp.*, q. 42, a. 3, ad 2 ; cf. *cont. Gent.*, lib. 4, c. 78) ait : « Verba exprimentia consensum directe faciunt *nexum*, qui est sacramentum matrimonii, » et alibi (*Ibid.*, a. 1, ad 1) « verba quibus consensus exprimitur matrimonialis, sunt forma hujus sacramenti, non autem benedictio sacerdotalis, quæ est quoddam sacramentale. » — S. Bonaventura (in 4 sent., dist. 28, a. 1, q. 5) dicit : « Sacramentum Matrimonii pro materia habet personas legitimas, et pro forma consensum. » — Hos doctores secuti sunt omnes scholastici usque ad sæculum xvi ; sed de sensu theologorum iterum dicitur in quæstione de ministro hujus sacramenti.

PROB. 3. *Ratione theol.* Nam id fit sacramentum, quod ex

Christi institutione et declaratione Apostoli (*Eph.*, v) auctum est gratia, ac signum præ se fert conjunctionis Christi cum Ecclesia. Atqui hoc non est nisi ipse contractus seu conjugalis unio a Deo ipso in paradiso instituta. Ergo (Cf. *Encycl. Leonis XIII Arcanum divinæ sapientiæ*).

Objectiones quæ huic assertioni opponuntur, opportunius solventur infra, ubi de ministro.

40. Corollarium 1. *Ergo inter christianos, ubi non habetur sacramentum, neque habetur contractus, et vice versa.*

Sic enim docet Leo XIII (*Enc. Arcanum*): « non posse contractum verum et legitimum consistere, quin sit eo ipso sacramentum;... omne inter christianos justum conjugium in se et per se esse sacramentum. » — Et vero, Christus contractum matrimonialem elevando in sacramentum, non ita superaddidit contractui vim collativam gratiæ, ut contractus vim obligandi servaret, sive cum ratione sacramentali, sive absque ea, pro libitu contrahentium, sed utrumque, contractum nempe et sacramentum, ita ad invicem alligavit et identificavit, ut inter christianos neque verus et legitimus haberi possit contractus, qui non sit sacramentum, neque verum et validum sacramentum, quod non sit contractus.

41. Corollarium 2. *Ergo Matrimonium quod vocant civile per se neque valet ut sacramentum, neque ut contractus matrimonialis.*

Id sequitur ex omnibus auctoritatibus et probationibus supra allatis. Insuper idem expresse declarat Pius IX (in allocut. *Acerbissimum*, 27 sept. 1852) his verbis: « *quamlibet aliam* inter christianos viri et mulieris *præter sacramentum* conjunctionem, cujuscumque etiam civilis legis vi factam. *nihil aliud esse nisi turpem atque exitialem concubinatum,* » et in Syllabo damnata est propositio sequens (prop. 73): « Vi contractus mere civilis potest inter christianos constare veri nominis Matrimonium, falsumque est aut contractum Matrimonii inter christianos semper esse sacramentum, aut *nullum esse contractum, si sacramentum excludatur.* »

Dixi *per se*, quia in locis ubi lex clandestinitatis irritans non viget, distinguendum est pro praxi: — si contrahentes,

aut alteruter eorum, matrimonium ecclesiasticum a civili distingui norunt, atque in civili matrimonio merum civilem actum exercere intendunt, matrimonium est invalidum. — Si vero volunt ambo, quantum possunt, verum matrimonium in actu civili inire, matrimonium valet. Id sequitur ex decisione S. R. Inquisitionis die 18 julii 1867 (ap. Lehmkuhl, n. 692).

42. Corollarium 3. Ergo quod *ad praxim* attinet, christiani qui contraherent Matrimonium, intendendo solum contractum non sacramentum, vel a ratione sacramenti tantum abstrahunt, vel eam positive excludunt.

Si prius, valet matrimonium ut contractus simul et sacramentum, quia voluntas contractum validum perficiendi implicite continet voluntatem conficiendi et suscipiendi sacramentum quod ab eo separari nequit.

Si posterius, valeret contractus, et ideo sacramentum, si intentio contrahendi praevaleret voluntati sacramentum excludendi; sed si contrahentes ita positive et absolute rationem sacramenti excludant, ut intendant non contrahere matrimonium, si in eo sacramentum simul conficere et suscipere debeant, tunc nullum est sacramentum, et ideo nullus etiam contractus, quia voluntas contrahentium nihil potest contra voluntatem Christi qui utrumque inseparabiliter identificavit.

ARTICULUS II.

De ministro sacramenti Matrimonii.

43. Quæstionis nexus cum præcedente. Cum quæstione quam absolvimus, de unitate contractus et sacramenti in Matrimonio christiano, hæc quam aggredimur de ministro ejusdem sacramenti intime connectitur.

Et sane, si ipse contractus est sacramentum, manifeste apparet contrahentes ipsos, et non sacerdotem, sacramentum conficere, ac ideo sacramenti Matrimonii esse ministros. Ex alia parte, si hæc ultima propositio de contrahentibus ministris per se et directe demonstretur, exinde clare patebit sacramentum Matrimonii, ne quoad formam quidem, inveniri

posse in benedictione sacerdotis, et proinde nullatenus ab ipso contractu distingui.

44. Quæstionis origo et progressus. Usque ad sæculum xvi, unanimis omnino fuisse videtur inter theologos catholicos doctrina quæ essentiam sacramenti Matrimonii totam reponit in consensu mutuo contrahentium, et contrahentes habet ut ministros hujus sacramenti (Perrone, *loc. cit.*, p. 46-64).

Melchior Canus (in op. *dē Locis theolog.*, ann. 1562), primus omnium, sententiam de sacerdote ministro conjugii christiani in scholas catholicas invexit. Contendit enim sacerdotem esse qui conjuges christianos sacro fœdere conjungit, eorumque consensum benedictione sua, tanquam forma sacramenti prolata, elevat ad dignitatem sacramenti, gratiam ex opere operato impertiendo. Novam Cani sententiam, statim ac proposita fuit, amplexi sunt nonnulli; et paulo post theologi jurisque canonici interpretes magno numero ei sese adjecerunt, inter quos Sylvius, Estius, Juenin, Gibertus, Du Hamel, l'Herminier, Natalis Alexander, Drouin, Tournely, et alii.

Sed non defuerunt, iique non pauci, qui ab initio ad hæc usque tempora huic opinioni sese acriter opposuerint; ita ut S. Ligorius contrariam sententiam de contrahentibus ministris dicat communem et *moraliter certam*, et adducat Bellarminum qui sententiam Cani vocat *novam ac falsam*; Fagnanum, qui eam dicit *periculosam in fide*; Vasquez et alios, qui asserunt eam esse *temerariam*, et non posse defendi *sine nota* (S. Lig., lib. 6, n. 879).

Sed hodie post declarationes Pii IX, nullum dubium relinquitur, et sententia quæ tenet contrahentes esse ministros sacramenti Matrimonii, ut *doctrina vere catholica* defendenda est.

45. Assertio. *Minister sacramenti Matrimonii non est sacerdos, sed sunt ipsi contrahentes, sacramentum hoc sibi mutuo administrantes.*

Hæc assertio primum eruitur ex omnibus argumentis allatis ad probandam assertionem præcedentem; sed eam directe adhuc evincimus.

PROB. 1. *Ex conciliis.* — 1. In concilio Florentino sic legitur: « Septimum est sacramentum matrimonii, quod est » signum conjunctionis Christi et Ecclesiæ, secundum Apostolum... Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus » consensus per verba de præsentì expressus. » Unde sic: Ille est minister sacramenti matrimonii, qui ponit causam illius efficientem; causa enim efficiens sacramenti materiam simul et formam complectitur: porro contrahentes ponunt consensum, qui ex decreto Eugenii IV ad Armenos, in concilio Florentino, est causa efficiens matrimonii, et quidem in ratione sacramenti: nam — 1. capitis initio expresse declarat se velle tradere doctrinam de sacramentis: et revera edoceri non indigebant Armeni de contractu, nec quemquam latere poterat eum consensu perfici. — 2. Alioquin dicendum erit S. Pontificem nihil dixisse de ministro, materia et forma, ac proinde omnino incompletam doctrinam tradidisse, et Armenis erroris occasionem præbuisse; dum contra, semel edoctis causam efficientem esse consensum, satis constabat materiam, formam, et ministrum adesse cum aderat consensus, nec opus erat hæc omnia rigore distinguere. Ergo, etc. (Carrière, *Comp. de Matr.*, n. 39).

2. Concilium Tridentinum (sess. 24, cap. 1 *de Reform. Matrimon.*) anathema dicit iis, qui negaverint Matrimonia clandestina, antequam ab Ecclesia irritarentur, fuisse *vera et rata* Matrimonia. Ergo Matrimonia possunt esse vera et rata sine benedictione et ministerio sacerdotis. Sed juxta usum loquendi in Ecclesia usitatum ætate concilii Tridentini, verum et ratum dicitur conjugium fidelium prout est sacramentum; id constat ex decreto sequenti Innocentii III (cap. *Quanto*): « Etsi Matrimonium *verum* inter infideles existat, non tamen est *ratum*; inter fideles autem *verum* et *ratum* existit; quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed *ratum efficit conjugii sacramentum.* »

PROB. 2. *ex agendi ratione Ecclesiæ.* — 1. Plura antiqua ritualia, inter quæ Romanum, permittunt ut domi matrimonium celebretur absque benedictione, dummodo postea hæc detur in ecclesia, sed absque renovatione consensus. Imo

concilium Tridentinum hortatur tantum, non vero præcipit rigorose, ut hæc benedictio suscipiatur. — 2. Per disciplinam Ecclesiæ cautum est ne in matrimoniis mixtis sacerdos ullum ritum sacrum, ullas preces adhibeat. — 3. Quando matrimonium valide initum fuit absque benedictione aut etiam præsentia sacerdotis, quod pluribus modis evenire potest, Ecclesia, teste Benedicto XIV (*de Synod.*, l. viii, c. xiii, n. 8), non curat ut suppleatur benedictio omissa. — 4. Quinimo, quando revalidandum est matrimonium irritum ex causa occulta, non exigit ut adhibeatur sacerdotis ministerium. Porro hæc omnia satis indicant benedictionem nuptialem ab Ecclesia non haberi ut jure divino præceptam, nec proinde ut sacramentalem (*Carrière, Comp. de Matr.*, n. 43).

PROB. 3. *Ex novitate et varietate benedictionis sacerdotalis.* Nam formæ hodie adhibitæ, « Ego vos conjungo » nullum vestigium apparet ante xiv aut xiii sæculum : et etiamnum concilium Tridentinum, jubendo ut sacerdos his verbis utatur, addit : « Vel aliis, juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum, » quamvis non ignoraret multis in locis adhiberi formulas substantialiter diversas, et quæ supponunt matrimonii sacramentum jam perfectum ; atqui hæc satis indicant hanc benedictionem non haberi tanquam formam sacramenti, ac proinde sacerdotem non esse ejus ministrum. Ergo.

PROB. 4. *Auctoritate theologorum*, qui, usque ad Melchioris Cani tempora, docuerunt contrahentes esse ministrum sacramenti, et quidem ita firmiter ut hanc novam sententiam vocaverint singularem, falsam et censura dignam. Post Canum plures quidem, præsertim in Gallia, illi adhæserunt, sed multo plures illi contradixerunt : porro talis unanimitas videtur certum veritatis argumentum ; ergo.

46. Objectionibus satisfit. OBJ. 1. SS. Patres, loquentes de matrimonio, vim conferendi gratiam tribuunt benedictioni nuptiali, orationi et consecrationi sacerdotis, non autem mutuo contrahentium consensui : porro non ita egissent SS. Patres, si credidissent contrahentes esse ministrum ; ergo.

RESP. *neg. min.* Nam optime potuit sacramentum Matrimonii designari ritu accidentali, si iste ritus sit sensibus magis

accommodatus, in se solemnior, et si aliunde declarari non potuerit vera doctrina sine gravi incommodo, dum e contra ex silentio nullum damnum patiebatur populus christianus : atqui res ita se habent, ubi de matrimonio et Patribus sermonem ad populum dirigentibus, nam veritatem circa matrimonii ministrum aperire ordinarie non fas erat.

OBJ. 2. Ex conc. Trid. Parochus, cognito consensu viri et mulieris, dicit : « Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus S.; vel aliis utatur verbis juxta receptum cujusque provinciæ ritum » (sess. 14, c. 1 *de Reform. matr.*). Omnia ritualia præscribunt eadem verba vel similia tanquam a sacerdote proferenda; quinimo in multis ritualibus sacerdos expresse vocatur minister sacramenti; ergo.

RESP. 1. Præfata verba equidem a sacerdote pronuntiari debent; quia ipse est ab Ecclesia deputatus, ut contrahentium consensum suscipiat, et eos *Ecclesiæ nomine* conjunctos declaret, seu solemniter approbet eorum conjunctionem. Cæterum gravis est difficultas circa prædicta verba quæ communius traduntur ab adversariis ut forma; nam magna adest illorum varietas in variis locis, quæ varietas non videtur accidentalis tantum, sed etiam substantialis. Insuper hæc forma nova est, et juxta Martene non excurrit ultra quadringentos annos. — 2. Benedictio sacerdotalis non judicanda est inutilis, quamvis sit essentiæ sacramenti extranea; habenda est namque ut unum e sacramentalibus, producat proinde gratiam ex opere operantis. — 3. Non mirum si sacerdos dicatur minister sacramenti, quatenus nomine Ecclesiæ præest nuptiis illas benedicendo, quasdamque confert gratias quasi ex opere operato, uti dicitur de sacramentalibus.

OBJ. 3. Si vera esset assertio, sacramentum non esset ritus sacer, ejus minister a subjecto non distingueretur, nulla necessaria esset intentio in ministro, et ab insciis et dormientibus recipi posset, imo fideles nunquam erudirentur circa veram sacramenti matrimonialis naturam : porro hæc omnino peregrina sunt a natura sacramenti et praxi Ecclesiæ.

RESP. 1. Matrimonium est ritus sacer quatenus confert gra-

tiam et repræsentat unionem Christi cum Ecclesia. — 2. Subjectum a ministro equidem non secernitur, sed nullibi præscribitur hæc sejunctio; specialis est sacramenti Matrimonii natura; contractus matrimonialis ad dignitatem sacramenti elevatus est, nec ideo mirum si in plurimis discrepet ab aliis sacramentis. — 3. In ministro requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia; atqui hæc intentio implicite datur in fideli qui vult christiane nubere, sicut reperitur in infideli qui baptisma confert fideli in extremis constituto. — 4. Revera matrimonii gratia conferri potest dormientibus et actualiter insciis, quando, v. g., matrimonium fit per procuratorem vel litteras; sed baptismus et Extrema Unctio similiter insciis, dormientibus, vel sensibus orbatis, conceduntur. — 5. Fideles non erudiuntur circa præfatam Matrimonii sacramenti naturam, non ex eo quod falsa judicetur, sed quia hæc cognitio minime est necessaria et maximis obnoxia esset incommodis, siquidem ægre admodum ab auditoribus intelligeretur, et inde facile proflueret sacramenti dedecus: sic in primis Ecclesiæ temporibus non omnibus manifestabantur religionis arcana, sed initiatis tantum, ut loquebantur SS. Patres.

ARTICULUS III.

De materia et forma sacramenti Matrimonii.

47. Opiniones. 1. Illi qui tenent ministrum hujus sacramenti esse sacerdotem, pro materia plerique assignant contractum legitimum, pro forma vero verba sacerdotis: « Ego vos in Matrimonium conjungo. »

2. Cæteri autem qui ipsos contrahentes ut ministros habent, quoad materiam et formam tamen dissentiunt. — Alii cum Navarro tenent consensum internum esse materiam adæquatam docent, formam vero verba consensum exprimentia. — Alii cum Vasquez ipsa contrahentium corpora esse materiam sustinent, formam consensum verbis aliisve signis expressum. — Alii cum Suarez, Bellarmino, Sanchez et recentioribus, pro materia remota habent jus seu dominium in corpora, in ordine ad usum conjugalem, pro materia proxima traditionem mutuam

dicti juris, et pro forma ejus acceptationem ab utroque contrahente factam (Theol. Wirceb., *de Matr.*, n. 317).

Cum prima sententia jam fuerit confutata in articulis præcedentibus ubi de unitate contractus atque sacramenti, et de hujus ministro, tres alias tantum hic expendemus.

48. Assertio 1^a. *Materia adæquata sacramenti Matrimonii non est reponenda in consensu interno, nec forma in verbis quæ consensum exprimunt.*

PROB. 1. Nam in contractu humano, itemque in sacramentis, materia debet esse saltem ex aliqua sui parte sensibilis; sacramenta enim ex genere suo sunt signa sensibilia, non tantum ratione formæ, sed etiam materiæ. Porro consensus internus ex nulla sui parte sensibilis est. — Dixi : *saltem ex aliqua sui parte*, quia non est inconveniens materiam partialiter esse insensibilem, quæ fiat sensibilis per aliam materiam partialem, uti advenit in sacramento pœnitentiæ, ubi dolor interior, qui est partialis materia, fit sensibilis per confessionem, quæ cum dolore unam materiam totalem integrat.

PROB. 2. Materia in sacramentis est res vel actio significationis minus determinatæ, quæ per formam determinatur. Sed consensus internus non est quid indeterminatum in conjugiiis, sed e contra vere et perfecte determinatus; nec insuper determinatur a verbis, sed ab his solam sensibilitatem accipit. Ergo (Theol. Wirceb., *Ibid.*, n. 318).

49. Assertio 2^a. *Corpora contrahentium, vel jus in ea in ordine ad usum conjugalem, non sunt materia proxima, et ex qua, sed materia remota et circa quam hujus sacramenti.*

PROB. 1. Materia proxima sacramenti Matrimonii, quod in contractu matrimoniali consistit, debet esse pars materialis hujus contractus, et ipsum intrinsece componere. Atqui corpora contrahentium vel jus in ea in ordine ad usum conjugalem non componunt intrinsece contractum materiale, sicut res vendita, ager, vinea, non componit intrinsece venditionem. Ergo materia proxima dici nequeunt. Sunt tamen materia remota, seu circa quam, quia circa corpora, vel jus mutuum in ea, contractus versatur, sicut venditio versatur circa agrum.

PROB. 2. Corpora vel jus seu dominium mutuum in illa, nec significant, nec causam gratiam. Ergo non possunt esse materia proxima sacramenti (Theol. Wirceb., *ibid.*, n. 349).

50. **Assertio 3^a.** *Materia proxima et forma hujus sacramenti sunt ipsi contrahentium actus quibus sibi mutuo corpora, vel mutuum jus in ea in ordine ad usum conjugalem tradunt, et traditionem acceptant. Materia est traditio; forma, ejus acceptatio; utraque dicens et consensum internum et externam expressionem.*

PROB. In aliis contractibus materia et forma sunt actus contrahentium, ita ut traditio habeat rationem materiæ, acceptatio formæ. Atqui Matrimonium in ratione contractus a cæteris contractibus non distinguitur, saltem quoad modum contrahendi; et in ratione sacramenti non habet diversam materiam et formam a contractu, propter identitatem utriusque. Ergo sacramentum Matrimonii eam habet materiam et formam, quæ supra dicitur. — *Minor* constat ex jam probatis. — *Major* sic probatur: illud se habet per modum materiæ in contractibus, quod se habet per modum determinabilis; illud vero se habet per modum formæ, quod se habet per modum determinantis. Sed traditio se habet per modum determinabilis, et acceptatio illius per modum determinantis; traditio enim est adhuc quid informe: (per eam contractus solum inchoatur), estque inefficax, et manet suspensa, donec accedat acceptatio, per quam traditio fit efficax, totusque contractus perficitur.

Dixi: *utraque dicens et consensum internum et externam expressionem.* Matrimonium enim, quatenus est sacramentum, necessario sensibilitatem requirit, quæ per actum externum habetur; et quatenus est contractus, exigit essentialiter utrumque, quia contractus ex consensu interno et externa expressione constituitur (Theol. Wirceb., *ibid.*, n. 320).

51. **Corollarium.** Ergo valet non modo in ratione contractus, sed etiam in ratione sacramenti, Matrimonium *ab absentibus per procuratorem aut per litteras* contractum.

Nam ex omnibus hucusque probatis, constat sacramentum Matrimonii ad formam contractus institutum esse, ejusque

naturam sequi, nec diversam materiam et formam habere a materia et forma contractus. Jam vero usu et consuetudine receptum est, ut contractus per litteras et per procuratores passim fiant. Ergo.

In praxi, — 1. non permittendum est sine consensu episcopi Matrimonium inire per procuratorem aut litteras, nisi forte necessitas urgeat matrimonium quod sit nullum revalidandi; — 2. curandum est ut vir et mulier sint in statu gratiæ tempore quo per procuratorem aut litteras conveniunt eorum consensus.

ARTICULUS IV.

De subjecto sacramenti Matrimonii.

52. Duo quærentur : — 1. Quinam sint capaces hujus sacramenti ? — 2. Quænam dispositiones in suscipientibus requirantur ?

§ I. Quinam sint capaces hujus sacramenti ?

Certum est Matrimonium rationem sacramenti habere non posse nisi in iis qui jam sunt baptizati. Adsunt autem difficultates, — 1. de hæreticis et de incredulis baptizatis; — 2. de fidei qui contrahit cum infidei; — 3. de infidelibus, qui postquam in infidelitate Matrimonium contraxerunt, postea convertuntur ad fidem.

53. Quæritur 1. *Utrum conjugia hæreticorum et incredulorum qui baptismum susceperunt, vera sint sacramenta ?*

RESP. affirm., dummodo nullo impedimento dirimente irritentur. Quin etiam, cum agatur de Matrimonio inter christianos, ratio sacramenti in eis inseparabilis est a ratione contractus.

Nec officit veritati sacramenti, quod erronee existiment se perficere contractum mere naturalem. Nam non est ipsis necessaria intentio explicita et formalis sacramentum conficiendi et suscipiendi, sed satis est ut intendant contractum conjugalem validum efficere; eo ipso enim efficiunt sacramentum, quod non est in hominis potestate a contractu sejungere.

Excipe tamen casum quo rationem sacramenti positive et

absolute excluderent, ad modum qui supra expositus est (n. 42). Tunc enim, ut diximus, nec sacramentum fieret, nec ideo contractus, ac proinde nullum Matrimonium.

54. *Quæritur 2. Utrum in Matrimonio fidelis cum infideli, ratio sacramenti ex parte fidelis habeatur, si ex Ecclesiæ dispensatione Matrimonium ineatur?*

Duplex est opinio.

Prima cum Sanchez, Kugler, Theol. Wirceb., etc., negat, his potissimum rationibus :

1. Sacramentum Matrimonii essentialiter est contractus : ergo, sicut contractus unus est inter duos, ita sacramentum est necessario unum in duobus ; et sicut ad unum contractum essentialiter requiruntur duo habiles ad contrahendum, ita ad sacramentum, quod consistit in contractu sacramentali, requiruntur duo habiles ad contrahendum sacramentaliter. Atqui in casu de quo agimus non sunt duo habiles ad sacramentaliter contrahendum. Ergo.

2. Sacramentum Matrimonii essentialiter repræsentat unionem Christi cum Ecclesia. Sed Matrimonium fidelis cum infideli hanc unionem non repræsentat. Ergo.

Secunda e contra cum Soto, Salmantic., Perrone, etc., affirmat, et sic probatur :

1. *Ex infirmitate probationum opinionis contrariæ.* Nam, etsi verissimum sit contractum et sacramentum re unum idemque esse, tamen conceptus seu ratio propria unius a conceptu et ratione alterius cogitatione distinguitur. Hinc fieri nequit, ut habeatur contractus, quin per modum unius duo in aliquid consentiant ; sed nulla apparet repugnantia in eo quod, dato contractu matrimoniali valido, unus ex duobus contrahentibus, ob ejus incapacitatem, sacramentum non recipiat, recipiat vero ille, qui ad sacramentum idoneus est. Quod ad rationem petitam ex significatione unionis Christi cum Ecclesia, nihil valet, quippe quum dicta unio per vinculum matrimoniale significetur, quod a baptismo per se non pendet.

2. *Ex Ecclesiæ ratione agendi.* Ecclesia enim non permittit fidei qui Matrimonium cum infideli contraxit, ut ad novum

conjugium, vivente adhuc conjugē infideli, transeat, licet pars fidelis ab infideli derelicta fuerit, aut gravissima ab eo ob causam fidei sustinuerit. Attamen id permittit ei qui in infidelitate Matrimonium cum alia parte infideli contraxit, et post initum conjugium conversus ad fidem baptizatus fuit. Ergo Ecclesia censet Matrimonium inter fidelem et infidelem firmitus esse illo quod a duobus infidelibus contractum fuit. Sed major hæc firmitas ab alia causa oriri nequit quam a ratione sacramenti. Ergo.

3. *Ex ratione congruentiæ.* Absonum videtur eos qui legitime contrahunt per dispensationem Ecclesiæ toto vitæ suæ tempore gratia sacramentali destitui, quæ in hujusmodi Matrimoniis videtur novo titulo necessaria. Ergo (Perrone, *de Matr. christ.*, II, p. 289-294).

55. *Quæritur. 3. Utrum conjugium inter infideles initum, quod valebat ut contractus in infidelitate, fiat sacramentum post utriusque conjugis baptismum?*

Alii, præsertim ii qui adhærent sententiæ de sacerdote sacramenti Matrimonii ministro, negant tale conjugium fieri posse sacramentum post utriusque conjugis baptismum, etiam accedente novo consensu. — Præcipuum istorum fundamentum desumitur ex ratione sacramenti, quod materiam idoneam requirit; hæc autem non potest esse anterior consensus moraliter perseverans, nam sacramentum non consistit in re permanente sed in actu transeunte; nec potest esse consensus post baptismum iteratus, nam ille novus consensus non est novus consensus, sed nova expressio anterioris consensus, nec contractum producit qui jam effectus est.

Alii vero communius, generatim plerique omnes, qui ipsos contrahentes adstruunt hujus sacramenti ministros, censent post baptismum evehi conjugium ad dignitatem sacramenti, et probant eo modo: — Licet ab illis qui matrimonium iniierunt ante susceptionem baptismi non fiat post baptismum *novus* contractus Matrimonii *simpliciter* et *secundum se* spectati; fit tamen novus contractus *secundum quid* et *moraliter diversus* a contractu jam pridem in infidelitate celebrato. Etenim consensus in traditionem rei novo titulo et perfectiori

indissolubilitate factam, est moraliter diversus a consensu in traditionem ejusdem rei sed non tali titulo nec tam perfecta indissolubilitate factam. Atqui ita est; siquidem inter Christianos traditio juris in corpora fit non tantum ratione contractus, sed ratione sacramenti et perfectæ significationis indissolubilis conjunctionis Christi cum Ecclesia. Ergo.

Quidam ad praxim exigunt renovationem expresse factam consensus anterioris; sed plures dicunt sufficere hunc priorem consensum virtualiter perseverantem. Nam Ecclesia, sicut conjuges conversos non adigit ad recipiendam sacerdotis benedictionem, ita etiam ab iis expressam renovationem consensus non exposcit.

§ II. Quænam dispositiones in suscipientibus hōc sacramentum requirantur?

Eædem requiruntur quas omnia sacramenta vivorum postulant; inter eas præcipuæ sunt scientia debita et status gratiæ.

56. Quæritur 1. *Utrum in suscipientibus Matrimonium requirenda sit cognitio doctrinæ christianæ?*

Refert Benedictus XIV (*de Syn.*, l. 8, c. 14, n. 1, 2) non defuisse theologos qui negarent episcopum aut parochum posse quemquam a matrimonio repellere, eo quod ignoret rudimenta doctrinæ christianæ: ratio eorum erat, quia ea causa non reperitur inter impedimenta prohibentia.

Verum ipse aperte pronuntiat non ita sentiendum. — 1. Contrarium habetur in Rituali Romano, in Concilio Mediolanensi sub S. Carolo, in multis episcopalibus synodis, in plerisque ritualibus: idem sanxerunt plures SS. Pontifices; inter quos ipse Benedictus XIV. — 2. Cum ii de quibus agitur rei sint gravis peccati, certum est non esse dignos sacramento; porro parochus debet curare ut sacramentum non nisi a dignis suscipiatur; quia est ab Ecclesia deputatus ad assistendum matrimonio.

Monet tamen idem Benedictus XIV (n. 6), rationem habendam esse eorum qui sunt hebetis ingenii, vel perturbati animo, nec ab iis ultra eorum vires exigendum. Pariter hodie ali-

quando non nimis urgenda interrogatio ob metum majoris mali.

57. Quæritur 2. *Utrum sponsi ante Matrimonium teneantur sacramentum Pœnitentiæ suscipere ?*

RESP. 1. Si attendatur *ad jus divinum*, disputatur inter theologos, an in sacramentis diversis ab Eucharistia, necessario ab iis qui volunt ea suscipere et conscii sunt cujusdam peccati mortalis recurrendum sit ad confessionem, an vero ipsis sufficiat contritio : sub illo respectu, quæstio spectat ad *Tractatum de Sacramentis in genere*.

RESP. 2. Si attendamus *ad leges generales Ecclesiæ*, nulla affertur quæ stricte præcipiat confessionem : concilium Tridentinum (sess. 24, *de Reform. matr.*, cap. 1), hortatur tantum conjuges ut confiteantur ; imo ejus hortatio non tam ad celebrationem matrimonii quam ad susceptionem Eucharistiæ referri videtur : pariter Rituale Romanum utitur tantum hoc verbo, « Admoneantur. »

RESP. 3. Si attendamus *ad leges aut consuetudines peculiare variarum diœcesium*, præsertim in Gallia, paulo aliter judicandum erit. In plerisque enim diœcesibus apud nos, requiritur confessio, nec debent parochi ad benedictionem procedere, donec exhibeatur libellus confessionis. Ita præscribere potuerunt episcopi, eo quod confessio sit valde utilis, tum ut ad sacramentum, quod alioquin contritionem perfectam requireret, se disponant conjuges, tum ut agnoscantur impedimenta, si qua adsint.

Notandum tamen occurrere posse, præsertim miserrimis temporibus nostris, casus in quibus ab hac regula generali recedere liceat, v. g., quando una pars tantum est bene disposita, et tamen adsunt graves rationes matrimonium ineundi ; vel quando agitur de redintegrando matrimonio. Sed generatim ita se gerere non debet parochus sine episcopi auctoritate, quia ipsi non licet recedere a disciplina in diœcesi recepta (Carrière, *de Matr. comp.*, n. 32, 33).

ARTICULUS V.

De effectibus sacramenti Matrimonii.

58. Capita doctrinæ quæ ex alibi probatis deducuntur. Certum est — 1. sacramentum Matrimonii, haud secus ac alia sacramenta novæ Legis, *gratiam* conferre *ex opere operato* obicem non ponentibus.

Certum est — 2. *gratiam* ita huic sacramento annexam, duplicem esse, *gratiam* nempe *sanctificantem*, et quidem non *gratiam* primam, sed *secundam*, cum Matrimonium sit sacramentum vivorum; atque insuper *gratiam sacramentalem propriam*.

Certum est — 3. propriam indolem gratiæ sacramentalis Matrimonii dignosci debere *ex officiis* quæ Deus statui matrimoniali inter christianos annexuit. At, cum hujusmodi officia *per fines* etiam a Deo Matrimonio assignatos certo determinentur, ab his igitur desumenda sunt *tum officia* quæ Deus sponsis christianis præscribit, *tum gratiæ* quas ad ea implenda iisdem confert per hoc sacramentum.

59. Primarius effectus gratiæ sacramentalis. Primus finis hujus sacramenti est, ut per prolis generationem et educationem *populus Dei multiplicetur, Christique corpus mysticum augeatur* (Ita conc. Flor. in procem. *decr. ad Arm.*; cf. *Encycl. cit. Leonis XIII*; *Catech. Rom.*, n. 17). Hinc duo præcipua munera seu officia conjugum, nempe: — 1. procreare filios, qui sint veri Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi cultores; — 2. eosdem, ut Christi et Ecclesiæ prolem et membrum, omni cura servare, nutrire, instituere, et præsertim ad vitam christianam informare (Cf. *Eph.*, vi, 4).

Et ideo per sacramentum Matrimonii vir et mulier constituuntur in ministros speciales Christi et Ecclesiæ, et *specialem gratiam sacramentalem* accipiunt *ad officium homines generandi et educandi, quibus ut membris augeatur et crescat unum Ecclesiæ Christique corpus mysticum*; atque in hunc modum, conjuges christiani, non modo conjugium mysticum Christi repræsentant, sed etiam ejusdem *fecunditatem participant*

et proprio conjugio complent atque perficiunt (Martin, *de Matr.*, I, n. 96, 98).

Unde gratia sacramentalis Matrimonii id efficit, ut qui conjugii statum legitime amplectuntur, prolem quærant, quæ per regenerationis sacramentum in Christo renascatur, et dein in sancta conversatione proficiat, atque tandem ad æternam hæreditatem perveniat. Quapropter gratia hæc sacramentalis confert jus ad auxilia specialia, quibus adjuventur conjuges ad liberos in pietate educandos et totam familiam religiose administrandam.

60. Secundus effectus. Secundus finis hujus sacramenti in eo est, ut sit *repræsentatio* ac *signum efficax mystici conjugii Christi cum Ecclesia*, secundum verba Apostoli: « Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia. » Sed tres distingui possunt characteres hujusmodi divini conjugii: — 1. In eo Christo competit auctoritas, Ecclesiæ vero subjectio et obedientia; — 2. Christus et Ecclesia affectibus et officiis mutui amoris ad invicem devinciuntur; — 3. Tandem hæc unio est in æternum insolubilis.

Itaque officia secundi generis conjugum christianorum ad invicem, dicto fini accommodata, tria pariter distinguuntur, hisque item respondent species gratiæ per hoc sacramentum collatæ.

1. In societate conjugali *ad virum* pertinet *præesse et dominari*, quippe qui Christum repræsentat; *uxor* vero *ipsi subjici et obedire debet*, sicut Ecclesia Christo. Sic Apostolus (*Eph.*, v, 22-24): « Mulieres viris subditæ sint, sicut Domino; quoniam niam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ. Sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. » (Cf. *Col.*, iii, 18; *I Tim.*, ii, 11, 12; *I Cor.*, xi, 3, 8, 9; *I Petr.*, iii, 1). — Attamen uxor, ut ait Leo XIII (in *Encycl.-cit.*), « quia caro est de carne illius (viri) et os de ossibus ejus, subjiciatur pareatque viro (oportet), in morem *non ancillæ sed sociæ*; ut scilicet obedientiæ præstitæ nec honestas nec dignitas absit » (Cf. catech. Rom., n. 31).

2. Sicut vir mulieri, ita mulier viro *amorem marimum, assiduumque præsidium*, se debere intelligant, ut « in eo qui

præest, et in hac quæ paret, cum imaginem uterque referant alter Christi, altera Ecclesiæ, divina caritas sit perpetua moderatrix officii » (Leo XIII, *ibid.*). De quo hæc habet Apostolus (*Eph.*, v, 25, 28, 29, 33): « Viri, diligite uxores vestras, sicut » et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea. Ita » et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui » suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam » carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam, sicut et » Christus Ecclesiam. Et vos singuli, unusquisque uxorem » suam sicut seipsum diligit; uxor autem timeat virum » suum » (Cf. *Col.*, iii, 19).

3. Demum ut perfecta sit similitudo Matrimonii christiani cum indissolubili connubio Christi et Ecclesiæ, *constantem fidem* in dictis officiis sibi mutuo usque ad mortem conjuges servare debent. Hæc enim verba a primo parente enuntiata sunt, et deinde a Christo Domino comprobata: « Relinquet » homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ. » Quæ autem Apostolus hoc modo explicat (*I Cor.*, vii, 3, 5, 10, 11, 39): « Uxori vir debitum reddat; similiter autem et uxor » viro. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad » tempus, ut vacetis orationi; et iterum revertimini in idipsum. Iis qui Matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, » sed Dominus, uxorem a viro non discedere. Et vir uxorem » non dimittat. Mulier alligata est legi, quanto tempore vir » ejus vivit » (Cf. *Rom.*, vii, 2, 3).

Unde gratia sacramentalis matrimonii, juxta Concilium Trident. (sess. 24, *de Matr.*), ejus est naturæ ut « *naturalem amorem* (viri et mulieris) *perficiat, et indissolubilem unitatem confirmet.* »

61. Tertius effectus. Tertius finis sacramenti Matrimonii est ministrare conjugibus christianis *remedium opportunum et efficax contra concupiscentiam.*

Atque huic fini respondet alia specialis gratia ejusdem sacramenti, qua nimirum conjuges *in ipso usu conjugii sanctificantur.* Et id probatur — tum ex B. Paulo, qui Matrimonium christianorum vocat (*Hebr.*, xiii, 4): « honorabile connubium, » torum immaculatum ». virtute nimirum gratiæ divinæ huic

annexæ; — tum ex conc. Trid. (loc. cit.) quod docet Christum promeruisse et per hoc sacramentum conferre « gratiam quæ conjuges sanctificaret; » — tum denique ex Encyclica Leonis XIII, jam sæpius allegata, in qua legitur: « Christum effecisse ut conjuges, cœlesti gratia quam merita ejus pepererunt septi ac muniti, sanctitatem in ipso conjugio adipiscerentur » (Cf. Catech. Rom., n. 11).

Hæc autem gratia medicinalis seu remedii, juxta S. Bonaventuram (in 4, dist. 26, q. 2), est triplex pro triplici malo concupiscentiæ. — 1. Concupiscentia enim inclinatur *ad multas*, quia luxuriosus non est una contentus; et in Matrimonio datur gratia homini, ut *soli* uxori velit conjungi. — 2. Concupiscentia etiam inclinatur *ad delectationem*, non ad utilitatem, quia luxuriosus non quærit nisi satisfactionem appetitus sensitivi; datur ergo homini gratia in Matrimonio, ut non jungatur nisi *propter prolem*. — 3. Concupiscentia *fastidium generat*, unde luxuriosus, postquam accepit unam, illam respuit et vadit ad aliam; in Matrimonio vero datur gratia, ut homo velit esse *semper et indissolubiliter cum eadem*.

CAPUT III.

DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII.

62. Duas potissimum proprietates Deus, jam ab initio Matrimonium instituendo, ei indidit, et Christus, idem evehendo ad sacramenti dignitatem, sua auctoritate confirmavit, et prorsus inviolabiles fecit, *unitatem* nempe et *indissolubilitatem*. — De his agemus in duplici articulo.

ARTICULUS I.

De unitate Matrimonii.

63. Matrimonii unitas est unio unius cum una; vocatur monogamia. — Unitati matrimonii opponitur polygamia, quæ est

unius conjunctio cum pluribus, sive id fiat simultanee aut successive; unde polygamia est simultanea vel successiva.

§ I. De polygamia simultanea.

Polygamia simultanea potest esse vel conjunctio unius uxoris cum pluribus viris, et dicitur polyandria; vel unio viri unius cum pluribus uxoribus, et nomen polygamiae retinet.

64. De polyandria. Polyandriam, seu (qualem prædicarunt plurimi communistæ hodierni, præsertim sansimoniani), communionem uxorum, adversari constat: — 1. *Juri divino*; dicit enim Apostolus (*Rom.*, vii, 3): « Mulier, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. » — 2. *Juri naturali*; repugnat enim polyandria huic fini primario Matrimonii, qui est procreatio prolis ejusque recta institutio physica et moralis; constat enim mulieres se pluribus viris tradentes esse ordinarie infœcundas; constat insuper puerorum educationi non sufficienter provideri, cum ignoretur quisnam sit illorum pater.

Auctores tamen communius docent polyandriam non ita *absolute* juri naturali repugnare, ut *nunquam licere possit*, nec eam Deus etiam de potentia absoluta concedere; possunt enim prædicta mala evitari, et corpus mulieris omnino subjacet dominio Dei, qui posset jus in illud inter plures dividere. (*Theol. Wirc.*, de *Matr.*, n. 379).

65. Errores et opiniones de polygamia simultanea. Calvinus docuit polygamiam simultaneam opponi legi naturali, et proinde peccasse patriarchas qui plures habuerunt uxores. — E contra tenuit Lutherus polygamiam non prohiberi jure naturali, nec etiam jure evangelico absoluto, et ideo illam permisit Landgravio Hessæ.

Quod spectat ad opiniones theologorum, juxta omnes certum est polygamiam simultaneam esse *jure evangelico* vetitam.

Controversia adest igitur tantum de jure naturali, et de jure divino *ante Christum*. Porro omnes iterum concedunt hujusmodi polygamiam non ita saltem fuisse prohibitam ante Christum, ut Patriarchæ habendi sint tanquam transgressores

sive juris divini sive juris naturalis. — Circa *jus naturale*, alii docent polygamiam simultaneam ei *nullo modo* repugnare; alii (et hæc est opinio communior theologorum) contendunt eamdem *juri secundario* naturæ opponi, utpote finibus Matrimonii secundariis contrariam, non vero *juri naturæ primario*; alii tandem dicunt eam *juri naturali minus esse consentaneam*, atque idcirco ipsi repugnare solummodo ut aliquid *minus perfectum*. — 2. Circa *jus divinum positivum*, quidam tenent polygamiam simultaneam eo jure ante evangelium absolute vetitam dici non posse; sed alii multo plures propugnant eam esse primævæ conjugii institutioni divinæ omnino adversam, et proinde fieri non potuisse Patriarchis licitam sine Dei dispensatione.

66. **Assertio 1^a.** *Polygamia simultanea primariis juris naturæ principiis non adversatur, bene vero quodammodo ejus secundariis præceptis, simul et primævæ institutioni Matrimonii.*

PROB. 1^a PARS, nempe polygamiam non adversari *juri naturali primario*.

Etenim illud solum opponitur primariis principiis juris naturæ, quod tollit aut impedit finem a natura principaliter intentum. Atqui polygamia nec tollit nec impedit finem quem natura in Matrimonio principaliter intendit, qui est procreatio prolis. Ergo (Cf. S. Th. in 4, dist. 33, q. 1, a. 1).

PROB. 2^a PARS, scilicet eam *quodammodo* opponi *secundariis præceptis juris naturalis*.

1. Quia impedit *reciprocam debiti redditionem, et æqualitatem contractus*; æquitas enim postulare videtur ut quemadmodum uxor totam se tradit viro, ita vir se totum tradat uxori.

2. *Pacem domesticam turbat*. Unaquæque enim uxor in eo tota erit ut ad se pertrahat affectum viri; facile accidet ut vir non omnes æquali amore prosequatur: exinde porro jurgia, quæ vix compescere poterit maritus, nisi exerceat auctoritatem quæ mutuo conjugum affectui non satis congruit.

3. *Nocet congruæ prolis educationi*. Valde timendum erit ne maritus, in prædilectæ uxoris filios præcipue intentus,

cæteros negligat : ipsæ uxores etiam sæpissime ex invidia nocebunt mutuæ puerorum educationi (*Carrière, de Matr. comp.*, n. 60).

Dicitur *quodammodo*; nam incommoda, quæ diximus polygamiam comitari, vinci ac superari aliquando possunt.

PROB. 3^a PARS, id est, eamdem adversari *primævæ institutioni divinæ* Matrimonii.

1. *Ex Genes.* (II, 21 et seq.). Si Deus voluisset ut vir unus pluribus uxoribus jungeretur, « cum unum hominem fecit, multas fecisset mulieres, » ut observat S. Chrysostomus. Hinc Adamus matrimonii naturam exponens, ut observat Innocentius III (cap. Gaudemus; VIII, *de Divortiis*): « Non dixit tres vel plures, sed duo; nec dixit adhærebit uxoribus, sed uxori; » quæ polygamiam excludunt.

2. *Ex verbis Christi*, interprete concilio Tridentino (sess. 24): « Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari et conjungi Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba (adhærebit uxori, etc.) tanquam a Deo prolata referens, dixit: Itaque jam non sunt duo, sed una caro. »

3. *Ex auctoritate SS. Pontificum.* Nicolaus I (*Resp. ad consulta Bulgaror.*, n. 51) ait: « Adulterii flagitium quod Lamech omnium primus in duabus uxoribus perpetravit, non nisi sanguine Christi abolitum extitisse. » Innocentii III verba jam attulimus; eodem sensu loquitur Gregorius IX. Leo XIII (*Encycl. cit.*) diserte docet: « Illa viri et mulieris conjunctio, quo sapientissimis Dei consiliis responderet aptius, *vel ex eo tempore* (institutionis primævæ) duas potissimum, easque in primis nobiles, *quasi alte impressas* et insculptas præ se tulit proprietates, nimirum *unitatem* et perpetuitatem. Idque *declaratum* aperteque *confirmatum* ex Evangelio perspicimus *divina Jesu Christi auctoritate*, qui Judæis et Apostolis testatus est, Matrimonium *ex ipsa sui institutione dumtaxat inter duos* esse debere. »

67. **Assertio 2^a.** *Polygamia ex dispensatione divina permissa fuit tum Patriarchis post diluvium, tum omnibus Judæis in lege mosaica, tum etiam probabilius omnibus gentibus usque ad Christi adventum.*

1. *Patriarchis*. Constat Patriarchas fide et pietate insignes, ut Abraham et Jacob, plures habuisse mulieres : porro incredibile est hos viros, in Scripturis speciali laude commendatos, in adulterio vixisse, nec in hoc a prophetis postea fuisse redargutos. — Si quædam uxores dicuntur concubinæ, id fit eo quod erant uxores secundi ordinis, et nuptæ sine solemnitate.

2. *Omnibus Judæis in lege mosaica* (Deut., xxi, 15). « Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, et præferre filio odiosæ. » Lex ibi permittit aut potius permissam supponit polygamiam : non solum enim vir qui duas mulieres duxit non improbatur, sed ambæ vocantur uxores, et æquiparantur filii quoad jus hæreditatis; atqui non ita lex loqueretur, si una tantum fuisset legitima uxor.

3. *Probabilius omnibus gentibus*. Et probatur exemplo Abimelech, qui reprehenditur ex eo quod rapuerit uxorem Abrahæ (Gen., xx), non autem ex eo quod ipse, ut valde probabile est, jam matrimonio ligatus fuerit. Sic Esau non vituperatur eo quod duxerit duas uxores, sed dicitur tantum quod ambæ offenderant animum Isaac et Rebeccæ (Gen., xxvi, 35).

Dicitur 1. *ex dispensatione divina*. Nam etsi Deus non dispenseret nec possit dispensare in legibus juris naturalis primarii, quippe quæ fundantur in essentia rerum, potest sane dispensare in præceptis secundariis, quale est præceptum unitatis Matrimonii (V. Tract. de Legibus). — Hæc autem dispensatio, juxta S. Thomam (Supp., q. 65, a. 2), fieri potuit per inspirationem internam, quæ quidem principaliter Patriarchis facta est, et per eorum exemplum ad alios derivata est.

Dicitur 2. *post diluvium*; nam communiter admittunt theologi eam dispensationem non fuisse concessam ante diluvium.

Dicitur 3. *usque ad Christi adventum*; nam Christus omnia Matrimonia tam fidelium quam infidelium ad primævam institutionem revocavit, ut jam sumus dicturi.

68. *Assertio 3a*. Christus, revocato ad primævam institutionem Matrimonio, polygamiam simultaneam abrogavit.

Hæc assertio est *de fide, quoad Matrimonia fidelium*, deliniente conc. Trid. (sess. 24, can. 2) : « Si quis dixerit licere christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum; anathema sit. »

PROB. quoad Matrimonia, *sive fidelium, sive infidelium*.

1. *Script. sacra*. Christus respondens Pharisæis, ait (*Matt.*, xix, 4) : « Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, » masculum et feminam fecit eos? et dixit : Propter hoc » dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, » et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed » una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. » Porro si liceret plures habere uxores, jam non essent duo in una carne, sed plures. — (*Luc.*, xvi, 18) : « Omnis qui » dimittit uxorem suam, et alteram ducit, mæchatur. » Jam vero si adulter dicendus est ille qui alteram ducit uxorem, priore vivente, quamvis dimissa, a fortiori est adulter qui alteri nubit uxori, priore non dimissa. — (*I Cor.*, vii, 2) : « Unusquisque uxorem suam habeat, et unaquæque suum » virum habeat. » Ibi vir et mulier singulari designantur numero. — (*Rom.*, vii, 3) : « Mulier vivente viro, vocabitur adul- » tera, si fuerit cum alio viro. » Porro in Lege evangelica quod de muliere dicitur, et de viro prædicari debet.

PROB. 2. *Traditione*. Unanimis est Patrum, doctorum, theologorumque doctrina; constans semper fuit praxis Christianorum, qui nunquam sibi permissum putarunt plures simul habere uxores; unde cum illud permiserit Lutherus Landgravo Hessiæ, dicere potuit Bossuetius, nullo reclamante : « Il fut dit pour la première fois depuis la naissance du christianisme... que Jésus-Christ n'avait pas défendu de tels mariages. » (*Hist. des variations*, lib. 6, n. 6). — Polygamiam esse prohibitam etiam infidelibus, sequitur ex praxi Ecclesiæ erga infideles qui ad fidem convertuntur; si enim plures aliquis infidelis habeat uxores, tenetur post conversionem habitare cum priore, si ipsa velit, et si illa nolit, potest etiam quamcumque ex posterioribus eligere uxoribus : porro talis praxis supponit prius matrimonium validum et quidem solum. alioquin non videretur cur sic anteponeretur prior uxor.

§ II. De polygamia successiva.

69. Errores. Secundas et ultiores nuptias damnaverunt Montanistæ, quibus se adjunxit Tertullianus, et postea Novatiani. Plurimi SS. Patres, præsertim Græci, licet ab eorum errore alieni, de iis tamen satis dure locuti sunt. Priores confutare, posteriores explicare oportet.

70. Assertio. *Licitæ sunt etiam sub Lege christiana secundæ et ultiores nuptiæ.*

PROB. 1. Ex Scriptura. S. Paulus (*Rom.*, vii, 3) : « Mulier, » si mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri, ut non sit » adultera, si fuerit cum alio viro. » Idem docet (*I Cor.*, vii, 39), addens : « Cui vult nubat, tantum in Domino. » Et (*I Tim.*, v, 14) ait de viduis : « Volo juniores nubere. »

2. Ex traditione. Si quis SS. Patrum testimonia percurrere velit, hæc illi occurrent : secundæ et ultiores nuptiæ non sunt crimen, ex S. Augustino; non peccatum, ex Herma; licent, etiam nimis repetitæ, ex S. Ambrosio; non sunt Lege prohibitæ, ex Clemente; ab omni culpa absolvuntur, ex S. Epiphonio; ad normam evangelicæ Legis fiunt, ex S. Chrysostomo. Sufficiat addere decretum Eugenii IV ad Armenos, quod ita expresse definit; et constitutionem Benedicti XIV, qua exigit ab Italo-Græcis ut illud agnoscant (*Bullar.*, t. 1, Const. 57, § 8, n. 3, et Const. 129, § 29).

3. Ex ratione. Secundæ et ultiores nuptiæ nulla lege prohibentur. — 1. Non lege naturali, cum nullatenus repugnent finibus matrimonii. — 2. Non lege divina; sive Mosaica, quæ contra aliquando illas præcipiebat, ut in casu defuncti fratris sine liberis; sive Evangelica, ex qua nihil afferri potest. — 3. Non lege ecclesiastica, saltem generali et adhuc vigente, cum quotidie hujusmodi nuptias per suos ministros celebret Ecclesia. Ergo, etc. (*Carrière, de Matr. comp.*, n. 67).

71. Scholium. Cum secundæ et ultiores nuptiæ minus perfecte repræsentent unionem Christi cum Ecclesia, sæpe dicitur illas carere sacramento, non quidem eo sensu quod non sint sacramentum, sed quod careant perfecta significatione unionis Christi cum Ecclesia. — Insuper secundæ nuptiæ, et

præsertim ultiores, redolent aliquam libidinem, ac incontinentiam.

Propter has rationes minus probatæ fuerunt secundæ nuptiæ; imo aliquibus pœnis, præcipue apud Græcos, quandoque subjecti fuerunt qui hæc matrimonia contrahebant. — In Ecclesia *Latina* bigami non admittuntur ad sacros ordines, et ex rituali non datur solemnis benedictio quæ conferri solet intra Missam. — Probabilius est nuptias secundas nulla lege fuisse prohibitas, *etiam apud Græcos*; valde controvertitur an idem dicendum sit de tertiis et posterioribus nuptiis.

ARTICULUS II.

De indissolubilitate Matrimonii.

72. Species dissolutionis. Matrimonium inducit — 1. *vinculum* seu nexum inter conjuges, et exinde, — 2. *jus ad usum*, seu debitum conjugale; — 3. *jus ad individuum vitæ societatem* ac mutua officia.

Ideo distinguuntur — 1. *dissolutio quoad vinculum*, quando conjuges ita ab invicem separantur, ut vinculum ipsum solvatur, et conjuges libertati suæ redditi novas possint inire nuptias; — 2. *dissolutio quoad torum*, quando, manente vinculo conjugali, ab obligatione reddendi debitum conjuges fiunt immunes; — 3. *dissolutio quoad habitationem*, quando ab obligatione vitæ communis seu cohabitationis liberantur.

Prima species vocatur *dissolutio proprie dicta* seu *perfecta*; duæ aliæ simul accipiuntur et nomen habent *dissolutionis improprie dictæ* seu *imperfectæ*.

§ I. De indissolubilitate Matrimonii quoad vinculum.

73. Divisio quæstionis. Sub respectu indissolubilitatis, necessarium est distinguere Matrimonium *verum, ratum et consummatum*. — Matrimonium simpliciter *verum*, seu legitimum, est illud quod habet quidem rationem contractus, sed rationem sacramenti non participat; quale olim in lege naturæ, et mosaica, ac hodie inter infideles datur. — Matrimonium *ratum* illud intelligitur quod a christianis celebratur. et est sacra-

mentum. — Matrimonium tandem *consummatum* dicitur illud quod per actum conjugalem completur.

I. *An et quatenus Matrimonium, ratione contractus naturalis, sit indissolubile?*

74. Errores. Philosophi inter ethnicos sapientissimi, ut Plato, Cato, Tullius, etc., contractum matrimonialem non habuerunt ut indissolubilem, sed licita existimarunt repudia. — Item philosophi moderni non pauci, ac generatim omnes fautores communismi et socialismi eandem doctrinam propugnant. — Tandem quidam jurisconsulti et viri politici affirmant non modo posse, sed debere etiam in pluribus casibus conjugium dissolvi, quod secus injustum ac importabile jugum foret (Perrone, *de Matr. Christ.*, III, p. 105-107).

75. Opiniones theologorum. Doctores catholici omnes unanimiter tenent contractum matrimonialem, ex prima conjugii institutione, indissolubilem esse, ideoque divortium proprie dictum legi divinæ repugnare, nec unquam auctoritate civili sanciri posse. Sed disputant inter se, utrum hujusmodi indissolubilitas conjugio competat tantummodo ex lege divina positiva, an simul ex jure naturæ. Communius affirmatur eam ex utroque simul jure oriri.

Quæ tamen sententia non intelligit contractum matrimonialem ita natura sua indissolubilem esse, ut neque a Deo auctore conjugii possit dissolvi. E contra : imo agnoscit dissolutionem Matrimonii fuisse permissam in lege mosaica, et etiam nunc, post Legis novæ promulgationem, ipsa consummata infidelium conjugia ex Dei voluntate quandoque dissolvi, sicuti infra exponetur.

76. Assertio 1^a. *Dissolutio contractus matrimonialis seu divortium primariis juris naturalis principiis non adversatur, bene vero ejus præceptis secundariis simul et primævæ institutioni Matrimonii.*

PROB. 1^a PARS, nempe divortium non adversari primariis principiis juris naturalis.

Etenim ad hoc potissimum institutum est Matrimonium in officium naturæ, scilicet ad speciei conservationem ac proinde

prolis procreationem atque educationem. Jam vero fingi possunt casus in quibus divortium hunc finem non impediret. Et e contra, idem finis interdum obtineri nequit in conjugio, cum uxor est sterilis, vel cum morbus diuturnus usum Matrimonii intercipit. Quomodo vero solo rationis lumine evinci poterit jus naturæ ad perpetuam continentiam et ad prolis privationem tunc obligare, dissolutionemque conjugii esse essentialiter malam? Ergo (Perrone, *op. cit.*, III, p. 108, 109).

PROB. 2^a PARS, scilicet, divortium esse *juris naturalis præceptis secundariis oppositum*. Nam adversatur simul juri *individuali, domestico et sociali*.

1. *Adversatur juri individuali*, id est, æqualitati contrahentium. Nam Matrimonium est societas; ergo ut in ea servetur æqualitas, ita debet esse ordinata, ut, si dissolvatur, quælibet pars possit sua bona extrahere, et æqualiter reponi in statu in quo erat antea: atqui illud in matrimonio est impossibile; vir quidem nihil amisit, mulier autem a sua dignitate excidit. et vix aliud quam suam pecuniam inde asportare valet: notum est enim mulierem jam nuptam, et præsertim dimissam, despectam esse, et vix invenire qui eam ducere velint (Carrière, *de Matr. comp.*, n. 71).

2. *Adversatur juri domestico*, id est: — 1. *Educationi rectæ prolis*; nam ut fiat prolis recta educatio, necessaria sunt tum patris, tum matris officia; nam haud raro desideratur auctoritas patris, et suppleri nequit piæ matris sollicitudo; jam vero si detur divortium, proles vel patris auxilio, vel matris cura, certo certius carebit; ergo. — 2. *Bono et paci familiarum*; nam si Matrimonia favent paci et concordiæ familiarum. ita ut fœderibus conjugalibus sæpe promoveantur concordia et unio inter familias ac dissidia vitentur, e contra divortium inimicitias ac rixas generat; ergo.

3. *Adversatur juri sociali*, seu bono publico. per morum depravationem quæ ex divortii licentia sequeretur; nam ea licentia data — 1. Multa fient scelera, v. g., adulteria, ob divortii facilitatem, vel etiam illius spe, sive a conjuge divortium exoptante, sive ab illius parentibus aut amicis. — 2. Aderit aliquis veluti concubinatus, si leves ob rationes

liceat matrimonia dissolvere, ut sat patet. — 3. Dabitur etiam quasi uxorum communitas, si maritus dimissam uxorem possit denuo ducere, postea illam rursus dimittere et iterum reassumere, et sic deinceps; unde uxor erit veluti communis inter tres vel quatuor viros; ergo.

Quæ autem omnia egregie et fortiter constringit Leo XIII his verbis: « At vero quanti materiam mali in se divortia contineant, vix attinet dicere. Eorum enim causa fiunt maritalia fœdera mutabilia; extenuatur mutua benevolentia; infidelitati perniciose incitamenta suppeditantur; tuitioni atque institutioni liberorum nocetur; dissuendis societatibus domesticis præbetur occasio; discordiarum inter familias semina sparguntur; minuitur ac deprimitur dignitas mulierum, quæ in periculum veniunt, ne, cum libidini virorum inservierint, pro derelictis habeantur. — Et quoniam ad perdendas familias, frangendasque regnorum opes nihil tam valet, quam corruptela morum, facile perspicitur, prosperitati familiarum ac civitatum maxime inimica esse divortia, quæ a depravatis populorum moribus nascuntur, ac teste rerum usu, ad vitiosiores vitæ privatæ et publicæ consuetudines adiutum januamque patefaciunt » (*Encycl. Arcanum divinæ sapientiæ*).

Unde Pius IX merito damnavit hanc propositionem (*Syllab.*, n. 67): « Jure naturæ matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest. »

PROB. 3^a PARS, id est, divortium esse *contrarium primævæ institutioni Matrimonii*.

Constat 1. *Ex ipsius institutionis historia*. Nam Adamus ex inspiratione divina, ut omnes agnoscunt, hæc protulit verba, quando Deus ad eum Evam adduxit (*Gen.*, II, 23): « Hoc nunc » *os ex ossibus meis, et caro de carne mea*... Quamobrem re-
» linquet homo patrem suum et matrem, et *adhærebit uxori*
» *sux*: et erunt *duo in carne una*. » Porro his verbis manifeste ostenditur indissolubilitas matrimonii.

Etenim — 1. dicendo: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea*, Adamus significat mulierem esse veluti ipsius

partem integram, et quasi alterum seipsum; — 2. adjecit: *et adhærebit* (homo) *uxori suæ*, sicque idem pressius exprimit; nam illud « adhærere », præsertim si attendatur ad vim vocis hebraicæ, et etiam græcæ, non significat quoquo modo conjungi, sed potius conglutinari, et quidem tam arcte, ut qui conjuncti sunt disjungi ab invicem jam non valeant; — 3. concludit: *et erunt duo in carne una*; quibus verbis duo conjuges exhibentur tanquam unum quid efformantes, et ita magis adhuc declaratur perfecta indissolubilitas nexus matrimonialis.

Constat 2. *Ex verbis Christi*, qui a Judæis interrogatus an liceret dimittere uxorem quacumque ex causa, aperte negavit, referens verba Adami tanquam a Deo prolata et addens: « Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet » (*Matth.*, xix, 6). Objicientibus Judæis libellum repudii a Moyse permissum, reponit Christus: *Ab initio non fuit sic*. Ergo in prima institutione matrimonii illicitum fuit divortium.

Constat 3. *Ex doctrina Ecclesiæ*. Nam concilium Trident. dixit (sess. 24): *Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum* primus humani generis parens *divini Spiritus instinctu pronuntiavit*, cum dixit: « Hoc nunc os ex ossibus meis... » — Pius VI (in epist. *ad episc. Agr.*, an 1789), postquam hæc verba concilii retulerit, subjunxit: « Quo manifeste patet Matrimonium vel *in ipso statu naturæ* sic *divinitus institutum esse*, ut secum afferat *perpetuum indissolubilemque nexum*, qui proinde nulla civili lege solvi queat. » — Leo XIII idem expresse docet (*Encycl. cit.*), verbis quæ jam supra retulimus de unitate Matrimonii. Ergo.

77. Assertio 2^a. *In lege mosaica, Matrimonii vinculum, ex divina dispensatione vere dissolvebatur per libellum repudii.*

Hæc sunt verba legis (*Deut.*, xxiv, 1-4): « Si acceperit homo » uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante » oculos ejus propter aliquam foeditatem, scribet libellum » repudii et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo » sua. Cumque egressa alium maritum duxerit, et ille quoque » oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de » domo sua, vel certo mortuus fuerit, non poterit prior ma-

» ritus recipere eam in uxorem, quia polluta est et abominabilis facta est coram Domino. »

Porro omnes theologi et exegetæ concedunt hanc constitutionem mosaicam non fuisse præceptivam, uti contenderunt Lutherani, sed tantum permissivam. Sed quæstio est utrum talis permissio repudii fuerit *tantum tolerantia* data ad præcavenda majora mala, intacto semper manente vinculo conjugali, vel *vera licentia* qua conjugii vinculum solveretur. Prius propugnatur a S. Hieronymo, S. Bonaventura, Soto, Estio, Sylvio, etc. Posterius defenditur a S. Thoma (3 p., q. 67, a. 5), Bellarmino, Sanchez, Corn. a Lapide, Maldonato, etc.

Hanc sententiam amplectimur, et sic probamus cum D. Carrière (*de Matr. comp.*, n. 74).

1. Magis congruit *verbis legis*. Nam — 1. divortium vocatur abscissio, divisio. — 2. Qui dimissam ducit vocatur pure et simpliciter maritus, et potest ipse dare libellum repudii; quod soli vero marito competebat. — 3. Prior maritus prohibetur recipere in uxorem; quod supponit jam non fuisse uxorem.

2. Magis congruit *interpretationi Judæorum*. Nam — 1. habemus interpretationem quasi practicam prophetarum; dum enim Judæis exprobrant crimina longe minora, non videmus quod unquam exprobraverint secunda illa matrimonia, quæ, in adversariorum sententia, fuissent vere adulterina, et quæ satis frequentia fuisse constat. — 2. Adest etiam auctoritas ecclesiæ Judaicæ, etiam tempore quo erat vera Ecclesia: nam duæ scholæ, Schammaï scilicet et Hillel, in hoc consentiebant, et non dissentiebant nisi circa causas.

3. Magis congruit *rationi et æquitati*. Nam — 1. in adversariorum sententia, lex toleravisset adulteria publica: porro, præterquam quod illud omnino incredibile est in lege qua adeo severe puniebatur adulterium, nulla assignari posset hujus dispositionis ratio sufficiens: nam ex una parte, mariti cui licita erat polygamia, nihil intererat an uxor dimissa posset denuo nubere, necne; ea quoad torum et habitationem dimissa, consequebatur maritus quidquid optare poterat: ex altera parte, vitæ uxoris satis consulebatur per separationem a toro et domo mariti. — 2. Iniquissima sane fuisset mulie-

rum conditio : cum enim mulieri non liceret plures viros habere, repudiata debuisset perpetuo se continere, vel fieri adultera : porro vix credibile est legem Mosaicam voluisse repudiatas ad perpetuam continentiam obligare, præsertim cum verisimiliter non raro absque sua culpa repudiarentur, eo quod casus repudii non essent in lege modo certo et inconcusso determinati. — 3. Vir prohibebatur uxorem denuo recipere : porro in adversariorum sententia difficillime explicatur illa prohibitio : esto enim quod non teneretur recipere repudiatam a secundo marito ; at non debuisset prohiberi, cum sæpe ad id compellere posset caritas, ne infausta mulier, et facti forsân pœnitens, in perpetua peccandi occasione relinqueretur. Ergo, etc.

78. Assertio 3^a. *Matrimonium infidelium etiam consummatum, si unus conjux ad fidem convertatur, et alter cum eo pacifice cohabitare recusat, vel nonnisi cum contumelia Creatoris, aut pertrahendo ad peccatum, dissolvi potest, saltem a conjuge converso.*

PROB. 1. *Scrip. S. (I Cor., vii, 10) : « Iis, qui matrimonio » juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro » non discedere ; quod si discesserit, manere innuptam, aut » viro suo reconciliari... Cæteris ego dico, non Dominus, si » quis autem frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit » habitare cum illo, non dimittat illam... Quod si infidelis dis- » cedit, discedat : non enim servituti subjectus est frater aut » soror in hujusmodi. »*

Assertio nostra ex hoc textu constat : Nam,

1. D. Paulus ibi concedit *facultatem conjugium dissolrendi quoad vinculum*, et non tantum quoad torum et habitationem : siquidem — 1. dicit : *quod si infidelis discedit, discedat*. Porro hæc verba absolutam separationem indicant, quia oppositionem statuit Apostolus inter Matrimonium fidelium, et Matrimonium infidelium, quorum unus postea ad fidem convertitur. Fidelibus dicit : « Quod si discesserit, *manere innuptam* : » de infideli ad fidem converso ait absolute : « Quod si discedit, *discedat*. » — 2. Addit : *Non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi* : jam vero magnæ servituti subicere-

tur, siquidem non posset alium ducere conjugem et proinde cœlibem vitam servare teneretur.

2. Hanc facultatem Apostolus concedit *pro triplici casu assignato*. Ita enim S. Paulum explicant Innocentius III, Benedictus XIV, et omnes theologi, et merito quidem: nam duo ultimi casus includuntur in primo; in his enim pars infidelis discedit moraliter, si non physice, cum optime sciat aut scire debeat fidelem non posse cohabitare cum tanto conscientiae cruciату. Ergo.

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ*. Praxis in innumeris prope modum locis recepta, ad fidem et mores attinens et a SS. Pontificibus approbata, præbet indubium argumentum veritatis doctrinæ; atqui talis est praxis cui innititur præsens assertio. — 1. *Est innumeris propemodum in locis recepta*, scilicet in iis regionibus in quibus sunt infideles fidelibus mixti, ut in India, in imperio Sinensi, in America et Oceania, et in illis etiam locis in quibus degunt Judæi, v. g., in Alsatia. — 2. *Ista praxis ad fidem et mores attinet*; ad fidem primum, siquidem intime connexa est dogmati de indissolubilitate matrimonii et proinde revelationi divinæ. Nec minus ad mores attinet; si enim non dissolvatur matrimonium in prædicto casu, adulterinum fit posterius matrimonium, quod nihilominus tamen ab Ecclesia probatur et licitum declaratur. — 3. *Illa praxis a SS. Pontificibus approbatur*; nam omnes SS. Pontifices, post Innocentium III, et S. Congregatio eorum nomine, semper declararunt hujusmodi matrimonia valida; imo SS. Pontifices regulas tradiderunt quibus tuto procedi posset in prædicto casu, et in indice librorum prohibitorum inscripserunt omnia scripta qui contrariam doctrinam prædicarunt; ergo hæc praxis prædictos characteres habet; ergo est indubium veritatis argumentum; ergo.

Dicitur 1. *Matrimonium infidelium*, quia si fidelis nupsisset cum infideli, licet textus S. Pauli sit omnino generalis, aliter dicendum esset; siquidem nec Innocentius III, nec theologi de eo casu agunt; et non applicatur motivum privilegii: qui enim nupsit cum infideli, tali periculo se sponte exposuit, nec proinde potest conqueri.

Dicitur 2. *potest dissolvi*, quia, cum privilegium sit in gratiam conversi, non tenetur eo uti : neque ipso facto matrimonium dissolvitur, sed tantum quando conversus novum matrimonium init, juxta probabiliorē sententiam.

Dicitur 3. *si unus conjux convertatur*, quia Matrimonium infidelium, quamdiu neuter conjugum ad fidem convertitur, est prorsus indissolubile quoad vinculum, sive consummatum sive non. Nam de omni Matrimonio, sine distinctione inter Matrimonium in Christianismo initum, et illud quod in infidelitate contractum est, Christus præcipit (*Matt.*, xxx, 6) : « Quod Deus conjunxit, homo non separet, » et Paulus (*I Cor.*, vii, 39) : « Mulier alligata est legi, quanto tempore » vir ejus vivit » (Cf. *supra*, n. 68).

Dicitur 4. *a conjuge converso*, quia apud omnes non constat an infidelis possit quoque novum inire matrimonium. Res adhuc in dubio est, ait Benedictus XIV (*Bullar.*, t. II, const. 28, § 58, et const. 38). Affirmandum tamen videtur, quia matrimonium reipsa est dissolutum.

II. An Matrimonium christianorum consummatum sit prorsus indissolubile?

79. Errores. — 1. Græci, jam a pluribus retro sæculis, absolutam indissolubilitatem conjugii christiani non agnoscunt; contendunt enim vinculum ejus dissolvi posse propter adulterium alterius conjugum, allegantes verba Christi (*Matt.* xix, 9).

2. Matrimonium fidelium etiam consummatum solvi posse quoad vinculum quinque de causis censuit Lutherus : — 1. ex causa adulterii unius conjugum; — 2. si fictus christianus deserit christianam conjugem; — 3. si conjux conjugem pertrahat ad peccatum; — 4. si ob frequentes rixas cohabitatio alterutri fiat molesta; — 5. si diu absit alter conjugum. Calvinus vero ex solius adulterii causa dissolvi conjugii vinculum contendit.

3. E catholicis Cajetanus solvi posse ait vinculum matrimoniale ex adulterii causa, « salva tamen semper Ecclesiæ definitione, quæ, inquit, non apparet. » Scribebat autem ante

concilium Tridentinum. — Catharinus, qui scripsit et ipse ante definitionem Tridentinam, ait « quod nec ex Evangelio, nec ex Apostolo possit colligi, non licere in causa fornicationis aliud inire Matrimonium. » — Launoius contendit constantem fuisse in Ecclesia traditionem, usque ad concilii Tridentini tempora, de solutione vinculi matrimonialis causa adulterii, et canonem Tridentinum de hac quæstione non esse dogmaticum sed disciplinarem (Theol. Wircl., de Matr., n. 391, 392).

80. Assertio. *Matrimonium christianorum consummatum dissolvi nunquam potest quoad vinculum, etiam propter adulterium alterius conjugum.*

Probari potest assertio, primum argumentis generalibus, dein argumentis quæ specialiter attinent ad casum adulterii.

PROB. 1. argumentis generalibus, et quidem,

1. Ex Scrip. S. Ipse Christus ait : « Quicumque dimiserit » uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit » (Marc., x, 11). « Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram » ducit, mœchatur » (Luc., xvi, 18). « Qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari ; » et qui dimissam duxerit, adulterat » (Matt., v, 32). Quæ verba omnino perspicua sunt. — Nec minus aperta sunt Apostoli monita : « Mulier alligata est legi, quanto tempore vivit » vir ejus » (I Cor., vii, 39). « Mulier, vivente viro, vocabitur » adultera, si fuerit cum alio viro » (Rom., vii, 3).

2. Traditione. SS. Patres unanimi ore profitentur matrimonium inter christianos consummatum esse prorsus indissolubile saltem extra casum adulterii, et vehementer insurgunt contra civiles leges divortium permittentes. Ita et theologi omnes.

3. Doctrina Ecclesiæ. Hanc doctrinam expresse docet conc. Trid., his verbis : « Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dicit : *Hoc nunc os ex ossibus meis...* Ejusdem nexus firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis confirmavit (Christus) : *Quod ergo Deus conjunxit homo non separet* » (Sess. 24, Doctr. de Sacram. Matr.). — Idem conc. Trid. addit (can. 5) : « Si quis dixerit propter hæ-

resim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge dissolvi posse Matrimonii vinculum; anathema sit. »

PROB. 2. *Argumentis quæ specialiter attinent ad casum adulterii.*

1. *Scriptura Sacra.* Duo sunt textus, in quibus fit mentio casus adulterii, nempe (*Matt.*, v, 31, 32) : « Dictum est autem » (antiquis) : quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis : quia omnis qui dimiserit uxorem suam, *excepta fornicationis causa*, facit eam mœcham ; et qui dimissam duxerit, adulterat. » — (*Matt.*, xix, 8, 9) : « Ait illis : Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri » permisit vobis dimittere uxores vestras ; ab initio autem » non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, *nisi ob fornicationem*, et aliam duxerit, mœchatur, et qui dimissam duxerit, mœchatur. »

Porro in his textibus, juxta adversarios, verba « *excepta fornicationis causa* » « *nisi ob fornicationem* » referuntur ad ea quæ præcedunt, simul et ad ea quæ subsequuntur, ita ut Christus ob fornicationis seu adulterii causam dederit facultatem tum dimittendi uxorem delinquentem, tum, illa dimissa, aliam ducendi. Nos vero, Patrum, theologorum ac Scripturæ interpretum catholicorum vestigiis inhærentes, contra contendimus Christum his verbis permisisse ut uxor adultera dimittatur, non autem ut novum ineatur conjugium.

Id constat 1. *ex ipsismet textibus* citatis. Id satis patet in priori textu (v, 32) in quo exceptio respicit dimissionem, non vero novum matrimonium. Quamvis autem de altero (xix, 9) non ita apertum sit, potest tamen ostendi : nam ibi sunt duo ejusdem phrasidis membra ; igitur si particula exceptiva utrumque afficeret, poni debuisset post utrumque ; cum ergo ponatur post primum, ad illud restringenda est, juxta regulas sermonis, ut multis exemplis ostendi posset.

Constat 2. *ex contextu.* Nam ex iis quæ præcedunt patet Christum tollere exceptionem a Moysis lege petitam, et conjugio suam primitivam indissolubilitatem perfectam restituere ; et ex iis quæ sequuntur constat verborum eum esse sensum quem dixi-

mus; ipsi enim discipuli illico mirati dixerunt : « Si ita est » causa hominis cum uxore, non expedit nubere, » et Christus illico respondit : « Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. » Porro si Christus veram et perfectam conjugii solutionem docuisset pro casu adulterii, sane non fuisset mirandum, quasi novum quid inauditum rigidæ severitatis Christus protulisset, et ejus doctrina non adeo difficilis intellectu fuisset.

Constat 3. *ex aliis textibus* Scripturæ. Ad summum dici potest textum S. Matthæi esse obscurum et ambiguum : jam vero, hoc posito, debet explicari per textus aliorum Evangelistarum, et S. Pauli, qui sunt omnino clari : isti nullam restrictionem apponunt; eam tamen omittere non debuissent, alioquin lectores in errorem inducerent, præsertim cum ii qui illorum opera legebant, sæpe S. Matthæum non legerent, qui hebraice, et præsertim pro Judæis scripserat.

Constat 4. *ex scopo Christi*. Nam Christus novam legislationem perfectiorem de conjugio legi Mosaicæ opponit. Atqui si per verba citata solutionem Matrimonii quoad vinculum ob fornicationem non sustulisset, sed e contra confirmasset, legem non dedisset antiqua præcellentiore, sed sub aliquo respectu deteriore.

Constat 5. *ex incommodis gravissimis* quæ ex opposita doctrina sequerentur. Nam, ut ratiocinatur Bellarminus, mulier dimissa propter adulterium posset inire novum matrimonium, non posset vero injuste dimissa : porro illud vix admitti potest; hinc enim melior efficeretur conditio adulteræ, quam innocentis; et exinde conjuges quibus grave videretur matrimonii jugum, excitarentur ad adulteria committenda. Illud reipsa confirmat experientia, in locis ubi viget adulterium divortii causa (Perrone, *de Matr.*, III, p. 188-199; Carrière, *de Matr. Comp.*, n. 80).

2. *Ex SS. Patribus*. Difficultas adest tantum de Patribus priorum sæculorum. Porro si comparatio, ait D. Carrière (*ibid*), instituat inter SS. Doctores quos allegant adversarii, et eos qui nobis aperte favent, contendimus multiplici ratione anteponendum esse testimonium eorum qui nobiscum sen-

tiunt. Nam — 1. si numerus spectetur, longe pauciores citantur ab adversariis, qui non nisi quinque aut sex cum quadam verisimilitudine sibi vindicare possunt. — 2. Si auctoritas attendatur, pro nobis stant SS. Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Chrysostomus, Gregorius Nazianzenus, et alii celebriores simul et antiquiores, ut Hermas, Athenagoras, S. Justinus; ex parte adversariorum, Tertullianus, Lactantius, SS. Epiphanius, Asterius, et ad summum S. Basilius, cujus tamen mens valde incerta evadit, si varia illius testimonia invicem conferantur. — 3. Si rerum adjuncta perpendantur, animadverti potest leges imperiales errandi causam iis præbuisse qui pro matrimonii dissolutione stare visi sunt; nil vero simile nostris objici posse.

3. *Ex Conciliis.* Idem dici potest de conciliis antiquis ac de SS. Patribus. Quoad posteriora, habemus conc. Florentinum et Tridentinum. Conc. Flor. ait: « Quamvis ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum vinculum matrimonii legitime contracti perpetuum sit. » — Conc. Trid. (sess. 24, c. 7) hæc habet: « Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit et docet, juxta evangelicam et apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi... anathema sit. » Porro constat hunc canonem non esse disciplinarem, sed dogmaticum, — 1. *ex scopo concilii*, in edendis canonibus de Matrimonio, qui fuit « insigniores impiorum hominum hæreses et errores exterminare » (in procem. sess. 24); — 2. *ex verbis ipsius Canonis* qui anathemate percutit eos qui dixerint: « Ecclesiam errare cum docuit et docet juxta evangelicam et apostolicam doctrinam, etc. »; talia verba nunquam adhiberi possent de disciplina mutationi obnoxia; — 3. *ex consensu theologorum* qui post concil. scripserunt. Equidem non pauci dicunt per hunc canonem veritatem de indissolubilitate conjugii in casu adulterii definitam esse tantum ut *fidei proximam*, dum alii affirmant eam esse definitam ut *dogma fidei*. Sed omnes, si solum Launoium excipias, consentiunt dictum canonem esse doctrinalem.

III. *An matrimonium christianorum, ratum non consummatum, aliquando dissolvi possit?*

81. Errores et opiniones. — 1. Juxta doctrinam catholicam Matrimonium ratum non consummatum *per solemnem religionis professionem* dissolvitur. Contra hanc doctrinam, primum Novatores sæculi xvi, deinde Janseniani negarunt vim talem inesse professioni religiosæ.

2. Omnes sane theologi catholici dictam dissolutionem admittunt, sed non conveniunt de jure quo fiat legitima; alii eam repetunt ex jure naturali; alii ex jure divino; alii demum ex jure ecclesiastico.

3. Altera tandem adest quæstio theologica, utrum aliis gravibus de causis, præter professionem religiosam, Matrimonium ratum non consummatum *S. Pontificis auctoritate dissolvi possit*, de qua quidem quæstione duplex doctorum sententia habetur, una negans, altera affirmans.

82. Assertio 1^a. *Matrimonium ratum, non vero consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum dissolvitur quoad vinculum.*

PROB. 1. *Ex conc. Trid.*, quod (sess. 24, c. 6), ait: « Si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, *per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi*; anathema sit. »

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ.* Ex principiis positis in Tractatu *de Ecclesia* post S. Augustinum: « Quæ sunt contra fidem, vel bonam vitam, Ecclesia nec facit, nec approbat, nec tacet. » — « Quod universa per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insanix est »; porro ex pluribus saltem sæculis universa tenet Ecclesia matrimonium solvi per solemnem religionis professionem; hæc enim habet Innocentius III (cap. 14 *de Conver. Conjug.*): « *Nos nolentes a prædecessorum nostrorum vestigiis declinare*, qui respondere consulti, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum, relicto inconsulto, *ad religionem transire*; ita quod relictus ex tunc legitime poterit *alteri copulari*, hoc ipsum tibi consulimus observandum. » Ergo.

Dicitur 1. *Matrimonium ratum, non vero consummatum*, quod ex dictis superius apud christianos nunquam solvi potest. Ratio cur matrimonium non consummatum potius dissolvi potest, est quia repræsentat unionem moralem Christi cum Ecclesia ejusque membris per gratiam, dum matrimonium consummatum repræsentat insuper unionem physicam Verbi cum individua natura humana per hypostaticam unionem; prior enim est dissolubilis per peccatum mortale; posterior vero est firmissima et indissolubilis.

Dicitur 2. *Per solemnem religionis professionem*; non dissolvitur ergo per votum cæstitatis perpetuæ, ut expresse ait Innocentius III, loco citato; nec per novitiatum; nec per professionem in religione non approbata ut solemni; sed tantum per solemnem religionis professionem. Quid autem requiratur ut fiat sollemnis religionis professio, alibi explicatur.

Sed duæ quæstiones expendendæ remanent, una dogmatica, altera practica.

1. *Quonam jure* Matrimonium ratum per professionem religiosam dirimatur? — Ex tribus sententiis supra relatis, communior, cui adhæret Benedictus XIV (q. 546, n. 35), tenet dissolutionem hanc oriri a jure divino, nempe a Christo Domino, qui istam apposuit exceptionem legi generali, quam tulerat de indissolubilitate matrimonii. Equidem sollemnitas professionis religiosæ a Christo non venit; sed Christus Dominus, sciens hanc sollemnitatem esse ab Ecclesia instituentem, privilegium dirimendi matrimonium ratum ei concessit. Canon igitur conc. Trid. dici potest dogmaticus hoc modo: de fide est, seu Christus revelavit, matrimonium ratum dissolvi per professionem solemnem religionis, si Ecclesia velit postea hanc professionem solemnem religionis instituere (Cf. Perrone, *de Matr. chr.*, III, p. 445).

2. *Quo tempore* dissolvi possit? — 1. Post matrimonii celebrationem conceduntur ab Alexandro III (cap. 7 *de Conv. conjug.*) conjugii volenti religionem profiteri duo menses, ut possit coram Deo propositum suum expendere, et intra quos cogi nequit sine injustitia ad consummationem matrimonii. — 2. Elapso bimestri, et non consummato matrimonio, po-

test adhuc conjux religionem ingredi. — 3. Cum matrimonium non solvatur nisi per professionem, sponsus in sæculo derelictus non potest statim ad alia vota transire, sed expectare tenetur donec compleatur annus novitiatus; quo expleto, exigere potest, ut alter professionem solemnem faciat, vel ad se revertatur.

83. Assertio 2^a. *Matrimonium ratum, non vero consummatum, dissolvi potest per dispensationem S. Pontificis.*

PROB. Illa sententia tenenda est quæ Scriptura et Traditioni non repugnans, certo deducitur ex praxi SS. Pontificum. Atqui hæc sententia

1. *Non adversatur Scrip. S. et Traditioni*; nam textus Scripturæ et Traditionis vel sunt generales et aliquam pati possunt exceptionem, vel de solo matrimonio consummato intelligi possunt. — Nec mirum si de hac potestate S. Pontificis mentio expressa non reperiatur; — tum quia usus istius potestatis sat raro adesse debuit; — tum quia non omnia scriptis mandantur, sed quædam orali tantum traditione vel usu conservari queunt.

2. *Deducitur ex praxi constanti SS. Pontificum*, saltem a Martino V, ut testatur Benedictus XIV (quæst. 546, n. 36); et ipse factus S. Pontifex indicavit qua ratione esset procedendum ad obtinendas hujusmodi dispensationes, quæ, inquit, sæpe porrigi solent (const. 33, § 15, *Dei miseratione*, 3 sept. 1741). Quoad autem successores Benedicti XIV, idem constat juxta hæc verba P. Perrone (*de Matr. christ.*, III, p. 471): « Ego quoque certo novi plures ejusmodi dispensationes factas fuisse a Pontificibus Pio VII, Gregorio XVI, Pio IX, ut omittam non paucas resolutiones Congregationum Concilii et SS. Inquisitionis » (Cf. de disp. a Pio IX concess., *Acta Sanctæ Sedis*, I, p. 441; VI, p. 461; et a Leone XIII, *ibid.* XII, p. 624; XIII, p. 535). Porro si hac potestate usi sunt Romani Pontifices, indubium est eos ad id faciendum accepisse a Christo Domino potestatem. Nefas enim est dicere SS. Pontifices potestatem usurpare quam eis Christus non concesserat et sacramento Matrimonii injuriam irrogasse, et adulteria sæpe permisisse. Ergo.

Unde Benedictus XIV ait (p. can. 479) : « Nullam de potestate Summi Pontificis moveri amplius posse quæstionem in eo quod attinet ad dispensandum super Matrimonio rato et non consummato, cum hodie opinio affirmativa sit communis inter theologos et canonistas, et in praxi sit recepta, ut notorium est. »

§ II. De dissolutione Matrimonii quoad torum et habitationem.

84. Errores. Negant Novatores sæculi xvi, quibus nunc passim increduli et multi viri politici assentiuntur, qui omnes eo difficiliore se exhibent in admittenda dissolutione imperfecta, quo ferventius prædicant legitimitatem divortii perfecti.

85. Assertio. *Conjuges licite possunt, certis de causis, quoad torum et habitationem separari.*

PROB. 1. Script. sacra. Christus ait (*Matth.*, v, 32) : « Omnis qui dimiserit uxorem suam, *excepta fornicationis causa*, facit eam mœchari » (Cf. xix, 9). Et insuper (*Matth.*, xix, 29) : « Omnis qui *reliquerit* domum, vel fratres,... aut *uxorem*,... *propter nomen meum*, centuplum accipiet. » Tandem (*Matth.*, xviii, 9) : « Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te » ; quæ verba plures SS. Patres ita explicant, ut etiam conjux dimitti debeat, si causa sit ruinæ spiritualis. Ergo.

PROB. 2. Traditione. Nam SS. Patres sive Græci sive Latini, paucis tantum exceptis (ut explicatum est supra, n. 80), de verbis *Matth.*, v, 32, et xix, 9, loquentes, docent ea esse intelligenda, non de divortio proprie dicto, sed de separatione quoad torum et habitationem.

PROB. 3. Praxi et doctrina Ecclesiæ, id est, statutis SS. Pontificum et conciliorum quibus hæc doctrina in praxim deducta est ac sancita. — Unde concilium Tridentinum ita definivit (sess. 24, can. 8) : « Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum *ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum, seu quoad habitationem*, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit ; anathema sit. »

86. Quæritur 1. *Quænam sint causæ, ob quas separatio imperfecta fieri possit ?*

Quatuor causæ generatim enumerantur, ad quas cæteræ referuntur : adulterium alterutrius conjugum, apostasia a vera religione, grave animæ vel corporis damnum, et tandem mutuus consensus.

I. ADULTERIUM ALTERUTRIUS. Deducitur ex verbis Christi citatis istud esse causam separationis legitimam. Sed ad hoc sequentes requiruntur conditiones :

1. *Ut sit commercium carnale consummatum et formale cum alio quam conjuge*, et non materiale tantum ; unde non sufficeret adulterium quod vi eveniret, ut si mulier violentia opprimeretur, vel quod ex errore procederet, ut si mulier ex ignorantia invincibili crederet maritum esse mortuum. — Dicitur 1. *commercium consummatum*, id est perfecta carnis commixtio ; unde non sufficerent oscula, tactus, etc., etiam cum pollutione ; sed sufficerent vehementia indicia, seu moralis certitudo peccati *consummati*. — Dicitur 2. *cum alio quam conjuge*, et quidem sive cum diverso sive cum eodem sexu, imo sive cum homine sive cum bestia ; unde communiter theologi dicunt sufficere sodomiam aut bestialitatem, modo sit actu perfecto commissa.

2. *Ut non sit mutuum* ; ita supponit Alexander III (cap. 4 *Significasti*, et cap. 5 *Ex litteris, de Divortiis*) ; adest enim, saltem quoad substantiam, compensatio injuriarum.

3. *Ut non sit alteri imputabile*. Si uxoris adulterium marito vere tribui possit tanquam causæ, res est certa, dicente Innocentio III (cap. 6 *de eo qui cognovit*) : « Adulterium non potest ei objicere, qui eam adulterandam tradidit. » Si autem maritus uxoris adulterium non impedivisset, vel si uxor consensisset adulterio mariti, res dubia videretur.

4. *Ut adulterium non sit condonatum*, vel expresse, vel tacite per novum usum matrimonii, modo tamen adulterium fuerit condonanti cognitum, et libere condonaverit ; quod ita verum est ut si condonans injuriam postea adulterium committat, possit, intacta justitia, repelli a conjuge cui injuriam condonavit ; at caritas suadet ut condonatus condonet.

Adnotandum est — 1. Quod, separatione facta, pars innocens potest semper alterum conjugem cogere ut ad se redeat.

Res certa est, si non fuerit juridica sententia separationis; si existat hæc sententia, valde adhuc probabiliter potest; quia judex noluit parti innocenti nocere et illius jura minuire,

Adnotandum est — 2. Quod, si pars antea innocens et ipsa adulterium committat, tenetur conjugem ad se revocare, si non fuerit pronuntiatum juridice divortium; sed si existat judicis sententia, plures contendunt cum S. Ligorio (lib. 6, n. 967), adulterum illa sententia amisisse omne jus in partem innocentem: contradicunt alii, quia sufficiens fuit compensatio inter conjuges, et mutuum adulterium.

II. APOSTASIA A VERA RELIGIONE, seu a catholica Ecclesia, quæ matrimonio supervenit; contingere potest tum infidelitatis tum hæresis professione. Ex jure hæc causa separationis æquiparatur adulterio (*Decretal.* lib 4, tit 19, cap. *De illa*); quare ut licite separare se possint conjuges, non necesse est ut cum apostasia conjungatur perversionis periculum.

Separatio propter apostasiam fieri potest aut juridica sententia, aut privatim. Si prius, jus perpetuæ separationis parti innocenti datur; si vero posterius, conjux qui privatim recesserat, debet, resipiscente conjuge apostata, ad vitæ consortium redire.

III. GRAVE DAMNUM — vel *animæ*, v. g., quando conjux conjugem trahit in peccatum, vel sollicitat ad hæresim, ita ut cohabitatio proximum inducat Dei offendendi periculum; tunc enim non solum jus, sed etiam obligatio adest recedendi; — vel *corporis*, v. g., quando timenda sunt immoderata verbera, sævitia, convicia, insidiæ ad mortem vel ad mutilationem tendentes, periculum morbi gravis...; vel si vellet maritus perpetuo vagari, aut sine gravi ratione in regionibus certo insalubribus commorari; sed extra hos casus tenetur uxor sequi virum mutantem domicilium, etiamsi mutet sine justa causa, et longe discedat, ibique per longum tempus sit moraturus (S. Lig., n. 977).

IV. MUTUUS CONSENSUS. Ex hac causa licite fieri potest separatio, sive quoad torum, sive quoad habitationem.

1. Separatio *quoad torum*, ad tempus, omnino licita est

(I *Cor.*, VII, 5): « Nolite fraudare invicem nisi forte ex con-
 » sensu ad tempus, ut vacetis orationi. » — Ut vero illud fiat
 in perpetuum, vel ad longum tempus, magna utendum est
 cautio; pergunt enim Apostoli: « Et iterum revertimini in
 » id ipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam. » —
 Confessarius igitur non permittat conjugatis votum continen-
 tiæ nisi ad breve tempus, vel post diuturnam probationem.

2. Separatio *quod habitationem* difficilius permittenda est.
 Nam vir et mulier, regulariter loquendo, simul cohabitare
 debent; siquidem unus e finibus secundariis matrimonii est
 ut sibi invicem opitulentur.

Ad judicandum itaque an liceat separatio quoad habitatio-
 nem, sedulo attendendum est — ad periculum incontinentiæ,
 quod non raro adest, ex ipsomet Apostolo, et quod præcaveri
 debet; — ad educationem prolis quæ ordinarie fieri nequit
 congrue, quando pater et mater simul non cohabitant; — ad
 scandalum quod eveniret, si vir ab uxore sejungeretur.

Hinc — 1. Confessarius denegabit ordinarie absolutionem
 marito cum uxore cohabitare sine causa deneganti, nisi bona
 fides excuset; quo casu prudenter monendus est, juxta regu-
 las in Tractatu *de Pœnitentia* traditas. — 2. Mitius agere po-
 terit cum uxore a viro separata, dummodo apud fideles con-
 stet penes eam non esse quin cum marito vivat. — 3. Si
 negotiorum causa fieret separatio, attendat confessarius ad
 tria superius enuntiata, et suadeat ut brevietur, quantum fieri
 poterit, separationis tempus.

87. Quæritur 2. *Quanam auctoritate fieri possit aut debeat
 separatio imperfecta conjugii?*

Resp. 1. Generatim præstat, ut separationes præsertim ob
 adulterium aut apostasiam a fide non fiant propria auctoritate,
 sed per sententiam judicalem, tum ne detur locus multis
 abusibus, tum ratione scandali vitandi. — Id tamen, juxta
 probabiliorem sententiam (S. Lig., n. 968), non est absolute
 præscriptum, quia aliquando fieri potest ut adsit periculum
 in mora, v. g., in casu sævitæ; vel ut causa manifestari ne-
 queat sine gravi alterius partis damno, etc.; tunc vel scanda-
 lum vitari poterit, separationem obtegendò sub aliquo præ-

textu, vel aderit ratio sufficiens illud permittendi. — A fortiori poterunt aliquando conjuges separari ex mutuo consensu, si adsit rationibilis causa, v. g., negotiorum gestio, iter aliquod suscipiendum, etc. (Carrière, *op. cit.*, n. 100).

RESP. 2. *In foro externo ad Ecclesiam pertinet iudicium de legitimitate separationis.* « Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos; anathema sit. » Ita conc. Trid. (sess. 24. can. 12). Matrimonium enim est tum sacramentum, tum contractus ecclesiasticus: sed cum officialitatis iudicia non agnoscantur in foro civili, inde fit quod raro ad iudices ecclesiasticos res matrimoniales deferantur. Attamen Ecclesia jus suum nullatenus amisit, ut patet.

88. Quæritur 3. *Utrum et quatenus separatione facta, conjuges possint vel amplecti statum religiosum, vel suscipere ordines sacros?*

RESP. 1. *Quoad statum religiosum*, hæc notanda sunt: — 1. Extra casus Matrimonii nondum consummati, vel separationis iuridicæ, omnino necessarius est consensus conjugis. — 2. Regulariter requiritur ut uterque conjux ingrediatur religionem; quidam tamen excipiuntur casus, nempe si conjux sit propectæ ætatis et extra omnem suspicionem incontinentiæ, satis erit si, remanendo in sæculo, emittat votum simplex castitatis. — 3. Uxore in religionem ingrediente, vir poterit sacros ordines suscipere, nec religionem profiteri tenebitur, si sit, sicut in casu præcedenti, propectæ ætatis et extra omnem incontinentiæ suspicionem.

RESP. 2. *Quoad susceptionem ordinis sacri:* — 1. Extra casum separationis iuridicæ tantum, requiritur mulieris consensus. — 2. Vir non potest ordines sacros suscipere, nisi ea conditione ut uxor in religionem ingrediatur; a qua tamen conditione aliquando dispensat S. Pontifex (Bened. XIV, *de Syn.*, lib. 13, c. 12, n. 16, in fine). — 3. Quod si uxor non emisit votum solemne religionis, et vir in sacris ordinibus constitutus moriatur, non potest tamen alteri nubere et invalidum esset ejus matrimonium.

89. Scholium. *De agendi ratione pastoris aut confessarii qui de separatione facienda consulitur.* Ante omnia, sedulo causas

expandat. Si insufficientes videantur, omnimodo a separatione avertat. Si sufficient, nec tamen separationem necessariam reddant, conjuges ad reconciliationem vehementer hortetur. Si necessaria videatur separatio, et causa admitti possit : in foro civili, suadeat ordinarie ut expectetur sententia. Si admitti non possit, maxime cautus sit ad vitandum scandalum, et episcopum consulat.

PARS II.

DE JURE ECCLESIASTICO

CIRCA MATRIMONIUM CHRISTIANUM.

PROOEMIUM.

De potestate legifera Ecclesiæ in Matrimonium christianum.

90. Objectum hujus potestatis. Sedulo ab invicem distinguere debent Matrimonii christiani *constitutio et administratio*.

1. Certum est *nullam Ecclesiæ competere potestatem in ipsam Matrimonii constitutionem*, nisi ad eam fideliter custodiendam, curandumque ut a nemine violetur. Deus enim, vinculum matrimoniale ut est in officium naturæ instituendo, et postea Christus, idem elevando in dignitatem sacramenti, ita ejus naturam et proprietates constituerunt, ut nulli unquam auctoritati humanæ fas esse possit eas quocumque modo immutare.

2. Quod attinet ad *administrationem* seu regimen ejusdem conjugii christiani, rursus distinguere est, tum *conditiones* a quibus *intrinsece* pendet valida et licita conjugii celebratio, tum *consectaria* quædam *accessoria et extrinseca*, quæ ipsum consequuntur in ordine civili. — Prorsus autem indubium est, nec ipsa Ecclesia diffitetur, *hujusmodi consecratoria* non nisi *ab iis qui rebus politicis præsunt regi debere et ordi-*

nari, et auctoritatem ecclesiasticam in ea omnino nullam esse (V. Leon. XIII, encycl. *Arcanum divinæ sapientiæ*).

3. Sed Ecclesiæ attribuimus potestatem *vere legiferam circa ea quæ sunt conjugio christiano intrinseca*, seu conditiones quæ ipsum *vinculum* matrimoniale attingunt, a quibus nempe pendet aut licita, aut etiam valida celebratio.

91. Errores. Hodiernis temporibus, juxta verba Leonis XIII, « naturalistæ, iique omnes qui reipublicæ numen se maxime colere profitentur, » Matrimonium « jurisdictioni Ecclesiæ subesse nullo modo patiuntur, » et exinde « principibus reipublicæ jus in connubia omne tribuunt, nullumque Ecclesiæ esse decernunt » (Encycl. *Arcanum*).

Novatores sæculi xvi, atque etiam quidam theologi et canonistæ catholici, ex iis qui vocantur regalistæ, potestatem legiferam Ecclesiæ in conjugia vario gradu labefactant, quippe qui ejus specialem potestatem ad statuenda impedimenta dirimentia impugnant; de his autem speciatim infra dicetur.

92. Assertio. *Ecclesia a Christo accepit veram et propriam ac supremam potestatem legiferam in Matrimonium christianum.*

PROB. 1. *Auctoritate Leonis XIII*, eam potestatem Ecclesiæ inesse expresse docentis (Encycl. cit.) his verbis : « Christus totam ipsorum (matrimoniorum) disciplinam Ecclesiæ credidit et commendavit; » et statim idem Pontifex adjungit, « illam propriam ejus esse, nec hominum concessu quæsitam, sed auctoris sui voluntate *divinitus* adeptam. » Tandem episcopos vehementer adhortatur ut « integram atque incorruptam doctrinam » de Matrimonio christiano populos edoceant, et speciatim, « Christum, quod ad vinculum (Matrimonii) spectat, *legiferam et judicalem Ecclesiæ suæ attribuisse potestatem.* »

PROB. 2. *Rat. theol.* desumpta ex triplici principio :

1. *Ex ratione sacramenti* quæ omni conjugio inter christianos essentialiter competit. Nam Christus Ecclesiæ suæ potestatem contulit in omnia sacramenta, non quidem in intimam eorum substantiam ac naturam, sed ut decernat de conditionibus apponendis, v. g., quoad tempus, locum, modum, personas

aut ipsas cæremonias. Atqui matrimonium, ex probatis, ita est verum sacramentum, ut nullum haberi possit conjugium legitimum, nullusque contractus matrimonialis validus inter christianos, quod non sit simul sacramentum; siquidem sacramentum est ipse contractus. Ergo Ecclesia potestatem habet regiminis in Matrimonium, haud secus ac in reliqua sacramenta.

Ergo hæc potestas est: — *jure divino* concessa, cum sit a Christo institutore sacramentorum; — *suprema et independens*, cum materia ipsa circa quam versatur, sit spiritualis omnino et sacra, nempe verum et proprie dictum sacramentum; — *soliùs Ecclesiæ propria*, cum Matrimonium sit sua vi, sua natura sacrum, in quod vel minima pars potestatis gubernatoribus rei civilis attribui nequit (Ita Leon. XIII, encycl. cit.).

2. *Ex natura et proprietatibus vinculi matrimonialis*. Nam hujusmodi conjunctio, etiam ut est in officium naturæ, non ex jure naturali per se oritur, sed Deum habet auctorem.

Porro — 1. Deus conjunctionem matrimonialem jam ab initio ad fines proprie *sacros* et *supernaturales* ordinavit, nempe ad procreationem et educationem hominum qui sint veræ fidei et religionis cultores, et vitæ æternæ hæredes, atque simul ad significationem unionis divini Verbi cum humana natura et cum Ecclesia. — 2. Deus eidem conjunctioni indidit duas proprietates, *unitatem* nempe et *indissolubilitatem*, quæ nimirum juri naturali sunt equidem consentaneæ, sed tamen a solo Deo supernaturaliter revelante et instituyente, veram originem et vim propriam habent. — 3. Christus tandem contractum matrimonialem *ad rationem sacramenti* elevando, vinculi conjugalis dignitatem sacram et conditionem supernaturalem non modo confirmavit, sed magnopere adauxit.

Igitur vinculum Matrimonii, — sive spectentur ejus origo divina, et fines primarii, — sive ejus proprietates, — sive ejus evectio in sacramentum, est quid ex omni parte *sacrum, religiosum et supernaturale*, quod, juxta verba Leonis XIII, regi debet « non principum imperio, sed divina auctoritate Ecclesiæ, quæ rerum sacrarum sola habet magisterium. »

3. *Ex propria indole officiorum* quæ conjugio christiano sunt annexa. Hujusmodi enim officia, sive sponsorum ad invicem, sive ipsorum erga filios educandos, sane non ad ordinem civilem aut naturalem, sed ad ordinem supernaturalem vitæ christianæ pertinent. Matrimonium igitur ex quo oriuntur, est res religionis et conscientiæ, cujus ideo regimen et administratio huic auctoritati spirituali tribuenda est, quæ religionem et conscientias moderatur. Ergo.

PROB. 3. *Usu ipso potestatis supra dictæ.* Nam Ecclesia, ut ait Leo XIII (Encycl. cit.): « potestatem in conjugia christiana omni cum tempore, tum loco exercuit, atque ita exercuit, ut illam propriam ejus esse appareret, nec hominum concessu quæsitam, sed auctoris sui voluntate divinitus adeptam. »

Etenim — 1. potestatem hanc, de qua loquimur, libere constanterque Ecclesia exercere consuevit jam ab iis temporibus persecutionum, in quibus nullatenus sane fingi potest principes et imperatores in ea re consentientes fuisse aut coniventes. — 2. Etiam postea quam ad christianos imperatores auctoritas politica reciderat, SS. Pontifices et episcopi in concilia congregati, eadem semper libertate conscientiaque juris sui, de Matrimoniis jubere, vetare perseverarunt quod utile esse, quod expedire temporibus censuissent, utcumque discrepans ab institutis civilibus videretur, imperatoribus christianis contra hanc Ecclesiæ potestatem non reclamantibus sed potius eam agnoscentibus.

Porro Ecclesia errare non potest circa objectum et characteres suæ auctoritatis. Ergo ex eo quod ipsa talem ac tantam in conjugia christiana potestatem sibimet attribuerit et reservaverit, eandemque constanter exercuerit, tenendum est hanc esse propriam et independentem atque divinitus concessam.

93. Corollarium. *Ergo Ecclesia habet in Matrimonia christiana etiam potestatem judicalem propriam et independentem.*

Potestas *judicialis* jus confert inquirendi et judicium ferendi in omnibus causis quæ spectant validitatem sive ipsius Matrimonii jam initi, sive etiam sponsalium. Talem potestatem Ecclesiæ divinitus competere, eique esse propriam, constat — 1. ex probationibus supra allatis circa potestatem legiferam

Ecclesiæ in conjugia christiana : siquidem illius est sane judicare, cujus est leges ferre; — 2. ex doctrina expressa Ecclesiæ, tum in conc. Trid. (sess. 24, can. 12) : « Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos, anathema sit, » quem canonem ita esse intelligendum declaravit Pius VI (in epist. *ad episc. Motul.*, 17 sept. 1788), ut *omnes* causæ matrimoniales spectare censeantur ad *solos* judices ecclesiasticos; tum in Syllabo Pii IX, ubi damnatur hæc propositio (n. 74) : « Causæ matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinent; » tum passim in Encyclica Leonis XIII.

Quid autem nomine *causarum matrimonialium* ad solos judices ecclesiasticos spectantium debeat intelligi, sic explicatur a Benedicto XIV (de syn. diœc. l. 9, cap. 9, n. 3 et 4) : « Tria sunt causarum matrimonialium genera. — Aliquæ versantur circa *initi fœderis firmitatem*; et hæ, nullo catholicorum contradicente, in solo Ecclesiæ foro sunt pertractandæ. — Aliæ sunt causæ excitatæ, aut super *validitate sponsalium*, aut super *jure instituendi divortium* quoad torum et cohabitationem; et istæ pariter ob illum respectum, quem habent ad matrimonii sacramentum, ad solum judicem ecclesiasticum pertinent. — Aliæ demum sunt causæ, quæ connexionem quidem habent cum matrimonio, sed *res mere politicas et temporales directe* atque *immediate* respiciunt, uti sunt lites, quæ frequenter moventur super dote, donatione propter nuptias, hæreditaria successione, alimentis et similibus, et istas ad judices sæculares pertinere ex communi doctorum sensu recte docent Bellarminus et Tanner. »

94. Dividuntur leges ecclesiasticæ circa Matrimonium.
Agemus — 1. de legibus Ecclesiæ *affirmativis*, quæ præcipiunt quid sit faciendum in Matrimonii celebratione; — 2. de legibus *negativis*, quæ omittenda prohibent, et ideo dicuntur *impedimenta* Matrimonii.

SECTIO I.

De legibus Ecclesiæ affirmativis circa Matrimonium.

---

95. Ecclesia præcipit, ut ante Matrimonium publicationes fiant, quæ *banna* dicuntur, et in ipsa Matrimonii celebratione certæ *cæremoniæ* adhibeantur.

CAPUT I.

DE BANNIS PROCLAMANDIS.

---

96. *Bannum* est vox germanica idem significans ac publica proclamatio. Banna igitur sunt publicæ denuntiationes, quibus fideles admonentur de Matrimonio inter certas aliquas personas contrahendo.

Dicemus : — 1. de obligatione bannorum ; — 2. de eorum dispensatione ; — 3. cum banna fiunt ad impedimenta detegenda, dicemus de revelatione impedimentorum.

§ I. De obligatione bannorum.

97. **Statuitur et determinatur obligatio.** Conc. Tridentinum (sess. 24, *de Reform. matr.*, cap. 1), hæc habet : « S. Synodus sacri Lateranensis concilii, sub Innocentio III celebrati, vestigiis inhærens, præcipit ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parrocho, tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnias, publice denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum. »

Motiva hujus legis sunt : — 1. ut vitentur clandestina matrimonia ; — 2. ut detegantur impedimenta matrimonii, si

quæ sint ; — 3. ut non fiant matrimonia sine consensu parentum ; — 4. ut non violentur sponsalia ; — 5. ut fideles orent pro nupturis.

Hinc obligatio proclamationis bannorum est in se gravis, sive pro fidelibus nupturis, qui tenentur providere ut banna publicentur, sive pro parochis qui debent ea publicare.

98. Quæritur 1. *An peccet graviter parochus omittens bannorum proclamationem, si sciat nullum esse impedimentum ?*

RESP. affirm., tum quia raro id asserere queunt ; tum quia quotidie nova exsurgere possunt impedimenta ; tum quia, hac admissa ratione, brevi evanesceret proclamationum lex. Ita sentiunt theologi (S. Lig., lib. 6, n. 990).

Attamen ex se non peccat graviter parochus, qui *unam tantum denuntiationem* omittit, etiam sine dispensatione (Ita S. Lig., n. 990). Juxta plures autem (Gury, n. 735), omissio *duarum proclamationum* esset peccatum mortale ; alii contradicunt.

99. Quæritur 2. *Quonam tempore fieri debeant proclamationes bannorum ?*

Ex conc. Trid. bannorum publicationes fieri debent :

1. Diebus festivis, id est, dominicis et festis de præcepto. Attamen S. Lig. (lib. 6, n. 992) dicit probabile quod possunt fieri denuntiationes diebus ferialibus, si ex aliqua causa fieret magnus concursus in ecclesia. Saltem in hoc non esset culpa gravis.

2. Tribus continuis diebus festivis. Per hæc verba conc. Trid. videtur requiri, ut proclamationes fiant modo continuo, ita ut non intercedant alii dies festivi ; attamen si non esset inter illas aut inter ultimam et matrimonium, nimium temporis intervallum, quamvis non fierent tribus stricte continuis, gravis non esset transgressio ; sic autem agens sine causa, juxta S. Lig. (*ibid.*), non excusaretur a veniali.

Inde varia requiruntur in variis diocesisibus, scilicet : — Ut sit saltem dies integer inter singulas proclamationes. — Ut matrimonium non celebretur nisi saltem post diem integrum ab ultima proclamatione. — Ut non fiant in diebus

Paschæ vel Pentecostes. — Ut iterentur quando ab ultima proclamatione effluxerunt quatuor vel sex menses. Unusquisque statuta diœcesana interroget eisque obediat.

3. *Inter Missarum solemnia.* Hæc verba significant, juxta theologos, Missam parochialem, sive sit cantata, sive non; si duæ sint Missæ parochiales, in alterutra fieri possunt proclamationes. — Hinc non sunt proclamanda banna in Missis privatis, vel in officio vespertino; at si omissæ fuissent, et si detur gravissima ratio non remittendi matrimonium, nec peti possit dispensatio, fieri possunt proclamationes in Missa privata, vel in vespere (S. Lig., lib. 6, n. 992).

100. Quæritur 3. *Quonam loco banna publicari debeant?*

Fieri debent proclamationes *in ecclesia*, et quidem *in ecclesia parochiali* contrahentium, non vero in sacellis sive publicis, sive privatis, nisi locum ecclesiæ parochialis teneant, et missa parochialis ibi celebretur. — Quoad ecclesias quæ dicuntur *Chapelles vicariales*, vel *Annexes*, variæ sunt in variis diœcesibus consuetudines, quibus standum: seclusa speciali lege aut consuetudine, dicendum videtur cum D. Bouvier, sufficere denuntiationem in annexa, quando habet territorium determinatum, quia sacerdotes qui talibus ecclesiis deserviunt, habent quasi ordinariam jurisdictionem, ex institutione episcoporum: secus vero, si non habent territorium determinatum; tunc enim proclamatio facienda est in ecclesia principali. — Si tamen ob peculiarem aliquam festivitatem populus potius ad aliquod sacellum ejusdem parochiæ confluxerit, quam ad ipsam ecclesiam, in sacello isto proclamatio fieri posset, saltem sine mortali, et si adsit aliqua causa, sine ulla culpa (S. Lig., n. 991).

Per ecclesiam autem parochialem, non est intelligenda parochia in qua quis natus est, seu parochia *originis*: agnoscunt enim omnes non necessarium esse ut in ea fiat proclamatio, quando alibi diu fuit commoratum. Intelligitur ergo parochia *domicilii actualis*.

Sed aliquando requiritur ut banna in pluribus ecclesiis promulgentur: nempe triplici in casu.

1. Si duo contrahentes sint *e duabus diversis parochiis*, in

utraque proclamanda sunt banna : satis deducitur ex motivo legis et ex generali consuetudine.

2. Si unus aut uterque contrahens *æquale circiter in duobus locis domicilium* habeat, in utroque banna sunt promulganda. Ita communiter auctores. — Sed requiritur ut domicilium sit *circiter æquale*, quia si unum tantum sit proprie dictum, etiamsi per aliquod tempus quotannis alibi commoretur, v. g., ruri, rerum agendarum aut cœli liberioris fruendi causa, non ideo exigenda duplex promulgatio.

3. Si contrahentes *domicilium non a sufficienti tempore habeant* in parochia sua actuali, banna promulgari debent etiam in parochia in qua antea habitaverunt. — In pluribus diœcesibus ad acquirendum domicilium illud sufficiens de quo nunc loquimur, habitatio sex mensium, si contrahentes veniunt ex altera parochia ejusdem diœcesis, unius vero anni, si ex altera diœcesi, requiritur; in aliis, quamdiu non adest habitatio saltem unius anni, banna promulgantur in loco præcedentis domicilii; in aliis demum non exigitur in ullo casu nisi habitatio sex mensium. Juxta D. Bouvier, sive sex menses, sive annus, computari debent, non a die primæ bannorum proclamationis, sed a die quo celebrandum est matrimonium.

Ex his determinari potest quid speciatim agendum sit,

1. *Quoad minores*. Banna eorum promulganda sunt tum in domicilio facti, id est, in quo habitant, tum in domicilio juris, seu parentum, aut, si parentes non habeant, in domicilio eorum sub quorum potestate sunt in ordine ad matrimonium, id est, juxta legem civilem (Cod. civ., art 160, 168, 415), in loco ubi coadunatur consilium familiæ, ubi videlicet est prætorium judicis pacis; quod autem servari debet, et pro foro ecclesiastico, nisi episcopus aliter statuerit. — Minores autem habentur masculi usque ad ætatem 25 annorum, et feminae usque ad annum 21. Masculus tamen ascenditibus orbatus, fit major statim ac annum 21 complevit.

2. *Quoad famulos*. Qui laborant in una parochia et in altera domum vel cubiculum habent, in ista posteriori sunt publicandi. Si vero vel tempore sufficienti commorati non fue-

rint, vel sint minores, iis applicanda sunt quæ modo diximus.

3. *Quoad milites.* Publicationes fieri debent in præsidiis in quibus commorantur, et in domicilio juris, si sint minores, atque si sint majores, in ultimo domicilio, in quo ante militiam susceptam habitaverunt.

4. *Quoad vagos et alienigenas,* promulganda sunt eorum banna tum in loco in quo actualiter sunt, tum in loco originis, vel saltem in quo diutius commorati sunt.

Notandum quod, præsertim quoad vagos et etiam milites et famulos, præter proclamationes bannorum, sæpius incumbit parochio obligatio investigationes faciendi, tum in propria, tum in extranea parochia, ut obtineat probationem certam de contrahentium *statu libero*, ne fiant matrimonia irrita, vel illicita.

101. Quæritur 4. *Quanam forma fieri debeant proclamationes?*

Publicationis bannorum forma ordinarie reperitur in rituali; sedulo adhibeatur. Hæc generatim sunt observanda:

1. In ea exprimi debent contrahentium nomen et prænomina, conditio, ætas, patria ac parochia; illorum pater ac mater, an vivant vel defuncti sint; demum nomen prioris mariti, si de vidua agatur.

2. Sedulo vitandum est id omne quo aliquis infamia notaretur. Sic si unus sit illegitimus, id tacendum est; sic si sponsa existimetur vidua, quamvis defuncto viro illegitime juncta fuerit, designanda est sub nomine quo appellari solet.

3. Proclamatio alta et intelligibili voce facienda est, ut patet.

4. Dicendum est an sit prima, vel secunda, vel tertia publicatio; an partes dispensationem obtinuerint ab una aut altera proclamatione.

5. Demum monendus est populus de obligatione tum revelandi impedimenta cognita, tum nihil dicendi contra veritatem.

§ II. De dispensatione bannorum.

102. Quæritur 1. *An et qua de causa dispensatio bannorum concedi possit?*

RESP. 1. Certum est posse dari aliquando dispensationes a lege bannorum; illud expresse permittit concil. Trid. (sess. 24, cap. 1, *de Reform. Matr.*), et satis constat ex natura legis, quæ est mere positiva, et ex praxi quotidiana.

RESP. 2. Causæ hujusmodi dispensationis sunt: — metus ne Matrimonium malitiose impediatur, vel ne vir puellam stupratam relinquat. — Grave damnum, infamia, aut scandalum timendum, si nuptiæ differantur. — Matrimonium civile jam contractum, aut metus ne contrahatur sine recurso ad Ecclesiam... — Non requiritur ratio gravissima ut concedatur dispensatio ab una aut duabus promulgationibus (S. Lig., lib. 6, n. 1005).

103. Quæritur 2. *Ad quem pertineat dispensationem a bannis concedere?*

RESP. 1. Ordinarii est concedere dispensationes a bannis; ita conc. Trident. declaravit. — Nomine autem Ordinarii intelligitur episcopus, ejusve vicarius generalis, necnon et vicarius capitularis sede vacante: non vero parochus, ut constat tum usu communi, tum pluribus Galliæ conciliis quæ illum formaliter excludunt. — Aliquando tamen poterit parochus, non quidem dispensationem concedere, sed uti, ut dicunt, *epikeia*, id est, judicare legem non obligare, in quodam casu necessitatis, v. g., si agatur de conjungendis in articulo mortis concubinariis civiliter tantum junctis, ad legitimandam prolem coram Ecclesia; si autem non adsit proles, non videtur, ait D. Bouvier, cur tam præcipitanter daretur benedictio nuptialis, maxime si altera pars non esset recte disposita, et mors certa appareret; tunc sincera promissio matrimonium catholice ineundi, si recuperetur sanitas, sufficeret, ut confessarius ultima ministraret sacramenta. Cæterum aliquando præscribitur in ritualibus quid in hujusmodi casibus necessitatis agendum; his absque dubio obtemperandum est.

RESP. 2. Quando partes sunt ex varia diocesi, sufficit pro-

babiliter dispensatio unius ex sponsis, juxta ea quæ infra dicemus de dispensatione ab impedimentis (cf. S. Lig., n. 1006).

§ III. De revelatione impedimentorum.

104. Statuitur obligatio revelandi impedimenta. Datur præceptum *grave* revelandi impedimenta, tum dirimentia, tum prohibentia; id patet, tum ex ipsa lege, quæ gravem obligationem publicationis bannorum parochis imponens. eo ipso æqualem obligationem revelandi fidelibus tradit; — tum ex legis motivis et fine, quæ sunt certe gravissima. Hæc revelatio fieri debet quamprimum.

105. Quæritur 1. Quinam teneantur revelare impedimenta?

RESP. 1. Omnes generatim ad hanc revelationem tenentur, sive bannorum denuntiationem audierint, sive non; sive ex propria parochia, sive ex aliena, sive etiam ex extranea diœcesi; sive facta fuerit bannorum publicatio, sive ab illa obtenta fuerit dispensatio; — tum quia legi generali Ecclesiæ omnes subjiuntur; — tum quia præter legem ecclesiasticam adest jus naturale præcipiens reverentiam sacramento debitam et boni publici provectionem.

RESP. 2. Qui impedimentum via legitima cognovit et silentium postea promisit, tenetur revelare; nam promissione sua spoliare nequit Ecclesiam jure exigendi revelationem propter bonum publicum.

RESP. 3. Qui impedimentum non cognovit nisi ex revelatione, propter quam silentium promisit, non tenetur revelare, si illi commissum fuerit secretum ob ejus professionem, v. g., parochi, advocati, medici..., a fortiori confessarii. — Idem dicendum est si secretum fuerit commissum personæ gravi ad petendum consilium, quamvis illud non det ex professione. — Secus pronuntiandum foret, si ageretur de secreto *conversationalis*; nam illius secreti conservatio non magni interest, et obediendum est legi Ecclesiæ a bono publico requisitæ.

106. Quæritur 2. Quinam ab ea obligatione eximantur?

Ab hac obligatione liberantur ii omnes qui ex illa magna reformidarent incommoda. Hinc — 1. Eximuntur a revela-

tione qui timent mala gravia in anima, fama aut corpore, pro se, vel pro suis, pro patre, matre, fratribus, filiis. — 2. Eximuntur a revelatione qui timent publicum scandalum. Valde controvertitur an idem dicendum sit de gravi infamia proximi; probabilius negatur, quia brevi evanesceret lex Ecclesiæ, et quia bonum privatum bono publico cedere debet. Cæterum omnes advertunt illam infamiam non sufficere, si revelatio facienda sit unice parochi, viro gravi, et a fortiori episcopo. — 3. Non eximuntur a revelatione qui solam timent infamiam sponsorum, præsertim cum hæc infamia est soli parochi manifestanda. Expedit in prædicto casu ut moneantur futuri conjuges; et si monitioni non acquiescant, ulterius procedendum est.

107. Quæritur 3. *Quomodo sese gerere debeat parochus, cui revelantur impedimenta?*

RESP. — 1. Omnibus quibus poterit mediis expendat parochus illius revelationis valorem, attentis sedulissime rerum, personarum, ac locorum circumstantiis. Notandum est denuntiationem unius testis gravis posse admitti, juxta communioem opinionem innixam cap. *Præsertim 12, de Sponsal.*, et variis decisionibus S. Congreg.: ratio est quia non agitur de pœna infligenda, sed de sacramento rite peragendo, de peccato vitando et de magnis incommodis præcavendis. — 2. Obtimeat, si possit, ut revelans declarationem suam scripto firmet, aut saltem illam coram duobus vel tribus testibus fide dignis renovet. — 3. Generatim adeat, si possibile sit, episcopum, et mandata ejus requirat.

His positis, triplex tantum fingi potest hypothesis:

Vel impedimenti revelatio videtur *nulla*, id est, futilibus rationibus fundata; tunc parochus illa moveri non debet, sed matrimonium perficere.

Vel existentia impedimenti videtur *certa*. — 1. Si sint scripta vel aliæ probationes quæ coram judice proferri possint, nulla est difficultas; a benedictione matrimoniali abstinendum est. — 2. Si probationes impedimenti sint certæ, sed secretæ et in publicum non manifestandæ, recuset parochus benedictionem nuptialem dicendo leges canonicas huic matri-

monio obstare, et nihil amplius addat; sic agendo nequaquam delationem coram civilibus tribunalibus patietur, tanquam calumniator aut obtrectator; sed ante solum episcopum. Quandoque tamen poterit parochus impedimenti naturam sponso vel sponsæ soli, secreto et sine testibus, manifestare, ut ejus excusationes vel explicationes obtineat.

Vel existentia impedimenti videtur *dubia*. Res est episcopo deferenda ut judicet. Si tempus urgeat, adiri non possit episcopus et timeatur ne matrimonium contrahatur tantum civiliter, videtur quod parochus possit progredi et matrimonio benedicere, tum quia jus partium est in se certum, et impedimentum dubium, tum quia præsumendum est, ut infra dicitur, Ecclesiam super impedimentum, si aliquod sit, dispensare; quo facto, adire debet Episcopum, qui examinabit an ipse dispensare debeat cum renovatione consensus, aut petenda sit dispensatio in radice.

CAPUT II.

DE SACRIS CÆREMONIIS SERVANDIS.

108. Regula 1^a. Quamvis sacerdos non sit Matrimonii minister, *semper* tamen et *ubique gravis* existit *obligatio non sine ejus assistentia* Matrimonii contrahendi; idque probatur, sive testimonio Tertulliani, qui ait (lib. *de Pudicitia*, c. 4): « ideo penes nos occultæ quæque conjunctiones, id est, *non prius apud Ecclesiam professæ*, juxta mœchiam et fornicationem periclitari judicantur »; sive perpetuo Ecclesiæ usu; sive ipsis verbis Concilii Tridentini declarantis Ecclesiam, « justissimis de causis, Matrimonia clandestina *semper detestatam esse atque prohibuisse* ». — Imo, a tempore ejusdem Concilii, ubi viget hujus decretum, talia Matrimonia sunt invalida, uti infra uberius exponetur.

109. Regula 2^a. Ex concilii Tridentini præscripto, *semper* in Matrimoniis catholicorum impertienda est contrahentibus

saltem *illa benedictio sacerdotalis*, quæ his verbis (apud Rituale Romanum) constat: *Ego vos conjungo*, etc.; utrum autem sub gravi, an sub levi tantum, dubitatur apud S. Lig. (n. 1094).

110. Regula 3a. Regulariter etiam servari debet *ritus celebrandi Matrimonii sacramentum*, qualis, tum in Rituali Romano, tum in Ritualibus diœcesanis, describitur; speciatimque Missa votiva *pro sponso et sponsa*, et solemni benedictione quæ intra Missam datur. Ille tamen ritus non est de præcepto stricto; quare ad solemnem benedictionem accipiendam non cogendi, sed exhortandi sunt contracturi. — Dixi *regulariter*, quia sunt quidam casus excipiendi.

111. Quæritur 1. *Quandonam omittendæ sint tum benedictio solemnis, tum Missa votiva pro sponso et sponsa?*

Benedictio solemnis et Missa votiva prætermitti debent, quoties Matrimonium *tempore clauso* celebratur, id est, a prima dominica Adventus usque ad diem Epiphaniæ, et a feria quarta cinerum usque ad octavam Paschatis inclusive. — Pariter eas adhibere non licet in *secundis nuptiis*, modo tamen *ex parte mulieris* sint secundæ; secus, si sint ex parte viri tantum secundæ. — Aliqui putant easdem esse etiam omitendas, si forte sponsa corruptione non amplius sit virgo; sed hoc falsum est (de Herdt, *Prax. sacr. lit.*, tom. 3, p. 6, n. 39, II). — Nunquam autem annuli benedictio prætermittitur (S. Cong. Rit. resp. 27 aug. 1836, ap. Gard., n. 4780 ad 2).

112. Quæritur 2. *Utrum liceat benedictionem solemnem dare extra Missam?*

RESP. *negat.* nisi obtineatur facultas specialis. Ita expresso mandato Pii IX responsum est die 23 jun. 1853. — Prædictam autem specialem facultatem aliquando ob peculiare circumstantias a S. Sede postulari posse, et revera ipsam non semel concessam fuisse, constat tum ex S. Rit. Cong. resp. pro diœcesi Eystettensi (1 sept. 1838, ap. Gard., n. 4840), tum ex concessione a Pio IX facta Patribus Conc. Quebec. 5 feb. 1865, rogante S. Cong. de Prop. fide (Lehmkuhl, *de Matrim.*, n. 694).

113. Quæritur 3. *Utrum liceat aut debeat postea dari solem-*

nis benedictio illis conjugibus, qui eam in contrahendo Matrimonio quacumque ex causa non obtinuerint?

RESP. *non esse quidem necessarium* supplere illam benedictionem; id vero esse non modo *licitum* sed *valde optandum*.

Prima pars constat ex S. Cong. Rit. resp. (die 31 aug. 1839; ap. Gard., n. 4868). — Secunda autem, ex S. R. Inq. decreto (die 31 aug. 1881; ap. Lehmkuhl, n. 694, not.) quo declaratur benedictionem illam solemnem, « semper impertiendam esse omnibus illis conjugibus, qui eam in contrahendo Matrimonio quacumque ex causa non obtinuerint, etiamsi petant postquam diu jam in Matrimonio vixerint; insuper hortandos esse eosdem conjuges catholicos, ut eam primo quoque tempore petant. »

SECTIO II.

De legibus Ecclesiæ negativis circa Matrimonium, seu de impedimentis.

---

114. Distinguuntur duplicis generis impedimenta. Alia sunt impedimenta, quæ Matrimonium solummodo illicitum reddunt, et dicuntur impedimenta *mere prohibentia*, seu, ut plures aiunt, *impedientia*; alia vero, quæ Matrimonium reddunt ipso facto nullum et irritum, et vocantur impedimenta *dirimentia*.

CAPUT I.

DE IMPEDIMENTIS PROHIBENTIBUS SEU IMPEDIENTIBUS.

Impedimenta prohibentia, quatuor sunt numero, sequenti versiculo expressa:

Ecclesiæ vetitum, tempus, sponsalia, volum.

Sponsalia et vota quædam sunt impedimenta juris naturalis; cætera sunt juris ecclesiastici.

§ I. De Ecclesiæ vetito, præsertim circa Matrimonia mixta.

115. Præcipua Ecclesiæ vetita enumerantur. Per Ecclesiæ vetitum hic intelligimus prohibitiones a pastoribus Ecclesiæ factas, sed non sub pœna nullitatis, et in hoc vetitum Ecclesiæ differt ab impedimentis dirimentibus. Prohibitio nubendi in quibusdam anni temporibus est verum vetitum Ecclesiæ; sed de illo vetito seorsim agitur.

Vetitum Ecclesiæ est *generale* vel *particulare*. — Est *generale*, quando refertur ad omnes ejusdem speciei casus; talis est prohibitio nubendi sine bannorum proclamatione. Est *particulare*, quando datur speciale præceptum legitimi superioris, quo quis in casu particulari prohibetur matrimonium inire.

Vetita generalia sunt — prohibitio matrimonium celebrandi sine præscriptis bannorum proclamationibus, de qua jam actum est; — prohibitio nubendi cum hæreticis, de qua infra dicemus; — prohibitio matrimonium ineundi, juxta quosdam, tempore interdicti, vel cum excommunicato, vel prohibitio facta excommunicato nubendi; sed de his in Tractatu de Censuris.

Vetitum speciale seu *particulare* fertur ad vitandum scandalum, discordias aut rixas, vel propter suspicionem impedimenti de quo quærenda est veritas; vel propter oppositionem alicujus tertiæ personæ. Nulli dubium est quin tale vetitum dari possit a S. Pontifice vel ab episcopo. Parochus ipse potest vetitum particulare ferre, ut tenent communiter auctores; quia, ut ait D. Carrière (n. 216), licet parochus non habeat potestatem ferendi leges, ipsi tamen committitur cura ut matrimonium debito modo ineatur, ac proinde ipsi non deesse debet auctoritas ad illud necessaria.

Fusius dicendum est de Matrimoniis mixtis, seu catholicorum cum hæreticis, nempe: — 1. de eorum prohibitione; — 2. de dispensatione in hac prohibitione; — 3. de agendi ratione parochi relative ad ipsam celebrationem.

I. De Matrimoniorum mixtorum prohibitione.

Hic agitur de mera prohibitione, non vero de irritatione Matrimonii; nam certo certius est Matrimonia hujusmodi mixta ex nullo jure irritari. — Quæstio autem expendenda est de prohibitione sive *ex jure naturali*, sive *ex jure ecclesiastico*.

116. Assertio : *Ex jure naturali et divino, Matrimonia mixta sæpe sæpius sunt illicita, sed aliquando fieri possunt licita; ex jure autem ecclesiastico sunt semper graviter illicita.*

Dicitur 1. *sæpe sæpius sunt illicita*, quia, ut ait Leo XIII (Encycl. *Arcanum divinæ sapientiæ*, n. 28), « occasionem præbent vetitæ societati et communicationi rerum sacrarum, periculum religioni creant conjugis catholici, impedimento sunt bonæ institutioni liberorum, et persæpe animos impellunt, ut cunctarum religionum æquam habere rationem assuescant, sublata veri falsique discrimine. »

Dicitur 2. *aliquando fieri possunt licita*, et id probatur: — 1. *Auctoritate*, sive plurium sanctorum, quos legimus Matrimonia contraxisse cum hæreticis; sive SS. Pontificum, qui dispensationes ad hujusmodi Matrimonia ineunda pluries concesserunt. — 2. *Ratione*. Nam fieri potest ut desint aliquando incommoda supra dicta, et e contra adsit spes conversionis partis hæreticæ; quo in casu ex jure naturali et divino Matrimonium non esset intrinsece malum, nec ut contractus, ut patet, nec ut profanatio sacramenti; siquidem, adest etiam profanatio, quando sacramentum suscipitur a peccatore, et tamen nemo contendet compartem bene dispositam non posse nubere cum altera quam scit peccato inquinatam. Et vero, ex principiis positis in Tractatu *de Actibus humanis* (ubi de cooperatione), licet ab alio petere et cum eo ponere actum in se bonum aut indifferentem, in quo hic non peccabit nisi ex propria malitia, dummodo habeatur gravis et proportionata ratio talem actum faciendi; tunc enim pravus effectus sequitur tantum per accidens et præter intentionem agentis (Cf. Bened. XIV, *de Syn. diæc.*, l. 9, c. 3, n. 5).

Dicitur 3. *ex jure ecclesiastico, matrimonia mixta sunt gra-*

viter illicita. Nam Ecclesia semper deterruit fideles ab hujusmodi sacrilegis nuptiis ineundis : multos canones citat Benedictus XIV, *de Synod.*, l. 6, c. 3, n. 3); et in Constit. *Magnæ nobis*, directa ad episcopos Poloniæ (*Bullar.*, t. 2, n. 1), ostendit eamdem disciplinam ac regulam ad nostra usque tempora constanter esse servatam, allegans testimonia Urbani VIII, Clementis XI, et propriam suam constitutionem de matrimoniis Hollandiæ. Eamdem disciplinam memorant et confirmant Pius VI, Pius VII, Pius VIII, et Gregorius XVI. Ex quibus deducitur hæc matrimonia esse prohibita lege generali Ecclesiæ, ideoque non licere, quamvis in casu quodam peculiari, removerentur pericula, sicque non amplius essent prohibita jure naturali et divino (Carrière, *de Matr. comp.*, n. 175).

II. De dispensatione super hoc impedimento.

117. Quæritur 1. *A quo concedi possit hæc dispensatio?*

RESP. 1. *Soli Romano Pontifici jure proprio* competit hæc potestas, exclusis omnino episcopis, nisi a Summo Pontifice eamdem facultatem obtinuerint, non obstante quacumque consuetudine contraria (Ita Bened. XIV, *de Syn. diæc.*, l. 9, c. 3, n. 1, 2; Greg. XVI, in brev. *Summo jugiter*, 27 maii 1832; Pius IX, instr. *Etsi sanctissimus*, 15 nov. 1858, ap. *Act. S. Sedis*, VI, p. 456-460).

RESP. 2. Supra dicta facultas *regulariter non conceditur episcopis*, uti testatur Pius VII (in Litt. *Vix nova*, 17 feb. 1809, ad episcop. Galliæ). Attamen his ultimis temporibus quidam episcopi indultum obtinuerunt ad dispensandum super hoc impedimento, « quando pro sua (episcopi) conscientia et prudentia justa et rationabilis causa intercedat, et judicio ipsius Episcopi tempus non adsit adeundi Sanctam Sedem » (Ita indult. cft. ap. Caillaud, *Manuel des dispenses*, n. 357 et 413).

118. Quæritur 2. *Quibusnam conditionibus concedatur dicta dispensatio?*

Quando dispensatio conceditur, has cautiones adhibet Sedes Apostolica, teste Benedicto XIV (in Epistola *ad episcopos Poloniæ* jam citata, et *de Synodo*, l. 9, c. 3, n. 5).

Prima est, ut absit periculum seductionis pro parte catholica;

imo hæc admoneatur quanta ipsi incumbat obligatio nihil negligendi ad alterum a sua hæresi retrahendum (Ita Pius VI, in brev. *ad arch. Mechl.*, cit. ap. Carrière, *Præl. maj. de Matr.*, n. 758; cf. rescript. ap. Caillaud, *op. cit.*, n. 305, 357; Brillaud, *Traité prat. des empêch. et disp. de mariage*, n. 204).

Secunda est, ut infantes utriusque sexus in religione catholica educentur; atque prius coram Ordinario vel ejus delegato emitti debet a parte acatholica jurata obligatio hanc educationem catholicam permittendi (v. Caillaud, *op. cit.*, n. 15, 139, 305, 357; Brillaud, *op. cit.*, n. 200, 201). — « Quæ quidem cautiones, inquit Pius IX (instruct. *Etsi Sanctissimus*) loquens de hac secunda simul et prima conditione, remitti, seu dispensari nunquam possunt, cum in ipsa naturali ac divina lege fundentur. »

Tertia est, ut adsit gravis aliqua causa (Ita inst. Pii IX, *Etsi sanctissimus*).

III. De agendi ratione parochi in Matrimoniis mixtis.

119. — I. Respectu proclamationis bannorum. Citantur quædam documenta pontificia ex quibus banna omitti debent (Gury, n. 829). Sed alia afferuntur in quibus eadem permittuntur. Unusquisque statuta vel praxim suæ diœcesis servare debet, aut Episcopum consulere. — Si banna publicentur, cavendum est, juxta instructionem S. Cong. Conc. a Pio VI approbatam (19 jun. 1793) ne religio exprimatur contrahentis acatholici (Brillaud, *op. cit.*, n. 9 et 203).

120. — II. Respectu ipsius celebrationis. Matrimonia mixta celebrari debent coram parochi et duobus testibus, juxta præscriptum Tridentinum, sed *regulariter* loquendo, *absque missæ celebratione, extra ecclesiam, absque benedictione nuptiali, imo absque ullo ecclesiastico ritu*. Ita instructio Pii IX jam citata. Sed de his quædam sunt notanda.

Notandum 1. — quod attinet *ad Missæ celebrationem*, hæc omnino prohibetur in Matrimoniis mixtis, non ita tamen ut sponsis illicitum sit missæ pro ipsis oblatae assistere sive ante sive post Matrimonii celebrationem; sed in eo sensu quod Missa celebrari nequeat tanquam pars aliqua cæremoniæ

nuptialis, atque cum iis ritibus et precibus peculiaribus qui in Matrimoniiis catholicorum adhibentur (Caillaud, *op. cit.*, n. 130).

Notandum 2. — alia præscripta, nempe ut Matrimonium celebretur *extra ecclesiam, absque benedictione nuptiali alioque ritu ecclesiastico*, servari debere quantum fieri potest; et tunc celebratio Matrimonii fieri debet coram duobus testibus et parrocho, qui nulla veste sacra indutus, ne stola quidem et superpelliceo, nullas preces recitat, nullam benedictionem impertit, nullumque ritum adhibet, imo nullum verbum profert, sed passive tantum se habet, ut merus testis consensus mutui contrahentium (instruct. S. Cong. Conc. a Pio VI approb., 19 jun. 1793; Brillaud, *op. cit.*, n. 203). Ex Instructione S. Cong. Inquis. 25 nov. 1838 (ap. Gury, n. 829), hujusmodi celebratio neque in sacristia fieri posset, quia sub nomine ecclesiæ comprehenditur; attamen in Galliis et alibi mos invaluit ea matrimonia celebrare in sacristia (Caillaud, *op. cit.*, n. 130; Brillaud, *op. cit.*, n. 203).

Sed si ex his omnibus graviora timeantur damna, recurrendum est ad episcopum, qui poterit judicare, et permittere ut matrimonium mixtum celebretur in ipsa ecclesia, cum benedictione nuptiali, et aliis ritibus in diocesano rituali præscriptis, exclusa tamen semper missæ celebratione (Ita Pius IX, in instruct. jam allegata).

Notandum 3. — tandem, quod sacerdos catholicus non potest, salva conscientia, Matrimonio assistere, si sponsi, ante vel post Matrimonium, contrahant etiam in ecclesia hæretica, ritu hæretico, v. g., apud protestantes (Ita Gury, n. 830, ex décr. S. Cong. Inq. 21 apr. 1847). — Unde si Matrimonium jam coram ministro acatholico celebratum sit, sacerdos catholicus permittere nequit, ut coram se consensus matrimonialis renovetur, nisi pars catholica facti pœnitens resipuerit, et absolutionem a censuris forte contractis obtinuerit (Ita Inst. ad Episc. Hanovr. 17 feb. 1864, jussu Pii IX data).

Excipe tamen, nisi minister acatholicus consideretur et agat solummodo ut persona publica civilis, quam ex lege civili omnes adire debent, ut civiliter se matrimonium velle

inire declarent; cavendum tamen, ne ullus ritus sacer adhibeatur (Lehmkuhl, II, n. 696).

§ II. De tempore.

121. Juxta concilium Tridentinum (sess. 24, c. 10), nuptiæ prohibentur: « Ab adventu D. N. J. C. usque in diem Epiphaniæ, et a feria quarta cinerum usque in octavam Paschatis inclusive. » Vox ista *inclusive* de die Epiphaniæ, sicut et de octava Paschatis dicenda est. Initium autem temporis prohibiti sumendum est a media nocte dominicæ primæ Adventus, et diei cinerum.

Jure communi non prohibentur, tempore designato, ipsæ nuptiæ, sed nuptiarum solemnitas, id est, benedictio sollemnis quæ datur intra Missam, et ipsa Missa *Pro sponso et sponsa*. Ita rituale Romanum, S. Congregatio et Bened. XIV (inst. 80, n. 3 et 14).

§ III. De sponsalibus.

Dicendum est de eorum natura, effectibus et dissolutione.

1. De sponsalium natura.

122. Datur et explicatur definitio. Sponsalia definiuntur: *promissio mutua futuri matrimonii*.

Hinc sequentes requiruntur conditiones:

1. Ex parte ipsius promissionis, quæ debet esse, : — *vera*, id est, non simplex desiderium, vel etiam propositum exterius expressum, sed voluntas se obligandi; et ideo a fortiori non darentur sponsalia, si fingeretur tantum promissio; — *voluntaria* et *deliberata*, nempe cum ea advertentia et libertate, quæ requiritur et sufficit ad peccatum mortale; — *mutua*, requiritur nempe, ut uterque alteri obligetur; unde quando unus promittit, non sufficit ut alter promissionem acceptet, sed oportet ut ex hujus parte accedat repromissio; attamen si promittens sese omnino ligare voluerit, ipse obligatur, etsi non sint sponsalia; sed ordinarie non vult se obligare, nisi alter promittat. Id sequitur ex variis responsis S. Cong. Conc. (18 apr. 1863, 27 jun. 1863, 16 aug. 1873, 28 feb.

1874, ap. *Acta Sanctæ Sedis*, I, p. 79; VII, p. 657; VIII, p. 308; XV, p. 65 et seq.).

2. *Ex parte verborum* quibus significatur promissio, quæ debent esse verba *de futuro*; nam sponsalia sunt promissio *futuri* Matrimonii. Sententia quæ tenet valere sponsalia per verba *de præsentī* dicitur a Benedicto XIV « ab ignorantia vel malitia proficisci » (*Jus Eccl.* 46). — Et ideo matrimonium quod aiunt civile nullam vim etiam sponsalium habere potest, quia fit per verba *de præsentī*. Id insuper sequitur ex resp. S. Cong. conc. (die 13 mart. 1879, ap. *Act. S. Sedis*, XII, p. 147-176) per decretum Leonis XIII confirmata (die 17 mart. 1879, *ibid.*, XIII, p. 126), quæ rem ita se habere declaravit, « sive fideles actum ipsum explentes intendant meram cærimoniam civilem peragere, sive intendant sponsalia de futuro inire, sive tandem ex ignorantia aut in spretum ecclesiasticarum legum intendant matrimonium de præsentī contrahere. »

3. *Ex parte contrahentium* qui debent esse *jure habiles*, id est, nullo impedimento sive dirimente, sive etiam simpliciter prohibente ligati; nam promissio faciendi illicitum, vel impossibile, non obligat. — Si inhabilitas tolli possit jure ecclesiastico, v. g., dispensatione super impedimento, sese obligant his sponsalibus contrahentes ad postulandam dispensationem; sponsalia autem illa non valent quatenus sponsalia, etiamsi partes contraxerint sub hac conditione: si Pontifex dispensaverit; ad eorum valorem omnino requiritur ut confirmentur a contrahentibus post obtentam dispensationem. Id deducitur ex responsione S. Cong. (22 feb. 1862, *Act. S. Sed.*, I, p. 79).

123. Quæritur 1. *Utrum ad valorem sponsalium requiratur aliqua solemnitas?*

RESP. *Nullam requiri solemnitatem*, v. g., ut fiant coram testibus et parochο benedicente, *sed valent sponsalia privata seu clandestina*; nam conc. Trid. non irritavit nisi matrimonia clandestina, non vero sponsalia, ut sæpius declaravit S. Congregatio. Imo Episcopi non possunt, sub pœna nullitatis, quasdam in sponsalibus præscribere formalitates. Ita, teste

Benedicto XIV, responsum fuit a S. Congregatione (*Inst.* 46, n. 12, et *de Syn.*, lib. 12, c. 5, n. 1).

124. Quæritur 2. *Utrum quavis ætate valide fieri possint sponsalia?*

RESP. 1, Sponsalia *ante septennium* inita præsumuntur *invalida*, ob defectum nempe rationis necessariæ ad valide contrahendum. — Dixi *præsumuntur*; nam si probatio certa contrarii præsumptionem destruat, valida erunt sponsalia.

RESP. 2. Sponsalia post septennium sed ante annos pubertatis (scilicet 14 completum in pueris, 12 completum in puelis) inita, sunt valida. — Sed ex positiva lege ecclesiastica, post adeptam pubertatem, infra triduum alterutri sponsorum datur facultas a sponsalibus recedendi, etiam non expectata alterius voluntate vel ætate. Juxta S. Lig. (n. 856) sponsi qui hujusmodi privilegium ignoraverint, hoc triduum probabiliter sumere possunt statim ac illis innotuerit.

125. Quæritur 3. *Qualis metus obstat ne sponsalia valide incedantur?*

RESP. 1. In foro *externo*, non sufficeret metus levis ut sponsalia a iudice declarentur invalida. — 2. In foro *interno*, probabile est, metum injustum etiam levem valori sponsalium obstare, si sponsus qui metum passus est, tali metu ad Matrimonium promittendum sit perductus, ut aliter non promissurus fuisset. S. Lig. qui hoc non approbat, ut communioem et probabiliorem opinionem docet ejusmodi sponsalia esse *saltem rescindibilia* ad nutum ejus qui metum levem passus sit (S. Lig. n. 844). Qui autem metum incussit, in utraque sententia tenetur Matrimonium contrahere, si alter velit; utrum ex veris sponsalibus teneatur, controvertitur.

126. Quæritur 4. *Utrum et quandoam sola taciturnitas sufficiat ad repromissionem in sponsalibus?*

RESP. Regulariter non sufficere taciturnitatem, sed requiri repromissionem verbis expressam. — Sunt tamen signa quædam positiva, quæ sive ex natura sua, sive ex circumstantiis, sive ex loci consuetudine pro repromissione haberi debent, v. g., si cum Matrimonii promissione vel post eam ju-

venis annulum aut arrham tradit, quæ sponsa tacens acceptat; si post Matrimonii promissionem ex parte viri puella concedit copulam carnalem, quam alias non fuisset concessura; si juvenis cum puella amores gerere cœpit, quos ut virgo honesta hæc repellit, protestans se ab ejusmodi vanis amoribus abhorrere; quo facto, juvenis Matrimonium promittit, atque puella tacens familiaritatem inter sponso con-
suetam nunc admittit. — In his autem omnibus, si rationale sit dubium, pro invaliditate sponsalium standum est (Ita Bangen; *de spons. et matrim.*, I, § 7, apud Lehmkuhl, n. 659).

127. Quæritur 5. *Utrum sponsalia adsint, si parentes nomine filiorum de futuro Matrimonio paciscantur?*

RESP. affirm. si filii, posquam illis intimatum fuerit tale pactum, non contradixerint; secus, *negative*. Adnotandum est. — 1. hanc facultatem nomine filiorum vera sponsalia paciscendi, ad solos parentes pertinere; et ad alios qui paternam potestatem exercent, ut tutores, transferendam non esse: — 2. valorem talium sponsalium ex præsumptione tantum oriri; quare si revera filii interne dissenserint, id vero manifestare ausi non sint, sponsalia vera non existunt, neque per se obligatio conscientiae ad Matrimonium ineundum (Bangen, loc. cit.).

II. De effectibus sponsalium.

128. Effectus sponsalium exponuntur. Tres distinguuntur: obligatio ad Matrimonium ineundum, jus initiale ad usum, et impedimentum.

1. *Obligatio.* Ex sponsalibus sequitur evidenter obligatio unius ad Matrimonium contrahendum cum altero. — Si tempus futuri matrimonii fuerit præfixum, eo tempore contrahendum est; matrimonium. Si autem nullum tempus fuerit determinatum, celebrari debet matrimonium quando, tempore congruo, una pars explicite vel implicite petit illorum executionem.

2. *Jus inchoatum ad corpus alterius.* Per sponsalia contrahentes promittentes matrimonium sibi invicem tradunt jus initiale verum, quamvis imperfectum, ad corpus; et ideo

juxta plures, aliis tamen contradicentibus, qui cum alio fornicatur peccat, non tantum contra castitatem, sed etiam contra justitiam; quia tamen res controvertitur, potest confessorius abstinere ab interrogatione circa hanc circumstantiam.

3. *De impedimento.* Ex sponsalibus etiam occultis, oriuntur impedimentum prohibens ne Matrimonium contrahatur cum qualibet alia persona, et insuper impedimentum dirimens honestatis publicæ, uti infra dicitur.

129. Quæritur 1. *Ad quid adigendus sit ille qui sine justa causa a sponsalibus resilit?*

RESP. — 1. A judice ecclesiastico etiam per censuras ad Matrimonium compelli potest; id tamen, nostris præsertim temporibus, raro expedit, sed multo consultius est ut conscientie suæ relinquatur, et cogatur tantum ad justam damni compensationem (S. Lig., n. 846). — 2. Arrham et munera quæ intuitu Matrimonii data sunt, restituere debet; excipienda sunt illa munera, quæ ratione conditionis donatoris minoris essent momenti, præsertim si reclamatio non fiat. — 3. Damna compensare tenetur, non tantum ea quæ propter factas expensas oriuntur, sed etiam illud quod forte sponsa derelicta patitur, quia difficilior alias nuptias inire potest; hæc autem compensatio aut conscientie aut civili judici relinquatur determinanda (Lehmkuhl, *de Matr.*, n. 665).

130. Quæritur 2. *Quænam debeat esse agendi ratio parochi, si, instante Matrimonio vel proclamatione bannorum, aliquis objicit sponsalia secum facta?*

RESP. — 1. Si hic, non Matrimonium, sed tantummodo indemnitatem intendit obtinere, hanc relinquat parochus partium conscientie æstimandam, suadeatque amicam compositionem. — 2. Si contra de ipso Matrimonio agit. vel constat justas esse pro altera parte causas a sponsalibus recedendi. vel non; si prius, sufficit parochus partem interpellantem monere, se in proclamationibus et in ipso Matrimonio celebrando progressurum esse, nisi sibi exhibeatur prohibitorium Ordinarii; si posterius, sistere debet proclamationes et a celebratione Matrimonii abstinere, atque interim efficere,

ut ecclesiastici judicis sententia quam citissime procuretur (Bangen, *de sponsal.* § 8; ap. Lehmkühl, n. 672).

III. De dissolutione sponsalium.

Triplícis generis sunt causæ dissolutionis sponsalium : — aliæ sponsalia, ne valide fiant, impediunt ; — aliæ sponsalia valide inita, ipso facto rescindunt ; — aliæ sponsalia rescindibilia reddunt ad nutum unius sponsorum.

131. Quæritur 1. *Ex quibusnam causis impediuntur sponsalia, ne valide ineantur ?*

RESP. Sponsalium valori obstant, non modo *quicumque defectus* contra eorum *naturam et conditiones essentielles* supra explicatas (n. 122), sed etiam *quælibet causa*, quæ impedit *ne Matrimonium licite contrahatur* ; siquidem nullius est valoris promissio rei illicitæ.

Hinc non valent sponsalia, — 1. si præcesserit in uno sponsorum votum castitatis, aut aliud votum, quo Matrimonium omnino illicitum redderetur ; — 2. si uterque aut alteruter sponsalia cum alia persona jam contraxerit ; — 3. si sponsalia contra voluntatem parentum ineantur, modo saltem justam et gravem parentes habeant causam sese Matrimonio cum tali persona opponendi, puta quia inde dedecus familiæ inferretur aut ex simili causa ; ita probabilius cum S. Lig. (n. 849) ; — 4. si promissio sit de Matrimonio mixto inter catholicum et hæreticum, nisi forte, ob gravem omnino causam maxime publicam (quæ quidem rarissime adesse potest), obligatio talis Matrimonii existat (Lehmkühl, n. 667).

132. Quæritur 2. *Quænam causæ ipso facto rescindant sponsalia inita ?*

RESP. Sponsalia rescindunt quæcumque causæ supervenientes, quibus *conditio alterutrius sponsi ita mutatur*, ut Matrimonium promissum evadat *aut impossibile aut illicitum*.

Hinc sponsalia ipso facto dissolvunt ; — 1. electio status perfectioris, scilicet status religiosi, aut status sacerdotalis ; plures idem tenent de voto simplici castitatis, quia, aiunt, in sponsalibus semper subauditur clausula : nisi castitatem ele-

gere; alii vero negant; utraque sententia videtur probabilis (S. Lig. n. 873); — 2. Matrimonium cum altera persona subsecutum; unde auctores plurimi apud S. Lig. (n. 875) docent obligationem priorum sponsalium non reviviscere, etiamsi illud Matrimonium morte conjugis solvatur (*id. ibid.*).

133. Quæritur 3. *Quænam sint causæ quibus sponsalia rescindibilia fiunt ad nutum unius sponsorum?*

RESP. Rescindibilia fiunt sponsalia non tantum ex consensu mutuo sive expresso sive tacito, sed etiam ex mutatione, quæ sit ita notabilis, ut si prævisa fuisset, sponsalia non fuissent inita.

Hinc rescindibilia faciunt sponsalia: — 1. infidelitas alterius conjugum, sive per fornicationem, sive etiam probabilius per actus turpes; si infidelitas sit ex utraque parte, opinio probabilior et communis est, sponsum bene posse resilire, non vero sponsam; quia, ait S. Lig. (n. 862), longe turpior est fornicatio sponsæ quam sponsi; — 2. impedimentum dirimens superveniens, aliter quam per culpam alterutrius. Si autem unius partis culpa eveniret, hæc deberet veniam ab altera implorare, dispensationem petere, vel damnum reparare; impedimentum mere prohibens quod supervenit, sponsalia non dissolvit; — 3. notabilis delapsus in pejorem conditionem, aut etiam talis defectus nunc primum detectus, qui, si cognitus fuisset, a sponsalibus deterruisset (S. Lig. n. 863); — 4. notabilis mutatio in melius, v. g., superveniens nobilitas, aut etiam probabilius magnæ divitiæ (*id. n. 876*); — 5. dissensus parentum, in iis saltem circumstantiis, in quibus sponsalia valide, ut supra dictum est, fieri non potuissent, maxime si propter parentum dissensum, magna mala timeantur, v. g., diuturnæ inimicitiae, gravia scandala; — 6. temporis diuturni dilatio, sive quando tempus fuit præfixum ad obligationem non modo urgendam, sed finiendam, sive quando altera pars culpabiliter longas moras trahit (S. Lig. n. 866-868; Lehmkühl, *loc. cit.*).

§ IV. De voto.

Votum relative ad matrimonium quadruplex est: votum

castitatis, votum ingrediendi religionem, votum suscipiendi ordines sacros, votum non nubendi.

Certum est illud quadruplex votum esse impedimentum prohibens matrimonium.

134. — I. De voto castitatis. Qui emisit votum *castitatis*, et nihilominus Matrimonium contraxit, — 1. peccavit graviter Matrimonium ineundo. — 2. Debet in primo bimestri se abstinere a petendo et reddendo debito; etenim ex jure canonico conceduntur conjugibus duo menses ut possint, si velint, ingredi religionem, ac proinde se abstinere ab actu conjugali. Sileat tamen confessarius circa hanc obligationem, quando pœnitens, illam bona fide ignorans, monitione exponeretur gravi tentationi. — 3. Elapso bimestri, potest reddere debitum, non vero petere. — 4. Si alter conjux amisit jus petendi, v. g., per adulterium, aut si consentit, qui vovit nec petere nec reddere debet debitum. — 5. Mortuo conjuge, a novo matrimonio abstinere tenetur.

135. — II. De voto non nubendi. Qui emisit votum *non nubendi*, et nihilominus Matrimonium contraxit, peccavit in hoc graviter, sed facto Matrimonio, potest reddere et petere debitum, quia per se non vovit castitatem, sed abstinentiam a matrimonio. — Dicitur *per se*, quia ordinarie pro voventibus votum non nubendi non differt a voto castitatis. Ut secernatur intentio viventis, attendendum est præcipue ad finem et motivum quæ habuit. Mortuo conjuge, probabiliter potest novum inire matrimonium, quia impossibilis facta est observatio voti.

136. — III. De voto ingrediendi religionem. Qui post emissum votum *ingrediendi religionem* Matrimonium contraxit, — 1. peccavit etiam mortaliter Matrimonium ineundo. — 2. Ante consummatum matrimonium potest et debet votum implere. — 3. Post consummationem matrimonii potest petere et reddere debitum: impossibilis est enim ingressus in religionem. — 4. Si conjux amittit jus petendi, re in se spectata, tenetur ad amplectendam religionem, quia possibilis est voti adimpletio. Dicitur *re in se spectata*, nam ordinarie iste ingressus fit illicitus, imo et impossibilis. ob caritatem conjugii vel proli de-

bitam, vel ob legem civilem. — 5. Mortuo conjuge, ingredi debet in religionem; at, si sint filii nutriendi, excusatur.

137. — IV. De voto suscipiendi ordines sacros. Qui vovit *susceptionem ordinis sacri*, et postea Matrimonium inivit, — 1. in eo peccavit graviter. — 2. Hunc ordinem suscipere tenetur, si uxor consentiat, et sint conditiones a jure requisitæ. Controvertitur an, si nolit uxor, debeat vovens profiteri religionem; communius hodie negatur; nam non tenetur *directe* et vi voti, ut patet; nec *indirecte* ut voto suo satisfaciat, quia non datur obligatio adhibendi medium adeo arduum, imo sæpe impossibile, si desit nempe divina vocatio. — 3. Potest petere et reddere debitum.

In praxi ordinarie recurrendum est ad dispensationem a voto, tum in pluribus casibus ob legem civilem, tum ob incommoda ex altera ratione agendi facile secutura.

CAPUT II.

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS.

Quæstiones præviæ.

Antequam ad singula deveniamus impedimenta, abs re non erit demonstrare potestatem Ecclesiæ ad constituenda impedimenta dirimentia, et quæstiones quasdam solvere, quæ ad hæc omnia generatim attinent.

138. Errores. Lutherus et Calvinus cum suis asseclis, postquam Matrimonio dignitatem sacramenti denegavissent, contenderunt ecclesiasticam potestatem nullum habere jus statuendi impedimenta dirimentia conjugium, imo non alia esse agnoscenda, præter ea quæ in Levitico (cap. xviii) constituta sunt. — Marcus Antonius de Dominis, et post eum Joannes Launonius censuerunt jus ferendi leges quæ dirimant Matrimonium ad solos principes civiles pertinere, non vero ad Ecclesiam, nisi ex indulgentia et concessione principum. —

Eorum vestigiis institerunt non pauci juristæ, canonistæ ac theologi, tum in Austria, tum in Galliis, in Belgia et in Italia, qui dicuntur regalistæ, quia regum potestati plus æquo favebant, præsertim in res ecclesiasticas. — Jansenistæ, in pseudosynodo Pistoriensi, eundem errorem docuerunt.

139. Assertio. *Ecclesia habet jure proprio potestatem constituendi impedimenta Matrimonium dirimentia.*

In hac assertionem dicimus Ecclesiam posse constituere impedimenta *dirimentia*, id est, quæ ita impediunt Matrimonium, ut contractus matrimonialis, si attentaretur, esset prorsus invalidus nullumque produceret vinculum. — Dicimus etiam Ecclesiam id posse *jure proprio*, id est, jure divinitus ei collato, non ex concessione sive tacita sive expressa principum.

EST DE FIDE. Sic enim definivit conc. Trid. (sess. 24, can. 4): « Si quis dixerit Ecclesiam *non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse*, anathema sit » (Cf. can. 3). — Pius VI (in Bull. *Auctorem fidei*, prop. 59) doctrinam contrariam synodi Pistoriensis damnavit ut hæreticam, juxta quam « Ecclesia non semper potuerit ac possit in christianorum matrimoniis *jure proprio impedimenta constituere*, quæ matrimonium non solum impediant, sed et *nullum reddant quoad vinculum* » (Cf. prop. 68, Syllab. Pii IX).

PROB. 1. *Ex doctrina Ecclesiæ.* Jam diximus assertionem esse ab Ecclesia definitam ut veritatem fidei. Sed propter adversariorum cavillationes, pressius ostendendum est hanc esse doctrinam catholicam; idque efficimus ex canonibus sess. 24 conc. Trid. supra citatis, sequenti modo:

1. *Hi canones sunt proprie dogmatici, non mere disciplinares.* Id patet — tum ex forma ipsa canonum: « Si quis dixerit Ecclesiam *non posse...*, aut *errasse...*; anathema sit; » — tum ex scopo Concilii, quod per illos voluit « *hæreses et errores exterminare* » (v. præm.); — tum ex distinctione facta in hac sessione 24 inter doctrinam de sacramento Matrimonii, cui annectuntur canones citati, et decretum de reformatione Matrimonii; — tum ex conciliis provincialibus

post conc. Trid. celebratis, et ex theologis catholicis id asserentibus.

2. In iisdem canonibus concilium Tridentinum *nomine Ecclesiae significavit ecclesiasticam auctoritatem supremam* ad regendos omnes christianos divinitus constitutam, non vero, ut Launoius contendit, ipsos principes christianos civiles. Nam — ibi agitur de Ecclesia quæ *errare non potest*, et ideo de potestate cum doctrina conjuncta, ergo de Ecclesia docente; — scopus concilii in eo erat ut potestas ecclesiastica statuendi impedimenta definiretur contra Novatores, qui eam non principibus civilibus, sed Summis Pastoribus Ecclesiae denegabant; — in ipso conc. Trid. Ecclesia, seu suprema auctoritas ecclesiastica, novum impedimentum clandestinitatis constituit, simulque noluit principibus acquiescere postulanti- bus, ut irritaret filiorumfamilias conjugia contra voluntatem parentum inita : ergo.

3. *Idem canones de potestate Ecclesiae propria et divinitus concessa intelligendi sunt*; ita declaraverunt Pius VI contra synodum Pistoriensem (sup. cit.), et Pius IX contra D. Nuytz (prop. 68, 69, 70 Syllabi). Et insuper constat — 1. *Verbis ipsis*; quando enim simpliciter asseritur aliquam potestatem cuidam societati competere, id intelligitur de potestate propria, non vero extranea et accidentali. — 2. *Scopo concilii*. Voluit concilium damnare errores Lutheri : porro Lutherus non denegabat Ecclesiae jus a principibus acceptum, sed proprium : ergo. — 3. *Adjunctis*. Definit concilium Ecclesiam non errasse in constituendis impedimentis; aliis terminis illius infallibilitatem in hac materia proclamat; atqui infallibilitas competit Ecclesiae in his solis materiis quæ illi jure divino fuerunt conceditæ, non vero in iis quæ a principum beneplacito proveniunt; ergo.

PROB. 2. *Ex praxi Ecclesiae*. A plurimis sæculis, fatentibus adversariis, Ecclesia utitur potestate constituendi impedimenta dirimentia. Ergo hanc habet jure proprio. Vel enim eam habet jure proprio, vel ex usurpatione, vel ex concessione principum.

Atqui — 1. Ecclesia hanc potestatem *non usurparit*; nam

hanc usurpationem fecisset ex errore, vel ex fraude: non ex errore, cum sit infallibilis; non ex fraude, cum sit summe sancta; ergo non usurpavit.

2. Ecclesia non habuit hanc potestatem *ex concessione principum*: etenim — 1. nullibi de hac concessione mentio fit, nullum superest illius vestigium; referuntur varia beneficia quæ a principibus accepit Ecclesia, et de isto altum servatur silentium; e contra principes ab Ecclesia impedimentorum dispensationem postulant; si legibus Ecclesiæ circa matrimonium non obtemperant, citantur, judicantur, damnantur, nec in hoc Ecclesiam usurpationis insimulant. — 2. Non solum hæc concessio non probatur Ecclesiæ facta, sed demonstratur non facta; nam Ecclesia, mentiri nescia, sæpe declaravit se in illis constituendis inniti solum regulis et decretis Patrum. — 3. Insuper Ecclesia hac usa est in omni loco et tempore; ergo vel vi propria, vel auctoritate variorum principum: porro absurde diceretur Ecclesiam statuendi impedimenta dirimentia licentiam postulasse aut accepisse ab omnibus principibus hæreticis, schismaticis, idololatræ, imo et persecutoribus; ergo Ecclesia proprio jure egit; ergo illud jus ei competit.

PROB. 3. *Ratione*. Ecclesia statuere potest jure proprio impedimenta matrimonium dirimentia, si matrimonium quatenus est contractus, sit de illius jure: atqui ita est; ergo.

Major constat — tum ex consensu adversariorum; fatentibus enim adversariis, supremæ est auctoritatis quosdam privatorum contractus, si forte bono communi adversentur, irritos nullosque quocumque modo declarare ac facere; — tum ex bono publico et natura matrimonii; nam ex una parte bonum publicum expostulare potest ut quædam matrimonia omnino tollantur, et ex altera parte, cum matrimonia sint indissolubilia, necesse est ut hæc matrimonia vere irritentur.

Constat minor. Nam — 1. Ipse contractus matrimonialis ex natura sua, abstrahendo ab ejus evectione in sacramentum, est de Ecclesiæ jure, uti sufficienter probavimus in alia assertionem (n. 92). — 2. A fortiori est de Ecclesiæ jure, si spectetur

ejus ratio sacramentalis, et perfecta identitas contractus et sacramenti in Matrimonio christiano. Ergo.

140. Objectiones solvuntur. OBJ. 1. Ecclesia mutare nequit substantiam sacramentorum : atqui illam mutaret constituendo impedimenta dirimentia; ergo. — RESP. *neg. min.* Etenim mutare substantiam sacramenti est efficere ut materia, in suo esse naturali remanens, jam non sit apta ad sacramentum; sed non mutat, v. g., baptismi substantiam, qui vinum in aquam infundens, illam reddit materiam insufficientem ad baptismum. Porro matrimonium consistit in contractu valido. Jam vero Ecclesia per impedimentum dirimens impedit ne contractus validus fiat, sed non efficit ut contractus validus fiat insufficiens ad matrimonium.

INST. Contractus est in christianis a sacramento inseparabilis; ergo impedimentum afficiens substantiam contractus, afficit pariter substantiam sacramenti. — RESP. *neg. cons.* Nam Christus institutione sacramenti matrimonii elevavit contractum ad dignitatem sacramenti, seu, aliis terminis, annexit gratiam contractui; ergo contractus sacramentum semper antecedit prioritate rationis; ergo instituere impedimenta dirimentia non est immutare substantiam sacramenti.

OBJ. 2. Tota vis contractuum provenit a voluntate partium; ergo institui nequeunt impedimenta dirimentia. — RESP. *dist. ant.* : Tota vis contractuum venit a voluntate partium, id est, existere nequit contractus sine consensu partium, *conc.*; id est, dato consensu partium semper existit contractus, *nego.*

INST. Si non esset impedimentum, daretur sufficiens consensus ad perficiendum matrimonium : atqui impedimentum omnem vim suam consensui relinquit; ergo. — RESP. *dist. min.* Impedimentum totam vim suam relinquit consensui ratione sui, id est, partes habent idem firmum propositum nubendi, *concedo*; nam vis voluntatis in se spectata, eadem remanet. Impedimentum totam vim suam consensui relinquit, ex parte effectus, *nego*; nam impedimentum obstat efficacitati consensuum; volunt equidem partes contrahere, sed ob impedimentum nequeunt in unum coalescere eorum consensus, et ideo non producitur contractus. Duæ voluntates

sunt veluti duo adamantes, qui ad unionem quidem tendunt, sed qui tamen uniri nequeunt ob impedimentum inter illos existens.

141. Quæritur 1. *Quinam legibus circa impedimenta subji-
ciantur?*

Difficultas moveri potest solummodo de *hæreticis* et de *infi-
delibus*.

I. Quod *ad hæreticos* spectat, sedulo prænotandum est : —
1. hic agi tantum de impedimentis *ecclesiasticis*, nam evidens
est acatholicos non minus quam catholicos iis impedimentis
devinciri, quæ ex jure naturæ vel ex jure divino positivo
oriuntur; — 2. dubium non esse de hæreticis *qui cum catho-
licis Matrimonium contrahunt*; nam certo certius est hujusmodi
matrimonia mixta obnoxia esse impedimentis ecclesiasticis,
sive dirimentibus sive prohibentibus; sed dubium est de
matrimoniis *hæreticorum inter se*.

His autem præhabitis, quæstio sic solvenda videtur :

1. *Ex jure*, haud dubium, quin omnes baptizati, ideoque
etiam hæretici, universalibus Ecclesiæ legibus obligentur.
Licet enim rebelles sint atque apostatæ, licet sint extra Eccle-
siam, ad Ecclesiam tamen jure pertinent, prout oves ex ovili
profugæ ad ovilis herum, ac prout transfugæ milites ad
principem spectant. Atqui impedimenta conjugium dirimen-
tia jure ecclesiastico constituta leges sunt universales. Ergo
hæretici ex jure eisdem devinciuntur. Ita declaraverunt Bene-
dictus XIV (brev. *ad Card. Eborac.* 9 feb. 1749) et Pius VII
(brev. *ad arch. Mogunt.* 8 oct. 1803).

2. Remanet igitur ut *positiva Ecclesiæ relaxatione* eximantur
ab ea obligatione; sed talis profecto non est Ecclesiæ intentio
ac voluntas; hoc enim foret hæreticis favere, privilegiisque
eos cumulare; porro absonum est cogitare Ecclesiam velle
hæreticis favere, ipsisque concedere quod filiis suis denegat.
— Quidam tamen exceptionem ponunt de impedimentis quæ
nonnisi post peractam hæreticorum separationem fuerunt sta-
tuta, et dicunt intentionem Ecclesiæ non esse, ut illi hujus-
modi impedimentis teneantur, sed hoc valde incertum est.

In praxi quando hæretici conversi ligantur quibusdam

impedimentis, si consentiant renovationi consensus, dispensatione obtenta, renovetur; si nolint, taceat confessarius et consulat episcopum; sæpe enim expedit illos in bona fide relinquere, vel recurrere ad dispensationem in radice.

II. *De infidelibus.* — 1. Constat eos subijci impedimentis non solum quæ *ex jure naturali*, sed etiam quæ *ex jure divino* derivantur.

2. Non minus constat eos directe non attingi per impedimenta quæ *non nisi ex auctoritate Ecclesiæ* fuerunt constituta: Ecclesia enim auctoritatem non habet in eos qui non fuerunt baptizati, secundum hæc verba Apostoli (I *Corinth.*, v, 12): « Quid mihi de iis qui foris sunt judicare? »

3. Potest tamen infidelis *indirecte* attingi per impedimentum *ecclesiasticum*, si nempe nubat cum fideli, qui ipse legi ecclesiasticæ subijcitur. Satis patet pro impedimento disparis cultus: et locum habere posset in aliis quibusdam impedimentis, v. g., si fidelis nuberet cum infideli consanguineo, obtenta dispensatione super disparitate cultus, non vero super consanguinitate, quæ supponitur in gradu qui constituat impedimentum canonicum (Carrière, *de Matr. comp.*, n. 140).

142. Quæritur 2. *An sint causæ excusantes ab impedimentis dirimentibus?*

Quæstio ponitur præsertim de ignorantia invincibili impedimenti, vel de casu gravissimi incommodi.

RESP. 1. *De ignorantia invincibili.* Impedimentum etiam invincibiliter ignoratum irritat Matrimonium cum eo initum. Nam lex impedimentum constituens pro objecto habet non prohibitionem meram ineundi Matrimonium, sed ipsummet contractum irritandum, et proinde vim habet independenter a cognitione et voluntate contrahentis. Cæteroquin talis est natura cujuslibet legis irritantis (Gury, n. 787). — Idque admitti debet etiam de impedimentis quæ videntur habere rationem pœnæ, ut impedimentum criminis; quia illa impedimenta habent primario et principaliter rationem vinculi, et secundo tantum rationem pœnæ (Gury, n. 788).

RESP. 2. *De casu gravissimi incommodi*, v. g., periculi mortis. Impedimentum etiam in eo casu irritat Matrimonium, ob

eandem rationem ac supra de ignorantia invincibili. Hinc quando superiores in aliquo impedimento dispensare nolunt, ex nulla causa vel metu Matrimonium iniri potest (*Ibid.*).

143. Quæritur 3. *An liceat contrahere Matrimonium cum impedimento dubio seu probabili?*

RESP. 1. Si agitur de impedimento *juris naturalis aut divini*, non licet, quia tunc Ecclesia defectui probabili supplere non potest, cum impedimentum illud ab ea non pendeat, et ideo sacramentum Matrimonii cum tali dubio initum dubium remanet. Porro illicitum est ministrare aut suscipere sacramentum cum opinione tantum probabili de ejus valore, ex prop. 1 damnata ab Innocentio XI. Ergo (S. Lig., lib. 6, n. 982). — Addit tamen S. Ligorius id licitum fore urgente gravissima causa, modo accedat declaratio S. Pontificis tanquam unici interpretis legis divinæ.

RESP. 2. Si agitur de impedimento *juris Ecclesiastici*, distinguere oportet: — 1. Quando dubium est *de ipso jure*, id est de ipsa lege ejusque extensione, antequam diligentia adhibeatur ad veritatem assequendam, certum est non licere; post vero diligentiam adhibitam, communiter docent doctores posse contrahi Matrimonium cum opinione probabili probabilitate juris de carentia impedimenti, modo opinio illa sit universe vel certe ab auctoribus recepta ut probabilis. Ratio est, quia tunc Ecclesia ex antiquissima consuetudine præsumitur contractum Matrimonii approbare, et omne remove impedimentum; ita communiter dicunt auctores (S. Lig., lib. 6, n. 901). — 2. Quando dubium est *de facto*, id est, v. g., dubium sit, utrum commissa sit actio, quæ, si vere commissa fuerit, induxit impedimentum ab Ecclesia statutum, tunc non licet inire Matrimonium; quia Ecclesia in probabilitate facti non præsumitur defectum supplere et impedimentum tollere. Opinio affirmans a quibusdam propugnatur, sed communius rejicitur; unde Matrimonium dubium remanet, et ideo illicitum, quia agitur de valore sacramenti (S. Lig., lib. 6, n. 902, q. 3).

144. Enumerantur impedimenta. Impedimenta dirimentia alia juris naturalis et divini sunt, alia juris ecclesiastici tan-

tum; omnia simul complectimur. Quindecim vulgo numerantur, et in his versiculis includuntur :

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas :
Amens, affinis; si clandestinus, et impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto :
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Ut autem ordine quodam logico dicta impedimenta exponantur, ea in tres classes dividemus, prout accipiuntur, vel ex parte *ipsius consensus*, vel ex parte *contrahentium*, vel ex parte *solemnitatis in contractu requisitæ*.

ARTICULUS I.

De impedimentis quæ ipsum consensum afficiunt.

Tria sunt : amentia, error et metus.

§ I. De impedimento amentię.

145. Nomine *amentię* intelligitur status hominis adulti qui usu rationis caret :

1. Amentia *perpetua et perfecta* est impedimentum naturale matrimonii; etenim matrimonium est contractus, et non fit contractus sine usu rationis sufficientis ad peccatum mortale.

2. Amentia *temporalis, et interrupta, vel imperfecta*, non reddit semper matrimonium nullum, sed ordinarie illicitum. — 1. Non reddit matrimonium semper nullum, siquidem in intervallis lucidis contrahi potest matrimonium, quod cæteroque nulla lege prohibetur. — 2. Matrimonium istud est ordinarie illicitum ob maxima incommoda quæ ex illo oriuntur, sive erga conjuges, sive erga prolem. — Dicitur *ordinarie*, quia pluribus in casibus optime fieri potest, tum ad legitimandam prolem, tum ad reparandum honorem præclaræ puellæ, tum ad matrimonium civile jam contractum sanctificandum.

§ II. De impedimento erroris.

Error incidere potest vel *in ipsam personam*, vel *in ipsius qualitates*, quibus annumeratur fortuna.

146. Assertio 1^a. *Error quilibet circa personam irritat matrimonium.*

Nam in omni contractu debet esse consensus partium in idem placitum, seu circa substantiam contractus: porro in contractu matrimoniali persona est substantia ipsiusmet contractus; ergo.

Dicitur *quilibet error*, sive invicibilis, sive vincibilis, sive antecedens, sive concomitans, quia in omni casu deest consensus circa substantiam contractus.

Nec obijciatur in aliis contractibus, v. g., venditionis, vel in aliis sacramentis, v. g., baptismi, errorem circa personam non irritare contractum vel sacramentum. Ratio disparitatis in eo sita est quod in iis casibus error non sit substantialis, sicut in matrimonio.

147. Assertio 2^a. *Error circa qualitates aut fortunam personæ per se non irritat Matrimonium.*

Nam — 1. Error circa qualitates non cadit in objectum contractus; objectum enim istud est persona, cum qua contrahitur Matrimonium, non vero ipsius qualitates. — 2. In iis quæ constituunt statum ex natura sua firmum et irrevocabilem, necesse est ut voluntas consentiat omnino absolute et independentem a conditionibus quæ ex se non sunt de substantia ipsa contractus; alioquin maneret incertus hujusmodi status. Atqui contractus matrimonialis constituit statum qui ex natura sua debet esse firmus et irrevocabilis. Ergo irritari non potest nisi ab errore circa ipsam contractus substantiam. Sed qualitates et fortuna non pertinent ad substantiam contractus matrimonialis. Ergo.

Dicitur *per se*; nam tres excipiuntur casus: — 1. Si error sit circa conditionem servilem personæ, de quo infra dicemus. — 2. Si contrahens expresse annexerit consensum suum cuidam qualitati; deficiente tunc qualitate vel conditione, deficit consensus. — 3. Si error redundet in personam, ita ut personalis vere dici possit. Id evenit quando agitur de qualitate individuali, sub qua solum cognoscitur persona in matrimonio ducenda. Dicunt itaque auctores valde attendendum esse ad quam propositionem reduci possit consensus

contrahentis; v. g., si ad istam: volo ducere puellam præsentem, quam puto esse regis primogenitam, valet matrimonium, quia adest substantia contractus, scilicet persona præsens apta ad matrimonium; si ad istam: volo ducere primogenitam regis, quam judico personam præsentem, et non valet, quia deest substantia contractus, si persona præsens non sit primogenita regis.

148. Scholium de errore circa officia matrimonialia. Immerito talis error haberetur ut substantialis et irritans Matrimonium. Ad valorem enim Matrimonii sufficit generalis voluntas contrahendi *ut cæteri*. Quapropter, quoties de illo errore agitur, S. Congregatio constanter respondet, Matrimonium esse validum, vel saltem non constare de nullitate. — Mulieri igitur, quæ cum hujusmodi errore contraxit, nil relinquatur, nisi ut, aut officiis matrimonialibus exercendis consentiat. aut solutionem a vinculo matrimonii rati ante consummationem postulet, quæ aliquando a S. Sede conceditur (Lehmkuhl, *Theol. mor.*, II, n. 734; cf. *Act. S. Sedis*, v, p. 551 et seqq.).

§ III. De impedimento vis aut metus.

149. Definitio et divisiones. Vis est *omnis motio a principio externo illata contra voluntatis inclinationem*. — Metus est *trepidatio mentis propter periculum imminens*. — Hæc duo simul conjunguntur, quia vis est ordinarie principium timoris seu metus.

1. Metus est *gravis vel levis, absolutus vel relativus*. — 2. Metus potest oriri a principio *intrinseco*, ut morbo, vel a principio *extrinseco*: principium istud extrinsecum est *necessarium*, ut naufragium, vel *liberum*, ut homo. — 3. Rursus principium extrinsecum liberum est *justum vel injustum*; si injustum, vel ad matrimonium obtinendum, vel ob aliam causam.

150. Quæritur 1. Qualis metus irritet Matrimonium?

Metus *gravis* incussus a causa libera et injusta in ordine ad matrimonium illatus illud dirimit. Ita omnes ex jure canonico (cap. *Consultationi* 28. de *Spons.*, *Significavit* 2. et cap. *Qui clerici*).

Dicitur 1. *Metus gravis*, et quidem sive *absolute*, sive *relative* gravis. Ita communiter auctores. — Hinc metus levis non dirimit Matrimonium, nec per se metus reverentialis, nisi eum comitentur minæ graves aut verbera, vel etiam, potissimum relative ad puellam, preces multum importunæ.

Dicitur 2. Metus incussus a causa *libera et injusta*, sive hæc causa sit conjux ipse cui nupsit, sive alia quæcumque persona; nam semper adest injuria irrogata, et violatur libertas quæ major requiritur in Matrimonio ac in aliis contractibus, propter ejus perpetuitatem et gravissima quæ affert onera. — Sed metus gravis proveniens a principio *intrinseco*, vel a principio *extrinseco necessario*, vel *libero sed justo*, non obstat matrimonio; nam in illo casu datur sufficiens libertas ad actum gravem, seu ad peccatum mortale, et nulla irrogatur contrahenti injuria, nec ex causa necessaria, uti evidens est, nec etiam ex causa libera, quæ juste agit ex hypothesi.

Dicitur 3. *In ordine ad matrimonium*, sive id fiat formaliter, sive æquivalenter, quatenus qui injustitiam infert ab ea sese non abstinere nisi fiat matrimonium, tum quia sic agens censetur dicere: vel perfice matrimonium, vel tale damnum senties; tum quia vera et realis adest injuria, cui providere voluit Ecclesia impedimentum constituendo. Non refert an metus inferatur contrahenti vel ejus proximis aut amicis pro quibus tam reformidaret malum quam sibi. — Sed metus gravis incussus ob finem a matrimonio diversum, non irritat pariter matrimonium, quia remanet sufficiens libertas relative ad matrimonium, siquidem injuria non fit in ordine ad matrimonium. Hinc puella quæ matrimonium promittit Andreae ut ejus auxilio liberetur ab injusta Pauli persecutione, valide contrahit matrimonium.

151. Quæritur 2. *Quonam jure metus irritet Matrimonium?*

Controvertitur an illud impedimentum sit *ex jure naturali*.

Affirmant plures illud ad jus naturale referendum esse, — tum *ex natura matrimonii*, quod est vinculum amoris; — tum *ex malo injuste concusso*, quod aliter reparari nequit quam per contractus nullitatem.

Negant plures alii, et quidem probabilius, ut videtur; nam

istud matrimonium dici nequit nullum: — ex *defectu consensus*, siquidem fuit consensus sufficiens ad peccatum mortale; — ex *damno illato*; nam occurrunt casus, in quibus Matrimonium est validum, licet includat injuriam irreparabilem: sic valet matrimonium contractum, spretis sponsalibus validis, licet reparari nequeat damnum ex sponsalium istorum dissolutione proveniens.

In praxi hæc controversia parvi interest, quia, quamvis illud impedimentum a sola lege ecclesiastica veniat, Ecclesia non solet dispensare circa hujusmodi impedimentum, et vix concipi potest casus in qua adessent rationes sufficientes præsentem dispensationem postulandi.

ARTICULUS II.

De impedimentis quæ ipsas personas contrahentes directe afficiunt.

152. Eorum divisio. Juxta S. Thomam (*Supp.*, q. 50, a. 1), impedimenta quæ accipiuntur ex parte personarum contrahentium, sic distinguuntur:

« Potest enim aliquis impediri a Matrimonio contrahendo vel *simpliciter*, vel *respectu alicujus personæ*.

» 1. Si *simpliciter*, ut cum nulla possit Matrimonium contrahere, hoc non potest esse nisi quia impeditur a matrimoniali actu. Quod quidem contingit dupliciter: — *Primo*, quia non potest de facto; sive quia omnino non possit, et sic ponitur impedimentum, *impotentia*; sive quia non libere possit, et sic ponitur impedimentum, *servitutis conditio*. — *Secundo*, quia non licite potest, et hoc secundum quod ad continentiam obligatur. Quod contingit dupliciter, quia vel obligatur ex officio suscepto, et sic est impedimentum *ordinis*; vel ex voto emisso, et sic impedit *votum*.

» 2. Si autem impeditur aliquis a Matrimonio, non simpliciter, sed *respectu alicujus personæ*, hoc est, — vel propter obligationem ad alteram personam, sicut qui uni Matrimonio junctus est, non potest alteri conjungi, et sic est *ligamen* Matrimonii; — vel quia deficit proportio ad alteram personam,

et hoc propter tria : *Primo* quidem, propter nimiam distantiam ad ipsam, et sic est *disparitas cultus*. *Secundo*, propter nimiam propinquitatem, et sic ponitur triplex impedimentum, scilicet *cognatio*, *affinitas*, et *publicæ honestatis justitia*. *Tertio*, propter indebitam conjunctionem factam ad ipsam, et sic impedit *crimen adulterii* prius cum ipsa commissi. » Hactenus Doctor Angelicus. Ex Concilio Tridentino his addi debet impedimentum *raptus*, quod ad ultimam speciem a S. Thoma distinctam referri potest.

Juxta hunc ordinem dicemus de supradictis omnibus impedimentis.

§ I. De impedimento impotentiae et ætatis. .

153. De impotentia proprie dicta alibi agitur, ubi de rebus ad castitatem pertinentibus; quædam tantum dicemus de impedimento *ætatis*, quod huic est aliquo modo affine.

1. *Ætas* quæ vel *prævenit usum rationis*, vel *imparem* efficit ad cognoscendum statum conjugalem, Matrimonium irritat ex jure naturali; deest tunc consensus et libertas sufficiens.

2. *Ætas* quæ reddit tantum *impotentem ad consummandum Matrimonium*, hoc non irritat ex jure naturali, siquidem bene potest transferri jus in corpora, etsi non statim exercendum.

3. Sed *lex ecclesiastica irritat Matrimonia impuberum, modo malitia non suppleat ætatem*. Impuberes autem habentur viri usque ad annum 14 completum, feminae usque ad annum 12 item completum. — Dicitur in jure, *modo malitia non suppleat ætatem*, quod intelligitur de impuberibus ætate, qui jam sunt puberes corporis viribus.

§ II. De impedimento conditionis servilis.

154. Nomine conditionis servilis non intelligitur status famulorum, prout apud nos sunt, sed illorum status qui sub aliorum dominio ita sunt constituti, ut locari et vendi possint, et qui dicuntur *esclaves*.

Quod ad impedimentum attinet, hæc dicenda sunt :

1. Impedimentum inducitur *non ex ipsa conditione servili*,

sed *ex errore circa hujusmodi conditionem*; unde valide contrahitur Matrimonium non tantum inter servos, sed etiam inter personam servituti subjectam et personam liberam, dummodo hæc alterius conditionem servilem cognoscat.

2. Ut error conditionis servilis inducat impedimentum dirimens, requiritur in uno contrahente vera et proprie dicta servitus *ab altero contrahente libero ignorata*. Unde si servus cum serva Matrimonium iniret, putans eam esse liberam, valide contraheret.

3. Hujusmodi impedimentum non oritur ex jure naturali, sed tantum *ex jure ecclesiastico*; non enim adest error substantialis, sed tantum error circa qualitatem personæ.

Cum apud nos non vigeat servitus proprie dicta, locus non est huic impedimento.

§ III. De impedimento ordinis.

155. Existentia impedimenti. Ordo sacer est certe impedimentum Matrimonii: « Si quis dixerit, inquit conc. Trid. (sess. 24, can. 9), clericos in sacris ordinibus constitutos... posse matrimonium contrahere, *contractumque validum esse non obstante lege ecclesiastica, vel voto*; anathema sit. »

156. Ejus conditiones. Ut impedimentum ex ordine sacro oriatur, duo requiruntur, scilicet: ordo valide et voluntarie susceptus. — 1. Ordo *valide* susceptus; unde, quacumque ex causa fiat invalida ordinatio, evanescit impedimentum, etiamsi procedat a voto; nam illud votum non fit, nec a Deo acceptatur, nisi relative ad susceptionem ordinis sacri. — 2. Ordo *voluntarie* susceptus. Hinc qui in infantia ordinem sacrum suscepit, tenetur tantum ad castitatem servandam, quando ratam habuit ordinationem suam, et professus est explicite vel implicite se velle in clericatu Deo servire: si autem nolit hunc statum eligere, poterit ad sæcularia vota transire (Ita Bened. XIV, const. *Eo quavis*, 129, t. 1, §§ 20-26, 4 maii 1745).

157. Ejus origo. — 1. Illud impedimentum, ex omnium fere concessu, *non oritur ex jure divino*; siquidem nullatenus probatur continentiam esse jure divino annexam ordinibus

sacris, et eis annexam quatenus dirimentem subsequens matrimonium. Imo contrarium est fere certum ex praxi Græcorum, et ratione agendi Ecclesiæ Latinæ erga illos.

2. Dubitatur an oriatur *immediate ex lege ecclesiastica*, vel *mediante voto*. Diximus in Tractatu *de Status obligationibus*, multo probabilius esse quod obligatio continentiæ pro ministris sacris oritur *ex lege ecclesiastica mediante voto*. Idem dici debet de ipso impedimento. Sed qui susciperet ordines sacros, expresse denegando votum castitatis, lethaliter peccaret, illud votum quamprimum emittere deberet, et interea invalide nuberet, Ecclesia irritante istud matrimonium, tum ob honorem sacerdotii, tum ne fraus aut dolus alicui patrocineretur. — Cæterum non requiritur in suscipiente ordinem intentio explicita vovendi; sufficit voluntas faciendi quod vult Ecclesia.

§ IV. De impedimento voti.

158. Statuitur impedimentum. Hic agitur de voto *castitatis*, et quidem *solemni*; nam votum simplex castitatis, etiam perfectæ et perpetuæ, impedit quidem Matrimonium (n. 134), sed non est impedimentum dirimens.

Votum autem solemne castitatis certe irritat Matrimonium. — Ita contra hæreticos definivit Ecclesia, præsertim in Concilio Tridentino (sess. 24, can. 9): « Si quis dixerit clericos » in sacris ordinibus constitutos, vel *regulares castitatem solemniter professos*, posse matrimonium contrahere, *contractumque validum* esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto..., anathema sit. »

159. Quæritur 1. *Quonam jure votum solemne irritet Matrimonium?*

Duplex est opinio.

Juxta priorem, votum solemne castitatis irritat tantum ex jure ecclesiastico, non ex jure naturali. Nam si ex jure naturali dirimeret, vel quatenus est votum, vel quatenus est solemne: atqui non quatenus votum, ut patet exemplo voti simplicis: non quatenus solemne, cum solemnitas stet in voluntate et determinatione Ecclesiæ. — Et vero vis voti sollemnis

ad irritandum matrimonium oriretur, juxta Thomistas, ex abdicatione et traditione juris; atqui, ex dictis, abdicatio seu traditio non est major quam in voto simplici; ergo non ex rei natura oritur impedimentum voti solemnitis, sed tantum ex lege seu disciplina Ecclesiæ.

Juxta Thomistas vero hoc impedimentum est ex jure naturali. Etenim qui semel alicui rem suam donavit et tradidit, jure naturali non potest eandem rem alteri donare, præsertim in usum contrarium. Atqui homo per votum solemnne castitatis donat et tradit Deo corpus suum ad perpetuam continentiam, quæ traditio et donatio ab eo per Ecclesiam acceptatur. Ergo non potest valide ipsum tradere conjugii per Matrimonium (Billuart, *de Matr.*, diss. 7, art. 2).

160. Quæritur 2. *An nunc in Gallia emittantur vota solemnia?*

Si quæstio expenderetur, ait Carrière (*de Matr. comp.*, n. 153), solum quoad votum castitatis, non adesset magna difficultas; nihil enim ex ea parte obstaret, quin adhuc diceretur solemnne; sed cum, ratione habita legum civilium, qui emittunt votum paupertatis nihilominus retineant dominium suorum bonorum, quod, attenta præsentī Ecclesiæ disciplina, cum voto solemnni paupertatis stare non potest, hinc grave exoritur dubium; secundum enim eandem Ecclesiæ disciplinam, unum votum non potest esse solemnne sine altero.

Jam vero — 1. pluries respondit S. Pœnitentiaria, vota, quæ hodie apud nos a monialibus emittuntur, pro solemnibus haberi non debere; simul tamen declarasse sua responsa spectare solummodo ad moniales; — 2. Cum vota Benedictinorum, Franciscanorum, Dominicanorum, Jesuitarum et aliorum..., approbata fuerint ut solemnia, et tacuerit S. Pontifex relative ad præsentem Galliarum statum, judicandum est illa vota esse realiter solemnia in Galliis. Et revera Abbas Solismensis contendit vota suorum religiosorum haberi Romæ ut solemnia. Vota Jesuitarum post noviciatum emissa, licet simplicia, dirimunt matrimonium ex bulla *Ascendente Domino*, Gregorii XIII. — 3. Quoad Trappenses, Gregorius XVI declaravit vota Trappensium in Gallis existentium, a die

4 martii 1837 emissa, habenda fore ut simplicia; quæ declaratio Pio IX ad omnes Trappenses ubicumque locorum degentes applicata fuit. Verum novo decreto Pie IX, die 5 feb. 1868 prolato, statutum fuit Trappenses in posterum, datis quibusdam conditionibus, emittere posse vota solemnia (*Act. S. Sedis*, III, p. 435).

§ V. De impedimento ligaminis.

161. Statuitur impedimentum. Ligamen est *vinculum proreniens ex priore Matrimonio nondum dissoluto*.

Ex dictis, ubi de unitate et indissolubilitate matrimonii, certum est nunquam licere duos habere conjuges, et vinculum matrimoniale semel contractum, paucis exceptis casibus supra enumeratis, non solvi nisi morte unius conjugis.

162. Corollaria. Hinc, quoad praxim : — 1. Ut liceat novum inire matrimonium, requiritur *certitudo moralis* circa mortem prioris conjugis, nec sufficit illius absentia diuturna, nec rumor publicus, sed necessaria sunt indicia certa : « Id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus » (Ita Lucius III, cap. *Dominus 2, de secundis Nuptiis*).

2. *Regulariter* de morte conjugis absentis constare debet *directe et immediate per documenta vel per testes fide dignos*. Si plena legitima probatio haberi non possit ex carentia documentorum vel testium, recurrendum est ad episcopum, qui poterit procedere per indicia, conjecturas et præsumptiones; talis enim aliquando obtineri potest horum cumulus, qui explicari non possit, si non supponatur mors conjugis absentis (Vide ea de re S. Congreg. Inquisit. Instruct. ad probandum obitum alicujus conjugis, ap. *Acta Sanctæ Sedis*, VI, p. 436-446).

3. Qui post secundas nuptias bona fide initas, deprehendit priorem conjugem esse superstitem, nequit in secundo matrimonio permanere. At filii ex isto matrimonio suscepti habendi erunt ut legitimi, dummodo unus saltem ex conjugibus fuerit in bona fide, die qua contractum fuit matrimonium.

et permanserit illius bona fides usque ad filii conceptionem (Ita Innocentius III statuit, cap. *Ex tenore 24, Qui filii sint legitimi*).

§ VI De impedimento disparitatis cultus.

Adesse potest cultus disparitas, vel inter fidelem et infidelem, vel inter catholicum et hæreticum : in priori casu, est impedimentum dirimens, in posteriori, prohibens tantum ; de posteriori jam dictum est ; agendum nunc de priori.

163. Assertio 1^a. *Ista matrimonia, multis incommodis obnoxia, non sunt irrita jure naturali aut divino.*

Dicitur 1. *sunt multis incommodis obnoxia*, scilicet periculo rixæ et discordiarum, periculo perversionis, aut saltem non modicæ molestiæ in vita christiana pie agenda pro parte fidei, periculo demum prolis in infidelitate educandæ.

Dicitur 2. *non sunt irrita jure naturali*, siquidem finibus primariis et essentialibus matrimonii non obstant.

Dicitur 3. *non sunt pariter irrita jure divino*, nulla enim profertur lex divina hæc matrimonia irritans.

164. Assertio 2^a. *Matrimonia fidelium cum infidelibus non fuerunt semper jure ecclesiastico prohibita ; sed a longo tempore, generali Ecclesiæ more, existit impedimentum dirimens disparitatis cultus inter fideles et infideles.*

PROB. 1^a PARS. Etenim non profertur lex universalis ab incunabulis Ecclesiæ hujusmodi matrimonia irritans aut prohibens. E contra leguntur exempla piorum fidelium cum infidelibus nubentium ; sic sanctæ Cœcilia, Monica, Clotildis. Et revera in primis Ecclesiæ temporibus valde dura fuisset fidelibus talis prohibitio.

PROB. 2^a PARS ; nam ab omnibus theologis unanimi consensu admittitur.

Dicitur 1. *a longo tempore, generali Ecclesiæ more* ; nulla enim exhibetur lex Ecclesiæ hujusmodi impedimentum constituens, sed paulatim et multis sæculis invaluit hæc consuetudo.

Dicitur 2. *impedimentum dirimens*, id est, prorsus irritans matrimonium : cum igitur, ineunte sæculo præterito, gravis

controversia exorta fuisset circa existentiam illius impedimenti apud Japonenses et Sinenses, ex defectu sufficientis consuetudinis, curia Romana, lite intacta, concessit missionariis facultatem dispensandi super illo impedimento (Bened. XIV, const. *Singulari Nobis*, § 19, anno 1749).

Dicitur 3. *inter fideles et infideles*. Nomine infidelium intelliguntur ii omnes qui quacumque ex causa baptismum non susceperunt valide : « Illud impedimentum vigere comper- tum est, inquit Bened. XIV (Constit. *Singulari Nobis*, § 2), in eorum conjugiiis quorum alter baptismi est particeps, expers omnino alter, quamvis adhuc catechumenus esset. »

165. Quæritur an impedimentum disparitatis cultus habendum sit ut dirimens, quando baptisma unius partis est dubium et suspectum ?

Sic ad hanc quæstionem ipsa S. Officii Cong. respondit (17 nov. 1830, et 20 jul. 1840) :

« 1. Quoad hæreticos, quorum sectæ Ritualia præscribunt collationem baptismi absque necessario usu materiæ et formæ essentialis, debet examinari casus particularis.

» 2. Quoad alios qui juxta eorum Ritualia baptizant valide, validum censendum est baptisma quoad matrimonii valorem. Quod si dubium persistat etiam in primo casu, censendum est validum baptisma in ordine ad validitatem Matrimonii.

» 3. Si autem certo cognoscatur nullum baptisma ex consuetudine actuali illius sectæ, nullum est matrimonium. »

Hæc autem accipienda sunt, ut patet, pro casu quo tale Matrimonium initum fuit sine Ecclesiæ dispensatione. Nam hæc dispensatio, si ante contractum Matrimonium concessa fuit, censenda est ex intentione superioris ecclesiastici valere ad tollendum directe et expresse impedimentum prohibens, et etiam tacite et hypothetice impedimentum dirimens, quod forte ob defectum baptismi existit.

§ VII. De impedimento cognationis.

166 Notio et divisio cognationis. Cognatio est *personarum propinquitas seu vinculum*. Triplex est : — una *carnalis* seu

naturalis, quæ oritur ex carnali generatione, et dicitur *consanguinitas*; — secunda *spiritualis*, quæ inducitur ratione baptismi vel confirmationis; — tertia *legalis*, quæ inducitur per adoptionem legalem.

I. De cognatione naturali seu consanguinitate.

167. Notio consanguinitatis. Definitur consanguinitas apud S. Thomam (*Supp.*, q. 54, a. 1): *Vinculum personarum ab eodem stipite descendantium, carnali propagatione contractum.* Quo melius autem exprimatur consanguinitas parentum cum genitis in linea recta, alii sic definiunt: *Vinculum personarum quarum una aliam genuit, vel quæ ab eadem genitæ sunt.*

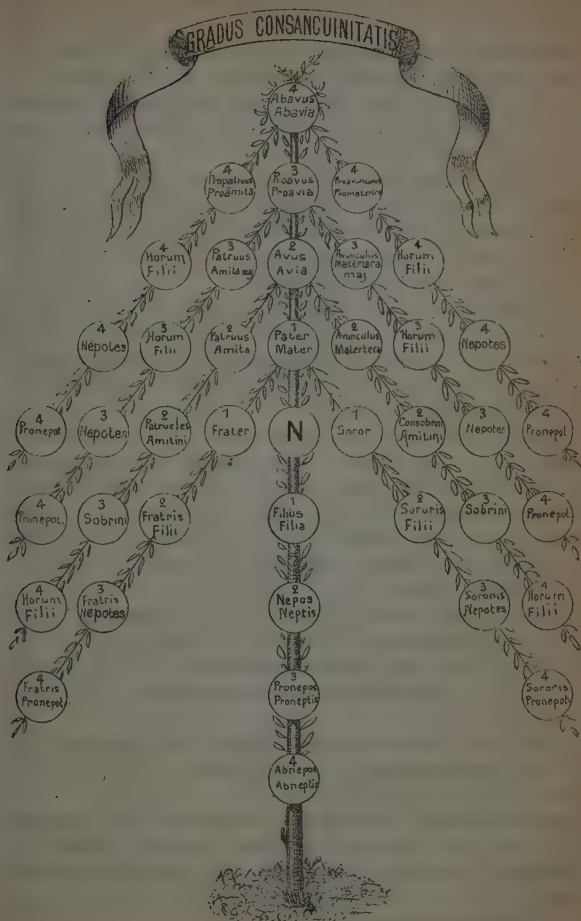
Tria autem distinguere est in consanguinitate: *stipes* (la souche), *gradus* (le degré), *linea* (la ligne).

Stipes est persona a qua aliæ procedunt. — *Gradus* est mensura distantiae quæ est inter consanguineos. — *Linea* est series seu ordinata collectio personarum consanguinitate junctarum.

Sed linea duplex est, *recta* et *collateralis* seu *transversa*. — Linea *recta* est series personarum quarum aliæ ab aliis genitæ sunt. Ita avus, pater, filius, nepos (petit-fils), etc. Dicitur linea *ascendantium*, si a posteris incipitur ut ad stipitem perveniatur; linea *descendantium*, si a stipite descenditur ad posteros. — Linea *collateralis* seu *transversa* est series personarum quæ non aliæ ab aliis, sed omnes ex uno eodemque stipite descendunt. Est *æqualis*, si consanguinei a communi stipite æqualiter distant, v. g., fratres, consobrini. Est *inæqualis*, si unus magis, alter minus a communi stipite distat, v. g., avunculus et nepos (neveu).

168. Principium 1. *In linea recta tot numerantur gradus quot sunt personæ, dempto stipite, seu aliis verbis, tot sunt gradus quot sunt generationes.*

Sic inter patrem et filium unus est gradus. quia una est generatio, et secluso patre una persona. Inter nepotem (petit-fils) et avum duo sunt gradus. quia duæ sunt generationes, atque dempto stipite, id est avo. duæ personæ. Item inter

proavum et pronepotem habebis tres gradus, et sic ascendendo et descendendo.

169. Principium 2. *In linea collateralī æquali personæ in eodem gradu sunt ad invicem, quo unaquæque a communi stipite distat; seu tot sunt gradus, quot sunt personæ dempto stipite, vel quot sunt generationes, ex parte unius lateris.*

Sic frater et soror sunt in primo gradu, quia singuli uno gradu distant a stipite, et ex unaquaque parte una est persona dempto stipite, unaque generatio. Pariter consobrini sunt in secundo gradu, quia duobus gradibus a communi stipite singuli distant. Et sic deinceps.

170. Principium 3. *In linea collateralī inæquali, personæ in eodem gradu dicuntur esse ad invicem, quo persona remotior a communi stipite distat, sed notato etiam propiori; seu tot numerantur gradus, quot sunt in parte remotiori generationes vel personæ, dempto stipite.*

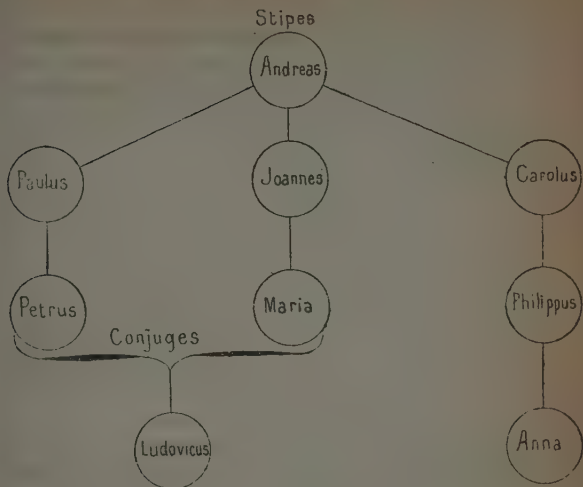
Hinc si a communi stipite unus distet duobus gradibus, et alter tribus, dicuntur inter se consanguinei in tertio gradu, attingente secundum, juxta effatum: *Gradus remotior trahit ad se propinquiorem.* Sic avunculus et neptis sunt in secundo gradu, attingente primum, quia etsi avunculus uno tantum gradu a communi stipite distet, neptis ab eodem stipite duobus gradibus separatur.

His principiis præhabitis, juvat præbere speciales regulas pro casu multiplicis consanguinitatis; nam quotuplex est consanguinitas inter eos qui Matrimonium inire intendunt, totuplex esse potest impedimentum, si consanguinitas est in gradu prohibito.

Jam vero multiplex inveniri potest consanguinitas, sive ex uno stipite communi, sive ex pluribus stipitibus communibus.

171. Regula 1^a. *Ex uno stipite communi, adest multiplex consanguinitas inter duas personas, quando alterutra vel unaquæque ab eo stipite descendit per multiplicem genealogiam.*

Sic in stemmate juxtaposito

sint tres fratres, Paulus, Joannes et Carolus : Petrus filius Pauli uxorem duxit Mariam filiam Joannis, et ideo suam consobrinam; Ludovicus ex hoc conjugio genitus descendit ex Andrea per suum patrem et per suam matrem, et ideo duplicem habet consanguinitatem cum Anna, quæ etiam ex eodem stipite per suum patrem Philippum descendit.

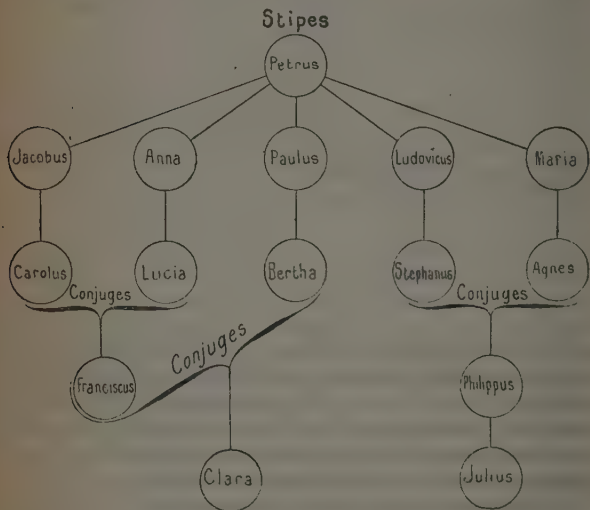
In hoc autem casu sequentia servanda sunt.

1. *Ad computandum numerum consanguinitatum, multiplicandus est numerus genealogiarum ex una parte per numerum earum quæ sunt ex altera parte.* Sic in præcedenti stemmate duplex est consanguinitas inter Ludovicum et Annam, quia ex parte Ludovici duæ sunt geneologiæ a stipite communi descendentes, et una tantum ex parte Annæ; quadruplex vero adesset consanguinitas, si Anna et ipsa duplici genealogia ab eodem stipite descenderet. Pariter si ex una parte tres essent geneologiæ ex stipite communi, triplex esset consanguinitas,

si una tantum esset genealogia ex altera parte; sextuplex vero, si duæ; et sic deinceps.

2. *Ad computandos gradus*, in casu multiplicis consanguinitatis, *confertur unaquæque* linea genealogica *unius partis*, *successive cum unaquaque* linea alterius partis, *gradus numerando juxta principia superius posita.*

Sit in exemplum stemma juxta positum :

Clara ex stipite communi Petro descendit per triplicem genealogiam, nempe primo per Paulum, Bertham; secundo per Annam, Luciam, Franciscum; tertio per Jacobum, Carolum, Franciscum. — Julius ex eodem stipite descendit per duplicem genealogiam, scilicet, primo per Ludovicum, Stephanum, Philippum; secundo per Mariam, Agnetem, Philippum.

Ergo ex dictis, *sextuplex* est inter ipsos consanguinitas : —

prima ex linea collateralī inæquali, in quarto et tertio gradu, per Ludovicum, Stephanum, Philippum ex parte Julii, et per Paulum, Bertham, ex parte Claræ; — *secunda* ex linea collateralī æquali in quarto gradu, per eosdem ascendentes ex parte Julii, et per Annam, Luciam et Franciscum ex parte Claræ; — *tertia* in eodem gradu per eosdem ascendentes ex parte Julii, et per Jacobum, Carolum et Franciscum ex parte Claræ; — *quarta* in linea collateralī inæquali, in quarto et tertio gradu, per Mariam, Agnetem, Philippum ex parte Julii, et per Paulum et Bertham ex parte Claræ; — *quinta*, in linea collateralī æquali in quarto gradu, per eosdem ascendentes ex parte Julii, et per Annam, Luciam, Franciscum ex parte Claræ; — *sexta*, ex linea collateralī æquali in quarto gradu, per eandem genealogiam ex parte Julii, et per Jacobum, Carolum, Franciscum ex parte Claræ.

172. Regula 2^a. Quando duæ personæ *a duplici* vel *multiplici stipite communi* descendunt, — si *utraq; per unam tantum* genealogiam ab unoquoque stipite descendit, tot numerandæ sunt consanguinitates, *quot sunt stipites*; — si vero *alterutra* vel etiam *utraq; per plures* genealogias ab aliquo stipite communi descendit, *multiplicandus est*, ut supra dictum est, genealogiarum numerus *ex una parte* per numerum earum quæ sunt *ex altera parte*, ut habeatur numerus consanguinitatum ab illo stipite, sicque pro genealogiis *sub unoquoque alio stipite communi*; et exinde tot numerantur consanguinitates, quot numeratæ fuerunt *sub omnibus stipitibus simul sumptis*.

In unaquaque autem consanguinitate gradus computantur juxta regulas præcedentes.

Sit in exemplum stemma infra positum. Julius et Martha duplicem habent stipitem communem, Andream et Petrum.

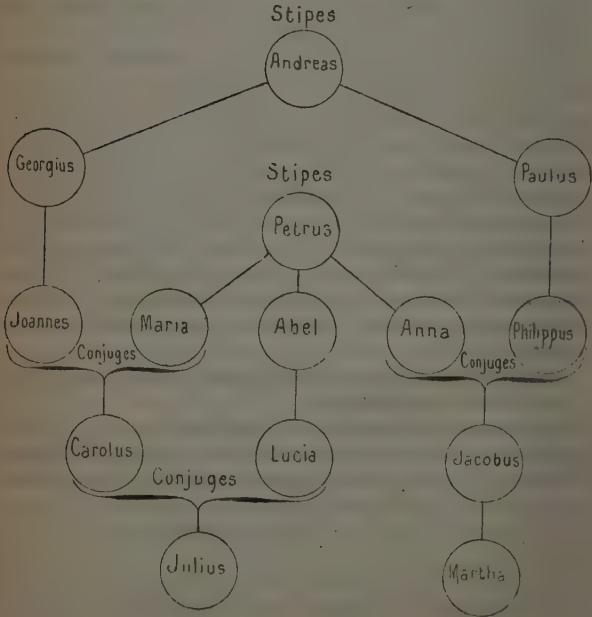
Ex stipite Andrea una est consanguinitas in linea collateralī æquali in quarto gradu, nempe per Georgium, Joannem et Carolum pro Julio, et per Paulum, Philippum et Jacobum pro Martha.

Ex stipite Petro, duplex est consanguinitas, quia duæ sunt geneologiæ pro Julio, nempe prima per Mariam et Carolum,

et altera per Abelem et Luciam, et una tantum genealogia pro Martha, nempe per Annam et Jacobum; omnes sunt in tertio gradu; ergo duplex est consanguinitas ex stipite Petro in tertio gradu æquali.

Et sic inter Julium et Martham, triplex est consanguinitas, una in quarto gradu æquali ex stipite Andrea, duæ in tertio gradu æquali ex stipite Petro.

Sed si Martha ex Petro per duas genealogias descenderet, quintuplex esset consanguinitas, nempe quadruplex a stipite Petro (multiplicando duas genealogias Julii per duas illas Marthæ), et una a stipite Andrea.

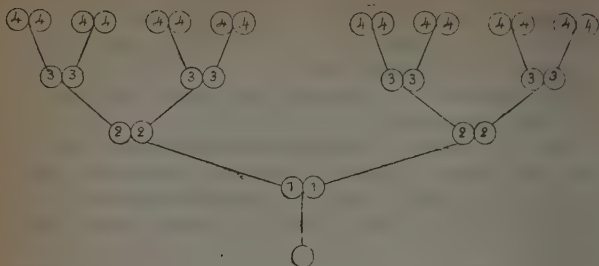

Nota. Quoniam in his regulis applicandis facile sit errare, consultius est ut, quoties postulatur dispensatio ab impedimenti consanguinitatis, conficiatur arbor, ut aiunt genealogica, quæ petitioni adjungatur.

173. Quæritur 1. *Quanam methodo possint facile inveniri gradus consanguinitatis?*

RESP. 1. Si cognitus est stipes communis, scribas illius nomen, et infra generationes et nomina personarum hinc et inde descendantium referas, usquedum pervenias ad eas quæ connubio conjungendæ sunt; facile inde gradus computabis.

RESP. 2. Si incognitus est stipes, et præsertim si suspiceris hunc esse multiplicem, separatim describenda est arbor genealogica ascendentium sponsi et altera ascendentium sponsæ, juxta exemplum infra positum, scribendo nempe in inferiori parte chartæ vel tabulæ, nomen sponsi ad unum latus, et nomen sponsæ ad alterum; dein supra nomen sponsi, nomina patris et matris ejus, postea in secundo ordine nomina avorum et aviarum tum paternorum tum maternorum; tandem in tertio et quarto ordine nomen proavorum et abavorum, prout cognosci poterunt. Idem facito quoad sponsam. Qua facta adnotatione, conferantur ad invicem ambæ geneologiæ, et quotquot invenientur ex ascendentibus personæ utrique communes, tot erunt stipites communes; observandum est tamen, ut infra dicemus, non esse pro duplici stipite computandos duos conjuges qui sunt causa cognitionis, v. g., avum et aviam, proavum et proaviam, etc. Facile postea computabuntur numerus et gradus consanguinitatum, ex regulis supra expositis. Juxtaponimus stemma unius arboris genealogicæ modo supradicto dispositæ: nempe sponsus in loco infimo, et ascendendo, pater et mater ejus in primo gradu, avi et aviæ in secundo, proavi et proaviæ in tertio, abavi et abaviæ in quarto.

174. Quæritur 2. *An et quonam gradu consanguinitas dirimat Matrimoniam?*

RESP. 1. *In linea recta.* Ex jure canonico, Matrimonium dissolvitur in linea recta usque ad infinitum, juxta Nicolaum I (*Resp. ad consulta Bulgarorum*, c. 39). — Ex jure naturali, videtur idem dicendum; quidam tamen contendunt non extendi impedimentum ultra certos gradus.

RESP. 2. *In linea collateralis.* Ex jure canonico impedimentum viget usque ad quartum gradum inclusive (Ita statuit Conc. Lat. IV, anno 1215, sub Innocentio III). Quoniam vero ex supra dictis (n. 170), gradus remotior trahat ad se propinquiorem, inde sequitur quod nullum adsit impedimentum, casu quo una pars sit in quarto gradu, altera autem in quinto. — Ex jure naturali non currit impedimentum ultra primum gradum, cum soleant Pontifices dispensationes concedere in sequentibus gradibus. An existat in primo, controvertitur. Certum est filios et filias Adæ sibi invicem nupsisse. Certum est item nullum hujusmodi dispensationis a S. Pontifice concessæ exemplum proferri. Et S. Congregatio, 14 dec. 1793, hujusmodi dispensationem denegavit, dicens: « Nunquam hactenus dispensarunt Pontifices. »

Notandum — 1. ea quæ diximus applicanda esse consanguinitati orienti etiam ex conjunctione illicita; — 2. Nihil referre ad impedimentum, utrum stipes communis sit vir, aut mulier, aut uterque: fratres enim *uterini* (ex eadem matre

tantum), et *consanguinei* (ex eodem patre tantum), ejusdem conditionis sub eo respectu habentur ac fratres *germani* (ex iisdem patre et matre); eadem quoque est conditio eorum qui ab istis generantur (Carrière, *de Matr. Comp.*, n. 161).

II. De cognatione spirituali.

175. Ejus notio et existentia. Cognatio spiritualis est *propinquitās proveniens ex baptismo vel confirmatione*. In baptismo datur vita spiritualis, in confirmatione perficitur illa vita, et proinde qui ad collationem horum sacramentorum concurrunt, videntur quasi patres et matres suscipientium. Susceptores vocantur patrinus et matrīna, quasi munus patris et matris adimplentes.

Impedimentum cognationis spiritualis existit : — 1. Inter baptizantem ex una parte, et baptizatum atque illius patrem ac matrem ex altera parte; — 2. inter patrinum et matrīnam ex una parte, et baptizatum, ac illius patrem et matrem ex altera parte (conc. Trid., sess. 24, c. 2, *de Ref. matr.*). Sed non datur impedimentum inter patrinum et matrīnam.

Hi duo sequentes versiculi exprimunt impedimentum cognationis spiritualis :

Baptizans, baptizatus, baptizatique parentes;
Levans, levatus, levatique parentes.

Idem dicendum de impedimento cognationis spiritualis provenientis ex sacramento confirmationis (conc. Trid., *loc. cit.*).

Præscribit concilium Tridentinum, loco citato, ut unus sit patrinus, vel una matrīna, vel ad summum unus et una; si igitur parentes vel parochus plures designant patrinos, peccant contra mandatum Tridentinum, sed omnes designati probabiliter contrahunt impedimentum.

176. Ejus conditiones. — 1. Duæ conditiones respiciunt *sive ipsum baptizantem, sive susceptores*.

Prima, ut sint baptizati : quia non baptizatus non subjicitur legibus Ecclesiæ.

Secunda, ut vere conferatur baptismus : cognatio enim fundatur in generatione spirituali. — Hinc 1. si suppleantur tantum cæremoniæ, impedimentum non incurritur : ita expresse declaravit S. Congregatio Concilii. — Hinc 2. si baptismus conferatur sub conditione, divisi sunt theologi et canonistæ; existimamus rem habendam esse ut dubiam, et tanquam in casu dubii esse agendum.

2. Tres aliæ conditiones respiciunt *susceptores tantum*.

Prima, *ut baptismus solemniter conferatur*: In baptismo enim privato, ex Ecclesiæ disciplina satis generali, non debent adesse patrini (ita S. Lig., n. 149); plures tamen auctores contradicunt, nixi decisione S. Cong., C., 5 mart. 1678.

Secunda, *ut habeatur intentio*, non quidem contrahendi impedimentum, quod a privatorum voluntate non pendet, sed *obeundi munus patrini*, quia illud munus ab invitis vel insciis non suscipitur. Ex quo colligitur, non contrahi cognationem ab eo qui infantem non susciperet nisi materialiter, v. g., ad majorem commoditatem; nec ab illo qui rationis usum non haberet. Colligitur etiam procuratorem qui mandato et nomine alterius infantem suscipit, impedimentum non contrahere; sed mandantem solum dicendum esse patrinum, et impedimento ligari. — Controvertitur an *requiratur tactus physicus* ad officium patrini; plures illud asserunt, ob verba quibus utuntur canones : *suscipit, tangit, levat*; plures alii negant, dummodo designatus susceptor vere velit esse patrinus.

Tertia, *ut patrini fuerint designati a parentibus, vel a parcho* cujus est parentes supplere. Sic conc. Trid. (sess. 24, cap. 2, *de Ref. matr.*): « Si alii ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spirituales nullo pacto contrahunt. » — Si autem nullus fuerit designatus, et aliquis tangat cum intentione suscipiendi munus patrini, iste vere contrahit impedimentum. Ita S. Cong.

III. De cognatione legali.

177. Ejus notio. Cognatio legalis est *propinquitas personarum proveniens ex adoptione legali*. Per adoptionem aliquis fit legaliter alterius filius; inde propinquitas legalis.

Adoptio est assumptio personæ extraneæ in filium vel nepotem. Duplex est : — *Perfecta*, quando persona adoptata transit in potestatem et familiam adoptantis, et omnia filii legitimi jura acquirit. — *Imperfecta*, quando adoptatus non transit in potestatem et familiam adoptantis ; sed jus acquirit ei succedendi ab intestato.

178. Existentia impedimenti. Impedimentum cognationis legalis in jure Romano fuerat statutum ob speciem cognationis naturalis quæ ex legali adoptione inducebatur ; siquidem matrimonium dirimebatur : — 1. ratione *paternitatis legalis*, inter adoptantem ex una parte, et adoptatum atque ab ipso descendentes ex altera parte, idque in perpetuum, etiam soluta adoptione ; — 2. ratione *fraternitatis*, inter adoptatum et filios adoptantis, ad tempus, dum isti sunt sub potestate paterna ; — 3. ratione *affnitatis*, inter adoptantem et uxorem adoptati, et vicissim inter adoptatum et uxorem adoptantis, idque in perpetuum.

Has dispositiones juris Romani admisit Ecclesia, ut eruitur ex responsione Nicolai I ad Bulgaros (cap. 2. *de Cognat. legali*, cap. unic.). Unde juxta Benedictum XIV (*de Syn.*, lib. 9, c. 10, n. 5), si difficultates suboriantur, ad normam juris Romani controversia est decidenda.

179. Quæritur 1. *An existat impedimentum inter adoptantem et descendentes adoptati, aut vice versa, usque ad quartum gradum ?*

Certo restringitur ad primum gradum, quoad adoptatum et descendentes adoptantis. Probabilius etiam, quod adoptantem et descendentes adoptati, nisi habeat descendentes sub potestate sua constitutos (Gury, n. 808).

180. Quæritur 2. *An adoptio imperfecta producat impedimentum ?*

Negatur probabilius, et, ut videtur, communius (S. Lig., n. 1027) ; quia sola adoptio perfecta judicanda est adoptio proprie dicta.

181. Quæritur 3. *An hodie in Galliis adoptio legalis impedimentum pariat ?*

Plures negant (Gury, n. 809), ex eo quod hæc adoptio sit

imperfecta, siquidem adoptatus non transit in familiam adoptantis; plures alii affirmant (Carrière, n. 165), ex eo quod subsistat impedimenti motivum, nempe periculum fornicationis inter commorantes in eadem domo. et adsit responsio a S. Pœnitentiaria, die 17 maii 1826, data.

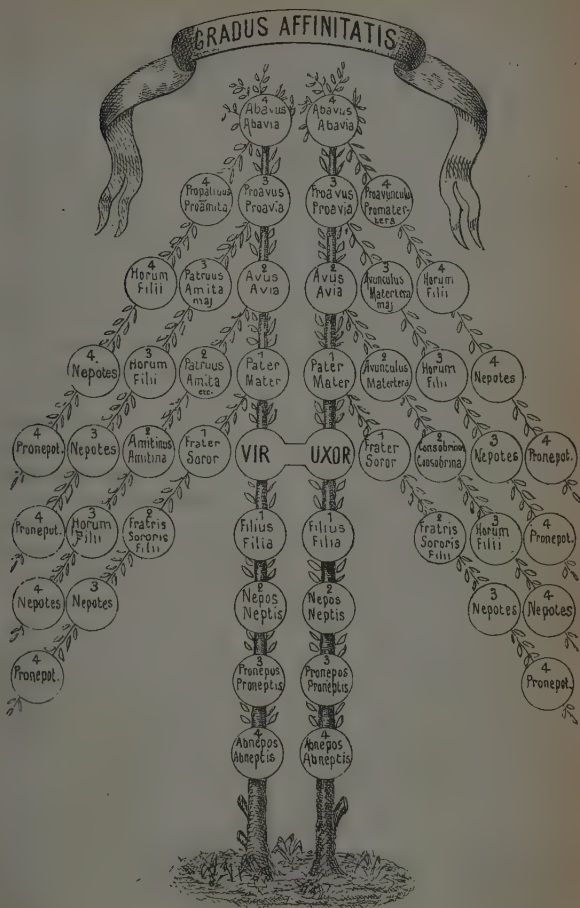
§ VIII. De impedimento affinitatis.

182. Affinitatis notio. Affinitas est *propinquitas quam aliquis contrahit cum consanguineis personæ quacum habuit commercium carnale perfectum et consummatum, de se ad generationem aptum, sive licitum, sive illicitum.*

Hinc — 1. Vir et mulier habentes secum commercium carnale sunt principium affinitatis, sed non sunt inter se affines. — 2. Nulla est affinitas, si habitum fuerit commercium imperfectum, seu non consummatum; in dubio autem, utrum commercium fuerit necne consummatum, pro parte affirmante, ideoque pro existentia impedimenti, tenendum est. — 3. Vir contrahit affinitatem tantum cum consanguineis mulieris, non vero cum ejus affinibus, et vice versa. Unde axioma : *Affinitas non parit affinitatem*; unde potest quis ducere affinem fratris sui etiam in primo gradu, v. g., duo fratres possunt ducere duas sorores, imo et pater et filius possunt ducere matrem et filiam; pariter Titius potest successive ducere Titiam et Bertam, quæ fuerunt uxores Caii et Sempronii fratrum; et Titius, qui duxerat sororem Caii, potest post mortem Caii ejusque sororis, ducere Bertam uxorem Caii (S. Lig., n. 1069). — 4. Nulla adest affinitas inter consanguineos unius ex iis qui commercium carnale habuerunt, et consanguineos alterius. — 5. Possunt simul concurrere plura affinitatis vincula, v. g., si commercium habitum fuerit cum pluribus ejusdem personæ consanguineis, vel si utrinque fuerit commercium cum consanguineis compartis, vel si commercium habuerit aliquis cum persona multipliciter consanguinea ejusdem alterius personæ.

183. Quæritur 1. *Quomodo computandi sint gradus affinitatis?*

In affinitate distinguuntur gradus, sicut in consanguini-

tate. Duplex etiam distinguitur linea, recta scilicet et collateralis.

Porro ad computandos gradus affinitatis sequens traditur regula : *Qui carnale commercium cum aliqua persona habuit, est affinis cum ejus consanguineis, eodem gradu ac ipsa est cum eis consanguinea.* Cum enim affinitas sit quædam communicatio cognationis, debet communicari affinitas in eo gradu in quo est consanguinitas. Detegatur itaque quo gradu aliqua persona est consanguinea mulieris, et iste gradus erit gradus affinitatis cum viro. Sic frater uxoris est in primo gradu affinitatis cum viro ejus, neptis in secundo gradu, et sic deinceps.

Quo magis vero enucleetur notio affinitatis, et ejus gradus facilius computentur, hic apponimus arborem affinitatis, in qua invenies, — a parte dextra cognatos uxoris, affines mariti, — a parte sinistra cognatos mariti, affines uxoris.

184. Quæritur 2. *An et qualis affinitas inducat impedimentum dirimens ?*

1. *In linea recta.* Matrimonium irritatur in quocumque gradu lineæ rectæ.

2. *In linea collateralis.* — 1. Affinitas ex commercio licito oriens extenditur usque ad quartum gradum inclusive. — 2. Affinitas ex commercio illicito procedens, non currit extra secundum gradum ; ita declaratum fuit a conc. Trid. (sess. 24, cap. 4). Unde matrimonia in subsequentibus gradibus nec sunt irrita, nec etiam illicita, ut declaravit S. Pius V.

Quando matrimonium invalidum, bona aut mala fide, fuit consummatum, non videtur extendendum impedimentum extra secundum gradum, quia respectu legis illud matrimonium habendum est tanquam commercium illicitum. — Sed si non extendatur impedimentum affinitatis ultra secundum gradum, datur impedimentum honestatis publicæ usque ad quartum gradum, ex infra dicendis.

3. Affinitas, quæ post matrimonium initum ex commercio illicito cum consanguineis conjugis oritur, matrimonium equidem dirimere non potest, sed (si habitum fuit commercium cum consanguineis primi et secundi gradus) est impedimentum prohibens, ne reus possit petere usum matrimonii, ma-

nente intacta obligatione eundem conjugii innocenti reddendi. Quoniam vero hujusmodi impedimentum sit pœna, supponit culpam gravem contra legem quatenus ecclesiasticam, ideoque huic non subjacet, qui ignorans legem ecclesiasticam peccavit, imo probabiliter nec ille qui solam pœnam ignorabat (cf. *Tract. de Censuris*).

185. Quæritur 3. *Quo jure inductum sit impedimentum affinitatis ?*

1. In *linea collateralis*, illud impedimentum non existit jure naturali vel divino, sed ecclesiastico tantum, uti fuit decisum occasione matrimonii initi inter Henricum VIII regem Angliæ et Catharinam.

2. In *linea recta*, alii illud impedimentum ad jus naturale referunt, sed communius in primo gradu solum; alii ad jus naturale, solum quando agitur de commercio licito; alii demum ad jus canonicum in quocumque casu. — Quidquid sit, Sedes Apostolica, quando agitur de affinitate ex commercio fornicario, non raro dispensat, saltem ut vir ducat illam cujus matrem cognovit, adhibitis tamen cautionibus, ne quis exponatur periculo nubendi cum propria filia: si vero agatur de affinitate ex commercio conjugali, licet pluries rogata, nunquam dispensavit, teste Benedicto XIV (*de Synod.*, l. 9, c. 13, n. 4). Idem asserit in const. *Ætas anni* (§ 14), licet ibi diserte pronuntiet impedimentum non esse nisi de jure humano.

§ IX. De impedimento honestatis publicæ?

186. Definitio. Honestas publica est *propinquitatis seu quædam quasi affinitas quæ per conjunctionem non corporum, sed animorum, oritur*, — tum *ex sponsalibus* inter unum sponsum et consanguineos alterius, — tum *ex matrimonio rato* inter unum conjugem et consanguineos compartis. Utrumque impedimentum est de jure ecclesiastico.

I. *Ex sponsalibus.*

187. Exponitur impedimentum. Olim impedimentum honestatis publicæ inducebatur ex sponsalibus etiam invalidis, modo invalida non essent ex defectu consensus, et quidem

usque ad quartum gradum; hodie ex concilio Tridentino, non excedit primum gradum, et oritur tantum ex sponsalibus validis: « Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, *ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt*, sancta Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, *primum gradum non excedant* » (Ita conc. Trid., sess. 24, de Ref. matr., c. 3).

188. Corollaria. Ex his verbis colligendum :

1. Sponsalia *invalida*, quacumque ex causa, non producere impedimentum; si sponsalia essent publice valida, et occulte invalida, coram Deo non existeret impedimentum, sed externe cavendum esset a scandalo, et providendum securitati Matrimonii, quod aliquando irritari posset a iudice propter apparentiam validitatis sponsalium.

2. Sponsalia non parere impedimentum *ultra primum gradum consanguinitatis*, et nullum generare impedimentum in affinitate.

3. Sponsalia *occulta* producere impedimentum honestatis publicæ; nam ex dictis (n. 123), illa sponsalia sunt jure communi valida; et ita constat ex responso S. Pœnitentiariæ (die 10 sept. 1834; cf. *Acta S. Sedis*, II, p. 381).

4. Etiam si sponsalia *mutuo consensu dissolverentur*, non cessare impedimentum, quia semel contractum tolli non potest nisi dispensatione; (ita declar. S. Cong. Conc., 6 jul. 1658).

II. Ex Matrimonio.

189. Exponitur impedimentum. Ex Matrimonio *rato*, et quidem *sive valido sive invalido*, oritur impedimentum honestatis publicæ *usque ad quartum gradum*. — Ita omnes doctores asserentes idem esse dicendum de matrimonio rato ac de sponsalibus, quamvis nullus forte sit juris textus expresse loquens de honestate publica quæ oritur ex matrimonio. Porro cum concilium Tridentinum, restringens ad primum gradum impedimentum ex sponsalibus ortum, sileat de matrimonio rato, concludere licet impedimentum honestatis publicæ ex matrimonio ortum, hodie adhuc extendi usque ad quartum gradum. Ita declaravit Pius V (Const. *Ad Romanum*).

190. Quæritur 1. *Utrum impedimentum honestatis publicæ oriatur ex Matrimonio irritum ob defectum consensus ?*

RESP. *negative*, si nempe matrimonium irritum sit, v. g., ex metu, vel ex errore, vel ex consensu ficto.

Hinc ex matrimonio clandestino inter catholicos, in locis ubi lex Tridentina de clandestinate viget, non oritur supradictum impedimentum; consensus enim in tale matrimonium non potuit esse nisi voluntas meri concubinatus. — Id confirmatur ex decreto Leonis XIII (16 mart. 1879), quo declaratur matrimonium civile, in locis ubi promulgatum est decretum conc. Trid. de clandestinitate, *non producere impedimentum honestatis publicæ*, « sive fideles intendant meram cæremoniam civilem peragere, sive intendant sponsalia de futuro inire, sive tandem intendant matrimonium de præsentì contrahere; » quia, scilicet neque uti sponsalia haberi potest, cum fiat per verba de præsentì, neque uti matrimonium clandestinum, ob defectum intentionis in contrahentibus, quos, cum catholici sint, catholice agere præsumendum est (Decr. Leon. XIII, ap. *Act. S. Sedis*, XIII, p. 126; v. disput. coram S. Cong. Conc. habit. eadem de re, *ibid.*, XII, p. 147-176).

Sed extra hunc casum, aliter dicendum est.

Nam matrimonium clandestinum non est magis invalidum ex defectu consensus quam quodcumque aliud matrimonium ex aliis impedimentis nullum. Parit igitur impedimentum honestatis publicæ usque ad quartum gradum.

191. Quæritur 2. *An matrimonium invalidum ex priori impedimento honestatis, orto ex sponsalibus valide contractis, producat novum impedimentum honestatis publicæ ?*

RESP. *negative*. Hinc si Paulus, initis sponsalibus cum Anna, matrimonium contrahit cum Felicitate ejus sorore, potest et debet ad Annam redire, nec indiget dispensatione, si non consummavit matrimonium cum Felicitate.

§ X. De impedimento criminis.

192. Nomine criminis hic intelligitur aut *adulterium*, aut *conjugicidium*, aut *utrumque simul*. Impedimentum criminis

fuit institutum a jure canonico, ne conjuges, spe matrimonii ineundi cum complicibus, ad adulterium et præsertim ad conjugicidium allicerentur.

Expendendum est quandonam sit impedimentum dirimens, — adulterium solum, — conjugicidium solum, — adulterium cum conjugicidio.

I. De adulterio solo.

193. Ut adulterium sit impedimentum matrimonii, triplex requiritur conditio, scilicet : adulterium proprie dictum, promissio matrimonii, et relatio inter adulterium et promissionem matrimonii, ita ut hæc fiant vivente eodem conjugē.

I. *Requiritur adulterium proprie dictum*, id est, adulterium *verum, formale et consummatum* : — 1. Adulterium *verum*, id est, factum a persona valido matrimonio ligata; hinc si duæ partes essent tantum civiliter conjugatæ, vel illegitimo matrimonio junctæ, non esset adulterium verum. — 2. Adulterium *formale, ex utraque parte*, id est, requiritur ut uterque, adulterium committendo, cognoscat alterutrum esse conjugatum. — 3. Adulterium *perfecte consummatum*, id est, de se aptum ad generationem nec simpliciter attentatum; in dubio, supponitur consummatum.

II. *Requiritur promissio matrimonii*, et quidem — 1. hæc promissio debet esse *vera*, nec simplex desiderium. — 2. Requiritur ut sit *acceptata ab altero*, sive explicite, sive implicite aliquo signo; aliquando tamen per accidens silentium legitime præsumi potest acceptionem includere: (ita probabiliter plures theologi, contra alios; cf. S. Lig., n. 1038, qui utramque sententiam habet probabilem). — 3. Multi requirunt ut sit *absoluta*, aut absolutæ æquivalens: id est, si promissio facta fuerit modo conditionato, requiritur ut per conditionis adimpletionem ante mortem conjugis absoluta evaserit. Ratio hujus assertionis, quam non pauci rejiciunt, est quia lex pœnalis, qualis est ea de qua agimus, potius restringenda est quam extendenda, nec proinde applicari debet promissioni quæ non est ex omni parte perfecta. — 4. Requirunt quidam, ut promissio sit *mutua*, qualis vulgo esse solet. Ve-

rum hanc conditionem requiri negat sententia communior, tum quia canones nihil aliud exigunt quam veram promissionem; tum quia promissarius ex spe matrimonii semper ad crimen incitabitur. — 5. Loco mutuae promissionis, sufficeret *attentatio matrimonii*, sive clandestina, sive in forma Tridentina, ad impedimentum dirimens adulterii inducendum (Ita S. Lig., n. 1042; ex *Decret.*, l. 4, tit. 7, cap. 2 et 4).

III. *Requiritur relatio inter adulterium et promissionem matrimonii*, ita ut hæc fiant *eodem vivente conjuge*. — Hinc 1. si post revocationem promissionis fiat adulterium, non datur impedimentum. — Hinc 2. si, commisso adulterio, promissio matrimonii non fiat nisi post mortem conjugis, non existit impedimentum. — Hinc 3. si promissio fiat vivente priori conjuge, et adulterium eveniat post ejus mortem et existente secundo conjuge, non est impedimentum; siquidem per posterius matrimonium sufficienter revocata fuit promissio matrimonii. — Hinc 4. si vivente priori conjuge committatur adulterium, et promissio matrimonii fiat tantum vivente posteriori conjuge, sed sine novo adulterio, affirmant plures adesse impedimentum, ex eo quod existant simul et adulterium quod, semel positum, revocari nequit, et promissio matrimonii; negant plures graviore auctores; siquidem adulterium et promissio non facta fuerunt vivente eodem conjuge.

II. De conjugicidio solo.

194. Triplex pariter requiritur conditio ut conjugidicium solum sit impedimentum.

1. Debet esse *mors realiter* ex actione injusta secuta; inde non sufficit intentio vel attentatio conjugidicii, sed verum conjugidicium, seu mors sequens ex actione posita: ac proinde si mors sequeretur ex incuria vel imprudentia medici vel conjugis vulnerati, non esset impedimentum.

2. Debet esse *mutua conspiratio*; ita ut vir et mulier vere influant in mortem conjugis sive physice, sive moraliter. Non sufficit unius machinatio, ut in casu sequenti.

3. Debet esse *intentio matrimonii*, id est, mors conjugis ea intentione illata, ut novum ineatur matrimonium, non ex de-

siderio hæreditatis aut ex vindicta. Controvertitur an hæc intentio necessaria sit ex utraque parte, et insuper an requiratur externa manifestatio. Petenda foret dispensatio ad cautelam, si esset intentio ex una parte tantum, aut si non fuisset externe manifestata.

III. De adulterio cum conjugicidio.

195. Triplex iterum requiritur conditio ut adsit impedimentum in hoc casu :

1. *Adulterium verum, formale et consummatum*, uti superius expositum fuit. Minime necessaria est promissio matrimonii. Præcedere autem debet conjugicidium (intellige mortem, non vero plagas ex quibus mors sequatur); alioquin non esset adulterium.

2. *Mors vere secuta ex machinatione unius adulteri*; unde non expostulatur mutua conspiratio.

3. *Intentio matrimonii ineundi cum complice adulterii in eo qui machinatur mortem conjugis*; non requiritur expresse in jure ut hæc intentio complici manifestetur, nec necessaria est promissio matrimonii. Sed ut manifestetur intentio saltem aliquo modo complici plures requirunt, quia Ecclesia non judicat de internis.

196. Corollarium 1. Ex his colliges adesse impedimentum dirimens : — 1. in *adulterio solo*, quando simul existit cum promissione acceptata matrimonii; — 2. in *conjugicidio solo*, quando fit ex communi conspiratione, et cum intentione contrahendi, saltem ex una parte habita. — 3. In *utroque simul*, quando fiunt intuitu matrimonii, sed sine mutua conspiratione et promissione matrimonii.

197. Corollarium 2. Ex his etiam colliges existere posse, ratione criminis, *duplex simul impedimentum*, — sive, quando uterque est conjugatus, et ut talis ab altero cognitus, quo casus duplex est impedimentum adulterii, — sive, quando inter partes matrimonio jungendas adfuerunt ex una parte adulterium simul cum promissione acceptata matrimonii: ex alia parte conjugicidium ex mutua conspiratione et cum intentione contrahendi, saltem ex una parte, quo casu. duplex

impedimentum pariter adest, unum ex adulterio, alterum ex conjugicidio.

§ XI. De impedimento raptus.

198. Impedimentum statuitur et explicatur. Impedimentum raptus statutum fuit a concilio Tridentino his verbis (sess. 24, de *Reform. matr.*, c. 6): « Decernit S. Synodus inter raptorem et raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium. »

Raptus autem, qualis ex concilio requiritur ad inducendum impedimentum dirimens, definitur: *Abductio violenta mulieris de loco tuto, in alium ubi sub potestate raptoris detineatur, Matrimonii ineundi causa.*

Dicitur 1. *Abductio*, quo nomine intelligitur etiam detentio, quæ est abductio virtualis; idem est enim rapere mulierem e propria domo, ac eam detinere ne ad suam redeat domum, posteaquam libere exiverit. Id sequitur ex declaratione S. Cong. Conc. (25 jun. 1864, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 23).

Dicitur 2. *Violenta*, id est muliere omnino invita, sive *per vim* abducatur, sive *dolo et fraudibus* circumveniat ut in manus meditantis raptum deveniat (Ex ead. decl., *ibid.*). —

Hinc 1. impedimentum raptus non habetur, quando *tractatus de nuptiis ineundis cum raptoe præcessit*, aut quando mulier in sui abductionem *consentit ut iniri possit conjugium*, quod alias ob parentum oppositionem impediabatur; tunc enim potius fuga cum viro ad matrimonium libere contrahendum quam raptus dici debet. — Hinc 2. adest impedimentum raptus, quando, *nullo de nuptiis ineundis tractatu præhabito*, mulier insidiis aut dolosis sollicitationibus raptoris abducitur, ut deinde sub ejus influxu in matrimonium consentire cogatur (Ita ex declar. S. Cong. conc. ap. *Acta S. Sedis*, I, p. 54-63; Cf. Ballerini, ap. Gury, n. 857).

Dicitur 3. *mulieris*, sive sit honesta, sive jam corrupta aut meretrix, sive etiam sponsa, quia nec ipse sponsus jus habet propriam sponsam hoc modo cogendi. — Si vero non vir mulierem, sed mulier virum rapiat, non habetur impedimentum, quia concilium loquitur tantum de viro raptoe.

Dicitur 4. *de loco in locum*, id est de domo in domum, non de cubiculo in cubiculum in eadem domo, nisi forsan in castello valde spatioso.

Dicitur 5. *in locum, ubi sub potestate raptoris detineatur*, et quidem — 1. sive raptor per se, sive per alios raptam personam in sua retineat potestate; — 2. sive mulier ad remanendum consentiat, sive non; imo sive exire valeat pro libitu, sive non; quamdiu enim de facto mulier rapta non fuerit a rapto- re separata, neque in loco tuto ac libero constituta, matrimonium illius cum rapto- re valide iniri nequit (ex decl. cit. S. Cong. 25 jun. 1864; Cf. S. Lig., lib. 6, n. 1032).

Dicitur 6. *Matrimonii ineundi causa*, quia si mulier rapiatur alia de causa. v. g., ex fine libidinis explendæ, etc., non contrahitur impedimentum; quia concilium hoc impedimento nihil aliud intendit, nisi libertati matrimonii favere (Gury, n. 860).

199. Scholium de raptu seductionis. Raptus seductionis consistit in eo quod mulier, *precibus, muneribus, blanditiis et aliis similibus*, abducatur e loco in quo a parentibus constituta fuit, in alium locum, cum potestate revertendi ad parentes suos, si velit.

Porro *ex jure Tridentino* certe non datur impedimentum dirimens raptus in isto casu. Utrum illud impedimentum dici possit existere *ex jure consuetudinario*, quidam asseruerunt, sed negandum est; tum quia talis consuetudo in Galliis introducta fuit ex falsa interpretatione decreti Tridentini; tum quia reclararunt contra illam SS. Pontifices; ita Pius VII in responsione ad Napoleonem I (Artaud, *Histoire de Pie VII*, tom. II, ch. 6).

ARTICULUS III.

*De impedimento quod accipitur ex parte solemnitatis
Matrimonii, seu de clandestinitate.*

200. Solemnitas in Matrimonio requisita. Solemnitas matrimonii. qualem describit et ex integro præscribit concilium Tridentinum, hæc complectitur : — 1. consensum

parentum; — 2. proclamationem bannorum; — 3. præsentiam parochi et testium; — 4. benedictionem nuptialem.

Hic autem agimus tantum de tertia conditione, id est, de præsentia parochi et testium; siquidem omissio cæterarum matrimonium reddit tantummodo illicitum, et ideo inter impedimenta dirimentia nequit computari.

201. Notio impedimenti clandestinitatis. Juxta vim nominis matrimonium clandestinum illud est quod clam et in occulto contrahitur; et ideo tale dici potest quodcumque caret solemnitatibus supra expositis. Sed a tempore concilii Tridentini, vox illa, quando stricte sumitur, designat matrimonium *sine præsentia parochi et testium* initum, quantumvis sit alioquin publicum.

Circa hoc autem impedimentum, dicendum est: — 1. de ejus existentia et extensione; — 2. de iis quæ præcipiuntur a lege clandestinitatis.

§ I. De existentia et extensione impedimenti clandestinitatis.

202. Decretum concilii Tridentini. His verbis Patres Tridentini impedimentum clandestinitatis statuerunt (sess. 24, cap. 1, *de Reform. matr.*): « Qui aliter quam *præsente parocho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus*, matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus ad sic contrahendum *omnino inhabiles* reddit, et hujusmodi contractus *irritos et nullos* esse decernit, prout eos præsenti decreto *irritos facit et annullat.* »

203. Hujus motiva. Hæc sunt autem talis impedimenti dirimentis motiva: — 1. Prohibitiones Ecclesiæ de conjugii clandestinis propter hominum inobedientiam jam non proderant, unde multa et gravia peccata ortum habebant; ita conc. Trid. (*loc. cit.*); — 2. Quinimo non pauci, priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahebant, et cum ea in perpetuo adulterio vivebant, quin Ecclesia, quæ de occultis non judicat, huic malo succurrere posset (conc. Trid., *ibid.*). — 3. Tandem viri qui istiusmodi matrimoniis clandestinis prius conjuncti fuerant, ad sacros ordines ausu temerario pergebant, quos etiam Ecclesia nequibat prohibere

ex defectu probationum (Bened. XIV, const. *Paucis abhinc hebdomadis*). His porro et aliis malis plurimis efficax adhibitum fuit remedium per novum clandestinitatis impedimentum dirimens.

Sed quo plenius perpendantur vis et conditiones præfati decreti Tridentini, plura sunt per ordinem exquirenda.

I. *An et quali promulgatione indigeat lex Tridentina de clandestinitate, ut vim habeat?*

204. Necessitas promulgationis. Hæc habet concilium de sui decreti promulgatione (*ibid.*): « Ne vero hæc tam salubria præcepta quemquam lateant, Ordinariis omnibus præcipit, ut, cum primum potuerint, curent hoc decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum diœcesum parochialibus ecclesiis, idque in primo anno quam sæpissime fiat, deinde vero quoties expedire viderint. Decernit insuper, ut hujusmodi decretum *in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis*, in eadem parochia factæ, numerandos. »

Igitur — 1. Promulgatio decreti Tridentini *ita est necessaria*, ut *quacumque de causa omissa fuerit*, sive culpabiliter, sive inculpabiliter, ipsum *nullam vim habeat*, iisque in locis ut valida habenda sint conjugia clandestina, sicut habebantur ante concilium Tridentinum. — Attamen *nullus specialis modus* promulgationis præscribitur; id unum et quidem stricte requiritur, ut lex promulgetur tanquam Tridentina, non autem solum tanquam episcopalis, vel alio nomine. — Hæc autem promulgatio fieri potest *formaliter et expresse*, vel *implicite et practice*, quatenus nempe illa lex recipitur et observatur tanquam lex Tridentina. Ita Card. Zelada nomine Pii VI, ad episcopum Lucionensem, die 28 maii 1793.

2. Promulgatio non injungitur per regna aut provincias ecclesiasticas, neque per diœceses, sed *per parochias*: et ideo non sufficit promulgatio facta in Synodo provinciali aut diœcesana: unde fieri potest ut decretum robur obtineat in una parochia et non in altera ejusdem diœcesis, imo ejusdem civitatis.

205. Scholium. Quod ad factum dictæ promulgationis attingit,

1. Certum est eam factam fuisse in omnibus et singulis Galliarum parochiis, uti constat tum conciliis et synodis post concilium Tridentinum habitis, tum ritualibus, tum doctrina theologorum, tum sensu fidelium, tum denique praxi constanti (v. Carrière. *Præl. maj. de matrim.*, n. 1201-1204). Unde Pius VII (in Litt. ad vicar. gener. diœc. Pictav., 29 aug. 1818) ait : « A nemine controvertitur legem concilii Tridentini (sess. 24, cap. 1, *de Reform. matr.*) generalem legitimamque in omnibus regni provinciis coloniisque publicationem obtinuisse, jam inde a temporibus quæ prædicti concilii exitum sunt immediate consecuta. » Idem jam asseruerat Pius VI in responsione ad Episcopum Lucionensem.

2. Certum est pariter promulgationem locum habuisse in Italia universa, in Hispania, in Lusitania, in archiducatu Austriaco, in Bohemia, in Hungaria, in Bavaria, in Hollandia, etc...; item in quibusdam locis sive Asiæ, sive Americæ, et etiam Africæ (V. enumer. compl. ap. Perrone, de *Matr. chr.*, II, p. 240 et seq.).

3. Sed constat Tridentinum decretum nunquam fuisse publicatum in Anglia, Scotia et nonnullis Hiberniæ provinciis, in Borussia, in Pomerania, in Saxonia, in plerisque Helvetiæ provinciis, in Dania, in Norvegia, etc.; item in pluribus partibus Africæ, Asiæ et Americæ (v. Perrone, *ibid.*).

II. Quatenus lex Tridentina, ubi est promulgata, obliget generatim catholicos contrahentes?

206. Principium. A trigesimo die post hujus legis promulgationem in una parochia, hi omnes qui ibidem domicilium aut quasidomicilium habent (ad sensum qui infra exponetur), dicta lege regulariter loquendo tenentur, ita ut, si matrimonium clandestinum inire attentarent, invalide prorsus contraherent.

Id sequitur ex decreto supra exposito. — Imo, ex responsionibus S. Congregationis Concilii et unanimi theologorum atque canonistarum consensu, istiusmodi conjugia ne vim quidem sponsalium obtinere possent (Bened. XIV, Instit. 46, n. 23).

207. Corollarium. *Ergo iis in locis, in quibus publicatum est decretum Tridentinum, prorsus nulla sunt matrimonia quæ vulgo dicuntur civilia, id est, quæ a christianis contrahuntur coram solis magistratibus civilibus sine parochi præsentia.*

Neque enim valere possunt *ut sacramenta*, ut patet, neque *ut contractus*, — tum quia ex supra probatis (n. 39-41), contractus et sacramentum Matrimonii ab invicem nequeunt separari, — tum quia impedimenta dirimentia generatim, et impedimentum dirimens clandestinitatis speciatim (cf. verba ipsius decreti Tridentini), directe et immediate contractum matrimonialem irritant; sacramentum vero nonnisi mediante contractu attingunt.

Idque disertis verbis docent — Pius IX, qui (in Litt. apost. 22 aug. 1852) hanc damnavit propositionem a J. N. Nuytz propugnatam: « Tridentinam formam sub infirmitatis poena non obligare, *ubi lex civilis aliam formam præstituat*, et velit hac nova forma interveniente Matrimonium valere; » et in allocutione *Acerbissimum* (27 sept. 1852) ipse pronuntiavit: « quamlibet aliam inter christianos viri et mulieris, præter sacramentum, conjunctionem, *cujuscumque etiam civilis legis vi initam*, nihil aliud esse nisi *turpem ac exitialem concubinatum* ab Ecclesia tantopere damnatum. » (Cf. Litt. di Pio IX al re di Sardegna, 19 sett. 1852; Alloc. *Multis gravibusque*, 17 dec. 1860; prop. 73 Syllabi; Leon. XIII Encycl. *Arcanum*, et Epist. ad arch. et episc. prov. Taur. Vercell. et Gen.).

208. Quæritur 1. *An valeant Matrimonia, sive eorum qui, discedentes e loco ubi receptum est decretum Tridentinum, clandestine contrahunt in loco ubi non est receptum: sive e contra eorum qui, discedentes e loco ubi idem non est receptum, clandestine contrahunt in loco ubi est receptum?*

RESP. AD 1. *distinguendum esse:*

1. *Invalidum est Matrimonium, si hujusmodi contrahentes, retento priore domicilio nec novo saltem quasidomicilio acquisito in loco ubi contrahunt, eo perrexerint, solo animo clandestine nubendi.* Ita declaravit S. Cong. Conc. decreto auctoritate Urbani VIII (Litt. apost. 14 aug. 1622) confirmato. Ratio est, quia hi agunt in fraudem legis, et nemini sua fraus patrocini-

nari debet (In eo sensu pluries resp. ead. Cong. de casibus partic.; v. resp. 28 jun. 1866, et 25 jan. 1873, ap. *Act. S. Sedis*, II, p. 396; VII, p. 554).

2. *Validum* esset Matrimonium, si iidem in dicto loco ubi non viget decretum, *domicilium vel quasidomicilium acquisivissent, etiamsi* eo transtulissent habitationem *solo animo*, ut *absque parocho et testibus* contrahere possent. Ita etiam præfata S. Cong. declaratio. Ratio est, quia vi hujus domicilii vel quasidomicilii acquisiti omnibus privilegiis incolarum talis loci gaudent; nec ibi fraus adest, quia veri et proprie dicti incolæ facti sunt, et ideo ad hujus loci privilegium jus habent, haud secus ac alii incolæ (cf. S. Lig., lib. 6, n. 1080).

3. *Validum* etiam esset Matrimonium, juxta probabiliorē sententiam, si iidem in prædictum locum se contulissent *sine intentione domicilii aut quasidomicilii ibidem acquirendi*, et simul *sine intentione clandestine contrahendi*, et postea *absque parocho et testibus* conjugium ineant. Ratio est, quia peregrini non abstringuntur patriæ legibus, quando extra eam vagantur, nisi in fraudem legis agant (Ballerini, *not. ad Gury*, n. 839; P. Avanzini, ap. *Act. S. Sedis*, VII, p. 557-559).

RESP. AD 2. *negative*, idque etiamsi conjugium contrahatur *transeundo* tantum. (Contradicit Carrière, *Comp.*, n. 190, cum aliquibus aliis). Ratio est — 1. quia contractus regulari debent, saltem quoad solemnitatem, secundum leges et consuetudinem loci, in quo celebrantur; ita canonistæ (ap. Perrone, *op. cit.*, II, p. 261, 262): — 2. quia ibi agitur de lege communi Ecclesiæ; ex generali autem principio exemptio a jure communi est localis, non vero personalis; qui ergo ibi domicilium habent, exemptione uti tantummodo possunt, quamdiu in eo loco sunt; sed si alio commigrant, ubi jus commune viget, juri communi subjiciuntur (Gury, n. 839): — 3. talis fuit resolutio S. Cong. Concilii in plurimis casibus (Perrone, *op. cit.*, II, p. 262, 263).

209. **Quæritur 2.** *An valeat Matrimonium clandestinum, quando sponsorum unus habet domicilium in loco ubi receptum est decretum Tridentinum, et alter ubi non est receptum?*

RESP. 1. *affirmative*, si contrahant dicti sponsi *in loco, ubi*

non est receptum decretum. Ratio est, quia sponsus loci, ubi decretum non viget, lege concilii non tenetur, et privilegium suum alteri communicat propter individualitatem contractus. Ita Benedictus XIV (*de Syn. diœc.*, lib. 6, c. 6, n. 12), et Clemens XIII (in resp. *ad arch. Mechl.*, an. 1767).

RESP. 2. *negative*, si contrahant in loco, ubi viget decretum Tridentinum, idque propter rationes allatas in quæstione præcedenti (resp. *ad 2um*).

210. Quæritur 3. *An valeant Matrimonia clandestina, quando contrahentes ad proprium parochum vel Ordinarium recurrere non possunt?*

RESP. *distinguendo* :

1. Si illa impotentia sit *communis in aliqua provincia*, v. g., durante perturbatione aliqua politica et religiosa, lex clandestinitatis jam non obligat. Ita Pius VI (*ad Episc. Luc.*, 28 maii 1793), et evincitur etiam ex declar. S. Congreg. (ap. Bened. XIV, *de Syn. diœc.*, l. 12, c. 5, n. 5). Ratio est quia, si lex obligaret in tali casu, esset bono communi nociva, et in detrimentum societatis vergeret. Et vero magnum est discrimen inter clandestinitatem et alia impedimenta; ista non obstant cuilibet Matrimonio, sed respective tantum ad quasdam circumstantias et ad quasdam personas, dum impedimentum clandestinitatis, data præfata impotentia, omne prorsus Matrimonium impediret (Gury, n. 840; Carrière, *Comp. de Matr.*, n. 189).

Quod tamen ut recte intelligatur, notare juvat : — 1. impotentiam de qua hic agitur sumendam esse non solum pro impotentia *physica*, sed etiam pro impotentia *moralis*, quæ adest quando accessus ad parochum difficillimus est aut periculosissimus; — 2. facultatem matrimonium valide celebrandi sine præsentia parochi, ex decreto S. Congreg. inquisitionis, tunc tantum adesse, quando *per spatium mensis* non sit ad eundem tutus accessus. Unde quando prudenter censi potest, intra mensem non affore possibilitatem hujusce accessus, jam ex tunc, Matrimonium sine parochis contrahi potest (Ballerini, ap. Gury, *ibid.*); — 3. semper contrahendum esse *coram duobus testibus*, etiam quando parochus adiri non potest: alioquin irritum esset Matrimonium; ita expresse de-

clarat Pius VI. Imo juxta eundem Pontificem, si præsto adsit sacerdos alius catholicus, *expedit* ut ab eo benedictio recipiatur; — 4. tandem si recursus ad parochum, qui impossibilis est respective ad communitatem, *possibilis* esset *respectu contrahentium* non valeret Matrimonium sine paracho celebratum (Carrière, *Præl. maj. de Matr.*, n. 1210).

2. Si prædicta impotentia respicit tantum *quosdam casus particulares*, controvertitur. — Alii, ut S. Lig. (lib. 6, n. 1079) et Gury (n. 840) dicunt legem clandestinitatis non cessare, quia lex irritans non cessat ob incommodum privatum. — Alii e contra (cit. ap. Ballerini, *ibid.*), tenent legem cessare, quia rationes allatæ in hypothese præcedenti etiam in hac præsentī vim servant. — Prima opinio probabilior videtur, et est tutior in praxi. Unde si in his adjunctis matrimonium sine paracho celebratum fuisset, consensus postea coram eo renovandus esset, quando fieri posset.

III. *An lex Tridentina attingat Matrimonia sive mixta sive hæreticorum inter se.*

211. Prænotanda. — 1. Hic agitur tantum de conjugiiis mixtis aut hæreticorum quæ iis in locis contrahuntur, ubi decretum Tridentinum publicatum fuit.

2. Dubium movetur nonnisi de hæreticis qui suos habent ministros, suaque templa, et societatem religiosam efformant ab Ecclesia prorsus separatam; atque idcirco more suo ineunt conjugia, ne cogitantes quidem de forma Tridentina.

3. Tandem quæstio non est utrum Ecclesia possit dicta matrimonia lege clandestinitatis astringere (quod nemo catholicorum in dubium vocat), sed utrum id velit.

212. Declaratio Benedicti XIV. Famosa est hac de re declaratio atque concessio Benedicti XIV circa matrimonia hæreticorum Hollandiæ (die 4 nov. 1741 data). Hæc autem quatuor includit, nempe: — 1. matrimonia in Hollandia *inter duos hæreticos* inita absque præsentia parochi, fuisse et fore valida, dummodo aliud non obstat canonicum impedimentum; — 2. matrimonia *inter unam partem hæreticam et alteram catholicam*, quamvis graviter illicita, esse tamen valida, si ineantur

sine parochi præsentia; — 3. eamdem decisionem extendendam non esse ad matrimonia *duorum catholicorum*, sed ea esse invalida; — 4. quoad ea matrimonia, quæ *in catholicorum principum regionibus fiunt ab iis qui domicilium habent in provinciis fœderatis*, vel *in provinciis fœderatis ab iis quorum domicilium situm est in dominio principum catholicorum*, satis provisum esse per canonici juris regulas jampridem constitutas, de iis qui relicta regione in qua domicilium habent, nec novo alibi domicilio vel quasidomicilio acquisito, matrimonium ibi contrahere cupiunt.

Eadem porro declaratio atque concessio ad plures regiones postea apostolica auctoritate extensa fuit (eas videre est enumeratas ap. Perrone, *de Matr. christ.*, II, p. 253-259): adeoque ubi constat, vel Tridentinum decretum non fuisse promulgatum, vel deinde benedictinam declarationem datam fuisse, ibi certe hæreticorum conjugia lege Tridentina non adstringuntur, et sine catholici parochi præsentia valide iniri et celebrari possunt.

213. Quæstio expendenda et opiniones. Superest igitur ut quæstionem positam expendamus de hæreticis qui societatem separatam efformant in locis ubi decretum fuit publicatum, nec data est declaratio supradicta.

Tres sunt autem opiniones :

Prima opinio statuit talium matrimoniorum valorem. Probatur, quia — 1. lex de qua nunc agimus esset longe durior, cum Ecclesia censeretur dicere : *Aut convertimini, aut matrimonio prorsus abstinete*; quod videtur alienum a benignitate Ecclesiæ, quæ non ignorat quam difficilis sit multorum conversio, difficilior adhuc reddenda per talem severitatem; — 2. legis observatio habenda est pro hæreticis ut moraliter impossibilis: incurrerent enim animadversionem propriorum ministrorum aut magistratuum, et insuper ab ipsis parochis catholicis non admitterentur.

Secunda opinio nullitatem propugnat eorundem conjugiorum, quia nempe — 1. *lex Tridentina generalis est*, et ubi publicata fuit, omnia matrimonia clandestina, nulla interposita distinctione, irrita omnino ac nulla declarat. Porro hæretici,

sicut catholici, Ecclesiæ jurisdictioni et legibus subjiuntur, nisi ab eis expresse eximantur; — 2. *declaratio atque concessio Benedicti XIV*, quæ primum pro hæreticis Hollandiæ data, ad plures deinde regiones est extensa, supponit conjugia hæreticorum, sine tali declaratione, nulla esse; alioquin prorsus inutilis foret ejusmodi extensio; — 3. hanc sententiam *theoretice ac practice Ecclesia romana* seu Apostolica Sedes jugiter a celebratione concilii Tridentini ad hanc usque diem consecuta est, uti constat variis decretis (quæ videre poteris ap. Perrone, *de Matr. christ.*, II, p. 209 et seqq.; et ap. *Act. S. Sedis*, II, p. 617; VII, p. 49).

Tertia opinio distinguit hoc modo, vel agitur de regionibus ubi, tempore promulgationis Concilii, jam hæretici societatem quamdam efformabant cum suis parochiis distinctis, vel de iis in quibus nunquam efformaverunt, vel de iis in quibus nonnisi postea. — *Si primum*, valida videntur matrimonia, quia huc ducere videntur rationes prioris opinionis. — *Si secundum*, invalida essent matrimonia; idque deducitur, tum ex auctoritate S. Congregationis, tum ex eo quod, hæreticis hujusmodi non habentibus parochias distinctas, decretum quoad illos promulgatum est in parochiis catholicis. — *Si tertium*, cum jam ligati fuissent tempore promulgationis, videri posset æquum non esse ut per suam rebellionem se subtrahere potuerint; in decursu tamen temporum, forsitan dici posset obligationem cessare respective ad ipsos, et conjugia clandestina propter legis desuetudinem evadere valida inter eos (Carrière, *de Matr. Comp.*, n. 193).

214. Quæstionis crisis et solutio practica. His omnibus perpensis opinionibus, et rationibus ab unaquaque allatis, quæstionem ita concludendam ducimus :

1. *Opinio quæ uti invalida* habet conjugia *mixta et hæreticorum* clandestine inita, in locis ubi decretum Tridentinum publicatum fuit, *longe probabilior* dici debet, præsertim si attendatur — tum innumeris prope trium continentium sæculorum declarationibus, responsis ac resolutionibus Romanorum Pontificum et Sacrarum Congregationum, — tum praxi constanti Apostolicæ Sedis facultatem præbentis hisce in ca-

sibus parti conversæ transeundi ad novum conjugium, aut præcipientis renovationem consensus juxta formam Tridentinam, aut, si rerum adjuncta id non patiuntur, ejusmodi conjugia sanantis in radice (Perrone, *de Matr. Christ.*, II, p. 229).

2. Igitur *in praxi*, quando hæretici convertuntur, parochus vel confessario curandum est, in quantum fieri potest, ut renovetur consensus juxta formam Tridentinam, et benedictio nuptialis recipiatur. Sed si conjuges de validitate matrimonii non dubitant, et prudenter timeatur ne monitioni acquiescere renuant, aut etiam alia sequantur gravia incommoda in bona fide sunt relinquendi, et ad dispensationem in radice, si opus sit, recurrendum est (Ita resp. S. Congreg. ap. Perrone, *ibid.*, p. 232).

§ II. De iis quæ præciuntur a lege clandestinitatis.

215. Ex decreto Tridentino requiritur *præsentia parochi, vel alius sacerdotis de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, et duorum vel trium testium*. Ad quod explicandum, inquiremus : — 1. qualis parochus matrimonio assistere debeat ; — 2. quænam debeant esse ejus dotes ; — 3. a quo suppleri possit ; — 4. qualis præsentia illius requiratur ; — 5. quot et quales testes necessarii sint.

I. *Qualis parochus Matrimonio debeat assistere?*

216. Principium 1. Certum est *requiri præsentiam* non cujuslibet parochi, sed *proprii contrahentium parochi*.

Nam concilium Tridentinum assignat in eodem decreto proprium contrahentium parochum ad faciendas bannorum proclamationes, et deinde dicit simpliciter parochum matrimonio assistere debere ; at evidens est non intelligendum esse parochum in genere, sed proprium parochum qui jam designatus est ad banna publicanda. — Insuper sic statuitur in eodem decreto : « Si quis parochus, vel alius sacerdos, *alterius parochiæ* sponsos *sine illorum parochi licentia* matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso jure *sensus* maneat. »

Nomine autem *parochi* intelligitur non solum parochus

proprie dictus, sed omnis superior ecclesiasticus habens ordinariam jurisdictionem in contrahentes, ut in Papa universa Ecclesia, Episcopatus et vicarius generalis in propria diœcesi, et, sede vacante, vicarius capitularis.

217. Principium 2. *Proprius parochus in ordine ad matrimonii valorem, est parochus domicilii, vel quasidomicilii.*

Id constat ex unanimi scriptorum opinione, et ex S. Congregationis decisione, teste Benedicto XIV (*Inst.* xxxiii, n. 6).

218. Quæritur 1. *Quid sit domicilium in ordine ad matrimonium?*

Domicilium dicitur locus in quo quis *versatur cum intentione perpetuo manendi*. Igitur domicilium non acquiritur ullo tempore ab eo qui habet intentionem discedendi, dum contra statim, absque ullo temporis intervallo, acquiritur ab eo qui vult perpetuo permanere. — Sed requiritur ut illa voluntas facto aliquo sensibili manifestetur : quale autem debeat esse illud factum, multum pendet ex circumstantiis.

Sed quædam annotanda sunt.

1. Si quis habeat *duo domicilia* in diversis parochiis, potest matrimonium inire coram alterutro parochi, quia vere habet duplicem parochiam. — Sed tunc solum duobus domiciliis instructus aliquis jure appellatur, cum in utroque æqualiter collocatus, prudentium virorum judicio, existimatur : quod non mathematicè, sed moraliter sumendum observant auctores.

2. Si partes sint ex *diversis parochiis*, non requiritur præsentia utriusque parochi, sed sufficit præsentia unius, quia concilium non exigit præsentiam parochorum. Ita declaravit etiam S. Congregatio. Imo potest parochus sponsi assistere in parochia sponsæ, et vice versa. — Sed notant auctores parochum qui assistit debere, ut licite omnia fiant, habere consensum alterius parochi. — Usus invaluit ut matrimonium celebretur a parochi, sponsæ in sua parochia, quia decet, juxta S. Ambrosium, ut quæ nubet expetita magis videatur a viro, quam ipsa virum expetisse (*Carrière, de Matr. comp.*, n. 198).

3. Si unus ex sponsis, aut uterque, *sit minor, nec habitet cum parentibus vel tutore*, ordinarie censetur duplex domicilium habere in ordine ad matrimonium, domicilium juris in eo loco ubi parentes vel tutor domicilium ipsi habent, et domicilium aut saltem quasidomicilium facti in loco ubi ipse degit; atque coram parcho alterutrius, pro libitu, conjugium valide iniri potest (Brillaud, *Traité des emp. et des disp.*, n. 385). — Porro dum supersunt ascendentes, minores habentur in ordine ad matrimonium, viri usque ad 25 annum completum, et feminae usque ad 21 annum completum; ascendentibus defunctis, vir ipse fit major post annum 21 completum.

4. Qui *suum domicilium reliquerunt*, etiam a paucis diebus, animo illuc non revertendi, jam non possunt matrimonium inire coram parcho ejusdem loci; siquidem desiit, ipso facto mutationis domicilii, esse proprius sponsum parochus (Icard, *Præl. jur. can.*, 1, n. 246).

219. Quæritur 2. *Quid sit quasidomicilium in ordine ad Matrimonium?*

Quasidomicilium est locus in quo quis *versatur cum intentione ibidem commorandi per tempus notabile*, id est, juxta quosdam, per majorem anni partem, juxta alios vero, per dimidiam partem, aut etiam per quatuor menses. — Ad constituendum igitur quasidomicilium, duo hæc simul requiruntur: *habitatio* nempe in tali loco, atque *animus ibidem permanendi per notabilem anni partem*.

Quapropter — 1. Si hæc duo simul concurrere *legitime constet*, statim et ex primo die habitationis judicandum est quasidomicilium acquisitum fuisse. — 2. Si de prædicto animo *non constet*, ad indicia recurrendum est, et adhiberi maxime debet regula a Benedicto XIV (in Litt. *Paucis abhinc hebdomadis*, 19 mart. 1758) confirmata, quæ in hoc consistit, ut inspiciatur utrum sponsi jam spatio saltem unius mensis in eo loco habitaverint. Prout enim hanc habitationem factam fuisse constabit, vel non, præsumptio legitima habebitur intentionem extitisse, vel non, permanendi per majorem anni partem: quæ tamen præsumptio semper cedere debet veritati,

Unde spatium unius mensis a Benedicto XIV non ideo fuit statutum, quasi ad acquirendum quasidomicilium absolute necessaria sit unius mensis habitatio, quando aliunde constet de dicto animo commorandi, aut quasi sufficiat sine eodem animo; sed ea mora tantum adhibetur, juxta ipsum Benedictum XIV, ut adminiculum ad hujusmodi animum præsumendum seu probandum (Ita C. Patrizzi, secret. S. Cong. Inq., ex officio respondit *ad Episc. Angliæ*, 7 jun. 1867, ap. lecard, *Præl. jur. can.*, edit. 5^a, I, p. 431-433; cf. Resol. S. Cong. Conc., ap. *Act. S. Sedis*, VII, p. 545; XI, p. 542; *ibid.*, VII, p. 555, not. P. Avanzini; XI, p. 557-575, diss. C. Tarquini; Ballerini, ap. *Gury*, n. 846, 847).

Dato autem quasidomicilio utriusque vel unius tantum sponsi in quodam loco, parochus hujus loci haberi potest ut proprius parochus in ordine ad matrimonium; in eo tamen sensu quod non ideo excludatur parochus domicilii, sed quod liberum sit coram alterutro matrimonium inire (Bened. XIV, *Instit.* 33, et Litt. *Paucis abhinc hebdomadis*).

His positis, jam plures casus resolvi possunt:

1. *Gubernatores, judices, medici, scholastici* valide contrahunt coram parochus loci ubi ad tempus habitant, ratione quasidomicilii.

2. *Puellæ educandæ* valide contrahunt coram parochus ecclesiæ parochialis, intra cujus limites situm est monasterium, ratione item quasidomicilii; pariter puellæ, quæ vivunt in conservatoriis, a quibus aluntur atque dotantur; puellæ expositæ, quæ sunt in hospitiiis, contrahere debent coram parochus loci illius.

3. *Famuli et ancillæ*, ratione etiam quasidomicilii, valide matrimonium celebrant coram parochus loci in quo famulantur; item dicendum de *operariis*, qui tamen contrahere non possunt in ea parochia intra cujus fines per diem laborant, sed tantum in ea in qua proprie commorantur, præsertim noctis tempore.

4. Qui *in carcere detinentur*, non quidem custodiæ tantum causa, sed in poenam ad debitum tempus, inibi habent quasidomicilium, et coram parochus loci contrahere possunt.

5. *Milites*, sive in præsidiis sint, sive in stationibus, sive in castris, coram parochio loci matrimonium celebrare possunt, non autem coram capellano (Scavini, *Theol. mor., de matr.*, disp. 3. cap. 2, art. 5).

220. Corollarium 1. *Hinc parochus originis non potest pro parochio proprio haberi ad Matrimonium contrahendum.*

Parochus originis ille dicitur in cujus parochia quis natus est, modo non casu et per accidens ibi natus sit : si enim parentes illius alibi domicilium habebant, et ibi nonnisi transitorie versabantur, censetur natus in domicilio parentum : ita communiter auctores. Porro ubi agitur de matrimonio, attendendum non est ad parochum originis ; ut enim ait Benedictus XIV (*Instit.* 33, n° 6), sacri canones, cum nomine proprii parochi parochum quoque originis complecti voluerunt, id expresse declararunt, quemadmodum contigit cum de sacra ordinatione sermo haberetur. Unde omnes auctores agnoscunt proprium parochum quoad matrimonium non esse parochum originis.

221. Corollarium 2. *Hinc neque parochus simplicis habitationis, saltem regulariter loquendo, pro parochio proprio haberi potest.*

Simplex habitatio dicitur locus in quo quis versatur *sine animo ibi figendi domicilium aut quasidomicilium*, sive de facto per breve, sive per notabile aut etiam diuturnum tempus ibidem permanserit.

Theologi quidam et canonistæ nonnulli, innixi Litteris Benedicti XIV jam citatis et quibusdam S. Cong. decisionibus, contenderunt matrimonium posse valide iniri coram parochio simplicis habitationis, dummodo hæc fuerit saltem unius mensis. Sed constat ex dictis supra (ubi de parochio quasidomicilii) et præsertim ex epistola card. Patrizzi ibidem citata, spatium unius mensis, de quo loquuntur tum Benedictus XIV, tum S. Cong. decisiones allegatæ, se solo non sufficere ut matrimonium alicubi valide iniri possit coram parochio loci, sed adhiberi solummodo tanquam probationem quamdam præsumptivam de vera sinceraque voluntate permanendi per majorem anni partem atque constituendi quasi-

domicilium. Et ideo si revera desit hujusmodi voluntas et animus, licet quis etiam quinquennio, imo vel decennio, moram precariam in dies protrahens in loco permaneat, nunquam illud domicilii jus acquirat, quod ad matrimonium coram parcho, quasi suo, valide contrahendum sufficiat (Ita Ballerini, ap. *Gury*, n. 847; cf. docum. et auct. jam alleg.).

Hinc — 1. si quis domicilium habens in civitate, ruri habitet per aliquot menses, recreationis aut rusticationis gratia, vel pro rusticanis negotiis, non potest coram parcho hujus loci, quasi proprio parcho, matrimonium valide contrahere; — 2. si quis peregrinus in quapiam urbe consistat, occasionem expectans merces emendi, aut litis alicujus exitum, aut cessationem difficultatum quæ redditum in patriam retardant, et hujusmodi, quantumvis temporis habitationem protrahat, nunquam jus acquirat ad matrimonium inibi ineundum coram parcho.

Subjunxi tamen : *regulariter loquendo*, quia — 1. casu quo sive episcopus aliquis pro sua diocesi declararet, sive episcopi alicujus provinciæ pro eadem provincia inter se convenirent, quod parochus simplicis habitationis, post unum mensem, proprius fieret parochus in ordine ad matrimonium, tunc hujusmodi parochus exinde sufficientem delegationem acciperet, vi cujus matrimonio valide posset assistere, dummodo tamen unus saltem sponsum domicilium aut quasi domicilium habeat, vel in dicta diocesi. vel in dicta provincia. — 2. quia, si ageretur de *vagis*, parochus loci in quo isti nunc etiam transeunter versantur, eorum matrimonio valide assistere posset, uti fusius explicabitur in scholio sequenti.

222. Scholium de matrimonio vagorum. Eo nomine illi intelliguntur qui non habent domicilium, aut quasidomicilium, sed hinc inde vagantur. Hæc statui possunt.

1. *Proprius parochus vagorum ille est in cujus nunc ditione versantur.* Ita Benedictus XIV (*Instit.* 33, n° 10) et alii auctores, ut videtur, satis communiter. Ratio est, quod debeant habere aliquem parochum, quando recipere debent sacramenta; porro nulli competit ille titulus quoad illos, nisi illi in cujus parochia versantur.

Hinc 1. si unus tantum sit vagus, poterit in parochia in qua versatur contrahere etiam cum incola alterius parochiæ. Ita clare supponit Benedictus XIV (*loc. cit.*); idem docent alii, quia ex jam dictis sufficit præsentia parochi unius e contrahentibus : porro hic vere adest parochus vagi.

Hinc 2. non potest parochus matrimonio vagorum in alinea parochia assistere, quia nullum omnino titulum habet, cum desit habitatio transitoria quæ quoad vagos supplet vicem domicilii.

2. *Parochus tamen debet, antequam vagos conjungat, inquisitionem diligentem facere, et rem ad Ordinarium deferre* ; Concilium enim Tridentinum (sess. 24, cap. 7, *de Reform. matrim.*) « parochis præcipit ne illorum (vagorum) matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint. et, re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. »

Plerumque indicant Ritualia quomodo facienda sit illa inquisitio; inquirendum præsertim an sint baptizati, an catholici, an liberi quoad matrimonium, sive quod nondum nupti fuerint, sive quod, si nupti fuerint, constet de morte prioris conjugis. Parochus qui præscripta negligeret, peccaret graviter, juxta omnes auctores, quia violaret præceptum Concilii, in re gravissima.

3. *Si parochus negligat rem ad episcopum referre, nihilominus valet matrimonium.* Ita Benedictus XIV (*Quæst.* 182), et est sententia magis communis. Ratio est, quia parochus vagorum, ut vidimus, est parochus loci in quo nunc versantur, non vero episcopus per exclusionem parochi : ideo tantum præcipitur ut res ad istum referatur, quia sic melius fiet inquisitio et prudentius procedetur ; sed illud non præcipitur sub poena nullitatis (*Carrière, de Matr. comp.*, n. 203).

II. *Quænam esse debeant dotes parochi, ut possit Matrimonio assistere?*

223. Principium. *Testis designatus ad assistendum matrimonio est parochus* : ac proinde omnis parochus potest parochianorum suorum matrimoniis valide assistere.

224. Corollarium 1. *De parcho non sacerdote.* Existere pos-

sunt parochi non sacerdotes; porro illi parochi matrimoniis legitime assistunt; cum nullibi qualitas sacerdotis requiratur pro matrimoniis in parochia. Ita communius. Ille vero qui delegatur a parochia ut vices illius gerat, characterem sacerdotali insigniri debet ex concilio Tridentino.

225. Corollarium 2. *De parochia excommunicato aut suspensio.* Parochus excommunicatus aut suspensus, etiam denuntiatus, sed nec degradatus, nec depositus, servat parochi titulum, ac proinde valide, licet illicite, assistit matrimonio. — Hinc valida erant, quamvis illicita, matrimonia inita coram parochia legitimo sed jurato et constitutioni civili cleri addicto. — Si vero publicus et declaratus hæreticus aut schismaticus factus est parochus, nequit amplius valide assistere, quia titulo parochiali ipso jure privatur, ex Constit. Nicolai III *Noverit*.

226. Corollarium 3. *De parochia cui prohibitum est ne matrimonio assistat.* — 1. Si istud interdictum veniat a Papa id prohibente sub pœna nullitatis, irritum erit matrimonium, ob Papæ potentiam statuendi impedimentum dirimens. — 2. Si illud interdictum veniat ab episcopo, valet matrimonium; nam parochus titulum suum servat, nec fas est episcopo statuere impedimentum dirimens. Pariter, cum ex conc. Trid. possit parochus delegare sacerdotem, iste valide assistit matrimonio, etiam renitente episcopo.

227. Corollarium 4. *De parochia putativo.* In præsentiquæstione, duo præsertim attenduntur: error communis, et titulus coloratus. Error communis adest, quando quis communiter habetur ut parochus, quamvis revera non sit. Per titulum coloratum vulgo intelligitur titulus collatus a legitimo superiore, qui ex natura sua aptus est ad conferendam potestatem, sed reipsa non confert ob vitium quoddam occultum. Possunt hæc duo simul concurrere, sed aliquando non concurrunt.

1. Si nec adsit titulus coloratus, nec error communis, certum est invalidum esse matrimonium, quia ille revera parochus non est.

2. Si concurrat error communis cum titulo colorato, senten-

tia communis est validum esse matrimonium. In eo enim casu Ecclesia supplet quod deest, ut desumitur tum ex jure canonico dispositiones juris civilis ea de re approbante, tum ex communi doctorum testimonio; illudque omnino æquitati consentaneum est, propter bonum fidelium, ut facile intelligitur.

3. *Si adsit tantum titulus coloratus sine errore communi*, nulla videtur difficultas; tunc enim bonum fidelium non exigit ut Ecclesia suppleat quod deest; ac proinde irritum esset matrimonium.

4. *Demum si adsit error communis sine titulo colorato*, quidam existimant valere matrimonium, propter bonum spirituale fidelium. Alii tamen id negant (V. ea quæ dicta sunt in Tractu de Pœnitentia, n. 193).

228. Corollarium 5. De parochio intruso. « Quoniam, ait Pius VI (*Inst. ad Episc. Galliæ*, 26 sept. 1791), *intrusus* (id est ab auctoritate non legitima nominatus) minime est parochus. neque ullum habet titulum, seu verum, seu coloratum. matrimonium coram eo contractum nullius certe roboris est. »

III. *Utrum et quatenus alius, præter parochum possit, ex delegatione, Matrimonio assistere?*

229. Quæritur 1. Quinam possint delegare?

1. Parochus; — 2. Ordinarius et ejus vicarius generalis; ita expresse Trident. concilium. Valet igitur « matrimonium contractum coram presbytero ab episcopo specialiter delegato ob congruentem causam, v. g., quia ille est amicus aut propinquus alterutrius sponsorum, morose renuente parochia. » (S. Cong., ut testatur episcopus Aturensis (*d'Aire*), 22 febr. 1865; *Revue des sciences*, mars 1865); — 3. ipse delegatus. si obtinuit potestatem delegandi, sive expresse, sive implicite. ut ex circumstantiis judicari potest, quando nempe delegatio illi non facta fuit ob specialem qualitatem. Sic si contrahentes postulent ut matrimonium inire possint in tali parochia. delegato illius parœciæ parochia, sacerdos ab illo subdelegatus matrimonio recte assistit.

230. Quæritur 2. Quis delegari possit?

Ad validitatem omnino necesse est ut delegatus sit sacerdos; dicit enim conc. Tridentinum: « vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu Ordinarii licentia. » Ita pluries S. Cong. Nec obstat quod ex dictis (n. 224) valeat matrimonium coram paracho non sacerdote: parochus enim a suo titulo habet quod sit testis *authorizabilis*: id autem alteri mere delegato non competit.

231. Quæritur 4. Qualis debeat esse delegatio?

Delegatio debet esse *expressa*, *intimata delegato*, *ab eo acceptata*, *non revocata a delegante*.

Dixi 1. *expressa*; scilicet ut excludatur, — tum *ratihabitio sperata*, quia aliud est dare licentiam faciendi, aliud ratihabere quod factum est; — tum *consensus præsumptus*, quia aliud est quod data sit licentia, aliud quod in tali hypothesis data fuisset; — tum denique *mera tolerantia*, quia tolerantia instar veræ licentiæ haberi nequit, nisi aliud manifeste ostendant circumstantiæ; alias locus facile daretur multis abusibus.

Quid vero, si licentia generatim detur pro administratione sacramentorum, vel ad supplendam per aliquod tempus parochi vicem, etc., nulla facta speciali mentione matrimonii? — Videtur illud multum pendere ex circumstantiis, ex quibus colligetur quænam fuerit intentio parochi; si enim, v. g., parochus præsens, vel ad modicum tempus absens, concedat hanc licentiam, ea non censebitur extendi ad matrimonium; secus vero, si diu abesse debeat, quia sæpe matrimonium non posset absque incommodo differri ad tam longum tempus. Cæterum multo tutius est in omnibus casibus, ut parochus mentem suam clare aperiat, vel ut recurratur ad episcopum qui omnem difficultatem tollet.

Dixi 2. *intimata delegato*, et quidem cura et diligentia delegantis: antea enim censetur esse merum propositum, quemadmodum ubi agitur de donatione aut aliis contractibus. — Unde si voluntas delegandi innotuerit alteri alia via quam ex delegantis intentione, nil peractum censetur; a fortiori, si nondum ipsi innotuerit.

Dixi 3. *ab utente acceptata*: quia requiritur ut sacerdos

agat ex vigore licentiæ sibi concessæ; quod locum non habet, nisi delegationem acceptet.

Dixi 4. *non revocata*. Quandiu peractum non est matrimonium, revocari potest licentia, et, si revocatio sacerdoti fuerit intimata, irritum erit matrimonium coram ipso celebratum. Sed si revocatio nondum innotuerit, validum erit; quia per quascumque causas res nascatur, per easdem debet dissolvi. Aliunde adest hic quodam modo titulus coloratus cum errore communi (Carrière, *de Matr. comp.*, n. 212).

232. Scholium de Vicario. Vicarii suam jurisdictionem ab episcopo accipiunt, ac proinde accurate inquirenda est mens episcopi; jam vero mens episcopi dignoscitur, sive propriis ejus verbis, sive statutis synodalibus, sive sententia communi theologorum, quia episcopus, nisi contrarium constet, censetur agere juxta doctrinam in scholis vulgatam.

1. *Vicarius valide assistit omnibus matrimoniis parochianorum in parochia factis*. Quamvis enim in litteris vicario datis sæpe legatur, *parochio consentiente*, hæc clausula non addita est, saltem ordinarie, ut invalida fiant matrimonia quibus assistit vicarius, renuente parochio, quod innumeris difficultatibus ansam daret, et multis matrimoniis firmitatem auferret, sed ut moneatur vicarius se parochio suo subditum esse, et eo inconsulto nihil agendum esse. Ideo superius dictum est vicarium *valide* assistere matrimonio, quamvis forsán illi cîte.

Dicitur in *parochia factis*, quia non constat validum esse matrimonium extra parochiam factum, sine speciali episcopi vel parochi delegatione.

2. *Vicarius potest delegare in casu particulari alium sacerdotem ut assistat matrimoniis parochianorum in parochia faciendis*. Etenim vicarius est delegatus ad universalitatem causarum: porro sic delegatus potest et ipse subdelegare.

Dicitur 1. *parochianorum*, quia si ipse vicarius fuisset specialiter delegatus, attendendum esset, ex dictis, ad delegationis naturam, et an explicite vel implicite concessa fuerit licentia subdelegandi.

Dicitur 2. *in parochia faciendis*; nam si extra parochiam

celebrandum esset matrimonium, dubia foret vicarii potestas. Probabilius est quidem vicario hanc potentiam competere; sed ut omne amoveatur dubium, plures episcopi in statutis synodalibus eam ipsis expresse concesserunt.

IV. *Qualis præsentia parochi requiratur?*

233. Principium. Parochus est *testis* deputatus ab Ecclesia ut constet de inito matrimonio; ac proinde talis esse debet ejus præsentia ut possit *validitatem matrimonii testificari*.

234. Corollaria. Hinc 1. *non sufficit præsentia corporalis*, si nempe dormiat parochus; nam in illo casu non esset testis matrimonii. At si parochus præsens poneret ipse causam cur non audiret vel videret, v. g., oculos claudendo, vel digitos in aures immittendo, valeret matrimonium; nam validitas matrimonii pendere non debet ex arbitrio parochi.

Hinc 2. *sufficit præsentia moralis* parochi quacumque ex causa fiat, quia in isto casu vere testis est matrimonii validitatis. Unde validum est matrimonium, licet fortuito, vel coacte vel invite, illi assistat parochus; ita pluries S. Cong. — Graviter autem peccarent sic contrahentes, ob injuriam quæ irrogaretur sacramento et Ecclesiæ.

Hinc 3. requiritur tamen, juxta probabiliorem sententiam, ex Benedicto XIV (*de Syn.*, lib. 13, n. 5), quod *parochus moneatur de matrimonio contrahendo*, quod sit. ut aiunt, adhibitus, alioquin non censeretur advertere quod fit, nec posset judicare an partes serio vel jocosè agant. — Insuper mirum esset contrahentes dici posse nubere coram parochò, ex eo quod parochus, cujus præsentia est ignorata et occulta, posset eorum consensum testificari.

V. *Quot et quales testes requirantur, et quomodo præsentes esse debeant?*

235. — I. Circa numerum testium. *Ad validitatem* requiruntur saltem duo testes; *præsentibus*, ait conc. Tridentinum, *duobus vel tribus testibus*.

236. — II. Circa qualitatem testium. Concilio Tridentino nihil specialiter requirente, sufficit ut electi testes ejus sint

conditionis ut valeant testificari veritatem matrimonii. Hinc consanguinei, affines, mulieres, pueri ratione præditi, et ipsi contrahentium filii, admittuntur ut testes in matrimonio. Testes debent probabilius esse adhibiti, sicut et ipse parochus, sed sufficienter præmonentur ipsa invitatione ad nuptias.

237. — III. Circa eorum præsentiam. Testes adhibentur ad asserendum contrahentium consensum; ergo præsentem esse debent quando datur iste consensus, et ita præsentem, ut, omnibus expensis, asserere possint, etiam cum iuramento, contrahentes vere consensisse. Non tamen necesse est ut sponsorum responsionem distincte audiant; eo ipso enim quod videant illos coram sacerdote cum plena libertate sistere, et omnia rite exsequi, testificari possunt illos canonice fuisse conjunctos. — Cæterum vide quæ superius dicta fuerunt de præsentia parochi.

CAPUT III.

DE DISPENSATIONE AD IMPEDIMENTIS.

Dicemus — 1. de potestate dispensandi; — 2. de petitione dispensationis; — 3. de ejus executione.

ARTICULUS I.

De potestate dispensandi.

238. Existentia et limites hujus potestatis. Respective ad præsentem quæstionem, impedimenta primum distribuenda sunt in triplicem classem:

1. Impedimenta juris *naturalis stricti* seu *primarii*, nempe, amentia, error circa personam, metus qui usum rationis prorsus tollit, et impotentia perpetua. — In his autem, ut patet, nulla unquam dari potest dispensatio.

2. Impedimenta, quæ dicuntur juris *naturalis secundarii* et simul juris *positivi divini*, scilicet, sponsalia, votum, liga-

men, consanguinitas in linea recta, et etiam probabiliter in primo gradu lineæ collateralis. — In his vero Ecclesia non potest dispensare nisi ex speciali concessione Dei; atque de facto S. Pontifex aliquando dispensat super impedimento voti simplicis (S. Th., 2. 2, q. 88, a. 10), et etiam super impedimento ligaminis, quando scilicet matrimonium ratum non consummatum solvit (n. 83), sed nunquam dispensat super impedimento consanguinitatis in linea recta, nec in primo gradu lineæ collateralis (Caillaud, *Man. de disp.*, n. 15; Brillaud, *Traité des emp. et des dis.*, n. 57-59).

3. Impedimenta juris *ecclesiastici*, quæ sunt omnia alia præter ea quæ jam sunt ad duplicem superiorem classem relata. — In his sane Ecclesia bene potest dispensare; potestas enim qua lex aliqua fertur potestatem eam relaxandi importat; cæterum hanc dispensationis facultatem Ecclesiæ competere aperte docet Concilium Tridentinum (sess. 24, can. 3, et cap. 5, *de Reform. matr.*). — Sed de facto S. Pontifex dispensationem non solet concedere super his impedimentis quæ sequuntur, nempe, super ætate, ordine, voto solemni, disparitate cultus inter fidelem et infidelem, affinitate legitima in primo gradu lineæ rectæ, crimine conjugicidii, si sit publicum, raptu, et clandestinitate in Matrimonio contrahendo (Caillaud, *loc. cit.*; Brillaud, *op. cit.*, n. 60).

In praxi igitur, impedimenta de quorum dispensatione agi potest, sunt solummodo sequentia : — inter impedimenta mere prohibentia, Ecclesiæ vetitum, tempus, votum simplex et disparitas cultus inter catholicum et hæreticum; — inter impedimenta dirimentia, cognatio, sive naturalis (exceptis gradibus supradictis), sive spiritualis, sive legalis, affinitas (excepto gradu supradicto), honestas publica et crimen. — Attamen aliquando ob causas urgentissimas, instanter peti posset dispensatio etiam de quibusdam impedimentis ecclesiasticis pro quibus S. Pontifex non solet dispensare.

Expendendum nunc quibusnam in Ecclesia talis potestas competat. Quæstio autem esse potest, — 1. de S. Pontifice, — 2. de episcopis, — 3. de parochis et confessariis.

§ 1. An potestas dispensandi super impedimentis Matrimonii
S. Pontifici competat?

239. Assertio. *Romanus Pontifex, pro suprema, qua pollet, auctoritate in Ecclesia, dispensare potest in ecclesiasticis impedimentis Matrimonii.*

PROB. 1. *A priori et ex rei natura.* Nam — 1. Christus in B. Petro Apostolorum principe contulit R. Pontificibus ejus successoribus omnem potestatem quæ necessaria est in Ecclesiæ bonum et utilitatem. Atqui sæpe necessitas aut utilitas postulat, ut in aliquo casu particulari dispensatio concedatur super aliquo impedimento canonico; et fieri nequit ut ad auctoritatem concilii œcumenici recurratur, cum hic agatur de exercitio jugi potestatis, neque concilium œcumenicum possit esse permanens. Ergo non potest esse dubium quin R. Pontifex tales dispensationes concedere valeat.

2. Legi alicui eadem potestate derogatur, qua lex ipsa est statuta. Atqui leges de impedimentis auctoritate Ecclesiæ propria, suprema et independente constitutæ fuerunt. Sed de fide est ex concilio Vaticano (Const. *Pastor æternus*, cap. 3). Romanum Pontificem habere plenam et supremam potestatem jurisdictionis in universam Ecclesiam, etiam in rebus quæ ad disciplinam et regimen Ecclesiæ per totum orbem diffusæ pertinent; ipsumque habere totam plenitudinem hujus supremæ potestatis, et hanc ejus potestatem esse ordinariam et immediatam in omnes et singulos pastores et fideles. Ergo S. Pontifex, pro tali potestate qua pollet, quemadmodum impedimenta valet constituere, ita et ea removere potest, seu in iis dispensare.

PROB. 2. *A posteriori seu ex factis.* Equidem vulgo traditur primum relaxationis exemplum occurrere ætate Innocentii III. qui dispensatione data indulsit Othoni IV, ut posset in uxorem ducere filiam Philippi, quæ illi in quinto gradu tunc temporis prohibito conjuncta erat. Et sane ex hac epocha nempe ab anno 1200, frequentiores esse cœperunt auctoritate R. Pontificum dispensationes ad ineunda conjugia in gradibus per canones constitutis. Attamen negari non potest vestigia

relaxationum hujusmodi etiam in remotissima antiquitate reperiri. Exempla afferuntur S. Gregorii Magni qui, sæculo sexto exeunte, Anglis recens conversis indulgit, ut permanerent in conjugiiis in tertio gradu consanguinitatis initis; item S. Gregorii II, qui sæculo viii, Germanis recens pariter conversis facultatem fecit nuptias jungendi in certis gradibus prohibitis; item Sergii III (an. 906), Nicolai II (an. 1060), Paschalis II (an 1106), qui similes dispensationes christianis jam in fide adultis concesserunt (Perrone, *de Matr. chr.*, II, p. 72-91).

240. Scholium. S. Pontifex ordinarie non per seipsum dispensationes concedit, sed per tribunalia quædam ecclesiastica, seu sacras Congregationes quibus suam auctoritatem communicat. Hæ sunt præcipuæ: — 1. S. Congregatio Inquisitionis, seu S. Officii, quæ solummodo super impedimento religionis mixtæ dispensat; — 2. Dataria, cujus officium proprium est dispensare in aliis impedimentis publicis; — 3. Pœnitentiaria, quæ regulariter dispensat in impedimentis occultis, et per accidens aliquando etiam in impedimentis publicis. Sed de officiis Datarie et Pœnitentiariæ in articulo secundo fusius agemus (Brillaud, *op. cit.*, n. 62-64).

§ II. An et quatenus dicta potestas Episcopis competat?

241. Divisio quæstionis. Omnibus notum est aliquando dispensationes in impedimentis matrimonii ab episcopis concedi; expendendum est quo jure et intra quosnam limites id servetur.

Porro quæstio esse potest vel de jure *proprio* seu originario, vel de jure tantum *communicato*. — Jus autem hujusmodi episcopis communicari potest, aut a lege vel consuetudine generali Ecclesiæ, aut ab indulto particulari S. Pontificis. In primo casu jus dispensandi ipsi titulo seu officio annectitur, et ideo vocatur *ordinarium*, aut melius juxta plures *quasiordinarium*; in secundo casu tali episcopo personaliter conceditur, et ideo vocatur delegatum seu *personale*.

Itaque inquiremus: — 1. an episcopi *jure proprio* dispensent in impedimentis; — 2. an aliquando *jure ordinario* item

dispensent; — 3. qualis potestas ipsis generatim concedatur *ri indultorum Sedis Apostolicæ*.

1. An Episcopi jure proprio dispensent in impedimentis Matrimonii?

242. Opiniones. Plures olim theologi et canonistæ, præsertim in Gallia, docuerunt episcopos jure divino habere facultatem dispensandi in impedimentis matrimonii, quamdiu saltem ea dispensatio non fuit reservata superiori; ac proinde eos qui dispensant, jure proprio agere. — Plerique tamen ex iis auctoribus fatentur, talem facultatem fuisse jam a pluribus sæculis S. Pontifici reservatam, adeo ut, juxta præsentem disciplinam, dispensare nequeant episcopi, nisi in iis de quibus perseveravit antiqua consuetudo.

Sed opinio communis et tenenda docet episcopos non posse jure proprio dispensare in impedimentis, sed tantum ex concessione expressa aut tacita S. Pontificis.

243. Assertio. *Episcopi relaxare nequeunt jure proprio impedimenta ecclesiastica matrimonii.*

PROB. 1. Ex principiis regiminis ecclesiastici. Fide certum est episcopos esse inferiores S. Pontifici et Ecclesiæ, a quibus constituta fuerunt impedimenta matrimonii; porro inferior non potest dispensare circa legem a superiore latam, nisi superior expresse vel tacite hanc facultatem concesserit: quod probatur — 1. *ex jure canonico.* Clemens V in constitutione lata in Concilio Viennensi, ait: « Nos inter cætera præcipue attendentes quod *lex superioris per inferiorem tolli non potest*; » idque ita intelligendum declarat, *ut nequeat ab inferiori* « corrigi, vel immutari, aut quidquam ei detrahi, sive addi, vel *dispensari quomodolibet circa ipsam, seu aliquam ejus partem.* » Idem pluries in Jure asseritur. — 2. *Ex ratione.* Dispensare est tollere, seu suspendere vim legis pro aliquo casu peculiari: porro id nequit inferior, cum illius voluntas subjecta sit voluntati superioris, nec possit eam infringere. Ergo, etc.

PROB. 2. Ex Ecclesiæ consensione et praxi. Nam — 1. quod attinet ad duodecim priora Ecclesiæ sæcula, nullum est dubium potestatem hanc episcopos non exercuisse. — 2. A sæ-

culis autem XII et XIII, frequentiores paulatim evaserunt dispensationes; sed hanc quasi novam disciplinam invexerunt non episcopi. sed R. Pontifices, qui, probante Ecclesia universa, soli atque exclusive eam legitime exercuerunt; neque ab illa ætate ad nos usque proferri vel unum potest exemplum de relaxatione ab episcopis jure proprio concessa; exempla enim nonnullorum episcoporum, qui sive in Galliis, sive alibi, dispensasse perhibentur in quibusdam cognationis aut affinitatis impedimentis, tribuenda sunt consuetudini, quæ ex apostolico quopiam indulto ac privilegio originem duxerat (Bened. XIV, *de Syn. diæc.*, lib. 9, cap. 2, n. 3). — 3. Imo non desunt acta publica quibus passim episcopi etiam in conciliis particularibus congregati talem potestatem sibi non competere declaraverunt. Ita speciatim conc. Turon. (an. 1583), Tolosan. (an. 1590), Narbon. (an. 1609) et alia (ap. Perrone, *op. cit.*, p. 96, 97).

PROB. 3. *Ex auctoritate SS. Pontificum*, qui facultatem dispensandi ab impedimentis tanquam Sedi Apostolicæ exclusive propriam vindicare, data occasione, non omiserunt. Ita inter alios Pius IV, an. 1563; Benedictus XIV, qui non solum quæstionem fuse discutit, sed ait congregationes Urbis non semel proscriptisse opinionem quæ asserit episcopos communiter dispensare posse, tanquam falsam et temerariam; Pius VI, occasione edictorum imperatoris Josephi II, an. 1782; et Pius VII in Brevi 27 februarii 1809, ad episcopos Gallicos (Cf. Perrone, *op. cit.*, p. 102-106).

244. Corollaria. — 1. Hinc si carent episcopi potestate dispensandi ab impedimentis matrimonii, illud non oritur ex eo quod ea potestas ipsis fuerit ablata et S. Pontifici reservata; sed ex eo quod eorum auctoritas natura sua non extenditur ad leges superioris.

2. Contra quando dispensant in variis casibus de quibus mox dicturi sumus, illud habent tantum ex concessione expressa vel tacita Ecclesiæ aut S. Pontificis. — Attamen, juxta multos, potestas illa dicenda est ordinaria, quia est annexa dignitati seu officio, et quidem in perpetuum, et in ea est quasi radicata, nec committitur tali personæ seu industriæ

ejus. Sed juxta alios, cum potestas illa non sit de se innata muneris, prout innata est, v. g., potestas dispensandi in propria lege, sed oriatur tantum ex concessione superioris, ideoque non sit vere propria, neque exerceatur jure proprio, sed potius nomine alieno, dici non debet stricte ordinaria, sed potius extraordinaria: agnoscunt tamen eam quoad effectus magnam habere similitudinem cum ordinaria; unde dicunt vocandam esse quasiordinariam, seu ordinariæ æquivalere; illudque satis communiter admissum videtur (*Carrière, Matr. Comp.*, n. 222).

II. *An Episcopi aliquando jure quasiordinario et communi dispensare valeant?*

245. Divisio quæstionis. Agi potest vel de impedimentis simpliciter prohibentibus, vel de impedimentis dirimentibus. — Priora vel impediunt ipsum Matrimonium, vel petitionem debiti in conjugio jam inito. — Posteriora, aut cognoscuntur et tollenda sunt post initum Matrimonium, aut ante conjugii celebrationem.

Unde quæstio quadruplex est.

246. — I. Circa impedimenta mere prohibentia Matrimonii. Omnia hujusmodi impedimenta, quæ non reperiuntur expresse reservata S. Sedi, ex consuetudine relaxari possunt ab episcopis. Ita omnes.

Hæc sunt autem impedimenta prohibentia

1. Reservata S. Sedi, in quibus proinde episcopi jure communi dispensare non possunt: — 1. impedimentum religionis mixtæ, juxta ea quæ superius dicta sunt (n. 117); — 2. vetitum speciale latum a S. Pontifice, vel alio superiore, v. g., ab archiepiscopo in casu appellationis: — 3. sponsalia, in quibus nec ipse S. Pontifex dispensat, cum vis illorum oriatur a jure naturali, ideoque locus sit tantum interpretationi; — 4. votum castitatis perpetuæ, et votum ingrediendi religionem; quæ reservantur S. Pontifici: votum quidem castitatis, quando est *perfectum*, tum in ratione voti, id est, emissum voluntarie et mature, non per dolum aut metum; tum ratione materiæ, id est, pro objecto directo habens castitatem,

et quidem perfectam; *certum*, nempe quando constat votum emissum fuisse, et esse votum castitatis; *absolutum*, id est, non alternativum, nec conditionatum: votum autem ingrediendi religionem, quando est de religione quam constet esse religionem approbatam, sensu exposito ubi de *Voto sollemni*.

2. *Non reservata S. Pontifici*, in quibus episcopi jure communi dispensant: — 1. vetitum non nubendi sine proclamationibus bannorum; — 2. tempus prohibitum (sed casu quo episcopus in hoc dispensat, semper omitti debet missa votiva sponsorum et benedictio sollemnis intra missam, ex decr. *S. Cong. Rit.*, 23 jun. 1853); — 3. Vota simplicia castitatis imperfecta, qualia sunt: votum castitatis ad tempus, votum non nubendi, votum ingrediendi in congregationem religiosam in qua non emittuntur vota sollemnia, votum suscipiendi ordines sacros, votum castitatis perpetuæ aut ingrediendi in religionem solemnem, si sit conditionatum (Brillaud, *op. cit.*, n. 66).

247. — II. Circa impedimenta quæ conjuges impediunt a petitione debiti; juxta consuetudinem episcopus potest de his dispensare, sive sint publica, sive occulta (*S. Lig.*, lib. 6, n. 1126; Caillaud, *op. cit.*, n. 386, 313; Brillaud, *op. cit.*, n. 67). — Excipiendus casus, quo uterque, aut saltem unus cum alterius consensu emisisset votum quod sit S. Pontifici reservatum ex modo dictis, nisi adsit necessitas, v. g., ob periculum incontinentiæ formalis.

248. — III. Circa impedimenta dirimentia. Duplex distinguitur hypothesis.

PRIMA HYPOTHESIS. Quando impedimenta cognoscuntur et tollenda sunt *post conjugium* juxta formam consuetam contractum, sed invalide: vel agitur de impedimento occulto, vel de publico.

1. *Si impedimentum sit occultum*, episcopus potest jure communi in hoc dispensare, dummodo de eodem S. Pontifex soleat dispensationem concedere, et concurrant insuper sex conditiones sequentes, nempe: — 1. matrimonium jam fuerit contractum in faciem Ecclesiæ, omnibusque ahibitis so-

lemnitatibus; — 2. Idem fuerit saltem ab uno sponso contractum bona fide, ex juris aut facti ignorantia; — 3. sit consummatum (plures tamen auctores, uti Ferraris, S. Lig., Carrière, tacent de hac conditione); — 4. impedimentum sit occultum; — 5. non facile possit dispensatio a S. Sede obtineri, ob conjugum paupertatem, locorum distantiam, aliasque similes causas; — 6. non possit separatio fieri sine scandalo (Ita Bened. XIV, *de Syn. diœc.*, l. 9, c. 1, n. 1, ap. Caillaud, *op. cit.*, n. 387; cf. S. Lig., n. 1121; Carrière, *de Matr. Comp.*, n. 225).

2. *Si impedimentum sit publicum*, episcopus, juxta opinionem communem, non potest *regulariter loquendo* dispensare, quia tunc facilius possunt partes separari, et ad Papam recurrere sine scandalo. — Dicitur: *regulariter loquendo*, quia, juxta S. Lig. (n. 1123), qui dicit hoc communiter ab auctoribus affirmari, casu quo non pateat facilis aditus ad Papam, et contra immineat periculum mortis, vel infamiæ, aut scandali, si conjuges separentur, vel incontinentiæ formalis, si non separentur, episcopus posset dispensare. Ratio, quia hoc casu præsumitur Papa consentire, præsertim cum ipse jam noscat hanc sententiam communiter ab auctoribus traditam (cf. Caillaud, *op. cit.*, n. 314, 387). — Cæteroquin episcopi generatim hanc habent facultatem ex indulto, uti infra dicetur.

SECUNDA HYPOTHESIS. Quando impedimenta cognoscuntur et tollenda sunt *ante Matrimonii celebrationem*, regulariter loquendo, episcopus in talibus circumstantiis dispensare non potest. Id patet ex dictis supra (n. 243). Sed auctores quæstionem ponunt de ejus potestate, sive in casu dubii, sive in casu urgentissimæ necessitatis.

1. *In casu impediementi dubii*, tenent doctores episcopum posse dispensare, super impedimento dubio: — tum quia ex una parte, licet dispensatio hujusmodi impedimentorum sit Papæ reservata, tamen cum reservatio sit odiosa, stricte est interpretanda et restringenda tantum ad casus certos; — tum quia ex altera parte ita expostulare videtur utilitas spiritualis fidelium, eo quod in iis frequenter contingit dubitare de in-

digentia dispensationis (Ita S. Lig., lib 6, n. 902; cf. Caillaud, *op. cit.*, n. 315).

2. *In casu urgentissimæ necessitatis*, distinguendum est : —
 1. *si impedimentum est occultum*, communius affirmatur episcopum dispensare posse in illo casu, dummodo vera urgeat necessitas, puta si alias immineat periculum mortis, vel si matrimonium sit necessarium ad legitimandam prolem, vel ad vitandam feminæ infamiam, aut alia damna; vel si mulier nobilis, sive honesta licet non nobilis, parata esset nuptias tali die contrahere, et in confessione manifestaret impedimentum. Ratio, quia in eo casu vel præsumitur ipse Papa dispensare, vel omnino cessat reservatio. Ita S. Lig. (lib. 6, n. 613, 1122); quod quidem verius est in Galliis ob periculum matrimonii civilis (cf. Caillaud, *op. cit.*, n. 389). — 2. *Si vero impedimentum sit publicum*, vulgo tenent doctores, et imprimis Benedictus XIV (*de Syn. diœc.*, l. 9, c.2, n. 3), episcopum non posse dispensare. Ita respondit S. Cong. Concilii (13 mart. 1660, et 19 jan. 1661), quæ contrariam doctrinam falsam et temerariam declaravit. Ratio est, quia, cum impedimentum sit publicum, non adest ratio diffamationis et scandalii; imo præsertim ad vitandum scandalum tenentur sponsi a nuptiis desistere (S. Lig., lib. 6, n. 1122). Quidam tamen, ut C. Gousset (*Theol. mor.*, n. 852), dicunt quod hodie, in locis ubi viget Matrimonium civile, tales dari possunt circumstantiæ in quibus episcopus, ob scandalum et alia gravia incommoda pertimescenda, posset etiam a publico impedimento dispensare (Cf. Caillaud, *op. cit.*, n. 317; Brillaud, *op. cit.*, n. 72). Nihilominus, ait Carrière (*de Matr. Comp.*, n. 227), episcopi communiter in his casibus non dispensant, aut indultis personalibus S. Sedis utuntur.

III. *Qualis potestas dispensandi Episcopis generatim concedatur vi indultorum S. Sedis?*

249. Episcopi generatim quædam indulta obtinent, quibus a Sede Apostolica delegantur ad dispensandum super certis et determinatis impedimentis dirimentibus.

Ex his porro indultis præcipuum illud est quod vocatur in-

dultum annuale, seu indultum diei 15 novembris, quia quolibet anno, die nempe 15 novembris, episcopis conceditur ad totum futurum annum.

250. Facultates indulti annualis. Indultum die 15 nov. 1881 concessum has complectitur facultates :

1. « Dispensandi in matrimoniis, nulliter coram Ecclesia catholica usque ad præsentem diem nec ultra initis, super impedimentis duntaxat juris ecclesiastici, in quibus S. Sedes dispensare consuevit, exceptis semper impedimentis ex ordine sacro et voto solemnī castitatis provenientibus. »

Notanda sunt hæc verba : — *coram Ecclesia catholica initis*, unde sequitur episcopum vi hujus indulti non posse dispensare in conjugii forma mere civili initis; — *usque ad præsentem diem nec ultra*, unde nec posset dispensare si ageretur de matrimonio nulliter inito post diem 15 novembris, qua indultum fuit concessum (Caillaud, *op. cit.*, n. 328, 329); Sacra autem Pœnitentiaria Episcopis alterum indultum concedit, vi cujus possint pro decem casibus dispensare in matrimoniis nulliter initis etiam post diem 15 novembris (Planchard, *Disp. matr.*, n. 365, et App. XV).

2. « Dispensandi in matrimoniis contrahendis super tertio et quarto simplici vel mixto consanguinitatis vel affinitatis gradu, modo secundum nullimode attingat. »

Notanda hæc verba : — *super tertio et quarto simplici vel mixto consanguinitatis vel affinitatis gradu*, quibus intelligitur concessa facultas dispensandi in dictis gradibus, sive sint æquales sive inæquales ex utraque parte; sive consanguinitas et affinitas sint ad invicem mixtæ sive non (Caillaud, n. 333); non autem iis verbis concessa videtur facultas pro consanguinitatis vel affinitatis gradu multiplici; sed ad aliud indultum recurrendum est (Planchard, *op. cit.*, n. 128-131; Resp. S. Cong. Conc., 26 apr. 1873, *ibid. cit.*). — *Modo secundum nullimode attingat*, quibus verbis significatur episcopum dispensare non posse, non tantum si consanguinitas vel affinitas sit in secundo gradu æquali, sed etiamsi sit in gradu inæquali tertio et secundo (Caillaud, *op. cit.*, n. 334).

3. « Dispensandi super impedimento publicæ honestatis justis ex sponsalibus proveniente. »

Notandum quod non adesset facultas dispensandi, si honestas publica ex matrimonio rato oriretur.

4. « Dispensandi super impedimento cognationis spiritualis, præterquam inter levantem et levatam, seu versa vice levatum et levantem. »

Notandum est hoc verbo *levantem*, designari tantum patrum et matrum; unde Episcopus vi indulti in impedimento cognationis spiritualis potest tantum dispensare inter patrum et matrum cum patre et matre baptizati (S. Pœn., 40 maii 1876).

5. « Dispensandi super impedimento criminis ex adulterio et ex fide data proveniente, neutro tamen in conjugis mortem cum effectu machinante. »

Non potest igitur episcopus dispensare super impedimento, sive conjugidii solius, sive conjugidii simul et adulterii.

Nota. Ex Responso S. Pœnit. (14 jul. 1881) constat quod, casu quo plura eidem matrimonio obstant impedimenta, non potest Episcopus ea omnia auferre, facultatibus utendo sub variis indulti (diei 15 nov.) numeris contentis, nempe, verbi gratia, dispensare super consanguinitate in quarto gradu, et simul super cognatione spirituali inter levantem levatque parentes; — neque pariter potest facultates jungere in variis S. Pœnitentiariæ indultis contentas, verbi gratia, dispensare simul super secundo consanguinitatis gradu vi indulti ad casus urgentes, et super tertio item gradu vi indulti diei 15 novembris; — sed ad Romam recurrendum est.

Alia facultas, convalidandi nempe litteras dispensationis ab Apostolica Sede expeditas quæ nullæ fuerint, per idem indultum conceditur; sed de hac opportunius agetur in sequenti articulo.

251. Usus ejusdem indulti. His verbis incipit indultum : « Sacra Pœnitentiaria, de speciali et expressa Apostolica auctoritate, Ven. in Christo Patri episcopo..... infra scriptas facultates ad totum futurum annum duraturas concedit, cum potestate eas communicandi suis etiam vicariis in spirituali-

bus generalibus, quibus sive per se sive per alias idoneas personas ecclesiasticas uti poterunt, sub ea tamen expressa conditione ut in singulis actis expressa mentio fiat hujus apostolicæ delegationis. »

Dicitur 1. *ad totum futurum annum duraturas*, qui porro annus computandus est a die concessionis indulti usque ad concessionem sequentis indulti, et probabilius usque ad diem 31 decembris anni sequentis (Caillaud, *op. cit.*, n. 324; Plan-
chard, n. 114).

Dicitur 2. *cum potestate eas communicandi suis etiam vicariis in spiritualibus generalibus*; et ideo — 1. vicarii generales has facultates non participant vi officii sui, sed indigent subdelegatione ab episcopo ipsis personaliter facta, et quidem quotannis renovata post novi indulti receptionem (Brillaud, *op. cit.*, n. 86; Caillaud, *op. cit.*, n. 322). — 2. Episcopus, quamvis sit ipse delegatus, bene tamen potest totas dictas facultates vicariis generalibus communicare, eosque subdelegare ad universitatem causarum, quia id expresse illi conceditur verbis citatis indulti. — 3. Officialis, etsi non esset vicarius generalis, eandem recipere posset communicationem, quia, juxta verba S. Pœnitentiariæ (17 juin 1852), est vicarius generalis in matrimonialibus; sed nullus alius potest ita generali modo subdelegari (Caillaud, *op. cit.*, n. 320, 321).

Dicitur 3. *quibus sive per se sive per alias idoneas personas ecclesiasticas uti poterunt*; quæ porro verba ita sunt intelligenda, ut — 1. sive episcopus sive etiam vicarii generales (dummodo ipsi facultates supradictæ communicatæ fuerint) alium sacerdotem subdelegare possint ad casum particularem; — 2. quælibet persona ecclesiastica capax, docta et prudens, possit ita subdelegari, etiamsi non sit in dignitate constituta; sic intelligendam esse vocem *idoneas* respondit S. Pœnitentiaria (die 11 jun. 1859, ap. Caillaud, n. 323).

Dicitur 4. *sub expressa conditione ut in singulis actis expressa mentio fiat hujus apostolicæ delegationis*. Unde si ea mentio omitteretur etiam ex inadvertentiâ inculpabili, dispensatio esset omnino nulla ac irrita (Bened. XIV, const. *Ad tuas manus*; Caillaud, *op. cit.*, n. 325).

252. Quæritur. *An sufficiat dispensatio ab uno episcopo, quando partes sunt ex variis diœcesibus?*

RESP. 1. Si episcopus dispense*t virtute indulti apostolici*, una dispensatio sufficit. Ita pluries declaravit S. Pœnitentiaria (14 nov. 1835, 4 sept. 1839, 15 apr. 1853, ap. Caillaud, *op. cit.*, n. 4). Ratio est, — tum quia facultas qua conceditur dispensatio a Papa procedit; — tum quia sublato impedimento ex una parte, etiam pars altera libera evadit, cum ligamen non amplius inter utramque partem jam existat (Ita S. Pœn., in resp. diei 4 sept. 1839).

RESP. 2. Etiam si episcopus dispense*t vi juris communis*, in casibus supra enumeratis (n. 248), probabilius est, quod adhuc sufficeret una dispensatio; eædem valent enim rationes ac supra. Ita sentiunt S. Ligorius (n. 1142), Gousset (n. 855), Caillaud (n. 4), Brillaud (n. 153) et plures alii, contra Bouvier, etc. Ita sentire videtur ipsa S. Pœnitentiaria, ex responsione ad officialem Bituricensem data (die 14 jan. 1853, ap. Caillaud, *ibid.*).

Observandum est dispensationem in eo casu ab episcopo alterutrius partis concedi posse, sed convenire ut ab episcopo sponsæ potius obtineatur; atque de facto ita res agitur (Resp. S. Pœnit., 4 sept. 1839, 15 apr. 1853; S. Off., 22 nov. 1865).

§ III. An confessarius et parochus aliquando potestatem habeant dispensandi?

253. Status quæstionis. Haud dubium quin, sive confessarius, sive parochus, in casibus ordinariis nullam habeant potestatem, etiam delegatam, dispensandi super impedimentis matrimonii.

Sed casus supponitur quo confessarius aut parochus, detecto impedimento inter proxime nupturos, spatium temporis sufficiens non habeant ad dispensationem obtinendam, et aliunde Matrimonium non posse differri prudenter judicent propter gravissimas rationes, v. g., quia jam est civiliter contractum. Quæritur utrum in eo casu urgentissimæ necessitatis valeant sive confessarius sive parochus aliquatenus dispen-

sare, aut saltem declarare quod lex impedimenti cesset et non obliget.

Quæstio expendenda est seorsim de impedimentis occultis et de publicis.

254. Quæritur 1. Quid, si agatur de impedimento occulto?

Prænotandum est episcopum, uti supra diximus (n. 248), posse jure communi in hoc dispensare, data urgente necessitate; ad eum ergo recurrendum est, si fieri possit; et dummodo tempus adsit sufficiens ut nuntius aut epistola ad ipsum perveniat, Matrimonium tum *valide* tum *licite* celebrari poterit; — *valide*, quia episcopus dispensationem certe non denegabit, et ad valorem Matrimonii sufficit ut impedimentum sublatum fuerit tempore quo partes consensum præstant; — *licite*, quia adest ratio sufficiens responsionem non exspectandi.

Sed si tempus desit etiam ut petitio ad episcopum perveniant, dicunt Roncaglia et alii, quibus favere videtur S. Lig. (lib. 6, n. 613 *in fine*), quod possit parochus vel alius confessarius declarare, quod lex impedimenti eo casu non obligat, quia cessat lex, quando potius est nociva quam utilis. Et licet hic non cesset finis legis in communi sed in particulari, cum tamen cessat finis legis in contrarium, lex etiam cessat. — Notant tamen præfati auctores quod, etsi tunc permittatur contrahi matrimonium, tamen quantocius (saltem ad majorem securitatem et ad salvandam reverentiam legibus Ecclesiæ debitam) recurri debet ad S. Pœnitentiarium, ut ab illa dispensatio, etiam in radice, si opus est, obtineatur. Ita sentit DD. Gousset (n. 850), et refert D. Caillaud (*Manuel des dispenses*, n. 205), aliquem confessarium sic egisse, et S. Pœnitentiarium concessisse dispensationem, quin tamen improbaret istum confessarium.

255. Quæritur 2. Quid, si agatur de impedimento publico?

1. Ad episcopum recurrendum est, si tempus adsit sufficiens; quia ipse forsan potestatem habet dispensandi ex indultis a S. Sede concessis, aut saltem quid sit faciendum præcipiet.

2. Si tempus deficiat, etiam ut ad episcopum recurratur, v. g., quia sponsi jamjam ad ecclesiam accessuri sunt, regu-

lariter loquendo a Matrimonio celebrando abstinendum est; cum enim impedimentum sit ex hypothesi publicum, scandalum aut infamia non aderit, si Matrimonium differatur.

3. Attamen, si Matrimonium civile jam fuisset peractum, et gravissima mala ex dilatione solemnitatis ecclesiasticæ timenda essent, v. g., si timeretur ne sponsus dicto connubio mere civili contentus, pertinaciter postea recusaturus esset ecclesiam adire, ac nihilominus sponsam piam in hujusmodi concubinato vivere auctoritate legis civilis cogeret, tunc talibus datis circumstantiis, card. Gousset (*Theol. mor.*, n. 852), ait se non posse vituperare parochum qui judicaret quod in tam urgenti necessitate impedimentum, a quo Ecclesia solet dispensare, ab ipsa tollitur et cessat obligare, et proinde Matrimonio benediceret. — Sed alii e contra theologi obijciunt quod hac agendi ratione leges ecclesiasticæ mox in contemptum devenirent, discerentque fideles impedimenta publica celebrationi matrimonii non obstare, atque sæpe hoc medio uterentur ad dispensationem facilius obtinendam; unde concludunt idem auctores omnino requiri a bono communi et vigore disciplinæ ecclesiasticæ, ut ab hujusmodi Matrimoniis celebrandis abstineat parochus. — Si forte primam opinionem quis sequatur, statim post celebratum matrimonium scribendum est ad Episcopum, qui providebit, et, si opus sit, dispensationem etiam in radice postulabit.

ARTICULUS II.

De petitione dispensationis.

Tria inquiremus: — 1. a quo facienda sit et ad quem dirigenda petitio dispensationis; — 2. quænam sint in ea exprimenda; — 3. quanam forma sit scribendum?

§ I. A quo facienda sit, et ad quem dirigenda petitio?

256. Regula 1^a. Etsi consentaneum aliquatenus videatur, ut dispensatio postuletur ab iis quorum interest, nempe a nupturis, tamen propter eorum inscientiam et imperitiam de rebus ecclesiasticis, petitio opportunius facienda est a sa-

cerdotibus qui ipsorum curam gerunt spiritualem, id est, pro casibus, a confessario aut a parocho. — Imo, nullatenus est necessarium ut petitio fiat eorum mandato, sed sufficit ut postuletur dispensatio eorum nomine, licet ipsis prorsus insciis; sed in eo casu, necesse est etiam ad validitatem, ut uni saltem e contrahentibus notificetur et ab eo acceptetur (Planchard, *op. cit.*, n. 13, 309).

257. Regula 2^a. Petitio dirigenda est ad episcopum, si impedimentum sit ex iis in quibus ipse potestatem habet dispensandi; secus, ad Sanctam Sedem recurrentum est. Porro, excepto impedimento religionis mixtæ quod ad S. Congregationem Inquisitionis pertinet, ut supra diximus, omnia impedimenta sive ad S. Pœnitentiarium sive ad Datariam pro casibus deferenda sunt.

Sed quoniam responsio afferenda huic duplici quæstioni, — utrum scilicet a parocho vel a confessario fieri debeat petitio, atque ad Datariam aut ad S. Pœnitentiarium sit dirigenda, — omnino pendeat a distinctione impedimentorum occultorum a publicis, primum exponenda est dicta distinctio, et postea solutio dabitur pro duplici genere impedimentorum.

258. Quæritur 1. *Quomodo in ordine ad petitionem dispensationis distinguenda sint ab invicem impedimenta publica et occulta?*

1. Impedimentum est *publicum* vel *natura sua*, vel *facto*. — Publicum est *natura sua*, quando ejus est naturæ ut in foro externo probari possit, qualia sunt impedimenta consanguinitatis et affinitatis legitimæ, honestatis publicæ, et cognationis spiritualis. — Publicum est *facto*, quando, licet occultum sit natura sua, in notitiam majoris partis civitatis, parochiæ, aut communitatis jam venit, vel facile venturum prævidetur (Caillaud, *op. cit.*, n. 156; Brillaud, *op. cit.*, n. 3. 4).

2. Impedimentum est pariter *occultum* vel *natura sua*, vel *facto*. — Occultum est *natura sua*, quando talis est naturæ, ut publice innotescere non possit nisi declaratione personæ quæ eo ligatur, v. g., impedimenta ex commercio illicito vel ex crimine provenientia, vel etiam sponsalia clandestina, aut vota simplicia. — Occultum est *facto*, quando, licet natura

sua sit publicum, per accidens tamen est occultum et semper remanebit occultum, v. g., ob diuturnitatem temporis ex quo est contractum, ob distantiam loci ad locum contractæ cognitionis, per mortem eorum qui fuerunt conscii, per ignorantiam hujus contractionis (Ita S. Lig., lib. 1, n. 103, cit. Busembaum; cf. Brillaud, *op. cit.*, n. 5, 6). Plures tamen contradicunt et docent impedimentum ex natura sua publicum nunquam haberi posse ut occultum in ordine ad petitionem dispensationis idque quantumvis sit facto occultum (Ita Caillaud, n. 157; Planchard, n. 395, et auct. ibi cit.).

259. Quæritur 2. *A quo facienda sit et ad quodnam tribunal dirigenda sit petitio, quando impedimentum est publicum?*

RESP. 1. *A parochio* fieri debet, et quidem juxta praxim curiæ Romanæ, a parochio non sponsi sed sponsæ, nisi agatur de religione mixta, quo casu petitio semper fieri debet a parochio partis catholicæ; aut de impedimento quod sit sponso personale, v. g., de voto, cujus, ut patet, dispensatio ab ejus parochio petenda est (Brillaud, n. 146, 147; Caillaud, *op. cit.*, n. 2).

RESP. 2. *Ad Datariam regulariter loquendo* dirigi debet petitio pro impedimento publico, mediante tamen officiali diœcesis, qui ipse epistolam supplicem sigillo ac chirographo episcopali munitam mittit Romam (Caillaud, n. 223).

Dixi: *ad Datariam regulariter loquendo*, quia et ipsa S. Pœnitentiaria haud raro dispensat super impedimento publico, — 1. quando de pauperibus agitur (circa S. Pœnitentiariæ praxim dispensandi in hoc casu, v. *Act. S. Sedis*, I, p. 382, et II, p. 92); ex variis autem responsionibus apud auctores citatis, colligi potest eos reputandos esse pauperes, quorum fortuna valorem circiter 3,000 francorum non excedit (Ita S. Cong. Dat. an 1741, et S. Conc. 15 jun. 1878; ap. Planchard, n. 80). Quidam vero auctores summam multo majorem, nempe 6,000 aut etiam 9,000 francorum, dicunt esse nostris temporibus sumendam, ob imminutum monetæ valorem (Caillaud, *op. cit.*, n. 244, 63; Brillaud, *op. cit.*, n. 123; — 2. quando impedimentum publicum conjunctum est cum aliqua causa infamante (Caillaud, n. 244),

260. Quæritur 3. *A quo facienda sit et ad quodnam tribunal dirigenda petitio, quando agitur de impedimento occulto?*

RESP. 1. Petitio facienda est a confessario cui impedimentum occultum fuit in sacro tribunali revelatum; si autem ambæ partes hujusmodi impedimento attingerentur, sufficeret una petitio ab alterutro confessario facta (Brillaud, *op. cit.*, n. 148).

RESP. 2. Semper ad S. Pœnitentiarium dirigi debet petitio de impedimento occulto; et si id necessarium videatur ob sigillum confessionis servandum, confessarius ipse ad cardinalem Majorem Pœnitentiarium immediate scribet juxta formam infra describendam; secus, nempe, si impedimentum occultum extra confessionem parochi notum sit, aut etiam, si nullum sit periculum sigilli sacramentalis violandi, satius est ut petitio fiat mediante officiali (Caillaud, *op. cit.*, n. 165; Brillaud, *op. cit.*, n. 152).

261. Quæritur 4. *Quomodo agendum sit, quando adsunt duo impedimenta, unum publicum et alterum occultum, aut quando impedimento publico jungitur circumstantia occulta necessario aperienda?*

RESP. 1. Semper duplex petitio facienda est, una a parochi ad Datariam pro impedimento publico, altera a confessario ad S. Pœnitentiarium pro impedimento occulto; idque etiam in casu quo idem sacerdos est simul parochus et confessarius.

RESP. 2. In petitione ad S. Penitentiarium, exprimendum est adesse etiam impedimentum publicum de quo dispensatio expostulatur apud Datariam, idque sub pœna nullitatis dispensationis. Ratio est, quia existentia simultanea duplicis impedimenti dispensationem difficiliorem reddit, et ideo a concedente cognosci debet.

RESP. 3. Expedit, juxta quosdam auctores, ut incipiatur a Dataria, quia S. Pœnitentiarium aiunt, per dispensationem super impedimento secreto revalidat simul dispensationem Datarie super impedimento publico (Caillaud, *op. cit.*, n. 163, 226; Brillaud, *op. cit.*, n. 149, 150). — Juxta alios e contra consultius est primo ad Pœnitentiarium recurrere, ne dispensatione super impedimento publico concessa a Dataria, et a

Pœnitentiaria super occulto denegata, nascantur suspiciones, et expensæ factæ in Dataria inutiles evadant (Clem. Marc, *Inst. Alphons.*, n. 2052).

Omnia porro quæ diximus de casu duplicis impedimenti publici et occulti, servanda sunt quando circumstantia occulta, puta incestus, necessario declaranda (juxta infra dicenda), impedimento publico jungitur (Gury, n. 878; Brillaud, *op. cit.*, n. 114, 156, 327).

§ II. Quænam sint exprimenda in petitione?

262. Sensus quæstionis. Non raro evenit invalidas esse dispensationes, quia in earum postulatione vel veritas supprimitur, vel falsum exponitur: in priori casu, dicuntur *subreptitiæ*; in posteriori, *obreptitiæ*. Cum tamen non quavis reticentia veri aut expressione falsi dispensatio irritetur, ad sequentes regulas attendendum est.

263. Regula 1^a. Suppressio veri, vel expressio falsi, dispensationem invalidam reddit, quando efficit ut superior ignoret *vinculum* quod tollit, aut ejus gravitatem, aut quantitatem gratiæ quam indulget: non enim censetur dispensare, nec revera dispensat in eo quod ignorat.

264. Regula 2^a. Reticentia veri, aut expositio falsi, reddit dispensationem nullam, quando hæc reticentia vel expositio est *motivum* seu *causa finalis* concedendi dispensationem, seu quando, si veritas expressa esset, dispensatio nullatenus, vel saltem non in eadem forma, concessa fuisset: tunc voluntas dispensandi fundatur in errore, ac proinde vim non habet.

265. Regula 3^a. Suppressio veritatis quam *jus* vel *stylus curiæ Romanæ*, vel consuetudo jubet ad dispensationis impetrationem exprimi, reddit dispensationem subreptitiam et invalidam, etiam quando, eadem veritate expressa, nihilo minus gratiâ concessa fuisset; tunc talis expressio tanquam forma postulationis exigitur, nec aliter S. Pontifex dispensare intendit (Carrière, *de Matr. comp.*, n. 236).

His præmissis, quo facilius fiat applicatio harum regularum generalium. paulo fusius sunt exponendæ, et dicendum quid unaquæque in specie requirat, nempe — 1. circa expositionem

impedimentorum, — 2. circa causas dispensationis obtinendæ,
— 3. circa id quod exigit stylus curiæ Romanæ.

I. *Circa expositionem impedimentorum.*

266. Regula generalis. Accurate exponendum est quidquid necessarium est ad naturam impedimentorum declarandam, id est eorum — 1. *numerum*; id est, si plura sint impedimenta, debent in eadem petitione exponi, nisi tamen expressio unius impedimenti necessario includat alterum (Caillaud, *op. cit.*, n. 12); si unum sit publicum, alterum vero occultum, servetur quod supra dictum est (n. 261); — 2. *speciem*, et quidem non tantum principalem et genericam, ut consanguinitatem, affinitatem, honestatem publicam, etc., sed etiam infimam, ut consanguinitatem, aut affinitatem ex commercio licito, vel illicito, honestatem publicam ex sponsalibus vel ex matrimonio rato; — 3. *gravitatem*, nec eam augendo, nec minuendo; in dispensationibus enim non est arguendum a majori ad minus, sed res, prout sunt, exponi debent (v. Inst. S. Cong. de Prop. Fide super disp. matr., 9 maii 1877, ap. *Act. S. Sedis*, x, p. 291-295).

Hinc speciatim,

267. — I. Quoad consanguinitatem, exponendum est :

1. In quonam sit gradu. Si consanguinei sint in gradu inæquali, quamvis ex principio recepto gradus remotior trahat ad se propinquiorem, hæc inæqualitas exprimi debet, et quidem sub pœna nullitatis, si unus contrahentium sit in primo gradu, sub pœna peccati in aliis casibus (Planchard, n. 195-197).

2. Non sufficit ut indicentur gradus consanguinitatis; sed exponendum est insuper an vir sit in gradu propinquiori, v. g., an agatur de avunculo et sororis filia, vel de amita (*tante*) et filio sororis; quia difficilius conceditur dispensatio in posteriori quam in priori casu. Multi volunt ut in omni petitione prius ponatur gradus viri, sive sit propinquior, sive remotior, et quidem sub pœna nullitatis, uti indicant; verum probabilius asserit D. Caillaud, (n. 12), id nullatenus necessarium esse, neque ad validitatem, neque ad liceitatem.

3. Denique exprimendum est an duplici aut etiam multi-

plici consanguinitatis vinculo partes sint conjunctæ; alioquin irrita erit dispensatio (Caillaud, *op. cit.*, n. 11).

268. — II. Quoad cognationem spiritualem, dicendum est, — 1. an sit paternitas vel maternitas spiritualis, an tantum compaternitas vel commaternitas; facilius enim conceditur hujus posterioris impedimenti dispensatio; — 2. an impedimentum cognationis spiritualis sit duplex; — 3. an ex baptismo vel confirmatione oriatur.

269. — III. Quoad affinitatem, exponenda sunt eadem ac in consanguinitate, et speciatim dicendum :

1. An affinitas oriatur ex commercio *licito* vel *illicito*, tum quia difficilius dispensatur in primo quam in secundo casu, tum quia in primo casu includitur insuper honestas publica; sed ex resp. S. Pœnitentiariæ 20 mart. 1842, et ex ejusdem decreto generali, 10 dec. 1874 (ap. *Act. S. Sedis*, X, p. 295; XIII, p. 568), quando affinitas oritur non tantum ex matrimonio consummato cum defuncto conjuge oratoris vel oratrici, sed etiam ex copula antematrimoniali seu fornicaria cum eodem defuncto ante initum cum ipso matrimonium patrata, non est necesse ut mentio fiat hujusmodi illicitæ copulæ.

2. An affinitas sit in *linea recta* vel *collaterali*, quia, si in primo casu agatur de affinitate ex commercio licito, non conceditur dispensatio; si vero agatur de affinitate in linea recta ex commercio illicito, difficilius conceditur quam in collaterali, et insuper adjiciuntur clausulæ speciales (Diss. P. Avanzini circa prax. S. Pœnit., ap. *Act. S. Sedis*, II, p. 127 et 190); exprimendum etiam, ut supra de consanguinitate, in quo gradu, et an sit æqualis vel inæqualis.

3. In casu affinitatis ex commercio illicito, dicendum, — an tale commercium habitum fuerit *cum una persona*, vel *cum pluribus* e cognatis alterius contrahentis, — an cum persona multipliciter consanguinea alterius, — an uterque contrahens commercium habuerit cum persona compartis consanguinea, — et in casu affinitatis ex commercio licito; an viduus jam habuerit duas uxores consanguineas illius personæ qua cum nubere vult (Caillaud, *op. cit.*, n. 170; Planchard, *op. cit.*, n. 28).

270. — IV. Quoad honestatem publicam, explicandum est;

1. An impedimentum oriatur *ex sponsalibus* aut *ex matrimonio rato* non consummato.

2. *Ex quibusnam personis* oriatur; nam pro diversitate personarum diversa est etiam concedendæ dispensationis difficultas; v. g., si agatur de publica honestate proveniente ex sponsalibus a sponso initis cum matre desponsatæ, difficultas major est, quam si ageretur de sponsalibus initis cum sorore desponsatæ.

3. An impedimentum sit *occultum* vel *publicum* (diss. P. Avanzini circa prax. S. Poen. super imp. hon. publ., ap. *Act. S. Sedis*, II, p. 382).

271. — V. Quoad impedimentum criminis, exprimendum an *ex adulterio*, an *ex conjugicidio*, an *ex utroque simul conjuncto*; si ex adulterio, an uterque esset conjugatus: item quando agitur de conjugicidio, an sit publicum, an occultum.

II. Circa causas dispensationis.

272. Earum necessitas. — 1. Semper requiritur causa, ut dispensatio legitime concedatur (conc. Trid. sess. 24, cap. 5 *de ref. Matr.*); imo si dispensatio aliqua super impedimento matrimonii ab episcopo aut vicario generali sine causa daretur, non tantum illicita esset, sed etiam invalida, ex principiis quæ in Tractatu *de Legibus* statuuntur.

2. Aliquando tamen dispensationes quædam concessæ dicuntur *sine causa*; id autem non ita intelligendum est ut absque ulla ratione concedantur dictæ dispensationes, sed in eo sensu quod nulla sit ex his causis quæ allegari solent, et sunt intrinsecæ matrimonioque propriæ. In hoc casu his verbis utitur S. Pontifex: « ex certis rationalibus causis animi nostrum moventibus. »

Itaque parochus aut confessarius id unum curandum est, ut omnia fideliter exponantur; sed concessa dispensatione nulla anxietas est habenda de sufficientia causarum quæ allegatæ fuerunt (Caillaud, *op. cit.*, n. 98).

Tria nobis expendenda sunt, nempe quænam causæ allegari soleant, quo tempore et quo sensu verificari debeant.

273. Quæritur 1. Quænam causæ allegari soleant?

Antequam exponantur præcipuæ causæ canonicæ dispensationum, notare juvat eas dividi sub triplici aspectu : — 1. in causas *generales* quæ attinent ad bonum commune, et causas *speciales* quæ spectant bonum privatum partium; eæ autem posteriores solæ allegantur ordinarie, et, uti constabit harum expositione, desumuntur præcipue ex parte mulieris, scilicet ex eo quod, denegata dispensatione, cogeretur aut manere innuptam aut nuptias se indignas contrahere (Caillaud, *op. cit.*, n. 16); — 2. in causas *honestas* et *infamantes*, prout ex his nullum aut aliquod opprobrium sequatur; — 3. in causas *finales* et *impulsivas*; *finalis* est ea causa quæ ex se sufficit ad dispensationem obtinendam; *impulsiva* vero ea quæ ex se sola est insufficiens, sed tamen inclinât superiorem ad dispensandum, et insuper, uni aut alteri etiam impulsivæ adjuncta, sufficiens aliquando existimari potest.

Communiores autem potioresque causæ quæ ad matrimoniales dispensationes impetrandas adduci solent, sequentes sunt (ex Instr. S. Cong. de Prop. fide, diei 9 maii 1877, *Act. S. Sedis*, X, p. 292-294).

1. *Angustia loci* (ratione oratricis tantum), quando scilicet, in loco originis vel etiam domicilii, propter ejus angustiam femina virum paris conditionis invenire non potest præter consanguineum aut affinem, patriam vero deserere sit ei durum (Ita dicta Instructio).

De hac porro causa notare juvat — 1. paritatem de qua hic agitur inter matrimonio conjungendos erui ex eorundem statu, conditione, divitiis, ætate, moribus, genio et religione; — 2. angustiam loci non esse desumendam a numero focorum cujusque parœciæ, sed a numero focorum cujusque loci. vel etiam plurium locorum, si non distent ab invicem ultra milliare (Ita S. Cong. Conc. decr. 8 jul. 1876, ap. *Act. S. Sedis*, IX, p. 571, 631); — 3. receptum esse apud S. Sedem angustiam loci non haberi, si locus, in acceptione supra exposita, tercentum focorum numerum excedat (Ita redactor *Act. S. Sedis* colligit ex disp. ap. S. Cong. Conc. habita, *ibid.*, p. 571; cf. Caillaud, *op. cit.*, n. 17-27; Brillaud, *op. cit.*, n. 131-141).

2. *Ætas feminae superadulta*, si scilicet 24um annum ætatis

jam complevit, et hactenus virum paris conditionis non invenit; unde difficultas extra parentelam convenienter nubendi. Hæc vero causa non suffragatur viduæ quæ ad novas nuptias convolare cupiat (ex ead. Inst.; cf. Caillaud, n. 28-30; Brillaud, n. 102, 103).

3. *Deficientia aut incompetentia dotis*, si nempe femina non habeat actu tantam dotem, ut extraneo æqualis conditionis, qui neque consanguineus neque affinis sit, nubere possit in proprio loco, in quo commoratur. — Quæ causa magis urget, si femina penitus indotata existat, et consanguineus vel affinis eam in uxorem ducere, aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit (Ita ead. Inst.; cf. Caillaud, n. 31-33; Brillaud, n. 110).

4. *Lites super successione bonorum jam exortæ*, vel *earumdem grave aut imminens periculum*; nempe si mulier gravem litem super successione bonorum magni momenti sustineat, neque adsit alius, qui litem hujusmodi in se suscipiat, propriisque expensis prosequatur, præter illum qui ipsam in uxorem ducere cupit (Ita ead. Instr.).

5. *Paupertas viduæ*, quæ numerosa prole sit onerata, et vir eam alere polliceatur. Sed quandoque remedio dispensationis succurritur viduæ ea tantum de causa, quod junior sit, atque in periculo incontinentiæ versetur (Ita ead. Instr.; cf. Caillaud, *op. cit.*, n. 34; Brillaud, n. 143).

6. *Bonum pacis*; quæ causa adducitur si matrimonium maxime conducere, sive ad graves inimicitias inter contrahentium consanguineos vel affines extinguendas, sive etiam ad confirmationem pacis quæ post easdem graves inimicitias inter ipsos jam inita est (ead. Instr.).

7. *Nimia, suspecta, periculosa familiaritas inter nupturos*, necnon *cohabitatio sub eodem tecto*, quæ facile impediri non possit (Ita ead. Instr.). Ad hanc causam referri possunt aliæ quædam ab auctoribus allegatæ, v. g., *amor inordinatus partium*, *evitatio* aut *cessatio gravium scandalorum* et præsertim *periculum vitæ*, quando feminæ propinqui mortem minantur viro, nisi eam cum qua rem habuit, uxorem ducat (Caillaud, n. 44; Brillaud, n. 111, 104, 129, 130).

8. *Commercium consummatum* cum consanguinea vel affine, vel alia persona impedimento ligata, et *prægnantia*, ideoque *legitimatio prolis*, ut nempe consulatur bono prolis ipsius et honori mulieris, quæ secus innupta maneret. Hæc profecto una est ex urgentioribus causis, dummodo dictum commercium patratum non fuerit sub spe facilioris dispensationis; quæ circumstantia in supplicatione foret exprimenda (Ita ead. Instr.; cf. Caillaud, n. 43; Brillaud, n. 114).

9. *Infamia mulieris*, ex suspitione orta quod illa cognita sit a suo consanguineo aut affine, licet suspicio sit falsa, cum nempe, nisi matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata, vel innupta remaneret, vel disparis conditionis viro nubere deberet, aut gravia damna orirentur (Ead. Instr.).

10. *Revalidatio matrimonii*, quod bona fide et publice, servata Tridentini forma, contractum est; quia ejus dissolutio vix fieri potest sine publico scandalo, et gravi damno, præsertim feminae. — Dicitur: *bona fide*, quia si mala fide sponsi nuptias inierunt, gratiam dispensationis non merentur, ex conc. Trid. (sess. 24, cap. 5, de *Reform. Matr.*; ita ead. Instr.).

11. *Periculum matrimonii mixti* vel *coram acatholico ministro celebrandi*; id est, periculum ne ex denegatione dispensationis, sponsi ad ministrum acatholicum accedant pro nuptiis celebrandis; quia tunc adest non modo gravissimum fidei scandalum, sed etiam timor perversionis, maxime in regionibus hæreticorum. Idem dicendum de periculo, quod pars catholica cum acatholico matrimonium celebrare audeat (ead. Instr.).

12. *Periculum incestuosi concubinatus*, aut *cessatio publici concubinatus*; ne quis scilicet in concubinatu insordescat cum publico scandalo atque evidenti æternæ salutis discrimine (ead. Instr.).

13. *Periculum matrimonii civilis* (ead. Instr.), et a fortiori contractus civilis jam initus, aut intentio manifestata civiliter contrahendi, quibus auctores hodie communiter addunt dispensationem gubernii obtentam (Caillaud, n. 45-51; Brillaud, n. 116, 108, 109).

14. *Excellentia meritorum*, cum aliquis, aut contra fidei catholicæ hostes dimicatione, aut liberalitate erga Ecclesiam, aut doctrina, virtute, aliove modo de Religione sit optime meritus (Ita ead. Instr.; cf. Caillaud, *op. cit.*, n. 41). — Ad hanc causam attinet ea quæ aliis verbis dicitur copiosior *compositio* aut *componenda* ad pias causas.

De componenda autem hæc notanda sunt: — 1. Constat in quadam pecuniæ summa quæ datur, non quidem in favorem dispensantis, quod stricte vetitum est a concilio Tridentino (sess. 24, c. 5, *de Ref. Mat.*), sed in bonum Ecclesiæ: conveniens enim est ut qui petunt dispensationem a legibus Ecclesiæ, et sic aliquod vulnus ejus disciplinæ inferunt, ei dent aliquam pecuniam qua ejus bonum procuretur, v. g., missionarios in partibus infidelium nutriendo. — 2. Hæc semper exigitur a Dataria pro impedimentis consanguinitatis aut affinitatis legitimæ, nisi dispenset, ut aiunt, in forma pauperum; sed nulla exigitur componenda pro aliis impedimentis. Cum S. Pœnitentiaria non dispenset ab impedimentis publicis nisi in forma pauperum, componendam nunquam exigit. — 3. Summa danda taxatur juxta æstimationem fortunæ contrahentium; a parocho fit dicta æstimatio ex regulis infra exponendis; sed ad officialem diœcesis pertinet determinare summam quæ offerri debeat (Caillaud, *op. cit.*, n. 69, 70).

274. Quæritur 2. *An et quatenus verificari debeant causæ allegatæ?*

Quando conceditur dispensatio, in Brevi quod dirigitur ad officialem exprimuntur causæ propter quas petita fuit, et deinde additur: « Discretionis tuæ committimus et mandamus, quatenus de præmissis te diligenter informes, et si per informationem eamdem preces veritate niti repereris, super quo conscientiam tuam oneramus, cum eisdem auctoritate nostra dispenses. » Benedictus XIV (in Constitutione *Ad apostolicæ*, data 25 februar. an. 1742, *Bullarii*, t. I, *Const.*, 45), declarat hanc non esse meram styli formulam, sed ait (§ 1): « Expressio causarum earumque verificatio ad substantiam et validitatem dispensationis pertinet, illisque deficientibus; gratia nulla ac irrita est. »

Itaque verificari debent causæ allegatæ; sed quæritur quatenus falsitas unius causæ, cæteris verificatis, dispensationem irritet.

Duplex casus generalis distinguendus est, nempe casus *malæ fidei* vel *bonæ fidei* in contrahentibus.

1. Si contrahentes causam falsam *scienter* et *mala fide* allegavissent, ab omnibus conceditur dispensationem esse nullam, quando causa quæ sic falso allegata fuit est *causa finalis*; sed quando ea est *tantum impulsiva*, et præter eam allegata fuit causa finalis quæ verificetur, multi cum S. Ligorio (*Th. mor.*, lib. 1, n. 185), tenent dispensationem ex ejus falsitate non irritari, sed multi alii e contra affirmant nullitatem dispensationis. In praxi, cum agatur de valore sacramenti, tutius est sequendum, et postulandum est revalidationem dispensationis (Caillaud, *op. cit.*, n. 256).

2. Si autem bona fide et per ignorantiam aut simplicitatem causam falsam expressissent contrahentes, — 1. non est dubium quin dispensatio ut valida haberi debeat, quando falsitas causæ detegitur tantum post matrimonium contractum, quia ita postulat legitima Ecclesiæ gubernatio, ut fidelium obvietur anxietatibus; — 2. casu quo falsitas causæ detegitur ante contractum matrimonium, sed post fulminationem dispensationis, alii dicunt hanc esse validam, alii vero eam irritari, si causa falsa est finalis; tutius est postulare revalidationem; — 3. sed si falsitas causæ finalis detegeretur ante dispensationis fulminationem, omnes tenent hanc esse nullam (Caillaud, *op. cit.*, n. 264; Brillaud, n. 318).

275. Quæritur 3. *Quo tempore verificari debeant causæ allegatæ?*

De quatuor temporibus dubium moveri potest.

1. *Quando Romam scribitur.* Si tunc vera non sit causa, mendacium equidem committitur; sed si postea causa primum falsa sit vera tempore quo Romæ conceditur dispensatio, S. Pontifex nullatenus decipitur, cum reipsa res tunc temporis ita se habent ut fuerunt expositæ. Excipe, si partes ex malitia verificarent causam (Caillaud, *op. cit.*, n. 261).

2. *Quando Romæ conceditur dispensatio.* Cum hodie dispen-

sationes concedantur in forma, ut aiunt, commissoria, id est, S. Pontifex committat officiali facultatem dispensandi, existimarunt quidam sufficere ut causæ veræ sint quando officialis dispensat, quia nihil aliud exigit S. Pontifex in suis litteris. Sed alii dicunt necessarium esse ut causa vera sit etiam quando S. Pontifex dispensationem concedit, et merito quidem. Nam — 1. juxta Benedictum XIV, non solum verificatio, sed expressio causarum pertinet ad substantiam dispensationis. — 2. Hæc est sententia in tribunalibus Romanis recepta. — 3. Licet S. Pontifex det tantum mandatum dispensandi, semper verum est eum ad id induci per causas allegatas; ergo, si falsæ sint, irritum est mandatum (Caillaud, n. 262; Carrière, n. 241).

3. *Quando dispensatio*, ut aiunt, *fulminatur*. Per fulminationem intelligitur actus quo officialis, vel confessarius, dispensationem impertitur. Ab omnibus aut fere omnibus agnitionum videtur requiri ut tunc vera sit causa. Clare deducitur ex iis quæ attulimus; et revera quando Breve est in forma commissoria, non præcise S. Pontifex dispensat, sed officialis ex illius auctoritate; ac proinde, si eo tempore vera non esset causa, jam dispensatio concederetur sine causa (Carrière, n. 242).

4. *Quando, dispensatione concessa, celebratur matrimonium*. Conveniunt communius theologi non requiri ut hoc tempore causæ veræ sint; nam dispensatio vere et perfecte concessa est, sine conditionis appositione (Caillaud, n. 263).

III. Circa ea quæ ex jure aut stylo curiæ Romanæ exprimenda sunt.

Jus aut stylus Curiæ Romanæ sub pœna nullitatis dispensationis requirit ut, præter naturam impedimentorum et causas dispensationis, plura exprimantur in supplicatione circa ipsos contrahentes, circa varias circumstantias ad eorum matrimonium attinentes.

276. — I. Quoad ipsos contrahentes, hæc tria sunt exprimenda, quando impedimentum est publicum :

1. Eorum nomina et cognomina, distincte, ac nitide, ac sine ulla litterarum abbreviatione (Inst. Cong. de Prop. Fide, sup.

Disp. matr., ap. *Act. S. Sedis*, X, p. 294). Certum est errorem etiam involuntarium de nominibus vel cognominibus oratorum *aliquando* irritare dispensationem; quandonam autem, fuse expendunt auctores (Caillaud, *op. cit.*, n. 93, 253; Brillaud, *op. cit.*, n. 323, 324). Probabilibus videtur dispensationem non invalidari quotiescumque, non obstante errore, *salvatur identitas personæ* (Brillaud, n. 323).

2. *Diœceses* ad quas pertinent contrahentes (ead. *Inst. S. Cong. de Prop. Fide*). Idem dicendum ac supra de errore circa nomina et cognomina personarum. Exprimendæ sunt etiam parochiæ, sed error de his est accidentalis tantum (Brillaud, n. 325).

3. *Fortuna contrahentium*, de qua porro distinguendum est, prout postulatur dispensatio in forma pauperum, vel non.

In *primo casu*, nempe quando agitur de dispensatione in forma pauperum, auctores probati dicunt subreptionem aut obreptionem circa fortunam oratorum annullare dispensationem, — 1. quando hæc a S. Pœnitentiaria conceditur; — 2. quando a Dataria conceditur in forma pauperum, sed cum hac clausula: « Dummodo exponentes præter dicta bona nihil aliud habeant, neque sperare possint; » — 3. Quando ab episcopo aut alio delegato conceditur vi indulti generalis, quo potestas dispensandi datur solummodo in favorem nubentium vere pauperum, juxta decl. Pii IX in const. *Peculiaribus*, diei 26 jan. 1856. — In aliis casibus probabilius videtur quod dispensatio in forma pauperum non invalidaretur (Brillaud, *op. cit.*, n. 326, 245; Caillaud, n. 273, 274).

Porro, juxta declarationem a Pio VI datam (an. 1788) ad arch. Turon., dispensatio in forma pauperum conceditur, sive quando oratores sunt *vere* pauperes, sive quando *fere* pauperes; sed in hoc ultimo casu, soluta aliqua componenda.

Pauperes autem, juxta eandem declarationem a rectoribus Datarie anno 1841 renovatam, illi reputandi sunt, quorum fortuna non excedit valorem circiter 3,000 francorum; ii vero, quorum fortuna 10,000 francorum valorem non excedit, dicuntur *fere pauperes*. Notandum vero — 1. quod hæ summæ intelligendæ sunt de valore bonorum non uniuscu-

jusque partis *seorsim* sumptæ, sed *utriusque insimul*; — 2. quod in his tamen non computanda sunt eorum *lucra quotidiana*, si partes ex suis labore et industria tantum vivunt; — 3. quod hodie juxta quosdam auctores, aliis contradicentibus, propter mutatum valorem pecuniæ, elevari possent dictæ summæ ad valorem 9,000 francorum pro pauperibus, et 15,000 pro fere pauperibus (Caillaud, *op. cit.*, n. 63, 64, 270; Brillaud, *op. cit.*, n. 122-126; Planchard, n. 80).

In secundo casu, nempe dispensationis *in forma ordinaria*, expositio fortunæ requiritur non ad validitatem dispensationis, sed ut componenda taxetur; unde subreptio aut obreptio esset peccatum, sed dispensationem non irritaret.

Sed *in utroque casu*, sive sub pœna nullitatis sive sub pœna peccati, bonorum æstimatio juxta æquitatem facienda est; et ideo computare oportet, — tum dotem supplicantium, — tum bona immobilia quæ jam nunc ab ipsis possidentur, — tum bona etiam mobilia, saltem ea ex quibus redditus percipiuntur, — tum honorarium aut stipendium quod propter officium conceditur, aut alia similia, — tum bona quæ sperantur, dummodo hæc spes certa sit (Caillaud, *op. cit.*, n. 56-65; Brillaud, *op. cit.*, n. 124, 128).

277. — II. Quoad circumstantias ad matrimonium attinentes. Exprimi debet an matrimonium sit contrahendum, vel contractum; si jam sit contractum, dicendum est: — 1. an partes, vel saltem earum una, bona fide contraxerint, vel mala, id est, cum scientia impedimenti quo obstrictæ erant; — 2. an contraxerint præmissis denuntiationibus, et juxta formam Tridentinam; — 3. an spe facilius dispensationem obtinendi; — 4. an matrimonium consummaverint, et quidem casu quo saltem una pars fuerit mala fide et scientiam habuerit impedimenti (Inst. S. Cong. de Prop. Fide jam cit.).

Quod ad contractum civilem spectat, videtur quod non sit necesse aperire an sit peractus, nisi tamen allegetur tanquam unica causa finalis, et tunc dicendum est an spe facilius dispensationem obtinendi (Caillaud, *op. cit.*, n. 46; Brillaud, *op. cit.*, n. 329),

Nota. Episcopus, quando vi indulti apostolici super aliquo

impedimento dirimente dispensat, necessario ad valorem dispensationis sequi debet easdem illas regulas quæ in Curia romana observantur, ubi ipse S. Pontifex in eodem impedimento iisdemque impedimenti gradibus dispensat (Ita resp. S. Pœnit. 1 jun. 1858, ap. Caillaud, *op. cit.*, n. 366; et decl. S. Cong. S. Offic. 1 aug. 1866, ap. *Act. S. Sedis*, XIII, p. 567).

278. Scholium de copula incestuosa inter nupturos habita.

Ad hæc usque tempora sub pœna nullitatis necessarium erat copulam incestuosam etiam occultam inter nupturos habitam exprimere in petitione dispensationis; ita pluries declaratum fuerat, tum a Benedicto XIV (Bulla *Pastor bonus*, n. 41), tum a S. Cong. S. Officii (die 1 aug. 1866), tum a S. Cong. de Prop. fide (die 9 maii 1877). Sed nuperrime (die 25 jun. 1885) alterum S. Officii prodiit decretum, quo hujusmodi necessitas abrogatur; sic autem se habet :

« Infandum incestus flagitium peculiari semper odio Sancta Dei Ecclesia prosecuta est, et Summi Romani Pontifices statuerunt, ut qui eo sese temerare non erubuissent, si ad Apostolicam sedem confugerint petendæ causa dispensationis super impedimentis matrimonium dirimentibus, eorum preces, nisi in eis de admissio scelere mentio facta esset, obreptionis et subreptionis vitio infectæ haberentur, atque ideo dispensatio esset invalida.

» ..... Verum, quum plurimi sacrorum antistites, sive seorsum singuli, sive conjunctim, S. Sedi retulerint, maxima ea de causa oriri incommoda, cum ad matrimonialium dispensationum executionem proceditur, et hisce præsertim miseris temporibus in fidelium perniciem non raro vergere quod in eorum salutem sapienter inductum fuerat, SS. DD. Leo divina providentia Papa XIII, eorum postulationibus permotus, re diu ac mature perpensa, et suffragio adhærens Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium in universa Christiana republi- ca una mecum Inquisitorum generalium, hasce litteras omnibus locorum Ordinariis dandas jussit, quibus eis notum fieret, decretum superius relatum S. R. et U. Inquisitionis et S. Pœnitentiariæ, et quidquid in eundem sensum alias declaratum, statutum, aut stylo Curiae inductum fuerit, a se revo-

cari, abrogari, nulliusque roboris in posterum fore decerni; simulque statui et declarari dispensationes matrimoniales posthac concedendas, etiamsi copula incestuosa, vel consilium et intentio per eam facilius dispensationem impetrandi, reticita fuerint, validas futuras; contrariis quibuscumque etiam speciali mentione dignis minime obstantibus.

» Dum tamen ob gravissima rationum momenta a pristino rigore hac super re Sanctissimus Pater benigne recedendum ducit, mens ipsius est, ut nihil de horrore quem incestus crimen ingerere debet, ex fidelium mentibus detrahatur; imo vero summo studio excitandos vult animarum curatores, aliosque quibus fovenda inter Christifideles morum honestatis cura demandata est, ut prudenter quidem, prout rei natura expostulat, efficaciter tamen elaborent huic facinori insecutando, et fidelibus ab eodem, propositis pœnis quibus obnoxii fiunt, deterrendis.

» Datum Romæ, ex Cancellaria S. Off., die 25 junii 1885.

R. Card. MONACO. »

§ III. Quanam forma fieri debeat petitio?

279. — I. Postulatio dispensationis fieri debet *scripto*, et quidem stylo simplici et nitido, absque ambagibus et apparatu. Parvi interest quo *idiomate* conscribatur; magis tamen expedit ut idioma latinum adhibeatur, præsertim quando petitio dirigitur ad congregationes Romanas. — Attamen si ageretur de dispensatione ab episcopo postulanda super impedimento occulto, nil obstaret quin petitio fieret viva voce (Caillaud, n. 164).

II. Non omnino eadem servantur formæ pro impedimentis occultis et pro publicis.

1. In supplicationibus ad S. Pœnitentiarium *pro impedimento occulto*, non exprimuntur vera nomina oratorum, sed ficta, v. g., Titius, Bertha, vel orator, oratrix: et petitio dirigitur ad cardinalem Majorem Pœnitentiarium. Formulas reperies apud auctores (Caillaud, *op. cit.*, n. 427, 428; Brillaud, *op. cit.*, n. 445-442; Planchard, *op. cit.*, n. 435-442). Sit in

exemplum formula pro petitione dispensationis super impedimento affinitatis :

Eminentissime et Reverendissime Domine,

Petrus, qui Mariam uxorem ducere intendit, cum ejus sorore rem habuit, quod quidem peccatum remansit occultum. De præmissis summopere dolens, ab impedimento dirimente quod sic contraxit, suppliciter expetit secum dispensari, ut sibi liceat cum prædicta Maria matrimonium inire. Petitio fit ad præcavendum scandalum (si timendum non esset scandalum, aliud motivum esset exprimendum). Dignetur Eminentia Vestra responsum dirigere ad me parochum...

2. In supplicationibus *pro impedimentis publicis*, exprimuntur vera nomina et cognomina oratorum, item diœcesis; libellus supplex fit nomine eorum qui dispensatione indigent, et inscribitur S. Pontifici per hæc verba : Beatissime Pater. Formulas pariter reperies apud auctores (Caillaud, n. 420 et seqq.; Brillaud, n. 406 et seqq.) — Cæterum petitio ab officiali utiliter conficietur, tum quia ipse assuefactus his negotiis, usibus ac stylo curiæ Romanæ, rem clarius exponet, superflua dimittet, et difficultates præcavebit. Cæterum nulla petitio pro impedimento publico Romæ admittitur nisi sigillo episcopali muniatur (Vide Caillaud, n. 3 et seqq.).

ARTICULUS III.

De executione dispensationis.

280. Objectum hujus articuli. Executio dispensationis duplici sensu intelligi potest, sensu *stricto* et sensu *lato*. — *Sensu stricto*, executio dispensationis vocatur *fulminatio*, et est actus quo officialis, vel alius delegatus, cui ad hoc commissio data fuit a superiore, dispensationem impertitur. — *Sensu lato*, in executione comprehenduntur omnes actus quibus dispensatio ad effectum adducitur, nempe, sive actus qui fulminationem præparant, sive ipsa fulminatio, sive actus qui eandem subsequuntur. — In præsentī autem articulo,

exsecutionem dispensationis hoc posteriori et lato sensu accipimus.

Jam vero non sunt eædem regulæ sequendæ, quando dispensatio conceditur in forma *gratiosa*, ac quando conceditur in forma *commissoria*.

281. Regula pro forma gratiosa. Si dispensatio in forma *gratiosa* concedatur, uti fit ordinarie quando episcopus dispensat, tunc non adest fulminatio, aut melius, dispensatio ab ipso superiore concedente fulminatur, et ideo parochus aut confessarius (pro casibus) nihil aliud superest efficiendum, quam ut

1. Formam et verba litterarum concessionis attente perpendat, ne forsitan aliquid earum validitati obstet.

2. Clausulas et conditiones in eis expressas contrahentibus notas faciat et explicet.

3. Easdem ipsas litteras authenticas sedulo servet regestis parochialibus annexas, si agitur de impedimento publico; statim vero penitus destruat, si agitur de impedimento occulto (Brillaud, *op. cit.*, n. 336, 489).

282. Regulæ pro forma commissoria. Si dispensatio in forma *commissoria* concedatur, uti semper fit quando S. Pontifex dispensat, tunc superior impedimentum tollit, non per seipsum, sed per delegatum, cui legitimam ad hoc confert potestatem et commissionem. Actus autem quo delegatus hujusmodi commissionem exsequitur, vocatur *fulminatio*, uti jam diximus, atque certis regulis subjacet, quarum aliæ sunt generales et quoslibet casus impedimentorum spectant, aliæ sunt propriæ sive impedimentis publicis sive impedimentis occultis.

Regulæ porro generales formæ commissoriæ sunt potissimum sequentes :

1. Delegatus ad fulminationem potestatem quidem acquirit tempore quo dantur litteræ a superiore, sed eam non potest exercere ante illarum receptionem, idque etiamsi per aliam viam certo sciat litteras esse datas (Brillaud, *op. cit.*, n. 338; Caillaud, *op. cit.*, n. 302).

2. Postquam dictas litteras receperit, debet delegatus, prius-

quam ad executionem procedat, formam earum et verba attente considerare diligenterque expendere (Bened. XIV, Const. *Magnæ nobis admirationis*, ap. Brillaud, n. 339; Caillaud, n. 247). — Quo autem facto, dispensationem fulminare potest delegatus, etiamsi litteras authenticas perdiderit, dummodo clausulas inibi contentas habeat perspectas (Brillaud, n. 340).

3. Delegatus non potest alium subdelegare, nisi ipsi data sit ad hoc specialis et expressa facultas, quo casu subdelegari debet persona ecclesiastica capax, docta et prudens (Caillaud, *op. cit.*, n. 308, 309; Resp. S. Pœn., 11 jun. 1859, ap. Caillaud, n. 323).

4. In actu fulminationis, semper mentio fieri debet de apostolica delegatione; « hac enim declaratione omissa, ait Benedictus XIV (Const. 68, *Ad tuas manus*), actus nullus ac irritus efficitur » (Brillaud, n. 345). — Generatim non est necessarium sub pœna nullitatis (nisi id specialiter exigant litteræ concessionis), exprimere sive diem quo indultum apostolicum datum est, sive tempus quo est duraturum (Resp. S. Pœnit., 7 aug. 1860, ap. Caillaud, n. 325; Brillaud, n. 346).

5. Delegatus non potest suam sententiam retractare, semel ac eam externe et decretorie dederit, idque sive per hujusmodi sententiam dispensationem fulminaverit, sive declaraverit non esse locum fulminationi (Brillaud, n. 347). Excipitur tamen casus quo agitur de dispensatione pro foro interno tantum; itemque casus quo delegatus, sententiam ferendo, formam a rescripto apostolico præceptam non servavisset (*ibid.*).

6. Fulminata sententia, jam sublatum est impedimentum, nec ad id requiritur acceptatio partium, nisi dispensatio iisdem insciis postulata sit, quo casu requiritur acceptatio saltem unius (Planchard, n. 308, 309).

Regulas autem speciales in executione dispensationum servandas, per ordinem et separatim exponemus, pro duplici casu impeditenti aut publici aut occulti.

§ I. Quomodo dispensatio sit exsequenda, quando impedimentum est publicum?

283. Quæritur 1. Quænam debeant ab officiali serrari?

Præcipuas tantum dabimus regulas; cæteras reperies apud auctores qui his de rebus fuse tractant (Caillaud, *op. cit.*, n. 245 et seqq.; Baillaud, *op. cit.*, n. 279 et seqq.; Planchard, *op. cit.*, n. 279 et seqq.).

1. Officialis, recepto brevi aut rescripto apostolico, debet primum omnium inquirere de veritate eorum omnium quæ in supplicatione fuerunt exposita. — Sic enim se habent ordinarie rescripta Datariae: « Committimus et mandamus quatenus de præmissis te diligenter informes, et si, per informationem eandem, preces veritate niti repereris, super quo conscientiam tuam oneramus. » In rescriptis vero S. Pœnitentiariæ pro utroque foro dicitur: « Ordinario facultatem communicat cum dictis oratoribus, si vera sint exposita, dispensandi » (ap. Caillaud, n. 248; Brillaud, n. 240, 241).

Ex his autem patet hanc informationem non esse quidem a S. Pœnitentia præscriptam, sed semper esse faciendam, quando dispensatio a Dataria conceditur, idque, licet prima informatio jam facta fuerit ante missas preces; auctores dicunt eam sub gravi requiri; controvertitur autem, utrum sub pœna nullitatis (Caillaud, n. 248-251; Planchard, n. 187). Etsi autem a Pœnitentia non præcipiatur dicta informatio, etiam in dispensationibus ab hac S. Congregatione concessis, prudenter peragitur.

Hujusmodi autem informatio fieri potest aut per ipsum officialem, aut per alium ab eo delegatum, v. g., per parochum contrahentium, uti mos est in Galliis. — Nulla specialis forma præscribitur; imo forma juridica generatim non est adhibenda; concilium enim Tridentinum ait eam fieri summarie et extrajudicialiter (sess. 22, *de Reform.*, cap. 5; cf. Brillaud, *op. cit.*, n. 245; Caillaud, n. 90).

2. Officialis tenetur insuper, vel per seipsum, vel per parochum, si ex rescripto facultatem habeat ad id opus subdelegandi, prospicere executioni clausarum quæ dispensationi

apponuntur, quales sunt pro casibus eleemosyna taxanda, juramenta exigenda, pœnitentia imponenda, separatio partium injungenda ad tempus, etc. (Brillaud, n. 350, 219 et seqq.; Caillaud, n. 283 et seqq.; Planchard, n. 285).

3. Quibus peractis, officialis dispensationem fulminat, vel per seipsum, vel per subdelegatum (si ex litteris subdelegare potest). Qui porro actus fulminationis pro impedimentis publicis non viva voce, sed semper scripto fieri debet; atque in hujusmodi scripto exprimenda sunt: — 1. impedimentum super quo dispensatio datur; — 2. nomina et pronomina contrahentium, eorumque diœcesis et parochia; — 3. mentio brevis seu rescripti apostolici; — 4. ipsa fulminatio dispensationis sub conditionibus in rescripto apposis; — 5. legitimatio prolis suscipiendæ; quibus autem, si causæ sint infamantes, adduntur: — 6. absolutio a censuris; — 7. impositio pœnitentiæ, et si quæ aliæ clausulæ in rescripto continentur (Brillaud, *op. cit.*, n. 352; Caillaud, *op. cit.*, n. 295-309; Planchard, *op. cit.*, n. 305).

284. Quæritur 2. Quænam parochus servare debeat?

Parochus delegari potest, vel ad informationem peragendam, vel ad varias clausulas rescripti exsequendas, vel etiam ad ipsam fulminationem:

1. Si delegatur *ad informationem peragendam*, eam instituere debet parochus, — *quamprimum* ac sine mora, ne forsitan exsurgant causæ nullitatis ante fulminationem; — *diligenter*, quia agitur de re gravissima, nempe de valore dispensationis, ac proinde conjugii; — *prudenter* tamen ac discrete, præsertim si adsint causæ infamantes; — *juxta formam* quæ a litteris commissionis præscribitur (Brillaud, n. 355; Caillaud, n. 89-102).

2. Si pariter delegatur *ad varias clausulas rescripti exsequendas*, id efficere debet, semper extra tribunal pœnitentiæ, v. g., in sacristia, aut in domo curiali, aut in alio quovis loco decenti; atque omnia diligenter peragenda sunt, eo modo qui ad rescripti executionem aptior sit (Brillaud, n. 356; Caillaud, n. 103-109).

3. Si *ad ipsam fulminationem* efficiendam subdelegatur,

meminerit parochus totum negotium dispensationis, ac ideo valorem Matrimonii futuri, ab ipso pendere. Accurate igitur ea peragat, quæ supra pro officiali adnotavimus.

§ II. Quomodo dispensatio sit exsequenda, quando agitur de impedimentis occultis.

285. Quæritur 1. *Quisnam possit et debeat in hoc casu dispensationem fulminare?*

RESP. Sic inscribuntur litteræ concessionis a Pœnitentiaria datæ: « Discreto viro confessario ex approbatis ab Ordinario per latorem eligendo. »

Exinde sequitur: — 1. *ad confessarium*, et quidem solum, minime vero ad parochum, neque etiam ad Ordinarium aut ejus officialem, pertinere facultatem et munus fulminandi dispensationem; — 2. hunc solum confessarium fulminationem peragere posse, *quem orator ipse ad hoc elegerit*; quod autem ita intelligendum est, ut, si confessarius primum electus tale officium abnuat, aut ignarus et imperitus deprehendatur, bene possit orator alium eligere. Si ambo oratores impedimentum cognoscant, nec eundem confessarium pro dispensatione adeant, etsi ex dictis supra (n. 260) una dispensatio, ac ideo probabilius una etiam fulminatio sufficiat ad validitatem, attamen S. Pœnitentiaria requirit, ut uterque confessarius dispensationem ejusque clausulas exsequatur (Brillaud, *op. cit.*, n. 267). — 3. Necessarium esse ut confessarius electus *approbationem habeat ad confessiones audiendas ab Ordinario loci* in quo rescriptum executioni mandatur (Caillaud, *op. cit.*, n. 177).

286. Quæritur 2. *Quænam sint peragenda ante fulminationem?*

Confessarius ab oratore electus debet:

1. Rem totam, quæ ad impedimentum causasque dispensationis attinet, apud pœnitentem inquirere (hæc sunt verba rescripti); hæc autem informatio non exigitur sub pœna nullitatis; sufficit ut res ita sit, uti fuit exposita (Caillaud, n. 180, 181; Brillaud, n. 254).

2. Confessionem sacramentalem oratoris audire, priusquam

dispensatio fulminetur; idque *sub pœna nullitatis*. Expedit ut, quantum fieri potest, absolutio etiam impertiatur; sed hoc ipsum non ad valorem dispensationis requiritur; imo hæc esset valida, etiamsi contingeret pœnitentem nulliter et sacrilege confiteri (Caillaud, n. 182, 183; Brillaud, n. 255).

3. Injungere pœnitenti, ut removeat occasionem peccandi, si qua adhuc exstet; item *sub pœna nullitatis*. Intellige tamen occasionem *proximam, nec necessariam*; et excipe occasionem quæ hujus sit naturæ, ut conjugio celebrato cessare debeat (Brillaud, n. 256; Caillaud, n. 184).

4. Absolvere pœnitentem auctoritate apostolica a censuris et pœnis ecclesiasticis ob præmissa quovismodo incursis, et etiam ab incestus reatibus (ita fert rescriptum). Hæc absolutio dari debet in ipsomet sacro tribunali pœnitentiæ; necesse est ut præcesserit confessio sacramentalis, sed non requiritur ad validitatem ut absolutio a peccatis subsequatur (Caillaud, n. 185-187; Brillaud, n. 257; diss. *de praxi S. Pœnit. circa dict. clausul.*, ap. *Act. S. Sedis*, II, p. 493-496).

5. Imponere gravem pœnitentiam salutarem; idque etiam *sub pœna nullitatis*. Hæc autem pœnitentia distincta est a pœnitentia sacramentali. Dicitur *salutaris*, id est, idonea vel ad satisfaciendum justitiæ divinæ, vel ad præcavenda peccata, vel ad progressus spirituales faciendos. — Dicitur *gravis*, id est ea cujus materia habetur ut sufficiens ad peccatum mortale, v. g., auditio Missæ, jejunium una die; pœnitentia potest esse gravis ob diuturnitatem, licet levis in se. Sic recitatio unius psalmi per annum esset pœnitentia gravis. — Quandoque in brevi legitur pœnitentia *longa, longissima, diuturna, perpetua*. Pœnitentia est *longa* si singulis hebdomadibus per annum perseveret; est *longissima*, si per plures annos; est *diuturna*, si per tres saltem annos; est *perpetua*, si per totam vitam, quamvis non singulis diebus (Caillaud, n. 188, 189; Brillaud, n. 222-226).

6. Fideliter servare omnes alias clausulas rescripti, et præsertim eas quæ sic enuntiantur: — 1. *dummodo impedimentum sit occultum vel omnino occultum*. Impedimentum occultum supra definivimus (n. 258); *omnino occultum* dicitur, quando

solis oratoribus notum est; unde in hoc casu, si crimen a duobus testibus probari posset, rescriptum executioni mandari nequiret (Caillaud, n. 193; Brillaud, n. 260); — 2. *dummodo aliud canonicum non obstat impedimentum*: unde si in petitione non omnia impedimenta sive publica sive occulta exposita fuissent, dispensatio foret nulla.

287. Quæritur 3. Quenam servanda sint in fulminatione?

1. Dispensatio fulminanda est in sacro tribunali pœnitentiæ, secreto et viva voce; rescriptum hæc habet: « Nullis super his adhibitis testibus aut litteris datis. » Nec obliviscatur confessarius mentionem rescripti apostolici esse in ipso actu fulminationis faciendam, *sub pœna nullitatis* (ex supra dictis, n. 282).

2. Pronuntianda est legitimatio prolis sive susceptæ, sive suscipiendæ.

3. His peractis, litteræ dispensationis, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, sunt per ipsum confessarium comburendæ aut laniandæ (ita fert rescriptum S. Pœn.); idque faciendum est, juxta S. Lig. (lib. 6, n. 1143), saltem infra triduum post dispensationis executionem. Nota autem hoc non requiri sub pœna nullitatis (Caillaud, n. 199; Brillaud, n. 265). — Nec tamen prohibetur confessarius dispensationis textum transcriptum pro sua instructione apud se retinere, omitta diei et anni mentione, quæ facile argumentum foret cognoscendi pœnitentem dispensatum (Marc., *Inst. Alph.*, n. 2055).

288. Scholium. Nulla specialis præscribitur forma ad fulminationem; sequentem adhibere poterit confessarius.

Impertita prius, uti convenit ex supra dictis (n. 286), absolutione sacramentali, si tamen pœnitens ea deprehendatur dignus, confessarius his verbis dispensationem fulminat: « Ego, virtute potestatis mihi a Sancta Sede (vel a reverendissimo episcopo) concessæ, absolvo te in primis ab omnibus sentiis, censuris, et pœnis ecclesiasticis, tam a jure quam ab homine quovismodo incursis; deinde dispenso tecum super impedimento occulto... (v. g., affinitatis illicitæ) quod incurristi; insuper prolem susceptam sive suscipiendam legi-

timam nuntio. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen. »

Si agatur de tollendo impedimento voti, pro quo aliqua commutatio ordinarie præscribitur, confessarius, post hæc verba « quod incurristi, » adjiciet : « Et in opera quæ tibi præscripsi commuto, » (Caillaud, *op. cit.*, n. 439; cf. Brillaud, *op. cit.*, n. 433-438; Planchard, *op. cit.*, n. 529-536).

CAPUT IV.

DE REVALIDANDIS MATRIMONIIS INVALIDIS.

289. Regulæ generales. Regulariter loquendo, omne Matrimonium, cujus nullitas deprehenditur, quamprimum revalidandum est. Cautissime tamen procedendum est, ob gravissimas consequentias ex prolata sententia profluentes; hinc, *in dubio* semper pro validitate matrimonii standum est, et *in omni casu difficili*, ab Ordinario, vel a docto et prudente viro consilium est petendum.

Triplex hypothesis fingi potest.

290. Prima hypothesis : *Nullitas ab utroque conjuge cognoscitur.*

1. *Revalidatio procuranda est, quando obtineri potest, nec partes eam respuunt.* Antequam autem dispensatio fuerit impetrata, — 1. si nullitas matrimonii sit publica, urgeri debet separatio quoad torum et habitationem, donec matrimonium, impetrata dispensatione, publice revalidari possit; id requiritur ex necessitate scandali vitandi; — 2. si nullitas sit partibus tantum nota, sufficit separatio a toro, modo absit periculum peccandi proximum; secus, momentanea separatio ab habitatione sub honesto prætextu, v. g., itineris, præscribitur (Marc., *Inst. Alph.*, n. 2081).

2. Quando autem revalidatio *obtineri nequit*, aut *partes eam respuunt*, ordinarie separatio a toro et habitatione imponenda

est. — Attamen quandoque *sufficere potest* separatio a toro, dummodo desit scandalum, quia nempe nullitas matrimonii est occulta et solis partibus nota, et insuper partes caste vivere velint ut frater et soror; nec adsit periculum proximum peccati, nec prolis bonum hanc revalidationem postulet, sive quia non sunt filii, sive quia nullitas nunquam detegatur, præsertim si aliter non pauca darentur incommoda.

291. Secunda hypothesis : *Ab utroque conjuge invincibiliter ignoratur Matrimonii nullitas.* Distinguere oportet :

1. Si parochus aut confessarius præsumat *monitionem esse profuturam*, debet partes monere et procurare Matrimonii convalidationem; quia peccata etiam materialia impedienda sunt in quantum fieri potest, et quia non privandi sunt conjuges gratia sacramentali. — Expedit tamen ut differatur monitio, donec obtenta fuerit dispensatio. Et vero monitioni facilius obsequuntur conjuges, quando cognoscent malo remedium statim afferri. — Cæterum haud leviter judicet, sed firmis tantum argumentis, confessarius, vel parochus, conjuges esse bene dispositos.

2. Si parochus aut confessarius præsumat *monitionem non profuturam fore*, vel quia partes aut una earum non vult matrimonium convalidare et tamen cupit eo uti, vel quia adest separationis periculum cum proximi scandalo et filiorum damno, tunc omnino abstinendum est a monitione, quæ nonnisi nociva prævidetur. — In dubio an monitio sit profutura, eodem modo se gerat confessarius ac si constaret de illius inutilitate.

292. Tertia hypothesis : *Impedimentum ab una tantum parte cognoscitur, et ab altera invincibiliter ignoratur.*

Matrimonium necessario revalidandum est, et pars quæ impedimenti conscia est, nullatenus potest sive petere sive reddere debitum, antequam revalidatio effecta fuerit; nam talis usus Matrimonii esset vera et formalis fornicatio, quæ nunquam licita est, etiam ad mortem vitandam.

Unde — 1. si altera pars moneri potest, convalidatio non differatur: atque interea partes ab invicem separentur, saltem quoad torum, si fieri nequeat separatio quoad habitationem;

at ordinarie, cum peccatum quo impedimentum fuit induc-
tum, sit occultum, monitio fieri nequit; quapropter

2. Si moneri non possit altera pars, dispensatio necessaria
quamprimum obtineatur; atque interim pars illa, cui nota
est matrimonii nullitas, evitare debet debitum conjugale
aliquo prætextu, v. g., itineris, si id possibile est quamvis
cum difficultate conjunctum; si vero vitari nequit debitum
sine urgente periculo gravissimi mali, ut diffamationis, scan-
dali, etc., probabile videtur quod lex ecclesiastica irritans
cessat (sicut supra n. 254), et conjuges habiles evadunt ad
efficiendum matrimonium validum, cum obligatione tamen
recurrendi statim ad legitimum superiorem, ut pro cautela
certior fiat dispensatio (Ita Lehmkuhl, n. 826). Cæterum in
eo casu adhiberi potest secunda sententia quæ infra exponitur
(n. 304) de renovatione consensus.

3. Si impedimentum hujus naturæ sit ut ab eo dispensatio
obteneri nequeat, omnino abstinendum est ab usu Matrimonii.

Notandum tamen quod non est facile præsumendum spon-
sos esse conscios nullitatis Matrimonii, quamvis sciant inter
se dari cognationem, vel affinitatem, dispensationem fuisse
necessariam, et alia hujusmodi, imo etiamsi se accusent in
confessione de sua agendi ratione relative ad matrimonii
celebrationem; etenim sæpe equidem judicant conjuges se
male egisse ac peccasse, sed non ideo credunt suum matrimo-
nium esse vere nullum et coram Deo invalidum.

293. Modus revalidandi Matrimonia irrita. Varius est,
prout matrimonium invalidum est vel ob defectum consen-
sus, vel ob defectum formæ Tridentinæ, vel ob inhabilitatem
partium, ut infra exponetur. Sed in quolibet casu hæc servari
debent:

1. Curandum est, ut partes, tempore quo fit revalidatio, sint
in statu gratiæ; eo enim tempore sacramentum Matrimonii ab
eis suscipitur. — 2. Si revalidatio publice fiat, nuptiæ sunt
iterum *benedicendæ*; secus, si revalidatio secreto fiat. — 3. Re-
validatio publica *inscribitur* in solito libro parochiali; reva-
lidatio secreta, si fiat in forma Tridentina, *inscribitur* in libro
matrimoniorum secretorum; secus, nulla fit inscriptio.

§ I. De revalidatione Matrimonii irriti ob defectum consensus.

294. Triplex casus distingui potest :

1. Si defectus consensus *fuerit publicus, aut publicus evaserit*, Matrimonium de novo est ineundum coram parochio et testibus.

2. Si defectus consensus, *licet occultus, sit alteri parti notus*, necessarium est, ut privatim renovetur consensus utriusque conjugis.

3. Si defectus consensus sit *alteri parti ignotus*, satis est, absolute loquendo, ut consensum det qui non consensit, dummodo cognoscat prioris conjugii nullitatem, et alter consensum suum non revocaverit. Etenim ut valeat matrimonium, cæteris positis, sufficit ut duarum partium sit simul consensus de ineundo matrimonio : atqui in præsentī casu dantur illi duo consensus, scilicet, — 1. partis quæ prius non consensit et quæ nunc consentit, ex hypothesi ; — 2. alterius partis quæ ignorat defectum consensus consortis ; nam ista pars ab initio vere et realiter consensit ; porro ille consensus etiam nunc subsistit ; etenim consensus est aliquid morale, a tempore independens, quod novum requirit voluntatis actum ut cesset, uti modo dicitur, ubi de dispensatione in radice, et uti constat ex matrimoniis per procuratores vel litteras initis, in quibus non datur consensus actualis, sed virtualis, seu moraliter perseverans. — Nec dicatur consensum non datum fuisse ab una parte nisi ea conditione ut consentiat actualiter altera pars ; nam de ista conditione non cogitant partes, in jure nullatenus supponitur, et innumeris incommodis ansam præberet.

Dicitur 1. *Modo pars quæ renovat consensum cognoscat prioris nullitatem* ; alioquin consensus daretur ex errore ; non posset censi novus consensus, sed continuatio prioris consensus invalidi, ac proinde semper invalidus remaneret.

Dicitur 2. *Modo altera pars non revocaverit consensum* ; alioquin uterque consensus concurrere non posset. nec proinde contractum efformare.

Dicitur 3. *Absolute loquendo*, quia opinio contraria. proba-

bilitate non carens, in praxi tenenda est, quando id sine incommodo fieri potest; unde ea quam propugnamus nonnisi in casu necessitatis inserviet.

§ II. De revalidatione Matrimonii irriti ob defectum formæ Tridentinæ.

295. Principium. Certum est, Matrimonium invalidum ratione clandestinitatis ineundum esse coram Parocho et testibus, nisi obtineatur a S. Pontifice dispensatio a Lege Tridentina, aut sponsi domicilium vel quasidomicilium acquisierint in loco ubi lex non viget. Id patet ex dictis supra, ubi de clandestinitate.

Hoc posito triplex casus distinguitur :

296. Primus casus : *Si duæ partes annuant se sistere coram parocho, ut Matrimonium revalidetur, — vel secreto contrahendum erit coram parocho et duobus selectis testibus, ad vitandum scandalum, si nullitas matrimonii sit occulta; — vel publice procedendum erit, si sit publica, nisi ob peculiares circumstantias Ordinarius aliud expedire judicaverit, et alia ratione scandalum removeri possit et quamprimum removeatur.* (Ita Card. Caprara in *Instruct. super matrimon. invalide initis tempore perturbat. Gallicæ*, n. 6 et 7).

297. Secundus casus : *Si una pars sit indisposita, videndum est in quo sita sit ejus indispositio :*

1. Si est indisposita *respectu sacramenti pœnitentiæ tantum*, sed assentiatur renovationi matrimonii : « Non erit illicitum, inquit idem cardinalis (n. 8), ad matrimonii celebrationem procedere, non obstante illius indispositione. Pars enim innocens et instans, attentis circumstantiis, licite utitur jure suo : Ecclesiæ minister eidem innocenti directe ac licite reddit jus suum, et indigna renuentis susceptio ejus duntaxat indispositioni tribuenda est. »

2. Si *renuat pergere ad ecclesiam*, consulendus est episcopus, qui poterit permittere, præsertim in casu nullitatis occultæ, ut jungantur partes in sua ipsorum domo vel alio loco, dummodo cum parocho adsint testes graves, quorum ope convalidatio hujus Matrimonii fieri possit publica,

si hoc ad tollendum scandalum sit necessarium (Gury, n. 893).

3. *Si non possit adduci ad se sistendum coram parochō,* « tunc, pergīt idem cardinalis (n° 11), satagendum est ut specialem procuratorem constituat qui ejus nomine matrimonium contrahat de more; aut saltem expresso consensu de præsenti per epistolam directam proprio parochō, vel alteri sacerdoti ordinarii aut parochi licentiam habenti, matrimonium renovetur. »

4. *Si ne per procuratorem aut litteras quidem velit contrahere,* tunc, juxta eundem cardinalem, « ad dispensationem in radice matrimonii (de qua infra dicemus) deveniendum erit, ita ut saltem innocentis partis animæ saluti, prolis legitimi et familiarum tranquillitati omnino consultum sit, et quamprimum etiam renuentis animæ saluti provideri possit. »

298. Tertius casus : *Si neutra pars consentiat denuo Matrimonium contrahere,* nihil omnino hic et nunc faciendum est; nulla enim dispensatio ab Ecclesia in tali casu conceditur. Restat igitur ut parochus ferventi orationi vacet, frequenter Deo miserrimos concubinos commendet, et assiduis curis horum conversionem procurare satagat (Gury, n. 894).

§ III. De revalidatione Matrimonii ob inhabilitatem partium.

Ad revalidandum matrimonium irritum ob impedimentum ecclesiasticum, ante omnia obtinenda est dispensatio ab impedimento. Duplicis vero generis datur: — 1. dispensatio simplex, — 2. dispensatio in radice.

1. De revalidatione Matrimonii per dispensationem simplicem.

299. Principium. Dispensatio simplex id unum efficit, nempe ut impedimentum tollatur, jamque nil obstat quin matrimonium contrahatur, sed per se solam non convalidat ipsum matrimonium. Restat igitur ut, sublato per talem dispensationem impedimento, partes suo consensu conjugium ineant.

Sed de hoc consensu renovando, tria quærentur:

300. Quæritur 1. *Utrum in præsenti casu, obtenta dispen-*

satione simplici, requiratur renovatio consensus utriusque partis?

RESP. 1. *Si uterque conjux conscius est impedimenti, uterque tenetur consensum renovare, ut patet.*

RESP. 2. *Si impedimentum uni tantum parti notum sit, et alteri manifestari nequeat sine gravibus incommodis, atque insuper ea tantum pars quæ impedimenti est conscia, ab illa directe afficiatur inhabilisque reddatur, tunc sufficit renovatio consensus ex parte hujus partis; etenim consensus alterius fuit ab initio validus; nunc perseverat; ergo, accedente consensu illius qui invalide consenserat, perficietur contractus. — Hinc si fidelis duxisset non baptizatam, quæ ignorat impedimentum, sufficeret ut, cessante infidelitate vel obtenta dispensatione, fidelis renovaret consensum, quia consensus infidelis fuit validus, cum Ecclesia non potuerit ipsi imprimere inhabilitatem personalem.*

RESP. 3. *Si impedimentum pariter uni tantum parti notum sit, sed utramque directe afficiat et inhabilem reddat, duplex datur sententia probabilis.*

Prima sententia tenet sufficere renovationem consensus illius partis quæ impedimenti conscia est, quia prior consensus alterius partis, licet suo effectu caruerit ob impedimentum a jure positivo appositum, tamen de jure naturæ fuit validus. Unde fit, quod, cum removetur impedimentum per dispensationem, perseverante ex una parte primo consensu conjugis ignorantis impedimentum virtualiter per usum matrimonii, cohabitationem voluntariam, et alia signa externa, et accedente ex altera parte consensu interno conjugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia signa externa; tunc consensus utriusque moraliter uniantur, et matrimonium convalident.

Secunda sententia affirmat e contra requiri renovationem consensus ex parte utriusque, et probatur — 1. *ex praxi et mente Ecclesiæ*, quæ magnum agnoscit discrimen, quoad consensus renovationem, inter dispensationem simplicem et dispensationem in radice: porro nullum adesset sub illo respectu, si simplex dispensatio eximeret a renovando consensu.

— 2. *Ex ratione.* Impedimentum tollit efficaciam consensus ab ipso principio; ergo remanet inefficax, nisi renovetur, et proinde nullum effectum potest producere, quia perseverat eodem modo quo datus est: dispensatio autem simplex non sanat vitium quod præcessit, sed partes reddit solummodo capaces in posterum.

In praxi non est recedendum a posteriori sententia, extra casum urgentis necessitatis, nisi obtineatur dispensatio *in radice*. Si autem casus urgeat, nec facile dispensatio in radice obtineri possit, licebit uti priori sententia. Necessitas porro urgens adest, quando ex manifestatione nullitatis matrimonii alteri parti facta, vel ex separatione conjugum, periculum mortis, aut gravis infamiae, vel scandali timeri prudenter potest (S. Lig., lib. 6, n. 1115, 1116).

301. Quæritur 2. *An ad renovationem consensus requiratur ut conjux uterque fuerit prius certioratus de nullitate matrimonii, et quomodo id effici possit?*

RESP. 1. Affirmandum videtur cum sententia communiori id esse necessarium. Et prob. — 1. *Ratione.* Etenim renovatio consensus, ut tollatur matrimonii nullitas, procedere necessario debet ex intentione efficiendi matrimonium: ille autem qui credit prius matrimonium fuisse validum, non vult matrimonium efficere, sed tantum renovat et ratihabet prius initum; quod, cum nullum sit, hujusmodi consensu convalidari non potest. Illudque verum est præsertim, quando agitur de conjuge qui præsumitur matrimonium dissoluturus, si nullitatem agnosceret; tunc censetur dicere se velle matrimonium, sed quale fuit ab initio, et non aliud. — 2. *Auctoritate S. Pœnitentiariæ* quæ in suis rescriptis hanc clausulam solet apponere: « Muliere de nullitate prioris matrimonii certiorata (vel viro certiorato). » Et probat Benedictus XIV (*Instit.* 87, n. 67) his verbis non solam instructionem, sed veram conditionem contineri.

RESP. 2. Hi sunt præcipui modi ab auctoribus assignati:

Primus modus. Si conjux simpliciter dicat: « Nullum est matrimonium nostrum propter aliquod impedimentum; vel: dixit mihi confessarius nullum esse..., ideoque renovemus

consensum. » Hic modus certe sufficiens est, sed in praxi raro adhiberi potest.

Secundus modus. Si dicat conjux : « Quando nupsi, non habui verum consensum, nunc præstare volo; vis et tu præstare? » Hic modus communiter admittitur ab auctoribus, et recte adhiberi potest sine mendacio, cum consensus nullus non sit verus consensus.

Tertius modus. Si dicat : « Angor scrupulis de nostri matrimonii valore, ideoque renovemus consensum. » Hic modus admittitur à S. Ligorio et pluribus theologis, quia, inquit S. Doctor, satis est ut altera pars ponat consensum independentem a primo; nec obstat quod illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis matrimonii; nam, ut consensus novus valeat, non indiget ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantum ut præstetur independentem a primo consensu. — Quidam tamen, sed immerito, hunc rejiciunt, propter verba rescripti : « *Certiorata* prius de nullitate matrimonii » (Caillaud, n. 211).

Sunt alii modi a pluribus theologis propositi, nempe : « Dic, quæso, si nullum esset nostrum matrimonium, nonne iterum contrahere velles ! » vel « Si mihi non nupsisses, nonne nunc nubere velles ? » Sed merito rejiciuntur isti modi, quia sic incertum est, num altera pars intendat consensum iterare in præcedens matrimonium, an in novum consentire; excipe, nisi ex illa petitione conjux inscius impedimenti jam veniret in dubium vel suspicionem de nullitate matrimonii; tunc enim poneret consensum a primo independentem (S. Lig., lib 6, n. 1117).

302. Quæritur 3. *An consensus renovari debeat juxta formam Tridentinam ?*

RESP. 1. *Affirmative, si impedimentum sit publicum,* — tum quia alioquin non constaret coram Ecclesia de validitate matrimonii, sicque novum impune iniri posset; — tum quia urget tunc ratio scandali tollendi, vel præcavendi; — tum quia id exigunt Brevia Datariae.

RESP. 2. *Negative, si impedimentum sit occultum, idque probatur,* — 1. *Ex auctoritate;* nam ita statuit S. Pœnitentia-

ria; ita S. Congregatio Concilii; ita demum varia Romæ tribunalia; — 2. *ex ratione*; nam lex concilii Tridentini non respicit casum de quo nunc agimus. Etenim danda non est illi legi extensio, quæ esset inutilis, imo et noxia; atqui esset inutilis: satis enim constat Ecclesiæ de matrimonio, et obtentus fuit finis concilii; si vellent sic nupti novum matrimonium inire, ab eo cohiberentur, quia non possent ostendere prioris nullitatem: esset noxia, quia daret locum variis scandalis, partes exponeret diffamationi et multis sæpe incommodis. Ergo lex concilii dicenda est vel non attingere præsentem casum, vel jam fuisse impleta (Ita S. Lig., lib. 6, n. 1110; Caillaud, *op. cit.*, n. 213; Brillaud, *op. cit.*, n. 280).

II. De revalidatione Matrimonii per dispensationem in radice.

303. Notio dispensationis in radice. Definitur a Benedicto XIV (q. can. 174; *de Syn. diæc.*, lib. 13, cap. 21, n. 7): *Legis ecclesiasticæ, quæ impedimentum induxit, abrogatio in casu particulari, conjuncta cum irritatione omnium effectuum etiam antea ex lege secutorum.*

His ultimis verbis, *conjuncta cum irritatione*, etc., significatur propria indoles dispensationis *in radice*, ejusque specifica differentia a dispensatione simplici; sed quo melius hæc innotescat, dicendum est quinam sint effectus dispensationis in radice, et quomodo hujusmodi effectus producantur.

304. Ejus effectus exponuntur. Ex definitione supra allata, dispensatio in radice irritat omnes effectus etiam antea ex lege impedimenti secutos. Porro tria secuta sunt ex tali lege, nempe vi impedimenti: consensus nubentium fuit infirmatus, ex ista infirmitate orta est nullitas matrimonii, et ex hac nullitate illegitimitas filiorum. Itaque, ut tales effectus tollat, dispensatio in radice debet *sanare infirmitatem consensus, validitatem conferre matrimonio, filiis legitimitatem tribuere.*

1. *Sanat consensum*; et quidem consensus naturalis fuit ab initio vere præstitus, atque per eum matrimonium validum fuisset, nisi impedimentum ecclesiasticum obstitisset. Lex enim canonica non intrinsece mutat animum voluntatis mutuumque consensum, sed solummodo ejus vim et efficaciam

impedit ne contractum producat; unde consensus sic ab initio datus remanet quoad sui essentiam integer, licet vitio nativo infirmatus. Dispensatio in radice igitur, legem impediementi abrogando in casu particulari, istud vitium aufert, et consensum sanat; atque hæc est ratio cur hujusmodi dispensatio a multis vocetur *sanatio* matrimonii in radice.

2. *Validitatem matrimonio confert*; sublato enim impediemento per dispensationem in radice, consensus, qui est principium et quasi radix contractus matrimonialis, omnem vim et efficaciam nativam recuperat; unde jam nil obstat, quin sit habilis ad matrimonium validum producendum. Hic est autem sensus quo talis dispensatio dicitur dispensatio seu *sanatio in radice*, quia nempe matrimonium *in sua radice* convalidatur et sanatur.

3. *Legitimitatem filiis tribuit*; nam ex eo quod Matrimonium tanquam validum habeatur, conjuges reputantur veri et legitimi, ideoque etiam eorum filii legitimitatem consequuntur. (De his effectibus v. Perrone, *de Matr. christ.*, II, p. 146-148; diss. *circa disp. in radice*, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 182-191; Carrière, *de Matr. Pr. maj.*, n. 1423-1426).

305. Modus quo dicti effectus producuntur. Duo sunt notanda :

1. Sequuntur *directe et immediate* ex sanatione consensus ab initio præstiti, *quin sit necessaria ejusdem renovatio*. Igitur, dummodo hic consensus physice datus fuerit in ipsa conjugii celebratione, eo ipso quod a vitio purgatur, idem ipse, non autem novus alius consensus, fit validus et effectus omnes supradictos producit.

2. Insuper iidem effectus non tantum producuntur a tempore quo conceditur dispensatio et consensus sanatur, seu, ut aiunt canonistæ, *ex nunc*, sed etiam per quandam fictionem juris censentur producti a tempore quo consensus fuit præstitus, seu *ex tunc*; siquidem, ex definitione supra allata ex Benedicto XIV, talis dispensatio irritationem importat « omnium effectuum etiam antea ex lege secutorum. » Itaque impediementum prorsus tollitur, perinde ac si nunquam existisset.

Modus autem, quo res hæc concipi debet, aliqua explicatione indiget: — 1. Quod attinet ad effectum productionem *ex nunc*, seu ex tempore quo dispensatio conceditur, non videtur dubitandum quin Ecclesia, quæ legem irritantem statuit, possit hanc radicitus tollere, et eam reipsa per dispensationem in radice tollat, ita ut, tempore quo talis dispensatio impertitur, conjuges vi consensus prioris virtualiter perseverantis verum conjugium contrahant, verumque sacramentum Matrimonii conficiant et suscipiant. — 2. Quod attinet ad productionem eorundem effectum *ex tunc*, seu ex tempore quo consensus fuit datus, patet eam esse intelligendam solummodo *per fictionem juris*; nam, ut ait Benedictus XIV (*loc. cit.*). Ecclesia non potest facere « ut Matrimonium nulliter contractum non ita contractum fuerit, » sed per hanc dispensationem impedimentum ita penitus tollit in radice, ut illud sustulisse in actu ipso dati consensus censeatur, et Matrimonium etiam ab hoc primo initio externe et coram lege convalidet. Unde etiam filii qui ex tunc usque ad dispensationem concepti sunt habentur tanquam legitimi (Cf. Perrone. *ibid.*, p. 151, 152).

306. Propria et specifica differentia dispensationis in radice. Liquet ex dictis dispensationem in radice a simplici dispensatione in duobus differre.

1. Dispensatio simplex, quæ conceditur post nuptias, solummodo ad *præsens et futurum tempus* refertur; at dispensatio in radice revocatur *directe ad tempus quo Matrimonium cum impedimento contractum fuit*, impedimentum tollit ab initio, Matrimonium ratum habet item ab initio.

2. Dispensatio simplex *non convalidat Matrimonium sine consensus renovatione*; siquidem impedimentum tollit, ut conjuges jam possint novo consensu conjugium validum inire. Dispensatio in radice *non exigit consensus renovationem*, sed primitivum consensum afficit, et eundem ipsum sanum et validum reddit (Perrone, *ibid.*, p. 152, 153).

307. Assertio. *Summo Pontifici competit potestas concedendi dispensationes Matrimonii in radice.*

PROB. 1. *Ex praxi SS. Pont.*, quæ a pluribus sæculis est

omnino certa et constans. Inter SS. Pontifices qui dispensationes concesserunt ut matrimonium ex irrito fieret validum sine renovatione consensus, citari possunt Clemens IX, Clemens XI, Clemens XII, Benedictus XIV, Clemens XIII, Pius VI, Pius VII.

PROB. 2. *Ex auctoritate theologorum et canonistarum.* Quamvis pauci agant de iis dispensationibus sub eo præcise respectu sub quo eas hic consideramus, earum tamen possibilitatem supponunt: docent S. Pontificem posse legis effectus abrogare, non solum in futurum, sed quoad præteritum; posse res in eodem statu reponere, ac si nullum adfuisset matrimonii impedimentum; docent præsertim eum posse filios legitimare eo modo ut legitimatio vim habeat, non solum quoad effectus spirituales, sed etiam indirecte quoad effectus civiles, quia res ad eundem statum reducuntur ac si semper validum fuisset matrimonium: porro hæc omnia supponunt dari posse dispensationem qualem exposuimus, prout advertunt quidam ex ipsis; cum sublatis omnibus legis effectibus naturaliter sequatur matrimonii validitas. Unde Benedictus XIV non solum asserit (quæst. 527), *nefas esse dubitare de hac potestate S. Pontificis*, sed ait (quæst. 174), *ita docere communiter canonistas*, quibus adjungit theologos.

PROB. 3. *Ex ratione.* Facile concipitur Ecclesiam dispensare posse *in radice*, si impedimenta juris ecclesiastici suspendant tantum consensus efficientiam; tunc enim matrimonium fit validum virtute prioris consensus, qui, remoto obice, vel sanato vitio quod ejus efficaciam cohibebat, jam effectum suum producit; porro talia sunt reipsa impedimenta ecclesiastica. Ille modus — 1. *est in se possibilis*; nullam involvit repugnantiam; nec certe major requiritur potestas ad suspendendam, quam ad prorsus tollendam consensus efficaciam; — 2. *melius congruit sapientiæ legislatoris*; finem suum pariter consequitur, cum contrahentes sint ex parte sua æque inhabiles ad matrimonium; aliunde tamen præcavet gravissima incommoda quæ non raro sequerentur ex necessaria consensus renovatione; — 3. *congruit praxi Ecclesiæ*; de facto enim concedit dispensationes *in radice*, nec tamen in-

tendit supplere consensum : unde ex *facto* ad jus concludere possumus.

308. Quæritur 1. *Quænam sunt conditiones requisitæ ad dispensationem in radice ?*

Tres potissimum ab auctoribus assignantur :

Prima conditio est, ut *prior consensus verus fuerit et serio datus* : alioquin non adesset radix matrimonii, ut loquitur Benedictus XIV. Et illud est quod intendunt idem Pontifex, et card. Caprara, quando exigunt ut conjunctio extrinsecam speciem habuerit justî matrimonii, nec fuerit manifeste fornicaria.

Hinc si agatur de matrimonio mere civili, quamvis sit coram Deo verus concubinatus, poterit tamen convalidari per dispensationem *in radice*, quotiescumque sic nupti vere matrimonium contrahere voluerunt, quia talis matrimonii nullitatem non cognoscebant (Carrière, *Comp. de Matr.*, n. 284; Caillaud, *op. cit.*, 141-143, 378; Brillaud, *op. cit.*, n. 287; Gury, n. 904).

Secunda conditio est, ut *constet utriusque conjugis consensum perseverare* : si vel ab uno revocatus fuisset, locus non foret dispensationi. Ita communiter auctores recentiores. Quidam tamen (Perrone, *de Matr. christ.*, II, p. 162-164), hanc conditionem non absolute necessariam esse contendunt, quia, juxta eos, conjuges dederunt consensum suum ut irrevocabilem, ideoque talis censi debet ex eorum parte, nisi aliter positive constet. Saltem, sola velleitas discedendi a vinculo matrimoniali, qualis in discordiis concipi potest ab altero conjugue, non impedit quin Ecclesia matrimonium sanare possit, modo subjectiva persuasio de valore matrimonii a conjugue discorde habeatur (Lehmkuhl, *de Matr.*, n. 831).

Quidquid sit, hæc nobis, in ordine ad praxim, statuenda esse videntur. — 1. Si rescriptum exigat ut constet de perseverantia consensus, et media præscribat quibus id constare possit, hæc profecto adhibenda erunt. — 2. Si rescriptum nihil peculiariter præscribat, agendum erit juxta circumstantias : unde, si, ut ordinarie evenit, obtenta fuerit dispensatio propter incommoda ex manifestatione nullitatis et renova-

tione consensus oritura, exigendus non erit actus expressus conjugum quo constet eos in consensu perseverare; alioquin reducerentur incommoda de quibus vitandis agitur: satis ergo erit ut confessario constet¹, quantum patientur rerum adjuncta, revocatum non fuisse consensum (Carrière, *Comp. de Matr.*, n. 284; Caillaud, n. 144, 145).

Tertia conditio est, ut *adsiturgens et gravissima causa*. Ita Benedictus XIV. In triplici autem casu hæc haberi potest, nempe — 1. quando una pars ad renovationem consensus adduci nequit, et nihilominus consensum de præsentī exhibet remanendi in matrimonio; — 2. quando uni tantum parti notum est impedimentum, quod sine gravibus incommodis alteri manifestari non posset; — 3. quando urgens adest ratio non monendi conjuges de nullitate matrimonii.

Hæc tertia conditio non requiritur ad validitatem dispensationis, si hæc concedatur a S. Pontifice; secus, si concedatur ab episcopo ex indulto particulari (Carrière, *de Matr. Pr. maj.*, n. 1444, 1446).

309. Quæritur 2. *Quomodo sit exsequenda dispensatio in radice?*

1. *Si una pars sit rite disposita et altera vel ignoret nullitatem, vel non velit renovare consensum coram paroco*; sacerdos ad id delegatus, extra vel intra tribunal, uti potest sequenti formula: « Ego potestate Apostolica mihi specialiter a Sancta Sede (vel per Ordinarium) demandata, in primis vos absolvo ab omnibus sententiis, censuris et pœnis ecclesiasticis, deinde matrimonium a te cum N. nulliter contractum in radice sano ac convalido, prolemque susceptam vel suscipiendam legitimam nuntio, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. »

2. *Si uterque conjux ignoret matrimonii nullitatem et moneri nequeat*, alia adhiberi potest formula, scilicet: « Ego potestate Apostolica et mihi specialiter a Sancta Sede (vel per Ordinarium) demandata, N. et N. absolvo in primis ab omnibus sententiis, censuris et pœnis ecclesiasticis, deinde matrimonium nulliter ab eis contractum in radice sano ac convalido, prolemque susceptam vel suscipiendam legitimam nuntio, in

nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. » (Caillaud, n. 152).

3. *Si nullitas sit publica*, provideatur, ut dispensatio ad notitiam fidelium deveniat, ne perseveret scandalum.

Notandum denique quod in omni casu, quantum fieri potest, parochus vel confessarius procurare debet, ut partes sint in statu gratiæ, tempore quo fulminatur dispensatio; quia ex dictis supra hoc ipso tempore gratia sacramentalis matrimonii conjugibus confertur.

APPENDIX.

DE LEGIBUS CIVILIBUS CIRCA MATRIMONIUM.

Tria sunt expendenda: 1. An et qualis potestas legifera auctoritati civili competat circa Matrimonium christianum; — 2. quænam sint præcipuæ leges civiles apud nos in Gallis vigentes de Matrimonio; — 3. quomodo sit erga eas practice agendum.

§ I. An et qualis potestas legifera auctoritati civili competat circa Matrimonium christianum.

310. Sensus quæstionis. Quæstio movetur præsertim respectu impedimentorum, utrum nempe principes civiles aliquam habeant saltem cum Ecclesia communem potestatem constituendi impedimenta Matrimonium dirimentia; sed quo facilius et plenius quæstio hæc solvatur, prius definire juvabit ideam generalem potestatis civilis in Matrimonium.

I. *Definitur idea generalis potestatis civilis in Matrimonium christianum.*

311. Principium 1. Matrimonium *aliquatenus subjicitur potestati civili*, uti jam supra diximus (n. 23).

« Considerandum est, inquit Doctor Angelicus (*cont. Gent.*, lib. 4, cap. 78), quod quando aliquid ad diversos fines ordinatur, indiget habere diversa dirigentia in finem. Generatio autem humana ad multa ordinatur, scilicet *ad perpetuitatem speciei*, et *ad perpetuitatem populi in civitate*; ordinatur etiam *ad perpetuitatem Ecclesiæ*. Unde oportet, quod hujusmodi generatio a diversis dirigatur. In quantum igitur ordinatur *ad bonum naturæ*, quod est perpetuitas speciei, dirigitur *a natura* (id est, a lege naturæ). In quantum ordinatur *ad bonum politicum*, subjacet ordinationi *legis civilis*. In quantum autem ordinatur *ad bonum Ecclesiæ*, oportet quod subiaceat *regimini ecclesiastico* » (Cf. in 4 sent. dist. 34, a. 2, q. 1, ad 4).

312. Principium 2. Id tenendum est non modo quoad conjugium infidelium, *sed etiam fidelium*, et Matrimonium *Christianum*, licet sit sacramentum, debet pariter et ipsum subjici auctoritati politicæ, atque a legibus civilibus dirigi.

Nullus inter doctores catholicos hoc in dubium revocat, ita tamen ut rite intelligatur. Et sane conjugia fidelium, haud secus ac conjugia infidelium, sunt ordinata in perpetuitatem speciei, ac proinde in bonum politicum (Perrone, *de Matr. Chr.*, II, p. 326).

313. Principium 3. Ita tamen potestate civili regi debet Matrimonium christianum, ut *debita subordinatio ac dependentia* servetur *respectu legis naturæ et potestatis Ecclesiasticæ*.

Nam prius est, Matrimonium esse contractum naturalem et sacramentum, quam esse contractum civilem; et ideo jure naturali et ecclesiastico prius regitur quam jure civili. — Quænam autem esse debeat hæc dependentia et subordinatio, ex statim dicendis patebit.

Monuimus enim, ubi de objecto potestatis legiferæ Ecclesiæ in Matrimonium christianum (n. 90), accurate distinguenda esse ab invicem, ea quæ sunt *intrinseca* Matrimonio ejusque vinculum afficiunt, et ea quæ sunt eidem *extrinseca*, ipsumque consequuntur tanquam *effectus quidam in ordine civili*. Porro in præsentì contendimus auctoritatem potestatis civilis *in priora* esse nullam, sed *in posteriora* esse plenam et *exclusivam*.

314. Assertio 1^a. *Auctoritas potestatis civilis nulla est in ea omnia quæ Matrimonio sunt intrinseca.*

Constat omnibus probationibus, sive ex auctoritate Leonis XIII, sive ex ratione theologica depromptis, quibus initio secundæ partis hujus Tractatus (n. 92) statuimus potestatem Ecclesiæ in vinculum matrimoniale esse *jure divino propriam et supremam*. Sufficiat referre hæc verba Leonis XIII, quæ magis directe ad quæstionem præsentem attinent, et insuper probationes ipsas ex ratione desumptas indicant: — 1. « Cum Matrimonium (etiam in primæva sui institutione) sit *sua vi, sua natura, sua sponte sacrum*, consentaneum est, ut regatur ac temperetur *non principum imperio*, sed divina auctoritate Ecclesiæ, quæ rerum sacrarum *sola* habet magisterium. » — 2. « Deinde considerata *sacramenti dignitas* est, cujus accessione Matrimonia christianorum evasere longe nobilissima. De sacramentis autem statuere et præcipere, ita, ex voluntate Christi, sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis ejus *vel minimam partem ad gubernatores rei civilis* velle esse translata » (Encycl. Arcanum divinæ sapientiæ).

Ergo leges civiles attingere non possunt sive conjugii naturam et proprietates essentielles, sive vinculum et habilitatem personarum ad valide contrahendum, sive tandem obligationes quæ illud in ordine morali consequuntur.

315. Assertio 2^a. *Auctoritas potestatis civilis plena est et exclusiva in eos effectus qui Matrimonium christianum consequuntur in ordine civili, id est in ordine mere temporali.*

Ita enim apertis verbis declarant Pius IX (Lett. al Re de Sardegna, 19 sett. 1852) et Leo XIII (Encycl. cit.). Hæc sunt verba Leonis XIII: « Non ipsa (Ecclesia) ignorat, neque diffitetur, sacramentum Matrimonii, cum ad conservationem quoque et incrementum societatis humanæ dirigatur, cognitionem et necessitudinem habere cum rebus ipsis humanis, quæ Matrimonium quidem consequuntur, sed *in genere civili* versantur; *de quibus rebus jure decernunt et cognoscunt qui rei publicæ præsumt.* »

Et quidem ratio id etiam probat. Nam in conjugiiis adsunt sane multa accessoria, quæ contractum matrimonialem comi-

tantur, aut ei extrinsece superveniunt, quales sunt, v. g., causæ dotis, atque hæreditatis, item successionis, admissionis aut exclusionis ab officiis ac muniis publicis aut privatis, illegitimitatis prolis in foro civili, aliæque hujusmodi. Porro hæc omnia et similia, cum in ordine temporali versantur, ordinationi solius potestatis civilis subjacere possunt. Ergo.

316. Corollarium 1. Ergo princeps christianus, in sui juris exercitio atque in universa legislatione matrimoniali, cavere debet, ne *unquam juri naturali aut divino aut ecclesiastico adversetur vel contradicat*; et proinde ullam legem unquam statuatur, ullamque proferat sententiam judicalem, quibus vera natura conjugii christiani, ejusque proprietates essentielles labefactari queant, aut etiam leges canonicæ de impedimentis Matrimonii subvertantur (Cf. prop. 73, 67, 72 Syllabi).

317. Corollarium 2. Ergo officium *positivum* est principibus christianis impositum, ut, quantum fieri potest, suis legibus, atque etiam vi externa qua pollent, *sanctitatem Matrimonii tueri ac protegere*, necnon et *leges ab Ecclesia latas* circa conjugia *amplecti et sancire* curent; quæ quidem protectio ac sanctio, licet nullum intrinsecum robur addat legibus divinis aut ecclesiasticis, tamen non parum conferret ut eædem ab omnibus fideliter servarentur.

318. Corollarium 3. Ergo optandum esset ut christiani principes leges civiles de conjugio ita conformarent, ut *semper harmonice cum Ecclesiæ legibus consentirent*. « Hujusmodi enim compositione, ait SS. DD. Leo XIII (Encycl. cit.), ac fere harmonia, non solum utriusque potestatis (ecclesiasticæ et civilis) optima ratio continetur, sed etiam opportunissimus atque efficacissimus modus juvandi hominum genus in eo quod pertinet ad actionem vitæ (præsentis) et ad spem salutis sempiternæ » (Cf. Perrone, *de Matr. christ.*, II, p. 335, 336).

II. *Expenditur potestas civilis circa impedimenta Matrimonii statuenda.*

319. Status quæstionis. — 1. Hic non agitur de impedimentis illis *improprie* dictis, quæ irritent Matrimonium *in foro externo civili*, et conjuges privent *effectibus mere civili-*

bus; patet ex jam dictis principes posse istiusmodi impedimenta statuere, idque fusius explicatur infra in corollariis.

2. Neque etiam agitur de impedimentis *mere prohibentibus*. Juxta plures equidem potestas civilis valet statuere hujusmodi impedimenta, quæ etiam vim in conscientia habeant, si justa supponantur: sed alii negant (Martin, *de Matr. chr.*, n. 364); alii vero nonnisi cum restrictione affirmant (Perrone, *de Matr. chr.*, II, p. 328).

Agitur ergo de impedimentis quæ *ipsum vinculum* Matrimonii attingant, et contractum matrimonialem *nullum ac irritum* reddant *coram Deo*.

320. Errores. Præter naturalistas, novatores sæculi xvi, et theologos regalistas, qui omnes, uti jam diximus (n. 91), nullam Ecclesiæ, atque ideo *totam potestati civili* tribuunt potestatem statuendi impedimenta Matrimonii, recensendi sunt nonnulli theologi et canonistæ, sive antiquiores, sive recentiores, qui *ex æquo utrique potestati* ecclesiasticæ atque politicæ hujusmodi auctoritatem concesserunt.

321. Assertio. *Principes christiani nullam habent sive exclusivam sive cum Ecclesia communem potestatem constituendi impedimenta Matrimonium christianum dirimentia.*

PROB. 1. *Auctoritate et praxi Ecclesiæ*, quæ nobis innotescit, tum ex doctrina concilii Tridentini, tum ex declarationibus SS. Pontificum, tum ex responsionibus SS. Congregationum Romanarum.

1. *Concilium Tridentinum* (in cap. 1. *de Ref.*, sess. 24), hæc habet: « Dubitandum non est clandestina Matrimonia, libero contrahentium consensu facta, *rata et vera* esse Matrimonia, *quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit*. » Porro falsum esset illa Matrimonia esse valida quamdiu Ecclesia illa non irritaverit, si principi civili competeret potestas illa irritandi; ergo. » — Can. 12 sic exprimitur: « Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos; anathema sit. » Quibus verbis generalibus definire voluit concilium *omnes* causas matrimoniales ad *solos* iudices ecclesiasticos pertinere, ut expresse declaravit Pius VI in brevi ad episcopum Motulensem. Porro si princeps constituere posset impe-

dimenta dirimentia, illius esset expendere naturam et existentiam horum impedimentorum; ac proinde omnes causæ matrimoniales non pertinerent ad solos iudices ecclesiasticos; ergo.

2. SS. *Pontifices* pluries declaraverunt ea quæ pertinent ad validitatem Matrimonii ab auctoritate *soli*us Ecclesiæ pendere. — Ita Pius VI, in brevi ad episcopum Motulensem, ait: « Ad *solan* Ecclesiam, cui tota de sacramentis est cura concredita, *jus omne et potestas* pertinet suam assignandi formam huic contractui ad sublimiorem sacramenti dignitatem evecto, ac proinde de matrimoniorum validitate aut invaliditate iudicium ferre. » — Pius VIII et Gregorius XVI in suis encyclicis declararunt Matrimonium Ecclesiæ *omnino subjici*, ab eaque *omnino pendere*. — Pius IX, in allocutione die 27 sept. 1852 data, circa negotia reipublicæ Neogranatensis, concludit: « *Omnino spectare ad Ecclesiæ potestatem eu omnia* decernere quæ ad Matrimonium *quovis modo* possunt pertinere. » Et in epistola ad Regem Sardiniae, 19 sept. 1852, asserit potestatem civilem statuere *tantum circa forum civile*, Ecclesiam vero præscribere ea quæ ad Matrimonii *validitatem* pertinent. — Tandem SS. DD. Leo XIII (Encycl. cit.) conceptis verbis docet: « Christum, quod *ad vinculum* (Matrimonii) spectat, legiferam et judicialem *Ecclesiæ suæ* attribuisse potestatem, » atque etiam, « absonum esse plane potestatis ejus *vel minimam partem gubernatores rei civilis* velle esse translata; » denique concludit, « jure civili res *tantummodo* ordinari atque administrari posse, quas Matrimonio efferunt ex sese *in genere civili*. »

3. Tandem SS. *Congregationes Romanæ* doctrinam propositam semper habuerunt tanquam practice certam, idque, data occasione, declarare non dubitaverunt. Sit inter plures alias, responsio Episcopo Vivariensi facta (die 1 jun. 1834) a S. Pœnitentiaria, nempe Matrimonia apud nos inita cum impedimento quodam civili pro validis habenda esse, et addit S. Pœnitentiaria: « Ita eruitur ex instructione a Suprema Inquisitione, per S. Congregationis Concilii organum, ad episcopum Brexinonensem, anno 1804 transmissa: Matrimoniis

fidelium, quibus nullum obstat canonicum impedimentum, *suam quoad maritalem nexum inesse vim et valorem*, eorumque vinculum indissolubile manere, *qualiacumque* tandem fuerint impedimenta *a sæculari potestate*, Ecclesia non consulta nec probante, *perperam ac nulliter* constituta. » In quibus triplex occurrit auctoritas nempe S. Pœnitentiariæ, supr. Inquisitionis, et Congregationis Concilii (cf. Inst. S. Pœnit. data 15 jan. 1866, ap. *Act. S. Sedis*, I, p. 508 et seqq.).

PROB. 2. *Praxi et testimoniis ipsorum principum sæcularium*. Nam — 1. principes plurimi, uti Honorius, Theodosius Junior, Justinianus, Carolus Magnus, Carolus Calvus, et alii, fateri non dubitarunt, in iis rebus quæ nuptias attingant, jus non amplius sibi competere, quam *custodibus et defensoribus sacrorum canonum Ecclesiæ* (Encycl. Leon. XIII jam pluries cit.; cf. *Theol. Wirc.*, n. 419); — 2. et si præsertim de conjugii impedimentis ediderunt leges, docuerunt id se facere *ex Ecclesiæ permissu atque auctoritate* (ead. Encycl., *ibid.*); — 3. iidem principes *Ecclesiæ* *judicium exquirere* et *reverenter accipere* consueverunt in controversiis de rebus omnibus cum conjugali vinculo necessitudinem quoquo modo habentibus, quin etiam in iis causis quæ sua ipsorum matrimonia spectabant (ead. Encycl., *ibid.*; *Theol. Wirc.*, loc. cit.).

PROB. 3. *Ratione theologica*, ex natura nempe matrimonii desumpta. Nam matrimonium christianum nihil aliud est quam conjunctio matrimonialis *a Deo primum instituta*, et postea *a Christo in dignitatem sacramenti evecta*. Atqui sub utraque ratione spectatum nequit intrinsece et quoad vinculum attingi ab impedimentis mere civilibus. Et quidem,

1. *Si spectetur sub ratione sacramenti*; nam nulla prorsus auctoritas inest in principe laico, quicumque sit, circa validitatem sacramentorum, et ideo nulla auctoritas ad determinandas condiciones quibus personæ habiles sint ad matrimonium celebrandum, necne; ergo non valet princeps statuere impedimenta dirimentia. — Nec dicant adversarii, matrimonium esse non modo sacramentum, sed etiam *contractum*, ac proinde auctoritatem laicalem, etsi non habeat potestatem ad sacramentum impediendum, posse *contractum matrimo-*

niam suis legibus attingere, et etiam irritare, haud secus ac cæteros contractus irritare valet. Nam, licet istud effugium admitteretur pro conjugii infidelium, in quibus non adest nisi ratio contractus, idem tamen rejici debet pro conjugii christianorum, posita demonstratione superius facta (n. 39) de identitate reali inter contractum matrimonialem a christianis celebratum et sacramentum ; ex ea enim sequitur validitatem sacramenti necessario iis attingi impedimentis quæ validitatem contractus attingunt ; ideoque illam solam potestatem contractum matrimonialem christianorum irritare posse, quæ auctoritatem habeat super administrationem sacramenti. Ergo non principis, sed solius Ecclesiæ est statuere impedimenta matrimonium christianum dirimentia.

2. Etiamsi consideretur matrimonium *sub ratione conjunctionis naturalis primitus a Deo institutæ*, et *abstrahendo a ratione sacramenti*, videtur adhuc principes civiles non posse suis impedimentis illud irritare. Idque sequitur ex peculiari dignitate hujus conjunctionis, et discrimine quod intercedere supra ostendimus (n. 21) inter contractum matrimonii et alios contractus civili potestati subjectos ; nam, tali posita dignitate contractus matrimonialis supra alios, matrimonium, etiam in sua primæva institutione spectatum, est, juxta ipsius Leonis XIII verba jam allegata, quid « *sua vi, sua natura, sua sponte sacrum*, » et ideo « *non principum imperio*, sed divina auctoritate solius Ecclesiæ, » regi et temperari potest. Ergo nullatenus principes civiles contractum matrimonii impedimentis dirimentibus attingere possunt.

322. Corollarium 1. Ergo leges civiles impedimenta matrimonii constituentes certe *non valent ex seipsis consensum nubentium irritare*, vinculumque conjugale vere et proprie impedire, adeo ut matrimonium nullum evadat *in conscientia et coram Deo* ; sed valent conditiones quasdam statuere, quibus deficientibus conjugium *privetur effectibus civilibus*, ideoque tanquam *nullum* habeatur *coram lege*.

323. Corollarium 2. Ergo leges civiles possunt illis effectibus civilibus privare, *non tantum* conjugia jam alias *impedimentis ecclesiasticis irrita*, sed etiam, si id postulent justæ

rationes ex ordine temporali desumptæ, conjugia quædam *coram Ecclesia rite et valide contrahenda*.

Nec in eo potestas civilis potestati ecclesiasticæ adversatur aut injuriam irrogat. Nam — *ex una parte*, Ecclesia suis legibus de matrimonio bono tantum spirituali contrahentium prospicit, et ideo plane sinit, ut potestas civilis, cui cura est de bono temporali societatis, aliquando prohibeat, illegitimas in ordine politico decernat, et effectibus civilibus destituat nonnullas conjunctiones, de cætero validas, quæ in certis regionibus essent gravissimis incommodis temporalibus obnoxia; — *ex altera parte*, auctoritas civilis, si modo vere christiano propria jura exerceat, non ipsum nexum matrimonialem attingere intendit, ut eum irritum faciat, sed totum eidem suum relinquens roborem in conscientia et coram Deo, ipsum destituit valore et effectu solummodo in ordine temporali et coram lege civili.

324. Corollarium 3. Eædem vero leges *nunquam deberent donare effectibus civilibus*, et tanquam legitima in foro etiam civili habere illa conjugia quæ *sive jure naturali, sive jure ecclesiastico irritantur*.

Ratio est, — tum quia matrimonium non est contractus mere civilis, sed est contractus naturalis et divinus, cui qualitas civilis supervenit quasi accessorium quoddam, et respectus mere extrinsecus; unde non potest valere ut contractus civilis, quin prius valeat ut contractus naturalis et sacramentum; — tum quia potestas civilis, tanquam legitimum habendo conjugium jure naturali aut ecclesiastico irritum auctoritati Dei aut Ecclesiæ contradiceret et injuriam irrogaret; — tum quia hoc aperte docet Leo XIII (Encycl. cit.), his verbis: « Res quas matrimonia efferunt ex se in genere civili, gigni non posse manifestum est, *nisi vera et legitima illorum causa, scilicet nuptiale vinculum, existat* » (Cf. ejusd. Pont. Litt. ad ep. prov. Taur., Verc. et Gen.; Act. S. Sedis, XII, p. 4.-12).

§ II. Quænam sint præcipuæ leges civiles de Matrimonio vigentes in Galliis?

Aliæ sunt leges quæ impediunt Matrimonium contrahendum, aliæ vero quæ Matrimonium contractum dissolvunt.

I. *De civilibus impedimentis.*

Sub duplici genere dividi possunt, prout *mere prohibent*, aut *omnino irritant in foro civili* conjugium contrahendum. De legibus *irritantibus solummodo* agemus.

Porro impedimenta civilia per eas constituta ad sequentia reducuntur :

325. — I. Defectus pubertatis. Vir ante annum 18 completum, mulier ante annum 15 pariter completum nubere nequeunt (art. 144 *Cod. civ.*).

326. — II. Defectus consensus contrahentium. Non fit matrimonium quando non adest consensus (ita art. 146). Atque in hoc casu matrimonium ex lege civili est omnino irritum. — Si autem consensus detur, sed vitiatus, quia nempe una pars aut *vim passa est*, aut *in errorem fuit inducta*, matrimonium non esset pleno jure nullum, sed tantum rescindibile ad nutum illius tantum partis quæ vim aut errorem passa est (ita art. 180). — Ex eodem defectu consensus, nullum est matrimonium *ab amente* initum, quando amentia est perpetua; imo juxta plures juristas (Marcadé, *Explic. du Code civil*, I, n. 520), esset etiam nullum coram lege, si contrahens haberet quidem intervalla lucida, sed fuisset legaliter interdictus (juxta art. 489); juxta alios, conjugium esset tantum rescindibile (Mourlon, *Répét. écrites sur le Code*, I, n. 534).

327. — III. Defectus dissolutionis prioris conjugii (ita art. 147, 188, 189). Bigamia siquidem prorsus prohibetur a lege civili, atque etiam pœnis corporalibus punitur (art. 340 *Cod. pœn.* — Dissolutio autem conjugii fit, vel per mortem unius conjugis, vel per divortium legaliter pronuntiatum, vel per damnationem definitivam unius conjugis ad aliquam pœnam quæ mortem ejus civilem importet (art. 227).

328. — IV. Defectus consensus parentum. Duo status filiorum sunt distinguendi.

Primo ante majoritatem, id est, ante annum vigesimum quintum completum pro viris, et vigesimum primum pro feminis, absolute requiritur consensus parentum (art. 148 *Cod. civ.*). Hæc autem observari possunt :

1. Si dissentiant, sufficit consensus patris (*ibid.*). Ratio est quia pater est caput familiæ.

2. Si unus e duobus parentibus mortuus sit, vel in impossibilitate manifestandi voluntatem, sufficit consensus alterius (art. 149).

3. Deficientibus patre et matre, succedunt in eorum locum avi et aviæ; si dissentiant avus et avia ejusdem lineæ, sufficit avi consensus; si dissentiant inter se ambæ lineæ, ille consensus consensui æquivalet (art. 150).

4. Deficientibus his omnibus, usque ad annum 21, sive pro masculis sive pro feminis, requiritur consensus consilii familiæ (art. 160).

5. Quoad filios mere naturales, statuunt art. 158, 159 : — si sint legaliter agniti, indigent pariter consensu parentum. — Si vero non sint agniti, vel si, post agnitionem, pater et mater mortui sint, aut in impossibilitate voluntatem manifestandi, non possunt, ante annum vigesimum primum completum, nubere sine consensu tutoris *ad hoc*, qui ipsis datur.

Secundo post majoritatem, lex præcipit actus obsequiosos, nempe tribus vicibus repetitos, si ante plenam majoritatem, id est triginta annos completos pro viris, et viginti quinque pro feminis (art. 152), et una tantum vice, si post eam ætatem (art. 153).

Huc referri potest quod sancitum est decreto 16 junii 1808, quoad milites : officarii nubere nequeunt sine consensu Ministri belli, milites vero sine consensu consilii administrationis. Per alterum decretum 3 augusti ejusdem anni, statutum est eas dispositiones applicandas fore officiariis et militibus nauticis (*des troupes appartenant au département de la marine*). Sed omnes agnoscunt hæc non præscribi sub pena nullitatis.

329. — V. Cognatio et affinitas. His adjungimus cognationem *legalem* seu *adoptionem*.

1. *De cognatione naturali et affinitate.* Hæc duo quæ lex conjungit non disjungemus. Sic legitur art. 161 : « En ligne » directe, le mariage est prohibé entre tous les ascendants et » descendants légitimes ou naturels, et les alliés dans la même » ligne. » — Art. 162 : « En ligne collatérale, le mariage est » prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels, et » les alliés au même degré. » — Art. 163 : « Le mariage est » encore prohibé entre l'oncle et la nièce, la tante et le ne- » veu. » De his, nobis sufficiat quædam observare. — 1. Dubium est an, ut cognatio mere naturalis producat impedimentum, requiratur quod sit legaliter agnita. — 2. Declaravit concilium Status, an. 1808, sub art. 163 comprehendi *le grand-oncle et la petite-nièce*; idem dicendum *de la grand'tante et du petit-nereu*; uno verbo de iis qui inter se referunt imaginem parentum et liberorum.

2. *De cognatione legali seu adoptione.* Sic statuit art. 348 : « Le mariage est prohibé entre l'adoptant, l'adopté et ses des- » cendants; — entre les enfants adoptifs du même individu; » — entre l'adopté et les enfants qui pourraient survenir à » l'adoptant; — entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant, et » réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté. » Vulgo agnoscitur his exprimi impedimentum dirimens; et quidem magis extenditur quam in jure Romano, cum impediatur matrimonium inter plures filios adoptivos ejusdem personæ.

330. — VI. Defectus præsentia magistratus civilis competentis. Præsentia magistratus civilis (gallice *le maire*) præscribitur *sub pœna nullitatis*, uti deducitur ex art. 191, qui statuit nullitatem matrimonii sine præsentia magistratus civilis celebrati postulari posse ab omnibus quorum interest, et a ministerio publico.

Magistratus *competens* est magistratus loci in quo domicilium habet unus e contrahentibus. Art. 74 dicit : « Le domicile, quant au mariage, s'établira par six mois d'habitation continue dans la même commune. » Ex quo sequitur ad domicilium quoad matrimonium sufficere et requiri habitationem a

sex mensibus, ac proinde non necessariam esse intentionem ibi perpetuo manendi.

Aliae equidem a lege requiruntur formalitates, nempe promulgatio bannorum, celebratio conjugii in ædibus municipalibus, presentia quatuor testium : sed non sub pœna nullitatis.

331. — Conferuntur impedimenta civilia cum impedimentis canonicis. Si nunc hujusmodi impedimenta civilia cum iis quæ in jure canonico agnoscuntur, attente conferas, hæc facile reperies :

1. Duo sunt impedimenta civilia, quæ *leges canonicæ nullatenus admittunt*, saltem tanquam dirimentia, nempe : — *defectus consensus parentum*, quod in jure canonico tamen est impedimentum prohibens, — *defectus præsentiae magistratus civilis*, quod est impedimentum mere civile.

2. Plura sunt impedimenta canonica, quæ *lex civilis non admittit*, nempe : — *impotentia* ; — *conditio servilis* : cum apud nos servitus non existat, impedimenti locus non erat ; — *rotum* : lex civilis in Galliis non agnoscit vota solemnia, nec proinde impedimentum voti ; — *disparitas cultus* : — *cognatio spiritualis* : — *honestas publica*, saltem ex sponsalibus : si vero ex Matrimonio rato orta esset, illud impedimentum agnosceretur in foro civili, sub titulo affinitatis, ad quam lex non exigit ut Matrimonium fuerit consummatum : — *crimen* : — *raptus* : — *clandestinitas*, de quibus omnino silet lex civilis. — His forsitan addendus esset *ordo*, circa quod impedimentum in varias opiniones abeunt jurisperiti : non pauci docent hoc impedimentum hodie non vigere in foro civili ; alii multi e contra tenent hoc etiam nunc valere : pluries pronuntiaverunt curiæ in favorem impedimenti (Pavy, *Du célibat ecclésiastique*).

3. Alia sunt impedimenta canonica, quæ *in lege civili admittuntur sed cum quibusdam restrictionibus*, quæ ex supra dictis sat intelliguntur, nempe : *amentia*, *error*, *ris* seu *metus*, *cognatio carnalis* et *legalis*, et *affinitas*.

4. Tandem unum est impedimentum *prorsus commune* utrique juri canonico et civili : *ligamen*.

332. Quæritur 1. An et quatenus ante matrimonii celebra-

tionem obtineri possit a potestate civili dispensatio in impedimentis ab ipsa statutis?

Plura sunt impedimenta, a quibus dispensatio obtineri potest, uti constat ex legum declaratione, nempe: — 1. Ab impedimento ætatis (art. 145 Codicis). — 2. Ab impedimento cognationis, quod existit inter fratrem et fratris filiam, vel sororem et sororis filium (art. 164). — 3. Ab impedimento cognationis, quod existit inter fratrem et sororem conjugis suæ, aut vice versa (*entre beaux-frères et belles-sœurs*) (art. 164; lex diei 16 aprilis 1832). — 4. A secunda denuntiatione bannorum (art. 169).

In casibus dispensationis recurrendum est ad procuratorem gubernii, qui rem integram remittit ad ministrum justitiæ, ut ipse de his omnibus referat ad rectorem Status.

De aliis impedimentis silent codex et leges. Non tamen judicandum est ab illis nunquam concedi posse dispensationem; sed in gravibus casibus, ad procuratorem gubernii recuratur, et eadem illa habeatur ratio agendi ac in præcedentibus impedimentis.

333. Quæritur 2. *An et quatenus post conjugii civilis celebrationem dispensatio ab impedimentis et revalidatio matrimonii haberi possit coram potestate civili?*

1. Certum est rectorem Status posse post matrimonium celebratum dispensare ab impedimentis supra enumeratis, sicuti poterat ante matrimonii celebrationem. Quænam tunc sequenda sit forma ad hujus dispensationis applicationem, seu fulminationem, non satis explicant auctores, et parvi interest, quia, adveniente casu, res certe enucleabuntur.

2. Matrimonia prius nulla non semper indigent dispensatione ut revalidentur, quia eorum nullitates, temporis lapsu, ut aiunt, cooperiuntur, ita ut amplius invocari nequeant. Sic nullitas oriens *ex defectu ætatis* appellari non potest quando elapsi sunt sex menses post acquisitam legitimam ætatem ad nubendum (art. 185).

II. De lege civili circa divortium.

Variæ fuerunt apud nos in variis temporibus leges civiles

circa divortium sive proprie sive improprie dictum. Sic statutum fuit per legem 27 jul. 1884.

334. — I. Circa divortium proprie dictum. Illos tantum referemus articulos, qui spectant ad causas et effectus divortii.

1. *Causæ* divortii sic determinantur : — Art. 229. Le mari pourra demander le divorce pour cause d'adultère de sa femme. — Art. 230. La femme pourra demander le divorce pour cause d'adultère de son mari. — Art. 231. Les époux pourront réciproquement demander le divorce pour excès, sévices ou injures graves, de l'un envers l'autre. — Art. 232. La condamnation de l'un des époux à une peine afflictive et infamante sera pour l'autre époux une cause de divorce.

2. *Effectus* divortii his articulis explicantur : — Art. 235. Les époux divorcés ne pourront plus se réunir, si l'un ou l'autre a, postérieurement au divorce, contracté un nouveau mariage suivi d'un second divorce. Au cas de réunion des deux époux, une nouvelle célébration du mariage sera nécessaire..... Après la réunion des époux, il ne sera reçu de leur part aucune nouvelle demande de divorce, pour quelque cause que ce soit, autre que celle d'une condamnation à une peine afflictive et infamante prononcée contre l'un d'eux depuis leur réunion. — Art. 296. La femme divorcée ne pourra se remarier que dix mois après que le divorce sera devenu définitif. — Art. 298. Dans le cas de divorce admis en justice pour cause d'adultère, l'époux coupable ne pourra jamais se remarier avec son complice. — Art. 299. L'époux contre lequel le divorce aura été prononcé perdra tous les avantages que l'autre époux lui avait faits, soit par contrat de mariage, soit depuis le mariage. — Art. 300. L'époux qui aura obtenu le divorce conservera les avantages à lui faits par l'autre époux, encore qu'ils aient été stipulés réciproques et que la réciprocité n'ait pas lieu. — Art. 301. Si les époux ne s'étaient fait aucun avantage, ou si ceux stipulés ne paraissaient pas suffisants pour assurer la subsistance de l'époux qui a obtenu le divorce, le tribunal pourra lui accorder, sur les biens de l'autre époux, une pension alimentaire, qui ne pourra excéder le tiers des revenus de cet autre époux. Cette pension

sera révocable dans le cas où elle cesserait d'être nécessaire. — Art. 302. Les enfants seront confiés à l'époux qui a obtenu le divorce, à moins que le tribunal, sur la demande de la famille ou du ministère public, n'ordonne, pour le plus grand avantage des enfants, que tous ou quelques-uns d'eux seront confiés aux soins soit de l'autre époux, soit d'une tierce personne. — Art. 303. Quelle que soit la personne à laquelle les enfants seront confiés, les père et mère conserveront respectivement le droit de surveiller l'entretien et l'éducation de leurs enfants, et seront tenus d'y contribuer à proportion de leurs facultés. — Art. 304. La dissolution du mariage par le divorce admis en justice ne privera les enfants nés de ce mariage d'aucun des avantages qui leur étaient assurés par les lois, ou par les conventions matrimoniales de leurs père et mère; il n'y aura d'ouverture aux droits des enfants que de la même manière et dans les mêmes circonstances où ils se seraient ouverts, s'il n'y avait pas eu divorce.

335. — II. Circa divortium improprie dictum. Eo nomine designamus id quod in lege civili vocatur *séparation de corps*; æquiparatur solutioni quoad torum et habitationem. — Art. 306. Dans le cas où il y a lieu à demande en divorce, il sera libre aux époux de former une demande en séparation de corps. — Art. 340. Lorsque la séparation de corps aura duré trois ans, le jugement pourra être converti en jugement de divorce sur la demande formée par l'un des époux. — Art. 341. La séparation de corps emportera toujours séparation de biens.

§ II. Quomodo sit practice agendum respectu legum civilium de Matrimonio statuentium?

336. Principium 1. Omni cura satagendum est *tum nupturis tum paracho*, ut in conjugiiis contrahendis præscripta illa legis civilis *fideliter serventur, quæ juri divino aut ecclesiastico non adversantur, præsertim* si ab eis pendet valor Matrimonii in foro externo.

Id constat — 1. *deklarationibus SS. Pontificum*, et speciatim Pii IX (Instr. Pœnit. Apost. *circa Matr. cir.*, n. 5, ap. Act.

S. Sedis, I, 540), et Leonis XIII (*Encycl. Arcanum divinæ sapientiæ*). Hæc enim habet Leo XIII : « Sponsis licet hac in re (scil. in Matrimonio) morem legibus gerere, ipsa *non abnuente Ecclesia*, quæ *vult* atque *optat* ut in omnes partes salva sint Matrimoniorum effecta, et ne quid liberis detrimenti afferatur. » — 2. *Rationibus* e supradicta Instructione Pœnitentiariæ Apostolicæ desumptis, nempe id opportunum et expediens videri « ad vexationes pœnasque vitandas, et ob prolis bonum, quæ alioquin a laica potestate ut legitima nequaquam haberetur, tum etiam ad polygamie periculum avertendum. »

337. Principium 2. Ea vero præscripta quæ divino aut ecclesiastico juri circa matrimonium *intrinsece et essentialiter repugnant*, nec observare licet, nec iisdem observandis concurrere per cooperationem immediatam.

Ratio est, quia hujusmodi legum observantia est quid intrinsece malum; rem autem intrinsece malam nunquam licitum est efficere sive per actum proprium, sive per cooperationem immediatam.

338. Principium 3. Si quædam prescripta legis civilis *extrinsece tantum*, seu *ex intentione legislatoris*, juri divino aut ecclesiastico circa matrimonium adversaretur, ea *sine causa* observare *esset* quidem *peccatum*; sed, *data gravi et proportionata causa*, licet eis se conformare, modo sic agentes doctrinam et leges Ecclesiæ de matrimonio lædere non intendant. — Eadem dicenda sunt de cooperatione *mediata tantum*, quæ præberetur non modo his præscriptis civilibus sed illis etiam de quibus in principio secundo agitur.

Ratio est, quia actus qui in his casibus ponuntur, malitiam legum civilium non essentialiter participant atque ideo non sunt intrinsece mali; quare eis applicandæ sunt regulæ, quæ in Tractatu *de Actibus humanis* (n. 419 et seq.), circa voluntarium indirectum exponuntur.

339. Corollarium 1. *Circa civilem cærimoniam matrimonii.* Non modo licitum est, sed *expedit*, ex primo principio, ut fideles *se sistant coram magistratu civili*, ad actum lege decretum peragendum, ad se probandos legitimos conjuges coram lege, dummodo iidem fideles hæc duo intelligant, nempe

quod, se sistendo officiali Gubernii, actum *mere civilem* exercent, quo suum erga leges obsequium ostendunt, sed nullum tunc contrahant verum ac proprie dictum Matrimonium; et insuper quod, nisi coram parcho et duobus testibus nuptias celebraverint, numquam ipsi, *coram Deo et Ecclesia*, veri et legitimi conjuges esse possint (Ita Instr. S. Pœnit. sup. cit., n. 5; Breve Bened. XIV, *Redditæ sunt nobis*, 17 sept. 1746, n. 3; Breve Pii VI, *Perlatae sunt*, ad Epic. Luc., 28 maii 1793, n. 4). — Necessarium foret ut fideles, *nonnisi* Matrimonio *jam antea in faciem Ecclesiæ* inter se legitime celebrato, ad illam explendam civilem cæremoniam sæcularem magistratum adirent. Attamen lex civilis contraria, etsi impia sit in intentione legislatoris, non est intrinsece et essentialiter mala; quare si adsit aliqua coactio aut necessitas absoluta (uti in Galliis, ubi contra infractorem gravissimæ pœnæ indicuntur, art 199, 200 Cod. pœn.) hunc ordinem invertenti, tunc licebit eam observare, sed omni diligentia utendum erit, ut Matrimonium *coram Ecclesia quamprimum* contrahatur, atque *interim contrahentes sejuncti* consistant (Ita Instr. S. Pœn., n. 7).

340. Corollarium 2. Circa impedimenta civilia. Parochi ad Matrimonii celebrationem coram Ecclesia non ita facile ac promiscue admittant eos fideles, qui, *ob impedimentum civile, ad actum civilem dein non admitterentur*, ac proinde non haberentur ut legitimi conjuges. Hac in re multa uti debebunt cautela ac prudentia, et Ordinarii consilium exposcere: atque hic ne sit facilis ad annuendum, sed in gravioribus casibus Sedem Apostolicam consulat (Ita ead. Instr. S. Pœn., n. 6).

341. Corollarium 3. Circa divortium jure civili statutum. Nemini unquam licitum esse potest a judice civili *divortium postulare, ex intentione* ut per ejus sententiam *ipsum vinculum matrimoniale solvatur*, et facultas novi conjugii ineundi obtineatur; lex enim illa quæ divortium statuit, est intrinsece et essentialiter impia. — Utrum vero id liceat intentione obtinendi effectus tantum civiles et intrinsecos divortii; pariter, utrum judicibus, advocatis diversisque magistratibus divortio

cooperari liceat, suum nempe ministerium præbendo, infra inquiritur.

342. Quæritur 1. *Utrum magistratui municipali (gallice le maire) liceat eos admittere ad matrimonium civile coram se celebrandum, quos certo comperit hac sola civili cæremonia contentos fore?*

RESP. — 1. *Id non licet nisi ob gravem causam*; nam est testis necessarius et legalis in hujusmodi cæremonia, et quæ talis contrahentium peccato cooperatur. — 2. *Data vero gravi et proportionata causa, illi liceret eos admittere, quia ejus præsentia, etsi per legem ad valorem matrimonii civilis requiratur, cooperationem tamen nonnisi extrinsecam et mediatam præbet.* — 3. *Gravior causa requiritur, ubi lex Tridentina circa clandestinitatem viget, atque ideo matrimonium sic contractum coram Deo invalidum est, quam ubi lex illa non viget; gravius enim peccatum committitur a contrahentibus in priore quam in posteriore casu.*

Hinc in praxi, — 1. Quoties id fieri potest sine graviore incommodo, magistratus commonitione sive per seipsum sive per alios facta conari debet, ut nupturientes etiam coram parochio contrahant. — 2. Si nil efficere potest, et grave sibi damnum ex denegata sua assistentia timet, consensum eorum ut testis recipere potest. — 3. In locis ubi juxta leges non modo possunt, sed etiam tenentur nupturi civile conjugium celebrare, magistratibus generatim licet sponsorum consensum recipere, sive isti postea parochum adituri sint, sive non: tunc enim excusantur magistratus, quia, nisi id facerent, officio suo cedere cogerentur (Lehmkuhl, n. 725, not.).

343. Quæritur 2. *Utrum liceat conjugibus et eorum advocatis atque procuratoribus causas de separatione quoad torum et habitationem penes judices laicos agere, necnon et ipsis judicibus laicis in hujusmodi causis jus dicere?*

RESP. — 1. *Id per se non licet, quia, ut statutum est supra (n. 93) causæ matrimoniales, non ad forum civile, sed ad solos judices ecclesiasticos spectant.* — 2. *Attentis tamen gravissimis incommodis, qualia nunc in Gallia et in plerisque nationibus etiam catholicis ex hac prohibitionem sequerentur, id tolerari*

potest, modo sententia, quæ a conjugibus postulatur et a iudicibus profertur, juri divino aut ecclesiastico non adversetur.

Constat ex resp. Cong. S. Officii (diebus 22 maii, 19 dec. 1860 et 3 apr. 1878): « Dummodo, ait S. Cong., pars catholica nullum aliud tribunal adire possit, a quo sententiam obtineat separationis quoad torum et mensam, et dummodo sententia hujus tribunalis nullum alium effectum habeat quam separationem prædictam, posse tolerari, ut catholici in eo foro actoris et advocati partes agant, et dummodo adsint justæ separationis causæ iudicio episcopi. »

344. Quæritur 3. *Utrum conjugibus liceat a iudice civili sententiam legalem divortii postulare, intentione obtinendi, non solutionem vinculi matrimonialis, sed solos effectus civiles et extrinsecos hujusmodi sententiæ?*

RESP. 1. Indubitatum est, et ab omnibus admittitur, id ipsis licere, quando contingit eorum matrimonium nullum esse ob impedimentum canonicum. Constat ex responso S. Cong. Inq. (die 9 sept. 1824): « Poscenti novum cum alio inire matrimonium, suggerere quod et sibi prius consulat et ipsi parrocho, agendo scilicet ut et sibi civilis reddatur libertas, et parrocho nihil sit inde mali obventurum, non id esset civilis repudii morem approbare, dummodo rite instruatur postulans id non ideo fieri, ut solvatur matrimoniale vinculum, quia nullo jam vinculo detinetur, sed tantum ut se ac parochum a legalibus pœnis civilibusque vexationibus redimat. »

RESP. 2. Si vero matrimonii vinculum coram Deo subsistat, non concordant theologi hodierni, utrum catholico unquam liceat divortium civile quærere, ad ejus solos effectus civiles obtinendos.

Sunt theologi graves, inter quos citari potest DD. Kenrick, arch. Baltim. (in sua *Theol. mor.*, tract. VIII, n. 111), quibus videtur id aliquando licere posse in gravissimis scilicet rerum adjunctis, si nempe lex civilis nullam agnoscat aliam separationem conjugum præter divortium proprie dictum, vel si, dum separationem imperfectam (*séparation de corps*) admittit, una simul statuatur (uti fit in nova lege Gallica supra exposita, art. 310), ut post certum tempus talis separationis, pars etiam

nocens illius conversionem in divortium perfectum obtinere valeat contra partem innocentem, atque ideo in ejus gravissimum detrimentum (cf. art. 299, 300, 302). Ratio eorum est, quia actus quo postulatur effectus tantum civiles divortii legalis, etsi prava inducere possit consecraria, non est tamen per se et intrinsece malus; ergo, interveniente gravi causa, qua ejusmodi consecraria compensentur, licite poni potest. Quod autem non sit intrinsece malus, sic probari potest: conjux enim catholicus, ex hypothesi, solutionem tantum effectuum civilium matrimonii a lege postulat; solutionem vero ipsius vinculi, quam sacrilege eadem lex intendit quidem, sed contra jus divinum non valet concedere, ipse, nedum intendat, respuit e contra et abhorret; ergo objectum directum hujusmodi petitionis et intentionis est bonum aut saltem indifferens: ergo ipse actus petitionis non est intrinsecé malus.

Aliis vero theologis non probatur hæc sententia, sed contra *semper et absolute et intrinsece malum* videtur sententiam divortii civilis *quacumque intentione* postulare; siquidem talis sententia de se et indirecte, licet invalide, ipsum vinculum matrimonii impugnat, et ab usurpata auctoritate procedit in contemptum divini juris; intentio vero, quæ in conjugate catholico supponitur, concessa libertate non utendi ad novas nuptias ineundas, sententiæ sacrilegæ usum quidem afficit, at naturam non mutat; adde quoad ipsummet usum, intentionem prædictam mutari posse, et novarum nuptiarum viam semper manere conjugibus apertam (Cf. *La loi du divorce et la consc. chrét.*, par le R. P. Baudier, S. J., ch. 6., p. 127-141; *Le divorce et la loi française*, par le R. P. Dorgues, S. J., ch. 7, p. 46-49).

Dixi in quæstione *postulare*, quia omnes concedunt conjugati catholico licitum esse partes defensoris agere etiam in causa divortii, si alter conjux actionem intenderit; tunc enim cooperationem nonnisi indirectam et materiale præbet sententiæ quæ a judice proferenda est (Baudier, *op. cit.*, *ibid.*; Dorgues, *op. cit.*, p. 71-73).

345. Quæritur 4. *An advocato et actori (l'avoué) liceat divortium civile nomine clientis petere et vindicare?*

RESP. Quoniam, ait S. Lig. (lib. 5, n. 223), « advocatus, (idem dicito de actore), non se habet ex parte judicis, sed clientis, » id omne et solum ei licitum est, quod et ipsi clienti.

Quapropter, — 1. Advocato et actori concedenda est licentia pro divortio civili auxilium præstare et causam vindicare quoties vi canonici impedimenti matrimonium coram Deo nullum est. — 2. Quando autem cliens ideo petit dissolutionem vinculi, quia intendit novum matrimonium attentare, nequeunt actor et advocatus operam suam præstare; si tamen non certo sciant, sed suspicentur tantum, talem esse intentionem clientis, tunc quæstio recidit in controversiam quæ subsequitur. — 3. Quando vero conjux, cujus matrimonium coram Deo valet, propter gravissimas rationes ejus dissolutionem legalem, sed pro effectibus tantum civilibus, obtinere conatur, eadem controversia eademque opiniones pro actore et advocato ac pro cliente existunt, ut supra expositæ sunt.

346. Quæritur 5. *An liceat judici catholico, sive causam instruere, sive sententiam ferre divortii, quando petitur juxta leges civiles?*

RESP. 1. Certum est juxta omnes judici licitum esse causam instruere et sententiam civilis divortii ferre, quando matrimonium *canonice* et *coram Deo nullum est*; id patet ex jam dictis.

RESP. 2. Præter hunc casum, quando nempe matrimonium cujus solutio postulatur, est *coram Deo validum*, tres sunt sententiæ de agendi ratione judicis.

Prima opinio docet judici *semper licere*, non solum causam divortii instruere sed etiam *sententiam ferre*. Ratio est, quia judex ita agendo materiale tantum ponit cooperationem quæ, gravi causa interveniente, licita est. Hæc autem causa gravis apud nos semper adest, cum catholicus vix posset judicis munere fungi, si nollet divortium decernere, delicto in judicium probato. Etenim, etiamsi ab iis qui divortium petunt, intendatur proprie annullatio vinculi, et libertas convolandi ad novas nuptias, judex, legem applicando, non est causa efficax pravæ istius intentionis, ac proinde materialiter

tantum cooperatur. A fortiori licitum est judici decernere divortium, cum ei constat effectus tantum civiles intendi ab iis qui petunt divortium (Sabelli, *Theol. mor.*; cf. Kenrick, *Theolog. mor.*, tract. viii, n. 114).

Secunda opinio judici *concedit* quidem *licentiam instruendi* causam divortii, sed eidem *denegat licentiam ferendi* ipsam sententiam. — Ratio prioris est, quia causam divortii instruere nihil aliud est quam facta quæ ad illam spectant investigare, et ex hac investigatione concludere utrum adsint necne quæcumque ad divortii licentiam obtinendam a lege civili requiruntur; hujusmodi igitur instructio est mera præparatio juridica, qua facta, causa remanet integra: haberi debet ideo veluti mediata tantum ad sententiam divortii cooperatio, quæ gravi de causa licita fieri potest. — Posterius autem sic probant hujus opinionis fautores: lex civilis de divortio est directa, positiva, et sacrilegæ juris divini circa matrimonii rati et consummati indissolubilitatem violatio; porro sententia judicialis qua pronuntiatur divortium una est cum lege causa efficiens hujusmodi violationis, seu melius est actus quo violatio sacrilega ad factum concretum adducitur; ergo totam ejus malitiam et impietatem participat (Baudier, *op. cit.*, ch. 5, p. 72-127; Dorgues, *op. cit.*, ch. 8, p. 49-57).

Tertia opinio docet rem pendere *a modo* quo judex agat et pronuntiet sententiam. — Si enim ita pronuntiare potest et pronuntiat, ut clare pateat, idque litigantibus innotescat, *se nullatenus tangere neque tangere velle vinculum coram Deo*, sed solummodo civilium jurium protectionem vel cessationem secundum leges determinare, tunc *licite sententiam ferre* potest, quin officio suo cedere teneatur. Hac enim sententia decernit tale matrimonium in hisce circumstantiis a civili auctoritate tanquam non existens considerari; quod quidem iniquum est, et a lege impia oritur, sed a judice permitti potest sine peccato, cum impediri ab eo nequeat. — Si quando autem ejusmodi leges *ex odio Ecclesiæ* ferantur, atque illud odium flagrans appareat, *quælibet* cooperatio et applicatio *illicita* evadere potest (Lehmkuhl, *de Matr.*, n. 701, not.).

347. Quæritur 6. *Utrum magistratui municipali liceat, si-*

re divortium pronuntiare, sive postea consensum partium ad novum matrimonium excipere?

RESP. 1. Si alicubi lex civilis divortii statuatur, ut, data iudicis sententia, divortium nequeat executioni mandari, nisi prius a magistratu municipali fuerit ex officio pronuntiatum (uti statuitur in nova lege Gallica), tunc de hujus magistratus cooperatione eadem dicenda sunt, eademque opiniones exponendæ, quæ de iudice.

RESP. 2. Quod vero attinet *ad assistentiam legalem*, quam idem magistratus municipalis post effectum divortium *novis nuptiis* ineundis sit præstiturus, non desunt theologi hodierni qui *id ipsi licitum esse* doceant, quia hujusmodi cooperatio nonnisi extrinseca esse videtur, et in hisce gravissimis rerum adjunctis permitti potest, ne scilicet viri catholici munere municipali abdicare ubique cogantur, maximo utriusque societatis religiosæ et civilis detrimento. — Plures vero alii e contra talem assistentiam existimant esse *intrinsece malam*, quæ nunquam quacumque de causa fieri potest licita; cum enim magistratus apprime noverit prius vinculum matrimoniale, non obstante divortio civili, in suo vigore permanere, proindeque, non verum conjugium, sed turpem et sacrilegum concubinatum nunc iniri, non potest tales nuptias admittere et partium consensum excipere ut testis legalis et necessarius, quin sacrilegio positive et directe concurrat.

Ex his autem variis responsis et sententiis circa quæstiones supra positas, unusquisque ea eligat quæ ei magis probantur; caveat tamen ut nihil unquam agat, aut dicat, aut permittat, quod a principiis juris divini et ecclesiastici deflectat; et in casibus difficilioribus Episcopum adeat, atque etiam, si opus sit, per ejus medium ad Apostolicam Sedem recurrat.

INDEX ANALYTICUS

TRACTATUS DE PŒNITENTIA

DOCTRINA CONCILII TRIDENTINI.

Num.	Pag.
Capita	1
Canones	10

PROOEMIUM TRACTATUS.

1. Objectum hujus Tractatus determinatur	14
2. Utilitas ejusdem exponitur, respectu præsertim sacerdotum	14

DISSERTATIO PRÆVIA. — De virtute Pœnitentiæ.

3. Definitio virtutis Pœnitentiæ, quoad nomen, et quoad rem.	15
4. Ordo et divisio hujusce dissertationis	16

CAPUT I. — DE OBJECTO VIRTUTIS PŒNITENTIÆ.

5. Quotuplex distinguatur objectum cujuscumque virtutis?	16
--	----

§ I. — De objecto ejus materiali.

6. Prænotandum de duplici acceptione Pœnitentiæ	16
7. Quale peccatum sit objectum materiale pœnitentiæ stricte sumptæ? — <i>Assertio</i>	17

§ II. — De ejus objecto formali.

8. Status quæstionis	18
9. Quodnam sit objectum formale Pœnitentiæ? — <i>Assertio</i>	18

CAPUT II. — DE ACTIBUS VIRTUTIS PŒNITENTIÆ.

10. Divisio actuum Pœnitentiæ	18
---	----

ART. I. — De contritione.

§ I. — De ejus natura.

11. Notio contritionis datur et explicatur juxta concilium Tridentinum	19
--	----

I. — De qualitatibus in contritione requisitis.

Num.		Pag.
12.	1. An et quo sensu contritio debeat esse interna? — <i>Assertio 1^a</i>	20
13.	2. An et quotuplici sensu debeat esse supernaturalis? — <i>Assertio 2^a</i>	20
14.	3. An et quatenus debeat esse universalis? — <i>Assertio 3^a</i>	21
15.	4. An et quo sensu debeat esse summa? — <i>Assertio 4^a</i>	22

II. — De necessitate et qualitatibus propositi non peccandi de cætero.

16.	Ostenditur ad contritionem necessario requiri propositum non peccandi de cætero. — <i>Assertio.</i>	28
Duo quæruntur:		
17.	1. Utrum ad justificationem peccatoris requiratur propositum formale et explicitum non peccandi, an sufficiat virtuale et implicitum?	29
18.	2. Quales dotes habere debeat propositum, si explicite eliciatur?	30

§ II. — De divisione et speciebus contritionis.

19.	Divisio contritionis exponitur	32
20.	Hanc divisionem esse legitimam et adæquatam ostenditur	32
Quatuor quæruntur:		
21.	1. Quænam sit essentialis propriaque ratio contritionis perfectæ?	33
22.	2. Quotuplex sit attritio, et quomodo sit supernaturalis?	35
23.	3. Utrum attritio ex solo metu gehennæ et pœnarum concepta, bona sit et utilis ad salutem?	36
24.	4. Utrum et quomodo pœnitens transire possit de attritione ad contritionem, et ex attrito fieri contritus?	39

§ III. — De necessitate contritionis ad remissionem peccatorum.

I. — Utrum et quatenus contritio sit necessaria iis qui sunt in peccato mortali constituti?

Duo statuuntur:

25.	1. Actus contritionis saltem virtualis est necessarius necessitate tum medii, tum præcepti naturalis et divini, omnibus in peccato mortali constitutis.	39
26.	2. Extra sacramentum, sola attritio ad remissionem peccatorum non sufficit, sed requiritur contritio ex motivo perfectæ caritatis concepta, cum voto saltem implicito sacramenti.	41

Tria quæruntur:

27.	1. Utrum contritio ita sit peccatori necessaria, ut qui in peccatum incidit, illius præcepto protinus teneatur?	43
28.	2. Quandonam obliget præceptum contritionis?	43
29.	3. An et quatenus impœnitentia, seu omissio pœnitentiæ, sit peccatum speciale?	44

II. — Utrum et qualis contritio sit necessaria ad remissionem peccati venialis?

Num.	Pag.
30. Probatur actum contritionis virtualis esse omnino necessarium ad remissionem peccati venialis. — <i>Assertio</i>	45
Duo quærentur :	
31. 1. Utrum requiratur contritio perfecta, an sufficiat attritio ad remissionem peccati venialis, extra sacramentum?	46
32. 2. An contritio de peccatis venialibus gaudere debeat quatuor iisdem dotibus ac contritio de peccatis mortalibus?	47

§ IV. — De effectibus contritionis.

33. Exponuntur summam effectus contritionis	47
I. — Qualis sit efficacia contritionis ad peccatorem justificandum?	
34. 1. Utrum et quatenus contritio perfecta justificet peccatorem? — <i>Assertio 1^a</i>	48
35. 2. Quomodo peccata per contritionem expellantur? — <i>Assertio 2^a</i>	49

II. — An et quatenus peccata per contritionem remittantur.

36. 1. Utrum omnia peccata per contritionem remitti possint? — <i>Assertio 1^a</i>	51
37. 2. An peccata semel remissa redeant, quando novum committitur peccatum? — <i>Assertio 2^a</i>	52

III. — An et quatenus merita reviviscant per contritionem.

38. Circa quænam opera moveatur quæstio de reviviscentia meritorum?	54
39. Opiniones theologorum exponuntur	54
40. 1. An merita per peccatum mortificata vere reviviscant per poenitentiam? — <i>Assertio 1^a</i>	55
41. 2. An reviviscant ad gloriam essentialem et distinctam? — <i>Assertio 2^a</i>	56
42. 3. Quonam gradu reviviscant? — <i>Assertio 3^a</i>	57

ART. II. — De satisfactione.

43. Definitur satisfactio	58
44. Exponuntur errores protestantium	58
45. 1. Circa necessitatem satisfactionis : An remissa culpa, ordinarie remaneat aliqua pœna temporalis solvenda? — <i>Assertio 1^a</i>	58
46. 2. Circa ejus efficaciam : An et quatenus homo justus pro pœna temporali satisfacere possit? — <i>Assertio 2^a</i>	60
47. 3. Circa ejus conditiones : Quænam ad condignam satisfactionem requirantur? — <i>Assertio 3^a</i>	62

CAPUT III. — DE NATURA HABITUS POENITENTIÆ.

Num.	Pag.
48. An et quatenus ad justitiam commutativam reducatur? — <i>Assertio 1^a</i>	64
49. Utrum sit virtus supernaturaliter voluntati infusa? — <i>Assertio 2^a</i>	64
50. Utrum sit virtus theologica aut moralis? — <i>Assertio 3^a</i>	65

TRACTATUS DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

51. Nomina et definitio sacramenti poenitentiae	67
---	----

PARS. I. — De natura sacramenti Poenitentiae.

CAPUT I. — DE VERITATE HUIUS SACRAMENTI.

52. Exponuntur errores circa sacramentum poenitentiae	68
Tria probantur :	
53. 1. Christum Ecclesiae tradidisse potestatem remittendi peccata. — <i>Assertio 1^a</i>	69
54. 2. Ritus, quo in Ecclesia catholica peccata remittuntur, esse verum sacramentum. — <i>Assertio 2^a</i>	71
55. 3. Hoc sacramentum esse a baptismo distinctum. — <i>Assertio 3^a</i>	72
56. De tempore et modo institutionis huius sacramenti	74

CAPUT II. — DE ESSENTIA SACRAMENTI POENITENTIÆ.

57. Definitur sensus quæstionis, et exponitur summa doctrinæ.	75
Duo probantur :	
58. 1. Sacramentum esse institutum ad formam iudicii. — <i>Assertionis pars 1^a</i>	76
2. Fideles ex institutione Christi teneri omnia peccata mortalia sacerdoti aperire, ut ab eo sententiam accipiant. — <i>Assertionis pars 2^a</i>	77
Duo quærentur :	
59. 1. Quænam sit igitur ratio propria et specifica, qua sacramentum Poenitentiae a cæteris distinguitur?	78
60. 2. Quomodo iudicium, quod in sacramento Poenitentiae exercetur, a iudicii humanis differat?	79
Tria corollaria deducuntur :	
61. 1. Circa necessitatem jurisdictionis in ministro	79
2. Circa divinam institutionem confessionis	79
3. Circa partes constitutivas huius sacramenti	80

CAPUT III. — DE PARTIBUS CONSTITUTIVIS SACRAMENTI POENITENTIÆ.

62. Indicantur huiusmodi partes constitutivæ	80
--	----

ART. I. — *De materia sacramenti Pœnitentiæ.*§ I. — *De materia remota.*

Num.		Pag.
63.	Exponitur summa doctrinæ de materia remota hujus sacramenti.	81
	Deinde specialim expenditur :	
64. 1.	Quænam peccata sint materia sacramenti pœnitentiæ? . . .	81
65. 2.	Quænam peccata sint materia necessaria?	82
66. 3.	An et quatenus peccata venialia sint materia ejusdem sacramenti?	82
67. 4.	An peccata, jam directe remissa, sint materia sufficiens? .	83
	Tria quæruntur :	
68. 1.	Utrum peccatum fictionis in susceptione baptismi commissum materia sit sacramenti Pœnitentiæ?	84
	2. An imperfectiones morales, et peccata venialia commissa sine advertentia ad malitiam, sint materia sufficiens sacramenti	84
	3. Utrum habeatur materia sufficiens, si pœnitens confiteatur tantum peccatum dubie commissum?	85

§ II. — *De materia proxima.*

71.	Exponuntur opiniones circa materiam proximam hujus sacramenti	86
72.	Probatur tres actus pœnitentis esse materiam proximam . .	87
	Duo quæruntur :	
73. 1.	An et quatenus tres actus pœnitentis dici debeant partes sacramenti Pœnitentiæ?	89
74. 2.	Utrum et quatenus actus pœnitentis, ut sunt materia sacramenti, concurrant ad conferendam gratiam?	91

ART. II. — *De forma sacramenti Pœnitentiæ.*§ I. — *Quænam sit forma hujus sacramenti.*

75.	Datur forma præscripta in Rituali Romano	92
	Tria quæruntur :	
76. 1.	Quænam verba sint ad essentiam sacramenti necessaria et sufficientia?	93
77. 2.	Utrum et quale peccatum sit cætera non essentialia omittere?	93
78. 3.	Quisnam sit sensus verborum absolutionis	94

§ II. — *Quomodo forma debeat adhiberi?*

Tria quæruntur :

79. 1.	An forma conditionata possit aliquando adhiberi?	95
80. 2.	An forma sacramenti pœnitentiæ essentialiter in verbis ore prolatis consistat?	98

Num.	Pag.
81. 3. An et qualis præsentia requiratur inter pœnitentem qui materiam præbet, et ministrum qui formam profert? . . .	99

PARS II. — De subjecto sacramenti Pœnitentiæ.

82. Enuntiantur quæstiones expendendæ	100
---	-----

CAPUT I. — DE NECESSITATE SUSCIPIENDI HOC SACRAMENTUM.

§ I. — De necessitate medii.

83. Definitur sensus quæstionis.	101
84. An et quatenus sacramentum pœnitentiæ sit necessarium necessitate medii, et quibusnam? — <i>Assertio</i>	101

§ II. — De præcepto divino.

85. Utrum adsit præceptum divinum suscipiendi sacramentum pœnitentiæ, et quandonam obliget?	103
---	-----

§ III. — De præcepto ecclesiastico.

86. An detur lex ecclesiastica de sacramento pœnitentiæ suscipiendo, et utrum sub gravi obliget?	104
87. Quosnam obliget?	105
88. Qualis confessio præcipiatur?	105
89. Quonam tempore hoc præceptum adimpleri debeat?	106
90. Quænam causæ ab eo excusent?	107

CAPUT II. — DE ACTIBUS PœNITENTIS.

91. Quinam sint actus pœnitentis ad hoc sacramentum suscipiendum requisiti?	107
---	-----

ART. I. — De contritione.

§ I. — Qualis contritio ad sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum requiratur?

92. Ad quæstionem definiendam, quatuor prænotantur:	
1. Contritionem esse in hoc sacramento omnino necessariam	108
2. Et quidem contritionem formalem et explicitam.	108
3. Tandem contritionem dotibus alibi probatis insignitam	108
4. Cum contritione requiri in sacramento propositum non peccandi.	109

I. — An ad remissionem peccatorum in sacramento requiratur contritio, aut sufficiat attritio?

93. Afferuntur opiniones theologorum	109
94. Probatur attritionem sufficere. — <i>Assertio</i>	109

II. — Utrum saltem cum attritione requiratur aliquod initium caritatis Dei?

Num.	Pag.
95. Exponuntur opiniones theologorum	111
96. Prænotantur quædam in praxi servanda	111
Tria statuuntur :	
97. 1. Ad justificationem in sacramento Pœnitentiæ comparandam, requiri attritionem, quæ aliquod initium amoris Dei includat	112
98. 2. Amorem illum initialem esse amorem spei	113
99. 3. Amorem spei, qui requiritur, non esse necessario explicitum et formalem, sed virtualiter contineri in omni attritione vere supernaturali	114

§ II. — Quænam conjunctio inter actum contritionis et absolutionem intercedere debeat?

100. An conjunctio physica sit necessaria, aut moralis sufficiat, et qualis? — <i>Principium</i>	115
Per modum corollarii statuitur :	
101. 1. Contritionem ante absolutionem existere debere	116
102. 2. Non vero ante confessionem peccatorum	116
103. 3. Nec statim ante absolutionem	116
Tria quærentur :	
104. 1. Per quantum temporis spatium actus doloris moraliter perduret ad valide suscipiendum sacramentum?	117
105. 2. Utrum contritio necessario debeat ad absolutionem ordinari ordinatione antecedenti, id est, requiratur ut actus contritionis eliciatur cum intentione sacramenti Pœnitentiæ suscipiendi?	117
106. 3. An ille, qui post absolutionem recordatur peccati obliti, illudque statim confitetur, teneatur, ut nova ei impertiatur absolutio, novum contritionis actum elicere?	117

ART. II. — *De confessione.*

107. Datur et explicatur definitio confessionis sacramentalis	118
108. Exponuntur errores de institutione confessionis	118
109. Probatur-confessionem sacramentalem esse vere a Christo institutam, et ad salutem jure divino necessariam	119
Exponitur ejus relatio ad sacramentum, nempe :	
110. 1. An et quatenus ordinari debeat ad absolutionem?	121
2. Qualem habere debeat conjunctionem eum forma?	122
111. Explicantur dotes quibus confessio sacramentalis insigniri debeat	122

§ I. — *De necessitate integritatis in confessione sacramentali.*

112. Duplex distinguitur species integritatis, et inquiritur :
--

Num.		Pag.
113.	1. An integritas materialis sit necessaria ex præcepto divino? — <i>Assertio 1^a</i>	125
114.	2. An ad valorem sacramenti sufficiat confessio formaliter integra? — <i>Assertio 2^a</i>	126
115.	Ergo dari possunt causæ excusantes, ab integritate materiali, non ab integritate formali	127

§ II. — *De ambitu seu objecto integritatis.*

116.	Doctrina concilii Tridentini.	127
------	---------------------------------------	-----

I. — *De specifica peccatorum declaratione.*

117.	Principium statuitur	127
	Tria quærentur :	
118.	1. Utrum et quatenus de peccatis mortalibus nondum confessis semper necessarium sit declarare speciem infimam? . .	128
119.	2. Utrum distinctio specifica etiam in confessione peccatorum venialium sit necessaria, ut de eis absolutio detur, an sufficiat accusatio generica tantum?	129
120.	3. Utrum de peccatis jam confessis et remissis accusatio generica aut etiam omnino indeterminata sufficiat ad absolutionem recipiendam?	131

II. — *De numero peccatorum declarando.*

121.	Principium statuitur	133
122.	Dantur regulæ practicæ	133

III. — *De circumstantiis peccatorum explicandis.*

Duo principia statuuntur :

123.	1. De circumstantiis quæ speciem peccati mutant	134
124.	2. De circumstantiis de quibus confessarius jure interrogat .	134
	Duo quærentur :	
125.	1. Utrum sint per se necessario accusandæ circumstantiæ, quæ peccatum mere aggravant intra eandem speciem? . .	135
126.	2. Utrum et quatenus sint necessario explicandæ speciatim circumstantiæ quantitatis in furto, consuetudinis peccati, effectus qui ex peccato secutus est, dignitatis personæ quæ peccavit, temporis sacri quo peccatum fuit admissum, temporis proxime elapsi, diversitatis personarum quibuscum peccavit pœnitens?	137

IV. — *De necessitate accusandi peccata dubia.*

Tria quærentur :

127.	1. Utrum peccata mortalia dubie commissa, et peccata certo commissa, sed dubie gravia, accusari debeant?	139
128.	2. Utrum accusandum sit peccatum certo commissum et grave, sed dubie declaratum?	140

Num.	Pag.
129. 3. Utrum peccatum accusatum ut dubium, debeat postea de- nuo declarari, si detegitur illud esse certum?	141
V. — De declarandis peccatis inculpabiliter omissis.	
Duo quæruntur :	
130. 1. Utrum et quomodo peccata quæ inculpabili modo, oblivione scilicet aut alia legitima causa, omittuntur, per sacramentum Pœnitentiæ deleantur?	141
131. 2. An et qualis detur obligatio declarandi atque absolutioni sacerdotis subjiçendi peccata inculpabiliter omissa?	142
§ III. — De causis ab integritate excusantibus.	
132. Statuitur impotentiam tum physicam, tum moralem, excusare ab integritate materiali confessionis?	143
Tria quæruntur :	
133. 1. Quandonam adsit impotentia physica ab integritate confes- sionis excusans?	144
134. 2. Qualis impotentia moralis ab integritate confessionis excu- set?	145
135. 3. An sit obligatio confitendi peccatum quod non potest expli- cari sine revelatione complicitis?	147
136. Scholium de exquisitione nominis complicitis	148
§ IV. — De mediis quæ ad integritatem confessionis procurandam adhiberi debent.	
137. Enumerantur illa media	149
I. — De examine conscientiæ.	
Tria principia statuuntur :	
138. 1. De necessitate examinis	149
139. 2. De diligentia in eo requisita	150
140. 3. De examine pro diversis pœnitentibus	150
141. Corollaria ad praxim eruantur.	150
Duo quæruntur :	
142. 1. Quid agere debeat confessarius, si pœnitens non satis dis- cussa conscientia accedat?	151
143. 2. Qualem ordinem sibi præstituere debeat pœnitens in exa- mine conscientiæ?	152
II. — De iteratione confessionum.	
144. Quænam sint principia tenenda circa iterationem confes- sionis?	152
Quatuor quæruntur :	
148. 1. An teneatur pœnitens repetere confessionem, si ob surdita- tem, somnum vel distractionem, confessarius aliqua peccata mortalia non perceperit?	153
149. 2. Utrum adsit obligatio iterum accusandi peccatum grave,	

	quod nec pœnitens, nec confessarius, tanquam grave agnovit?	153
150. 3.	Quandonam judicari debeat confessiones recidivorum sine sufficiente contritione et proposito factas esse, ideoque repetendas?	154
151. 4.	An confessio invalida apud eundem confessarium sit ex integro repetenda, si peccata accusata hic omnino oblitus fuerit?	154

III. — De confessione generali.

Tria principia statuuntur :

152. 1.	De confessione generali imponenda	154
153. 2.	De eadem suadenda	154
154. 3.	De eadem prohibenda	154
155.	Corollaria ad praxim	155

ART. III. — De satisfactione.

156.	Datur notio satisfactionis sacramentalis, et duplex ejus acceptio distinguitur.	156
157.	An et quatenus teneatur pœnitens pœnitentiam sacramentalem injunctam acceptare et adimplere? — <i>Assertio</i>	156
	Tria inquiruntur :	
158. 1.	Utrum et quatenus sit gravis obligatio implendi pœnitentiam?	157
159. 2.	Quo tempore sit adimplenda?	158
160. 3.	Quomodo sit implenda?	159

CAPUT III. — DE EFFECTIBUS SACRAMENTI PŒNITENTIÆ.

161.	Breviter enumerantur effectus hujus sacramenti	161
------	--	-----

ART. I. — De collatione gratiæ.

162.	An et quatenus sacramentum pœnitentiæ gratiam sacrificantem et gratiam sacramentalem producat?	161
------	--	-----

ART. II. — De remissione peccatorum.

163.	Ex alibi probatis colligitur peccata remitti per hoc sacramentum et quomodo?	162
------	--	-----

ART. III. — De remissione pœnæ pro peccatis debitæ.

§ I. — De remissione pœnæ per absolutionem sacerdotalem.

164.	An et quatenus, sive pœna æterna, sive pœna temporalis per absolutionem sacerdotalem remittatur?	163
------	--	-----

§ II. — *De remissione pœnæ per satisfactionem sacramentalem.*

Num.	Pag.
165. An et quatenus satisfactio sacramentalis remissionem pœnæ temporalis producat? — <i>Assertio</i>	163

PARS III. — **De ministro sacramenti Pœnitentiæ.**

167. Prænotantur quæstiones expendendæ de ministro hujus sacramenti	163
---	-----

CAPUT I. — DE POTESTATE IN MINISTRO REQUISITA.

ART. I. — *De potestate ordinis.*

168. Errores circa necessitatem potestatis ordinis in ministro hujus sacramenti	165
169. Probatur solos sacerdotes esse ministros sacramenti pœnitentiæ. — <i>Assertio</i>	166
170. Objectiones solvuntur.	167
171. Corollarium deducitur circa absolutiones olim concessas a diaconis	167

ART. II. — *De jurisdictione.*

172. Definitio jurisdictionis, ejusque differentia a potestate ordinis.	168
---	-----

§ I. — *De necessitate jurisdictionis.*

174. Probatur necessariam esse jurisdictionem in sacerdote, ut valide absolvat. — <i>Assertio</i>	169
175. Objectio solvitur	170

§ II. — *De jurisdictione ordinaria.*

179. Natura jurisdictionis ordinariæ ejusque discrimen a delegata. Tria quæruntur :	170
177. 1. Quinam in Ecclesia habeant jurisdictionem ordinariam?	171
178. 2. Quotuplici modo aliquis jurisdictioni ordinariæ subjiatur?	172
179. 3. Quomodo amittatur jurisdictio ordinaria?	172

§ III. — *De jurisdictione delegata.*I. — *De necessaria conjunctione approbationis cum jurisdictione delegata.*

181. Notio approbationis.	173
Tria quæruntur :	
182. 1. Utrum et quatenus necessaria sit approbatio ad exercendam jurisdictionem delegatam?	173
183. 2. Quibus necessaria sit approbatio?	174
184. 3. A quo concedenda sit approbatio?	175

II. — De modo quo approbatio et jurisdictio conceduntur.

Num.		Pag.
185.	Duplex modus concedendi approbationem et delegandi jurisdictionem	176
	Quinque quæruntur :	
186.	1. Utrum et quatenus parochi approbationem et jurisdictionem habeant ad confessiones audiendas extra limites propriæ parochiæ?	177
187.	2. An et quo jure confessarius pro aliquo loco approbatus peregrinos et vagos qui eo adveniunt, absolvere possit? . . .	177
188.	3. A quonam Episcopo obtinenda sit approbatio et jurisdictio, ut navigantes in Oceano absolvantur?	178
189.	4. An capellani militum approbatione et delegatione Episcopi loci indigeant, ut milites absolvant?	178
190.	5. Quomodo cesset approbatio et jurisdictio delegata? . . .	178

III. — De casibus in quibus Ecclesia supplet approbationem et jurisdictionem.

191.	Explicatur quid sit Ecclesiam supplere.	179
	Tria quæruntur :	
192.	1. An et quatenus omnibus sacerdotibus jurisdictio suppleatur erga pœnitentes in articulo mortis constitutos?	179
193.	2. An Ecclesia suppleat jurisdictionem, quando pœnitentes ipsius defectum invincibiliter ignorant?	181
194.	3. An Ecclesia jurisdictionem suppleat, quando hæc est dubia vel probabilis tantum?	182

§ IV. — De limitatione jurisdictionis.

195.	Jurisdictio limitatur per reservationem casuum. Qui sint casus reservati?	183
------	---	-----

I. — De reservatione.

Quatuor quæruntur :

196.	1. An reservatio casuum sit legitima et conveniens? . . .	183
197.	2. Quænam conditiones ex jure requirantur ut peccatum habeatur tanquam reservatum?	183
198.	3. Quotuplicis speciei sint casus reservati?	184
199.	4. An ignorantia rerervationis ab ea incurrenda excuset? .	185

II. — De absolutione reservatorum vi potestatis specialis.

200.	Principia circa absolutionem casuum reservatorum	186
	Regulæ de absolutione reservatorum :	
201.	1. Vi potestatis ordinariæ.	185
202.	2. Vi potestatis delegatæ ab homine.	186
203.	3. Vi potestatis delegatæ a jure	187
	Tria quæruntur :	
204.	1. Quinam a jure habeant potestatem delegatam a casibus palibus absolvendi, qui sunt occulti?	187
205.	2. An et quatenus inferior potestatem delegatam a jure ha-	

Nuñ.		Pag.
	beat ad absolvendum a casibus reservatis, quando superior non potest personaliter adiri ?	187
206. 3.	Utrum et quatenus, in casu quo pœnitens impeditur, ut supra, superiorem personaliter adire, inferior eum a reservatis directe absolvat, an indirecte tantum ?	189
III. — De casibus in quibus tollitur reservatio, ut confessarius simplex a reservatis absolvere possit.		
207. 1.	An reservatio tollatur in articulo mortis ?	191
208. 2.	An tollatur per confessionem invalidam, etiam sacrilegam ?	191
206. 3.	An tollatur, quando pœnitens peccatum reservatum obliviscitur ?	192
210. 4.	An tollatur, quando peccatum erronee reputatur dubie reservatum ?	192
211. 5.	An tollatur, quando peccatum est reservatum in diœcesi pœnitentis, non autem in loco confessionis ?	192
212. 6.	An tollatur, quando peccatum est reservatum in loco confessionis, non autem in diœcesi pœnitentis ?	193

APPENDIX DE ABSOLUTIONE COMPLICIS.

213.	Principium de prohibitione absolutionis complicis.	193
	Tria quæruntur :	
214. 1.	Quid requiratur ut confessarius absolvere nequeat a peccato cujus fuit particeps ?	194
215. 2.	Quid requiratur ut confessarius absolvens complicem in peccato turpi excommunicationem incurrat ?	195
216. 3.	Utrum et quatenus aliquando a censura excusetur sacerdos absolvens complicem ?	197

CAPUT II. — DE OFFICIO MINISTRI.

ART. I. — *De muneribus confessarii.*

217.	Varia munera confessarii distinguuntur.	198
------	---	-----

§ I. — *De munere Patris.*

218.	Ostenditur confessarium in hoc sacramento esse verum patrem spirituales animarum. — <i>Principium.</i>	199
	Tres dantur regulæ, circa caritatem quam exhibere debet :	
219. 1.	In principio confessionis. — <i>Regula 1^a</i>	199
220. 2.	In decursu confessionis. — <i>Regula 2^a</i>	200
221. 3.	In fine confessionis. — <i>Regula 3^a</i>	200

§ II. — *De munere Medici.*

222.	Ostenditur confessarium esse verum medicum spirituales animarum. — <i>Principium.</i>	200
	Tres dantur regulæ circa solertiam et prudentiam confessarii :	

Num.		Pag.
223.	1. In morbo spirituali pœnitentis agnoscendo. — <i>Regula 1^a</i>	201
224.	2. In eodem curando. — <i>Regula 2^a</i>	201
225.	3. In relapsu præcavendo. — <i>Regula 3^a</i>	202

§ III. — *De munere Doctoris.*

226.	Ostenditur confessarium esse doctorem in hoc sacramento, et ideo scientiam specialem esse ipsi necessariam	203
	Duæ dantur regulæ :	
229.	1. Circa ea quæ confessarius scire tenetur. — <i>Regula 1^a</i>	204
230.	2. Circa obligationem incumbendi studio theologiæ moralis. — <i>Regula 2^a</i>	205
	Corollaria deducuntur circa peccatum :	
231.	1. Confessarii, qui scienter prædicta scientia caret.	206
232.	2. Superioris, qui ignaro confessario veniam dat confessiones excipiendi	206
233.	3. Pœnitentis, qui scienter talem confessarium eligit	206

§ IV. — *De munere Judicis.*

234.	Ostenditur confessarium esse judicem spiritualem peccatorum. — Principium	207
235.	Corollaria deducuntur :	
	1. Circa obligationem causam instruendi, et ideo interrogandi pœnitentes.	207
	2. Circa officium ferendi sententiam et obligationem absolvendi nonnisi rite dispositos	207

ART. II. — *De obligationibus confessarii.*

236.	Principia generalia.	207
237.	Distinguuntur obligationes confessarii	208

§ I. — *De obligatione audiendi confessiones.*

238.	1. An et quatenus audire confessiones teneatur confessarius, qui vi tituli, officii vel beneficii ad id deputatur?	210
239.	2. An et quatenus quivis sacerdos teneri possit sola caritate ad confessiones audiendas?	211

§ II. — *De interrogationibus faciendis.*

240.	Principium statuitur de obligatione interrogandi pœnitentes. Tres dantur regulæ :	211
241.	1. An et quatenus interrogatio debeat esse moderata? — <i>Regula 1^a</i>	213
242.	2. An et quatenus interrogatio debeat esse discreta? — <i>Regula 2^a</i>	214
243.	3. An et quatenus interrogatio debeat esse opportuna? — <i>Regula 3^a</i>	214
	Duo quærantur :	

Num.	Pag.
244. 1. Quid egere debeat confessarius qui non est certus, sed plus minusve dubitat de sinceritate pœnitentis?	213
245. 2. Quid agere debeat confessarius, qui certo cognoscit peccatum aliquod a pœnitente reticeri, aut negari?	216

§ III. — *De obligatione docendi pœnitentes.*

246. Principium statuitur	216
Quatuor regulæ afferuntur, circa obligationem docendi pœnitentes :	
247. 1. Qui ignorant etiam invincibiliter veritates necessarias necessitate mediæ	216
248. 2. Qui ignorant vincibiliter aliquam propriam ipsorum obligationem.	217
249. 3. Qui ignorant invincibiliter proprias obligationes, et monitioni prævidentur obtemperaturi	217
250. 4. Qui pariter ignorant invincibiliter proprias obligationes, sed monitioni prævidentur non obtemperaturi.	217
251. Objectiones solvuntur.	218
Duo quæruntur :	
252. 1. In quibusnam casibus debeat confessarius, juxta regulam quartam supra expositam, monitionem omittere?	218
253. 2. In quibusnam casibus debeat confessarius pœnitentem monere, etiamsi fructum ex monitione non speret?	219

§ IV. — *De obligatione excitandi contritionem in pœnitente.*

254. An et quatenus teneatur confessarius excitare contritionem in pœnitente insufficienter disposito? — <i>Principium</i>	220
255. Quænam regulæ sint in hoc servandæ?	221
Duo quæruntur :	
258. 1. Quomodo debeat confessarius illos pœnitentes exhortari, qui propter solam ignorantiam vel inadvertentiam sunt indispositi aut dubie dispositi?	222
259. 2. Quomodo debeat confessarius illos pœnitentes exhortari, qui sunt indispositi aut dubie dispositi, eo quod magnam et habitualement adhæSIONem habent ad aliquam culpam?	222

§ V. — *De pœnitentia imponenda.*

I. — *De existentia hujus obligationis.*

260. An et quatenus teneatur confessarius pœnitentiam injungere? — <i>Assertio</i>	224
Duo quæruntur :	
261. 1. Utrum et quatenus gravis sit obligatio imponendi pœnitentiam?	224
262. 2. Quandonam imponenda sit pœnitentia?	225

Num.	II. — De qualitate pœnitentiæ imponendæ.	Pag.
263.	Quales pœnitentias imponere debeat confessarius?	225
268.	Quotuplicis generis sint opera satisfactoria, quæ imponi possunt?	227
269.	An possit imponi opus aliunde præceptum, aut debitum?	228

III. — De mutatione pœnitentiæ impositæ in aliam.

Duæ dantur regulæ, prout mutatio fiat :

270.	1. Ab eodem confessario. — <i>Regula 1^a</i>	228
271.	2. Ab alio confessario. — <i>Regula 2^a</i>	229

§ VI. — De dispositione pœnitentis inquirenda.

272.	Statuitur principium de obligatione inquirendi dispositionem pœnitentis.	229
	Quatuor dantur regulæ :	
273.	1. De gradu certitudinis in hoc iudicio requisitæ	230
274.	2. De modo quo obtinetur hæc certitudo	231
275.	3. De casu quo habetur præjudicium positivum contra dispositionem pœnitentis	232
276.	4. De casu quo habentur signa certa indispositionis	232
	Tria quæruntur :	
277.	1. Quenam sint signa positiva ex quibus certo et indubitanter debeat pœnitens judicari indispositus?	232
278.	2. Ex quibusnam signis oriatur præjudicium plus minusve grave contra pœnitentis dispositionem?	233
279.	3. Quibusnam indiciis seu argumentis minui aut tolli possit præjudicium quod contra pœnitentis dispositionem ex signis supra expositis habetur?	233

§ VII. — De sententia ferenda.

280.	Principium statuitur	235
	Tres dantur regulæ :	
281.	1. De pœnitente rite disposito	235
282.	2. De pœnitente qui est certo indispositus.	236
283.	3. De pœnitente dubie disposito	236
	Duò quæruntur :	
284.	1. Quatenus expediat per accidens absolutionem differre pœnitenti rite disposito?	237
285.	2. Quinam sint casus, in quibus confessarius possit aut etiam debeat pœnitentem dubie dispositum statim absolvere sub conditione?	240

§ VIII. — De obligatione reparandi defectus in confessione commissos.

286.	Principium statuitur	243
	Tres dantur regulæ, prout confessarius :	
287.	1. Fuit causa invaliditatis confessionis quam audivit	243

Num.	Pag.
288. 2. Fuit causa defectus integritatis in confessione	244
289. 3. Induxit pœnitentem in errorem circa proprias obligationes.	245

§ IX. — *De obligatione servandi sigillum confessionis.*

I. — *De existentia hujus obligationis.*

290. An et qualis detur obligatio servandi sigillum confessionis? — <i>Assertio.</i>	246
---	-----

II. — *De objecto sigilli.*

291. Principium statuitur	248
Tres dantur regulæ :	
292. 1. De objecto directo sigilli	248
293. 2. De ejus objecto indirecto.	249
294. 3. De iis quæ confessario dicuntur sine ordine ad confessionem	249

III. — *De subjecto sigilli.*

295. Principium statuitur	250
296. Corollaria eruuntur	250
297. Scholium de ipso pœnitente	252

IV. — *De variis modis violandi sigillum.*

298. Principium statuitur	252
299. Quomodo sigillum directe violetur? — <i>Regula 1^a</i>	252
300. Quomodo violari possit indirecte? — <i>Regula 2^a</i>	252
301. An extra periculum revelationis notitia ex confessione acqui- sita adhiberi possit cum gravamine pœnitentis? — <i>Regula 3^a</i>	253
302. Quid, si nec adest periculum revelationis, nec gravamen pro pœnitente? — <i>Regula 4^a</i>	254

ART. III. — *De ratione agendi confessarii cum variis
pœnitentium classibus.*

§ I. — *Erga pueros.*

Dantur regulæ servandæ erga pueros :

303. 1. De obligatione eos audiendi	255
304. 2. De modo quo audiendi sunt	255
305. 3. De absolutione eis impertienda	256

§ II. — *Erga pœnitentes qui venialia tantum accusant.*

Tres dantur regulæ :

306. 1. De materia sufficienti quam præbere debent	258
307. 2. De dolore et proposito quo debent affici	258
308. 3. De absolutione eis impertienda	260

§ III. — *Erga scrupulosos.*

309. Regulæ generales pro omnibus scrupulosis	261
310. Regulæ speciales pro variis scrupulorum generibus	261

§ IV. — *Erga eos qui versantur in occasione peccandi.*

Num.	Pag.
311. Definitur occasio peccati, et ejus species distinguuntur . . .	262
Duo quærentur :	
312. 1. Quomodo discerni possit occasio proxima peccati? . . .	262
313. 2. Quandonam occasio peccandi dicenda sit vere necessaria? . . .	263

I. — De occasione proxima voluntaria.

314. An absolvi possit ille qui occasionem proximam et voluntariam deserere non vult? — <i>Regula 1^a</i> . . .	265
315. An et quatenus absolutio differri debeat, quando occasio proxima et voluntaria est insuper præsens et continua? — <i>Regula 2^a</i> . . .	265
316. An et quatenus statim absolvi possit pœnitens, quando occasio non est præsens, præsertim si raro occurrat? — <i>Regula 3^a</i> . . .	266

II. — De occasione proxima necessaria.

317. Utrum absolvi possit pœnitens qui, in occasione proxima necessaria versatus, promittit se adhibiturum media, ut occasio e proxima evadat remota? — <i>Regula 1^a</i> . . .	267
318. An possit absolvi, si media neglexit, et eodem modo relapsus est? — <i>Regula 2^a</i> . . .	268
319. Quid, si adhibitis mediis eodem modo relapsus est. — <i>Regula 3^a</i> . . .	268
320. Quid de eo qui relabatur sine ulla spe emendationis? — <i>Regula 4^a</i> . . .	268

§ V. — *Erga consuetudinarios.*

321. Definitiones dantur consuetudinarii et recidivi . . .	269
Definitio consuetudinis peccati, et signa quibus dignoscitur. . .	269
Regulæ sequendæ erga consuetudinarios :	
322. 1. Qui prima vice suum pravum habitum confitentur. — <i>Regula 1^a</i> . . .	270
323. 2. Qui redeunt cum eodem habitu pravo, nullo adhibito conatu, et signa tantum ordinaria contritionis ostendunt. — <i>Regula 2^a</i> . . .	271
324. 3. Qui sunt recidivi, sed signa præbent extraordinaria doloris. — <i>Regula 3^a</i> . . .	272
325. 4. Qui sunt recidivi, et signa tantum ordinaria contritionis exhibent, sed notabile animæ detrimentum paterentur ex denegatione absolutionis. — <i>Regula 4^a</i> . . .	273

§ VI. — *Erga moribundos.*

326. Quomodo sese gerere debeat confessarius generatim erga moribundos? . . .	273
330. An et quatenus moribundis qui sensibus destituuntur absolutio concedi possit? . . .	274
331. Principium affertur, et variis casibus applicatur . . .	274

TRACTATUS DE SUFFRAGIIS ET INDULGENTIIS

Num.	Pag.
1. Objectum et divisio Tractatus	276

CAPUT I. — DE SUFFRAGIIS.

2. Datur definitio suffragii	276
--	-----

§ I. — *De existentia suffragiorum.*

3. Exponuntur errores circa suffragia	277
4. Ostenditur fideles viatores sese mutuo juvare posse ad satisfaciendum pro peccatis. — <i>Assertio 1^a</i>	277
5. Ostenditur fideles viventes posse juvare etiam defunctos in purgatorio detentos ad remissionem pœnarum. — <i>Assertio 2^a</i>	278

§ II. — *De efficacia suffragiorum.*

6. Exponuntur opiniones theologorum	278
7. An fideles possint unus pro alio pœnam temporalem solvere ? — <i>Assertio</i>	279
Duo quærantur quoad efficaciam suffragiorum :	
8. 1. Fidelium vivorum ad invicem	280
9. 2. Fidelium vivorum et Ecclesiæ militantis ad animas Purgatorii	281

§ III. — *De conditionibus suffragiorum.*

Conditiones suffragiorum desumuntur :

10. 1. Ex parte ejus pro quo offeruntur.	282
11. 2. Ex parte offerentis	282

CAPUT II. — DE INDULGENTIIS IN GENERE.

12. Datur et explicatur definitio indulgentiarum.	284
13. Distinguuntur varia genera indulgentiarum	285

ART. I. — *De existentia Indulgentiarum.*

14. Exponuntur errores circa indulgentias	285
15. Probatur Ecclesiam accepisse a Christo potestatem concedendi indulgentias. — <i>Assertio 1^a</i>	285
16. Probatur dari thesaurum satisfactionum Christi et sanctorum, ex quibus Ecclesia dispensat indulgentias. — <i>Assertio 2^a</i>	287

ART. II. — *De Indulgentiarum effectibus.*

17. An indulgentiæ ipsam culpam remittere possint ? — <i>Assertio 1^a</i>	290
---	-----

Nam.	Pag.
18. An et quatenus pœnam purgatorii remittant? — <i>Assertio 2^a</i>	291
19. Quomodo eam remittant, tum viventibus, tum defunctis? — <i>Assertio 3^a</i>	292
20. Corollarium deducitur circa efficaciam indulgentiarum res- pectu animarum purgatorii.	294
ART. III. — <i>De conditionibus ad valorem Indulgentiarum requisitis.</i>	
21. Ex duplici parte desumuntur : ex parte concedentis, et ex parte lucrantis.	295
§ I. — <i>Conditiones ex parte concedentis indulgentias.</i>	
Duæ requiruntur conditiones :	
22. 1. Auctoritas legitima ; expenditur quibus competat hæc auctoritas	295
23. 2. Causa justa, id est finis Deo gratus, et medium aptum ad hunc finem	296
§ II. — <i>Conditiones ex parte lucrantis indulgentias.</i>	
I. — De intentione.	
24. An et qualis intentio requiratur et sufficiat ad indulgentias lucrandas ?	298
II. — De statu gratiæ.	
An et quatenus ad indulgentias lucrandas requiratur :	
25. 1. Exclusio omnis peccati mortalis ?	298
26. 2. Exclusio affectus ad peccatum veniale ?	299
III. — De executione operis præscripti.	
27. Dantur regulæ generales.	300
Dantur regulæ speciales :	
28. 1. De confessione	302
29. 2. De communione.	303
30. 3. De recitatione precum.	303
31. Quomodo consequi possint indulgentias infirmi qui opera iununcta exsequi non valent ?	304
CAPUT III. — DE INDULGENTIIS IN SPECIE.	
32. Objectum et divisio capitis	305
ART. I. — <i>De coronis, crucifixis, numismatibus.</i>	
33. Definiantur hujusmodi indulgentiæ.	306
Exponuntur conditiones requisitæ :	

Num.	Pag.
34. 1. Ut rebus supradictis annectantur indulgentiæ	306
35. 2. Ut eædem semel annexæ non amittantur	307

ART. II. — *De via crucis.*

36. Distinguuntur conditiones sub duplici aspectu	307
---	-----

§ I. — *Conditiones in erectione stationum servandæ.*

Hujusmodi conditiones spectant :

37. 1. Ipsam facultatem stationes erigendi	308
38. 2. Locum in quo stationes erigi debent	308
39. 3. Ipsas stationes	309
40. 4. Modum eas erigendi	309
41. 5. Mutationem et renovationem stationum	310

§ II. — *Conditiones in ipso exercitio servandæ.*

Dux sunt potissimum conditiones. :

42. 1. Ut omnes stationes, singulatim per ordinem, et unico moraliter tractu visitentur	311
43. 2. Ut is qui stationes visitat, meditetur passionem Domini	311

ART. III. — *De piis sodalitiis.*

44. Præfinitur et dividitur quæstio	312
---	-----

§ I. — *De aggregatione confraternitatum.*

45. Datur decretum Pii IX de aggregatione confraternitatum	312
--	-----

§ II. — *De regimine confraternitatum.*

46. A quo institui debeat rector confraternitatum, et quomodo ?	314
47. An et quatenus statuta servanda sint sub pœna nullitatis ?	314

§ III. — *De adscriptione confratrum.*

48. Regulæ generatim servandæ	314
49. Regulæ speciales, prout sodalitates sunt locales vel universales	215

ART. IV. — *De benedictione cum indulgentia in articulo mortis.*§ I. — *De ipsa facultate hanc benedictionem impertiendi.*

51. Quibusdam competat talis facultas, et quomodo concedatur ?	317
--	-----

§ II. — *De servandis in ipsa benedictione impertienda.*

52. Qualis forma, qualesque ritus adhiberi debeant ?	318
Quibusnam ægrotis impertiri debeat dicta benedictio ?	318
Utrum iterari possit in eodem mortis articulo ?	318

ART. V. — *De altari privilegiato.*

Num.	Pag.
53. Altare privilegiatum definitur	319
54. Quænam sit hujus privilegii efficacia?	319

§ I. — *Conditiones ad habendum altare privilegiatum.*

Conditiones variæ sunt, prout agitur :

55. 1. De altaris privilegio locali	320
56. 2. De altaris privilegio personali	321

§ II. — *Conditiones ad indulgentiam altaris privilegiati lucranda.*

Conditiones spectant :

57. 1. Qualitatem Missæ celebrandæ	323
58. 2. Intentionem in sacerdote celebrante requisitam	323

ART. VI. — *De Jubilæo.*§ I. — *De notione et speciebus Jubilæi.*

59. Exponuntur nomén et definitio Jubilæi	324
60. Datur ejus discrimen ab aliis indulgentiis	325
61. Distinguuntur species Jubilæi	325
62. Afferuntur regulæ communes utrique Jubilæo	326

§ II. — *De operibus ad Jubilæum præscriptis.*

63. Quænam sint opera in Jubilæis generatim injuncta?	327
Quonam ordine, et in quonam loco impleri debeant?	327
Utrum et a quo commutari possint?	327
I. Circa <i>Jejunium</i> , quæritur :	
64. 1. Quibusnam diebus fieri debeat?	328
65. 2. Quale jejunium præscribatur?	328
66. 3. An omnes, etiam pueri infirmi, etc., jejunare debeant?	329
II. Circa <i>eleemosynam</i> , quæritur :	
67. 1. Quænam quantitas eleemosynæ sit eroganda?	329
68. 2. An sufficiat ut eleemosyna detur per alium?	329
69. 3. An pauperes et religiosi ad dandam eleemosynam teneantur?	330
III. Circa <i>visitationem ecclesiarum</i> , quæritur :	
70. 1. Quid servare debeat Episcopus in designandis ecclesiis quæ visitari debent?	330
71. 2. Quomodo peragi debeant visitationes?	331
72. 3. An et quatenus etiam ipsi navigantes, et iter facientes, visitationes peragere debeant?	332
IV. Circa <i>confessionem</i> , quæritur :	
73. 1. An confessio sit necessaria, etiam iis qui sola venialia habent?	332
2. An unica confessione possit satisfieri præcepto annuæ confessionis, et simul acquiri Jubilæum?	333

Num.

Pag.

Circa communionem, quæritur :

74. 1. An requiratur communio distincta a communione paschali ?	333
2. An requiratur communio sacramentalis simul et spiritualis ?	333
3. Quid de pueris, qui ad primam communionem nondum sunt admissi ?	333

§ III. — *De privilegiis Jubilæo annexis.*

75. Plura prænotantur circa usum hujusmodi privilegiorum. . .	334
Regulæ speciales dantur :	
76. 1. Circa facultatem eligendi confessarium.	335
77. 2. Circa absolutionem a casibus reservatis	335
78. 3. Circa commutationem votorum	336
79. 4. Circa dispensationem super irregularitate.	337

TRACTATUS DE EXTREMA-UNCTIONE

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE EXTREMA-UNCTIONE.

Decretum concilii Florentini	339
Capita concilii Tridentini	340
Canones ejusdem concilii	342

NOTIONES PRÆVIÆ.

1. Objectum et utilitas Tractatus.	343
2. Nomina et definitio extremæ unctionis	344
Divisio Tractatus.	344

CAPUT I. — DE EXISTENTIA SACRAMENTI EXTREMÆ-UNCTIONIS.

3. Exponuntur errores circa extremam unctionem	345
4. Probatur extremam unctionem esse verum et proprie dictum sacramentum. — <i>Assertio</i>	345

CAPUT II. — DE MATERIA ET FORMA EXTREMÆ-UNCTIONIS.

5. Materia et forma hujus sacramenti ab apostolo Jacobo declarantur.	347
--	-----

ART. I. — *De materia hujus sacramenti.*

§ I. — *De materia remota.*

Ostenditur materiam remotam extremæ unctionis esse :

Num.	Pag.
6. 1. Oleum ex olivis, sine aromatum admixtione.	348
7. 2. Oleum ab episcopo benedictum	349
Duo quærentur :	
8. 1. Utrum et quatenus requiratur ut oleum singulis annis renovetur?	350
9. 2. An deficiente oleo infirmorum, adhiberi possit Chrisma?	351

§ II. — *De materia proxima.*

Regulæ dantur :

10. 1. Circa numerum unctionum	352
11. 2. Circa modum eas faciendi	353
12. 3. Circa locum ubi fieri debent	353
13. 4. Circa ordinem inter eas servandum	354

ART. II. — *De forma Extremæ-Uctionis.*

14. Dantur verba formæ ex conciliis Florentino et Tridentino	354
--	-----

§ I. — *An forma hujus sacramenti sit necessario deprecativa?*

15. Exponitur controversia, et probatur opinio affirmans	355
--	-----

§ II. — *Quænam sint in forma verba essentialia?*

17. Quænam verba sint certe essentialia?	356
18. Quænam verba videantur non essentialia?	356
19. Quid faciendum si mors urgeat?	357

CAPUT III. — *DE EFFECTIBUS EXTREMÆ-UNCTIONIS.*

20. Recensentur hujus sacramenti effectus	358
21. Status quæstionis et opiniones	358

§ I. — *De primario effectu, qui est confortatio infirmi.*

22. An et quomodo primarius effectus extremæ unctionis sit confortatio infirmi adversus difficultates in articulo mortis occurrentes? — <i>Assertio</i>	359
23. Quænam sit gratia sacramentalis hujus sacramenti?	360

§ II. — *De effectu secundario, qui est remissio peccatorum.*

24. An et quatenus effectus secundarius extremæ unctionis sit remissio peccatorum, quæ supersunt, et deletio pœnæ temporalis peccatorum? — <i>Assertio</i>	361
Per modum corollarii, expenditur :	
25. 1. Quonam sensu extrema unctio dicatur reliquias peccatorum abstergere?	363
26. 2. Quomodo hoc sacramentum remittat peccata?	363
27. 3. Quænam restrictio huic effectui sit afferenda?	363

§ III. — *De altero effectu secundario, qui est sanatio corporis.*

Num.	Pag.
28. An et quatenus extrema unctio sanitatem corporis conferat?	
— <i>Assertio</i>	364

CAPUT IV. — DE MINISTRO EXTREMÆ-UNCTIONIS.

§ I. — *Quisnam possit hoc sacramentum ministrare?*

30. Quisnam sit minister hujus sacramenti?	365
31. An a pluribus sacerdotibus, vel ab unico tantum extrema unctio ministranda sit?	366
32. An et quatenus requiratur jurisdictio in ministro hujus sacramenti?	366
33. An et quibus sit obligatio hoc sacramentum ministrandi?	367

§ II. — *Quænam minister servare debeat in hujus sacramenti ministratione?*

Regulæ dantur servandæ ex Rituali Romano:

34. 1. Ante administrationem	368
35. 2. In ipsa administratione	368
36. 3. Post administrationem	369

CAPUT V. — DE SUBJECTO EXTREMÆ-UNCTIONIS.

§ I. — *Quinam sint capaces hujus sacramenti?*

37. Statuitur suscipientem hoc sacramentum debere esse christianum, peccatorem, infirmum in articulo mortis	370
Duo quærentur:	
38. 1. Utrum solis infirmis, et quibusnam infirmis dari debeat Extrema Unctio?	371
39. 2. Utrum et quatenus iterari possit hoc sacramentum?	372

§ II. — *An sit necessitas suscipiendi hoc sacramentum?*

40. An extrema unctio sit necessaria necessitate medii?	373
41. An sit necessaria ex præcepto naturali aut divino?	373
42. Quid in praxi servare debeant parochi erga tale præceptum?	373

§ III. — *Quibusnam dispositionibus suscipi debeat?*

Triâ quærentur:

43. 1. An ad extremam unctionem suscipiendam requiratur status gratiæ?	374
44. 2. An ante extremam unctionem suscipi debeat viaticum?	374
45. 3. Qualis intentio in suscipiente requiratur?	375

TRACTATUS DE ORDINE

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE ORDINE.

Num.		Pag.
	Decretum concilii Florentini	376
	Capita dogmatica concilii Tridentini.	376
	Canones ejusdem concilii	379

PROOEMIUM TRACTATUS.

1.	Objectum et divisio Tractatus	381
2.	Ejusdem utilitas	381

PARS. I. — De sacramento Ordinis in genere.

3.	Dantur nomina ordinis	382
4.	Exponitur definitio ordinis.	383

CAPUT I. — DE EXISTENTIA SACRAMENTI ORDINIS.

5.	Dividuntur quæstiones	384
----	---------------------------------	-----

ART. I. — De existentia Ordinis clericalis.

6.	Exponuntur errores circa ordinem	384
7.	Ecclesiæ catholicæ doctrina.	385

§ I. — De institutione divina Ordinis clericalis.

8.	Ostenditur ordinem clericalem esse a Christo institutum. — Assertio	385
----	--	-----

§ II. — De numero Ordinum.

9.	Ostenditur quod de fide est plures esse ordines	387
10.	Probatur septem saltem esse ordines. — Assertio	388
11.	Objectiones solvuntur	390

ART. II. — De veritate sacramenti Ordinis.

12.	Quonam sensu ordo sumatur in præsentī quæstione?	391
13.	Errores circa hujus sacramenti existentiam	391
14.	Probatur ordinem esse verum et proprie dictum sacramen- tum. — Assertio	391

CAPUT II. — DE MINISTRO SACRAMENTI ORDINIS.

ART. I. — *De ministro ad validam Ordinis administrationem requisito.*

Num.	Pag.
15. Duplex distinguitur minister : ordinarius et extraordinarius .	394

§ I. — *De ministro ordinario sacramenti Ordinis.*

16. Errores circa ministrum hujus sacramenti	394
17. Probatur solum episcopum esse ordinis ministrum ordinarium. — <i>Assertio</i>	394
18. Objectio solvitur	396

§ II. — *De ministro extraordinario Ordinis.*

An detur minister extraordinarius :

19. 1. Episcopatus?	396
20. 2. Presbyteratus?	396
21. Objectio solvitur	397
22. 3. Diaconatus?	397
23. 4. Subdiaconatus?	398
24. 5. Minorum ordinum?	398

ART. II. — *De ministro ad licitam Ordinis administrationem requisito.*

25. An jurisdictio requiratur in episcopo hoc sacramentum ministrante?	398
--	-----

§ I. — *De jurisdictione ordinaria relative ad Ordinationem.*

Quæstio ponitur et solvitur :

26. 1. De S. Pontifice	399
27. 2. De episcopis	399

§ II. — *De jurisdictione delegata relative ad Ordinationem.*

28. Quomodo obtineatur jurisdictio delegata ad ordines conferendos?	400
29. Quid sit speciatim statutum de religiosis professis?	401

CAPUT III. — DE SUBJECTO SACRAMENTI ORDINIS.

30. De subjecto quoad validam ordinationem	402
31. De subjecto quoad licitam ordinationem	403

PARS II. *De singulis ordinibus in specie.*

32. Datur definitio ordinum	404
---------------------------------------	-----

Num.	Pag.
33. Ordines distinguuntur in majores et minores, sacros et non sacros.	404

CAPUT I. — DE TONSURA CLERICALI.

34. Datur et explicatur definitio tonsuræ clericalis	406
--	-----

§ I. — *An Tonsura clericalis sit ordo?*

35. Probatur tonsuram clericalem probabilius non esse ordinem	407
---	-----

§ II. — *Quinam sint Tonsuræ ritus.*

36. Ritus tonsuræ juxta pontificale Romanum exponuntur et explicantur	408
---	-----

§ III. — *Quænam dispositiones in Tonsurandis requirantur?*

37. Datur decretum concilii Tridentini	409
Tria inquiruntur :	
38. 1. An sub gravi requiratur ut tonsurandus sacramentum confirmationis susceperit?	409
39. 2. An peccet qui tonsuram aut etiam aliquem ordinem suscipit sine animo ascendendi ad superiores?	410
40. 3. An in tonsurando requiratur sub peccato animus sese Deo consecrandi in statu clericali?	410

§ IV. — *Quænam privilegia per Tonsuram conferantur.*

41. Exponuntur quatuor privilegia clericorum	410
--	-----

CAPUT II. — DE QUATUOR MINORIBUS ORDINIBUS.

42. An et quatenus Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus et Acolythatus sint ordines?	411
43. Eorum definitiones dantur	411

§ I. — *De ratione sacramentali minorum Ordinum.*

44. Distinguuntur opiniones	412
45. Momenta opinionis negantis exponuntur	412
46. Momenta opinionis affirmantis exponuntur	413

§ II. — *De eorum materia et forma.*

47. Ritus ordinum minorum exponuntur	415
Dantur materia et forma :	
48. 1. Ostiariatus	415
49. 2. Lectoratus	416
50. 3. Exorcistatus	416
51. 4. Acolythatus	416

§ III. — *De officiis quæ eis sunt annexa.*

Num.		Pag.
	Exponuntur officia :	
52.	1. Ostiarius	417
53.	2. Lectoratus	417
54.	3. Exorcistatus	417
55.	4. Acolythatus	418

CAPUT III. — DE SUBDIACONATU.

56.	Datur definitio subdiaconatus	419
57.	Exponuntur opiniones de ejus ratione sacramentali	419
58.	Cæremoniæ subdiaconatus ejusque materia et forma	420
59.	Ejus officia	421

CAPUT IV. — DE DIACONATU.

60.	Notio diaconatus exponitur	422
-----	--------------------------------------	-----

ART. I. — *De ratione sacramentali diaconatus.*

61.	Exponuntur errores de diaconatu	423
62.	Probatur diaconatum habere rationem veri sacramenti — <i>Assertio.</i>	423
63.	Corollaria deducuntur circa gratiam, characterem et potestatem spiritua- lem quæ per diaconatum conferuntur	424

ART. II. — *De ejus ritibus et speciatim materia et forma.*

64.	Exponuntur ritus diaconatus	425
65.	Dantur status quæstionis et opiniones de ejus materia et forma.	426

ART. III. — *De officiis diaconatui annexis.*

66.	Exponuntur diaconatus officia	426
67.	Deducuntur corollaria de dignitate diaconorum.	428

CAPUT V. — DE PRESBYTERATU.

68.	Dantur nomina hujus ordinis	428
69.	Ejus notio explicatur, sive in lato, sive in stricto sensu.	429

ART. I. — *De ratione sacramentali Presbyteratus.*

70.	Probatur presbyteratum esse verum sacramentum. — <i>Assertio.</i>	430
71.	Corollaria deducuntur circa gratiam, characterem ac potestatem spiritua- lem quæ per presbyteratum conferuntur	432

ART. II. — *De ritibus Presbyteratus, et potissimum de materia et forma.*

§ I. — *Recensentur ritus Presbyteratus.*

Num.	Pag.
72. Quinam sint ritus presbyteratus ex pontificali Romano? . . .	433

§ II. — *Controversia de materia et forma.*

73. Distinguuntur tres opiniones	434
74. Argumenta primæ sententiæ	434
75. Argumenta secundæ sententiæ.	436
76. Argumenta tertiæ sententiæ	437

§ III. — *Quæstiones ad praxim attinentes.*

77. I. Circa impositionem manuum, quæritur quid faciendum sit, si omissa fuit una aut altera impositio manuum?	439
78. II. Circa traditionem instrumentorum, quæritur :	
1. An valida esset ordinatio, si traderetur tantum una species id est, panis vel vinum?	439
2. An valide ordinaretur, qui tangeret hostiam et non patenam?	439
3. An valide ordinetur, qui tantum calicem et patenam tangit, non autem hostiam	439

ART. III. — *De potestate et officiis Presbyteratus annexis.*

79. Divisio potestatis presbyteralis.	440
80. 1. Circa corpus Christi naturale	440
81. 2. Circa corpus Christi mysticum	441
Corollaria deducuntur :	
82. 1. Circa excellentiam officii sacerdotalis	442
83. 2. Circa excellentiam gratiæ sacerdotalis	442
84. 3. Circa excellentiam characteris sacerdotalis	443

CAPUT VI. — DE EPISCOPATU.

85. Datur notio episcopatus	444
---------------------------------------	-----

ART. I. — *De ratione sacramentali Episcopatus.*

86. Divisio materiæ	444
-------------------------------	-----

§ I. — *An Episcopatus sit verum sacramentum?*

87. Exponuntur opiniones theologorum.	445
88. Probatur episcopatum esse verum sacramentum. — <i>Assertio.</i>	445
89. Per modum corollarii infertur episcopatum conferre gratiam et imprimere characteram	446

§ II. — *An Episcopatus, sub ratione sacramenti, sit a presbyteratu distinctus?*

Num.	Pag.
90. Definitur status quæstionis	447
91. Exponitur prima opinio, negativa scilicet	447
92. Exponitur secunda opinio, nempe affirmativa	448
93. Corollaria deducuntur de gratia propria episcopatus, de ejusdem caractere proprio, et de numero ordinum	449

§ III. — *An Episcopatus sit jure divino presbyteratu superior?*

94. Errores circa præsentem quæstionem	450
95. Prænotanda ad quæstionem definiendam	450
Probatur episcopatum esse presbyteratu superiorem :	
96. 1. Quoad potestatem ordinis. — <i>Assertio 1^a</i>	450
97. 2. Quoad potestatem jurisdictionis. — <i>Assertio 2^a</i>	451
98. Objectiones solvuntur	452

ART. II. — *De ritibus consecrationis episcopalis, et præsertim de materia et forma.*

99. Recensentur ritus episcopatus	454
100. Exponuntur opiniones de materia et forma episcopatus	456

ART. III. — *De potestate et officiis Episcopatui annexis.*

101. Divisio officiorum episcopatus, prout referuntur :	
102. 1. Ad potestatem ordinis.	456
103. 2. Ad potestatem jurisdictionis.	457
104. Corollarium deducitur de excellentia episcopatus	459

TRACTATUS DE MATRIMONIO CHRISTIANO

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE MATRIMONIO CHRISTIANO.

Decretum concilii Florentini	461
Doctrina dogmatica concilii Tridentini	461
Errores de Matrimonio christiano in Syllabo damnati	464
Epistola encyclica Leonis XIII de Matrimonio christiano	465

TRACTATUS PROCEMIUM.

1. Determinatur objectum Tractatus	472
--	-----

Num.	Pag.
2. Ejusdem utilitas respectu pastorum animarum	472
3. Divisio materiæ datur.	473

**PARS I. — De jure naturali et divino circa
Matrimonium.**

4. Res exponendæ dividuntur	473
---------------------------------------	-----

CAPUT I. — DE MATRIMONIO, UT EST CONJUNCTIO NATURALIS.

5. Dantur nomina et notio Matrimonii	474
--	-----

ART. I. — De divina institutione Matrimonii.

6. Definitur sensus quæstionis	475
7. Probatur Matrimonium, ut est conjunctio naturalis, fuisse a Deo institutum. — <i>Assertio</i>	476
8. An et quatenus Matrimonium fuerit a Deo præceptum homini- bus?	478

ART. II. — De essentia conjunctionis matrimonialis.

9. Quæstio dividitur	479
--------------------------------	-----

§ I. — De causis constitutivis Matrimonii.

I. — De finibus conjunctionis matrimonialis.

10. Quinam sint, tum finis primarius, tum fines secundarii con- jugii?	479
---	-----

II. — De causa efficiente conjunctionis matrimonialis.

12. Duplex causa distinguitur	481
Duo statuuntur :	
13. 1. Actum Dei conjungentis esse causam efficientem primam et principalem	481
14. 2. Consensum nubentium esse causam subordinatam et minis- terialem.	482
15. Corollaria deducuntur.	483

III. — De materia et forma conjunctionis matrimonialis.

16. Exponuntur materia et forma Matrimoni tum <i>in fieri</i> , tum <i>in facto esse</i>	483
Duo quærantur :	
17. 1. Quænam sit ratio propria et intrinseca vinculi matrimonia- lis?	484
18. 2. Utrum et quatenus vinculum illud essentialiter importet in unoquoque conjugum sive jus ad usum Matrimonii, sive ipsum usum?	485

§ II. — *De qualitatibus conjunctionis Matrimonialis.*I. — *De qualitate contractus.*

Num.	Pag.
19. Exponuntur opiniones. Tria statuuntur :	
20. 1. Matrimonium in fieri vere et proprie dici potest contractus.	486
21. 2. Contractus matrimonialis est ab omnibus reliquis contrac- tibus substantialiter diversus, eisque longe præcellit . . .	487
22. 3. Contractus matrimonii est essentialiter contractus divinus et naturalis	488
23. Corollarium de matrimonio ut contractu civili	489

II. — *De honestate et dignitate Matrimonii.*

24. Errores exponuntur	490
Duo statuuntur :	
25. 1. Matrimonium est in se bonum et honestum, honestate non tantum negativa sed et positiva.	490
26. 2. Status virginitatis aut cœlibatus propter Deum susceptus, statu matrimoniali melior est et excellentior	491

ART. III. — *De conditionibus ad conjunctionem matrimo-
nialem requisitis.*

27. Quæstionis sensus exponitur et dividitur	493
--	-----

I. — *De consensu contrahentium.*

28. De dotibus consensus :	
1. An et quatenus debeat esse internus?	494
2. An et quatenus debeat esse liber?	495
3. An et quatenus debeat esse externus?	495
4. An et quatenus debeat esse mutuus?	496
29. De consensu conditionali :	
1. An valeat seu sufficiat consensus sub conditione datus? . .	496
2. An sit licitus?	498
30. De consensu dato per litteras vel per procuratorem :	
An et quibus conditionibus consensus eo modo præstitus vali- dus sit?	498

II. — *De necessitate consensus parentum.*

31. An consensus parentum necessarius sit ad validitatem conjugii? .	499
32. An sit necessarius ad licitatem?	499
33. Quomodo sese gerere debeant tum parochus, tum confessa- rius in hoc casu?	500

CAPUT II. — *DE MATRIMONIO, UT EST SACRAMENTUM.*

34. Definitur sacramentum Matrimonii	501
--	-----

ART. I. — *De existentia sacramenti Matrimonii.*§ I. — *De hujus sacramenti veritate.*

Num.	Pag.
35. Exponuntur errores de sacramento Matrimonii.	501
36. Probatur Matrimonium esse vere et proprie novæ legis sacramentum. — <i>Assertio</i>	504

§ II. — *De unitate contractus et sacramenti in Matrimonio.*

37. Sensus quæstionis explicatur.	505
38. Errores de identitate contractus et sacramenti Matrimonii	505
39. Probatur sacramentum Matrimonii nihil aliud esse ac ipsum contractum matrimoniale ad dignitatem sacramenti a Christo evectum. — <i>Assertio</i>	505
Corollaria deducuntur :	
40. 1. De inseparabilitate contractus et sacramenti inter christianos.	506
41. 2. De matrimonio civili	506
42. 3. De matrimonio eorum qui solum contractum, non sacramentum, intendunt	507

ART. II. — *De ministro sacramenti Matrimonii.*

43. Quæstionis præsentis nexus cum præcedente ostenditur.	509
44. Hujus quæstionis origo et progressus.	510
45. An minister sacramenti Matrimonii sit sacerdos, aut ipsi contrahentes ? — <i>Assertio</i>	510
46. Objectiones solvuntur.	512

ART. III. — *De materia et forma sacramenti Matrimonii.*

47. Exponuntur opiniones	514
Tria probantur :	
48. 1. Materiam adæquatam hujus sacramenti non esse reponendam in consensu interno, nec formam in verbis hunc exprimentibus. — <i>Assertio</i> 2 ^a	515
49. 2. Corpora contrahentium, vel jus in ea in ordine ad usum conjugalem, non esse materiam proximam, sed materiam remotam. — <i>Assertio</i> 2 ^a	515
50. 3. Materiam proximam esse traditionem supradicti juris, formam vero ejusdem acceptationem. — <i>Assertio</i> 3 ^a	516
51. Corollarium deducitur circa valorem sacramenti Matrimonii per procuratorem aut litteras	516

ART. IV — *De subjecto sacramenti Matrimonii.*§ I. — *Quinam sint capaces hujus sacramenti?*

52. Dividuntur quæstiones expendendæ	517
1. De hæreticis et incredulis baptizatis	517

Num.

Pag.

54. 2. De fideli qui contrahit cum infideli 518
 55. 3. De infidelibus qui primum in infidelitate Matrimonium contraxerunt, et deinde convertuntur et baptizantur. 519

§ II. — *Quænam dispositiones in suscipientibus hoc sacramentum requirantur?*

Quæstio ponitur præcipue de duabus :

56. 1. De scientia doctrinæ christianæ. 520
 57. 2. De statu gratiæ ; an adsit præceptum recipiendi sacramentum pœnitentiæ? 521

ART. V. — *De effectibus sacramenti Matrimonii.*

58. An et qualem gratiam producat hoc sacramentum 522
 59. 1. Quisnam sit primus effectus hujus sacramenti? 522
 60. 2. Quisnam sit secundus effectus? 523
 61. 3. Quisnam sit tertius effectus? 524

CAPUT III. — DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII.

62. Duæ potissimum distinguuntur 525

ART. I. — *De unitate Matrimonii.*

69. Notio unitatis Matrimonii et polygamie 525

§ I. — *De polygamia simultanea.*

64. Ostenditur polyandriam esse tum juri divino, tum juri naturali contrariam 526
 65. Errores et opiniones de polygamia simultanea 526
 66. 1. An et quatenus polygamia simultanea juri naturali et primæ institutioni Matrimonii opponatur? — *Assertio 1^a* 527
 67. 2. An polygamia fuerit permissa, — patriarchis, — Judæis, — et gentibus? — *Assertio 2^a* 528
 68. 3. Ostenditur Christum polygamiam simultaneam abrogasse. — *Assertio 3^a* 529

§ II. — *De polygamia successiva.*

69. Errores exponuntur 531
 70. Probatur licitas esse etiam sub lege evangelica secundas et ulteriores nuptias. — *Assertio* 531
 71. Quonam sensu secundæ et ulteriores nuptiæ dicantur carere sacramento, et cur minus probatæ fuerint? 531

ART. II. — *De indissolubilitate Matrimonii.*

72. Distinguuntur species dissolutionis 532

§ I. — *De indissolubilitate Matrimonii quoad vinculum.*

Num.	Pag.
73. Dividitur quæstio	532

I. — An et quatenus Matrimonium, ratione contractus naturalis, sit indissolubile?

74. Exponuntur errores	533
75. Distinguuntur variæ opiniones theologorum.	533
76. 1. An et quatenus indissolubilitas contractus matrimonialis sit de jure naturali et primæva Dei institutione? — <i>Assertio 1^a</i>	533
77. 2. An et quatenus in lege mosaica, Matrimonium dissolvebatur per libellum repudii? — <i>Assertio 2^a</i>	536
78. 3. An et quatenus Matrimonium a duobus infidelibus contractum dissolvi possit ab uno conjuge converso? — <i>Assertio 3^a</i>	538

II. — An Matrimonium christianorum consummatum sit prorsus indissolubile?

79. Errores exponuntur	540
80. Probatur Matrimonium christianorum consummatum nunquam dissolvi posse, etiam propter adulterium alterius conjugum. — <i>Assertio</i>	544

III. — An Matrimonium christianorum, ratum non consummatum, aliquando dissolvi possit.

81. Exponuntur errores et opiniones.	545
82. An Matrimonium ratum non consummatum dissolvatur per solemnem religionis professionem? — <i>Assertio 1^a</i>	545
Quonam jure fiat hæc dissolutio?	546
Quo tempore fieri possit?	546
83. An Matrimonium sed ratum non consummatum dissolvi possit per dispensationem S. Pontificis? — <i>Assertio 2^a</i>	547

§ II. — *De dissolutione Matrimonii quoad torum et habitationem.*

84. Errores exponuntur	548
85. Probatur solutionem Matrimonii imperfectam esse aliquando licitam	548
86. 1. Quænam sint causæ, ob quas separatio imperfecta fieri possit	549
87. 2. Quanam auctoritate fieri possit aut debeat	551
88. 3. Utrum et quatenus separatione facta, conjuges possint vel amplecti statum religiosum, vel suscipere ordines sacros?	552
89. De agendi ratione confessarii qui de separatione facienda consulitur?	552

PARS II. — De jure Ecclesiastico circa Matrimonium christianum.

PROCEMIUM. — DE POTESTATE LEGIFERA ECCLESIAE IN MATRIMONIO.

90. Determinatur objectum potestatis Ecclesiæ in Matrimonium	553
91. Exponuntur errores	554

Num.	Pag.
92. Ostenditur Ecclesiam a Christo accepisse veram et propriam et supremam potestatem legiferam in Matrimonium christianum. — <i>Assertio</i>	554
93. Per modum corollari deducitur potestas judicialis Ecclesiæ in Matrimonium	556
94. Dividuntur leges ecclesiasticæ circa Matrimonium	557

SECTIO I. — De legibus Ecclesiæ affirmativis circa Matrimonium.

CAPUT I. — DE LEGE PROCLAMATIONIS BANNORUM.

96. Datur notio banni	558
§ I. — De obligatione bannorum.	
97. Statuitur et determinatur obligatio	558
Quatuor quærentur :	
98. 1. An peccet graviter parochus omittens bannorum proclamationem, si sciat nullum esse impedimentum?	559
99. 2. Quonam tempore banna sint publicanda?	569
100. 3. Quonam loco?	560
101. 4. Quanam forma?	562

§ II. — De bannorum dispensatione.

Duo quærentur :

102. 1. An et qua de causa dispensatio bannorum concedi possit?	563
103. 2. Ad quem pertineat dispensationem a bannis concedere?	563

§ III. — De revelatione impedimentorum.

104. Statuitur obligatio revelandi impedimenta	564
105. 1. Quinam teneantur revelare impedimenta?	564
106. 2. Quinam ab ea obligatione eximantur?	564
107. 3. Quid agere debeat parochus, si fiat revelatio impedimenti?	565

CAPUT II. — DE SACRIS CÆREMONIIS SERVANDIS.

Tres dantur regulæ :

108. 1. De necessitate assistentiæ sacerdotis	566
109. 2. De benedictione sacerdotali	566
110. 3. De ritu celebrandi Matrimonii sacramentum	567
Tria quærentur :	
111. 1. Quandonam omittendæ sint tum benedictio sollemnis, tum Missa votiva pro sponso et sponsa?	567
112. 2. Utrum liceat benedictionem solemnem dare extra Missam?	567
113. 3. Utrum liceat aut debeat postea dari sollemnis benedictio illis conjugibus, qui eam in contrahendo Matrimonio quacumque ex causa non obtinuerint?	568

SECTIO II. — De legibus Ecclesiæ negativis circa
Matrimonium, seu de impedimentis.

Num.	Pag.
114. Distinguuntur duplicis generis impedimenta	568

CAPUT I. — DE IMPEDIMENTIS PROHIBENTIBUS.

§ I. — De Ecclesiæ vetito, præsertim circa Matrimonia mixta.

115. Præcipua Ecclesiæ vetita enumerantur	569
---	-----

I. — De Matrimoniorum mixtorum prohibitione.

116. Ex jure naturali et divino, Matrimonia mixta sæpe sæpius sunt illicita, sed aliquando fieri possunt licita; ex jure au- tem ecclesiastico sunt semper graviter illicita	570
--	-----

II. — De dispensatione super hoc impedimento.

Duo quærantur :

117. 1. A quo concedi possit hæc dispensatio ?	571
118. 2. Quibusnam conditionibus concedatur dicta dispensatio ?	571

III. — De agendi ratione parochi in Matrimonii mixtis.

119. 1. Respectu proclamationis bannorum	572
120. 2. Respectu ipsius celebrationis	572

§ II. — De tempore.

121. Exponitur et determinatur impedimentum	574
---	-----

§ III. — De sponsalibus.

I. — De sponsalium natura.

122. Datur et explicatur definitio	574
--	-----

Quinque quærantur :

123. 1. Utrum ad valorem sponsalium requiratur aliqua solemnitas	575
124. 2. Utrum quavis ætate valide fieri possint sponsalia ?	576
125. 3. Qualis metus obstat ne sponsalia valide ineantur ?	576
126. 4. Utrum et quandonam sola taciturnitas sufficiat ad repro- missionem in sponsalibus ?	576
127. 5. Utrum sponsalia adsint, si parentes nomine filiorum de fu- turo Matrimonio paciscantur ?	577

II. — De effectibus sponsalium.

128. Effectus sponsalium exponuntur	577
---	-----

Duo quærantur :

129. 1. Ad quid adigendus sit ille qui sine justa causa a sponsali- bus resilit ?	578
130. 2. Quænam debeat esse agendi ratio parochi, si, instante Ma-	

Num.

Pag.

trimonio vel proclamatione bannorum, aliquis objicit sponsalia secum facta?	578
---	-----

III. — De dissolutione sponsalium.

Tria quærentur :

131. 1. Ex quibusnam causis impediuntur sponsalia, ne valide ineantur?	579
132. 2. Quænam causæ ipso facto rescindant sponsalia inita? . . .	579
133. 3. Quænam sint causæ quibus sponsalia rescindibilia fiunt ad nutum unius sponsorum ?	580

§ IV. — De voto.

134. Quæritur an et quatenus votum sive castitatis, sive ingrediendi religionem, sive suscipiendi ordines sacros, sive non nubendi, impediat Matrimonium	581
--	-----

CAPUT II. — DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS.

138. Exponuntur errores de potestate Ecclesiæ ad impedimenta dirimentia constituenda	582
139. Probatur Ecclesiam habere jure proprio potestatem constituendi impedimenta dirimentia. — <i>Assertio</i>	583
140. Objectiones solvuntur	586
Tria quærentur :	
141. 1. Quinam legibus circa impedimenta teneantur?	587
142. 2. An sint causæ excusantes ab impedimentis dirimentibus. . .	588
143. 3. An liceat Matrimonium contrahere cum impedimento dubio ?	589
144. Enumerantur impedimenta.	589

ART. I. — De impedimentis quæ consensum afficiunt.

§ I. — De impedimento amentię.

145. An et qualis amentia sit impedimentum dirimens?	590
--	-----

§ II. — De impedimento erroris.

Duo probantur :

146. 1. Errorem quemlibet circa personam irritare Matrimonium . .	591
147. 2. Errorem circa qualitates aut fortunam personæ per se non irritare Matrimonium	591
148. Scholium de errore circa officia matrimonialia	592

§ III. — De impedimento vis aut metus.

149. Definitio et divisiones metus	592
150. 1. Qualis metus irritet Matrimonium ?	593
151. 2. Quonam jure metus irritet Matrimonium ?	593

ART. II. — *De impedimentis quæ ipsas personas contrahentes afficiunt.*

Num.	Pag.
152. Dividuntur hujusmodi impedimenta ex S. Thoma	594

§ I. — *De impedimento impotentiae et ætatis.*

153. Remittitur impedimentum impotentiae, et inquiritur an et qualis ætas irritet Matrimonium, et ex quonam jure	595
--	-----

§ II. — *De impedimento conditionis servilis.*

154. An et quatenus error circa conditionem servilem dirimat Matrimonium, et ex quonam jure?	595
--	-----

§ III. — *De impedimento ordinis.*

155. Statuitur ex concilio Tridentino existentia hujus impedimenti	596
156. Quænam sint ejus conditiones?	596
157. Ex quonam jure oriatur, et quomodo?	596

§ IV. — *De impedimento voti.*

158. Statuitur impedimentum.	597
Duo quærentur:	
159. 1. An et quo jure votum solemne irritet Matrimonium?	597
160. 2. Utrum nunc in Gallia emittantur vota solemnis?	597

§ V. — *De impedimento ligaminis.*

161. Statuitur impedimentum.	599
162. Quænam sint servanda in praxi circa hoc impedimentum?	599

§ VI. — *De impedimento disparitatis cultus.*

163. An et quo jure existat impedimentum dirimens disparitatis cultus inter fideles et infideles?	600
165. An impedimentum disparitatis cultus habendum sit ut dirimens, quando baptisma unius partis est dubium et suspectum?	601

§ VII. — *De impedimento cognationis.*

166. Quid et quotuplex sit cognatio?	601
--	-----

I. — *De cognatione naturali seu consanguinitate.*

Notio consanguinitatis	602
Tria principia statuuntur:	

168. 1. De linea recta	602
169. 2. De linea collateralis æquali	603
170. 3. De linea collateralis inæquali	604

Num.	Pag.
Dantur regulæ speciales pro casu multiplicis consanguinitatis,	
171. Sive ex uno tantum stipite communi	604
172. Sive ex duplici vel multiplici stipite oriatur multiplex consanguinitatis	607
173. 1. Quanam methodo possint facile inveniri gradus consanguinitatis?	609
174. 2. An et quonam gradu consanguinitas dirimat Matrimonium?	610

II. — De cognatione spirituali.

175. Exponitur hujus impedimenti notio et existentia	611
176. Explicantur ejusdem conditiones	611

III. — De cognatione legali.

177. Exponitur hujus impedimenti notio et existentia	612
Tria quærentur:	
179. 1. An existat impedimentum inter adoptantem et filios adoptati usque ad quartum gradum?	613
180. 2. An adoptio imperfecta producat impedimentum?	613
181. 3. An hodie in Galliis adoptio legalis impedimentum pariat?	613

§ VIII. — De impedimento affinitatis.

182. Notio affinitatis	614
183. 1. Quomodo computandi sunt gradus affinitatis?	614
184. 2. An et qualis affinitas inducat impedimentum dirimens?	616
185. 3. Quo jure inductum sit impedimentum affinitatis?	617

§ IX. — De impedimento honestatis publicæ.

186. Datur definitio honestatis publicæ	617
---	-----

I. — Ex sponsalibus.

187. Exponitur impedimentum	617
188. Corollaria eruuntur	618

II. — Ex matrimonio rato.

189. Exponitur impedimentum	618
190. 1. Utrum impedimentum honestatis publicæ oriatur ex Matrimonio irritato ob defectum consensus?	619
191. 2. An matrimonium invalidum ex priori impedimento honestatis, orto ex sponsalibus valide contractis, producat novum impedimentum honestatis publicæ?	619

§ X. — De impedimento criminis.

192. Datur notio hujus impedimenti	619
--	-----

I. — De adulterio solo.

193. Quænam conditiones requirantur ut ex adulterio solo oriatur impedimentum?	620
--	-----

II. — De conjugicidio solo.

Num.		Pag.
194.	Quænam conditiones requirantur ut ex conjugicidio solo oriatur impedimentum?	621

III. — De adulterio cum conjugicidio.

195.	Quænam conditiones requirantur ut ex adulterio cum conjugicidio oriatur impedimentum?	622
196.	Præcedens doctrina resumitur per modum corollarii.	622

§ XI. — De impedimento raptus.

198.	An raptus impedimentum pariat, et qualis esse debeat, ut talem effectum producat?	623
199.	An raptus seductionis impedimentum inducat?	624

ART. III. — De impedimento quod accipitur ex parte solemnitis Matrimonii, seu de clandestinitate.

200.	Quænam solemnitas in Matrimonio requiratur?	624
201.	Datur notio impedimenti clandestinitatis	625

§ I. — De existentia et extensione impedimenti clandestinitatis.

202.	Datur decretum concilii Tridentini de clandestinitate	625
203.	Afferuntur motiva hujus decreti	625

I. — An et quali promulgatione indigeat lex Tridentina de clandestinitate, ut vim habeat?

204.	An et quatenus hæc promulgatio sit necessaria? Quomodo fieri debeat? An per provincias, aut per diöceses, aut per parochias?	626
205.	In quibusnam regionibus revera facta fuerit dicta promulgatio?	527

II. — Quatenus lex Tridentina, ubi est promulgata, obliget generatim contrahentes?

206.	Datur principium de hac quæstione.	627
207.	Corollarium deducitur circa nullitatem Matrimonii civilis	628
Tria quærantur:		
208.	1. An valeant Matrimonia, sive eorum qui discedentes e loco ubi receptum est decretum Tridentinum, clandestine contrahunt in loco ubi non est receptum; sive e contra eorum qui discedentes e loco ubi non est receptum, clandestine contrahunt in loco ubi est receptum?	628
209.	2. An valeat Matrimonium clandestinum, quando sponsorum unus habet domicilium in loco ubi receptum est decretum Tridentinum, et alter ubi non est receptum?	629
210.	3. An valeant Matrimonia clandestina, quando contrahentes	

Num.

Pag.

ad proprium parochum vel Ordinarium recurrere non possunt? 630

III. — An lex Tridentina attingat Matrimonia sive mixta, sive hæreticorum inter se?

211. Quædam prænotantur ad quæstionem statuendam 631
 212. Datur declaratio Benedicti XIV. 631
 213. Exponuntur opiniones. 632
 214. Quæstionis crisis et solutio practica. 633

§ II. — De conditionibus requisitis ut Matrimonium non sit clandestinum.

215. Dividitur quæstio expendenda. 634

I. — Qualis parochus Matrimonio debeat assistere?

Duo principia statuuntur:

216. 1. Requiritur præsentia parochi contrahentium 634
 217. 2. Proprium parochum contrahentium esse, vel parochum domicilii, vel parochum quasidomicilii. 635

Duo quærentur:

218. 1. Quid sit domicilium in ordine ad Matrimonium? 635
 219. 2. Quid sit quasidomicilium? 636

Per modum corollarii eruitur:

220. 1. Nec autem parochum originis. 638
 221. 2. Nec parochum simplicis habitationis, saltem regulariter loquendo, esse proprium parochum pro Matrimonio 638
 222. Quædam adnotantur de Matrimonio vagorum 639

II. — Quænam esse debeant dotes parochi, ut possit Matrimonio assistere?

223. Ponitur principium, et exinde quæstio expenditur. — 1. De parochi non sacerdote, — 2. de parochi excommunicato aut suspenso, — 3. de parochi cui prohibitum est ne Matrimonio assistat, — 4. de parochi putativo, — 5. de parochi intruso 640

III. — Utrum et quatenus alius præter parochum possit ex delegatione Matrimonio assistere?

Tria quærentur:

229. 1. Quisnam possit delegare? 642
 230. 2. Quisnam possit delegari? 642
 231. 3. Qualis debeat esse delegatio? 642
 232. De vicario. An possit valide assistere? An possit alium delegare? 642

IV. — Qualis præsentia parochi requiratur?

233. Principium ponitur et explicatur. 645
 234. Corollaria deducuntur 645

V. — Quot et quales testes requirantur, et quomodo præsentés esse debeant?

Num.		Pag.
	Quæstio solvitur :	
235.	1. circa numerum testium	645
236.	2. circa eorum qualitatem	645
237.	3. circa eorum præsentiam.	646

CAPUT III. — DE DISPENSATIONE AB IMPEDIMENTIS.

ART. I. — *De potestate dispensandi.*

238.	Exponuntur limites potestatis dispensandi ab impedimentis	647
------	---	-----

§ I. — *An potestas dispensandi S. Pontifici competat?*

239.	Probatur R. Pontificem dispensare posse in ecclesiasticis impedimentis Matrimonii. — <i>Assertio</i>	648
240.	Per quænam tribunalia ecclesiastica S. Pontifex ordinarie dispenset?	649

§ II. — *An et quatenus dicta potestas Episcopis competat?*

241.	Quæstio dividitur	649
------	-----------------------------	-----

I. — *An Episcopi jure proprio dispensent in impedimentis Matrimonii?*

242.	Opiniones exponuntur.	650
243.	Probatur episcopos non posse jure proprio relaxare impedimenta Matrimonii. — <i>Assertio</i>	650
244.	Corollaria deducuntur.	651

II. — *An Episcopi aliquando jure quasiordinario et communi dispensare valeant?*

245.	Quæstio dividitur et expenditur	652
246.	1. Circa impedimenta mere prohibentia	652
247.	2. Circa impedimenta quæ conjuges impediunt a petitione debiti	653
248.	3. Circa impedimenta dirimentia tollenda, sive post, sive ante conjugii celebrationem	653

III. — *Qualis potestas dispensandi Episcopis generatim concedatur vi indultorum S. Sedis?*

249.	Exponuntur et explicantur facultates Indulti annualis diei 15 novembris.	655
251.	Determinantur usus et conditiones hujus indulti	657
252.	Quæritur an sufficiat dispensatio ab uno episcopo, quando partes sunt e variis diœcesibus.	659

§ III. — *An confessarius et parochus aliquando potestatem dispensandi habeant?*

253.	Exponitur status quæstionis.	659
------	--------------------------------------	-----

Num.		Pag.
	Quæstio expenditur :	
254.	1. Pro casu impedimenti occulti.	660
255.	2. Pro casu impedimenti publici.	660

ART. II. — *De petitione dispensationis.*

§ I. — *A quo facienda sit, et ad quem dirigenda petitio?*

Duæ regulæ statuuntur :

256.	1. A quo facienda sit petitio?	661
257.	2. Ad quem sit dirigenda?	662
	Sed ad fusiorem explicationem quatuor quærentur :	
258.	1. Quomodo in ordine ad petitionem dispensationis distinguenda sunt ab invicem impedimenta publica et occulta?	662
259.	2. A quo facienda sit et ad quodnam tribunal dirigenda sit petitio, quando impedimentum est publicum?	663
260.	3. A quo facienda sit et ad quodnam tribunal dirigenda petitio, quando agitur de impedimento occulto?	664
261.	4. Quomodo agendum sit, quando adsunt duo impedimenta, unum publicum et alterum occultum, aut quando impedimento publico jungitur circumstantia occulta necessario aperienda?	664

§ II. — *Quænam sint exprimenda in petitione.*

262.	Exponitur sensus quæstionis	665
263.	Dantur regulæ generales.	665

I. — *Circa expositionem impedimentorum.*

266.	Datur regula, quæ dein applicatur impedimentis, — 1. consanguinitatis, — 2. cognationis spiritualis, — 3. affinitatis, — 4. honestatis publicæ, — 5. criminis	666
------	---	-----

II. — *Circa causas dispensationis.*

272.	Ostenditur et explicatur earum necessitas.	668
	Tria quærentur :	
273.	1. Quænam causæ allegari soleant?	668
274.	2. An et quatenus verificari debeant causæ allegatæ?	672
275.	3. Quo tempore verificari debeant?	673

III. — *Circa ea quæ ex jure aut stylo curiæ Romanæ exprimenda sunt?*

Ea quæ ex jure et stylo curiæ Romanæ requiruntur, spectant :

276.	1. Ipsos contrahentes, nempe eorum nomina, diœceses et fortunam.	674
277.	2. Circumstantias ad Matrimonium pertinentes.	676
278.	Scholium de commercio incestuoso inter partes habito.	677

§ III. — *Quanam forma fieri debeat petitio?*

Num.		Pag.
279.	An scripto fieri debeat petitio? Quo idiomate? Quanam forma tum pro impedimentis occultis, tum pro publicis? . . .	678

ART. III. — *De executione dispensationis.*

280.	Quotuplici sensu executio dispensationis accipi possit? Quonam sensu hic sumatur?	679
	Dantur regulæ generales pro executione dispensationis:	
281.	1. Quando hæc concessa fuit in forma gratioſa.	680
282.	2. Quando fuit concessa in forma commissoria	680

§ I. — *Quomodo dispensatio sit exsequenda, quando impedimentum est publicum?*

Regulæ servandæ spectant:

283.	1. Officialem, et attinent — ad informationem de veritate precum, — ad executionem clausularum rēscripti, — ad ipsam fulminationem.	682
284.	2. Parochum, et attinent ad eadem	683

§ II. — *Quomodo dispensatio sit exsequenda, quando impedimentum est occultum?*

Tria quæruntur:

285.	1. Quisnam possit et debeat in hoc casu dispensationem fulminare?	684
286.	2. Quænam sint peragenda ante fulminationem?	684
287.	3. Quænam servanda sint in ipsa fulminatione?	686
288.	Datur forma in fulminatione adhibenda	686

CAPUT IV. — DE REVALIDATIONE.

289.	Regulæ generales exponuntur pro triplici hypothesi.	687
290.	1. Quando nullitas ab utroque conjuge cognoscitur.	687
291.	2. Quando ab utroque ignoratur.	688
292.	3. Quando ab una tantum parte cognoscitur.	688
293.	Exponitur modus revalidandi Matrimonia.	689

§ I. — *De revalidatione Matrimonii invalidi ob defectum consensus.*

294.	Regulæ variæ dantur, prout defectus consensus — est publicus, — occultus sed alteri parti notus, — alteri parti ignotus	690
------	---	-----

§ II. — *De revalidatione Matrimonii invalidi ob defectum formæ Tridentinæ.*

295.	Datur principium, et explicantur regulæ sequendæ, prout —	
------	---	--

Num.		Pag.
	utraque pars est disposita, — una pars est indisposita, — utraque pars est indisposita.	691

§ III. — *De revalidatione Matrimonii invalidi ob inhabilitatem partium.*

I. — *Per dispensationem simplicem.*

299.	Statuitur necessitas renovationis consensus in casu dispensationis simplicis	692
	Tria quærentur :	
300. 1.	Utrum requiratur renovatio consensus utriusque partis ?	692
301. 2.	Utrum ad renovationem consensus requiratur ut uterque conjux fuerit prius certioratus de nullitate Matrimonii, et quomodo id effici possit ?	694
302. 3.	Utrum consensus renovari debeat juxta formam Tridentinam ?	695

II. — *Per dispensationem in radice.*

303.	Datur notio dispensationis in radice.	696
304.	Exponuntur ejus effectus.	696
305.	Explicatur modus quo isti effectus producantur.	697
306.	Concluditur propria et specifica differentia hujusmodi dispensationis.	698
307.	Probatur Summo Pontifici competere potestatem concedendi dispensationes in radice	698
308.	Conditiones requisitæ ad talem dispensationem.	700
309.	Exponitur modus dispensationes in radice exsequendi	701

APPENDIX. — *DE LEGIBUS CIVILIBUS CIRCA MATRIMONIUM.*

§ I. — *An et qualis potestas legifera auctoritati civili competat circa Matrimonium christianum.*

310.	Quæstio explicatur et dividitur	000
------	---	-----

I. — *Definitur idea generalis potestatis civilis in Matrimonium.*

Tria principia præmittuntur :

311. 1.	Matrimonium aliquatenus subjici potestati civili	702
312. 2.	Et quidem Matrimonium etiam fidelium	703
313. 3.	Sed cum debita subordinatione respectu juris divini et ecclesiastici.	703

Duæ assertiones statuuntur .

314. 1.	Auctoritatem potestatis civilis nullam esse in ea quæ sunt Matrimonio intrinseca.	704
315. 2.	Sed plenam esse et exclusivam in effectus temporales	704
	Tria corollaria eruantur :	
316. 1.	Potestatem civilem nunquam debere juri naturali aut divino aut ecclesiastico de Matrimonio contradicere.	705

Num.		Pag.
317.	2. Sed potius leges canonicas de eodem sancire	705
318.	3. Ideoque cum eis harmonice consentire.	705

II. — Expenditur potestas principis civilis circa impedimenta Matrimonii statuenda.

319.	Determinatur objectum hujus quæstionis	705
320.	Errores exponuntur.	706
321.	Probatur principes christianos nullam habere sive exclusivam, sive cum Ecclesia communem potestatem constituendi impedimenta Matrimonium christianum dirimentia.	706
Tria corollaria :		
322.	1. Leges civiles non valere ex seipsis consensum nubentium irritare	709
323.	2. Sed posse Matrimonia etiam valida effectibus civilibus privare	710
324.	3. Nunquam vero debere Matrimonia nulla iisdem donare.	710

§ II. — *Quænam sint præcipuæ leges civiles de Matrimonio vigentes in Galliis?*

I. — De impedimentis civilibus.

325.	1. Defectus pubertatis.	711
326.	2. Defectus consensus contrahentium	711
327.	3. Defectus dissolutionis prioris conjugii	711
328.	4. Defectus consensus parentum	712
329.	5. Cognatio et affinitas.	713
330.	6. Defectus præsentis magistratus civilis.	713
331.	Conferuntur supradicta impedimenta cum canonicis	714
332.	Quæritur an et quatenus obtineri possit a potestate civili dispensatio super impedimentis ab ipsa statutis, sive ante sive post conjugii celebrationem?	714

II. — De lege civili circa divortium.

Exponitur lex lata die 27 jul. 1884 :

334.	1. Circa divortium proprie dictum	716
335.	2. Circa divortium improprie dictum.	717

§ III. — *Quomodo sit practice agendum respectu legum civilium de Matrimonio statuentium?*

Tria principia statuuntur, nempe circa observantiam :

336.	1. Legum civilium quæ juri divino aut ecclesiastico non adversantur	717
337.	2. Earum quæ eidem juri intrinsece et essentialiter repugnant.	718
338.	3. Earum quæ eidem opponuntur extrinsece tantum et ex intentione legislatoris.	718

Tria corollaria eruuntur :

339.	1. Circa civilem cæremoniam Matrimonii	718
------	--	-----

Sum.

Pa5.

340. 2. Circa impedimenta civilia	719
341. 3. Circa divortium jure civili statutum	719
Sex quærantur :	
342. 1. Utrum magistratui municipali liceat eos ad matrimonium civile coram se celebrandum, quos certo comperit hac sola civili cæremonia contentos fore ?	720
343. 2. Utrum liceat conjugibus et eorum advocatis atque procuratoribus causas de separatione quoad torum et habitationem penes judices laicos agere, necnon et ipsis judicibus laicis in hujusmodi causis jus dicere ?	720
344. 3. Utrum conjugibus liceat a judice civili sententiam legalem divortii postulare, intentione obtinendi, non solutionem vinculi Matrimonialis, sed solos effectus civiles et extrinsecos hujusmodi sententiæ ?	721
345. 4. An advocato et actori liceat divortium civile nomine clientis petere et vindicare ?	722
346. 5. An liceat judici catholico, sive causam instruere, sive sententiam ferre divortii, quando petitur juxta leges civiles ? .	723
347. 6. Utrum magistratui municipali liceat, sive divortium pronuntiare, sive postea consensum partium ad novum Matrimonium excipere ?	724

FINIS INDICIS.

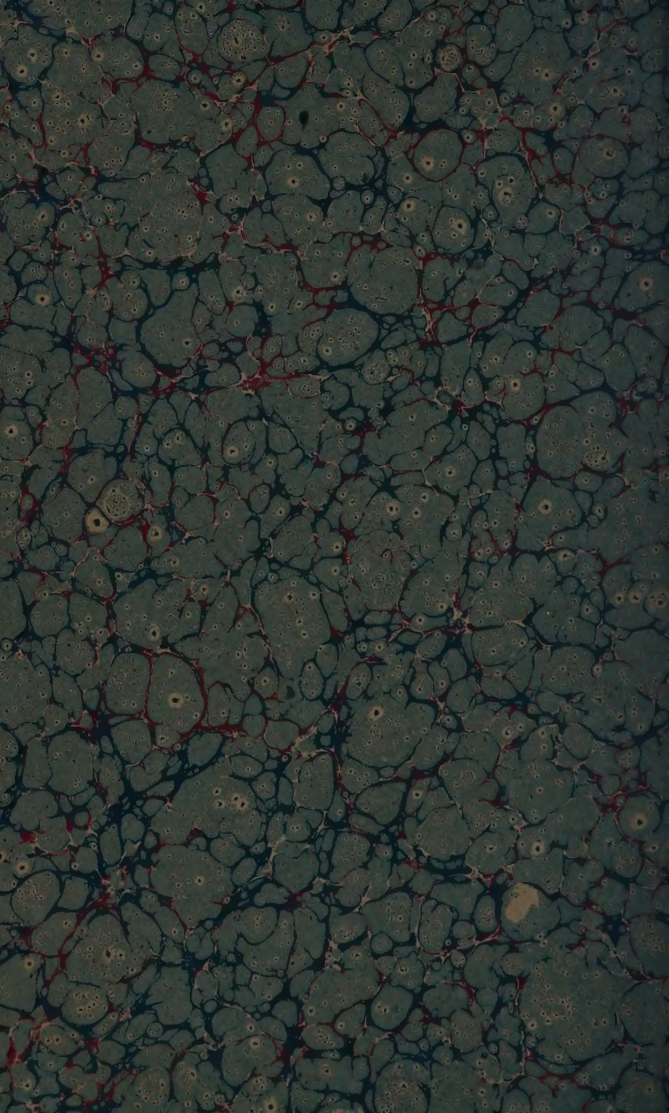

208.9

8839

C 563

CLAROMONTENSES IV

AUTHOR

Theologiae Dog. & Moralis

TITLE

DATE
LOANED

BORROWER'S NAME

ROOM
NUMBER

FEB 6 1987

8839

